

T. MACCIVS PLAVTVS

(born c. 254 B.C.)

Amphitruo	Asinaria	Aulularia	Bacchides	Captivi	Casina	Cistellaria
Curculio	Epidicus	Menaechmi	Mercator	Miles Gloriosus	Mostellaria	Persa
Poenulus	Pseudolus	Rudens	Stichus	Trinummus	Truculentus	Vidularia

The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI AMPHITRVO

PERSONAE

MERCVRIVS DEVS
SOSIA SERVVS
IVPPITER DEVS
ALCVMENA MATRONA
AMPHITRVO DVX
BLEPHARO GVBERNATOR
BROMIA ANCILLA

ARGVMENTVM I

In faciem versus Amphitruonis Iuppiter,
dum bellum gereret cum Telobois hostibus,
Alcmenam uxorem cepit usurariam.

Mercurius formam Sosiae servi gerit
absentis: his Alcmena decipitur dolis.
postquam rediere veri Amphitruo et Sosia,
uterque deluduntur in mirum modum.
hinc iurgium, tumultus uxori et viro,
donec cum tonitru voce missa ex aethere
adulterum se Iuppiter confessus est.

ARGVMENTVM II

Amore captus Alcumenas Iuppiter
Mutavit sese in formam eius coniugis,
Pro patria Amphitruo dum decernit cum hostibus.
Habitu Mercurius ei subservit Sosiae.
Is advenientis servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo, atque invicem
Raptant pro moechis. Blepharo captus arbiter
Vter sit non quit Amphitruo decernere.
Omnem rem noscunt. geminos Alcumena enititur.

PROLOGVS

MERCVRIVS DEVS

Vt vos in vostris voltis mercimoniis
emundis vendundisque me laetum lucris
adficere atque adiuvare in rebus omnibus
et ut res rationesque vostrorum omnium
bene <me> expedire voltis peregrique et domi
bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro
quasque incepistis res quasque inceptabitis,
et uti bonis vos vostrosque omnis nuntiis
me adficere voltis, ea adferam, ea uti nuntiem
quae maxime in rem vostram communem sient—
nam vos quidem id iam scitis concessum et datum
mi esse ab dis aliis, nuntiis praesim et lucro—:
haec ut me voltis adprobare adnitier,
[lucrum ut perenne vobis semper suppetat]
ita huic facietis fabulae silentium
itaque aequi et iusti hic eritis omnes arbitri.
    Nunc cuius iussu venio et quam ob rem venerim
dicam simulque ipse eloquar nomen meum.
Iovis iussu venio, nomen Mercurio est mihi.
pater huc me misit ad vos oratum meus,
tam etsi, pro imperio vobis quod dictum foret,

scibat facturos, quippe qui intellexerat
vereri vos se et metuere, ita ut aequom est Iovem;
verum profecto hoc petere me precario
a vobis iussit, leniter, dictis bonis.
etenim ille, cuius huc iussu venio, Iuppiter
non minus quam vostrum quivis formidat malum:
humana matre natus, humano patre,
mirari non est aequom, sibi si praetimet;
atque ego quoque etiam, qui Iovis sum filius,
contagione mei patris metuo malum.
propterea pace advenio et pacem ad vos affero:~
iustam rem et facilem esse oratam a vobis volo,
nam iusta ab iustis iustus sum orator datus.
nam iniusta ab iustis impetrari non decet,
iusta autem ab iniustis petere insipientia est;
quippe illi iniqui ius ignorant neque tenent.
nunc iam huc animum omnes quae loquar advortite.
debetis velle quae velimus: meruimus
et ego et pater de vobis et re publica;
nam quid ego memorem,—ut alios in tragoediis
vidi, Neptunum Virtutem Victoriam
Martem Bellonam, commemorare quae bona
vobis fecissent,— quis bene factis meus pater,
deorum regnator *** architectus omnibus?
sed mos numquam illi fuit patri meo,~
ut exprobraret quod bonis faceret boni;
gratum arbitratur esse id a vobis sibi
meritoque vobis bona se facere quae facit.
    Nunc quam rem oratum huc veni primum proloquar,
post argumentum huius eloquar tragoediae.
quid? contraxistis frontem, quia tragoediam
dixi futuram hanc? deus sum, commutavero.
eandem hanc, si voltis, faciam ex tragoedia
comoedia ut sit omnibus isdem vorsibus.
utrum sit an non voltis? sed ego stultior,
quasi nesciam vos velle, qui divos siem.
teneo quid animi vostri super hac re siet:
faciam ut commixta sit: <sit> tragicomoedia.
nam me perpetuo facere ut sit comoedia,
reges quo veniant et di, non par arbitror.
quid igitur? quoniam hic servos quoque partes habet,
faciam sit, proinde ut dixi, tragicomoedia.
nunc hoc me orare a vobis iussit Iuppiter,
ut conquaestores singula in subsellia

eant per totam caveam spectatoribus,
si cui favitores delegatos viderint,
ut is in cavea pignus capiantur togae;
sive qui ambissint palmam histrionibus
sive cuiquam artifici, si per scriptas litteras
sive qui ipse ambissit seu per internuntium,
sive adeo aediles perfidiose cui duint,
sirempse legem iussit esse Iuppiter,
quasi magistratum sibi alterive ambiverit.
virtute dixit vos victores vivere,
non ambitione neque perfidia: qui minus
eadem histrioni sit lex quae summo viro?
virtute ambire oportet, non favitoribus.
sat habet favitorum semper qui recte facit,
si illis fides est quibus est ea res in manu.
hoc quoque etiam mihi <pater> in mandatis dedit,
ut conquaestores fierent histrionibus:
qui sibi mandasset delegati ut plauderent
quive quo placeret alter fecisset minus,
eius ornamenta et corium uti conciderent.
mirari nolim vos, quapropter Iuppiter
nunc histriones curet; ne miremini:
ipse hanc acturust Iuppiter comoediam.
quid? admirati estis? quasi vero novom
nunc proferatur, Iovem facere histrioniam;
etiam, histriones anno cum in proscaenio hic
Iovem invocarunt, venit, auxilio is fuit.
[praeterea certo prodit in tragoedia.]
hanc fabulam, inquam, hic Iuppiter hodie ipse aget,
et ego una cum illo. nunc <vos> animum advortite,
dum huius argumentum eloquar comoediae.
Haec urbs est Thebae. in illisce habitat aedibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
quicum Alcumena est nupta, Electri filia.
is nunc Amphitruo praefectust legionibus,
nam cum Telobois bellum est Thebano poplo.
is prius quam hinc abiit ipsemet in exercitum,
gravidam Alcumenam uxorem fecit suam.
nam ego vos novisse credo iam ut sit pater meus,
quam liber harum rerum multarum siet
quantusque amator sit quod complacitum est semel.
is amare occepit Alcumenam clam virum
usuramque eius corporis cepit sibi,
et gravidam fecit is eam compressu suo.

nunc de Alcumena ut rem teneatis rectius,
utrimque est gravida, et ex viro et ex summo Iove.
et meus pater nunc intus hic cum illa cubat,
et haec ob eam rem nox est facta longior,
dum <cum> illa quacum volt voluptatem capit;
sed ita adsimulavit se, quasi Amphitruo siet.
nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
quod ego huc processi sic cum servili schema:
veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam,
propterea ornatus in novom incessi modum.
nam meus pater intus nunc est eccum Iuppiter;
in Amphitruonis vertit sese imaginem
omnesque eum esse censent servi qui vident:
ita versipellem se facit quando lubet.
ego servi sumpsi Sosiae mi imaginem,
qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum,
ut praeservire amanti meo possem patri
atque ut ne, qui essem, familiares quaererent,
versari crebro hic cum viderent me domi;
nunc, cum esse credent servom et conservom suom,
haud quisquam quaeret qui siem aut quid venerim.
    Pater nunc intus suo animo morem gerit:
cubat complexus cuius cupiens maxime est;
quae illi ad legionem facta sunt memorat pater
meus Alcumenae: illa illum censet virum
suom esse, quae cum moecho est. ibi nunc meus pater
memorat, legiones hostium ut fugaverit,
quo pacto sit donis donatus plurimis.
ea dona, quae illic Amphitruoni sunt data,
abstulimus: facile meus pater quod volt facit.
nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu
et servos, cuius ego hanc fero imaginem.
nunc internosse ut nos possitis facilius,
ego has habebo usque in petaso pinnulas;
tum meo patri autem torulus inerit aureus
sub petaso: id signum Amphitruoni non erit.
ea signa nemo horum familiarium
videre poterit: verum vos videbitis.
sed Amphitruonis illic est servos Sosia:
a portu illic nunc cum lanterna advenit.
abigam iam ego illum advenientem ab aedibus.
adeste: erit operae pretium hic spectantibus
Iovem et Mercurium facere histrioniam.

ACTVS I

I.i.

SOSIA Qui me alter est audacior homo aut qui confidentior,
iuventutis mores qui sciam, qui hoc noctis solus ambulem?
quid faciam nunc, si tres viri me in carcerem compegerint?
inde cras quasi e promptaria cella depromar ad flagrum,
nec causam liceat dicere mihi, neque in ero quicquam auxili
nec quisquam sit quin me <malo> omnes esse dignum deputent.
ita quasi incudem me miserum homines octo validi caedant:
ita peregre adveniens hospitio publicitus accipiar.
haec eri immodestia
coegit, me qui hoc noctis a portu ingratiis excitavit.
nonne idem hoc luci me mittere potuit?
opulento homini hoc servitus dura est,
hoc magis miser est divitis servos:
noctesque diesque assiduo satis superque est
quod facto aut dicto adeost opus, quietus ne sis.
ipse dominus dives, operis et laboris expers,
quodcumque homini accidit libere, posse retur:
aequom esse putat, non reputat laboris quid sit.
[nec aequom anne iniquom imperet cogitabit.]
ergo in servitute expetunt multa iniqua:
habendum et ferundum hoc onust cum labore.
MERC. Satius me queri illo modo servitutem:
hodie qui fuerim liber,
eum nunc potivit pater servitutis,
hic qui verna natus est queritur.
SOS. Sum vero verna verbero: num numero mi in mentem fuit,
dis advenientem gratias pro meritis agere atque alloqui?
ne illi edepol si merito meo referre studeant gratiam,
aliquem hominem allegent qui mihi advenienti os occillet probe,
quoniam bene quae in me fecerunt ingrata ea habui atque inrita.
MERC. Facit ille quod volgo haud solent, ut quid se sit dignum sciat.
SOS. Quod numquam opinatus fui neque alius quisquam civium
sibi eventurum, id contigit, ut salvi poteremur domi.

victores victis hostibus legiones reveniunt domum,
duello exstincto maximo atque internecatis hostibus.
quod multa Thebano poplo acerba obiecit funera,
id vi et virtute militum victum atque expugnatum oppidum est
imperio atque auspicio eri mei Amphitruonis maxime.
praeda atque agro adoriaque adfecit populares suos
regique Thebano Creoni regnum stabilivit suom.
me a portu praemisit domum, ut haec nuntiem uxori suae,
ut gesserit rem publicam ductu imperio auspicio suo.
ea nunc meditabor quo modo illi dicam, cum illo advenero.
si dixero mendacium, solens meo more fecero.
nam cum pugnabant maxume, ego tum fugiebam maxume;
verum quasi adfuerim tamen simulabo atque audita eloquar.
sed quo modo et verbis quibus me deceat fabularier,
prius ipse mecum etiam volo hic meditari. sic hoc proloquar.
    Principio ut illo advenimus, ubi primum terram tetigimus,
continuo Amphitruo delegit viros primorum principes;
eos legat, Telobois iubet sententiam ut dicant suam:
si sine vi et sine bello velint rapta et raptores tradere,
si quae asportassent redderent, se exercitum extemplo domum
reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
dare illis; sin aliter sient animati neque dent quae petat,
sese igitur summa vi virisque eorum oppidum oppugnassere.
haec ubi Telobois ordine iterarunt quos praefecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute et viribus
superbe nimis ferociter legatos nostros increpant,
respondent bello se et suos tutari posse, proinde uti
propere <irent>, de suis finibus exercitus deducerent.
haec ubi legati pertulere, Amphitruo castris ilico
producit omnem exercitum. Teloboae contra ex oppido
legiones educunt suas nimis pulcris armis praeditas.
postquam utrimque exitum est maxima copia,
dispertiti viri, dispertiti ordines,
nos nostras more nostro et modo instruximus
legiones, item hostes contra legiones suas instruont.
deinde utrique imperatores in medium exeunt,
extra turbam ordinum colloquontur simul.
convenit, victi utri sint eo proelio,
urbem agrum aras focos seque uti dederent.

postquam id actum est, tubae contra utrimque occanunt,
consonat terra, clamorem utrimque efferunt.
imperator utrimque, hinc et illinc, Iovi
vota suscipere, <utrimque> hortari exercitum.
<tum> pro se quisque id quod quisque potest et valet
edit, ferro ferit, tela frangunt, boat
caelum fremitu virum, ex spiritu atque anhelitu
nebula constat, cadunt volnerum vi viri.
denique, ut voluimus, nostra superat manus:
hostes crebri cadunt, nostri contra ingruont
[vicimus] vi feroces.
sed ~fugam in se tamen nemo convortitur
nec recedit loco quin statim rem gerat;
animam omittunt prius quam loco demigrent:
quisque ut steterat iacet optinetque ordinem.
hoc ubi Amphitruo erus conspicatust,
ilico equites iubet dextera inducere.
equites parent citi: ab dextera maximo
cum clamore involant impetu alacri,
foedant et proterunt hostium copias
iure iniustas.
MERC. Numquam etiam quicquam adhuc verborum est prolocutus perperam:
namque ego fui illi in re praesenti et meus, cum pugnatum est, pater.
SOS. Perduelles penetrant se in fugam; ibi nostris animus additust:
vortentibus Telobois telis complebantur corpora,
ipsusque Amphitruo regem Pterelam sua obtruncavit manu.
haec illic est pugnata pugna usque a mani ad vesperum—
hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die inpransus fui—
sed proelium id tandem diremit nox interventu suo.
postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
velatis manibus orant ignoscamus peccatum suom,
deduntque se, divina humanaque omnia, urbem et liberos
in dicionem atque in arbitratum cuncti Thebano poplo.
post ob virtutem ero Amphitruoni patera donata aurea est,
qui Pterela potitare solitus est rex. haec sic dicam erae.
nunc pergam eri imperium exequi et me domum capessere.
MERC. Attat, illic huc iturust. ibo ego illi obviam,
neque ego huc hominem hodie ad aedis has sinam umquam accedere;
quando imago est huius in me, certum est hominem

eludere.
et enim vero quoniam formam cepi huius in med et statum,
decet et facta moresque huius habere me similes item.
itaque me malum esse oportet, callidum, astutum admodum
atque hunc, telo suo sibi, malitia a foribus pellere.
sed quid illuc est? caelum aspectat. observabo quam rem agat.
SOS. Certe edepol, si quicquamst aliud quod credam aut certo sciam,
credo ego hac noctu Nocturnum obdormivisse ebrium.
nam neque se Septentriones quoquam in caelo commovent,
neque se Luna quoquam mutat atque uti exorta est semel,
nec Iugulae neque Vesperugo neque Vergiliae occidunt.
ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.
MERC. Perge, Nox, ut occepisti, gere patri morem meo:
optumo optume optumam operam das, datam pulchre locas.
SOS. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo,
nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem;
eam quoque edepol etiam multo haec vicit longitudine.
credo edepol equidem dormire Solem, atque adpotum probe;
mira sunt nisi invitavit sese in cena plusculum.
MERC. Ain vero, verbero? deos esse tui similis putas?
ego pol te istis tuis pro dictis et male factis, furcifer,
accipiam; modo sis veni huc: invenies infortunium.
SOS. Vbi sunt isti scortatores, qui soli inviti cubant?
haec nox scita est exercendo scorto conducto male.
MERC. Meus pater nunc pro huius verbis recte et sapienter facit,
qui complexus cum Alcumena cubat amans animo obsequens.
SOS. Ibo ut erus quod imperavit Alcumenae nuntiem.
sed quis hic est homo, quem ante aedis video hoc noctis? non placet.
MERC. Nullust hoc metuculosus aeque. **SOS.** Mi in mentem venit,
illic homo hoc de umero volt pallium detexere.
MERC. Timet homo: deludam ego illum. **SOS.** Perii, dentes pruriunt;
certe advenientem hic me hospitio pugneo accepturus est.
credo misericors est: nunc propterea quod me meus erus
fecit ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie ut dormiam.
oppido interii. obsecro hercle, quantus et quam validus est.
MERC. Clare advorsum fabulabor, <ut> hic auscultet quae

loquar;
igitur magis demum maiorem in sese concipiet metum.
agite, pugni, iam diu est quom ventri victum non datis:
iam pridem videtur factum, heri quod homines quattuor
in soporem collocastis nudos. **SOS.** Formido male,
ne ego hic nomen meum commutem et Quintus fiam e Sosia;
quattuor nudos sopori se dedisse hic autumat:
metuo ne numerum augeam illum. **MERC.** em, nunciam ergo: sic volo.
SOS. Cingitur: certe expedit se. **MERC.** Non feret quin vapulet.
SOS. Quis homo? **MERC.** Quisquis homo huc profecto venerit, pugnos edet.
SOS. Apage, non placet me hoc noctis esse: cenavi modo;
proin tu istam cenam largire, si sapis, esurientibus.
MERC. Haud malum huic est pondus pugno. **SOS.** Perii, pugnos ponderat.
MERC. Quid si ego illum tractim tangam, ut dormiat? **SOS.** Servaveris,
nam continuas has tris noctes pervigilavi. **MERC.** Pessumest,
facimus nequiter, ferire malam male discit manus;
alia forma esse oportet quem tu pugno legeris.
SOS. Illic homo me interpolabit meumque os finget denuo.
MERC. Exossatum os esse oportet quem probe percusseris.
SOS. Mirum ni hic me quasi murenam exossare cogitat.
ultro istunc qui exossat homines. perii, si me aspexerit.
MERC. Olet homo quidam malo suo. **SOS.** ei, numnam ego obolui?
MERC. Atque haud longe abesse oportet, verum longe hinc afuit.
SOS. Illic homo superstitiosust. **MERC.** Gestiunt pugni mihi.
SOS. Si in me exercituru's, quaeso in parietem ut primum domes.
MERC. Vox mi ad aures advolavit. **SOS.** Ne ego homo infelix fui,
qui non alas intervelli: volucrem vocem gestito.
MERC. Illic homo a me sibi malam rem arcessit iumento suo.
SOS. Non equidem ullum habeo iumentum. **M.** Onerandus est pugnis probe.
SOS. Lassus sum hercle, navi ut vectus huc sum: etiam nunc nauseo;
vix incedo inanis, ne ire posse cum onere

existimes.
MERC. Certe enim hic nescio quis loquitur. **SOS.** Salvos
sum, non me videt:
nescioquem loqui autumat; mihi certo nomen Sosiaest.
MERC. Hinc enim mihi dextra vox auris, ut videtur, verberat.
SOS. Metuo, vocis ne vicem hodie hic vapulem, quae hunc
verberat.
MERC. Optume eccum incedit ad me. **SOS.** Timeo, totus
torpeo.
non edepol nunc ubi terrarum sim scio, si quis roget,
neque miser me commovere possum prae formidine.
ilicet, mandata eri perierunt una et Sosia.
verum certum est confidenter hominem contra conloqui,
qui possim videri huic fortis, a me ut abstineat
manum.
MERC. Quo ambulas tu, qui Volcanum in cornu conclusum
geris?
SOS. Quid id exquiris tu, qui pugnis os exossas hominibus?
MERC. Servosne <es> an liber? **SOS.** Vtcumque animo
conlibitum est meo.
MERC. Ain vero? **SOS.** Aio enim
vero. **M.** Verbero. **S.** Mentiris nunc.
MERC. At iam faciam ut verum dicas dicere. **SOS.** Quid eo
est opus?
MERC. Possum scire, quo profectus, cuius sis aut quid
veneris?
SOS. Huc eo, eri <iussu, eius> sum servos. numquid nunc es
certior?
M. Ego tibi istam hodie, sceleste, comprimam
linguam. **S.** Haud potes:
bene pudiceque adservatur. **MERC.** Pergin argutarier?
quid apud hasce aedis negoti est tibi? **SOS.** Immo quid tibi
est?
MERC. Rex Creo vigiles nocturnos singulos semper locat.
SOS. Bene facit: quia nos eramus peregre, tutatust domi;
at nunc abi sane, advenisse familiares dicito.
MERC. Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum hinc abis,
familiaris accipiere faxo haud familiariter.
S. Hic inquam habito ego atque horunc servos sum. **M.** At
scin quo modo?
faciam ego hodie te superbum, nisi hinc abis. **SOS.** Quonam
modo?
MERC. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero.
SOS. Quin me esse huius familiai familiarem praedico.

MERC. Vide sis quam mox vapulare vis, nisi actutum hinc abis.
SOS. Tun domo prohibere peregre me advenientem postulas?
M. Haecine tua domust? **S.** Ita inquam. **M.** Quis erus est igitur tibi?
SOS. Amphitruo, qui nunc praefectust Thebanis legionibus,
quicum nupta est Alcumena. **MERC.** Quid ais? quid nomen tibi est?
SOS. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
MERC. Ne tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis
advenisti, audaciai columen, consutis dolis.
SOS. Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.
MERC. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
SOS. Ita profecto. **MERC.** Nunc profecto vapula ob mendacium.
SOS. Non edepol volo profecto. **MERC.** At pol profecto ingratiis.
hoc quidem profecto certum est, non est arbitrarium.
SOS. Tuam fidem obsecro. **MERC.** Tun te audes Sosiam esse dicere,
qui ego sum? **S.** Perii. **M.** Parum etiam, praeut futurum est, praedicas.
quoius nunc es? **SOS.** Tuos, nam pugnis usu fecisti tuom.
pro fidem, Thebani cives. **MERC.** Etiam clamas, carnifex?
loquere, quid venisti? **SOS.** Vt esset quem tu pugnis caederes.
M. Cuius es? **S.** Amphitruonis, inquam, Sosia. **M.** Ergo istoc magis,
quia vaniloquo's, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
SOS. Ita di faciant, ut tu potius sis atque ego te ut verberem.
M. Etiam muttis? **S.** Iam tacebo. **M.** Quis tibi erust? **S.** Quem tu voles.
MERC. Quid igitur? qui nunc vocare? **SOS.** Nemo nisi quem iusseris.
MERC. Amphitruonis te esse aiebas
Sosiam. **SOS.** Peccaveram,
nam Amphitruonis ~socium ne me esse volui dicere.
MERC. Scibam equidem nullum esse nobis nisi me servom Sosiam.
fugit te ratio. **SOS.** Vtinam istuc pugni fecissent tui.
MERC. Ego sum Sosia ille quem tu dudum esse aiebas mihi.
SOS. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.

MERC. Immo indutiae parumper fiant, si quid vis loqui.
SOS. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales.
MERC. Dic si quid vis, non nocebo. **SOS.** Tuae fide credo? **MERC.** Meae.
SOS. Quid si falles? **MERC.** Tum Mercurius Sosiae iratus siet.
SOS. Animum advorte. nunc licet mihi libere quidvis loqui.
Amphitruonis ego sum servos Sosia. **MERC.** Etiam denuo?
SOS. Pacem feci, foedus feci. vera dico. **MERC.** Vapula.
SOS. Vt libet quid tibi libet fac, quoniam pugnis plus vales;
verum, utut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
MERC. Tu me vivos hodie numquam facies quin sim Sosia.
SOS. Certe edepol tu me alienabis numquam quin noster siem;
nec nobis praeter med alius quisquam est servos Sosia.
[qui cum Amphitruone hinc una ieram in exercitum.]
M. Hic homo sanus non est. **S.** Quod mihi praedicas vitium, id tibi est.
quid, malum, non sum ego servos Amphitruonis Sosia?
nonne hac noctu nostra navis <huc> ex portu Persico
venit, quae me advexit? nonne me huc erus misit meus?
nonne ego nunc sto ante aedes nostras? non mi est lanterna in manu?
non loquor, non vigilo? nonne hic homo modo me pugnis contudit?
fecit hercle, nam etiam misero nunc <mihi> malae dolent.
quid igitur ego dubito, aut cur non intro eo in nostram domum?
M. Quid, domum vostram? **S.** Ita enim vero. **M.** Quin quae dixisti modo
omnia ementitu's: equidem Sosia Amphitruonis sum.
nam noctu hac soluta est navis nostra e portu Persico,
et ubi Pterela rex regnavit oppidum expugnavimus,
et legiones Teloboarum vi pugnando cepimus,
et ipsus Amphitruo optruncavit regem Pterelam in proelio.
SOS. Egomet mihi non credo, cum illaec autumare illum audio;
hic quidem certe quae illic sunt res gestae memorat memoriter.

sed quid ais? quid Amphitruoni <doni> a Telobois datum est?
MERC. Pterela rex qui potitare solitus est patera aurea.
SOS. Elocutus est. ubi patera nunc est? **MERC.** <Est> in cistula;
Amphitruonis obsignata signo est. **SOS.** Signi dic quid est?
MERC. Cum quadrigis Sol exoriens. quid me captas, carnufex?
SOS. Argumentis vicit, aliud nomen quaerundum est mihi.
nescio unde haec hic spectavit. iam ego hunc decipiam probe;
nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit,
in tabernaclo, id quidem hodie numquam poterit dicere.
si tu Sosia es, legiones cum pugnabant maxume,
quid in tabernaclo fecisti? victus sum, si dixeris.
MERC. Cadus erat vini, inde implevi
hirneam. **SOS.** Ingressust viam.
MERC. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
SOS. Factum est illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
mira sunt nisi latuit intus illic in illac hirnea.
MERC. Quid nunc? vincon argumentis, te non esse Sosiam?
SOS. Tu negas med esse? **MERC.** Quid ego ni negem, qui egomet siem?
SOS. Per Iovem iuro med esse neque me falsum dicere.
MERC. At ego per Mercurium iuro, tibi Iovem non credere;
nam iniurato scio plus credet mihi quam iurato tibi.
SOS. Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.
MERC. Vbi ego Sosia nolim esse, tu esto sane Sosia;
nunc, quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis.
SOS. Certe edepol, quom illum contemplo et formam cognosco meam,
quem ad modum ego sum—saepe in speculum inspexi—nimis similest mei;
itidem habet petasum ac vestitum: tam consimilest atque ego;
sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum vel labra,
malae, mentum, barba, collus: totus. quid verbis opust?
si tergum cicatricosum, nihil hoc similist similius.
sed quom cogito, equidem certo idem sum qui semper fui.
novi erum, novi aedis nostras; sane sapio et sentio.

non ego illi obtempero quod loquitur. pultabo foris.
MERC. Quo agis te? **S.** Domum. **M.** Quadrigas si nunc inscendas Iovis
atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.
SOS. Nonne erae meae nuntiare quod erus meus iussit licet?
MERC. Tuae si quid vis nuntiare: hanc nostram adire non sinam.
nam si me inritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
SOS. Abeo potius. di immortales, obsecro vostram fidem,
ubi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formam perdidi?
an egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui?
nam hic quidem omnem imaginem meam, quae antehac fuerat, possidet.
vivo fit quod numquam quisquam mortuo faciet mihi.
ibo ad portum atque haec uti sunt facta ero dicam meo;
nisi etiam is quoque me ignorabit: quod ille faxit Iuppiter,
ut ego hodie raso capite calvos capiam pilleum.—

I.ii
MERC. Bene prospere hoc hodie operis processit mihi:
amovi a foribus maximam molestiam,
patri ut liceret tuto illam amplexarier.
iam ille illuc ad erum cum Amphitruonem advenerit,
narrabit servom hinc sese a foribus Sosiam
amovisse; ille adeo illum mentiri sibi
credet, neque credet huc profectum, ut iusserat.
erroris ambo ego illos et dementiae
complebo atque omnem Amphitruonis familiam,
adeo usque, satietatem dum capiet pater
illius quam amat. igitur demum omnes scient
quae facta. denique Alcumenam Iuppiter
rediget antiquam coniugi in concordiam.
nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet
atque insimulabit eam probri; tum meus pater
eam seditionem illi in tranquillum conferet.
nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
hodie illa pariet filios geminos duos
alter decumo post mense nascetur puer
quam seminatust, alter mense septumo;
eorum Amphitruonis alter est, alter Iovis:
verum minori puero maior est pater,
minor maiori. iamne hoc scitis quid siet?

sed Alcumenae huius honoris gratia
pater curavit uno ut fetu fieret,
uno ut labore absolvat aerumnas duas.
[et ne in suspicione ponatur stupri
et clandestina ut celetur consuetio.]
quamquam, ut iam dudum dixi, resciscet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
profecto ducet Alcumenae; nam deum
non par videtur facere, delictum suom
suamque ut culpam expetere in mortalem ut sinat.
orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivos eccum exit foras
cum Alcumena uxore usuraria.

I.iii

IVPPITER Bene vale, Alcumena, cura rem communem, quod facis;
atque inperce quaeso: menses iam tibi esse actos vides.
mihi necesse est ire hinc; verum quod erit natum tollito.
ALCVMENA Quid istuc est, mi vir, negoti, quod tu tam subito domo
abeas? **IVPP.** Edepol haud quod tui me neque domi distaedeat;
sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
citius quod non facto est usus fit quam quod facto est opus.
MERC. Nimis hic scitust sycophanta, qui quidem meus sit pater.
observatote <eum>, quam blande mulieri palpabitur.
ALC. Ecastor te experior quanti facias uxorem tuam.
IVPP. Satin habes, si feminarum nulla est quam aeque diligam?
MERC. Edepol ne illa si istis rebus te sciat operam dare,
ego faxim ted Amphitruonem esse malis, quam Iovem.
ALC. Experiri istuc mavellem me quam mi memorarier.
prius abis quam lectus ubi cubuisti concaluit locus.
heri venisti media nocte, nunc abis. hocin placet?
MERC. Accedam atque hanc appellabo et subparasitabor patri.
numquam edepol quemquam mortalem credo ego uxorem suam
sic ecflictim amare, proinde ut hic te ecflictim deperit.

IVPP. Carnufex, non ego te novi? abin e conspectu meo?
quid tibi hanc curatio est rem, verbero, aut muttitio?
quoii ego iam hoc scipione—**ALC.** Ah noli. **IVPP.** Muttito modo.
MERC. Nequiter paene expedivit prima parasitatio.
IVPP. Verum quod tu dicis, mea uxor, non te mi irasci decet.
clanculum abii a legione: operam hanc subrupui tibi,
ex me primo <ut> prima scires, rem ut gessissem publicam.
ea tibi omnia enarravi. nisi te amarem plurimum,
non facerem. **MERC.** Facitne ut dixi? timidam palpo percutit.
IVPP. Nunc, ne legio persentiscat, clam illuc redeundum est mihi,
ne me uxorem praevertisse dicant prae re publica.
ALC. Lacrimantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem. **IVPP.** Tace,
ne corrumpe oculos, redibo actutum. **ALC.** Id actutum diu est.
IVPP. Non ego te hic lubens relinquo neque abeo abs te. **ALC.** Sentio,
nam qua nocte ad me venisti, eadem abis. **IVPP.** Cur me tenes?
tempus <est>: exire ex urbe prius quam lucescat volo.
nunc tibi hanc pateram, quae dono mi illi ob virtutem data est,
Pterela rex qui potitavit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena, tibi condono. **ALC.** Facis ut alias res soles.
ecastor condignum donum, qualest qui donum dedit.
MERC. Immo sic: condignum donum, qualest cui dono datumst.
IVPP. Pergin autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?
ALC. Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiae causa mea.
IVPP. Faciam ita ut vis. **MERC.** Ex amore hic admodum quam saevos est.
I. Numquid vis? **A.** Vt quom absim me ames, me tuam te absente tamen.
MERC. Eamus, Amphitruo. lucescit hoc iam. **IVPP.** Abi prae, Sosia,
iam ego sequar. numquid vis? **A.** Etiam: ut actutum advenias. **I.** Licet,
prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
—

nunc te, nox, quae me mansisti, mitto uti cedas die,
ut mortalis inlucescat luce clara et candida.
atque quanto, nox, fuisti longior hac proxuma,
tanto brevior dies ut fiat faciam, ut aeque disparet.
sed dies e nocte accedat. ibo et Mercurium sequar.—

ACTVS II

II.i

AMPHITRVO Age i tu secundum. **SOSIA** Sequor, subsequor te.
AMPH. Scelestissimum te arbitror. **SOS.** Nam quam ob rem?
AMPH. Quia id quod neque est neque fuit neque futurum est
mihi praedicas. **SOS.** Eccere, iam tuatim
facis <tu>, ut tuis nulla apud te fides sit.
AMPH. Quid est? quo modo? iam quidem hercle ego tibi istam
scelestam, scelus, linguam abscidam. **SOS.** Tuos sum,
proinde ut commodumst et lubet quidque facias;
tamen quin loquar haec uti facta sunt hic,
numquam ullo modo me potes deterrere.
AMPH. Scelestissime, audes mihi praedicare id,
domi te esse nunc, qui hic ades? **SOS.** Vera dico.
AMPH. Malum quod tibi di dabunt, atque ego hodie
dabo. **SOS.** Istuc tibist in manu, nam tuos sum.
AMPH. Tun me, verbero, audes erum ludificari?
tune id dicere audes, quod nemo umquam homo antehac
vidit nec potest fieri, tempore uno
homo idem duobus locis ut simul sit?
SOS. Profecto ut loquor res ita est. **AMPH.** Iuppiter te
perdat. **SOS.** Quid mali sum, ere, tua ex re promeritus?
AMPH. Rogasne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
SOS. Merito maledicas mihi, si id ita factum est.~
verum haud mentior, resque uti facta dico.
AMPH. Homo hic ebrius est, ut opinor.
SOS. Vtinam ita essem. **AMPH.** Optas quae facta.
SOS. Egone? **AMPH.** Tu istic. ubi bibisti?
SOS. Nusquam equidem bibi. **AMPH.** Quid hoc sit
hominis? **SOS.** equidem decies dixi:
domi ego sum, inquam, ecquid audis?
et apud te adsum Sosia idem.
satin hoc plane, satin diserte,
ere, nunc videor
tibi locutus esse? **AMPH.** Vah,

apage te a me. **SOS.** Quid est negoti?
AMPH. Pestis te tenet. **SOS.** Nam quor istuc
dicis? equidem valeo et salvos
sum recte, Amphitruo. **AMPH.** At te ego faciam
hodie proinde ac meritus es,
ut minus valeas et miser sis,
salvos domum si rediero: iam
sequere sis, erum qui ludificas
dictis delirantibus,
qui quoniam erus quod imperavit neglexisti persequi,
nunc venis etiam ultro inrisum dominum: quae neque fieri
possunt neque fando umquam accepit quisquam profers, carnifex;
quoius ego hodie in tergum faxo ista expetant mendacia.
SOS. Amphitruo, miserrima istaec miseria est servo bono,
apud erum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.
AMPH. Quo id, malum, pacto potest nam—mecum argumentis puta —
fieri, nunc uti tu <et> hic sis et domi? id dici volo.
SOS. Sum profecto et hic et illic. hoc cuivis mirari licet,
neque tibi istuc mirum *** magis videtur quam mihi.
AMPH. Quo modo? **S.** Nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quam mihi;
neque, ita me di ament, credebam primo mihimet Sosiae,
donec Sosia illic egomet fecit sibi uti crederem.
ordine omne, uti quicque actum est, dum apud hostis sedimus,
edissertavit. tum formam una abstulit cum nomine.
neque lac lactis magis est simile quam ille ego similest mei.
nam ut dudum ante lucem a portu me praemisisti domum—
A. Quid igitur? **S.** Prius multo ante aedis stabam quam illo adveneram.
AMPH. Quas, malum, nugas? satin tu sanus es? **SOS.** Sic sum ut vides.
AMPH. Huic homini nescio quid est mali mala obiectum manu,
postquam a me abiit. **SOS.** Fateor, nam sum obtusus pugnis pessume.
AMPH. Quis te verberavit? **SOS.** Egomet memet, qui nunc sum domi.
AMPH. Cave quicquam, nisi quod rogabo te, mihi responderis.
omnium primum iste qui sit Sosia, hoc dici volo.

SOS. Tuos est servos. **AMPH.** Mihi quidem uno te plus etiam est quam volo,
neque postquam sum natus habui nisi te servom Sosiam.
SOS. At ego nunc, Amphitruo, dico: Sosiam servom tuom
praeter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi,
Davo prognatum patre eodem quo ego sum, forma, aetate item
qua ego sum. quid opust verbis? geminus Sosia hic factust tibi.
AMPH. Nimia memoras mira. sed vidistin uxorem meam?
S. Quin intro ire in aedis numquam licitum est. **A.** Quis te prohibuit?
SOS. Sosia ille, quem iam dudum dico, is qui me contudit.
AMPH. Quis istic Sosia est? **SOS.** Ego, inquam. quotiens dicendum est tibi?
AMPH. Sed quid ais? num obdormivisti
dudum? **SOS.** Nusquam gentium.
AMPH. Ibi forte istum si vidisses quendam in somnis Sosiam —
SOS. Non soleo ego somniculose eri imperia persequi.
vigilans vidi, vigilans nunc <te> video, vigilans fabulor,
vigilantem ille me iam dudum vigilans pugnis contudit.
AMPH. Quis homo? **SOS.** Sosia, inquam, ego ille. quaeso, nonne intellegis?
AMPH. Qui, malum, intellegere quisquam potis est? ita nugas blatis.
SOS. Verum actutum nosces, quom illum nosces servom Sosiam.
AMPH. Sequere hac igitur me, nam mi istuc primum exquisito est opus.
[sed vide ex navi efferantur quae imperavi iam omnia.
SOS. Et memor sum et diligens, ut quae imperes compareant;
non ego cum vino simitu ebibi imperium tuom.
AMPH. Vtinam di faxint, infecta dicta re eveniant tua.]

II.ii

ALCVMENA Satin parva res est voluptatum in vita atque in aetate agunda
praequam quod molestum est? ita cuique comparatum est in aetate hominum;
ita divis est placitum, voluptatem ut maeror comes consequatur:

quin incommodi plus malique ilico adsit, boni si optigit quid.
nam ego id nunc experior domo atque ipsa de me scio, cui voluptas
parumper datast, dum viri mei mihi potestas videndi fuit
noctem unam modo; atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abest quem ego amo praeter omnes.
plus aegri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi. sed hoc me beat
saltem, quom perduellis vicit et domum laudis compos revenit:
id solacio est.
absit, dum modo laude parta
domum recipiat se; feram et perferam usque
abitum eius animo forti atque offirmato, id modo si mercedis
datur mi, ut meus victor vir belli clueat.
satis mi esse ducam.
virtus praemium est optimum;
virtus omnibus rebus anteit profecto:
libertas salus vita res et parentes, patria et prognati
tutantur, servantur:
virtus omnia in sese habet, omnia adsunt
bona quem penest virtus.
AMPH. Edepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
quae me amat, quam contra amo, praesertim re gesta bene,
victis hostibus: quos nemo posse superari ratust,
eos auspicio meo atque ductu primo coetu vicimus.
certe enim med illi expectatum optato venturum scio.
SOS. Quid? me non rere expectatum amicae venturum meae?
ALC. Meus vir hic quidem est. **AMPH.** Sequere hac tu me. **ALC.** Nam
    quid ille revortitur
qui dudum properare se aibat? an ille me temptat sciens
atque id se volt experiri, suom abitum ut desiderem?
ecastor med haud invita se domum recipit suam.
SOS. Amphitruo, redire ad navem meliust nos. **AMPH.** Qua gratia?
SOS. Quia domi daturus nemo est prandium advenientibus.
AM. Qui tibi nunc istuc in mentemst? **S.** Quia enim sero advenimus.

AMPH. Qui? **SOS.** Quia Alcumenam ante aedis stare saturam intellego.
AMPH. Gravidam ego illanc hic reliqui quom abeo. **SOS.** Ei perii miser.
AM. Quid tibi est? **S.** Ad aquam praebendam commodum adveni domum,
decumo post mense, ut rationem te putare intellego.
AM. Bono animo es. **S.** Scin quam bono animo sim? si situlam cepero,
numquam edepol tu mihi divini creduis post hunc diem,
ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
AMPH. Sequere hac me modo; alium ego isti rei allegabo, ne time.
AL. Magis nunc <me> meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror.
AMPH. Amphitruo uxorem salutat laetus speratam suam,
quam omnium Thebis vir unam esse optimam diiudicat,
quamque adeo cives Thebani vero rumiferant probam.
valuistin usque? exspectatum advenio? **SOS.** Haud vidi magis.
exspectatum eum salutat magis haud quicquam quam canem.
AM. Et quom te ~gravidam et quom te pulchre plenam aspicio, gaudeo.
ALC. Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia
sic salutas atque appellas, quasi dudum non videris
quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus?
[atque me nunc proinde appellas quasi multo post videris?]
AMPH. Immo equidem te nisi nunc hodie nusquam vidi gentium.
ALC. Cur negas? **AM.** Quia vera didici dicere. **AL.** Haud aequom facit
qui quod didicit id dediscit. an periclitamini
quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tam cito?
an te auspicium commoratum est an tempestas continet
qui non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
AM. Dudum? quam dudum istuc factum est? **AL.** Temptas. iam dudum, modo.
AMPH. Qui istuc potis est fieri, quaeso, ut dicis: iam dudum, modo?
ALC. Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem

meum,
qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui hinc abieris.
AMPH. Haec quidem deliramenta loquitur. **SOS.** Paulisper mane,
dum edormiscat unum somnum. **AMPH.** Quaene vigilans somniat?
ALC. Equidem ecastor vigilo, et vigilans id quod factum est fabulor.
nam dudum ante lucem et istunc et te vidi. **AMPH.** Quo in loco?
AL. Hic in aedibus ubi tu habitas. **AM.** Numquam factum est. **S.** Non taces?
quid si e portu navis huc nos dormientis detulit?
AMPH. Etiam tu quoque adsentaris huic? **SOS.** Quid vis fieri?
non tu scis? Bacchae bacchanti si velis advorsarier,
ex insana insaniorem facies, feriet saepius;
si obsequare, una resolvas plaga. **AMPH.** At pol qui certa res
hanc est obiurgare, quae me hodie advenientem domum
noluerit salutare. **SOS.** Inritabis crabrones. **AMPH.** Tace.
Alcumena, unum rogare te volo. **ALC.** Quid vis roga.
AMPH. Num tibi aut stultitia accessit aut superat superbia?
ALC. Qui istuc in mentemst tibi ex me, mi vir, percontarier?
AMPH. Quia salutare advenientem me solebas antidhac,
appellare, itidem ut pudicae suos viros quae sunt solent.
eo more expertem te factam adveniens offendi domi.
ALC. Ecastor equidem te certo heri advenientem ilico,
et salutavi et valuissesne usque exquisivi simul,
mi vir, et manum prehendi et osculum tetuli tibi.
SOS. Tun heri hunc salutavisti? **ALC.** Et te quoque etiam, Sosia.
SOS. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium;
verum non est puero gravida. **AMPH.** Quid igitur? **SOS.** Insania.
ALC. Equidem sana sum et deos quaeso, ut salva pariam filium.
verum tu malum magnum habebis, si hic suom officium facit:
ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet.
SOS. Enim vero praegnati oportet et malum et malum dari,
ut quod obrodat sit, animo si male esse occeperit.
AMPH. Tu me heri hic vidisti? **ALC.** Ego, inquam, si vis

decies dicere.
AM. In somnis fortasse? **AL.** Immo vigilans
vigilantem. **AM.** Ei misero mihi.
SOS. Quid tibi est? **AMPH.** Delirat uxor. **SOS.** Atra bili percita est.
nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
AMPH. Vbi primum tibi sensisti, mulier, impliciscier?
ALC. Equidem ecastor sana et salva sum. **AMPH.** Quor igitur praedicas,
te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
ibi cenavi atque ibi quievi in navi noctem perpetem,
neque meum pedem huc intuli etiam in aedis, ut cum exercitu
hinc profectus sum ad Teloboas hostis eosque ut vicimus.
ALC. Immo mecum cenavisti et mecum
cubuisti. **AMPH.** Quid est?
ALC. Vera dico. **AMPH.** Non de hac quidem hercle re; de aliis nescio.
ALC. Primulo diluculo abiisti ad legiones. **AMPH.** Quo modo?
SOS. Recte dicit, ut commeminit: somnium narrat tibi.
sed, mulier, postquam experrecta es, te prodigiali Iovi
aut mola salsa hodie aut ture comprecatam oportuit.
ALC. Vae capiti tuo. **SOS.** Tua istuc refert—si curaveris.
ALC. Iterum iam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo.
AMPH. Tace tu. tu dic: egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
ALC. Quis igitur nisi vos narravit mi, illi ut fuerit proelium?
AM. An etiam id tu scis? **AL.** Quippe qui ex te audivi, ut urbem maximam
expugnavisses regemque Pterelam tute occideris.
AMPH. Egone istuc dixi? **ALC.** Tute istic, etiam adstante hoc Sosia.
AMPH. Audivistin tu me narrare haec hodie? **SOS.** Vbi ego audiverim?
AM. Hanc roga. **S.** Me quidem praesente numquam factum est, quod sciam.
ALC. Mirum quin te adversus dicat. **AMPH.** Sosia, age me huc aspice.
SOS. Specto. **AMPH.** Vera volo loqui te, nolo adsentari mihi.
audivistin tu hodie me illi dicere ea quae illa autumat?
SOS. Quaeso edepol, num tu quoque etiam insanis, quom id me interrogas,
qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul?

AM. Quid nunc, mulier? audin illum? **AL.** Ego vero, ac falsum dicere.
AMPH. Neque tu illi neque mihi viro ipsi credis? **ALC.** Eo fit quia mihi
plurimum credo et scio istaec facta proinde ut proloquor.
AM. Tun me heri advenisse dicis? **AL.** Tun te abiisse hodie hinc negas?
AMPH. Nego enim vero, et me advenire nunc primum aio ad te domum.
ALC. Obsecro, etiamne hoc negabis, te auream pateram mihi
dedisse dono hodie, qua te illi donatum esse dixeras?
AMPH. Neque edepol dedi neque dixi; verum ita animatus fui
itaque nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
dixit? **ALC.** Ego equidem ex te audivi et ex tua accepi manu
pateram. **AMPH.** Mane, mane, obsecro te. nimis demiror, Sosia,
qui illaec illic me donatum esse aurea patera sciat,
nisi tu dudum hanc convenisti et narravisti haec omnia.
SOS. Neque edepol ego dixi neque istam vidi nisi tecum simul.
AM. Quid hoc sit hominis? **AL.** Vin proferri
pateram? **AM.** Proferri volo.
ALC. Fiat. <heus> tu, Thessala, intus pateram proferto foras,
qua hodie meus vir donavit me. **AMPH.** Secede huc tu, Sosia,
enim vero illud praeter alia mira miror maxime,
si haec habet pateram illam. **SOS.** An etiam credis id, quae in hac cistellula
tuo signo obsignata fertur? **AMPH.** Salvom signum
est? **SOS.** Inspice.
AMPH. Recte, ita est ut obsignavi. **SOS.** Quaeso, quin tu istanc iubes
pro cerrita circumferri? **AMPH.** Edepol qui facto est opus;
nam haec quidem edepol laruarum plenast. **ALC.** Quid verbis opust?
em tibi pateram, eccam. **AM.** Cedo mi. **ALC.** Age aspice huc sis nunciam
tu qui quae facta infitiare; quem ego iam hic convincam palam.
estne haec patera, qua donatu's illi? **AMPH.** Summe Iuppiter,
quid ego video? haec ea est profecto patera. perii, Sosia.

SOS. Aut pol haec praestigiatrix multo mulier maxima est
aut pateram hic inesse oportet. **AMPH.** Agedum, exsolve cistulam.
SOS. Quid ego istam exsolvam? obsignatast recte, res gesta est bene:
tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperi Sosiam;
nunc si patera pateram peperit, omnes congeminavimus.
AMPH. Certum est aperire atque inspicere. **SOS.** Vide sis signi quid siet,
ne posterius in me culpam conferas. **AMPH.** Aperi modo;
nam haec quidem nos delirantis facere dictis postulat.
ALC. Vnde haec igitur est nisi abs te quae mihi dono data est?
AMPH. Opus mi est istuc exquisito. **SOS.** Iuppiter, pro Iuppiter.
AM. Quid tibi est? **S.** Hic patera nulla in cistulast. **AM.** Quid ego audio?
SOS. Id quod verumst. **AMPH.** At cum cruciatu iam, nisi apparet, tuo.
AL. Haec quidem apparet. **AM.** Quis igitur tibi dedit? **AL.** Qui me rogat.
SOS. Me captas, quia tute ab navi clanculum huc alia via
praecucurristi, atque hinc pateram tute exemisti atque eam
huic dedisti, post hanc rursum obsignasti clanculum.
AMPH. Ei mihi, iam tu quoque huius adiuvas insaniam?
ain heri nos advenisse huc? **ALC.** Aio, adveniensque ilico
me salutavisti, et ego te, et osculum tetuli tibi.
SOS. Iam illud non placet principium de
osculo. **AMPH.** Perge exsequi.
ALC. Lavisti. **AM.** Quid postquam
lavi? **AL.** Accubuisti. **S.** Euge optime.
nunc exquire. **AMPH.** Ne interpella. perge porro dicere.
ALC. Cena adposita est; cenavisti mecum, ego accubui simul.
AMPH. In eodem lecto? **ALC.** In eodem. **SOS.** Ei, non placet convivium.
AMPH. Sine modo argumenta dicat. quid postquam cenavimus?
ALC. Te dormitare aibas; mensa ablata est, cubitum hinc abiimus.
AMPH. Vbi tu cubuisti? **ALC.** In eodem lecto tecum una in cubiculo.
AM. Perdidisti. **SOS.** Quid tibi est? **AM.** Haec me modo ad mortem dedit.

AL. Quid iam, amabo? **AM.** Ne me appella. **S.** Quid tibi est? **A.** Perii miser,
quia pudicitiae huius vitium me hinc absente est additum.
ALC. Obsecro ecastor, cur istuc, mi vir, ex ted audio?
AMPH. Vir ego tuos sim? ne me appella, falsa, falso nomine.
SOS. Haeret haec res, si quidem haec iam mulier facta est ex viro.
ALC. Quid ego feci, qua istaec propter dicta dicantur mihi?
AMPH. Tute edictas facta tua, ex me quaeris quid deliqueris.
ALC. Quid ego tibi deliqui, si, cui nupta sum, tecum fui?
AMPH. Tun mecum fueris? quid illac impudente audacius?
saltem, tute si pudoris egeas, sumas mutuom.
ALC. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.
tu si me inpudicitiai captas, capere non potes.
AMPH. Pro di immortales, cognoscin tu me saltem, Sosia?
SOS. Propemodum. **AMPH.** Cenavin ego heri in navi in portu Persico?
ALC. Mihi quoque adsunt testes, qui illud quod ego dicam adsentiant.
SOS. Nescio quid istuc negoti dicam, nisi si quispiam est
Amphitruo alius, qui forte ted hinc absenti tamen
tuam rem curet teque absente hic munus fungatur tuom.
nam quod de illo subditivo Sosia mirum nimis,
certe de istoc Amphitruone iam alterum mirum est magis.
AMPH. Nescio quis praestigiator hanc frustratur mulierem.
ALC. Per supremi regis regnum iuro et matrem familias
Iunonem, quam me vereri et metuere est par maxume,
ut mi extra unum te mortalis nemo corpus corpore
contigit, quo me impudicam faceret. **AMPH.** Vera istaec velim.
ALC. Vera dico, sed nequiquam, quoniam non vis credere.
AMPH. Mulier es, audacter iuras. **ALC.** Quae non deliquit, decet
audacem esse, confidenter pro se et proterve loqui.
AMPH. Satis audacter. **ALC.** Vt pudicam decet. **AM.** ~In verbis probas.
ALC. Non ego illam mihi dotem duco esse, quae dos dicitur,
sed pudicitiam et pudorem et sedatum cupidinem,
deum metum, parentum amorem et cognatum concordiam,

tibi morigera atque ut munifica sim bonis, prosim probis.
SOS. Ne ista edepol, si haec vera loquitur, examussim est optima.
AMPH. Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
SOS. Amphitruo es profecto, cave sis ne tu te usu perduis:
ita nunc homines immutantur, postquam peregre advenimus.
AMPH. Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere.
ALC. Edepol me libente facies. **AMPH.** Quid ais? responde mihi,
quid si adduco tuom cognatum huc a navi Naucratem,
qui mecum una vectust una navi, atque is si denegat
facta quae tu facta dicis, quid tibi aequom est fieri?
numquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
ALC. Si deliqui, nulla causa est. **AMPH.** Convenit. tu, Sosia,
duc hos intro. ego huc ab navi mecum adducam Naucratem. —
SOS. Nunc quidem praeter nos nemo est. dic mihi verum serio:
ecquis alius Sosia intust, qui mei similis siet?
ALC. Abin hinc a me dignus domino servos? **SOS.** Abeo, si iubes.—
ALC. Nimis ecastor facinus mirum est, qui illi conlibitum siet
meo viro sic me insimulare falso facinus tam malum.
quidquid est, iam ex Naucrate cognato id cognoscam meo. —

ACTVS III

III.i

IVPPITER Ego sum ille Amphitruo, cui est servos Sosia,
idem Mercurius qui fit, quando commodumst,
in superiore qui habito cenaculo,
qui interdum fio Iuppiter, quando lubet;
huc autem quom extemplo adventum adporto, ilico
Amphitruo fio et vestitum immuto meum.
nunc huc honoris vostri venio gratia,
ne hanc incohatam transigam comoediam;
simul Alcumenae, quam vir insontem probri
Amphitruo accusat, veni ut auxilium feram:
nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
si id Alcumenae innocenti expetat.
nunc Amphitruonem memet, ut occepi semel,

esse adsimulabo, atque in horum familiam
frustrationem hodie iniciam maxumam;
post igitur demum faciam res fiat palam
atque Alcumenae in tempore auxilium feram
faciamque ut uno fetu et quod gravida est viro
et me quod gravidast pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
si quid vellem imperare. nunc hanc adloquar.

III.ii

ALCVMENA Durare nequeo in aedibus. ita me probri,
stupri, dedecoris a viro argutam meo!
ea quae sunt facta infecta ut reddat clamitat,
quae neque sunt facta neque ego in me admisi arguit;
atque id me susque deque esse habituram putat.
non edepol faciam, neque me perpetiar probri
falso insimulatam, quin ego illum aut deseram
aut satis faciat mi ille atque adiuret insuper,
nolle esse dicta quae in me insontem protulit.
IVPP. Faciundum est mi illud, fieri quod illaec postulat,
si me illam amantem ad sese studeam recipere,
quando ego quod feci, id factum Amphitruoni offuit
atque illi dudum meus amor negotium
insonti exhibuit, nunc autem insonti mihi
illius ira in hanc et male dicta expetent.
ALC. Sed eccum video qui me miseram arguit
stupri, dedecoris. **IVPP.** Te volo, uxor, conloqui.
quo te avortisti? *** **ALC.** Ita ingenium meumst:
inimicos semper osa sum optuerier.
IVPP. Heia autem inimicos? **ALC.** Sic est, vera praedico;
nisi etiam hoc falso dici insimulaturus es.
IVPP. Nimis iracunda es. **ALC.** Potin ut abstineas manum?
nam certo, si sis sanus aut sapias satis,
quam tu impudicam esse arbitrere et praedices,
cum ea tu sermonem nec ioco nec serio
tibi habeas, nisi sis stultior stultissimo.
IVPP. Si dixi, nihilo magis es, neque ego esse arbitror,
et id huc revorti uti me purgarem tibi.
nam numquam quicquam meo animo fuit aegrius,
quam postquam audivi ted esse iratam mihi.
cur dixisti? inquies. ego expediam tibi.
non edepol quo te esse impudicam crederem;
verum periclitatus sum animum tuom,
quid faceres et quo pacto id ferre induceres.

equidem ioco illa dixeram dudum tibi,
ridiculi causa. vel hunc rogato Sosiam.
ALC. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
testem quem dudum te adducturum dixeras,
te huc non venisse? **IVPP.** Si quid dictum est per iocum,
non aequom est id te serio praevortier.
ALC. Ego illud scio quam doluerit cordi meo.
IVPP. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro obsecro,
da mihi hanc veniam, ignosce, irata ne sies.
ALC. Ego istaec feci verba virtute irrita;
nunc, quando factis me impudicis abstini,
ab impudicis dictis avorti volo.
valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
iuben mi ire comites? **IVPP.** Sanan es? **ALC.** Si non iubes,
ibo egomet; comitem mihi Pudicitiam duxero.~
IVPP. Mane. arbitratu tuo ius iurandum dabo,
me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
id ego si fallo, tum te, summe Iuppiter,
quaeso, Amphitruoni ut semper iratus sies.
ALC. A, propitius sit potius. **IVPP.** Confido fore;
nam ius iurandum verum te advorsum dedi.
iam nunc irata non es? **ALC.** Non sum. **IVPP.** Bene facis.
nam in hominum aetate multa eveniunt huius modi:
capiunt voluptates, capiunt rursum miserias;
irae interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
verum irae si quae forte eveniunt huius modi
inter eos, rursum si reventum in gratiam est,
bis tanto amici sunt inter se quam prius.
ALC. Primum cavisse oportuit ne diceres,
verum eadem si isdem purgas mi, patiunda sunt.
IVPP. Iube vero vasa pura adornari mihi,
ut quae apud legionem vota vovi, si domum
rediissem salvos, ea ego exsolvam omnia.
ALC. Ego istuc curabo. **IVPP.** Evocate huc Sosiam;
gubernatorem qui in mea navi fuit
Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
is adeo *** inpransus ludificabitur,
cum ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
ALC. Mirum quid solus secum secreto ille agat.
atque aperiuntur aedes. exit Sosia.

III.iii

SOSIA Amphitruo, assum. si quid opus est, impera, imperium

exequar.
IVPP. <Sosia>, optume advenis. **SOS.** Iam pax est inter vos duos?
nam quia vos tranquillos video, gaudeo et volup est mihi.
atque ita servom par videtur frugi sese instituere:
proinde eri ut sint, ipse item sit; voltum e voltu comparet:
tristis sit, si eri sint tristes; hilarus sit, si gaudeant.
sed age responde: iam vos rediistis in concordiam?
IVPP. Derides, qui scis haec dudum me dixisse per iocum.
SOS. An id ioco dixisti? equidem serio ac vero ratus.
IVPP. Habui expurigationem; facta pax est. **SOS.** Optume est.
IVPP. Ego rem divinam intus faciam, vota quae sunt. **SOS.** Censeo.
IVPP. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, qui re divina facta mecum prandeat.
SOS. Iam hic ero, cum illic censebis esse me. — **IVPP.** Actutum huc redi.
ALC. Numquid vis, quin abeam iam intro, ut apparentur quibus opust?
IVPP. I sane, et quantum potest parata fac sint omnia.
ALC. Quin venis quando vis intro? faxo haud quicquam sit morae.—
IVPP. Recte loquere et proinde diligentem ut uxorem decet.
iam hisce ambo, et servos et era, frustra sunt duo,
qui me Amphitruonem rentur esse: errant probe.
nunc tu divine huc fac adsis Sosia—
audis quae dico, tam etsi praesens non ades—
fac Amphitruonem advenientem ab aedibus
ut abigas; quovis pacto fac commentus sis.
volo deludi illunc, dum cum hac usuraria
uxore nunc mihi morigero. haec curata sint
fac sis, proinde adeo ut velle med intellegis,
atque ut ministres mihi, mihi cum sacruficem.

III.iv
MERCVRIVS Concedite atque abscedite omnes, de via decedite,
nec quisquam tam audax fuat homo, qui obviam obsistat mihi.
nam mihi quidem hercle qui minus liceat deo minitarier
populo, ni decedat mihi, quam servolo in comoediis?
ille navem salvam nuntiat aut irati adventum senis:

ego sum Iovi dicto audiens, eius iussu nunc huc me adfero.
quam ob rem mihi magis par est via decedere et concedere.
pater vocat me, eum sequor, eius dicto imperio sum audiens;
ut filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum patri.
amanti subparasitor, hortor, adsto, admoneo, gaudeo.
si quid patri volup est, voluptas ea mi multo maxumast.
amat: sapit; recte facit, animo quando obsequitur suo,
quod omnis homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
nunc Amphitruonem volt deludi meus pater: faxo probe
iam hic deludetur, spectatores, vobis inspectantibus.
capiam coronam mi in caput, adsimulabo me esse ebrium;
atque illuc sursum escendero: inde optume aspellam virum
de supero, cum huc accesserit; faciam ut sit madidus sobrius.
deinde illi actutum sufferet suos servos poenas Sosia:
eum fecisse ille hodie arguet quae ego fecero hic. quid mea?
meo me aequomst morigerum patri, eius studio servire addecet.
sed eccum Amphitruonem, advenit; iam ille hic deludetur probe,
siquidem vos voltis auscultando operam dare.
ibo intro, ornatum capiam qui potis decet;
dein susum ascendam in tectum, ut illum hinc prohibeam.

ACTVS IV

IV.i

AMPHITRVO Naucratem quem convenire volui, in navi non erat,
neque domi neque in urbe invenio quemquam qui illum viderit.
nam omnis plateas perreptavi, gymnasia et myropolia;
apud emporium atque in macello, in palaestra atque in foro,
in medicinis, in tonstrinis, apud omnis aedis sacras
sum defessus quaeritando: nusquam invenio Naucratem.
nunc domum ibo atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
quis fuerit quem propter corpus suom stupri compleverit.
nam me, quam illam quaestionem inquisitam hodie amittere,
mortuom satiust. sed aedis occluserunt. eugepae,
pariter hoc fit atque ut alia facta sunt. feriam foris.

aperite hoc. heus, ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?

IV.ii

MERCVRIVS Quis ad fores est? **AMPH.** Ego
sum. **MERC.** Quid ego sum. **AMPH.**
Ita loquor. **MERC.** Tibi Iuppiter
dique omnes irati certo sunt, qui sic frangas fores.
AMPH. Quo modo? **MERC.** Eo modo, ut profecto vivas aetatem miser.
AMPH. Sosia. **MERC.** Ita, sum Sosia, nisi me esse oblitum existimas.
quid nunc vis? **AMPH.** Sceleste, at etiam quid velim, id tu me rogas?
MERC. Ita, rogo. paene effregisti, fatue, foribus cardines.
an foris censebas nobis publicitus praeberier?
quid me aspectas, stolide? quid nunc vis tibi? aut quis tu es homo?
AMPH. Verbero, etiam quis ego sim me rogitas, ulmorum Acheruns?
quem pol ego hodie ob istaec dicta faciam ferventem flagris.
MERC. Prodigum te fuisse oportet olim in adulescentia.
AMPH. Quidum? **MERC.** Quia senecta aetate a me mendicas malum.
AMPH. Cum cruciatu tuo istaec hodie, verna, verba funditas.
MERC. Sacrufico ego tibi. **A.** Qui? **M.** Quia enim te macto infortunio.

***** Non. 342M**

AMPH. At ego te cruce et cruciatu mactabo, mastigia. 1034a

Non. 354M

(MERC.) Erus Amphitruo<st> occupatus. 1034b

Prisc. GL 2.564K

(MERC.) abiendi nunc tibi etiam occasiost. 1034c

Non. 543M

(MERC.) Optimo iure infringatur aula cineris in caput. 1034d

Non. 543M

(MERC.) Ne tu postules matulam unam tibi aquae infundi in caput. 1034e

Non. 44M
(MERC.) Laruatu's. edepol hominem miserum. medicum quaerita. 1034f

Non. 105M
(ALC.) Exiuravisti te mihi dixe per iocum. 1034g

Non. 44M, 247M
(ALC.) Quaeso advenienti morbo medicari iube: 1034h
tu certe aut laruatus aut cerritus es. 1034i

Non. 237M
(ALC.) Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo, 1034j
non causam dico quin vero insimules probri 1034k

Non. 182M
(AMPH.) Cuius? quae me absente corpus volgavit suom. 1034l

Non. 473M
(AMPH.) Quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores? 1034m

Prisc. GL 2.168K, 2.321K
(AMPH.) Ibi scrobes ecfodito <tu> plus sexagenos in die. 1034n

Serv. A. 8.127
(AMPH.) Noli pessimo precari. 1034o

Non. 233M
(BLEPH.) animam comprime 1034p

Non. 453M
(IVPP.) Manifestum hunc optorto collo teneo furem flagiti. 1034q

Non. 331M
(AMPH.) Immo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam 1034r
impudicitia impedivit, teneo, thensaurum stupri. 1034s

Non. 454M
(AMPH.) Nilne te pudet, sceleste, populi in conspectum ingredi? 1034t

Gloss. Plaut.
(AMPH.) clandestino 1034u

Non. 285M
(AMPH sive IVPP.) Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere. 1034v

IV.iii
(BLEPH.) Vos inter vos partite; ego abeo, mihi negotium est;
neque ego umquam usquam tanta mira me vidisse censeo.
AMPH. Blepharo, quaeso ut advocatus mi adsis neve abeas. **BLEPH.** Vale.
quid opust me advocato, qui utri sim advocatus nescio?—
IVPP. Intro ego hinc eo. Alcumena parturit.— **AMPH.** Perii miser.
quid ego <faciam>, quem advocati iam atque amici deserunt?
numquam edepol me inultus istic ludificabit, quisquis est;
nam iam ad regem recta me ducam resque ut facta est eloquar.~
ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
qui pervorse perturbavit familiae mentem meae.
sed ubi illest? intro edepol abiit, credo ad uxorem meam.
qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agam,
quem omnes mortales ignorant et ludificant ut lubet.
certumst, intro rumpam in aedis: ubi quemque hominem aspexero,
si ancillam seu servom sive uxorem sive adulterum
seu patrem sive avom videbo, obtruncabo in aedibus.
neque me Iuppiter neque di omnes id prohibebunt, si volent,
quin sic faciam ut constitui. pergam in aedis nunciam.

ACTVS V

V.i
BROMIA Spes atque opes vitae meae iacent sepultae in pectore,
neque ullast confidentia iam in corde, quin amiserim;
ita mihi videntur omnia, mare terra caelum, consequi,

iam ut opprimar, ut enicer. me miseram, quid agam nescio.
ita tanta mira in aedibus sunt facta. vae miserae mihi,
animo malest, aquam velim. corrupta sum atque absumpta sum.
caput dolet, neque audio, nec oculis prospicio satis,
nec me miserior femina est neque ulla videatur magis.
ita erae meae hodie contigit. nam ubi parturit, deos sibi invocat,
strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit!
ubi quisque institerat, concidit crepitu. ibi nescio quis maxuma
voce exclamat: 'Alcumena, adest auxilium, ne time:
et tibi et tuis propitius caeli cultor advenit.
exsurgite' inquit 'qui terrore meo occidistis prae metu.'
ut iacui, exsurgo. ardere censui aedis, ita tum confulgebant.
ibi me inclamat Alcumena; iam ea res me horrore adficit,
erilis praevertit metus: accurro, ut sciscam quid velit.
atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
neque nostrum quisquam sensimus, quom peperit, neque providimus.
sed quid hoc? quis hic est senex, qui ante aedis nostras sic iacet?
numnam hunc percussit Iuppiter?
credo edepol, nam, pro Iuppiter, sepultust quasi sit mortuos.
ibo et cognoscam, quisquis est. Amphitruo hic quidem <est> erus meus.
Amphitruo. **A.** Perii. **B.** Surge. **A.** Interii. **B.** Cedo manum. **A.** Quis me tenet?
BR. Tua Bromia ancilla. **AM.** Totus timeo, ita me increpuit Iuppiter.
nec secus est, quasi si ab Acherunte veniam. sed quid tu foras
egressa es? **BROM.** Eadem nos formido timidas terrore impulit
in aedibus, tu ubi habitas. nimia mira vidi. vae mihi,
Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc abest. **AMPH.** Agedum expedi:
scin me tuom esse erum Amphitruonem? **B.** Scio. **A.** Vide etiam nunc. **B.** Scio.
AMPH. Haec sola sanam mentem gestat meorum

familiarium.
BROM. Immo omnes sani sunt profecto. **A.** At me uxor insanum facit
suis foedis factis. **BROM.** At ego faciam, tu idem ut aliter praedices,
Amphitruo, piam et pudicam esse tuam uxorem ut scias.
de ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar.
omnium primum: Alcumena geminos peperit filios.
A. Ain tu, geminos? **B.** Geminos. **A.** Di me servant. **B.** Sine me dicere,
ut scias tibi tuaeque uxori deos esse omnis propitios.
AMPH. Loquere. **BROM.** Postquam parturire hodie uxor occepit tua,
ubi utero exorti dolores, ut solent puerperae
invocat deos immortales, ut sibi auxilium ferant,
manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
sonitu maxumo; aedes primo ruere rebamur tuas.
aedes totae confulgebant tuae, quasi essent aureae.
AMPH. Quaeso absolvito hinc me extemplo, quando satis deluseris.
quid fit deinde? **BROM.** Dum haec aguntur, interea uxorem tuam
neque gementem neque plorantem nostrum quisquam audivimus;
ita profecto sine dolore peperit. **AMPH.** Iam istuc gaudeo,
utut erga me merita est. **BROM.** Mitte ista atque haec quae dicam accipe.
postquam peperit, pueros lavere iussit nos. occepimus.
sed puer ille quem ego lavi, ut magnust et multum valet!
neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.
AMPH. Nimia mira memoras; si istaec vera sunt, divinitus
non metuo quin meae uxori latae suppetiae sient.
BROM. Magis iam faxo mira dices. postquam in cunas conditust,
devolant angues iubati deorsum in impluvium duo
maximi: continuo extollunt ambo capita. **AMPH.** Ei mihi.
BROM. Ne pave. sed angues oculis omnis circumvisere.
postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
ego cunas recessim rursum vorsum trahere et ducere,
metuens pueris, mihi formidans; tantoque angues acrius

persequi. postquam conspexit angues ille alter puer,
citus e cunis exilit, facit recta in anguis impetum:
alterum altera prehendit eos manu perniciter.
AMPH. Mira memoras, nimis formidolosum facinus praedicas;
nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
quid fit deinde? porro loquere. **BROM.** Puer ambo angues enicat.
dum haec aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam —
A. Quis homo? **B.** Summus imperator divom atque hominum Iuppiter.
is se dixit cum Alcumena clam consuetum cubitibus,
eumque filium suom esse qui illos angues vicerit;
alterum tuom esse dixit puerum. **AMPH.** Pol me haud paenitet,
si licet boni dimidium mihi dividere cum Iove.
abi domum, iube vasa pura actutum adornari mihi,
ut Iovis supremi multis hostiis pacem expetam.
ego Teresiam coniectorem advocabo et consulam
quid faciundum censeat; simul hanc rem ut facta est eloquar.
sed quid hoc? quam valide tonuit. di, obsecro vostram fidem.

V.ii

IVPPITER Bono animo es, adsum auxilio, Amphitruo, tibi et tuis:
nihil est quod timeas. hariolos, haruspices
mitte omnes; quae futura et quae facta eloquar,
multo adeo melius quam illi, quom sum Iuppiter.
primum omnium Alcumenae usuram corporis
cepi, et concubitu gravidam feci filio.
tu gravidam item fecisti, cum in exercitum
profectu's: uno partu duos peperit simul.
eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
suis factis te immortali adficiet gloria.
tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
redi: haud promeruit quam ob rem vitio vorteres;
mea vi subactast facere. ego in caelum migro.—

V.iii

AMPH. Faciam ita ut iubes et te oro, promissa ut serves tua.
ibo ad uxorem intro, missum facio Teresiam senem.

T. MACCI PLAVTI ASINARIA

PERSONAE

LIBANVS SERVVS
DEMAENETVS SENEX
ARGYRIPPVS ADVLESCENS
CLEARETA LENA
LEONIDA SERVVS
MERCATOR
PHILAENIVM MERETRIX
DIABOLVS ADVLESCENS
PARASITVS
ARTEMONA MATRONA

ARGVMENTVM

Amanti argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureae
Numerari iussit servolo Leonidae.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Rivalis amens ob praereptam mulierem,
Is rem omnem uxori per parasitum nuntiat.
Accurrit uxor ac virum e lustris rapit.

PROLOGVS

Hoc agite sultis, spectatores, nunciam,
quae quidem mihi atque vobis res vertat bene
gregique huic et dominis atque conductoribus.
face nunciam tu, praeco, omnem auritum poplum.
age nunc reside, cave modo ne gratiis.
nunc quid processerim huc et quid mihi voluerim
dicam: ut sciretis nomen huius fabulae;
nam quod ad argumentum attinet, sane brevest.
nunc quod me dixi velle vobis dicere,
dicam: huic nomen graece Onagost fabulae;
Demophilus scripsit, Maccus vortit barbare;
Asinariam volt esse, si per vos licet.
inest lepos ludusque in hac comoedia,
ridicula res est. date benigne operam mihi,
ut vos, ut alias, pariter nunc Mars adiuvet.

ACTVS I

I.i

LIBANVS Sicut tuom vis unicum gnatum tuae
superesse vitae sospitem et superstitem,
ita ted obtestor per senectutem tuam
perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam,
si quid med erga hodie falsum dixeris,
ut tibi superstes uxor aetatem siet
atque illa viva vivos ut pestem oppetas.
DEMAENETVS Per Dium Fidium quaeris: iurato mihi
video necesse esse eloqui quidquid roges.
[ita me obstinate adgressu's, ut non audeam
profecto, percontanti quin promam omnia.]
proinde actutum istuc quid sit quod scire expetis
eloquere: ut ipse scibo, te faciam ut scias.
LIB. Dic obsecro hercle serio quod te rogem,
cave mihi mendaci quicquam. **DEM.** Quin tu ergo rogas?
LIB. Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?
DEM. Quid istuc est? aut ubi istuc est terrarum loci?
LIB. [Vbi flent nequam homines, qui polentam pinsitant.]
apud fustitudinas, ferricrepinas insulas,
ubi vivos homines mortui incursant boves.
DEM. Modo pol percepi, Libane, quid istuc sit loci:
ubi fit polenta, te fortasse dicere. **LIB.** Ah,
neque hercle ego istuc dico nec dictum volo,
teque obsecro hercle ut quae locutu's despuas.
DEM. Fiat, geratur mos tibi. **LIB.** Age, age usque excrea.
DEM. Etiamne? **LIB.** Age quaeso hercle usque ex penitis faucibus.
etiam amplius. **DEM.** Nam quo usque? **LIB.** Vsque ad mortem volo.
DEM. Cave sis malam rem. **LIB.** Vxoris dico, non tuam.
DEM. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
LIB. Di tibi dent quaecumque optes. **DEM.** Redde operam mihi.
cur hoc ego ex te quaeram? aut cur miniter tibi
propterea quod me non scientem feceris?
aut cur postremo filio suscenseam,
patres ut faciunt ceteri? **LIB.** Quid istuc novi est?
demiror quid sit et quo evadat sum in metu.

DEM. Equidem scio iam, filius quod amet meus
istanc meretricem e proxumo Philaenium.
estne hoc ut dico, Libane? **LIB.** Rectam instas viam.
ea res est. sed eum morbus invasit gravis.
DEM. Quid morbi est? **LIB.** Quia non suppetunt dictis data.
DEM. Tune es adiutor nunc amanti filio?
LIB. Sum vero, et alter noster est Leonida.
DEM. Bene hercle facitis et a me initis gratiam.
verum meam uxorem, Libane, nescis qualis sit?
LIB. Tu primus sentis, nos tamen in pretio sumus.
DEM. Fateor eam esse importunam atque incommodam.
LIB. Posterius istuc dicis quam credo tibi.
DEM. Omnes parentes, Libane, liberis suis,
qui mi auscultabunt, facient obsequellam~
quippe qui mage amico utantur gnato et benevolo.
atque ego me id facere studeo, volo amari a meis;
volo me patris mei similem, qui causa mea
nauclerico ipse ornatu per fallaciam
quam amabam abduxit ab lenone mulierem;
neque puduit eum id aetatis sycophantias
struere et beneficiis me emere gnatum suom sibi.
eos me decretumst persequi mores patris.
nam me hodie oravit Argyrippus filius,
uti sibi amanti facerem argenti copiam;
et id ego percupio obsequi gnato meo.
[volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem.]
quamquam illum mater arte contenteque habet,
patres ut consueverunt: ego mitto omnia haec.
praesertim quom is me dignum quoi concrederet
habuit, me habere honorem eius ingenio decet;
quom me adiit, ut pudentem gnatum aequomst patrem,
cupio esse amicae quod det argentum suae.
LIB. Cupis id quod cupere te nequiquam intellego.
dotalem servom Sauream uxor tua
adduxit, cui plus in manu sit quam tibi.
DEM. Argentum accepi, dote imperium vendidi.
nunc verba in pauca conferam quid te velim.
viginti iam usust filio argenti minis:
face id ut paratum iam sit. **LIB.** Vnde gentium?
DEM. Me defraudato. **LIB.** Maxumas nugas agis:
nudo detrahere vestimenta me iubes.
defraudem te ego? age sis, tu sine pennis vola.
tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu,
nisi quid tu porro uxorem defraudaveris?

DEM. Qua me, qua uxorem, qua tu servom Sauream
potes, circumduce, aufer; promitto tibi
non offuturum, si id hodie effeceris.
LIB. Iubeas una opera me piscari in aere,
venari autem rete iaculo in medio mari.~
DEM. Tibi optionem sumito Leonidam,
fabricare quidvis, quidvis comminiscere:
perficito, argentum hodie ut habeat filius,
amicae quod det. **LIB.** Quid ais tu, Demaenete?
DEM. Quid <vis>? **LIB.** Si forte in insidias
devenero,
tun redimes me, si me hostes interceperint?
DEM. Redimam. **LIB.** Tum tu igitur aliud cura quid lubet.
ego eo ad forum, nisi quid vis. **DEM.** Ei, bene ambula.
atque audin etiam? **LIB.** Ecce. **DEM.** Si quid te volam,
ubi eris? **LIB.** Vbicumque libitum erit animo
meo.
profecto nemo est quem iam dehinc metuam mihi
ne quid nocere possit, cum tu mihi tua
oratione omnem animum ostendisti tuom.
quin te quoque ipsum facio haud magni, si hoc patro.
pergam quo occepi atque ibi consilia exordiar.
DEM. Audin tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
LIB. Nempe in foro? **DEM.** Ibi, si quid opus
fuerit. **LIB.** Meminero.—
DEM. Non esse servos peior hoc quisquam potest
nec magis versutus nec quo ab caveas aegrius.
eidem homini, si quid recte curatum velis,
mandes: moriri sese misere mavolet,
quam non perfectum reddat quod promiserit.
nam ego illud argentum tam paratum filio
scio esse quam me hunc scipionem contui.
sed quid ego cesso ire ad forum, quo inceperam?
*** atque ibi manebo apud argentarium.—

I.ii

ARGYRIPPVS Sicine hoc fit? foras aedibus me eici?
promerenti optume hocin preti redditur?
bene merenti mala es, male merenti bona es;
at malo cum tuo, nam iam ex hoc loco
ibo ego ad tres viros vostraque ibi nomina
faxo erunt, capitis te perdam ego et filiam,
perlecebrae, permities, adulescentum exitium.
nam mare haud est mare, vos mare acerrumum;

nam in mari repperi, hic elavi bonis.
ingrata atque inrita esse omnia intellego
quae dedi et quod bene feci, at posthac tibi
male quod potero facere faciam, meritoque id faciam tuo.
ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egestatis terminos,
ego edepol te faciam ut quae sis nunc et quae fueris scias.
quae prius quam istam adii atque amans ego animum meum isti dedi,
sordido vitam oblectabas pane in pannis inopia,
atque ea si erant, magnas habebas omnibus dis gratias;
eadem nunc, cum est melius, me, cuius opera est, ignoras mala.
reddam ego te ex fera fame mansuetem, me specta modo.
nam isti quid suscenseam ipsi? nihil est, nihil quicquam meret;
tuo facit iussu, tuo imperio paret: mater tu, eadem era es.
te ego ulciscar, te ego ut digna es perdam atque ut de me meres.
at scelesta viden ut ne id quidem, me dignum esse existumat
quem adeat, quem conloquatur quoique irato supplicet?
atque eccam inlecebra exit tandem; opinor hic ante ostium
meo modo loquar quae volam, quoniam intus non licitum est mihi.

I.iii

CLEARETA Vnum quodque istorum verbum nummis Philippis aureis
non potest auferre hinc a me si quis emptor venerit;
nec recte quae tu in nos dicis, aurum atque argentum merumst:
fixus hic apud nos est animus tuos clavo Cupidinis.
remigio veloque quantum poteris festina et fuge:
quam magis te in altum capessis, tam aestus te in portum refert.
ARGYR. Ego pol istum portitorem privabo portorio;
ego te dehinc ut merita es de me et mea re tractare exsequar,
quom tu med ut meritus sum non tractas atque eicis domo.
CLEAR. Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.
ARGYR. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli;

solus si ductem, referre gratiam numquam potes.
CLEAR. Solus ductato, si semper solus quae poscam dabis;
semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes datis.
ARGYR. Qui modus dandi? nam numquam tu quidem expleri potes;
modo quom accepisti, haud multo post aliquid quod poscas paras.
CLEAR. Quid modist ductando, amando? numquamne expleri potes?
modo remisisti, continuo iam ut remittam ad te rogas.
A. Dedi equidem quod mecum egisti. **C.** Et tibi ego misi mulierem:
par pari datum hostimentumst, opera pro pecunia.
A. Male agis mecum. **C.** Quid me accusas, si facio officium meum?
nam neque fictum usquamst neque pictum neque scriptum in poematis
ubi lena bene agat cum quiquam amante, quae frugi esse volt.
ARGYR. Mihi quidem te parcere aequomst tandem, ut tibi durem diu.
CLEAR. Non tu scis? quae amanti parcet, eadem sibi parcet parum.
quasi piscis, itidemst amator lenae: nequam est, nisi recens;
is habet sucum, is suavitatem, eum quo vis pacto condias,
vel patinarium vel assum, verses quo pacto lubet:
is dare volt, is se aliquid posci, nam ibi de pleno promitur;
neque ille scit quid det, quid damni faciat: illi rei studet.
volt placere sese amicae, volt mihi, volt pedisequae,
volt famulis, volt etiam ancillis; et quoque catulo meo
subblanditur novos amator, se ut quom videat gaudeat.
vera dico: ad suom quemque hominem quaestum esse aequomst callidum.
ARGYR. Perdidici istaec esse vera damno cum magno meo.
CLEAR. Si ecastor nunc habeas quod des, alia verba praehibeas;
nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas.
A. Non meum est. **C.** Nec meum quidem edepol, ad te ut mittam gratiis.
verum aetatis atque honoris gratia hoc fiet tui,
quia nobis lucro fuisti potius quam decori tibi:

si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
hanc tibi noctem honoris causa gratiis dono dabo.
A. Quid si non est? **C.** Tibi non esse credam, illa alio ibit tamen.
A. Vbi illaec quae dedi ante? **C.** Abusa. nam si ea durarent mihi,
mulier mitteretur ad te, numquam quicquam poscerem.
diem aquam solem lunam noctem, haec argento non emo:
ceterum quae volumus uti Graeca mercamur fide.
quom a pistore panem petimus, vinum ex oenopolio,
si aes habent, dant mercem: eadem nos discipulina utimur.
semper oculatae manus sunt nostrae, credunt quod vident.
vetus est: 'nihili coactiost' — scis cuius. non dico amplius.
ARGYR. Aliam nunc mi orationem despoliato praedicas,
longe aliam, inquam, praebes nunc atque olim, quom dabam,
aliam atque olim, quom inliciebas me ad te blande ac benedice.
tum mi aedes quoque arridebant, cum ad te veniebam, tuae;
me unice unum ex omnibus te atque illam amare aibas mihi;
ubi quid dederam, quasi columbae pulli in ore ambae meo
usque eratis, meo de studio studia erant vostra omnia,
usque adhaerebatis: quod ego iusseram, quod volueram
faciebatis, quod nolebam ac votueram, de industria
fugiebatis, neque conari id facere audebatis prius.
nunc neque quid velim neque nolim facitis magni, pessumae.
CLEAR. Non tu scis? hic noster quaestus aucupi simillimust.
auceps quando concinnavit aream, offundit cibum;
aves adsuescunt: necesse est facere sumptum qui quaerit lucrum;
saepe edunt: semel si sunt captae, rem solvont aucupi.
itidem hic apud nos: aedes nobis area est, auceps sum ego,
esca est meretrix, lectus inlex est, amatores aves;
bene salutando consuescunt, compellando blanditer,
osculando, oratione vinnula, venustula.
si papillam pertractavit, haud est ab re aucupis;
savium si sumpsit, sumere eum licet sine retibus.
haecine te esse oblitum, in ludo qui fuisti tam diu?

ARGYR. Tua ista culpa est, quae discipulum semidoctum abs te amoves.
CLEAR. Remeato audacter, mercedem si eris nactus: nunc abi.
ARGYR. Mane, mane, audi. dic, quid me aequom censes pro illa tibi dare,
annum hunc ne cum quiquam alio sit? **CLEAR.** Tene? viginti minas;
atque ea lege: si alius ad me prius attulerit, tu vale.
A. At ego est etiam prius quam abis quod volo loqui. **C.** Dic quod lubet.
A. Non omnino iam perii, est relicuom quo peream magis.
habeo unde istuc tibi quod poscis dem; sed in leges meas
dabo, uti scire possis, perpetuom annum hunc mihi uti serviat
nec quemquam interea alium admittat prorsus quam me ad se virum.
CLEAR. Quin, si tu voles, domi servi qui sunt castrabo viros.
postremo ut voles nos esse, syngraphum facito adferas;
ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
modo tecum una argentum adferto, facile patiar cetera.
portitorum simillumae sunt ianuae lenoniae:
si adfers, tum patent, si non est quod des, aedes non patent. —
ARGYR. Interii, si non invenio ego illas viginti minas,
et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum est mihi.
nunc pergam ad forum atque experiar opibus, omni copia,
supplicabo, exobsecrabo ut quemque amicum videro,
dignos indignos adire atque experiri certumst mihi,~
nam si mutuas non potero, certumst sumam faenore.—

ACTVS II

II.i

LIBANVS Hercle vero, Libane, nunc te meliust expergiscier
atque argento comparando fingere fallaciam.
iam diu est factum quom discesti ab ero atque abiisti ad forum,
[igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.]
ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio.
quin tu abs te socordiam omnem reice et segnitiem amove
atque ad ingenium vetus versutum te recipis

tuom.
serva erum, cave tu idem faxis alii quod servi solent,
qui ad eri fraudationem callidum ingenium gerunt.
unde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
impetritum, inauguratumst: quovis admittunt aves,
picus et cornix ab laeva, corvos parra ab dextera
consuadent; certum herclest vostram consequi sententiam.
sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerariumst.
certe hercle ego quantum ex augurio eius pici intellego,
aut mihi in mundo sunt virgae aut atriensi Saureae.
sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?
metuo quom illic obscaevavit meae falsae fallaciae.

II.ii
LEONIDA Vbi ego nunc Libanum requiram aut familiarem filium,
ut ego illos lubentiores faciam quam Lubentiast?
maximam praedam et triumphum eis adfero adventu meo.
quando mecum pariter potant, pariter scortari solent,
hanc quidem, quam nactus, praedam pariter cum illis partiam.
LIB. Illic homo aedis compilavit, more si fecit suo.
vae illi, qui tam indiligenter observavit ianuam.
LEON. Aetatem velim servire, Libanum ut conveniam modo.
LIB. Mea quidem hercle opera liber numquam fies ocius.
LEON. Etiam de tergo ducentas plagas praegnatis dabo.
LIB. Largitur peculium, omnem in tergo thensaurum gerit.
LEON. Nam si huic sese occasioni tempus supterduxerit,
numquam edepol quadrigis albis indipiscet postea;
erum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
sed si mecum occasionem opprimere hanc, quae obvenit, studet,
maximas opimitates, gaudio exfertissimas
suis eris ille una mecum pariet, gnatoque et patri,
adeo ut aetatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
nostro devincti beneficio. **LIB.** Vinctos nescio quos ait;
non placet: metuo, in commune ne quam fraudem frausus sit.
LEON. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio iam, ubiubi est

gentium.
LIB. Illic homo socium ad malam rem quaerit quem adiungat sibi.
non placet: pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.
LEON. Sed quid ego hic properans concesso pedibus, lingua largior?
quin ego hanc iubeo tacere, quae loquens lacerat diem?
LIB. Edepol hominem infelicem, qui patronam comprimat.
nam si quid sceleste fecit, lingua pro illo perierat.
LEON. Adproperabo, ne post tempus praedae praesidium parem.
LIB. Quae illaec praeda est? ibo advorsum atque electabo, quidquid est.
iubeo te salvere voce summa, quo ad vires valent.
LEON. Gymnasium flagri, salveto. **LIB.** Quid agis, custos carceris?
LEON. O catenarum colone. **LIB.** O virgarum lascivia.
LEON. Quot pondo ted esse censes nudum? **LIB.** Non edepol scio.
LEON. Scibam ego te nescire, at pol ego, qui ted expendi, scio:
nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
LIB. Quo argumento istuc? **LEON.** Ego dicam, quo argumento et quo modo.
ad pedes quando adligatumst aequom centumpondium,
ubi manus manicae complexae sunt atque adductae ad trabem,
nec dependes nec propendes — quin malus nequamque sis.
LIB. Vae tibi. **LEON.** Hoc testamento Servitus legat tibi.
LIB. Verbivelitationem fieri compendi volo.
Quid istud est negoti? **LEON.** Certum est
credere. **LIB.** Audacter licet.
LEON. Sis amanti subvenire familiari filio,
tantum adest boni improviso, verum commixtum malo:
omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia usust nobis inventa et dolis.
tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
omnium dignissumi esse, quo cruciatus confluant.
LIB. Ergo mirabar quod dudum scapulae gestibant mihi,
hariolari quae occeperunt, sibi esse in mundo malum.

quidquid est, eloquere. **LEON.** Magna est praeda cum magno malo.
LIB. Si quidem omnes coniurati cruciamenta conferant,
habeo opinor familiare tergum, ne quaeram foris.
LEON. Si istam firmitudinem animi optines, salvi sumus.
LIB. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum:
pernegabo atque obdurabo, periurabo denique.
LEON. Em ista virtus est, quando usust qui malum fert fortiter;
fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum.
LIB. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
LEON. Placide ergo unum quidquid rogita, ut adquiescam. non vides
me ex cursura anhelitum etiam ducere? **LIB.** Age, age, mansero
tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. **LEON.** Vbinam est erus?
LIB. Maior apud forumst, minor hic est intus. **LEON.** Iam satis est mihi.
LIB. Tum igitur tu dives es factus? **LEON.** Mitte ridicularia.
LIB. Mitto. *** istuc quod adfers aures exspectant meae.
LE. Animum adverte, ut aeque mecum haec
scias. **LI.** Taceo. **LE.** Beas.
meministin asinos Arcadicos mercatori Pellaeo
nostrum vendere atriensem? **LIB.** Memini. quid tum postea?
LEON. Em ergo is argentum huc remisit, quod daretur Saureae
pro asinis. adulescens venit modo, qui id argentum attulit.
LIB. Vbi is homost? **LEON.** Iam devorandum censes, si conspexeris?
LIB. Ita enim vero. sed tamen, tu nempe eos asinos praedicas
vetulos, claudos, quibus subtritae ad femina iam erant ungulae?
LEON. Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas.
LIB. Teneo, atque idem te hinc vexerunt vinctum
rus. **LE.** Memor es probe.
verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier,
ecquem filium Stratonis noverim Demaenetum.
dico me novisse extemplo et me eius servom

praedico
esse, et aedis demonstravi nostras. **LIB.** Quid tum postea?
LEON. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Saureae,
viginti minas, sed eum sese non nosse hominem qui siet,
ipsum vero se novisse callide Demaenetum.
quoniam ille elocutus haec sic — **LIB.** Quid
tum? **LEON.** Ausculta ergo, scies.
extemplo facio facetum me atque magnificum virum,
dico med esse atriensem. sic hoc respondit mihi:
'ego pol Sauream non novi neque qua facie sit scio.
te non aequomst suscensere. si erum vis Demaenetum,
quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin
feras.'
ego me dixi erum adducturum et me domi praesto fore;
ille in balineas iturust, inde huc veniet postea.
quid nunc consili captandum censes? dic. **LIB.** Em istuc ago,
quo modo argento intervortam et adventorem et Sauream.
iam hoc opus est ~ exasceatum; nam si ille argentum
prius
hospes huc affert, continuo nos ambo exclusi sumus.
nam me hodie senex seduxit solum sorsum ab aedibus,
mihi tibique interminatust nos futuros ulmeos,
ni hodie Argyrippo essent viginti argenti minae;
iussit vel nos atriensem vel nos uxorem suam
defraudare, dixit sese operam promiscam dare.
nunc tu abi ad forum ad erum et narra haec ut nos acturi
sumus:
te ex Leonida futurum esse atriensem Sauream,
dum argentum afferat mercator pro asinis. **LEON.** Faciam ut
iubes.
LIB. Ego illum interea hic oblectabo, prius si forte
advenerit.
LEON. Quid ais? **LIB.** Quid vis? **LE.** Pugno malam si tibi
percussero,
mox cum Sauream imitabor, caveto ne suscenseas.
LIB. Hercle vero tu cavebis ne me attingas, si sapis,
ne hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
LEON. Quaeso, aequo animo patitor. **L.** Patitor tu item, cum
ego te referiam.
LEON. Dico ut usust fieri. **LIB.** Dico hercle ego quoque ut
facturus sum.
LEON. Ne nega. **LIB.** Quin promitto, inquam, hostire contra
ut merueris.
LEON. Ego abeo, tu iam, scio, patiere. sed quis hic est? is

est,
ille est ipsus. iam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.
volo seni narrare. **LIB.** Quin tuom officium facis ergo ac
fugis?

II.iii
MERCATOR Vt demonstratae sunt mihi, hasce aedis esse
oportet,
Demaenetus ubi dicitur habitare. i, puere, pulta
atque atriensem Sauream, si est intus, evocato huc.
LIB. Quis nostras sic frangit fores? ohe, inquam, si quid
audis.
MERC. Nemo etiam tetigit. sanun es? **LIB.** At censebam
attigisse
propterea, huc quia habebas iter. nolo ego fores conservas
meas a te verberarier. sane ego sum amicus nostris.
MERC. Pol haud periclum est, cardines ne foribus
effringantur,
si istoc exemplo omnibus qui quaerunt respondebis.
LIB. Ita haec morata est ianua: extemplo
ianitorem
clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.
sed quid venis? quid quaeritas? **MERC.** Demaenetum
volebam.
LIB. Si sit domi, dicam tibi. **MERC.** Quid eius atriensis?
LIB. Nihilo mage intus est. **MERC.** Vbi est? **LIB.** Ad
tonsorem ire dixit.
MERC. Conveni. sed post non redit? **LIB.** Non edepol. quid
volebas?
MERC. Argenti viginti minas, si adesset, accepisset.
LIB. Qui pro istuc? **MERC.** Asinos vendidit Pellaeo mercatori
mercatu. **LIB.** Scio. tu id nunc refers? iam hic credo eum
adfuturum.
MERC. Qua facie voster Saurea est? si is est, iam scire
potero.
LIB. Macilentis malis, rufulus aliquantum,
ventriosus,
truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
MERC. Non potuit pictor rectius describere eius formam.
LIB. Atque hercle ipsum adeo contuor, quassanti capite
incedit.
quisque obviam huic occesserit irato, vapulabit.
MERC. Siquidem hercle Aeacidinis minis animisque expletus

incedit,
si med iratus tetigerit, iratus vapulabit.

II.iv

LEONIDA Quid hoc sit negoti, neminem meum dictum magni facere?
Libanum in tonstrinam ut iusseram venire, is nullus venit.
ne ille edepol tergo et cruribus consuluit haud decore.
MERC. Nimis imperiosust. **LIB.** Vae mihi. **LEON.** Hodie salvere iussi
Libanum libertum? iam manu emissu's? **LIB.** Obsecro te.
LEON. Ne tu hercle cum magno malo mihi obviam occessisti.
cur non venisti, ut iusseram, in tonstrinam? **LIB.** Hic me moratust.
LEON. Siquidem hercle nunc summum Iovem te dicas detinuisse
atque is precator adsiet, malam rem effugies numquam.
tu, verbero, imperium meum contempsisti? **LIB.** Perii, hospes.
MERC. Quaeso hercle noli, Saurea, mea causa hunc verberare.
LEON. Vtinam nunc stimulus in manu mihi
sit. **MERC.** Quiesce quaeso.
LEON. Qui latera conteram tua, quae occalluere plagis.
abscede ac sine me hunc perdere, qui semper me ira incendit,
cui numquam unam rem me licet semel praecipere furi,
quin centiens eadem imperem atque ogganniam, itaque iam hercle
clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.
iussin, sceleste, ab ianua hoc stercus hinc auferri?
iussin columnis deici operas araneorum?
iussin in splendorem dari bullas has foribus nostris?
nihil est: tamquam si claudus sim, cum fustist ambulandum.
quia triduom hoc unum modo foro operam adsiduam dedo,
dum reperiam qui quaeritet argentum in faenus, hic vos
dormitis interea domi, atque erus in hara, haud aedibus, habitat.
em ergo hoc tibi. **LIB.** Hospes, te obsecro,
defende. **MERC.** Saurea, oro,
mea causa ut mittas. **LEON.** Eho, ecquis pro vectura olivi
rem solvit? **LIB.** Solvit. **LEON.** Cui datumst? **LIB.** Sticho vicario ipsi

tuo. **LEON.** Vah, delenire apparas, scio mihi vicarium esse,
neque eo esse servom in aedibus eri qui sit pluris quam illest.
sed vina quae heri vendidi vinario Exaerambo,
iam pro eis satis fecit Sticho? **LIB.** Fecisse satis opinor,
nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exaerambum.
LEON. Sic dedero. prius quae credidi vix anno post exegi;
nunc satagit: adducit domum etiam ultro et scribit nummos.
Dromo mercedem rettulit? **LIB.** Dimidio minus opinor.
LEON. Quid relicuom? **LIB.** Aibat reddere quom extemplo redditum esset;
nam retineri, ut quod sit sibi operis locatum efficeret.
LEON. Scyphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne?
LIB. Non etiam. **LEON.** Hem non? si velis da *** , commoda homini amico.
MERC. Perii hercle, iam hic me abegerit suo odio. **LIB.** Heus iam satis tu.
audin quae loquitur? **LEON.** Audio et
quiesco. **MERC.** Tandem, opinor,
conticuit. nunc adeam optimum est, prius quam incipit tinnire.
quam mox mi operam das? **LEON.** Ehem, optume. quam dudum tu advenisti?
non hercle te provideram (quaeso, ne vitio vortas),
ita iracundia obstitit oculis. **MERC.** Non mirum factum est.
sed si domi est, Demaenetum volebam. **LEON.** Negat esse intus.
verum istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
repromittam istoc nomine solutam rem futuram.
MERC. Sic potius, ut Demaeneto tibi ero praesente reddam.
LIB. Erus istunc novit atque erum hic. **MERC.** Ero huic praesente reddam.
LIB. Da modo meo periculo, rem salvam ego exhibebo;
nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
suscenseat, quoi omnium rerum ipsus semper credit.
LEON. Non magni pendo. ne duit, si non volt. sic sine astet.
LIB. Da, inquam. vah, formido miser, ne hic me tibi arbitretur
suasisse, sibi ne crederes. da, quaeso, ac ne formida:
salvom hercle erit. **MERC.** Credam fore, dum quidem ipse in

manu habebo.
peregrinus ego sum, Sauream non novi. **LIB.** At nosce sane.
MERC. Sit, non sit, non edepol scio. si is est, eum esse oportet.
ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
LEON. Hercle istum di omnes perduint. verbo cave supplicassis.
ferox est viginti minas meas tractare sese.
nemo accipit, aufer te domum, abscede hinc, molestus ne sis.
MERC. Nimis iracunde. non decet superbum esse hominem servom.
LEON. Malo hercle iam magno tuo, ni isti nec recte dicis.
LIB. Impure, nihili. non vides irasci? **LEON.** Perge porro.
LIB. Flagitium hominis. da, obsecro, argentum huic, ne male loquatur.
MERC. Malum hercle vobis quaeritis. **LEON.** Crura hercle diffringentur,
ni istum impudicum percies. **LIB.** Perii hercle. age impudice,
sceleste, non audes mihi scelesto subvenire?
LEON. Pergin precari pessimo? **MERC.** Quae res? tun libero homini
male servos loquere? **LEON.** Vapula. **MERC.** Id quidem tibi hercle fiet,
ut vapules, Demaenetum simul ac conspexero hodie.
[in ius voco te. **LEON.** Non eo. **MERC.** Non is? memento. **LEON.** Memini.
MERC. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vostro. **LEON.** Vae te.
tibi quidem supplicium, carnufex, de nobis detur? ~ **MERC.** Atque etiam
pro dictis vostris maledicis poenae pendentur mi hodie.]
LEON. Quid, verbero? ain tu, furcifer? erum nos fugitare censes?
ei nunciam ad erum, quo vocas, iam dudum quo volebas.
MERC. Nunc demum? tamen numquam hinc feres argenti nummum, nisi me
dare iusserit Demaenetus. **LEON.** Ita facito, age ambula ergo.
tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
tam ego homo sum quam tu. **ME.** Scilicet. ita res est. **LE.** Sequere hac ergo.
praefiscini hoc nunc dixerim: nemo etiam me accusavit

merito meo, neque me alter est Athenis hodie quisquam,
cui credi recte aeque putent. **MERC.** Fortassis. sed tamen me
numquam hodie induces, ut tibi credam hoc argentum ignoto.
lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit.
LEON. Iam nunc secunda mihi facis. scibam huic te capitulo hodie
facturum satis pro iniuria; quamquam ego sum sordidatus,
frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
MERC. Fortasse. **LEON.** Etiam ~ nunc dico Periphanes Rhodo mercator dives
absente ero solus mihi talentum argenti soli
adnumeravit et mihi credidit, nequest deceptus in eo.
MERC. Fortasse. **LEON.** Atque etiam tu quoque ipse, si esses percontatus
me ex aliis, scio pol crederes nunc quod fers. **MERC.** Haud negassim.—

ACTVS III

III.i

CLEARETA Nequeon ego ted interdictis facere mansuetem meis?
an ita tu es animata, ut qui matris expers imperio sies?
PHILAENIVM Vbi piem Pietatem, si istoc more moratam tibi
postulem placere, mater, mihi quo pacto praecipis?
[**CLEAR.** An decorum est adversari meis te praeceptis? **PHIL.** Quid est?]
CLEAR. Hocine est pietatem colere, matris imperium minuere?
PHIL. Neque quae recte faciunt culpo neque quae delinquont amo.
CLEAR. Satis dicacula es amatrix. **PHIL.** Mater, is quaestus mihi est:
lingua poscit, corpus quaerit; animus orat, res monet.
CLEAR. Ego te volui castigare, tu mi accusatrix ades.
PHIL. Neque edepol te accuso neque id me facere fas existimo.
verum ego meas queror fortunas, cum illo quem amo prohibeor.
CLEAR. Ecqua pars orationis de die dabitur mihi?
PHIL. Et meam partem loquendi et tuam trado tibi;

ad loquendum atque ad tacendum tute habeas portisculum.
quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria
ubi quiesco, omnis familiae causa consistit tibi.
CLEAR. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem
audacissimam?
quotiens te votui Argyrippum filium Demaeneti
compellare aut contrectare, conloquive aut contui?
quid dedit? quid ad nos iussit deportari? an tu tibi
verba blanda esse aurum rere, dicta docta pro
datis?
ultro amas, ultro expetessis, ultro ad te accersi iubes.
illos qui dant, eos derides; qui deludunt, deperis.
an te id exspectare oportet, si quis promittat tibi
te facturum divitem, si moriatur mater sua?
~ecastor nobis periclum magnum et familiae
portenditur,
dum eius exspectamus mortem, ne nos moriamur fame.
nunc adeo nisi mi huc argenti adfert viginti minas,
ne ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
hic dies summust quo est apud me inopiae excusatio.
PHIL. Patiar, si cibo carere me iubes, mater
mea.
CLEAR. Non voto ted amare qui dant quoia amentur gratia.
PHIL. Quid si hic animus occupatust, mater, quid faciam?
mone. **C.** Em,
meum caput contemples, si quidem ex re consultas tua.
PHIL. Etiam opilio qui pascit, mater, alienas
ovis,
aliquam habet peculiarem, qui spem soletur
suam.
sine me amare unum Argyrippum animi causa, quem volo.
CLEAR. Intro abi, nam te quidem edepol nihil est
impudentius.
PHIL. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

III.ii
LIBANVS Perfidiae laudes gratiasque habemus merito
magnas,
quom nostris sycophantiis, dolis astutiisque,
[scapularum confidentia, virtute ulmorum freti]
qui advorsum stimulos, lamminas, crucesque compedesque,
nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas,
boias
~indoctoresque acerrumos gnarosque nostri

tergi,
[qui saepe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt]
* * *
eae nunc legiones, copiae exercitusque eorum
vi pugnando periuriis nostris fugae potiti.
id virtute huius ~ collegae meaque comitate
factumst. qui me vir fortior ad sufferundas plagas?
LEON. Edepol virtutes qui tuas non possis conlaudare
sic ut ego possim, quae domi duellique male fecisti.
ne illa edepol pro merito tuo memorari multa
possunt:
ubi fidentem fraudaveris, ubi ero infidelis fueris,
ubi verbis conceptis sciens libenter periuraris,
ubi parietes perfoderis, in furto ubi sis prehensus,
ubi saepe causam dixeris pendens adversus octo
artutos, audacis viros, valentis virgatores.
LIB. Fateor profecto ut praedicas, Leonida, esse vera;
verum edepol ne etiam tua quoque malefacta iterari multa
et vero possunt: ubi sciens fideli infidus fueris,
ubi prensus in furto sies manifesto et verberatus,
[ubi periuraris, ubi sacro manus sis admolitus,]
ubi eris damno, molestiae et dedecori saepe fueris,
ubi creditum quod sit tibi datum esse pernegaris,
[ubi amicae quam amico tuo fueris magis fidelis,]
ubi saepe ad languorem tua duritia dederis octo
validos lictores, ulmeis adfectos lentis virgis.
num male relata est gratia, ut collegam collaudavi?
LEON. Vt meque teque maxime atque ingenio nostro decuit.
LIB. Iam omitte ista atque hoc quod rogo
responde. **LEON.** Rogita quod vis.
LIB. Argenti vinginti minas habesne? **LEON.** Hariolare.
edepol senem Demaenetum lepidum fuisse
nobis:
ut adsimulabat Sauream med esse quam facete!
nimis aegre risum contini, ubi hospitem inclamavit,
quod se absente mihi fidem habere noluisset.
ut memoriter me Sauream vocabat atriensem!
LI. Mane dum. **LE.** Quid est? **LI.** Philaenium estne haec quae
intus exit
atque Argyrippus una? **LEON.** Opprime os, is est.
subauscultemus.
LIB. Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam esse
dicam?
taciti auscultemus. **LEON.** Attatae, modo hercle in mentem

venit,
nimis vellem habere perticam. **LIB.** Quoi rei? **LEON.** Qui verberarem
asinos, si forte occeperint clamare hinc ex crumina.

III.iii
ARGYRIPPVS Cur me retentas? **PHILAENIVM** Quia tui amans abeuntis egeo.
ARG. Vale. **PHIL.** Aliquanto amplius valerem, si hic maneres.
ARG. Salve. **PHIL.** Salvere me iubes, quoi tu abiens offers morbum.
ARG. Mater supremam mihi tua dixit, domum ire iussit.
PHIL. Acerbum funus filiae faciet, si te carendum est.
LIB. Homo hercle hinc exclusust foras. **LEON.** Ita res est. **A.** Mitte quaeso.
PHIL. Quo nunc abis? quin tu hic manes? **ARG.** Nox, si voles, manebo.
LIB. Audin hunc opera ut largus est nocturna? nunc enim esse
negotiosum interdius videlicet Solonem,
leges ut conscribat, quibus se populus teneat. gerrae!
qui sese parere apparent huius legibus, profecto
numquam bonae frugi sient, dies noctesque potent.
LEON. Ne iste hercle ab ista non pedem discedat, si licessit,
qui nunc festinat atque ab hac minatur sese abire.
LIB. Sermoni iam finem face tuo, huius sermonem accipiam.
ARG. Vale. **PHIL.** Quo properas? **ARG.** Bene vale, apud Orcum te videbo.
nam equidem me iam quantum potest a vita abiudicabo.
PHIL. Cur tu, obsecro, immerito meo me morti dedere optas?
ARG. Ego te? quam si intellegam deficere vita, iam ipse
vitam meam tibi largiar et de mea ad tuam addam.
PHIL. Cur ergo minitaris mihi, te vitam esse amissurum?
nam quid me facturam putas, si istuc quod dicis faxis?
mihi certum est facere in me omnia eadem quae tu in te faxis.
ARG. Oh melle dulci dulcior tu es. **PHIL.** Certe enim tu vita es mi.
complectere. **ARG.** Facio lubens. **PHIL.** Vtinam sic

efferamur.
LEON. O Libane, uti miser est homo qui amat. **LIB.** Immo hercle vero,
qui pendet multo est miserior. **LEON.** Scio qui periclum feci.
circum sistamus, alter hinc, hinc alter appellemus.
ere, salve. sed num fumus est haec mulier quam amplexare?
ARG. Quidum? **LEON.** Quia oculi sunt tibi lacrumantes, eo rogavi.
ARG. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidistis.
LEON. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia numquam ullum habui.
LIB. Philaenium, salve. **PHIL.** Dabunt di quae velitis vobis.
LIB. Noctem tuam et vini cadum velim, si optata fiant.
ARG. Verbum cave faxis, verbero. **LIB.** Tibi equidem, non mihi opto.
ARG. Tum tu igitur loquere quod lubet. **LIB.** Hunc hercle verberare.
LEON. Quisnam istuc adcredat tibi, cinaede calamistrate?
tun verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
ARG. Vt vostrae fortunae meis praecedunt, Libane, longe,
qui hodie numquam ad vesperum vivam. **LIB.** Quapropter, quaeso?
A. Quia ego hanc amo et haec me amat, huic quod dem nusquam quicquam est,
hinc med amantem ex aedibus eiecit huius mater.
argenti viginti minae me ad mortem appulerunt,
quas hodie adulescens Diabolus ipsi daturus dixit,
ut hanc ne quoquam mitteret nisi ad se hunc annum totum.
videtin viginti minae quid pollent quidve possunt?
ille qui illas perdit salvos est, ego qui non perdo pereo.
LIB. Iam dedit argentum? **ARG.** Non dedit. **LI.** Bono animo es, ne formida.
LEON. Secede huc, Libane, te volo. **LIB.** Si quid vis. **ARG.** Obsecro vos,
eadem istac opera suaviust complexos fabulari.
LIB. Non omnia eadem aeque omnibus, ere, suavia esse scito:
vobis est suave amantibus complexos fabulari,
ego complexum huius nil moror, meum autem hic aspernatur.
proinde istud facias ipse quod faciamus nobis suades.
ARG. Ego vero, et quidem edepol lubens. interea, si videtur,
concedite istuc. **LEON.** Vin erum deludi? **LIB.** Dignust sane.

LEON. Vin faciam ut te Philaenium praesente hoc amplexetur?
LIB. Cupio hercle. **LEON.** Sequere hac. **A.** Ecquid est salutis? satis locuti.
LEON. Auscultate atque operam date et mea dicta devorate.
primum omnium servos tuos nos esse non negamus;
sed tibi si viginti minae argenti proferentur,
quo nos vocabis nomine? **ARG.** Libertos. **LEON.** Non patronos?
ARG. Id potius. **LEON.** Viginti minae hic insunt in crumina,
has ego, si vis, tibi dabo. **ARG.** Di te servassint semper,
custos erilis, decus popli, thensaurus copiarum,
salus interioris ~ corporis amorisque imperator.
hic pone, hic istam colloca cruminam in collo plane.
LEON. Nolo ego te, qui erus sis, mihi onus istuc sustinere.
ARG. Quin tu labore liberas te atque istam imponis in me?
LEON. Ego baiulabo, tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.
ARG. Quid nunc? **LEON.** Quid est? **ARG.** Quin tradis huc cruminam pressatum umerum?
LEON. Hanc, cui daturu's hanc, iube petere atque orare mecum.
nam istuc proclive est, quo iubes me plane collocare.
PHIL. Da, meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas,
Leonida, argentum mihi, ne nos diiunge amantis.
LEON. Dic me igitur tuom passerculum, gallinam, coturnicem,
agnellum, haedillum me tuom dic esse vel vitellum,
prehende auriculis, compara labella cum labellis.
ARG. Ten osculetur, verbero? **LEON.** Quam vero indignum visum est?
at qui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
ARG. Quidvis egestas imperat: fricentur. dan quod oro?
PHIL. Age, mi Leonida, obsecro, fer amanti ero salutem,
redime istoc beneficio te ab hoc, et tibi eme hunc isto argento.
LEON. Nimis bella es atque amabilis, et si hoc meum esset, hodie
numquam me orares quin darem: illum te orare meliust,
illic hanc mihi servandam dedit. ei sane bella belle.

cape hoc sis, Libane. **ARG.** Furcifer, etiam me delusisti?
LEON. Numquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
age sis tu in partem nunciam hunc delude atque amplexare hanc.
LIB. Taceas, me spectes. **ARG.** Quin ad hunc, Philaenium, adgredimur,
virum quidem pol optimum et non similem furis huius?
LIB. Inambulandum est: nunc mihi vicissim supplicabunt.
ARG. Quaeso hercle, Libane, sis erum tuis factis sospitari,
da mi istas viginti minas. vides me amantem egere.
LIB. Videbitur. factum volo. redito huc conticinno.
nunc istanc tantisper iube petere atque orare mecum.
PHIL. Amandone exorarier vis ted an osculando?
LIB. Enim vero utrumque. **P.** Ergo, obsecro, et tu utrumque nostrum serva.
ARG. O Libane, mi patrone, mi trade istuc. magis decorumst
libertum potius quam patronum onus in via portare.
PHIL. Mi Libane, ocellus aureus, donum decusque amoris,
amabo, faciam quod voles, da istuc argentum nobis.
LIB. Dic igitur med aniticulam, columbam vel catellum,
hirundinem, monerulam, passerculum putillum,
fac proserpentem bestiam me, duplicem ut habeam linguam,
circumda torquem brachiis, meum collum circumplecte.
ARG. Ten complectatur, carnufex? **LIB.** Quam vero indignus videor?
ne istuc nequiquam dixeris tam indignum dictum in me,
vehes pol hodie me, si quidem hoc argentum ferre speres.
ARG. Ten ego veham? **LIB.** Tun hoc feras argentum aliter a me?
ARG. Perii hercle. si verum quidem et decorum erum vehere servom,
inscende. **LIB.** Sic isti solent superbi subdomari.
asta igitur, ut consuetus es puer olim. scin ut dicam?
em sic. abi, laudo, nec te equo magis est equos ullus sapiens.
ARG. Inscende actutum. **LIB.** Ego fecero. hem quid istuc est? ut tu incedis?
demam hercle iam de hordeo, tolutim ni badizas.
ARG. Amabo, Libane, iam sat est. **LIB.** Numquam hercle hodie exorabis.
nam iam calcari quadrupedo agitabo advorsum clivom,

postidea ad pistores dabo, ut ibi cruciere currens.
asta ut descendam nunciam in proclivi, quamquam nequam es.
ARG. Quid nunc, amabo? quoniam, ut est libitum, nos delusistis,
datisne argentum? **LIB.** Si quidem mihi statuam et aram statuis
atque ut deo mi hic immolas bovem: nam ego tibi Salus sum.
LEON. Etiam tu, ere, istunc amoves abs te atque ~ ipse me adgredere
atque illa, sibi quae hic iusserat, mihi statuis supplicasque?
ARG. Quem te autem divom nominem? **LE.** Fortunam, atque Obsequentem.
ARG. Iam istoc es melior. **LIB.** An quid est homini Salute melius?
ARG. Licet laudem Fortunam, tamen ut ne Salutem culpem.
PHIL. Ecastor ambae sunt bonae. **ARG.** Sciam ubi boni quid dederint.
LEON. Opta id quod ut contingat tibi vis. **ARG.** Quid si optaro? **LE.** Eveniet.
ARG. Opto annum hunc perpetuom mihi huius operas. **LEON.** Impetrasti.
ARG. Ain vero? **LEON.** Certe inquam. **LI.** Ad me adi vicissim atque experire.
exopta id quod vis maxime tibi evenire: fiet.
ARG. Quid ego aliud exoptem amplius nisi illud cuius inopiast,
viginti argenti commodas minas, huius quas dem matri.
LIB. Dabuntur, animo sis bono face, exoptata optingent.
ARG. Vt consuevere, homines Salus frustratur et Fortuna.
LEON. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
LIB. Ego pes fui. **ARG.** Quin nec caput nec pes sermoni apparet.
nec quid dicatis scire nec me cur ludatis possum.
LIB. Satis iam delusum censeo. nunc rem ut est eloquamur.
animum, Argyrippe, advorte sis. pater nos ferre hoc iussit
argentum ad ted. **ARG.** Vt temperi opportuneque attulistis.
LIB. Hic inerunt viginti minae bonae, mala opera partae;
has tibi nos pactis legibus dare iussit. **ARG.** Quid id est, quaeso?
LIB. Noctem huius et cenam sibi ut dares. **ARG.** Iube

advenire quaeso:
meritissimo eius quae volet faciemus, qui hosce amores
nostros dispulsos compulit. **LEON.** <Patierin, Argyrippe, >
patrem hanc amplexari tuom? **ARG.** Haec faciet facile ut
patiar.
Leonida, curre obsecro, patrem huc orato ut
veniat.
LEON. Iam dudum est intus. **ARG.** Hac quidem non
venit. **LE.** Angiporto
illac per hortum circum iit clam, ne quis se videret
huc ire familiarium: ne uxor resciscat metuit.
de argento si mater tua sciat ut sit factum — **ARG.** Heia,
bene dicite. **LIB.** Ite intro cito. **ARG.** Valete. — **LEON.** Et vos
amate.—

ACTVS IV

IV.i

DIABOLVS Agedum istum ostende quem conscripsti
syngraphum
inter me et amicam et lenam. leges pellege.
nam tu poeta es prorsus ad eam rem unicus.
PARASITVS Horrescet faxo lena, leges cum audiet.
DIAB. Age quaeso mi hercle
translege. **PAR.** Audin? **DIAB.** Audio.
PAR. 'Diabolus Glauci filius Clearetae
lenae dedit dono argenti viginti minas,
Philaenium ut secum esset noctes et dies
hunc annum totum.' **DIAB.** Neque cum quiquam alio quidem.
PAR. Addone? **DIAB.** Adde, et scribas vide plane et
probe.
PAR. 'Alienum hominem intro mittat neminem.
quod illa aut amicum aut patronum nominet,
aut quod illa amicae *** amatorem praedicet,
fores occlusae omnibus sint nisi tibi.
in foribus scribat occupatam esse se.
aut quod illa dicat peregre allatam epistulam,
ne epistula quidem ulla sit in aedibus
nec cerata adeo tabula; et si qua inutilis
pictura sit, eam vendat: ni in quadriduo
abalienarit, quo abs te argentum acceperit,
tuos arbitratus sit, comburas, si velis,
ne illi sit cera, ubi facere possit litteras.
vocet convivam neminem illa, tu voces;

ad eorum ne quem oculos adiciat suos.
si quem alium aspexit, caeca continuo siet.
tecum una potet, aeque pocla potitet:
abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas,
ne illa minus aut plus quam tu sapiat.' **DIAB.** Satis placet.
PAR. 'Suspiciones omnes ab se segreget.
neque illaec ulli pede pedem homini premat,
cum surgat, neque <cum> in lectum inscendat proximum,
neque cum descendat inde, det cuiquam manum:
spectandum ne cui anulum det neque roget.
talos ne cuiquam homini admoveat nisi tibi.
cum iaciat, 'te' ne dicat: nomen nominet.
deam invocet sibi quam libebit propitiam,
deum nullum; si magis religiosa fuerit,
tibi dicat: tu pro illa ores ut sit propitius.
neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat.
post, si lucerna exstincta sit, ne quid sui
membri commoveat quicquam in tenebris.' **DIAB.** Optumest.
ita scilicet facturam. verum in cubiculo—
deme istuc — equidem illam moveri gestio.
nolo illam habere causam et votitam dicere.
PAR. Scio, captiones metuis. **DIAB.** Verum. **PAR.** Ergo ut iubes
tollam. **DIAB.** Quid ni? **PAR.** Audi relicua. **DIAB.** Loquere, audio.
PAR. 'Neque ullum verbum faciat perplexabile,
neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.
forte si tussire occepsit, ne sic tussiat,
ut cuiquam linguam in tussiendo proserat.
quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
potius quam cuiquam savium faciat palam.
nec mater lena ad vinum accedat interim,
nec ulli verbo male dicat. si dixerit,
haec multa ei esto, vino viginti dies
ut careat.' **DIAB.** Pulchre scripsti. scitum syngraphum.
PAR. 'Tum si coronas, serta, unguenta iusserit
ancillam ferre Veneri aut Cupidini,
tuos servos servet, Venerine eas det an viro.
si forte pure velle habere dixerit,
tot noctes reddat spurcas quot pure habuerit.'
haec sunt non nugae, non enim mortualia.
DIAB. Placent profecto leges. sequere intro. — **PAR.** Sequor. —

IV.ii
DIAB. Sequere hac. egone haec patiar aut taceam?
emori
me malim, quam haec non eius uxori indicem.
ain tu? apud amicam munus adulescentuli
fungare, uxori excuses te et dicas senem?
praeripias scortum amanti atque argentum obicias
lenae? suppiles clam domi uxorem tuam?
suspendam potius me, quam tu haec tacita auferas.
iam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
nisi quidem illa ante occupassit te, effliges scio,
luxuriae sumptus suppeditare ut possies.
PAR. Ego sic faciundum censeo: me honestiust,
quam te palam hanc rem facere, ne illa existimet
amoris causa percitum id fecisse te
magis quam sua causa. **DIAB.** At pol qui dixti rectius.
tu ergo fac ut illi turbas lites concias;
cum suo sibi gnato unam ad amicam de die
potare, illam expilare <narra>. **PAR.** Ne mone,
ego istud curabo.— **DIAB.** At ego te opperiar domi.—

ACTVS V

V.i
[**ARGYRIPPVS** Age decumbamus sis,
pater. **DEMAENETVS** Vt iusseris,
mi gnate, ita fiet. **ARG.** Pueri, mensam adponite.]
DEM. Numquidnam tibi molestumst, gnate mi, si haec nunc
mecum accubat?
ARG. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet. quamquam ego
istanc amo,
possum equidem inducere animum, ne aegre patiar quia
tecum accubat.
DEM. Decet verecundum esse adulescentem,
Argyrippe. **ARG.** Edepol, pater,
merito tuo facere possum. **DEM.** Age ergo, hoc agitemus
convivium
vino ut sermone suavi. nolo ego metui, amari
mavolo,
mi gnate, me abs te. **ARG.** Pol ego utrumque facio, ut
aequom est filium.
DEM. Credam istuc, si esse te hilarum videro. **A.** An tu me
tristem putas?
D. Putem ego, quem videam aeque esse maestum ut quasi

dies si dicta sit?
ARG. Ne dixis istuc. **DEM.** Ne sic fueris: ilico ego non dixero.
ARG. Em aspecta: rideo. **DEM.** Vtinam male qui mihi volunt sic rideant.
ARG. Scio equidem quam ob rem me, pater, tu tristem credas nunc tibi:
quia istaec est tecum. atque ego quidem hercle ut verum tibi dicam, pater,
ea res me male habet; at non eo, quia tibi non cupiam quae velis;
verum istam amo. aliam tecum esse equidem facile possum perpeti.
D. At ego hanc volo. **A.** Ergo sunt quae exoptas: mihi quae ego exoptem volo.
DEM. Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi potestatem dedi,
cum hac annum ut esses, atque amanti argenti feci copiam.
A. Em istoc me facto tibi devinxti. **D.** Quin te ergo hilarum das mihi?

V.ii
ARTEMONA Ain tu meum virum hic potare, obsecro, cum filio
et ad amicam detulisse argenti viginti minas
meoque filio sciente id facere flagitium patrem?
PARASITVS Neque divini neque mi humani posthac quicquam accreduas,
Artemona, si huius rei me mendacem inveneris.
ART. At scelesta ego praeter alios meum virum ~ frugi rata,
siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxume.
PAR. At nunc dehinc scito illum ante omnes minimi mortalem preti,
madidum, nihili, incontinentem atque osorem uxoris suae.
ART. Pol ni istaec vera essent, numquam faceret ea quae nunc facit.
PAR. Ego quoque hercle illum antehac hominem semper sum frugi ratus,
verum hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
potet una atque una amicam ductet, decrepitus senex.
ART. Hoc ecastor est quod ille it ad cenam cottidie.
ait sese ire ad Archidemum, Chaeream, Chaerestratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem:

is apud scortum corruptelae est liberis, lustris studet.
PAR. Quin tu illum iubes ancillas rapere sublimen domum?
ART. Tace modo. ne <ego> illum ecastor miserum habebo. **P.** Ego istuc scio,
ita fore illi dum quidem cum illo nupta eris. **ART.** Ego censeo.
~eum etiam hominem in senatu dare operam aut clientibus,
ibi labore delassatum noctem totam stertere:
ille opere foris faciendo lassus noctu <ad me> advenit;
fundum alienum arat, incultum familiarem deserit.
is etiam corruptus porro suom corrumpit filium.
PAR. Sequere hac me modo, iam faxo ipsum hominem manifesto opprimas.
ART. Nihil ecastor est quod facere mavelim. **P.** Mane dum. **A.** Quid est?
PAR. Possis, si forte accubantem tuom virum conspexeris
cum corona amplexum amicam, si videas, cognoscere?
A. Possum ecastor. **P.** Em tibi hominem. **A.** Perii. **P.** Paulisper mane.
aucupemus ex insidiis clanculum quam rem gerant.
ARG. Quid modi, pater, amplexando facies? **DEM.** Fateor, gnate mi—
ARG. Quid fatere? **DEM.** Me ex amore huius corruptum oppido.
PAR. Audin quid ait? **ART.** Audio. **DEM.** Egon ut non domo uxori meae
subripiam in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam,
non edepol conduci possum vita uxoris annua.
PAR. Censen tu illum hodie primum ire adsuetum esse in ganeum?
ART. Ille ecastor suppilabat me, quod ancillas meas
suspicabar atque insontis miseras cruciabam. **ARG.** Pater,
iube dari vinum; iam dudum factum est cum primum bibi.
DEM. Da, puere, ab summo. age tu interibi ab infimo da savium.
ART. Perii misera, ut osculatur carnufex, capuli decus.
DEM. Edepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meae.
PHIL. Dic amabo, an fetet anima uxoris tuae? **DEM.** Nauteam
bibere malim, si necessum sit, quam illam oscularier.

ART. Ain tandem? edepol ne tu istuc cum malo magno tuo
Dixisti in me. sine, revenias modo domum, faxo ut scias
quid pericli sit dotatae uxori vitium dicere.
PHIL. Miser ecastor es. **ART.** Ecastor dignus est. **ARG.** Quid ais, pater?
ecquid matrem amas? **DEM.** Egone illam? nunc amo, quia non adest.
ARG. Quid cum adest? **D.** Periisse cupio. **P.** Amat homo hic te, ut praedicat.
ART. Ne illa ecastor faenerato funditat: nam si domum
redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
ARG. Iace, pater, talos, ut porro nos
iaciamus. **DEM.** Maxime.
te, Philaenium, mihi atque uxoris mortem. hoc Venerium est.
pueri, plaudite et mi ob iactum cantharo mulsum date.
ART. Non queo durare. **PAR.** Si non didicisti fulloniam,
non mirandum est. *** in oculos invadi optumum est.
ART. Ego pol vivam et tu istaec hodie cum tuo magno malo
invocavisti. **PAR.** Ecquis currit pollictorem
accersere?
ARG. Mater, salve. **ART.** Sat salutis. **PAR.** Mortuost Demaenetus.
tempus est subducere hinc me; pulchre hoc gliscit proelium.
ibo ad Diabolum, mandata dicam facta ut voluerit,
atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.
poste demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
ei det, in partem hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat
sese alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,
regem perdidi: ex amore tantum est homini incendium.—
ART. Quid tibi hunc receptio ad te est meum
virum? **PHIL.** Pol me quidem
miseram odio enicavit. **ART.** Surge, amator, i domum.
DEM. Nullus sum. **ART.** Immo es, ne nega, omnium <unus> pol nequissimus.
at etiam cubat cuculus. surge, amator, i domum.
DEM. Vae mihi. **ART.** Vera hariolare. surge, amator, i domum.
DEM. Abscede ergo paululum istuc. **ART.** Surge, amator, i domum.
DEM. Iam obsecro, uxor. **ART.** Nunc uxorem me esse meministi tuam?

modo, cum dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
DEM. Totus perii. **ART.** Quid tandem? anima fetetne uxoris tuae?
DEM. Murram olet. **ART.** Iam subrupuisti pallam, quam scorto dares?
PHIL. Ecastor qui subrupturum pallam promisit tibi.
DEM. Non taces? **ARG.** Ego dissuadebam, mater. **ART.** Bellum filium.
istoscine patrem aequom est mores liberis largirier?
nilne te pudet? **DEM.** Pol, si aliud nil sit, tui me, uxor, pudet.
ART. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
DEM. Non licet manere (cena coquitur) dum cenem modo?
ART. Ecastor cenabis hodie, ut dignus es, magnum malum.
DEM. Male cubandum est: iudicatum me uxor abducit domum.
ARG. Dicebam, pater, tibi, ne matri consuleres male.
PHIL. De palla memento, amabo. **DEM.** Iuben hanc hinc abscedere?
ART. I domum. **PHIL.** Da savium etiam prius quam abis. **DEM.** I in crucem.
PHIL. Immo intro potius. sequere hac me, mi anime. **ARG.** Ego vero sequor.

GREX

Hic senex si quid clam uxorem suo animo fecit volup,
neque novom neque mirum fecit nec secus quam alii solent;
nec quisquam est tam ingenio duro nec tam firmo pectore,
quin ubi quicque occasionis sit sibi faciat bene.
nunc si voltis deprecari huic seni ne vapulet,
remur impetrari posse, plausum si clarum datis.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI AVLVLARIA

PERSONAE

LAR FAMILIARIS PROLOGVS
EVCLIO SENEX
STAPHYLA ANVS
EVNOMIA MATRONA
MEGADORVS SENEX

PYTHODICVS SERVVS
CONGRIO COCUS
ANTHRAX COCUS
STROBILVS SERVVS
LYCONIDES ADVLESCENS
PHAEDRIA PVELLA
TIBICINAE

ARGVMENTVM I

Senex avarus vix sibi credens Euclio
domi suae defossam multis cum opibus
aulam invenit, rursumque penitus conditam
exanguis amens servat. eius filiam
Lyconides vitiarat. interea senex
Megadorus a sorore suasus ducere
uxorem avari gnatam deposcit sibi.
durus senex vix promittit, atque aulae timens
domo sublatam variis abstrudit locis.
insidias servos facit huius lyconidis
qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
avonculum Megadorum sibimet cedere
uxorem amanti. per dolum mox Euclio
cum perdidisset aulam, insperato invenit
laetusque natam conlocat Lyconidi.

ARGVMENTVM II

Aulam repertam auri plenam Euclio
Vi summa servat, miseris adfectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere,
Lubensque ut faciat dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio, abstrudit foris.
Re omni inspecta compressoris servolus
Id surpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore et filio.

PROLOGVS

LAR FAMILIARIS

Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.
ego Lar sum familiaris ex hac familia
unde exeuntem me aspexistis. hanc domum

iam multos annos est cum possideo et colo
patri avoque iam huius qui nunc hic habet.
sed mi avos huius obsecrans concredidit
thensaurum auri clam omnis: in medio foco
defodit, venerans me ut id servarem sibi.
is quoniam moritur—ita avido ingenio fuit—
numquam indicare id filio voluit suo,
inopemque optavit potius eum relinquere,
quam eum thensaurum commonstraret filio;
agri reliquit ei non magnum modum,
quo cum labore magno et misere viveret.
ubi is obiit mortem qui mihi id aurum credidit,
coepi observare, ecqui maiorem filius
mihi honorem haberet quam eius habuisset pater.
atque ille vero minus minusque impendio
curare minusque me impertire honoribus.
item a me contra factum est, nam item obiit diem.
is ex se hunc reliquit qui hic nunc habitat filium
pariter moratum ut pater avosque huius fuit.
huic filia una est. ea mihi cottidie
aut ture aut vino aut aliqui semper supplicat,
dat mihi coronas. eius honoris gratia
feci, thensaurum ut hic reperiret Euclio,
quo illam facilius nuptum, si vellet, daret.
nam eam compressit de summo adulescens loco.
is scit adulescens quae sit quam compresserit,
illa illum nescit, neque compressam autem pater.
eam ego hodie faciam ut hic senex de proxumo
sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
quo ille eam facilius ducat qui compresserat.
et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
is adulescentis illius est avonculus,
qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.
sed hic senex iam clamat intus ut solet.
anum foras extrudit, ne sit conscia.
credo aurum inspicere volt, ne subreptum siet.

ACTVS I

I.i

EVCLIO Exi, inquam. age exi. exeundum hercle tibi hinc est foras,
circumspectatrix cum oculis emissiciis.
STAPHYLA Nam cur me miseram verberas? **EVCL.** Vt

misera sis
atque ut te dignam mala malam aetatem exigas.
STAPH. Nam qua me nunc causa extrusisti ex aedibus?
EVCL. Tibi ego rationem reddam, stimulorum
seges?
illuc regredere ab ostio. illuc sis vide,
ut incedit. at scin quo modo tibi res se habet?
si hercle hodie fustem cepero aut stimulum in manum,
testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
STAPH. Vtinam me divi adaxint ad suspendium
potius quidem quam hoc pacto apud te serviam.
EVCL. At ut scelesta sola secum murmurat.
oculos hercle ego istos, improba, ecfodiam tibi,
ne me observare possis quid rerum geram.
abscede etiam nunc—etiam nunc—etiam—ohe,
istic astato. si hercle tu ex istoc loco
digitum transvorsum aut unguem latum excesseris
aut si respexis, donicum ego te iussero,
continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
scelestiorem me hac anu certo scio
vidisse numquam, nimisque ego hanc metuo male,
ne mi ex insidiis verba imprudenti duit
neu persentiscat aurum ubi est absconditum,
quae in occipitio quoque habet oculos pessima.
nunc ibo ut visam sitne ita aurum ut condidi,
quod me sollicitat plurimis miserum modis.—
STAPH. Noenum mecastor quid ego ero dicam meo
malae rei evenisse quamve insaniam,
queo comminisci; ita me miseram ad hunc modum
decies die uno saepe extrudit aedibus.
nescio pol quae illunc hominem intemperiae tenent:
pervigilat noctes totas, tum autem interdius
quasi claudus sutor domi sedet totos dies.
neque iam quo pacto celem erilis filiae
probrum, propinqua partitudo cui appetit,
queo comminisci; neque quicquam meliust mihi,
ut opinor, quam ex me ut unam faciam litteram
longam, <meum> laqueo collum quando obstrinxero.

I.ii
EVCL. Nunc defaecato demum animo egredior domo,
postquam perspexi salva esse intus omnia.
redi nunciam intro atque intus serva. **STAPH.** Quippini?
ego intus servem? an ne quis aedes auferat?

nam hic apud nos nihil est aliud quaesti furibus,
ita inaniis sunt oppletae atque araneis.
EVCL. Mirum quin tua me causa faciat Iuppiter
Philippum regem aut Dareum, trivenefica.
araneas mihi ego illas servari volo.
pauper sum; fateor, patior; quod di dant fero.
abi intro, occlude ianuam. iam ego hic ero.
cave quemquam alienum in aedis intro miseris.
quod quispiam ignem quaerat, extingui volo,
ne causae quid sit quod te quisquam quaeritet.
nam si ignis vivet, tu extinguere extempulo.
tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
cultrum, securim, pistillum, mortarium,
quae utenda vasa semper vicini rogant,
fures venisse atque abstulisse dicito.
profecto in aedis meas me absente neminem
volo intro mitti. atque etiam hoc praedico tibi,
si Bona Fortuna veniat, ne intro miseris.
STAPH. Pol ea ipsa credo ne intro mittatur cavet,
nam ad aedis nostras numquam adit, quamquam prope est.
EVCL. Tace atque abi intro. **STAPH.** Taceo atque abeo.
— **EVCL.** Occlude sis
fores ambobus pessulis. iam ego hic ero.
discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
nimis hercle invitus abeo. sed quid agam scio.
nam noster nostrae qui est magister curiae
dividere argenti dixit nummos in viros;
id si relinquo ac non peto, omnes ilico
me suspicentur, credo, habere aurum domi.
nam non est veri simile, hominem pauperem
pauxillum parvi facere quin nummum petat.
nam nunc cum celo sedulo omnis, ne sciant,
omnes videntur scire et me benignius
omnes salutant quam salutabant prius;
adeunt, consistunt, copulantur dexteras,
rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
nunc quo profectus sum ibo; postidea domum
me rursum quantum potero tantum recipiam.

ACTVS II

II.i

EVNOMIA Velim te arbitrari med haec verba,
frater,

meai fidei tuaique rei
causa facere, ut aequom est germanam sororem.
quamquam haud falsa sum nos odiosas haberi;
nam multum loquaces merito omnes habemur,
nec mutam profecto repertam ullam esse
<aut> hodie dicunt mulierem <aut> ullo in saeclo.
verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
tibi proximam me mihique esse item te;
ita aequom est quod in rem esse utrique arbitremur
et mihi te et tibi <me> consulere et monere;
neque occultum id haberi neque per metum mussari,
quin participem pariter ego te et tu me ut facias.
eo nunc ego secreto ted huc foras seduxi,
ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
MEGADORVS Da mi, optuma femina, manum.
EVN. Vbi ea est? quis ea est nam optuma?
MEG. Tu. **EVN.** Tune ais? **MEG.** Si negas, nego.
EVN. Decet te equidem vera proloqui;
nam optuma nulla potest eligi:
alia alia peior, frater, est. **MEG.** Idem ego arbitror,
nec tibi advorsari certum est de istac re umquam, soror.
EVN. Da mihi operam amabo. **MEG.** Tuast, utere atque impera, si quid vis.
EVN. Id quod in rem tuam optumum esse arbitror,
ted id monitum advento.
MEG. Soror, more tuo facis. **EVN.** Factum volo.
MEG. Quid est id, soror? **EVN.** Quod tibi sempiternum
salutare sit: liberis procreandis—
ita di faxint—volo te uxorem
domum ducere. **MEG.** Ei occidi. **EVN.** Quid ita?
MEG. Quia mihi misero cerebrum excutiunt
tua dicta, soror: lapides loqueris.
EVN. Heia, hoc face quod te iubet soror. **MEG.** Si lubeat, faciam.
EVN. In rem hoc tuam est. **MEG.** Vt quidem emoriar prius quam ducam.
sed his legibus si quam dare vis ducam:
quae cras veniat, perendie foras feratur;
his legibus dare vis? cedo: nuptias adorna.
EVN. Cum maxima possum tibi, frater, dare dote;
sed est grandior natu: media est mulieris aetas.
eam si iubes, frater, tibi me poscere, poscam.
MEG. Num non vis me interrogare te? **EVN.** Immo, si quid vis, roga.

MEG. Post mediam aetatem qui media ducit uxorem domum,
si eam senex anum praegnatem fortuito fecerit,
quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?
nunc ego istum, soror, laborem demam et deminuam tibi.
ego virtute deum et maiorum nostrum dives sum satis.
istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
clamores, imperia, eburata vehicla, pallas, purpuram,
nil moror quae in servitutem sumptibus redigunt viros.
E. Dic mihi, quaeso, quis ea est, quam vis ducere uxorem? **M.** Eloquar.
nostin hunc senem Euclionem ex proximo pauperculum?
EVN. Novi, hominem haud malum mecastor. **MEG.** Eius cupio filiam
virginem mihi desponderi. verba ne facias, soror.
scio quid dictura es: hanc esse pauperem. haec pauper placet.
E. Di bene vortant. **M.** Idem ego spero. **E.** Quid me? num quid vis? **M.** Vale.
EVN. Et tu, frater.—**MEG.** Ego conveniam Euclionem, si domi est.
sed eccum <video>. nescio unde sese homo recipit domum.

II.ii

EVCLIO Praesagibat mi animus frustra me ire, quom exibam domo;
itaque abibam invitus; nam neque quisquam curialium
venit neque magister quem dividere argentum oportuit.
nunc domum properare propero, nam egomet sum hic, animus domi est.
MEG. Salvos atque fortunatus, Euclio, semper sies.
EVCL. Di te ament, Megadore. **M.** Quid tu? recten atque ut vis vales?
EVCL. Non temerarium est, ubi dives blande appellat pauperem.
iam illic homo aurum scit me habere, eo me salutat blandius.
MEG. Ain tu te valere? **EVCL.** Pol ego haud perbene a pecunia.
MEG. Pol si est animus aequos tibi, sat habes qui bene vitam colas.
EVCL. Anus hercle huic indicium fecit de auro, perspicue palam est,

cui ego iam linguam praecidam atque oculos effodiam domi.
MEG. Quid tu solus tecum loquere? **EVCL.** Meam pauperiem conqueror.
virginem habeo grandem, dote cassam atque inlocabilem,
neque eam queo locare cuiquam. **MEG.** Tace, bonum habe animum, Euclio.
dabitur, adiuvabere a me. dic, si quid opust, impera.
EVCL. Nunc petit, cum pollicetur; inhiat aurum ut devoret.
altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.
nemini credo qui large blandust dives pauperi:
ubi manum inicit benigne, ibi onerat aliqua zamia.
ego istos novi polypos, qui ubi quidquid tetigerunt tenent.
MEG. Da mi operam parumper. paucis, Euclio, est quod te volo
de communi re appellare mea et tua. **EVCL.** Ei misero mihi,
aurum mi intus harpagatum est. nunc hic eam rem volt, scio,
mecum adire ad pactionem. verum intervisam domum.
MEG. Quo abis? **EVCL.** Iam ad te revortar: nunc est quod visam domum.—
MEG. Credo edepol, ubi mentionem ego fecero de filia,
mi ut despondeat, sese a me derideri rebitur;
neque illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.
EVCL. Di me servant, salva res est. salvom est si quid non perit.
nimis male timui. prius quam intro redii, exanimatus fui.
redeo ad te, Megadore, si quid me vis. **MEG.** Habeo gratiam.
quaeso, quod te percontabor, ne id te pigeat
proloqui.
EVCL. Dum quidem ne quid perconteris quod non lubeat proloqui.
MEG. Dic mihi, quali me arbitrare genere
prognatum? **EVCL.** Bono.
M. Quid fide? **E.** Bona. **M.** Quid factis? **E.** Neque malis neque improbis.
MEG. Aetatem meam scis? **EVCL.** Scio esse grandem, item ut pecuniam.
MEG. Certe edepol equidem te civem sine mala omni malitia
semper sum arbitratus et nunc arbitror. **EVCL.** Aurum huic olet.
quid nunc me vis? **MEG.** Quoniam tu me et ego te qualis sis scio,
quae res recte vortat mihique tibique tuaeque filiae,

filiam tuam mi uxorem posco. promitte hoc fore.
EVCL. Heia, Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,
ut inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me inrideas.
nam de te neque re neque verbis merui ut faceres quod facis.
MEG. Neque edepol ego te derisum venio neque derideo,
neque dignum arbitror. **EVCL.** Cur igitur poscis meam gnatam tibi?
MEG. Vt propter me tibi sit melius mihique propter te et tuos.
EVCL. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem, ted esse hominem divitem,
factiosum, me autem esse hominem pauperum pauperrimum;
nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit
te bovem esse et me esse asellum: ubi tecum coniunctus siem,
ubi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto,
tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi numquam siem.
et te utar iniquiore et meus me ordo inrideat,
neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divorti fuat:
asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.
hoc magnum est periclum, ab asinis ad boves transcendere.
MEG. Quam ad probos propinquitate proxime te adiunxeris,
tam optumum est. tu condicionem hanc accipe, ausculta mihi,
atque eam desponde mi. **EVCL.** At nihil est dotis quod dem. **M.** Ne duas.
dum modo morata recte veniat, dotata est satis.
EVCL. Eo dico, ne me thensauros repperisse censeas.
MEG. Novi, ne doceas. desponde. **EVCL.** Fiat. sed pro Iuppiter,
num ego disperii? **M.** Quid tibi est? **E.** Quid crepuit quasi ferrum modo?—
MEG. Hic apud me hortum confodere iussi. sed ubi hic est homo?
abiit neque me certiorem fecit. fastidit mei,
quia videt me suam amicitiam velle: more hominum facit;
nam si opulentus it petitum pauperioris gratiam,
pauper metuit congrediri, per metum male rem gerit.

idem, quando occasio illaec periit, post sero cupit.
EVCL. Si hercle ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,
impero auctorque <ego> sum, ut tu me cuivis castrandum loces.
MEG. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
quem senecta aetate ludos facias, haud merito meo.
EVCL. Neque edepol, Megadore, facio, neque, si cupiam, copia est.
MEG. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? **EVCL.** Illis legibus,
cum illa dote quam tibi dixi. **MEG.** Sponden
ergo? **EVCL.** Spondeo.
MEG. Di bene vertant. **EVCL.** Ita di faxint. illud facito ut memineris,
convenisse ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.
MEG. Memini. **EVCL.** At scio quo vos soleatis pacto perplexarier:
pactum non pactum est, non pactum pactum est, quod vobis lubet.
MEG. Nulla controversia mihi tecum erit. sed nuptias
num quae causa est quin faciamus hodie? **EVCL.** Immo edepol optuma.
MEG. Ibo igitur, parabo. numquid me vis? **EVCL.** Istuc. ei et vale.
MEG. Heus, Pythodice, sequere propere me ad macellum strenue.—
EVCL. Illic hinc abiit. di immortales, obsecro, aurum quid valet.
[credo ego illum iam inaudivisse mi esse thensaurum domi.]
id inhiat, ea affinitatem hanc obstinavit gratia.

II.iii

ubi tu es, quae deblateravisti iam vicinis omnibus,
meae me filiae daturum dotem? heus, Staphyla, te voco.
ecquid audis? vascula intus pure propera atque
elue:
filiam despondi ego: hodie huic nuptum Megadoro dabo.
STAPHYLA Di bene vortant. verum ecastor non potest, subitum est nimis.
EVCL. Tace atque abi. curata fac sint cum a foro redeam domum;
atque aedis occlude; iam ego hic adero. **STAPH.** Quid ego

nunc agam?
nunc nobis prope adest exitium, mi atque erili filiae,
nunc probrum atque partitudo prope adest ut fiat palam;
quod celatum atque occultatum est usque adhuc, nunc non potest.
ibo intro, ut erus quae imperavit facta, cum veniat, sient.
nam ecastor malum maerore metuo ne mixtum bibam.—

II.iv

PYTHODICVS Postquam obsonavit erus et conduxit coquos
tibicinasque hasce apud forum, edixit mihi
ut dispertirem obsonium hic bifariam.
ANTHRAX Me quidem hercle, dicam <tibi> palam, non divides;
si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
CONGRIO Bellum et pudicum vero prostibulum popli.
post si quis vellet, te haud non velles dividi.
PYTH. Atque ego istuc, Anthrax, alio vorsum dixeram,
non istuc quo tu insimulas. sed erus nuptias
meus hodie faciet. **ANTHR.** Cuius ducit filiam?
PYTH. Vicini huius Euclionis <senis> e proximo.
ei adeo obsoni hinc iussit dimidium dari,
cocum alterum itidemque alteram tibicinam.
ANTHR. Nempe huc dimidium dicis, dimidium domum?
PYTH. Nempe sicut dicis. **ANTHR.** Quid? hic non poterat de suo
senex obsonari filiai nuptiis?
PYTH. Vah. **ANTHR.** Quid negotist? **PYTH.** Quid negoti sit rogas?
pumex non aeque est aridus atque hic est senex.
ANTHR. Ain tandem? **PYTH.** Ita esse ut dixi. tute existuma:

* * *

suam rem periisse seque eradicarier.
quin divom atque hominum clamat continuo fidem,
de suo tigillo fumus si qua exit foras.
quin cum it dormitum, follem obstringit ob gulam.
ANTHR. Cur? **PYTH.** Ne quid animae forte amittat dormiens.
ANTHR. Etiamne obturat inferiorem gutturem,

ne quid animai forte amittat dormiens?
PYTH. Haec mihi te ut tibi med aequom est, credo, credere.
ANTHR. Immo equidem credo. **PYTH.** At scin etiam quo modo?
aquam hercle plorat, cum lavat, profundere.
ANTHR. Censen talentum magnum exorari pote
ab istoc sene ut det, qui fiamus liberi?
PYTH. Famem hercle utendam si roges, numquam dabit.
quin ipsi pridem tonsor unguis dempserat:
collegit, omnia abstulit praesegmina.
ANTHR. Edepol mortalem parce parcum praedicas.
PYTH. Censen vero esse parcum et misere vivere?
pulmentum pridem ei eripuit milvos:
homo ad praetorem plorabundus devenit;
infit ibi postulare plorans, eiulans,
ut sibi liceret milvom vadarier.
sescenta sunt quae memorem, si sit otium.
sed uter vestrorum est celerior? memora mihi.
ANTHR. Ego, et multo melior. **PYTH.** Cocum ego, non furem rogo.
ANTHR. Cocum ergo dico. **PYTH.** Quid tu ais? **CONG.** Sic sum ut vides.
ANTHR. Cocus ille nundinalest, in nonum diem
solet ire coctum. **CONG.** Tun, trium litterarum homo,
me vituperas? fur. **ANTHR.** Etiam fur, trifurcifer.

II.v
PYTH. Tace nunciam tu, atque agnum hinc uter est pinguior
<cape atque abi intro ad nos.> **ANTHR.** Licet.—**PYTH.** Tu, Congrio,
<quem illic reliquit agnum,> eum sume atque abi
*** intro illuc, et vos illum sequimini.
vos ceteri ite huc ad nos. **CONG.** Hercle iniuria
dispertivisti: pinguiorem agnum isti habent.
PYTH. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
i sane cum illo, Phrugia. tu autem, Eleusium,
huc intro abi ad nos. **CONG.** O Pythodice subdole,
hucine detrusti me ad senem parcissimum?
ubi si quid poscam, usque ad ravim poscam prius
quam quicquam detur. **PYTH.** Stultus et sine gratia es.
~ tibi recte facere, quando quod facias perit.
CONG. Qui vero? **PYTH.** Rogitas? iam principio in aedibus
turba istic nulla tibi erit: siquid uti voles,

domo abs te adferto, ne operam perdas poscere.
hic autem apud nos magna turba ac familia est,
supellex, aurum, vestis, vasa argentea:
ibi si perierit quippiam—quod te scio
facile abstinere posse, si nihil obviam est—
dicant: coqui abstulerunt, comprehendite,
vincite, verberate, in puteum condite.
horum tibi istic nihil eveniet: quippe qui
ubi quid subripias nihil est. sequere hac me. **CONG.** Sequor.

II.vi
PYTH. Heus, Staphyla, prodi atque ostium
aperi. **STAPHYLA** Qui vocat?
PYTH. Pythodicus. **STAPH.** Quid vis? **PYTH.** Hos ut accipias coquos
tibicinamque obsoniumque in nuptias.
Megadorus iussit Euclioni haec mittere.
STAPH. Cererin, Pythodice, has sunt facturi nuptias?
PYTH. Qui? **STAPH.** Quia temeti nihil allatum
intellego.
PYTH. At iam afferetur, si a foro ipsus redierit.
STAPH. Ligna hic apud nos nulla sunt. **CONG.** Sunt asseres?
STAPH. Sunt pol. **CONG.** Sunt igitur ligna, ne quaeras foris.
STAPH. Quid, impurate? quamquam Volcano studes,
cenaene causa aut tuae mercedis gratia
nos nostras aedis postulas comburere?
CONG. Haud postulo. **PYTH.** Duc istos
intro. **STAPH.** Sequimini.—

II.vii
PYTH. Curate. ego intervisam quid faciant coqui;
quos pol ut ego hodie servem, cura maxuma est.
nisi unum hoc faciam, ut in puteo cenam coquant:
inde coctam sursum subducemus corbulis.
si autem deorsum comedent, si quid coxerint,
superi incenati sunt et cenati inferi.
sed verba hic facio, quasi negoti nil siet,
rapacidarum ubi tantum sit in aedibus.

II.viii
EVCLIO Volui animum tandem confirmare hodie meum,
ut bene me haberem filiai nuptiis.
venio ad macellum, rogito pisces: indicant
caros; agninam caram, caram bubulam,

vitulinam, cetum, porcinam: cara omnia.
atque eo fuerunt cariora, aes non erat.
abeo iratus illinc, quoniam nihil est qui emam.
ita illis impuris omnibus adii manum.
deinde egomet mecum cogitare intervias
occepi: festo die si quid prodegeris,
profesto egere liceat, nisi peperceris.
postquam hanc rationem ventri cordique edidi,
accessit animus ad meam sententiam,
quam minimo sumptu filiam ut nuptum darem.
nunc tusculum emi hoc et coronas floreas:
haec imponentur in foco nostro Lari,
ut fortunatas faciat gnatae nuptias.
sed quid ego apertas aedis nostras conspicor?
et strepitust intus. numnam ego compilor miser?
CONGRIO Aulam maiorem, si pote, ex vicinia
pete: haec est parva, capere non quit. **EVCL.** Ei mihi,
perii hercle. aurum rapitur, aula quaeritur.
[nimirum occidor, nisi ego intro huc propere propero currere.]
Apollo, quaeso, subveni mi atque adiuva,
confige sagittis fures thensaurarios,
<si> cui in re tali iam subvenisti antidhac.
sed cesso prius quam prorsus perii currere?

II.ix

ANTHRAX Dromo, desquama piscis. tu, Machaerio,
congrum, murenam exdorsua quantum potest.
ego hinc artoptam ex proximo utendam peto
a Congrione. tu istum gallum, si sapis,
glabriorem reddes mihi quam volsus ludiust.
sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proximo?
coqui hercle, credo, faciunt officium suom.
fugiam intro, ne quid turbae hic itidem fuat.

ACTVS III

III.i

CONGRIO ~Optati vires populares, incolae, accolae, advenae omnes,
date viam qua fugere liceat, facite totae plateae pateant.
neque ego umquam nisi hodie ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
ita me miserum et meos discipulos fustibus male

contuderunt.
totus doleo atque oppido perii, ita me iste habuit senex
gymnasium;
attat, perii hercle ego miser,
aperit bacchanal, adest,
sequitur. scio quam rem geram: hoc
ipsus magister me docuit.
neque ligna ego usquam gentium praeberi vidi pulchrius,
itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.

III.ii
EVCLIO Redi. quo fugis nunc? tene, tene. **CONG.** Quid,
stolide, clamas?
EVCL. Quia ad tris viros iam ego deferam nomen
tuom. **C.** Quam ob rem?
EVCL. Quia cultrum habes. **CONG.** Cocum
decet. **EVCL.** Quid comminatu's
mihi? **CONG.** Istud male factum arbitror, quia non latus fodi.
EVCL. Homo nullust te scelestior qui vivat hodie,
neque quoi ego de industria amplius male plus libens
faxim.
CONG. Pol etsi taceas, palam id quidem est: res ipsa testist;
ita fustibus sum mollior magis quam ullus cinaedus.
sed quid tibi nos tactiost, mendice homo? **EVCL.** Quae res?
etiam rogitas? an quia minus quam aequom erat feci?
CONG. Sine, at hercle cum magno malo tuo, si hoc caput
sentit.
EVCL. Pol ego haud scio quid post fuat: tuom nunc caput
sentit.
sed in aedibus quid tibi meis nam erat negoti
me absente, nisi ego iusseram? volo scire. **CONG.** Tace ergo.
quia venimus coctum ad nuptias. **EVCL.** Quid tu, malum,
curas,
utrum crudum an coctum ego edim, nisi tu mi es
tutor?
CONG. Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hic
cenam?
EVCL. Volo scire ego item, meae domi mean salva futura?
CONG. Vtinam mea mihi modo auferam, quae adtuli, salva:
me haud paenitet, tua ne expetam. **EVCL.** Scio, ne doce,
novi.
CONG. Quid est qua prohibes nunc gratia nos coquere hic
cenam?
quid fecimus, quid diximus tibi secus quam velles?

EVCL. Etiam rogitas, sceleste homo, qui angulos in omnis
mearum aedium et conclavium mihi pervium facitis?
ibi ubi tibi erat negotium, ad focum si adesses,
non fissile auferres caput: merito id tibi factum est.
adeo ut tu meam sententiam iam noscere possis:
si ad ianuam huc accesseris, nisi iussero, propius,
ego te faciam miserrimus mortalis uti sis.
scis iam meam sententiam.— **CONG.** Quo abis? redi rursum.
ita me bene amet Laverna, <uti> te iam, nisi reddi
mihi vasa iubes, pipulo hic differam ante aedis.
quid ego nunc agam? ne ego edepol veni huc auspicio malo.
nummo sum conductus: plus iam medico mercedest opus.

III.iii

EVCLIO Hoc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram,
neque isti id in tantis periclis umquam committam ut siet.
ite sane nunciam omnes, et coqui et tibicinae,
etiam intro duce, si vis, vel gregem venalium,
coquite, facite, festinate nunciam quantum libet.
CONG. Temperi, postquam implevisti fusti fissorum caput.
EVCL. Intro abite, opera huc conducta est vostra, non oratio.
CONG. Heus, senex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.
coctum ego, non vapulatum, dudum conductus fui.
EVCL. Lege agito mecum. molestus ne sis. i et cenam coque,
aut abi in malum cruciatum ab aedibus. **CONG.** Abi tu modo. —

III.iv

EVCL. Illic hinc abiit. di immortales, facinus audax incipit
qui cum opulento pauper homine coepit rem habere aut negotium.~
veluti Megadorus temptat me omnibus miserum modis,
qui simulavit mei honoris mittere huc causa coquos:
is ea causa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
condigne etiam meus med intus gallus gallinacius,
qui erat anu peculiaris, perdidit paenissume.
ubi erat haec defossa, occepit ibi scalpurrire ungulis
cirum circa. quid opust verbis? ita mihi pectus peracuit:
capio fustem, obtrunco gallum, furem manufestarium.

credo edepol ego illi mercedem gallo pollicitos coquos,
si id palam fecisset. exemi ex manu ~ manubrium.
[quid opust verbis? facta est pugna in gallo gallinacio.]
sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
iam hunc non ausim praeterire, quin consistam et conloquar.

III.v

MEGADORVS Narravi amicis multis consilium meum
de condicione hac. Euclionis filiam
laudant. sapienter factum et consilio bono.
nam meo quidem animo si idem faciant ceteri
opulentiores, pauperiorum filias
ut indotatas ducant uxores domum,
et multo fiat civitas concordior,
et invidia nos minore utamur quam utimur,
et illae malam rem metuant quam metuont magis,
et nos minore sumptu simus quam sumus.
in maximam illuc populi partem est optimum
in pauciores avidos altercatio est,
quorum animis avidis atque insatietatibus
neque lex neque sutor capere est qui possit modum.
namque hoc qui dicat 'quo illae nubent divites
dotatae, si istud ius pauperibus ponitur?'
quo lubeant, nubant, dum dos ne fiat comes.
hoc si ita fiat, mores meliores sibi
parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt,
ego faxim muli, pretio qui superant equos,
sint viliores Gallicis cantheriis.
EVCL. Ita me di amabunt ut ego hunc ausculto lubens.
nimis lepide fecit verba ad parsimoniam.
MEG. Nulla igitur dicat 'equidem dotem ad te adtuli
maiorem multo quam tibi erat pecunia;
enim mihi quidem aequomst purpuram atque aurum dari,
ancillas, mulos, muliones, pedisequos,
salutigerulos pueros, vehicla qui vehar.'
EVCL. Vt matronarum hic facta pernovit probe.
moribus praefectum mulierum hunc factum velim.
MEG. Nunc quoquo venias plus plaustrorum in aedibus
videas quam ruri, quando ad villam veneris.
sed hoc etiam pulchrum est praequam ubi sumptus petunt.

stat fullo, phyrgio, aurifex, lanarius;
caupones patagiarii, indusiarii,
flammarii, violarii, carinarii;
stant manulearii, stant ~ murobatharii,
propolae linteones, calceolarii;
sedentarii sutores diabathrarii,
solearii astant, astant molocinarii;
[petunt fullones, sarcinatores petunt;]
strophiarii astant, astant semul sonarii.
iam hosce absolutos censeas: cedunt, petunt
treceni, cum stant thylacistae in atriis
textores limbularii, arcularii.
ducuntur, datur aes. iam absolutos censeas,
cum incedunt infectores corcotarii,
aut aliqua mala crux semper est, quae aliquid petat.
EVCL. Compellarem ego illum, ni metuam ne desinat
memorare mores mulierum: nunc sic sinam.
MEG. Vbi nugivendis res soluta est omnibus,
ibi ad postremum cedit miles, aes petit.
itur, putatur ratio cum argentario;
miles inpransus astat, aes censet dari.
ubi disputata est ratio cum argentario,
etiam ipsus ultro debet argentario:
spes prorogatur militi in alium diem.
haec sunt atque aliae multae in magnis dotibus
incommoditates sumptusque intolerabiles.
nam quae indotata est, ea in potestate est viri;
dotatae mactant et malo et damno viros.
sed eccum adfinem ante aedes. quid agis, Euclio?

III.vi

EVCL. Nimium lubenter edi sermonem tuom.
MEG. An audivisti? **EVCL.** Vsque a principio omnia.
MEG. Tamen meo quidem animo aliquanto facias rectius,
si nitidior sis filiai nuptiis.
EVCL. Pro re nitorem et gloriam pro copia
qui habent, meminerunt sese unde oriundi sient.
neque pol, Megadore, mihi neque quoiquam pauperi
opinione melius res structa est domi.
MEG. Immo est <quod satis est>, et di faciant ut siet
plus plusque <et> istuc sospitent quod nunc habes.
EVCL. Illud mihi verbum non placet 'quod nunc habes.'
tam hoc scit me habere quam egomet. anus fecit palam.

MEG. Quid tu te solus e senatu sevocas?
EVCL. Pol ego ut te accusem merito meditabar. **MEG.** Quid est?
EVCL. Quid sit me rogitas? qui mihi omnis angulos
furum implevisti in aedibus misero mihi,
qui mi intro misti in aedis quingentos coquos,
cum senis manibus, genere Geryonaceo;
quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit,
quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
is numquam servet. praeterea tibicinam,
quae mi interbibere sola, si vino scatat,
Corinthiensem fontem Pirenam potest.
tum obsonium autem—**MEG.** Pol vel legioni sat est.
etiam agnum misi. **EVCL.** Quo quidem agno sat scio
magis curionem nusquam esse ullam beluam.
MEG. Volo ego ex te scire qui sit agnus curio.
EVCL. Quia ossa ac pellis totust, ita cura macet.
quin exta inspicere in sole ei vivo licet:
ita is pellucet quasi lanterna Punica.
MEG. Caedundum conduxi ego illum. **EVCL.** Tum tu idem optumumst
loces efferendum; nam iam, credo, mortuost.
MEG. Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.
EVCL. Non potem ego quidem hercle. **MEG.** At ego iussero
cadum unum vini veteris a me adferrier.
EVCL. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum est aquam.
MEG. Ego te hodie reddam madidum, si vivo, probe,
tibi cui decretum est bibere aquam. **EVCL.** Scio quam rem agat:
ut me deponat vino, eam adfectat viam,
post hoc quod habeo ut commutet coloniam.
ego id cavebo, nam alicubi abstrudam foris.
ego faxo et operam et vinum perdiderit simul.
MEG. Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.—
EVCL. Edepol, ne tu, aula, multos inimicos habes
atque istuc aurum quod tibi concreditum est.
nunc hoc mihi factu est optumum, ut ted auferam,
aula, in Fidei fanum: ibi abstrudam probe.
Fides, novisti me et ego te: cave sis tibi,
ne in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
ibo ad te fretus tua, Fides, fiducia.—

ACTVS IV

IV.i

STROBILVS Hoc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor,
ne morae molestiaeque imperium erile habeat sibi.
nam qui ero ex sententia servire servos postulat,
in erum matura, in se sera condecet capessere.
sin dormitet, ita dormitet, servom sese ut cogitet.
[nam qui amanti ero servitutem servit, quasi ego servio,
si erum videt superare amorem, hoc servi esse officium reor,
retinere ad salutem, non enim quo incumbat eo impellere.
quasi pueri qui nare discunt scirpea induitur ratis,
qui laborent minus, facilius ut nent et moveant manus,
eodem modo servom ratem esse amanti ero aequom censeo,
ut <eum> toleret, ne pessum abeat tamquam * *]
~ erile imperium ediscat, ut quod frons velit oculi sciant;
quod iubeat citis quadrigis citius properet persequi.
qui ea curabit, abstinebit censione bubula,
nec sua opera rediget umquam in splendorem compedes.
nunc erus meus amat filiam huius Euclionis pauperis;
eam ero nunc renuntiatum est nuptum huic Megadoro dari.
is speculatum huc misit me, ut quae fierent fieret particeps.
nunc sine omni suspicione in ara hic adsidam sacra;
hinc ego et huc et illuc potero quid agant arbitrarier.

IV.ii

EVCLIO Tu modo cave quoiquam indicassis aurum meum esse istic, Fides:
non metuo ne quisquam inveniat, ita probe in latebris situmst.
edepol ne illic pulchram praedam agat, si quis illam invenerit
aulam onustam auri; verum id te quaeso ut prohibessis, Fides.
nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer
quin ubi accersat meam extemplo filiam ducat domum.
vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam:
tuae fide concredidi aurum, in tuo luco et fano est situm. —
STROB. Di immortales, quod ego hunc hominem facinus audivi loqui:
se aulam onustam auri abstrusisse hic intus in fano Fide.

cave tu illi fidelis, quaeso, potius fueris, quam mihi.
atque hic pater est, ut ego opinor, huius, erus quam amat, <virginis>.
ibo hinc intro, perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
aurum, dum hic est occupatus. sed si repperero, o Fides,
mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
id adeo tibi faciam; verum ego mihi bibam, ubi id fecero.—

IV.iii

EVCLIO Non temere est quod corvos cantat mihi nunc ab laeva manu;
semul radebat pedibus terram et voce croccibat sua:
continuo meum cor coepit artem facere ludicram
atque in pectus emicare. sed ego cesso currere?

IV.iv

<I> foras, lumbrice, qui sub terra erepsisti modo,
qui modo nusquam comparebas, nunc, cum compares, peris.
ego pol te, praestrigiator, miseris iam accipiam modis.
STROBILVS Quae te mala crux agitat? quid tibi mecum est commerci, senex?
quid me adflictas? quid me raptas? qua me causa verberas?
EVCL. Verberabilissime, etiam rogitas, non fur, sed trifur?
STROB. Quid tibi surrupui? **EVCL.** Redde huc sis. **STROB.** Quid tibi vis reddam? **EVCL.** Rogas?
STROB. Nil equidem tibi abstuli. **EVCL.** At illud quod tibi abstuleras cedo.
ecquid agis? **STROB.** Quid agam? **E.** Auferre non potes. **ST.** Quid vis tibi?
EVCL. Pone. **STROB.** Id quidem pol te datare credo consuetum, senex.
EVCL. Pone hoc sis, aufer cavillam, non ego nunc nugas ago.
STROB. Quid ego ponam? quin tu eloquere quidquid est suo nomine.
non hercle equidem quicquam sumpsi nec tetigi. **EVCL.** Ostende huc manus.
STROB. Em tibi, ostendi, eccas. **EVCL.** Video. age ostende etiam tertiam.
STROB. Laruae hunc atque intemperiae insaniaeque agitant senem.

facisne iniuriam mihi? **EVCL.** Fateor, quia non pendes, maximam.
atque id quoque iam fiet, nisi fatere. **STROB.** Quid fatear tibi?
EVCL. Quid abstulisti hinc? **S.** Di me perdant. si ego tui quicquam abstuli
nive adeo abstulisse vellem. **EVCL.** Agedum, excutedum pallium.
STROB. Tuo arbitratu. **E.** Ne inter tunicas
habeas. **S.** Tempta qua lubet.
EVCL. Vah, scelestus quam benigne: ut ne abstulisse intellegam.
novi sycophantias. age rusum ostende huc manum
dexteram. **S.** Em. **E.** Nunc laevam ostende. **S.** Quin equidem ambas profero.
E. Iam scrutari mitto. redde huc. **S.** Quid reddam? **E.** A, nugas agis,
certe habes. **S.** Habeo ego? quid habeo? **E.** Non dico, audire expetis.
id meum, quidquid habes, redde. **STROB.** Insanis: perscrutatus es
tuo arbitratu, neque tui me quicquam invenisti penes.
EVCL. Mane, mane. quis illic est? quis hic intus alter erat tecum simul?
perii hercle: ille nunc intus turbat, hunc si amitto hic abierit.
postremo hunc iam perscrutavi, hic nihil habet. abi quo lubet.
STROB. Iuppiter te dique perdant. **EVCL.** Haud male egit gratias.
ibo intro atque illi socienno tuo iam interstringam gulam.
fugin hinc ab oculis? abin an non? **S.** Abeo. **E.** Cave sis ~ te videam.—

IV.v

STROB. Emortuom ego me mavelim leto malo
quam non ego illi dem hodie insidias seni.
nam hic iam non audebit aurum abstrudere:
credo ecferet iam secum et mutabit locum.
attat, foris crepuit. senex eccum aurum ecfert foras.
tantisper huc ego ad ianuam concessero.

IV.vi

EVCLIO Fide censebam maxumam multo fidem
esse, ea sublevit os mihi paenissume:
ni subvenisset corvos, periissem miser.

nimis hercle ego illum corvom ad me veniat velim,
qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni
dicam; nam quod edit tam duim quam perduim.
nunc hoc ubi abstrudam cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
crebro salicto oppletus. ibi sumam locum.
certumst, Silvano potius credam quam Fide.—
STROB. Euge, euge, di me salvom et servatum volunt.
iam ego illuc praecurram atque inscendam aliquam in arborem
indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
quamquam hic manere me erus sese iusserat;
certum est, malam rem potius quaeram cum lucro.—

IV.vii
LYCONIDES Dixi tibi, mater, iuxta rem mecum tenes,
super Euclionis filia. nunc te obsecro
resecroque, mater, quod dudum obsecraveram:
fac mentionem cum avonculo, mater mea.
EVNOMIA Scis tute facta velle me quae tu velis,
et istuc confido <a> fratre me impetrassere;
et causa iusta est, siquidem ita est ut praedicas,
te eam compressisse vinulentum virginem.
LYC. Egone ut te advorsum mentiar, mater mea?
PHAEDRIVM Perii, mea nutrix. obsecro te, uterum dolet.
Iuno Lucina, tuam fidem! **LYC.** Em, mater mea,
tibi rem potiorem verbo: clamat, parturit.
EVN. Ei hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
ut istuc quod me oras impetratum ab eo auferam.—
LYC. I, iam sequor te, mater. sed servom meum
Strobilum miror ubi sit, quem ego me iusseram
hic opperiri. nunc ego mecum cogito:
si mihi dat operam, me illi irasci iniurium est.
ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.—

IV.viii
STROBILVS Picis divitiis, qui aureos montes colunt,
ego solus supero. nam istos reges ceteros
memorare nolo, hominum mendicabula:
ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem.
nam ut dudum hinc abii, multo illo adveni prior
multoque prius me conlocavi in arborem
indeque spectabam aurum ubi abstrudebat senex.

ubi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore,
exfodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
video recipere se senem; ille me non videt,
nam ego declinavi paululum me extra viam.
attat, eccum ipsum. ibo ut hoc condam domum.—

IV.ix

EVCLIO Perii interii occidi. quo curram? quo non curram? tene, tene. quem?
quis?
nescio, nil video, caecus eo atque equidem quo eam aut ubi sim aut qui sim
nequeo cum animo certum investigare. obsecro vos ego, mi auxilio,
oro obtestor, sitis et hominem demonstretis, quis eam abstulerit.
quid est? quid ridetis? novi omnes, scio fures esse hic complures,
qui vestitu et creta occultant sese atque sedent quasi sint frugi.
quid ais tu? tibi credere certum est, nam esse bonum ex voltu cognosco.
hem, nemo habet horum? occidisti. dic igitur, quis habet? nescis?
heu me miserum, misere perii,
male perditus, pessime ornatus eo:
tantum gemiti et mali maestitiaeque
hic dies mi optulit, famem et pauperiem.
perditissimus ego sum omnium in terra;
nam quid mi opust vita, qui tantum auri
perdidi, quod concustodivi
sedulo? egomet me defraudavi
animumque meum geniumque meum;
nunc eo alii laetificantur
meo malo et damno. pati nequeo.
LYCONIDES Quinam homo hic ante aedis nostras eiulans conqueritur maerens?
atque hic quidem Euclio est, ut opinor. oppido ego interii: palamst res,
scit peperisse iam, ut ego opinor, filiam suam. nunc mi incertumst
abeam an maneam, an adeam an fugiam. quid agam edepol nescio.

IV.x

EVCL. Quis homo hic loquitur? **LYC.** Ego sum miser. **EVCL.** Immo ego sum,
et misere perditus,
cui tanta mala maestitudoque optigit. **LYC.** Animo bono es.
EVCL. Quo, obsecro, pacto esse possum? **L.** Quia istuc facinus, quod tuom
sollicitat animum, id ego feci et fateor. **EVCL.** Quid ego ex te audio?
LYC. Id quod verumst. **E.** Quid ego <de te> commerui, adulescens, mali,
quam ob rem ita faceres meque meosque perditum ires liberos?
LYC. Deus impulsor mihi fuit, is me ad illam inlexit. **EVCL.** Quo modo?
LYC. Fateor peccavisse et me culpam commeritum scio;
id adeo te oratum advenio ut animo aequo ignoscas mihi.
EVCL. Cur id ausu's facere, ut id quod non tuom esset tangeres?
LYC. Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.
deos credo voluisse; nam ni vellent, non fieret, scio.
EVCL. At ego deos credo voluisse ut apud me te in nervo enicem.
LYC. Ne istuc dixis. **EVCL.** Quid tibi ergo meam me invito tactiost?
LYC. Quia vini vitio atque amoris feci. **EVCL.** Homo audacissime,
cum istacin te oratione huc ad me adire ausum, impudens!
nam si istuc ius est ut tu istuc excusare possies,
luci claro deripiamus aurum matronis palam,
post id si prehensi simus, excusemus ebrios
nos fecisse amoris causa. nimis vilest vinum atque amor,
si ebrio atque amanti impune facere quod lubeat licet.
LYC. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meam.
EVCL. Non mi homines placent qui quando male fecerunt purigant.
tu illam scibas non tuam esse: non attactam oportuit.
LYC. Ergo quia sum tangere ausus, haud causificor quin eam
ego habeam potissimum. **EVCL.** Tun habeas me invito meam?
LYC. Haud te invito postulo; sed meam esse oportere

arbitror.
quin tu iam invenies, inquam, meam illam esse oportere,
Euclio.
EVCL. Iam quidem hercle te ad praetorem rapiam et tibi
scribam dicam,
nisi refers. **LYC.** Quid tibi ego referam? **EVCL.** Quod
surripuisti meum.
LYC. Surripui ego tuom? unde? aut quid id est? **E.** Ita te
amabit Iuppiter,
ut tu nescis. **LYC.** Nisi quidem tu mihi quid quaeras dixeris.
EVCL. Aulam auri, inquam, te reposco, quam tu confessu's
mihi
te abstulisse. **LYC.** Neque edepol ego dixi neque
feci. **EVCL.** Negas?
LYC. Pernego immo. nam neque ego aurum neque istaec aula
quae siet
scio nec novi. **EVCL.** Illam, ex Silvani luco quam abstuleras,
cedo.
i, refer. dimidiam tecum potius partem dividam.
tam etsi fur mihi es, molestus non ero. i vero, refer.
LYC. Sanus tu non es qui furem me voces. ego te, Euclio,
de alia re rescivisse censui, quod ad me
attinet;
~ magna est res quam ego tecum otiose, si otium est, cupio
loqui.
EVCL. Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti? **LYC.** Bona.
E. Neque <eum> scis qui abstulerit? **L.** Istuc quoque
bona. **E.** Atque id si scies
qui abstulerit, mihi indicabis? **LYC.** Faciam. **EVCL.** Neque
partem tibi
ab eo qui habet indipisces neque furem
excipies? **LYC.** Ita.
EVCL. Quid <si> fallis? **LYC.** Tum me faciat quod volt
magnus Iuppiter.
EVCL. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. **LYC.** Si me
novisti minus,
genere quo sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus,
meus pater fuit Antimachus, ego vocor Lyconides,
mater est Eunomia. **EVCL.** Novi genus. nunc quid vis? id
volo
noscere. **LYC.** Filiam ex te tu habes. **EVCL.** Immo eccillam
domi.
LYC. Eam tu despondisti, opinor, meo
avonculo. **EVCL.** Omnem rem tenes.

LYC. Is me nunc renuntiare repudium iussit tibi.
EVCL. Repudium rebus paratis, exornatis nuptiis?
ut illum di immortales omnes deaeque quantum est perduint,
quem propter hodie auri tantum perdidi infelix, miser.
LYC. Bono animo es, bene dice. nunc quae res tibi et gnatae tuae
bene feliciterque vortat—ita di faxint, inquito.
EVCL. Ita di faciant. **LYC.** Et mihi ita di faciant. audi nunciam.
qui homo culpam admisit in se, nullust tam parvi preti,
quom pudeat, quin purget sese. nunc te obtestor, Euclio,
ut si quid ego erga te imprudens peccavi aut gnatam tuam,
ut mi ignoscas eamque uxorem mihi des, ut leges iubent.
ego me iniuriam fecisse filiae fateor tuae,
Cereris vigiliis, per vinum atque impulsu adulescentiae.
EVCL. Ei mihi, quod ego facinus ex te audio? **LYC.** Cur eiulas,
quem ego avom feci iam ut esses filiai nuptiis?
nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum cape;
ea re repudium remisit avonculus causa mea.
i intro, exquaere, sitne ita ut ego praedico. **EVCL.** Perii oppido,
ita mihi ad malum malae res plurimae se adglutinant.
ibo intro, ut quid huius verum sit sciam.— **LYC.** Iam te sequor.
haec propemodum iam esse in vado salutis res videtur.
nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum non reperio;
nisi etiam hic opperiar tamen paulisper; postea intro
hunc subsequar. nunc interim spatium ei dabo exquirendi
meum factum ex gnatae pedisequa nutrice anu: ea rem novit.

ACTVS V

V.i

STROBILVS Di immortales, quibus et quantis me donatis gaudiis.
quadrilibrem aulam auro onustam habeo. quis me est ditior?
quis me Athenis nunc magis quisquam est homo cui di sint propitii?
L. Certo enim ego vocem hic loquentis modo mi audire visus

sum. **S.** Hem,
erumne ego aspicio meum? **L.** Videon ego hunc servom meum?
S. Ipsus est. **L.** Haud alius est. **S.** Congrediar. **L.** Contollam gradum.
credo ego illum, ut iussi, eampse anum adiisse, huius nutricem virginis.
STROB. Quin ego illi me invenisse dico hanc praedam [atque eloquar,]
igitur orabo ut manu me emittat. ibo atque eloquar.
Repperi—**LYC.** Quid repperisti? **STROB.** Non quod pueri clamitant
in faba se repperisse. **LYC.** Iamne autem, ut soles? deludis.
S. Ere, mane, eloquar iam, ausculta. **L.** Age ergo loquere. **S.** Repperi hodie,
ere, divitias nimias. **L.** Vbinam? **S.** Quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
LYC. Quod ego facinus audio ex te? Euclioni hic seni subripuit.
ubi id est aurum? **STROB.** In arca apud me. nunc volo me emitti manu.
LYC. Egone te emittam manu,
scelerum cumulatissume?
STROB. Abi, ere, scio quam rem geras.
lepide hercle animum tuom temptavi. iam ut eriperes apparabas:
quid faceres, si repperissem? **LYC.** Non potes probasse nugas.
i, redde aurum. **STROB.** Reddam ego aurum? **LYC.** Redde, inquam, ut huic
reddatur. **STROB.** Vnde?
LYC. Quod modo fassu's esse in arca. **S.** Soleo hercle ego garrire nugas.
LYC. * ** **STROB.** Ita loquor. **LYC.** At scin quo modo?
* ** **STROB.** Vel hercle enica,
numquam hinc feres a me

* * *

FRAGMENTA

Non. 538M
pro illis corcotis, strophiis, sumptu uxorio

Gel. N.A. 6.9.6
ut admemordit hominem

Non. 225M
(EVCL.) ego ecfodiebam in die denos scrobes.

Non. 98M
(EVCL.) nec noctu nec diu
quietus umquam <servabam> eam: nunc dormiam.

Non. 120M
qui mi holera cruda ponunt, hallec adduint.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI BACCHIDES

PERSONAE

PISTOCLERVS ADVLESCENS
BACCHIS-
BACCHIS-
SORORES MERETRICES

LYDVS PAEDAGOGVS
CHRYSALVS SERVVS
NICOBVLVS SENEX
MNESILOCHVS ADVLESCENS
PHILOXENVS SENEX
PARASITVS
PVER
ARTAMO LORARIVS
CLEOMACHVS MILES

FRAGMENTA

Non. 342M
quibus ingenium in animo utibilest, modicum et sine vernilitate

Non. 172M
vincla, virgae, molae: saevitudo mala fit peior

Char. GL 1.219K
converrite *** scopis, agite strenue

Festus 169M
ecquis evocat
cum nassiterna et cum aqua istum impurissimum?

Pomp. C. art. Don. GL 5.199K
sicut lacte lactis similest

Serv. A. 6.383
BACCHIS illa mi cognominis fuit

Serv. A. 12.7
(latro) suam qui auro vitam venditat

Prisc. GL 2.575K
scio spiritum eius maiorem esse multo
quam folles taurini habent, cum liquescunt
petrae, ferrum ubi fit. <Cuiatis tibi visust?>
Praenestinum opino esse, ita erat gloriosus.

Don. Ter. An. 1.2.34
neque <id> haud subditiva gloria oppidum arbitror.

Non. 334M
(PVER) ne a quoquam acciperes alio mercedem annuam,
nisi ab sese, nec cum quiquam limares caput.

Non. 333M
limaces viri

Non. 173M
cor meum, spes mea,
mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.

Don. Ter. Eu. 4.2.13
sine te amem

Non. 421M, Serv. A. 4.194
Cupidon tecum saevust anne Amor?

Char. GL 1.201K
Vlixem audivi fuisse aerumnosissimum,
qui annis viginti errans a patria afuit;
verum hic adulescens multo Vlixem anteit ***
qui ilico errat intra muros civicos.

Serv. A. 10.493
quidquid est nomen sibi

Char. GL 1.229K, Non. 6M
(PISTOCLERVS) quae sodalem atque me exercitos habet

Non. 102M
nam credo cuivis excantare cor potes.

Char. GL 1.200K
sin lenocinium forte collibitum est tibi,
videas mercedis quid tibi est aecum dari,
ne istac aetate me sectere gratiis.

Char. GL 1.123K
Arabus

ACTVS I

I.i
BACCHIS Quid si hoc potis est ut tu taceas, ego loquar? **SOROR**
Lepide, licet.
BACCH. Vbi me fugiet memoria, ibi tu facito ut subvenias, soror.
SOR. Pol magis metuo, ne defuerit mi in monendo oratio.
BACCH. Pol ego metuo, lusciniolae ne defuerit cantio.
sequere hac. **PISTOCLERVS** Quid agunt duae germanae meretrices cognomines?
quid in consilio consuluistis? **BACCH.** Bene. **PIST.** Pol haud meretricium est.
BACCH. Miserius nihil est quam mulier. **PIST.** Quid esse dices dignius?
BACCH. Haec ita me orat, sibi qui caveat aliquem ut hominem reperiam,
ut istunc militem — ut, ubi emeritum sibi sit, se revehat domum.
id, amabo te, huic caveas. **PIST.** Quid isti caveam? **B.** Vt revehatur domum,
ubi ei dediderit operas, ne hanc ille habeat pro ancilla sibi;
nam si haec habeat aurum quod illi renumeret, faciat lubens.
P. Vbi nunc is homost? **B.** Iam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius
poteris agere; atque is dum veniat, sedens ibi opperibere.

eadem biberis, eadem dedero tibi, ubi biberis, savium.
P. Viscus merus vostrast blanditia. **B.** Quid iam? **P.** Quia enim intellego,
duae unum expetitis palumbem, ~ perii harundo alas verberat.
non ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.
BACCH. Qui, amabo? **PIST.** Quia, Bacchis, bacchas metuo et bacchanal tuom.
BACCH. Quid est? quid metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
PIST. Magis illectum tuom quam lectum metuo. mala tu es bestia.
nam huic aetati non conducit, mulier, latebrosus locus.
BACCH. Egomet, apud me <si> quid stulte facere cupias, prohibeam.
sed ego apud me te esse ob eam rem, miles cum veniat, volo,
quia, cum tu aderis, huic mihique haud faciet quisquam iniuriam:
tu prohibebis, et eadem opera tuo sodali operam dabis;
et ille adveniens tuam med esse amicam suspicabitur.
quid, amabo, opticuisti? **PIST.** Quia istaec lepida sunt memoratui:
eadem in usu atque ubi periclum facias, aculeata sunt,
animum fodicant, bona distimulant, facta et famam sauciant.
SOR. Quid ab hac metuis? **PIST.** Quid ego metuam rogitas? adulescens homo
penetrem me huius modi in palaestram, ubi damnis desudascitur?
[ubi pro disco damnum capiam, pro cursura dedecus?]
BACCH. Lepide memoras. **PIST.** Vbi ego capiam pro machaera turturem,
[ubique imponat in manum alius mihi pro cestu cantharum]
pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis,
pro hasta talos, pro lorica malacum capiam pallium,
ubi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet?
apage a me, apage. **B.** Ah, nimium ferus es. **P.** Mihi sum. **B.** Malacissandus es.
equidem tibi do hanc operam. **PIST.** Ah, nimium pretiosa es operaria.
BACCH. Simulato me amare. **PIST.** Vtrum ego istuc iocon adsimulem an serio?
BACCH. Heia, hoc agere meliust. miles quom huc adveniat, te volo

me amplexari. **PIST.** Quid eo mi opus est? **BACCH.** Vt ille te videat volo.
scio quid ago. **PIST.** Et pol ego scio quid metuo. sed quid ais? **B.** Quid est?
PIST. Quid si apud te eveniat desubito prandium aut potatio forte aut cena, ut solet in istis fieri conciliabulis,
ubi ego tum accumbam? **BACCH.** Apud me, mi anime, ut lepidus cum lepida accubet.
locus hic apud nos, quamvis subito venias, semper liber est.
ubi tu lepide voles esse tibi, 'mea rosa', mihi dicito
'dato qui bene sit': ego ubi bene sit tibi locum lepidum dabo.
PIST. Rapidus fluvius est hic, non hac temere transiri potest.
BACCH. Atque ecastor apud hunc fluvium aliquid perdundumst tibi.
manum da et sequere. **P.** Aha, minime. **B.** Quid ita? **P.** Quia istoc in lecebrosius
fieri nil potest: nox mulier vinum homini adulescentulo.
BACCH. Age igitur, equidem pol nihili facio nisi causa tua.
ille quidem hanc abducet; tu nullus adfueris, si non lubet.
PIST. Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?
B. Quid est quod metuas? **P.** Nihil est, nugae. mulier, tibi me emancupo:
tuos sum, tibi dedo operam. **B.** Lepidu's. nunc ego te facere hoc volo.
ego sorori meae cenam hodie dare volo viaticam:
eo tibi argentum iubebo iam intus ecferri foras;
tu facito opsonatum nobis sit opulentum opsonium.
PIST. Ego opsonabo, nam id flagitium meum sit, mea te gratia
et operam dare mi et ad eam operam facere sumptum de tuo.
BACCH. At ego nolo dare te quicquam. **P.** Sine. **B.** Sino equidem, si lubet.
propera, amabo. **PIST.** Prius hic adero quam te amare desinam.—
SOR. Bene me accipies advenientem, mea
soror. **BACCH.** Quid ita, obsecro?
SOR. Quia piscatus meo quidem animo hic tibi hodie evenit bonus.
BACCH. Meus ille quidemst. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror,

ut hic accipias potius aurum, quam hinc eas cum milite.
SOR. Cupio. **BACCH.** Dabitur opera. aqua calet: eamus hinc intro, ut laves.
nam uti navi vecta es, credo timida es. **SOR.** Aliquantum, soror.
[simul huic nescio cui, turbare qui huc it, decedamus *]
BACCH. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem.

I.ii
LYDVS Iam dudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
expectans quas tu res hoc ornatu geras.
namque ita me di ament, ut Lycurgus mihi quidem
videtur posse hic ad nequitiam adducier.
quo nunc capessis ted hinc adversa via
cum tanta pompa? **PISTOCLERVS** Huc. **LYD.** Quid huc? quis istic habet?
PIST. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Iocus, Ludus, Sermo, Suavisaviatio.
LYD. Quid tibi commercist cum dis damnosissimis?
PIST. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male;
tu dis nec recte dicis: non aequom facis.
LYD. An deus est ullus Suavisaviatio?
PIST. An non putasti esse umquam? o Lyde, es barbarus;
quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem,
is stultior es barbaro poticio,
qui tantus natu deorum nescis nomina.
LYD. Non hic placet mi ornatus. **PIST.** Nemo ergo tibi
haec apparavit: mihi paratum est quoi placet.
LYD. Etiam me advorsus exordire argutias?
qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
PIST. Non omnis aetas, Lyde, ludo convenit.
magis unum in mentemst mihi nunc, satis ut commode
pro dignitate opsoni haec concuret cocus.
LYD. Iam perdidisti te atque me atque operam meam,
qui tibi nequiquam saepe monstravi bene.
PIST. Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam:
tua disciplina nec mihi prodest nec tibi.
LYD. O praeligatum pectus. **PIST.** Odiosus mihi es.
tace atque sequere, Lyde, me. **LYD.** Illuc sis vide,
non paedagogum iam me, sed Lydum vocat.
PIST. Non par videtur neque sit consentaneum,
cum haec <qui emit> intus sit et cum amica accubet
cumque osculetur et convivae alii accubent,

praesentibus illis paedagogus una ut siet.
LYD. An hoc ad eas res opsonatumst, obsecro?
PIST. Sperat quidem animus: quo evenat dis in manust.
LYD. Tu amicam habebis? **PIST.** Cum videbis, tum scies.
LYD. Immo neque habebis neque sinam. i prorsum domum.
PIST. Omitte, Lyde, ac cave malo. **LYD.** Quid? cave malo?
PIST. Iam excessit mi aetas ex magisterio tuo.
LYD. O barathrum, ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens.
[video nimio iam multo plus quam volueram.]
vixisse nimio satiust iam quam vivere.
magistron quemquam discipulum minitarier?
[nil moror discipulos mihi iam plenos sanguinis:
valens afflictat me vacivom virium.]
PIST. Fiam, ut ego opinor, Hercules, tu autem Linus.
LYD. Pol metuo magis, ne Phoenix tuis factis fuam
teque ad patrem esse mortuom renuntiem.
PIST. Satis historiarumst. **LYD.** Hic vereri perdidit.
compendium edepol haud aetati optabile
fecisti, cum istanc nactu's inpudentiam.
occisus hic homo est. ecquid in mentem est tibi
patrem tibi esse? **PIST.** Tibi ego an tu mihi servos es?
LYD. Peior magister te istaec docuit, non ego.
nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
quam ad illa quae te docui, ubi operam perdidi.
[edepol fecisti furtum in aetatem malum
cum istaec flagitia me celavisti et patrem.]
PIST. Istactenus tibi, Lyde, libertas datast
orationis. satis est. sequere hac me ac tace.—

ACTVS II

II.i

CHRYSALVS Erilis patria, salve, quam ego biennio,
postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
saluto te, vicine Apollo, qui aedibus
propinquos nostris accolis, veneroque te,
ne Nicobulum me sinas nostrum senem
prius convenire quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistulam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

II.ii

PISTOCLERVS Mirumst me ut redeam te opere tanto

quaesere,
qui abire hinc nullo pacto possim, si velim:
ita me vadatum amore vinctumque adtines.
CHRYS. Pro di immortales, Pistoclerum conspicor.
o Pistoclere, salve. **PIST.** Salve, Chrysale.
CHRYS. Compendi verba multa iam faciam tibi.
venire tu me gaudes: ego credo tibi;
hospitium et cenam pollicere, ut convenit
peregre advenienti: ego autem venturum adnuo.
salutem tibi ab sodali solidam nuntio:
rogabis me ubi sit: vivit. **PIST.** Nempe recte valet?
CHRYS. Istuc volebam ego ex te percontarier.
PIST. Qui scire possum? **CHRYS.** Nullus
plus. **PIST.** Quemnam ad modum?
CHRYS. Quia si illa inventa est, quam ille amat, recte valet;
si non inventa est, minus valet moribundusque est.
animast amica amanti: si abest, nullus est;
si adest, res nullast: ipsus est — nequam et miser.
sed tu quid factitasti mandatis super?
PIST. Egon ut, quod ab illoc attigisset nuntius,
non impetratum id advenienti ei redderem?
regiones colere mavellem Acheruntica.
CHRYS. Eho, an invenisti Bacchidem? **PIST.** Samiam quidem.
CHRYS. Vide quaeso, ne quis tractet illam indiligens;
scis tu ut confringi vas cito Samium solet.
PIST. Iamne ut soles? **CHRYS.** Dic ubi ea nunc est, obsecro.
PIST. Hic, exeuntem me unde aspexisti modo.
CHRYS. Vt istuc est lepidum: proximae viciniae
habitat. ecquidnam meminit Mnesilochi? **PIST.** Rogas?
immo unice unum plurimi pendit. **CHRYS.** Papae.
PIST. Immo ut eam credis? misera amans desiderat.
CHRYS. Scitum istuc. **PIST.** Immo, Chrysale, em non tantulum
umquam intermittit tempus quin eum nominet.
CHRYS. Tanto hercle melior. **PIST.** Immo — **CHRYS.** Immo hercle abiero
potius. **PIST.** Num invitus rem bene gestam audis eri?
CHRYS. Non res, sed actor mihi cor odio sauciat.
etiam Epidicum, quam ego fabulam aeque ac me ipsum amo,
nullam aeque invitus specto, si agit Pellio.
sed Bacchis etiam fortis tibi visast? **PIST.** Rogas?
ni nanctus Venerem essem, hanc Iunonem dicerem.
CHRYS. Edepol, Mnesiloche, ut hanc rem natam intellego,

quod ames paratumst: quod des inventost opus.
nam istic fortasse auro est opust. **PIST.** Philippeo quidem.
CHRYS. Atque eo fortasse iam opust. **PIST.** Immo etiam prius:
nam iam huc adveniet miles. **CHRYS.** Et miles quidem?
PIST. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exiget.
CHRYS. Veniat quando volt, atque ita ne mihi sit morae.
domist: non metuo nec <ego> quoiquam supplico,
dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mnesilochum adesse Bacchidi. **PIST.** Faciam ut iubes.—
CHRYS. Negotium hoc ad me adtinet aurarium.
mille et ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
unde aurum efficiam amanti erili filio.
sed foris concrepuit nostra: quinam exit foras?

II.iii

NICOBVLVS Ibo in Piraeum, visam ecquae advenerit
in portum ex Epheso navis mercatoria.
nam meus formidat animus, nostrum tam diu
ibi desidere neque redire filium.
CHRYS. Extexam ego illum pulchre iam, si di volunt.
haud dormitandumst: opus est chryso Chrysalo.
adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phrixi, itaque tondebo auro usque ad vivam cutem.
servos salutat Nicobulum Chrysalus.
NIC. Pro di immortales, Chrysale, ubi mist filius?
CHRYS. Quin tu salutem primum reddis quam dedi?
NIC. Salve. sed ubinamst Mnesilochus? **CHRYS.** Vivit, valet.
NIC. Venitne? **CHRYS.** Venit. **NIC.** Euax, aspersisti aquam.
benene usque valuit? **CHRYS.** Pancratice atque athletice.
NIC. Quid hoc? qua causa eum in Ephesum miseram,
accepitne aurum ab hospite Archidemide?
CHRYS. Heu, cor meum et cerebrum, Nicobule, finditur,
istius hominis ubi fit quomque mentio.
tun hospitem illum nominas hostem tuom?
NIC. Quid ita, obsecro hercle? **CHRYS.** Quia edepol certo scio,
Volcanus, Luna, Sol, Dies, dei quattuor,
scelestiorem nullum inluxere alterum.

NIC. Quamne Archidemidem? **CHRYS.** Quam, inquam, Archidemidem.
NIC. Quid fecit? **CHRYS.** Quid non fecit? quin tu id me rogas?
primumdum infitias ire coepit filio,
negare se debere tibi triobulum.
continuo antiquom hospitem nostrum sibi
Mnesilochus advocavit, Pelagonem senem;
eo praesente homini extemplo ostendit symbolum,
quem tute dederas, ad eum ut ferret, filio.
NIC. Quid ubi ei ostendit symbolum? **CHRYS.** Infit dicere
adulterinum et non eum esse symbolum.
quotque innocenti ei dixit contumelias!
adulterare eum aibat rebus ceteris.
NIC. Habetin aurum? id mihi dici volo.
CHRYS. Postquam quidem praetor recuperatores dedit,
damnatus demum, vi coactus reddidit
ducentos et mille Philippum. **NIC.** Tantum debuit.
CHRYS. Porro etiam ausculta pugnam quam voluit dare.
NIC. Etiamnest quid porro? **CHRYS.** Em, accipitrina haec nunc erit.
NIC. Deceptus sum, Autolyco hospiti aurum credidi.
CHRYS. Quin tu audi. **NIC.** Immo ingenium avidi haud pernoram hospitis.
CHRYS. Postquam aurum abstulimus, in navem conscendimus,
domi cupientes. forte ut adsedi in stega,
dum circumspecto, atque ego lembum conspicor
longum, strigorem maleficum exornarier.
NIC. Perii hercle, lembus ille mihi laedit latus.
CHRYS. Is erat communis cum hospite et praedonibus.
NIC. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi crederem,
cum mi ipsum nomen eius Archidemides
clamaret dempturum esse, si quid crederem?
CHRYS. Is lembus nostrae navi insidias dabat.
occepi ego observare eos quam rem gerant.
interea e portu nostra navis solvitur.
ubi portu eximus, homines remigio sequi,
neque aves neque venti citius. quoniam sentio
quae res gereretur, navem extemplo statuimus.
quoniam vident nos stare, occeperunt ratem

turbare in portu. **NIC.** Edepol mortalis malos.
quid denique agitis? **CHRYS.** Rursum in portum recipimus.
NIC. Sapienter factum a vobis. quid illi postea?
CHRYS. Revorsionem ad terram faciunt vesperi.
NIC. Aurum hercle auferre voluere: ei rei operam dabant.
CHRYS. Non me fefellit, sensi, eo exanimatus fui.
quoniam videmus auro insidias fieri,
capimus consilium continuo; postridie
auferimus aurum omne illis praesentibus,
palam atque aperte, ut illi id factum sciscerent.
NIC. Scite hercle. cedo quid illi? **CHRYS.** Tristes ilico,
quom extemplo a portu ire nos cum auro vident,
subducunt lembum capitibus quassantibus.
nos apud Theotimum omne aurum deposivimus,
qui illic sacerdos est Dianae Ephesiae.
NIC. Quis istic Theotimust? **CHRYS.** Megalobuli filius,
qui nunc in Ephesost Ephesiis carissimus.
NIC. Ne ille hercle mihi sit multo tanto carior,
si me illo auro tanto circumduxerit.
CHRYS. Quin in eapse aede Dianai conditumst;
ibidem publicitus servant. **NIC.** Occidistis me;
nimio hic privatim servaretur rectius.
sed nilne attulistis inde auri domum?
CHRYS. Immo etiam. verum quantum attulerit nescio.
NIC. Quid? nescis? **CHRYS.** Quia Mnesilochus noctu clanculum
devenit ad Theotimum, nec mihi credere
nec cuiquam in navi voluit: eo ego nescio
quantillum attulerit; verum haud permultum attulit.
NIC. Etiam dimidium censes? **CHRYS.** Non edepol scio;
verum haud opinor. **NIC.** Fertne partem tertiam?
CHRYS. Non hercle opinor; verum verum nescio.
profecto de auro nil scio nisi nescio.
nunc tibimet illuc navi capiundumst iter,
ut illud reportes aurum ab Theotimo domum.
atque heus tu. **NIC.** Quid vis? **CHRYS.** Anulum gnati tui
facito ut memineris ferre. **NIC.** Quid opust anulo?
CHRYS. Quia id signumst cum Theotimo, qui eum illi adferet,
ei aurum ut reddat. **NIC.** Meminero, et recte mones.
sed divesne est istic Theotimus? **CHRYS.** Etiam rogas?
quin auro habeat soccis subpactum solum?
NIC. Cur ita fastidit? **CHRYS.** Tantas divitias habet;
nescit quid faciat auro. **NIC.** Mihi dederit velim.

sed qui praesente id aurum Theotimo datumst?
CHRYS. Populo praesente: nullust Ephesi quin sciat.
NIC. Istuc sapienter saltem fecit filius,
cum diviti homini id aurum servandum dedit;
ab eo licebit quamvis subito sumere.
CHRYS. Immo em tantisper numquam te morabitur,
quin habeas illud quo die illuc veneris.
NIC. Censebam me effugisse a vita marituma,
ne navigarem tandem hoc aetatis senex;
id mi haud, utrum velim, licere intellego:
ita bellus hospes fecit Archidemides.
ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
CHRYS. Deos atque amicos iit salutatum ad forum.
NIC. At ego hinc ad illum, ut convenam quantum potest.—
CHRYS. Ille est oneratus recte et plus iusto vehit.
exorsa haec tela non male omnino mihi est:
ut amantem erilem copem facerem filium,
ita feci, ut auri quantum vellet sumeret,
quantum autem lubeat reddere ut reddat patri.
senex in Ephesum ibit aurum arcessere,
hic nostra agetur aetas in malacum modum,
siquidem hic relinquet neque secum abducet senex
med et Mnesilochum. quas ego hic turbas dabo!
sed quid futurumst, cum hoc senex resciverit,
cum se excucurrisse illuc frustra sciverit
nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
credo hercle adveniens nomen mutabit mihi
facietque extemplo Crucisalum me ex Chrysalo.
aufugero hercle, si magis usus venerit.
si ero reprehensus, macto ego illum infortunio:
si illi sunt virgae ruri, at mihi tergum domist.
nunc ibo, erili filio hanc fabricam dabo
super auro amicaque eius inventa Bacchide.—

ACTVS III

III.i

LYDVS Pandite atque aperite propere ianuam hanc Orci, obsecro.
nam equidem haud aliter esse duco, quippe quo nemo advenit,
nisi quem spes reliquere omnes, esse ut frugi possiet.
Bacchides non Bacchides, sed bacchae sunt acerrumae.

apage istas a me sorores, quae hominum sorbent sanguinem.
omnis ad perniciem instructa domus opime atque opipare—
quae ut aspexi, me continuo contuli protinam in pedes.
egone ut haec conclusa gestem clanculum? ut celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia aut damna aut desidiabula?
[quibus patrem et me teque amicosque omnes affectas tuos
ad probrum, damnum, flagitium appellere una et perdere.]
neque mei neque te tui intus puditumst factis quae facis,
quibus tuom patrem meque una, amicos, adfinis tuos
tua infamia fecisti gerulifigulos flagiti.
[nunc prius quam malum istoc addis, certumst iam dicam patri]
de me hanc culpam demolibor iam et seni faciam palam,
ut eum ex lutulento caeno propere hinc eliciat foras.—

III.ii

MNESILOCHVS Multimodis meditatus egomet mecum sum, et ita esse arbitror:
homini amico, qui est amicus ita uti nomen possidet,
nisi deos ei nil praestare; id opera expertus sum esse ita.
nam ut in Ephesum hinc abii — hoc factumst ferme abhinc biennium—
ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem litteras
misi, amicam ut mi inveniret Bacchidem. illum intellego
invenisse, ut servos meus mi nuntiavit Chrysalus.
condigne is quam techinam de auro advorsum meum fecit patrem,
ut mi amanti copia esset. [sed eccum video incedere.]
nam pol quidem meo animo ingrato homine nihil inpensiust;
malefactorem amitti satius quam relinqui beneficum;
nimio inpendiosum praestat te quam ingratum dicier:
illum laudabunt boni, hunc etiam ipsi culpabunt mali.
qua me causa magis cum cura esse aecum, obvigilatost opus.
nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc certamen cernitur,
sisne necne ut esse oportet, malus, bonus quoivis modi,
iustus iniustus, malignus largus, comis incommodus.
cave sis te superare servom siris faciundo bene.
utut eris, moneo, haud celabis. sed eccos video incedere

patrem sodalis et magistrum. hinc auscultabo quam rem agant.

III.iii

LYDVS Nunc experiar, sitne aceto tibi cor acre in pectore.
sequere. **PHILOXENVS** Quo sequar? quo ducis nunc me? **LYD.** Ad illam quae tuom
perdidit, pessum dedit tibi filium unice unicum.
PHIL. Heia, Lyde, leniter qui saeviunt sapiunt magis.
minus mirandumst, illaec aetas si quid illorum facit,
quam si non faciat. feci ego istaec itidem in adulescentia.
LYD. Ei mihi, ei mihi, istaec illum perdidit assentatio.
nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
nunc propter te tuamque pravos factus est fiduciam
Pistoclerus. **MNES.** Di immortales, meum sodalem hic nominat.
quid hoc negoti est, Pistoclerum Lydus quod erum tam ciet?
PHIL. Paulisper, Lyde, est libido homini suo animo obsequi;
iam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit. morem geras;
dum caveatur, praeter aequom ne quid delinquat, sine.
LYD. Non sino, neque equidem illum me vivo corrumpi sinam.
sed tu, qui pro tam corrupto dicis causam filio,
eademne erat haec disciplina tibi, cum tu adulescens eras?
nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiae,
digitum longe a paedagogo pedem ut efferres aedibus.
ante solem exorientem nisi in palaestram veneras,
gymnasi praefecto haud mediocris poenas penderes.
id quom optigerat, hoc etiam ad malum accersebatur malum:
et discipulus et magister perhibebantur improbi.
ibi cursu luctando hasta disco pugilatu pila
saliendo sese exercebant magis quam scorto aut saviis:
ibi suam aetatem extendebant, non in latebrosis locis.
inde de hippodromo et palaestra ubi revenisses domum,
cincticulo praecinctus in sella apud magistrum adsideres
cum libro: cum legeres, si unam peccavisses syllabam,
fieret corium tam maculosum quam est nutricis pallium.
MNES. Propter me haec nunc meo sodali dici discrucior miser;
innocens suspicionem hanc sustinet causa mea.

PHIL. Alii, Lyde, nunc sunt mores. **LYD.** Id equidem ego certo scio.
nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
quam magistro desinebat esse dicto oboediens;
at nunc, prius quam septuennis est, si attingas eum manu,
extemplo puer paedagogo tabula disrumpit caput.
cum patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
'noster esto, dum te poteris defensare iniuria.'
provocatur paedagogus: 'eho senex minimi preti,
ne attigas puerum istac causa, quando fecit strenue.'
[it magister quasi lucerna uncto expretus linteo.]
itur illinc iure dicto. hocine hic pacto potest
inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
MNES. Acris postulatio haec est. cum huius dicta intellego,
mira sunt ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
LYD. Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium? o Philoxene,
deos propitios me videre quam illum <haud> mavellem mihi.
PHIL. Quis illic est? **LYD.** Mnesilochus, gnati tui sodalis [Pistocleri].
haud consimili ingenio atque ille est qui in lupanari accubat.
fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi.
PHIL. Salvos sis, Mnesiloche, salvom te advenire gaudeo.
MNES. Di te ament, Philoxene. **LYD.** Hic enim rite productust patri:
in mare it, rem familiarem curat, custodit domum,
obsequens oboediensque est mori atque imperiis patris.
hic sodalis Pistoclero iam puer puero fuit;
triduom non interest aetatis uter maior siet:
verum ingenium plus triginta annis maiust quam alteri.
PHIL. Cave malo et compesce in illum dicere iniuste. **LYD.** Tace,
stultus es qui illi male aegre patere dici qui facit.
[nam illum meum malum promptare malim quam peculium.
PHIL. Quidum? **LYD.** Quia, malum si promptet, in dies faciat minus.]
MNES. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipulum tuom?
LYD. Periit tibi sodalis. **MNES.** Ne di sirint. **LYD.** Sic est ut loquor.

quin ego cum peribat vidi, non ex audito arguo.
MNES. Quid factum est? **LYD.** Meretricem indigne deperit. **M.** Non tu taces?
LYD. Atque acerrume aestuosam: absorbet ubi quemque attigit.
M. Vbi ea mulier habitat? **L.** Hic. **M.** Vnde eam esse aiunt? **L.** Ex Samo.
M. Quae vocatur? **L.** Bacchis. **M.** Erras, Lyde: ego omnem rem scio
quem ad modumst. tu Pistoclerum falso atque insontem arguis.
nam ille amico et benevolenti suo sodali sedulo
rem mandatam exsequitur. ipsus neque amat nec tu creduas.
LYD. Itane oportet rem mandatam gerere amici sedulo,
ut ipsus in gremio osculantem mulierem teneat sedens?
nullon pacto res mandata potest agi, nisi identidem
manus ferat <ei> ad papillas, labra ab labris nusquam auferat?
nam alia memorare quae illum facere vidi dispudet:
cum manum sub vestimenta ad corpus tetulit Bacchidi
me praesente, neque pudere quicquam. quid verbis opust?
mihi discipulus, tibi sodalis periit, huic filius;
nam ego illum periisse dico quoi quidem periit pudor.
[quid opust verbis? si opperiri vellem paulisper modo,
ut opinor illius inspectandi mi esset maior copia,
plus viderem quam deceret, quam me atque illo aequom foret.]
MNES. Perdidisti me, sodalis. egone ut illam mulierem
capitis non perdam? perire me malis malim modis.
satin ut quem tu habeas fidelem tibi aut cui credas nescias?
LYD. Viden ut aegre patitur gnatum esse corruptum tuom,
suom sodalem, ut ipsus sese cruciat aegritudine?
PHIL. Mnesiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas;
serva tibi sodalem et mihi filium. **MNES.** Factum volo.
LYD. Melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres.
PHIL. Adfatim est. **LYD.** Mnesiloche, cura, ei, concastiga hominem probe,
qui dedecorat te, me amicosque alios flagitiis suis.
Phil. In te ego hoc onus omne impono. Lyde, sequere hac me. **L.** Sequor.—

III.iv

MNES. Inimiciorem nunc utrum credam magis
sodalemne esse an Bacchidem, incertum admodumst.
illum exoptavit potius? habeat. optumest.
ne illa illud hercle cum malo fecit suo;
nam mihi divini numquam quisquam creduat,
ni ego illam exemplis plurumis planeque — amo.
ego faxo hau dicet nactam quem derideat.
nam iam domum ibo atque — aliquid surrupiam patri.
id isti dabo. ego istanc multis ulciscar modis.
adeo ego illam cogam usque ut mendicet — meus pater.
sed satine ego animum mente sincera gero,
qui ad hunc modum haec hic quae futura fabulor?
amo hercle opino, ut pote quod pro certo sciam.
verum quam illa umquam de mea pecunia
ramenta fiat plumea propensior,
mendicum malim mendicando vincere.
numquam edepol viva me inridebit. nam mihi
decretumst renumerare iam omne aurum patri.
igitur mi inani atque inopi subblandibitur
tum quom blandiri nihilo pluris referet,
quam si ad sepulcrum mortuo narres logos.
[sed autem quam illa umquam meis opulentiis
ramenta fiat gravior aut propensior,
mori me malim excruciatum inopia.]
profecto stabilest me patri aurum reddere.
eadem exorabo, Chrysalo causa mea
pater ne noceat, neu quid ei suscenseat
mea causa de auro quod eum ludificatus est;
nam illi aequomst me consulere, qui causa mea
mendacium ei dixit. vos me sequimini.—

III.v

PISTOCLERVS Rebus aliis antevortar, Bacchis, quae mandas mihi:
Mnesilochum ut requiram atque ut eum mecum ad te adducam simul.
nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuntius,
quid remoretur. ibo ut visam huc ad eum, si forte est domi.

III.vi

MNESILOCHVS Reddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
convenire, postquam inanis sum, contemptricem meam.

sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo;
verum postremo impetravi, ut ne quid ei suscenseat.
PIST. Estne hic meus sodalis? **MNES.** Estne hic hostis, quem aspicio, meus?
PIST. Certe is est.**MNES.** Is est. **PIST.** Adibo contra et contollam gradum.
salvos sis, Mnesiloche. **MNES.** Salve. **PIST.** Salvos quom peregre advenis,
cena detur. **MNES.** Non placet mi cena quae bilem movet.
PIST. Numquae advenienti aegritudo obiecta
est? **MNES.** Atque acerruma.
PIST. Vnde? **MNES.** Ab homine quem mi amicum esse arbitratus sum antidhac.
PIST. Multi more isto atque exemplo vivont, quos cum censeas
esse amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
nullus est quoi non invideant rem secundam optingere;
sibi ne invideatur, ipsi ignavia recte cavent.
MNES. Edepol ne tu illorum mores perquam meditate tenes.
sed etiam unum hoc: ex ingenio malo malum inveniunt suo:
nulli amici sunt, inimicos ipsi in sese omnis habent.
ei se cum frustrantur, frustrari alios stolidi existumant.
sicut est hic, quem esse amicum ratus sum atque ipsus sum mihi:
ille, quod in se fuit, accuratum habuit quod posset mali
faceret in me, inconciliaret copias omnis meas.
PIST. Improbum istunc esse oportet hominem. **MNES.** Ego ita esse arbitror.
PIST. Obsecro hercle loquere, quis is
est. **MNES.** Benevolens vivit tibi.
nam ni ita esset, tecum orarem ut ei quod posses mali
facere faceres. **PIST.** Dic modo hominem qui sit: si non fecero
ei male aliquo pacto, me esse dicito ignavissimum.
MNES. Nequam homost, verum hercle amicus est
tibi. **PIST.** Tanto magis
dic quis est; nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
MNES. Video non potesse quin tibi eius nomen eloquar.
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
PIST. Quid istuc est? **MNES.** Quid est? misine ego ad te ex Epheso epistulam

super amica, ut mi invenires? **PIST.** Fateor factum, et repperi.
MNES. Quid? tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia
quibuscum haberes rem, nisi cum illa quam ego mandassem tibi
occiperes tute ~ amare et mi ires consultum male?
PIST. Sanun es? **MNES.** Rem repperi omnem ex tuo magistro. ne nega.
perdidisti me. **PIST.** Etiamne ultro tuis me prolectas probris?
Mnes. Quid? amas Bacchidem? **PIST.** Duas ergo hic intus eccas Bacchides.
M. Quid? duas? **P.** Atque ambas sorores. **M.** Loqueris nunc nugas sciens.
PIST. Postremo, si pergis parvam mihi fidem arbitrarier,
tollam ego ted in collum atque intro hinc auferam. **M.** Immo ibo, mane.
PIST. Non maneo, neque tu me habebis falso suspectum. **M.** Sequor.—

ACTVS IV

IV.i

PARASITVS Parasitus ego sum hominis nequam atque improbi,
militis, qui amicam secum avexit ex Samo.
nunc me ire iussit ad eam et percontarier,
utrum aurum reddat anne eat secum semul.
tu dudum, puere, cum illac usque isti semul:
quae harum sunt aedes, pulta. adi actutum ad fores.
recede hinc dierecte. ut pulsat propudium!
comesse panem tris pedes latum potes,
fores pultare nescis. ecquis in aedibust?
heus, ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?
ecquis exit?

IV.ii

PISTOCLERVS Quid istuc? quae istaec est pulsatio?
*** quae te mala crux agitat, qui ad istunc modum
alieno viris tuas extentes ostio?
fores paene exfregisti. quid nunc vis tibi?
PAR. Adulescens, salve. **PIST.** Salve. sed quem quaeritas?
PAR. Bacchidem. **PIST.** Vtram ergo? **PAR.** Nil scio nisi

Bacchidem.
paucis: me misit miles ad eam Cleomachus,
vel ut ducentos Philippos reddat aureos
vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum semul.
PIST. Non it. negat se ituram. abi et renuntia.
alium illa amat, non illum. duc te ab aedibus.
PAR. Nimis iracunde. **PIST.** At scin quam iracundus siem?
ne tibi hercle haud longe est os ab infortunio,
ita dentifrangibula haec meis manibus gestiunt.
PAR. Cum ego huius verba interpretor, mihi cautiost,
ne nucifrangibula excussit ex malis meis.
tuo ego istaec igitur dicam illi periculo.
PIST. Quid ais tu? **PAR.** Ego istuc illi dicam. **PIST.** Dic mihi,
quis tu es? **PAR.** Illius sum integumentum corporis.
PIST. Nequam esse oportet cui tu integumentum improbu's.
PAR. Sufflatus ille huc veniet. **PIST.** Dirrumptum velim.
PAR. Numquid vis? **PIST.** Abeas. celeriter factost opus.
PAR. Vale, dentifrangibule.— **PIST.** Et tu, integumentum, vale.
in eum nunc haec res venit locum, ut quid consili
dem meo sodali super amica nesciam,
qui iratus renumeravit omne aurum patri,
neque nummus ullust qui reddatur militi.
sed huc concedam, nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum maestus progreditur foras.

IV.iii
MNESILOCHVS Petulans, protervo iracundo animo, indomito incogitato,
sine modo et modestia sum, sine bono iure atque honore,
incredibilis imposque animi, inamabilis inlepidus vivo,
malevolente ingenio natus. postremo id mi est quod volo
ego esse aliis. credibile hoc est?
nequior nemost neque indignior quoi
di bene faciant neque quem quisquam
homo aut amet aut adeat.
inimicos quam amicos aequomst med habere,
malos quam bonos par magis me iuvare.
omnibus probris, quae improbis viris
digna sunt, dignior nullus est homo;
qui patri reddidi omne aurum amans, <mihi>
quod fuit prae manu. sumne ego homo miser?

perdidi me simulque operam Chrysali.
PI. Consolandus hic mist, ibo ad eum.
Mnesiloche, quid fit? **MN.** Perii.
PI. Di melius faciant. **MN.** Perii.
PI. Non taces, insipiens? **MN.** Taceam?
PI. Sanus satis non es. **MN.** Perii.
multa mala mi in pectore nunc acria atque acerba eveniunt.
criminin me habuisse fidem? immerito tibi iratus fui.
PI. Heia, bonum habe animum. **MN.** Vnde habeam? mortuos pluris pretist
quam ego sum. **PI.** Militis parasitus venerat modo aurum petere hinc,
eum ego meis dictis malis his foribus atque hac <platea abegi>;
reppuli, reieci hominem. **MN.** Quid mi id prodest? <quom ipse veniet,>
quid faciam? nil habeo miser. ille quidem hanc abducet, scio.
PI. Si mihi sit, non pollicear. **MN.** Scio, dares, novi <tuom>.
sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam; <eo quod amas tamen>
nunc agitas sat tute tuarum rerum; <sin liber sies>
egone ut opem mi ferre posse putem inopem te? <non potest>.
PI. Tace modo: deus respiciet nos aliquis. **MN.** Nugae. <vale>.
P. Mane. **M.** Quid est? **P.** Tuam copiam eccam Chrysalum video. <tace.>

IV.iv

CHRYSALVS Hunc hominem decet auro expendi, huic decet statuam statui ex auro;
nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis sum adfectus.
erum maiorem meum ut ego hodie lusi lepide, ut ludificatust.
callidum senem callidis dolis
compuli et perpuli, mi omnia ut crederet.
nunc amanti ero filio senis,
quicum ego bibo, quicum edo et amo,
regias copias aureasque optuli,
ut domo sumeret neu foris quaereret.
non mihi isti placent Parmenones, Syri,
qui duas aut tris minas auferunt eris.

nequius nil est quam egens consili servos, nisi
habet multipotens pectus:
ubicumque usus siet, pectore expromat suo.
nullus frugi esse potest homo,
nisi qui et bene et male facere tenet.
improbis cum improbus sit, harpaget furibus,
furetur quod queat,
vorsipellem frugi convenit esse hominem,
pectus quoi sapit: bonus sit bonis, malus sit malis;
utcumque res sit, ita animum habeat.
sed lubet scire quantum aurum erus sibi
dempsit et quid suo reddidit patri.
si frugi est, Herculem fecit ex patre:
decimam partem ei dedit, sibi novem abstulit.
sed quem quaero optume eccum obviam mihi est.
num qui nummi exciderunt, ere, tibi,
quod sic terram optuere?
quid vos maestos tam tristesque esse conspicor?
non placet nec temere est etiam. quin mihi respondetis?
MNES. Chrysale, occidi. **CHRYS.** Fortassis tu auri dempsisti parum?
MNES. Quam, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum.
CHRYS. Quid igitur, stulte? <an tu,> quoniam occasio ad eam rem fuit
mea virtute parta, ut quantum velles tantum sumeres,
sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus?
an nescibas quam eius modi homini raro tempus se daret?
MNES. Erras. **CHRYS.** At quidem tute errasti, cum parum immersti ampliter.
MNES. Pol tu quam nunc med accuses magis, si magis rem noveris.
occidi. **CHRYS.** Animus iam istoc dicto plus praesagitur mali.
MNES. Perii. **CHRYS.** Quid ita? **MNES.** Quia patri omne cum ramento reddidi.
CHRYS. Reddidisti? **M.** Reddidi. **C.** Omnene? **M.** Oppido. **C.** Occisi sumus.
qui in mentem venit tibi istuc facinus facere tam malum?
MNES. Bacchidem atque hunc suspicabar propter crimen, Chrysale,
mi male consuluisse: ob eam rem omne aurum iratus reddidi
meo patri. **CHRYS.** Quid, ubi reddebas aurum, dixisti patri?
MNES. Me id aurum accepisse extemplo ab hospite

Archidemide. **CHRYS.** Em,
istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalum;
nam ubi me aspiciet, ad carnuficem rapiet continuo senex.
MNES. Ego patrem exoravi. **CHRYS.** Nempe ergo hoc ut faceret quod loquor?
MNES. Immo tibi ne noceat neu quid ob eam rem suscenseat;
atque aegre impetravi. nunc hoc tibi curandumst, Chrysale.
CHRYS. Quid vis curem? **MNES.** Vt ad senem etiam alteram facias viam.
compara, fabricare finge quod lubet, conglutina,
ut senem hodie doctum docte fallas aurumque auferas.
CHRYS. Vix videtur fieri posse. **MNES.** Perge, ac facile ecfeceris.
CHRYS. Quam, malum, facile, quem mendaci prendit manufesto modo?
quem si orem ut mihi nil credat, id non ausit credere.
MNES. Immo si audias quae dicta dixit me adversum tibi.
CHRYS. Quid dixit? **MNES.** Si tu illum solem sibi solem esse diceres,
se illum lunam credere esse et noctem qui nunc est dies.
CHRYS. Emungam hercle hominem probe hodie, ne id nequiquam dixerit.
MNES. Nunc quid nos vis facere? **CHRYS.** Enim nil nisi ut ametis impero.
ceterum quantum lubet me poscitote aurum: ego dabo.
quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
sed nunc quantillum usust auri tibi, Mnesiloche? dic mihi.
MNES. Militi nummis ducentis iam usus est pro Bacchide.
CHRYS. Ego dabo. **MNES.** Tum nobis opus est sumptu. **C.** Ah, placide volo
unum quidque agamus: hoc ubi egero, tum istuc agam.
de ducentis nummis primum intendam ballistam in senem;
ea ballista si pervortam turrim et propugnacula,
recta porta invadam extemplo in oppidum anticum et vetus:
si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
sicut animus sperat. **PIST.** Apud test animus noster, Chrysale.
CHRYS. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque ecfer cito
PIST. Quid? **C.** Stilum, ceram et tabellas, linum. **P.** Iam faxo hic erunt.—

MNES. Quid nunc es facturus? id mihi
dice. **CHRYS.** Coctumst prandium?
vos duo eritis atque amica tua erit tecum tertia?
MNES. Sicut dicis. **CHRYS.** Pistoclero nulla amica
est? **M.** Immo adest.
alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
CHRYS. Quid tu loquere? **MNES.** Hoc, ut futuri
sumus. **CHRYS.** Vbist biclinium
vobis stratum? **MNES.** Quid id exquaeris? **CHRYS.** Res itast, dici volo.
nescis quid ego acturus sim nec facinus quantum exordiar.
MNES. Cedo manum ac subsequere propius me ad fores. intro inspice.
CHRYS. Euax, nimis bellus atque ut esse maxume optabam locus.
PIST. Quae imperavisti. imperatum bene bonis factum ilicost.
CHRYS. Quid parasti? **PIST.** Quae parari tu iussisti omnia.
CHRYS. Cape stilum propere et tabellas tu has
tibi. **MNES.** Quid postea?
CHRYS. Quod iubebo scribito istic. nam propterea <te> volo
scribere, ut pater cognoscat litteras quando
legat.
scribe. **MNES.** Quid scribam? **CHRYS.** Salutem tuo patri verbis tuis.
PIST. Quid si potius morbum mortem scribat? id erit rectius.
C. Ne interturba. **M.** Iam imperatum in cera inest. **C.** Dic quem ad modum.
MNES. 'Mnesilochus salutem dicit suo
patri.' **CHRYS.** Adscribe hoc cito:
'Chrysalus mihi usque quaque loquitur nec recte,
pater,
quia tibi aurum reddidi et quia non te fraudaverim.'
PIST. Mane dum scribit. **CHRYS.** Celerem oportet esse amatoris manum.
P. Atque ~ idem hercle em perdundum magis quam ad scribundumst cito.
M. Loquere. hoc scriptumst. **C.** 'Nunc, pater mi, proin tu ab eo ut caveas tibi,
sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat;
et profecto se ablaturum dixit.' plane adscribito.
MNES. Dic modo. **CHRYS.** 'Atque id pollicetur se daturum aurum mihi,

quod dem scortis quodque in lustris comedim congraecem, pater.
sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quaeso cave.'
M. Loquere porro. **C.** Adscribe dum etiam. **M.** Loquere quid scribam modo.
CHRYS. 'Sed, pater, quod promisisti mihi, te quaeso ut memineris,
ne illum verberes; verum apud te vinctum adservato domi.'
cedo tu ceram ac linum actutum. age obliga, obsigna cito.
MNES. Obsecro, quid istis ad istunc usust conscriptis modum,
ut tibi ne quid credat atque ut vinctum te adservet domi?
CHRYS. Quia mi ita lubet. potin ut cures te atque ut ne parcas mihi?
mea fiducia opus conduxi et meo periclo rem gero.
MNES. Aequom dicis. **C.** Cedo
tabellas. **M.** Accipe. **C.** Animum advortite.
Mnesiloche et tu, Pistoclere, iam facite in biclinio
cum amica sua uterque accubitum eatis, ita negotiumst,
atque ibidem ubi nunc sunt lecti strati potetis cito.
PIST. Numquid aliud? **CHRYS.** Hoc, atque etiam: ubi erit accubitum semel,
ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
PIST. O imperatorem probum! **CHRYS.** Iam bis bibisse oportuit.
MNES. Fugimus.—

IV.v

CHRYS. Vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.
insanum magnum molior negotium,
metuoque ut hodie possiem emolirier.
sed nunc truculento mi atque saevo usus senest;
nam non conducit huic sycophantiae
senem tranquillum esse ubi me aspexerit.
versabo ego illum hodie, si vivo, probe.
tam frictum ego illum reddam quam frictum est cicer.
adambulabo ad ostium, ut, quando exeat,
extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

IV.vi

NICOBVLVS Nimium illaec res est magnae dividiae

mihi,
supterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.
CHRYS. Salvos sum, iratus est senex. nunc est mihi
adeundi ad hominem tempus. **NIC.** Quis loquitur prope?
atque hic quidem, opinor, Chrysalust. **CHRYS.** Accessero.
NIC. Bone serve, salve. quid fit? quam mox navigo
in Ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
taces? per omnis deos adiuro, ut ni meum
gnatum tam amem atque ei facta cupiam quae is velit,
ut tua iam virgis latera lacerentur probe
ferratusque in pistrino aetatem conteras.
omnia rescivi scelera ex Mnesilocho tua.
CHRYS. Men criminatust? optimest: ego sum malus,
ego sum sacer, scelestus. specta rem modo;
ego verbum faciam <nullum>. **NIC.** Etiam, carnufex,
minitare? **CHRYS.** Nosces tu illum actutum qualis sit.
nunc has tabellas ferre me iussit tibi.
orabat, quod istic esset scriptum ut fieret.
NIC. Cedo. **CHRYS.** Nosce signum. **NIC.** Novi. ubi ipse est? **CHRYS.** Nescio.
nil iam me oportet scire. oblitus sum omnia.
scio me esse servom. nescio etiam id quod scio.
nunc ab trasenna hic turdus lumbricum petit;
pendebit hodie pulcre, ita intendi tenus.
NIC. Mane dum parumper; iam exeo ad te, Chrysale.—
CHRYS. Vt verba mihi dat, ut nescio quam rem gerat.
servos arcessit intus qui me vinciant.
bene navis agitatur, pulcre haec confertur ratis.
sed conticiscam, nam audio aperiri fores.

IV.vii

NIC. Constringe tu illi, Artamo, actutum manus.
CHRYS. Quid feci? **NIC.** Impinge pugnum, si muttiverit.
quid hae locuntur litterae? **CHRYS.** Quid me rogas?
ut ab illo accepi, ad te obsignatas attuli.
NIC. Eho tu, *** loquitatusne es gnato meo
male per sermonem, quia mi id aurum reddidit,
et te dixisti id aurum ablaturum tamen
per sycophantiam? **CHRYS.** Egone istuc dixi? **NIC.** Ita.
CHRYS. Quis homost qui dicat me dixisse istuc? **NIC.** Tace,
nullus homo dicit: hae tabellae te arguont,
quas tu attulisti. em hae te vinciri iubent.
CHRYS. Aha, Bellorophontem tuos me fecit filius:

egomet tabellas tetuli ut vincirer. sine.
NIC. Propterea hoc facio, ut suadeas gnato meo
ut pergraecetur tecum, tervenefice.
CHRYS. O stulte, stulte, nescis nunc venire te;
atque in eopse adstas lapide, ut praeco praedicat.
NIC. Responde: quis me vendit? **CHRYS.** Quem di diligunt
adulescens moritur, dum valet sentit sapit.
hunc si ullus deus amaret, plus annis decem,
plus iam viginti mortuom esse oportuit:
terrai odium ambulat, iam nil sapit
nec sentit, tantist quantist fungus putidus.
NIC. Tun terrae me odium esse autumas? abducite hunc
intro atque adstringite ad columnam fortiter.
numquam auferes hinc aurum. **CHRYS.** At qui iam dabis.
NIC. Dabo? **CHRYS.** Atque orabis me quidem ultro ut auferam,
cum illum resciscès criminatorem meum
quanto in periclo et quanta in pernicie siet.
tum libertatem Chrysalo largibere;
ego adeo numquam accipiam. **NIC.** Dic, scelerum caput,
dic, quo in periclo est meus Mnesilochus filius?
CHRYS. Sequere hac me, faxo iam scies. **NIC.** Quo gentium?
CHRYS. Tres unos passus. **NIC.** Vel
decem. **CHRYS.** Agedum tu, Artamo,
forem hanc pauxillum aperi; placide, ne crepa;
sat est. accede huc tu. viden convivium?
NIC. Video exadvorsum Pistoclerum et Bacchidem.
CHRYS. Qui sunt in lecto illo altero? **NIC.** Interii miser.
CHRYS. Novistine hominem? **NIC.** Novi. **CHRYS.** Dic sodes mihi,
bellan videtur specie mulier? **NIC.** Admodum.
CHRYS. Quid illam, meretricemne esse
censes? **NIC.** Quippini?
CHRYS. Frustra es. **NIC.** Quis igitur
obsecrost? **CHRYS.** Inveneris.
ex me quidem hodie numquam fies certior.

IV.viii
CLEOMACHVS Meamne hic Mnesilochus, Nicobuli filius,
per vim ut retineat mulierem? quae haec factiost?
NIC. Quis illest? **CHRYS.** Per tempus hic venit miles mihi.
CLEOM. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
qui me meosque non queam defendere.
nam neque Bellona mi umquam neque Mars creduat,

ni illum exanimalem faxo, si convenero,
nive exheredem fecero vitae suae.
NIC. Chrysale, quis ille est qui minitatur filio?
CHRYS. Vir hic est illius mulieris quacum accubat.
NIC. Quid, vir? **CHRYS.** Vir, inquam. **NIC.** Nuptanest illa, obsecro?
CHRYS. Scies haud multo post. **NIC.** Oppido interii miser.
CHRYS. Quid nunc? scelestus tibi videtur Chrysalus?
age nunc vincito me, auscultato filio.
dixin tibi ego illum inventurum te qualis sit?
NIC. Quid nunc ego faciam? **CHRYS.** Iube sis me exsolvi cito;
nam ni ego exsolvor, iam manufesto hominem opprimet.
CLEOM. Nihil est lucri quod me hodie facere mavelim,
quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necem.
CHRYS. Audin quae loquitur? quin tu me exsolvi iubes?
NIC. Exsolvite istum. perii, pertimui miser.
CLEOM. Tum illam, quae corpus publicat volgo suom,
faxo se haud dicat nactam quem derideat.
CHRYS. Pacisci cum illo paulula pecunia
potes. **NIC.** Pacisce ergo, obsecro, quid tibi lubet,
dum ne manifesto hominem opprimat neve enicet.
CLEOM. Nunc nisi ducenti Philippi redduntur mihi,
iam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.
NIC. Em illuc pacisce, si potes; perge obsecro,
pacisce quid vis. **CHRYS.** Ibo et faciam sedulo.
quid clamas? **CLEOM.** Vbi erus tuos est? **CHRYS.** Nusquam. nescio.
vis tibi ducentos nummos iam promittier,
ut ne clamorem hic facias neu convicium?
CLEOM. Nihil est quod malim. **CHRYS.** Atque ut tibi mala multa ingeram?
CLEOM. Tuo arbitratu. **NIC.** Vt subblanditur carnufex.
CHRYS. Pater hic Mnesilochi est; sequere, is promittet tibi.
tu aurum rogato; ceterum verbum sat est.
NIC. Quid fit? **CHRYS.** Ducentis Philippis rem pepigi. **NIC.** Ah, salus
mea, servavisti me. quam mox dico 'dabo'?
CHRYS. Roga hunc tu, tu promitte huic. **NIC.** Promitto, roga.
CLEOM. Ducentos nummos aureos Philippos probos
dabin? **CHRYS.** 'Dabuntur' inque. responde. **NIC.** Dabo.
CHRYS. Quid nunc, impure? numquid debetur tibi?
quid illi molestu's? quid illum morte territas?

et ego te et ille mactamus infortunio.
si tibi est machaera, at nobis veruinast domi:
qua quidem te faciam, si tu me inritaveris,
confossiorem soricina nenia.
iam dudum hercle equidem sentio, suspicio
quae te sollicitet: eum esse cum illa muliere.
CLEOM. Immo est quoque. **CHRYS.** Ita me Iuppiter Iuno Ceres
Minerva ~ Latona Spes Opis Virtus Venus
Castor Polluces Mars Mercurius Hercules
Summanus Sol Saturnus dique omnes ament,
ut ille cum illa neque cubat neque ambulat
neque osculatur neque illud quod dici solet.
NIC. Vt iurat! servat me ille suis periuriis.
CLEOM. Vbi nunc Mnesilochus ergost? **CHRYS.** Rus misit pater.
illa autem in arcem abiit aedem visere
Minervae. nunc apertast. i, vise estne ibi.
CLEOM. Abeo ad forum igitur. **CHRYS.** Vel hercle in malam crucem.
CLEOM. Hodie exigam aurum hoc? **CHRYS.** Exige, ac suspende te:
ne supplicare <hunc> censeas <tibi>, nihili homo.—
ille est amotus. sine me — per te, ere, opsecro
deos immortales — ire huc intro ad filium.
NIC. Quid eo intro ibis? **CHRYS.** Vt eum dictis plurumis
castigem, cum haec sic facta ad hunc faciat modum.
NIC. Immo oro ut facias, Chrysale, et ted opsecro,
cave parsis in eum dicere. **CHRYS.** Etiam me mones?
satin est si plura ex me audiet hodie mala,
quam audivit umquam Clinia ex Demetrio?—
NIC. Lippi illic oculi servos est simillimus:
si non est, nolis esse neque desideres;
si est, abstinere quin attingas non queas.
nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua
atque obtruncaret moechum manufestarium.
nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
quos dare promisi militi: quos non dabo
temere etiam prius quam filium convenero.
numquam edepol quicquam temere credam Chrysalo;
verum lubet etiam mi has perlegere denuo:
aequomst tabellis consignatis credere.—

IV.ix

CHRYSALVS Atridae duo fratres cluent fecisse facinus maxumum,
quom Priami patriam Pergamum divina moenitum manu
armis, equis, exercitu atque eximiis bellatoribus
mille cum numero navium decumo anno post subegerunt.
non pedibus termento fuit praeut ego erum expugnabo meum
sine classe sineque exercitu et tanto numero militum.
[cepi expugnavi amanti erili filio aurum ab suo patre.]
nunc prius quam huc senex venit, libet lamentari dum exeat.
o Troia, o patria, o Pergamum, o Priame periisti senex,
qui misere male mulcabere quadringentis Philippis aureis.
nam ego has tabellas obsignatas consignatas quas fero
non sunt tabellae, sed equos quem misere Achivi ligneum.
[Epiust Pistoclerus: ab eo haec sumptae; Mnesilochus Sino est
relictus, ellum non in busto Achilli, sed in lecto accubat;
Bacchidem habet secum: ille olim habuit ignem qui signum daret,
hunc ipsum exurit; ego sum Vlixes, cuius consilio haec gerunt.]
tum quae hic sunt scriptae litterae, hoc in equo insunt milites
armati atque animati probe. ita res successit mi usque adhuc.
atque hic equos non in arcem, verum in arcam faciet impetum:
exitium excidium exlecebra fiet hic equos hodie auro senis.
nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego Ilio;
miles Menelaust, ego Agamemno, idem Vlixes Lartius,
Mnesilochust Alexander, qui erit exitio rei patriae suae;
is Helenam avexit, cuia causa nunc facio obsidium Ilio.
nam illi itidem Vlixem audivi, ut ego sum, fuisse et audacem et malum:
<in> dolis ego prensus sum, ille mendicans paene inventus interiit,
dum ibi exquirit fata Iliorum; adsimiliter mi hodie optigit.
vinctus sum, sed dolis me exemi: item se ille servavit dolis.
Ilio tria fuisse audivi fata quae illi forent exitio:
signum ex arce si periisset; alterum etiamst Troili mors;
tertium, cum portae Phrygiae limen superum scinderetur:
paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio.

nam dudum primo ut dixeram nostro seni mendacium
et de hospite et de auro et de lembo, ibi signum ex arce iam abstuli.
iam duo restabant fata tunc, nec magis id ceperam oppidum.
post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum,
cum censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis.
[ibi vix me exsolvi: id periclum adsimilo, Vlixem ut praedicant
cognitum ab Helena esse proditum Hecubae; sed ut olim ille se
blanditiis exemit et persuasit se ut amitteret,
item ego dolis me illo extuli e periclo et decepi senem.]
post cum magnifico milite, urbes verbis qui inermus capit,
conflixi atque hominem reppuli; dein pugnam conserui seni:
eum ego adeo uno mendacio devici, uno ictu extempulo
cepi spolia. is nunc ducentos nummos Philippos militi,
quos dare se promisit, dabit.
nunc alteris etiam ducentis usus est, qui dispensentur
Ilio capto, ut sit mulsum qui triumphent milites.
[sed Priamus hic multo illi praestat: non quinquaginta modo,
quadringentos filios habet atque equidem omnis lectos sine probro:
eos ego hodie omnis contruncabo duobus solis ictibus.
nunc Priamo nostro si est quis emptor, comptionalem senem
vendam ego, venalem quem habeo, extemplo ubi oppidum expugnavero.]
sed Priamum adstantem eccum ante portam video. adibo atque adloquar.
NICOBVLVS Quoianam vox prope me sonat? **CHRYS.** O Nicobule. **NIC.** Quid fit?
quid quod te misi, ecquid egisti? **CHRYS.** Rogas? congredere. **NIC.** Gradior.
CHRYS. Optumus sum orator. ad lacrumas coegi hominem castigando
maleque dictis, quae quidem quivi comminisci. **NIC.** Quid ait? **C.** Verbum
nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat quae ego loquebar;
tacitus conscripsit tabellas, obsignatas mi has dedit.
tibi me iussit dare, sed metuo, ne idem cantent quod priores.
nosce signum. estne eius? **NIC.** Novi. libet perlegere

has. **C.** Perlege.
nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio,
turbat equos lepide ligneus. **NIC.** Chrysale, ades, dum ego has perlego.
CHRYS. Quid me tibi adesse opus est? **N.** Volo, [ut quod iubeo facias]
ut scias quae hic scripta sient.
CHRYS. Nil moror neque scire volo.
NIC. Tamen ades. **CHRYS.** Quid opust? **NIC.** Taceas:
quod iubeo id facias. **CHRYS.** Adero.
NIC. Euge litteras minutas. **CHRYS.** Qui quidem videat parum;
verum, qui satis videat, grandes satis sunt. **NIC.** Animum advortito igitur.
CHRYS. Nolo inquam. **NIC.** At volo inquam. **CHRYS.** Quid opust?
NIC. At enim id quod te iubeo facias.
CHRYS. Iustumst <ut> tuos tibi servos tuo arbitratu serviat.
NIC. Hoc age sis nunciam. **C.** Vbi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
NIC. Cerae quidem haud parsit neque stilo;
sed quidquid est, pellegere certumst.
'Pater, ducentos Philippos quaeso Chrysalo
da, si esse salvom vis me aut vitalem tibi.'
malum quidem hercle magnum. **CHRYS.** Tibi dico. **NIC.** Quid est?
CHRYS. Non prius salutem scripsit? **NIC.** Nusquam sentio.
CHRYS. Non dabis, si sapies; verum si das maxume,
ne ille alium gerulum quaerat, si sapiet, sibi:
nam ego non laturus sum, si iubeas maxume.
sat sic suspectus sum, cum careo noxia.
NIC. Ausculta porro, dum hoc quod scriptumst perlego.
CHRYS. Inde a principio iam inpudens epistula est.
NIC. 'Pudet prodire me ad te in conspectum, pater:
tantum flagitium te scire audivi meum,
quod cum peregrini cubui uxore militis.'
pol haud derides; nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
CHRYS. Nihil est illorum quin ego illi dixerim.
NIC. 'Stulte fecisse fateor. sed quaeso, pater,
ne me, in stultitia si deliqui, deseras.
ego animo cupido atque oculis indomitis fui;

persuasumst facere quoius me nunc facti pudet.'
prius te cavisse ergo quam pudere aequom fuit.
CHRYS. Eadem istaec verba dudum illi dixi omnia.
NIC. 'Quaeso ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
me obiurigavit plurumis verbis malis,
et me meliorem fecit praeceptis suis,
ut te ei habere gratiam aequom sit bonam.'
CHRYS. Estne istuc istic scriptum? **NIC.** Em specta, tum scies.
CHRYS. Vt qui deliquit supplex est ultro omnibus.
NIC. 'Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.'
CHRYS. Ne unum quidem hercle, si sapis. **NIC.** Sine perlegam.
'ego ius iurandum verbis conceptis dedi,
daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
prius quam a me abiret. nunc, pater, ne perierem
cura atque abduce me hinc ab hac quantum potest,
quam propter tantum damni feci et flagiti.
cave tibi ducenti nummi dividiae fuant;
sescenta tanta reddam, si vivo, tibi.
vale atque haec cura'. quid nunc censes, Chrysale?
CHRYS. Nihil ego tibi hodie consili quicquam dabo,
neque ego haud committam ut, si quid peccatum siet,
fecisse dicas de mea sententia.
verum, ut ego opinor, si ego in istoc sim loco,
dem potius aurum quam illum corrumpi sinam.
duae condiciones sunt: utram tu accipias vide:
vel ut aurum perdas vel ut amator perieret.
ego neque te iubeo neque veto, neque suadeo.
NIC. Miseret me illius. **CHRYS.** Tuos est, non mirum facis.
si plus perdundum sit, periisse suaviust,
quam illud flagitium volgo dispalescere.
NIC. Ne ille edepol Ephesi multo mavellem foret,
dum salvos esset, quam revenisset domum.
quid ego istic? quod perdundumst properem perdere.
binos ducentos Philippos iam intus ecferam,
et militi quos dudum promisi miser
et istos. mane istic, iam exeo ad te, Chrysale.—
CHRYS. Fit vasta Troia, scindunt proceres Pergamum.
scivi ego iam dudum fore me exitio Pergamo.
edepol qui me esse dicat cruciatu malo
dignum, ne ego cum illo pignus haud ausim dare;
tantas turbellas facio. sed crepuit foris:

ecfertur praeda ex Troia. taceam nunciam.
NIC. Cape hoc tibi aurum, Chrysale, i, fer filio.
ego ad forum autem hinc ibo, ut solvam militi.
CHRYS. Non equidem accipiam. proin tu quaeras qui ferat.
nolo ego mihi credi. **NIC.** Cape vero, odiose facis.
CHRYS. Non equidem capiam. **NIC.** At quaeso. **C.** Dico ut res se habet.
NIC. Morare. **CHRYS.** Nolo, inquam, aurum concredi mihi.
vel da aliquem qui servet me. **NIC.** Ohe, odiose facis.
CHRYS. Cedo, si necesse est. **NIC.** Cura hoc. iam ego huc revenero.—
CHRYS. Curatum est — esse te senem miserrumum.
hoc est incepta efficere pulcre: bellule
mi evenit, ut ovans praeda onustus incederem;
salute nostra atque urbe capta per dolum
domum reduco integrum omnem exercitum.
sed, spectatores, vos nunc ne miremini
quod non triumpho: pervolgatum est, nil moror;
verum tamen accipientur mulso milites.
nunc hanc praedam omnem iam ad quaestorem deferam. —

IV.x

PHILOXENVS Quam magis in pectore meo foveo quas meus filius turbas turbet,
quam se ad vitam et quos ad mores praecipitem inscitus capessat,
magis curae est magisque adformido, ne is pereat neu corrumpatur.
scio, fui ego illa aetate et feci illa omnia, sed more modesto;
neque placitant mores quibus video volgo <in> gnatos esse parentes:
[duxi, habui scortum, potavi, dedi, donavi, sed enim id raro.]
ego dare me meo gnato institui, ut animo obsequium sumere possit;
aequom esse puto, sed nimis nolo desidiae ei dare ludum.
nunc Mnesilochum, quod mandavi,
viso ecquid eum ad virtutem aut ad
frugem opera sua compulerit, sic
ut eum, si convenit, scio fe-
cisse: eost ingenio natus.

ACTVS V

V.i

NICOBVLVS Quicumque ubi ubi sunt, qui fuerunt quique futuri sunt posthac
stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
solus ego omnis longe antideo
stultitia et moribus indoctis.
perii, pudet: hocine me aetatis
ludos bis factum esse indigne?
magis quam id reputo, tam magis uror
quae meus filius turbavit.
perditus sum atque eradicatus
sum, omnibus exemplis excrucior.
omnia me mala consectantur,
omnibus exitiis interii.
Chrysalus med hodie laceravit,
Chrysalus me miserum spoliavit:
is me scelus auro usque attondit
dolis doctis indoctum, ut lubitumst.
ita miles memorat meretricem esse
eam quam ille uxorem esse aiebat,
omniaque ut quidque actum est memoravit,
eam sibi hunc annum conductam,
relicuom id auri factum quod ego ei
stultissimus homo promisissem: hoc,
hoc est quo <cor> peracescit;
hoc est demum quod percrucior,
me hoc aetatis ludificari,
[immo edepol sic ludos factum]
cano capite atque alba barba
miserum me auro esse emunctum.
perii, hoc servom meum non nauci facere esse ausum! atque ego, si alibi
plus perdiderim, minus aegre habeam minusque id mihi damno ducam.
PHIL. Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visust; sed quem video?
hic quidemst pater Mnesilochi.
N. Euge, socium aerumnae et mei mali video.
Philoxene, salve. **PHIL.**Et tu. unde agis? **NIC.** Vnde homo miser atque infortunatus.
P. At pol ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infortunatum.
NIC. Igitur pari fortuna, aetate ut sumus, utimur. **PHIL.** Sic est. sed tu,

quid tibist? **NIC.** Pol mihi par, idem est quod tibi.
PHIL. Numquid nam ad filium haec aegritudo attinet?
NIC. Admodum. **PHIL.** Idem mihi morbus in pectorest.
NIC. At mihi Chrysalus optumus homo
perdidit filium, me atque rem omnem meam.
PHIL. Quid tibi ex filio nam, obsecro, aegrest? **NIC.** Scies:
id, perit cum tuo: ambo aeque amicas habent.
PHIL. Qui scis? **NIC.** Vidi. **PHIL.** Ei mihi, disperii.
NIC. Quid dubitamus pultare atque huc evocare ambos foras?
PHIL. Haud moror. **NIC.** Heus Bacchis, iube sis actutum aperiri fores,
nisi mavoltis fores et postes comminui securibus.

V.ii
BACCHIS Quis sonitu ac tumultu tanto nominat me atque pultat aedes?
NIC. Ego atque hic. **BACCH.** Quid hoc est negoti nam, amabo?
quis has huc ovis adegit?
NIC. Ovis nos vocant pessumae. **SOROR** Pastor harum
dormit, quom haec eunt sic a pecu balitantes.
BACCH. At pol nitent, haud sordidae videntur ambae.
SOR. Attonsae hae quidem ambae usque sunt. **PHIL.** Vt videntur
deridere nos. **NIC.** Sine suo usque arbitratu.
BACCH. Rerin ter in anno tu has tonsitari?
SOR. Pol hodie altera iam bis detonsa certo est.
BACCH. Vetulae sunt, ~ thimiame. **SOR.** At bonas fuisse credo.
BACCH. Viden limulis, obsecro, ut intuentur?
SOR. Ecastor sine omni arbitror malitia esse.
PHIL. Merito hoc nobis fit, qui quidem huc venerimus.
BACCH. Cogantur quidem intro. **SOR.** Haud scio quid eo opus sit,
quae nec lac nec lanam ullam habent. sic sine astent.
exsolvere quanti fuere, omnis fructus
iam illis decidit. non vides, ut palantes
solae liberae
grassentur? quin aetate credo esse mutas:
ne balant quidem, quom a pecu cetero absunt.
stultae atque haud malae videntur.
SOR. Revortamur intro, soror. **NIC.** Ilico ambae
manete: haec oves volunt vos.

SOR. Prodigium hoc quidemst: humana nos voce appellant oves.
NIC. Haec oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.
BACCH. Si quam debes, te condono: tibi habe, numquam abs te petam.
sed quid est quapropter nobis vos malum minitamini?
PHIL. Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
NIC. Et praeter eos agnos meus est istic clam mordax canis:
qui nisi nobis producuntur iam atque emittuntur foras,
arietes truces nos erimus, iam in vos incursabimus.
B. Soror, est quod te volo secreto. **S.** Eho, amabo. **N.** Quo illaec abeunt?
BACCH. Senem illum tibi dedo ulteriorem, lepide ut lenitum reddas;
ego ad hunc iratum adgrediar, <si> possumus nos hos intro inlicere huc.
S. Meum pensum ego lepide accurabo, quamquam odiost mortem amplexari.
B. Facito ut facias. **S.** Taceas. tu tuom facito: ego quod dixi haud mutabo.
NIC. Quid illaec illic in consilio duae secreto consultant?
PHIL. Quid ais tu, homo? **NIC.** Quid me vis?
PHIL. Pudet dicere me tibi quiddam.
N. Quid est quod pudeat? **P.** Sed amico homini tibi quod volo credere certumst.
nihili sum. **NIC.** Istuc iam pridem scio. sed qui nihili es? id memora.
PHIL. Tactus sum vehementer visco;
cor stimulo foditur. **NIC.** Pol tibi multo aequius est coxendicem.
sed quid istuc est? etsi iam ego ipsus quid sit probe scire puto me;
verum audire etiam ex te studeo. **PHIL.** Viden hanc? **NIC.** Video. **PHIL.** Haud mala est mulier.
NIC. Pol vero ista mala et tu nihili. **PHIL.** Quid multa? ego amo. **NIC.** An amas? **PHIL.** Nai gar.
NIC. Tun, homo putide, amator istac fieri aetate audes? **PHIL.** Qui non?
NIC. Quia flagitium est. **PHIL.** Quid opust verbis? meo filio non sum iratus,

neque te tuost aequom esse iratum: si amant, sapienter faciunt.
BACCH. Sequere hac. **NIC.** Eunt eccas tandem
probri perlecebrae et persuastrices.
quid nunc? etiam redditis nobis
filios et servom? an ego experior
tecum vim maiorem? **PHIL.** Abin hinc?
non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam inlepide appelles.
BACCH. Senex optime quantumst in terra, sine <me> hoc exorare abs te,
ut istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.
NIC. Ni abeas, quamquam tu bella es,
malum tibi magnum dabo iam. **BACCH.** Patiar,
non metuo, ne quid mihi doleat
quod ferias. **NIC.** Vt blandiloquast!
ei mihi, metuo. **SOR.** Hic magis tranquillust.
BACCH. I hac mecum intro atque ibi, si quid vis,
filium concastigato.
N. Abin a me, scelus? **B.** Sine, mea pietas, te
exorem. **N.** Exores tu me?
S. Ego quidem ab hoc certe exorabo. **P.** Immo ego te oro, ut me intro abducas.
SOR. Lepidum te. **PHIL.** At scin quo pacto me ad te intro abducas? **SOR.**

PHIL. Omnia quae cupio commemoras.
NIC. Vidi ego nequam homines, verum te
neminem deteriorem. **PHIL.** Ita sum.
BACCH. I hac mecum intro, ubi tibi sit lepide victibus, vino atque unguentis.
NIC. Satis, satis iam vostrist convivi:
me nil paenitet ut sim acceptus:
quadringentis Philippis filius me et
Chrysalus circumduxerunt.
quem quidem ego ut non excruciem,
alterum tantum auri non meream.
BACCH. Quid tandem, si dimidium auri
redditur, in hac mecum intro? atque ut
eis delicta ignoscas. **PHIL.** Faciet.
NIC. Minime, nolo. nil moror, sine sic.
malo illos ulcisci ambo.
PHIL. Etiam tu, homo nihili? quod di dant boni cave culpa tua amissis:

dimidium auri datur: accipias, potesque et scortum accumbas.
NIC. Egon ubi filius corrumpatur meus, ibi
potem? **PHIL.** Potandumst.
NIC. Age iam, id ut ut est, etsi est dedecori, patiar, facere inducam animum:
egon, cum haec cum illo accubet, inspectem? **BACCH.** Immo equidem pol tecum
accumbam,
te amabo et te amplexabor.
NIC. Caput prurit, perii, vix negito.
BACCH. Non tibi venit in mentem, amabo,
si dum vivas tibi bene facias
tam pol id quidem esse haud perlonginquom,
neque, si hoc hodie amissis, post in
morte eventurum esse umquam?
N. Quid ago? **P.** Quid agas? rogitas etiam? **N.** Libet et metuo. **B.** Quid metuis?
NIC. Ne obnoxius filio sim et servo. **BACCH.** Mel meum, amabo, etsi haec fiunt,
tuost: unde illum sumere censes, nisi quod tute illi dederis?
hanc veniam illis sine te exorem. **NIC.** Vt terebrat! satin offirmatum
quod mihi erat, id me exorat?
tua sum opera et propter te improbior. **BACCH.** Neminis quam mea mavellem.
satin ego istuc habeo firmatum? **NIC.** Quod semel dixi haud mutabo.
BACCH. It dies, ite intro accubitum,
filii vos exspectant intus. **NIC.** Quam quidem actutum emoriamur.
S. Vesper hic est, sequimini. **N.** Ducite nos quo lubet
tamquam quidem addictos.
BACCH. Lepide ipsi hi sunt capti, suis qui filiis fecere insidias.

GREX

Hi senes nisi fuissent nihili iam inde ab adulescentia,
non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus;
neque adeo haec faceremus, ni antehac vidissemus fieri,
ut apud lenones rivales filiis fierent patres.

T. MACCI PLAVTI CAPTIVI

PERSONAE

ERGASILVS PARASITVS
HEGIO SENEX
LORARIVS
PHILOCRATES ADVLESCENS
TYNDARVS SERVVS
ARISTOPHONTES ADVLESCENS
PVER
PHILOPOLEMVS ADVLESCENS
STALAGMVS SERVVS

ARGVMENTVM

Captust in pugna Hegionis filius;
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Aleos,
Tantum studens ut natum captum recuperet;
Et inibi emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine
Vt amittatur fecit: ipsus plectitur;
Et is reduxit captum, et fugitavum simul,
Indicio cuius alium agnoscit filium.

PROLOGVS

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
~illi qui astant, hi stant ambo, non sedent;
hoc vos mihi testes estis me verum loqui.
senex qui hic habitat Hegio est huius pater.
sed is quo pacto serviat suo sibi patri,
id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
seni huic fuerunt filii nati duo;
alterum quadrimum puerum servos surpuit
eumque hinc profugiens vendidit in Alide
patri huius. iam hoc tenetis? *** optume est.
negat hercle ille ultimus. accedito.
si non ubi sedeas locus est, est ubi ambules,
quando histrionem cogis mendicarier.
ego me tua causa, ne erres, non rupturus sum.
vos qui potestis ope vestra censerier,
accipite relicuom: alieno uti nil moror.
fugitivos ille, ut dixeram ante, huius patri

domo quem profugiens dominum abstulerat vendidit.
is postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
peculiarem, quia quasi una aetas erat.
hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater;
enim vero di nos quasi pilas homines habent.
rationem habetis, quo modo unum amiserit.
postquam belligerant Aetoli cum Aleis,
ut fit in bello, capitur alter filius:
medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
coepit captivos commercari hic Aleos,
si quem reperire possit qui mutet suom,
illum captivom: hunc suom esse nescit, qui domist.
et quoniam heri indaudivit, de summo loco
summoque genere captum esse equitem Aleum,
nil pretio parsit, filio dum parceret:
reconciliare ut facilius posset domum,
emit hosce e praeda ambos de quaestoribus.
hisce autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
quo pacto hic servos suom erum hinc amittat domum.
itaque inter se commutant vestem et nomina;
illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus:
huius illic, hic illius hodie fert imaginem.
et hic hodie expediet hanc docte fallaciam,
et suom erum faciet libertatis compotem,
eodemque pacto fratrem servabit suom
reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
imprudens: itidem ut saepe iam in multis locis
plus insciens quis fecit quam prudens boni.
sed inscientes sua sibi fallacia
ita compararunt et confinxerunt dolum
itaque hi commenti, de sua sententia
ut in servitute hic ad suom maneat patrem:
ita nunc ignorans suo sibi servit patri;
homunculi quanti sunt, quom recogito!
haec res agetur nobis, vobis fabula.
sed etiam est, paucis vos quod monitos voluerim.
profecto expediet fabulae huic operam dare.
non pertractate facta est neque item ut ceterae:
neque spurcidici insunt versus, immemorabiles;
hic neque periurus leno est nec meretrix mala
neque miles gloriosus; ne vereamini,
quia bellum Aetolis esse dixi cum Aleis:

foris illic extra scaenam fient proelia.
nam hoc paene iniquomst, comico choragio
conari desubito agere nos tragoediam.
proin si quis pugnam expectat, litis contrahat:
valentiorem nactus adversarium
si erit, ego faciam ut pugnam inspectet non bonam,
adeo ut spectare postea omnis oderit.
abeo. valete, iudices iustissimi
domi duellique duellatores optumi.

ACTVS I

I.i

ERGASILVS Iuventus nomen indidit Scorto mihi,
eo quia invocatus soleo esse in convivio.
scio absurde dictum hoc derisores dicere,
at ego aio recte. nam scortum in convivio
sibi amator, talos quom iacit, scortum invocat.
estne invocatum an non <est? est> planissume;
verum hercle vero nos parasiti planius,
quos numquam quisquam neque vocat neque invocat.
quasi mures semper edimus alienum cibum;
ubi res prolatae sunt, quom rus homines eunt,
simul prolatae res sunt nostris dentibus.
quasi, cum caletur, cocleae in occulto latent,
suo sibi suco vivont, ros si non cadit,
item parasiti rebus prolatis latent
in occulto miseri, victitant suco suo,
dum ruri rurant homines quos ligurriant.
prolatis rebus parasiti venatici
sumus, quando res redierunt, molossici
odiosicique et multum incommodestici.
et hic quidem hercle, nisi qui colaphos perpeti
potest parasitus frangique aulas in caput,
[vel] ire extra portam Trigeminam ad saccum licet.
quod mihi ne eveniat, non nullum periculum est.
nam postquam meus rex est potitus hostium—
ita nunc belligerant Aetoli cum Aleis;
nam Aetolia haec est, illic est captus in Alide,
Philopolemus, huius Hegionis filius
senis, qui hic habitat, quae aedes lamentariae
mihi sunt, quas quotienscumque conspicio fleo;

nunc hic occepit quaestum hunc fili gratia
inhonestum et maxime alienum ingenio suo:
homines captivos commercatur, si queat
aliquem invenire, suom qui mutet filium.
quod quidem ego nimis quam cupio *** ut impetret;
nam ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
<nam> nulla est spes iuventutis, sese omnis amant;
ille demum antiquis est adulescens moribus,
cuius numquam voltum tranquillavi gratiis.
condigne pater est eius moratus moribus.
nunc ad eum pergam. sed aperitur ostium,
unde saturitate saepe ego exii ebrius.

I.ii
HEGIO Advorte animum sis tu: istos captivos duos,
heri quos emi de praeda a quaestoribus,
eis indito catenas singularias
istas, maiores, quibus sunt iuncti, demito;
sinito ambulare, si foris si intus volent,
sed uti adserventur magna diligentia.
liber captivos avis ferae consimilis est:
semel fugiendi si data est occasio,
satis est, numquam postilla possis prendere.
LORARIVS Omnes profecto liberi lubentius
sumus quam servimus. **HEG.** Non videre ita tu quidem.
LOR. Si non est quod dem, mene vis dem ipse—in pedes?
HEG. Si dederis, erit extemplo mihi quod dem tibi.
LOR. Avis me ferae consimilem faciam, ut praedicas.
HEG. Ita ut dicis: nam si faxis, te in caveam dabo.
sed satis verborumst. cura quae iussi atque abi.
ego ibo ad fratrem ad alios captivos meos,
visam ne nocte hac quippiam turbaverint.
inde me continuo recipiam rursum domum.
ERG. Aegre est mi, hunc facere quaestum carcerarium
propter sui gnati miseriam miserum senem.
sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,
vel carnificinam hunc facere possum perpeti.
HEG. Quis hic loquitur? **ERG.** Ego, qui tuo maerore maceror,
macesco, consenesco et tabesco miser;
ossa atque pellis sum miser a macritudine;
neque umquam quicquam me iuvat quod edo domi:

foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
HEG. Ergasile, salve. **ERG.** Di te bene ament, Hegio.
HEG. Ne fle. **ERG.** Egone illum non fleam? egon non defleam
Talem adulescentem? **HEG.** Semper sensi, filio
meo te esse amicum, et illum intellexi tibi.
ERG. Tum denique homines nostra intellegimus bona,
quom quae in potestate habuimus, ea amisimus.
ego, postquam gnatus tuos potitust hostium,
expertus quanti fuerit nunc desidero.
HEG. Alienus cum eius incommodum tam aegre feras,
quid me patrem par facerest, cui ille est unicus?
ERG. Alienus ego? alienus illi? aha, Hegio,
numquam istuc dixis neque animum induxis tuom;
tibi ille unicust, mi etiam unico magis unicus.
HEG. Laudo, malum cum amici tuom ducis malum.
nunc habe bonum animum. **ERG.** Eheu, huic illud dolet,
quia nunc remissus est edendi exercitus.
HEG. Nullumne interea nactu's, qui posset tibi
remissum quem dixti imperare exercitum?
ERG. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam,
quoi optigerat postquam captust Philopolemus tuos.
HEG. Non pol mirandum est fugitare hanc provinciam.
multis et multigeneribus opus est tibi
militibus: primumdum opus est Pistorensibus;
eorum sunt aliquot genera Pistorensium:
opus Paniceis est, opus Placentinis quoque;
opus Turdetanis, opust Ficedulensibus;
iam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
ERG. Vt saepe summa ingenia in occulto latent;
hic qualis imperator nunc privatus est.
HEG. Habe modo bonum animum, nam illum confido domum
in his diebus me reconciliassere.
nam eccum hic captivom adulescentem <intus> Aleum,
prognatum genere summo et summis ditiis:
hoc illum me mutare confido pote.
ERG. Ita di deaeque faxint. sed num quo foras
vocatus <es> ad cenam? **HEG.** Nusquam, quod sciam.
sed quid tu id quaeris? **ERG.** Quia mi est natalis dies;
propterea te vocari ad te ad cenam volo.
HEG. Facete dictum. sed si pauxillo potes
contentus esse. **ERG.** Ne perpauxillum modo,
nam istoc me assiduo victu delecto domi;

age sis, roga emptum: nisi qui meliorem adferet
quae mi atque amicis placeat condicio magis,
quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.
HEG. Profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi.
sed si venturu's, temperi. **ERG.** Em, vel iam otium est.
HEG. I modo, venare leporem: nunc irim tenes;
nam meus scruposam victus commetat viam.
ERG. Numquam istoc vinces me, Hegio, ne postules:
cum calceatis dentibus veniam tamen.
HEG. Asper meus victus sane est. **ERG.** Sentisne essitas?
HEG. Terrestris cena est. **ERG.** Sus terrestris bestia est.
HEG. Multis holeribus. **ERG.** Curato aegrotos domi.
numquid vis? **HEG.** Venias temperi. **ERG.** Memorem mones. —
HEG. Ibo intro atque intus subducam ratiunculam,
quantillum argenti mi apud trapezitam siet.
ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.—

ACTVS II

II.i

LORARII Si di immortales id voluerunt, vos hanc aerumnam exsequi,
decet id pati animo aequo: si id facietis, levior labos erit.
domi fuistis, credo, liberi:
nunc servitus si evenit, ei vos morigerari mos bonust
et erili imperio eamque ingeniis vostris lenem reddere.
indigna digna habenda sunt, erus quae facit.
CAPTIVI Oh oh oh.
LOR. Eiulatione haud opus est, oculis haud lacrimantibus:
in re mala animo si bono utare, adiuvat.
TYNDARVS At nos pudet, quia cum catenis sumus. **LOR.** At pigeat postea
nostrum erum, si vos eximat vinculis,
aut solutos sinat, quos argento emerit.
TYND. Quid a nobis metuit? scimus nos
nostrum officium quod est, si solutos sinat.
LOR. At fugam fingitis: sentio quam rem agitis.
PHILOCRATES Nos fugiamus? quo fugiamus? **L.** In patriam. **P.** Apage, haud
nos id deceat,
fugitivos imitari. **LOR.** Immo edepol, si erit occasio, haud dehortor.

TYND. Vnum exorare vos sinite nos. **LOR.** Quidnam id est?
TYND. Vt sine hisce arbitris
atque vobis nobis detis locum loquendi.
LOR. Fiat. abscedite hinc: nos concedamus huc.
sed brevem orationem incipisse.
TYND. Em istuc mihi certum erat. concede huc.
LOR. Abite ab istis. **TYND.** Obnoxii ambo
vobis sumus propter hanc rem, quom quae volumus nos
copia est ~ ea facitis nos compotes.
PHIL. Secede huc nunciam, si videtur, procul,
ne arbitri dicta nostra arbitrari queant
neu permanet palam haec nostra fallacia.
nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
sed malum maxumum, si id palam provenit.
nam si erus mihi es tu atque ego me tuom esse servom assimulo,
tamen viso opust, cauto est opus, ut hoc sobrie sineque arbitris
accurate agatur, docte et diligenter;
tanta incepta res est: haud somniculose hoc
agendum est. **TYND.** Ero ut me voles esse. **PHIL.** Spero.
TYND. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite
carum offerre <me> meum caput vilitati.
PHIL. Scio. **TYND.** At scire memento, quando id quod voles habebis;
nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
dum id impetrant, boni sunt;
sed id ubi iam penes sese habent,
ex bonis pessimi et fraudulentissimi
fiunt: nunc ut mihi te volo esse autumo.
[quod tibi suadeam, suadeam meo patri.]
PHIL. Pol ego si te audeam, meum patrem nominem:
nam secundum patrem tu es pater proximus.
TYND. Audio. **PHIL.** Et propterea saepius te uti memineris moneo:
non ego erus tibi, sed servos sum; nunc obsecro te hoc unum—
quoniam nobis di immortales animum ostenderunt suom,
ut qui erum me tibi fuisse atque esse conservom velint,
quom antehac pro iure imperitabam meo, nunc te oro per precem—
per fortunam incertam et per mei te erga bonitatem

patris,
perque conservitium commune, quod hostica evenit manu,
ne me secus honore honestes quam quom servibas mihi,
atque ut qui fueris et qui nunc sis meminisse ut memineris.
TYND. Scio quidem me te esse nunc et te esse
me. **PHIL.** Em istuc si potes
memoriter meminisse, inest spes nobis in hac
astutia.

II.ii
HEGIO Iam ego revertar intro, si ex his quae volo
exquisivero.
ubi sunt isti quos ante aedis iussi huc produci foras?
PHIL. Edepol tibi ne in quaestione essemus cautum
intellego,
ita vinclis custodiisque circum moeniti sumus.
HEG. Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam
cavet;
etiam cum cavisse ratus est, saepe is cautor captus est.
an vero non iusta causa est, ut vos servem sedulo,
quos tam grandi sim mercatus praesenti pecunia?
PHIL. Neque pol tibi nos, quia nos servas, aequomst vitio
vortere,
neque te nobis, si abeamus hinc, si fuat
occasio.
HEG. Vt vos hic, itidem illic apud vos meus servatur filius.
PHIL. Captus est? **HEG.** Ita. **PHIL.** Non igitur nos soli ignavi
fuimus.
HEG. Secede huc. nam sunt quae ex te solo scitari volo.
quarum rerum te falsilocum mi esse nolo. **PHIL.** Non ero
quod sciam. si quid nescibo, id nescium tradam
tibi.
TYND. Nunc senex est in tostrina, nunc iam cultros attinet.
ne id quidem, involucrum inicere, voluit, vestem ut ne
inquinet.
sed utrum strictimne adtonsurum dicam esse an per
pectinem,
nescio; verum, si frugist, usque admutilabit probe.
HEG. Quid tu? servosne esse an liber mavelis, memora
mihi.
PHIL. Proxumum quod sit bono quodque a malo longissume,
id volo; quamquam non multum fuit molesta servitus,
nec mihi secus erat quam si essem familiaris filius.
TYND. Eugepae, Thalem talento non emam Milesium,

nam ad sapientiam huius *** nimius nugator fuit.
ut facete orationem ad servitutem contulit.
HEG. Quo de genere natust illic Philocrates? **PHIL.** Polyplusio:
quod genus illi est unum pollens atque honoratissumum.
H. Quid ipsus hic? quo honore est illic? **P.** Summo, atque ab summis viris.
HEG. [Tum igitur ei cum in Aleis tanta gratia est, ut praedicas,]
quid divitiae, suntne opimae? **PHIL.** Vnde excoquat sebum senex.
HEG. Quid pater, vivitne? **PHIL.** Vivom, cum inde abimus, liquimus;
nunc vivat<ne> necne, id Orcum scire oportet scilicet.
TYND. Salva res est, philosophatur quoque iam, non mendax modo est.
HEG. Quid erat ei nomen? **PHIL.** Thensaurochrysonicochrysides.
HEG. Videlicet propter divitias inditum id nomen quasi est.
PHIL. Immo edepol propter avaritiam ipsius atque audaciam.
[nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.]
HEG. Quid tu ais? tenaxne pater est eius? **PHIL.** Immo edepol pertinax;
quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacruficat,
ad rem divinam quibus est opus, Samiis vasis utitur,
ne ipse Genius surripiat: proinde aliis ut credat vide.
HEG. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc quae volo exquaesivero.
Philocrates, hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
nam ego ex hoc quo genere gnatus sis scio, hic fassust mihi;
haec tu eadem si confiteri vis, tua <ex> re feceris:
quae tamen scio scire me ex hoc. **TYND.** Fecit officium hic suom,
cum tibi est confessus verum, quam<quam> volui sedulo
meam nobilitatem occultare et genus et divitias meas,
Hegio; nunc quando patriam et libertatem perdidi,
non ego istunc me potius quam te metuere aequom censeo.
vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabiles;
memini, cum dicto haud audebat: facto nunc laedat licet.

sed viden? fortuna humana fingit artatque ut lubet:
me, qui liber fueram, servom fecit, e summo infimum;
qui imperare insueram, nunc alterius imperio obsequor.
et quidem si, proinde ut ipse fui imperator familiae,
habeam dominum, non verear ne iniuste aut graviter mi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non vis, voluerim.
HEG. Loquere audacter. **TYND.** Tam ego fui ante liber quam gnatus tuos,
tam mihi quam illi libertatem hostilis eripuit manus,
tam ille apud nos servit, quam ego nunc hic apud te servio.
est profecto deus, qui quae nos gerimus auditque et videt:
is, uti tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit;
bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
quam tu filium tuom, tam pater me meus desiderat.
HEG. Memini ego istuc. sed faterin eadem quae hic fassust mihi?
TYND. Ego patri meo esse fateor summas divitias domi
meque summo genere gnatum. sed te optestor, Hegio,
ne tuom animum avariorem faxint divitiae meae:
ne patri, tam etsi sum unicus, decere videatur magis,
me saturum servire apud te sumptu et vestitu tuo
potius quam illi, ubi minime honestumst, mendicantem vivere.
HEG. [Ego virtute deum et maiorum nostrum dives sum satis.]
non ego omnino lucrum omne esse utile homini existimo:
scio ego, multos iam lucrum lutulentos homines reddidit;
est etiam ubi profecto damnum praestet facere quam lucrum.
odi ego aurum: multa multis saepe suasit perperam.
nunc hoc animum advorte, ut ea quae sentio pariter scias.
filius meus illic apud vos servit captus Alide:
eum si reddis mihi, praeterea unum nummum ne duis;
et te et hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
TYND. Optumum atque aequissumum oras optumusque hominum es homo.
sed is privatam servitutem servit illi an publicam?
HEG. Privatam medici Menarchi. **TYND.** Pol is quidem huius est cliens.
tam hoc quidem tibi in proclivi quam imber est quando pluit.

HEG. Fac is homo ut redimatur. **TYND.** Faciam. sed te id oro, Hegio—
HEG. Quid vis, dum ab re ne quid ores,
faciam. **TYND.** Ausculta, tum scies.
ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
verum quaeso ut aestumatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
ut is homo redimatur illi. **HEG.** Immo alium potius misero
hinc, ubi erunt indutiae, illuc, tuom qui conveniat patrem,
qui tua quae tu iusseris mandata ita ut velis perferat.
TYND. At nihil est ignotum ad illum mittere: operam luseris.
hunc mitte, hic transactum reddet omne, si illuc venerit.
nec quemquam fideliorem neque cui plus credat potes
mittere ad eum nec qui magis sit servos ex sententia,
neque adeo cui suom concredat filium hodie audacius.
ne vereare, meo periclo huius ego experiar fidem,
fretus ingenio eius, quod me esse scit erga se benevolum.
HEG. Mittam equidem istunc aestumatum tua fide, si vis. **TYND.** Volo;
quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
HEG. Num quae causa est quin, si ille huc non redeat, viginti minas
mihi des pro illo? **TYND.** Optuma immo. **HEG.** Solvite istum nunciam,
atque utrumque. **TYND.** Di tibi omnis omnia optata offerant,
cum me tanto honore honestas cumque ex vinclis eximis.
hoc quidem haud molestumst, iam quod collus collari caret.
HEG. Quod bonis bene fit beneficium, gratia ea gravida est bonis.
nunc tu illum si illo es missurus, dice monstra praecipe
quae ad patrem vis nuntiari. vin vocem huc ad te? **TYND.** Voca.

II.iii
HEG. Quae res bene vortat mihi meoque filio
vobisque, volt te novos erus operam dare
tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
nam ego te aestumatum huic dedi viginti minis,
hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,
meum ut illic redimat filium, mutatio
inter me atque illum ut nostris fiat filiis.

PHIL. Vtroque vorsum rectumst ingenium meum,
ad te atque ad illum; pro rota me uti licet:
vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
HEG. Tute tibi tuopte ingenio prodes plurumum,
cum servitutem ita fers ut ferri decet.
sequere. em tibi hominem. **TYND.** Gratiam habeo tibi,
quom copiam istam mi et potestatem facis,
ut ego ad parentes hunc remittam nuntium,
qui me quid rerum hic agitem et quid fieri velim
patri meo, ordine omnem rem, illuc perferat.
nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
ut te aestumatum in Alidem mittam ad patrem,
si non rebitas huc, ut viginti minas
dem pro te. **PHIL.** Recte convenisse sentio.
nam pater expectat aut me aut aliquem nuntium,
qui hinc ad se veniat. **TYND.** Ergo animum advortas volo
quae nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
PHIL. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo,
ut potissimum quod in rem recte conducat tuam,
id petam idque persequar corde et animo atque viribus.
TYND. Facis ita ut te facere oportet. nunc animum advortas volo:
omnium primum salutem dicito matri et patri
et cognatis et si quem alium benevolentem videris;
me hic valere et servitutem servire huic homini optumo,
qui me honore honestiorem semper fecit et facit.
PHIL. Istuc ne praecipias, facile memoria memini tamen.
TYND. Nam equidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.
dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit
de huius filio. **PHIL.** Quae memini, mora mera est monerier.
TYND. Vt eum redimat et remittat nostrum huc amborum vicem.
PHIL. Meminero. **H.** At quamprimum pote: istuc in rem utriquest maxime.
PHIL. Non tuom tu magis videre quam ille suom gnatum cupit.
HEG. Meus mihi, suos cuique est carus. **PHIL.** Numquid aliud vis patri
nuntiari? **TYND.** Me hic valere et—tute audacter dicito,
Tyndare—inter nos fuisse ingenio haud discordabili,

neque te commeruisse culpam—neque me adversatum tibi—
beneque ero gessisse morem in tantis aerumnis tamen;
neque med umquam deseruisse te neque factis neque fide,
rebus in dubiis egenis. haec pater quando sciet,
Tyndare, ut fueris animatus erga suom gnatum atque se,
numquam erit tam avarus, quin te gratiis emittat manu ~
et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
nam tua opera et comitate et virtute et sapientia
fecisti ut redire liceat ad parentis denuo,
cum apud hunc confessus es et genus et divitias meas:
quo pacto emisisti e vinclis tuom erum tua sapientia.
PHIL. Feci ego ista ut commemoras, et te meminisse id gratum est mihi.
merito tibi ea evenerunt a me; nam nunc, Philocrates,
si ego item memorem quae me erga multa fecisti bene,
nox diem adimat; nam quasi servos meus esses, nihilo setius
<tu> mihi obsequiosus semper fuisti. **HEG.** Di vostram fidem,
hominum ingenium liberale. ut lacrumas excutiunt mihi.
videas corde amare inter se. quantis <lautus> laudibus
suom erum servos collaudavit. **TYND.** Pol istic me haud centesimam
partem laudat quam ipse meritust ut laudetur laudibus.
HEG. Ergo cum optume fecisti, nunc adest occasio
bene facta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
PHIL. Magis non factum possum velle, quam opera experiar persequi;
id ut scias, Iovem supremum testem laudo, Hegio,
me infidelem non futurum Philocrati. **HEG.** Probus es homo.
PHIL. Nec me secus umquam ei facturum quicquam quam memet mihi.
TYND. Istaec dicta te experiri et operis et factis volo;
et, quo minus dixi quam volui de te, animum advortas volo,
atque horunc verborum causa caveto mi iratus fuas;
sed, te quaeso, cogitato hinc mea fide mitti domum
te aestimatum, et meam esse vitam hic pro te positam pignori,
ne tu me ignores, quom extemplo meo e conspectu abscesseris,

quom me servom in servitute pro ted hic reliqueris,
tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras
neque des operam pro me ut huius reducem facias filium;
[scito te hinc minis viginti aestumatum mittier.]
fac fidelis sis fideli, cave fidem fluxam geras:
nam pater, scio, faciet quae illum facere oportet omnia;
serva tibi in perpetuom amicum me, atque hunc inventum inveni.
haec per dexteram tuam te dextera retinens manu
opsecro, infidelior mihi ne fuas quam ego sum tibi.
tu hoc age. tu mihi erus nunc es, tu patronus, tu pater,
tibi commendo spes opesque meas. **PHIL.** Mandavisti satis.
satin habes, mandata quae sunt facta si refero? **TYND.** Satis.
PHIL. Et tua et tua huc ornatus reveniam ex sententia.
numquid aliud? **TYND.** Vt quam primum possis redeas. **PHIL.** Res monet.
HEG. Sequere me, viaticum ut dem a trapezita tibi,
eadem opera a praetore sumam syngraphum. **TYND.** Quem syngraphum?
HEG. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
tu intro abi. **T.** Bene ambulato.—**P.** Bene vale. **H.** Edepol rem meam
constabilivi, quom illos emi de praeda a quaestoribus;
expedivi ex servitute filium, si dis placet.
at etiam dubitavi, hos homines emerem an non emerem, diu.
servate istum sultis intus, servi, ne quoquam pedem
ecferat sine custodela. <iam> ego apparebo domi;
ad fratrem modo captivos alios inviso meos,
eadem percontabor, ecquis hunc adulescentem noverit.
sequere tu, te ut amittam; ei rei primum praevorti volo. —

ACTVS III

III.i

ERGASILVS Miser homo est, qui ipse sibi quod edit quaerit et id aegre invenit,
sed ille est miserior, qui et aegre quaerit et nihil invenit;
ille miserrimust, qui cum esse cupit, tum quod edit non

habet.
nam hercle ego huic die, si liceat, oculos effodiam libens,
ita malignitate oneravit omnis mortalis mihi;
neque ieiuniosiorem neque magis ecfertum fame
vidi nec quoi minus procedat quidquid facere occeperit,
ita venter gutturque resident esurialis ferias.
ilicet parasiticae arti maximam malam crucem,
ita iuventus iam ridiculos inopesque ab se segregat.
nil morantur iam Lacones unisubselli viros,
plagipatidas, quibus sunt verba sine penu et pecunia:
eos requirunt, qui libenter, quom ederint, reddant domi;
ipsi obsonant, quae parasitorum ante erat provincia,
ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt
quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos;
neque ridiculos iam terrunci faciunt, sese omnes amant.
nam uti dudum hinc abii, accessi ad adulescentes in foro.
'salvete' inquam. 'quo imus una' inquam 'ad prandium?' atque illi tacent.
'quis ait "hoc" aut quis profitetur?' inquam. quasi muti silent,
neque me rident. 'ubi cenamus?' inquam. atque illi abnuont.
dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier:
nemo ridet; scivi extemplo rem de compecto geri;
ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier,
saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier;
pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.
omnes <de> compecto rem agunt, quasi in Velabro olearii.
nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
item alii parasiti frustra obambulabant in foro.
nunc barbarica lege certumst ius meum omne persequi:
qui consilium iniere, quo nos victu et vita prohibeant,
is diem dicam, irrogabo multam, ut mihi cenas decem
meo arbitratu dent, cum cara annona sit. sic egero.
nunc ibo ad portum hinc: est illic mi una spes cenatica;
si ea decolabit, redibo huc ad senem ad cenam asperam.—

III.ii

HEGIO Quid est suavius, quam bene rem gerere,

bono publico, sic ut ego feci heri,
cum emi hosce homines: ubi quisque vident,
eunt obviam gratulanturque eam rem.
ita me miserum restitando
retinendoque lassum reddiderunt:
vix ex gratulando miser iam eminebam.
tandem abii ad praetorem; ibi vix requievi:
rogo syngraphum, datur mi ilico; dedi Tyndaro: ille abiit domum.
inde ilico praevortor domum, postquam id actum est;
eo protinus ad fratrem, mei ubi sunt alii captivi.
rogo, Philocratem ex Alide ecquis hominum
noverit: tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem;
dico eum esse apud me; hic extemplo orat obsecratque,
eum sibi ut liceat videre:
iussi ilico hunc exsolvi. nunc tu sequere me,
ut quod me oravisti impetres, eum hominem uti convenias.
—

III.iii

TYNDARVS Nunc illud est, cum me fuisse quam esse nimio mavelim:
nunc spes opes auxiliaque a me segregant spernuntque se.
hic illest dies, cum nulla vitae meae salus sperabilest,
neque ~ exilium exitio est neque adeo spes, quae mi hunc aspellat metum,
nec subdolis mendaciis mihi usquam mantellum est meis,
[nec sycophantiis nec fucis ullum mantellum obviam est]
neque deprecatio perfidiis meis nec male factis fuga est,
nec confidentiae usquam hospitium est nec deverticulum dolis:
operta quae fuere aperta sunt, patent praestigiae,
omnis res palam est, neque de hac re negotium est,
quin male occidam oppetamque pestem eri vicem meamque.
perdidit me Aristophontes hic qui venit modo intro: ~
is me novit, is sodalis Philocrati et cognatus est.
neque iam Salus servare, si volt, me potest, nec copia est,
nisi si aliquam corde machinor astutiam.
quam, malum? quid machiner? quid comminiscar? maxumas
nugas ineptus incipisso. haereo.

III.iv

HEGIO Quo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex aedibus?
TYND. Nunc enim vero ego occidi: eunt ad te hostes, Tyndare.
quid loquar? quid fabulabor? quid negabo aut quid fatebor?
mihi res omnis in incerto sita est. quid rebus confidam meis?
utinam te di prius perderent, quam periisti e patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
occisa est haec res, nisi reperio atrocem mi aliquam astutiam.
HEG. Sequere. em tibi hominem. adi, atque adloquere. **TYND.** Quis homo
est me hominum miserior?
ARISTOPHONTES Quid istuc est quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare,
proque ignoto me aspernari, quasi me numquam noveris?
equidem tam sum servos quam tu, etsi ego domi liber fui,
tu usque a puero servitutem servivisti in Alide.
HEG. Edepol minime miror, si te fugitat aut oculos tuos,
aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
TYND. Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide,
ne tu quod istic fabuletur auris immittas tuas.
nam istic hastis insectatus est domi matrem et patrem,
et illic isti qui insputatur morbus interdum venit.
proin tu ab istoc procul recedas. **HEG.** Vltro istum a me. **A.** Ain, verbero?
me rabiosum atque insectatum esse hastis meum memoras patrem,
et eum morbum mi esse, ut qui me opus sit insputarier?
HEG. Ne verere, multos iste morbus homines macerat,
quibus insputari saluti fuit atque is profuit.
ARIST. Quid tu autem? etiam huic credis? **HEG.** Quid ego credam huic?
ARIST. Insanum esse me?
TYND. Viden tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi optumumst,
Hegio: fit quod tibi ego dixi, gliscit rabies, cave tibi.
HEG. Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.

TYND. Quin suom ipse interdum ignorat nomen neque scit qui siet.
HEG. At etiam te suom sodalem esse aibat. **TYND.** Haud vidi magis.
et quidem Alcumeus atque Orestes et Lycurgus postea
una opera mihi sunt sodales qua iste. **ARIST.** At etiam, furcifer,
male loqui mi audes? non ego te novi? **HEG.** Pol planum id quidem est,
non novisse, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
quem vides, eum ignoras: illum nominas quem non vides.
ARIST. Immo iste eum sese ait, qui non est, esse, et qui vero est, negat.
TYND. Tu enim repertu's, Philocratem qui superes veriverbio.
ARIST. Pol ego ut rem video, tu inventu's, vera vanitudine
qui convincas. sed quaeso hercle, agedum aspice ad me. **TYND.** Em.
    ARIST. Dic modo:
tun negas te Tyndarum esse? **T.** Nego, inquam. **A.** Tun te Philocratem
esse ais? **TYND.** Ego, inquam. **ARIST.** Tune huic credis? **HEG.** Plus quidem
    quam tibi aut mihi.
nam ille quidem, quem tu hunc memoras esse, hodie hinc abiit Alidem
ad patrem huius. **ARIST.** Quem patrem, qui servos est? **T.** Et tu quidem
servos es, liber fuisti, et ego me confido fore,
si huius huc reconciliasso in libertatem filium.
ARIST. Quid ais, furcifer? tun te gnatum <esse> memoras liberum?
TYND. Non equidem me Liberum, sed Philocratem esse aio. **A.** Quid est?
ut scelestus, Hegio, nunc iste <te> ludos facit.
nam is est servos ipse, neque praeter se umquam ei servos fuit.
TYND. Quia tute ipse eges in patria nec tibi qui vivas domist,
omnis inveniri similis tui vis; non mirum facis:
est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis.
ARIST. Hegio, vide sis, ne quid tu huic temere insistas credere.
atque, ut perspicio, profecto iam aliquid pugnae

edidit.
filium tuom quod redimere se ait, id ne utiquam mihi placet.
TYND. Scio te id nolle fieri; efficiam tamen ego id, si di adiuvant.
illum restituam huic, hic autem in Alidem me meo patri.
propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum. **ARIST.** Quin tute is es:
neque praeter te in Alide ullus servos istoc nominest.
TYND. Pergin servom me exprobrare esse, id quod vi hostili optigit?
ARIST. Enim iam nequeo contineri. **T.** Heus, audin quid ait? quin fugis?
iam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illunc iubes
comprehendi. **ARIST.** Crucior. **TYND.** Ardent oculi: fit opus, Hegio;
viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
atra bilis agitat hominem. **ARIST.** At pol te, si hic sapiat senex,
pix atra agitet apud carnificem tuoque capiti inluceat.
TYND. Iam deliramenta loquitur, laruae stimulant virum.
hercle qui, si hunc comprehendi iusseris, sapias magis.
ARIST. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiae
cerebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.
TYND. Audin lapidem quaeritare? **ARIST.** Solus te solum volo,
Hegio. **HEG.** Istinc loquere, si quid vis, procul. tamen audiam.
TYND. Namque edepol si adbites propius, os denasabit tibi
mordicus. **ARIST.** Neque pol me insanum, Hegio, esse creduis
neque fuisse umquam, neque esse morbum quem istic autumat.
verum si quid metuis a me, iube me vinciri: volo,
dum istic itidem vinciatur. **TYND.** Immo enim vero, Hegio,
istic, qui volt, vinciatur. **ARIST.** Tace modo. ego te, Philocrates
false, faciam ut verus hodie reperiare Tyndarus.
quid mi abnutas? **TYND.** Tibi ego abnuto? **A.** Quid agat, si absis longius?
HEG. Quid ais? quid si adeam hunc insanum? **TYND.** Nugas.

ludificabitur,
garriet quoi neque pes umquam neque caput compareat.
ornamenta absunt: Aiacem, hunc cum vides, ipsum vides.
HEG. Nihili facio. tamen adibo. **TYND.** Nunc ego omnino occidi,
nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio.
HEG. Do tibi operam, Aristophontes, si quid est quod me velis.
ARIST. Ex me audibis vera quae nunc falsa opinare, Hegio.
sed hoc primum, me expurigare tibi volo, me insaniam
neque tenere neque mi esse ullum morbum, nisi quod servio.
at ita me rex deorum atque hominum faxit patriae compotem,
ut istic Philocrates non magis est quam aut ego aut tu. **H.** Eho dic mihi,
quis illic igitur est? **ARIST.** Quem dudum dixi a principio tibi.
hoc si secus reperies, nullam causam dico quin mihi
et parentum et libertatis apud te deliquio siet.
H. Quid tu ais? **T.** Me tuom esse servom et te meum erum. **H.** Haud istuc rogo.
fuistin liber? **TYND.** Fui. **ARIST.** Enim vero non fuit, nugas agit.
TYND. Qui tu scis? an tu fortasse fuisti meae matri obstetrix,
qui id tam audacter dicere audes? **ARIST.** Puerum te vidi puer.
TYND. At ego te video maior maiorem: em rursum tibi.
meam rem non cures, si recte facias. num ego curo tuam?
HEG. Fuitne huic pater Thensaurochrysonicochrysides?
ARIST. Non fuit, neque ego istuc nomen umquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. **TYND.** Pereo probe.
quin quiescis? <i> dierectum cor meum, ac suspende te.
tu sussultas, ego miser vix asto prae formidine.
HEG. Satin istuc mihi exquisitum est, fuisse hunc servom in Alide
neque esse hunc Philocratem? **A.** Tam satis quam numquam hoc invenies secus.
sed ubi is nunc est? **HEG.** Vbi ego minime atque ipsus se volt maxume.
sed vide sis. **ARIST.** Quin exploratum dico et provisum hoc tibi.

HEG. Certon? **ARIST.** Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates iam inde usque amicus fuit mihi a puero puer.
HEG. Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
huius scelesti techinis, qui me ut lubitum est ductavit dolis.
sed qua faciest tuos sodalis Philocrates? **ARIST.** Dicam tibi:
macilento ore, naso acuto, corpore albo, oculis nigris,
subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus. **HEG.** Convenit.
TYND. Vt quidem hercle in medium ego hodie pessume processerim.
vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo.
HEG. Verba mihi data esse video. **TYND.** Quid cessatis, compedes,
currere ad me meaque amplecti crura, ut vos custodiam?
HEG. Satin med illi hodie scelesti capti ceperunt dolo?
illic servom se assimulabat, hic sese autem liberum.
nuculeum amisi, retinui pignori putamina.
ita mihi stolido sursum versum os sublevere offuciis.
hic quidem me numquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
ite istinc, ecferte lora.

III.v

COLAPHVS Num lignatum mittimur?
HEG. Inicite huic manicas *** mastigiae.
TYND. Quid hoc est negoti? quid ego deliqui? **HEG.** Rogas,
sator sartorque scelerum, et messor maxume?
TYND. Non occatorem dicere audebas prius?
nam semper occant prius quam sariunt rustici.
HEG. At ut confidenter *** mihi contra astitit.
TYND. Decet innocentem servom atque innoxium
confidentem esse, suom apud erum potissimum.
HEG. Adstringite isti sultis vehementer manus.
TYND. Tuos sum, tu has quidem vel praecidi iube.
sed quid negoti est, quam ob rem suscenses mihi?
HEG. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
tuis scelestis falsidicis fallaciis
deartuasti dilaceravisti atque opes
confecisti omnes, res ac rationes meas:

ita mi exemisti Philocratem fallaciis.
illum esse servom credidi, te liberum;
ita vosmet aiebatis itaque nomina
inter vos permutastis. **TYND.** Fateor, omnia
facta esse ita ut <tu> dicis, et fallaciis
abiisse eum abs te mea opera atque astutia;
an, obsecro hercle te, id nunc suscenses mihi?
HEG. At cum cruciatu maxumo id factumst tuo.
TYND. Dum ne ob male facta, peream, parvi aestumo.
si ego hic peribo, ast ille ut dixit non redit,
at erit mi hoc factum mortuo memorabile,
<me> meum erum captum ex servitute atque hostibus
reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
meumque potius me caput periculo
praeoptavisse, quam is periret, ponere.
HEG. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
TYND. Qui per virtutem, periit, at non interit.
HEG. Quando ego te exemplis pessumis cruciavero
atque ob sutelas tuas te morti misero,
vel te interiisse vel periisse praedicent;
dum pereas, nihil intererit: dicant vivere.
TYND. Pol si istuc faxis, haud sine poena feceris,
si ille huc rebitet, sicut confido affore.
ARIST. Pro di immortales, nunc ego teneo, nunc scio
quid hoc sit negoti. meus sodalis Philocrates
in libertate est ad patrem in patria. bene est,
nec quisquam est mihi, aeque melius cui velim.
sed hoc mihi aegre est, me huic dedisse operam malam,
qui nunc propter me meaque verba vinctus est.
HEG. Votuin te quicquam mi hodie falsum proloqui?
TYND. Votuisti. **HEG.** Cur es ausus mentiri mihi?
TYND. Quia vera obessent illi quoi operam dabam:
nunc falsa prosunt. **HEG.** At tibi oberunt. **TYND.** Optumest.
at erum servavi, quem servatum gaudeo,
cui me custodem addiderat erus maior meus.
sed malene id factum arbitrare? **HEG.** Pessume.
TYND. At ego aio recte, qui abs te sorsum sentio.
nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
tuos servos faxit, qualem haberes gratiam?

emitteresne necne eum servom manu?
essetne apud te is servos acceptissimus?
responde. **HEG.** Opinor. **TYND.** Cur ergo iratus mihi es?
HEG. Quia illi fuisti quam mihi fidelior.
TYND. Quid? tu una nocte postulavisti et die
recens captum hominem, nuperum novicium,
te perdocere ut melius consulerem tibi,
quam illi, quicum una <a> puero aetatem exegeram?
HEG. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
ubi ponderosas crassas capiat compedes.
inde ibis porro in latomias lapidarias.
ibi quom alii octonos lapides effodiunt, nisi
cotidiano sesquiopus confeceris,
Sescentoplago nomen indetur tibi.
ARIST. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,
ne tu istunc hominem perduis. **HEG.** Curabitur;
nam noctu nervo vinctus custodibitur,
interdius sub terra lapides eximet:
diu ego hunc cruciabo, non uno absolvam die.
ARIST. Certumne est tibi istuc? **HEG.** Non moriri certius.
abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum,
iubete huic crassas compedes impingier;
inde extra portam ad meum libertum Cordalum
in lapicidinas facite deductus siet:
atque hunc me velle dicite ita curarier,
ne qui deterius huic sit quam cui pessume est.
TYND. Cur ego te invito me esse salvom postulem?
periclum vitae meae tuo stat periculo.
post mortem in morte nihil est quod metuam mali.
etsi pervivo usque ad summam aetatem, tamen
breve spatium est perferundi quae minitas mihi.
vale atque salve, etsi aliter ut dicam meres.
tu, Aristophontes, de me ut meruisti, ita vale;
nam mihi propter te hoc optigit. **HEG.** Abducite.
TYND. At unum hoc quaeso, si huc rebitet Philocrates,
ut mi eius facias conveniundi copiam.
HEG. Periistis, nisi hunc iam e conspectu abducitis.
TYND. Vis haec quidem hercle est, et trahi et trudi simul. —
HEG. Illic est abductus recta in phylacam, ut dignus est.
ego illis captivis aliis documentum dabo,

ne tale quisquam facinus incipere audeat.
quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,
usque offrenatum suis me ductarent dolis.
nunc certum est nulli posthac quicquam credere.
satis sum semel deceptus. speravi miser
ex servitute me exemisse filium:
ea spes elapsa est. perdidi unum filium,
puerum quadrimum quem mihi servos surpuit,
neque eum servom umquam repperi neque filium;
maior potitus hostium est. quod hoc est scelus?
quasi in orbitatem liberos produxerim.
sequere hac. reducam te ubi fuisti. neminis
miserere certum est, quia mei miseret neminem. —
ARIST. Exauspicavi ex vinclis. nunc intellego
redauspicandum esse in catenas denuo.—

ACTVS IV

IV.i

ERGASILVS Iuppiter supreme, servas me measque auges opes,
maximas opimitates opiparasque offers mihi,
laudem lucrum, ludum iocum, festivitatem ferias,
pompam penum, potationis saturitatem, gaudium,
nec cuiquam homini supplicare *** nunc certum est mihi;
nam vel prodesse amico possum vel inimicum perdere,
ita hic me amoenitate amoena amoenus oneravit dies.
sine sacris hereditatem sum aptus effertissimam.
nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, cui boni
tantum affero quantum ipsus a dis optat, atque etiam amplius.
nunc certa res est, eodem pacto ut comici servi solent
coniciam in collum pallium, primo ex med hanc rem ut audiat;
speroque me ob hunc nuntium aeternum adepturum cibum.

IV.ii

HEGIO Quanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
tanto mi aegritudo auctior est in animo.
ad illum modum sublitum os esse mi hodie!

neque id perspicere quivi.
quod cum scibitur, <tum> per urbem inridebor.
cum extemplo ad forum advenero, omnes loquentur:
'hic illest senex doctus, quoi verba data sunt.'
sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
conlecto quidem est pallio. quidnam acturust?
ERG. Move aps te moram atque, Ergasile, age hanc rem.
eminor interminorque, ne mi obstiterit obviam
nisi quis satis diu vixisse sese homo arbitrabitur.
nam qui obstiterit, ore sistet. **HEG.** Hic homo pugilatum incipit.
ERG. Facere certumst. proinde ita omnes itinera insistant sua,
ne quis in hanc plateam negoti conferat quicquam sui.
nam meus est ballista pugnus, cubitus catapultast mihi,
umerus aries, tum genu quemque icero ad terram dabo,
dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
HEG. Quae illaec eminatiost nam? nequeo mirari satis.
ERG. Faciam ut huius diei locique meique semper meminerit.
[Qui mihi in cursu opstiterit, faxo vitae is extemplo opstiterit suae.]
HEG. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
ERG. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam:
continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
HEG. Mira edepol sunt, ni hic in ventrem sumpsit confidentiam.
vae misero illi, cuius cibo iste factust imperiosior.
ERG. Tum pistores scrofipasci, qui alunt furfuribus sues,
quarum odore praeterire nemo pistrinum potest:
eorum si quoiusquam scrofam in publico conspexero,
ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
HEG. Basilicas edictiones atque imperiosas habet:
satur homost, habet profecto in ventre confidentiam.
ERG. Tum piscatores, qui praebent populo pisces foetidos,
qui advehuntur quadrupedanti crucianti cantherio,
quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
eis ego ora verberabo surpiculis piscariis,

ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
qui locant caedundos agnos et duplam agninam danunt,
qui petroni nomen indunt verveci sectario,
eum ego si in via petronem publica conspexero,
et petronem et dominum reddam mortales miserrumos.
HEG. Eugepae, edictiones aedilicias hic quidem habet,
mirumque adeost ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomum.
ERG. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior,
tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus.
sed ego cesso hunc Hegionem onerare laetitia senem,
quo homine <hominum> adaeque nemo vivit fortunatior?
HEG. Quae illaec est laetitia, quam illic laetus largitur mihi?
ERG. Heus ubi estis? ecquis <hic est? ecquis> hoc aperit ostium?
H. Hic homo ad cenam recipit se ad me. **E.** Aperite hasce ambas fores
prius quam pultando assulatim foribus exitium adfero.
H. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile. **E.** Ergasilum qui vocat?
HEG. Respice. **ERG.** Fortuna quod tibi nec facit nec faciet, me iubes.
sed quis est? **HEG.** Respice ad me, Hegio sum. **ERG.** Oh mihi,
quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.
HEG. Nescio quem ad portum nactus es ubi cenes, eo fastidis.
E. Cedo manum. **H.** Manum? **E.** Manum, inquam, cedo tuam actutum. **HEG.** Tene.
E. Gaude. **H.** Quid ego gaudeam? **E.** Quia ego impero, age gaude modo.
HEG. Pol maerores mi antevortunt gaudiis. **ERG.** [Noli irascier]
iam ego ex corpore exigam omnis maculas maerorum tibi.
gaude audacter. **HEG.** Gaudeo, etsi nil scio quod gaudeam.
ERG. Bene facis. Iube—**HEG.** Quid iubeam? **E.** Ignem ingentem fieri.
H. Ignem ingentem? **E.** Ita dico, magnus ut sit. **H.** Quid? me, volturi,
tuan causa aedis incensurum censes? **ERG.** Noli irascier.
iuben an non iubes astitui aulas, patinas elui,

~ laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?
alium pisces praestinatum abire? **HEG.** Hic vigilans somniat.
ERG. Alium porcinam atque agninam et pullos gallinaceos?
HEG. Scis bene esse, si sit unde. **ERG.** ~ Pernam atque ophthalmiam,
horaeum, scombrum et trygonum et cetum, et mollem caseum?
HEG. Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia
hic apud me, Ergasile. **ERG.** Mean me causa hoc censes dicere?
HEG. Nec nihil hodie nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis.
proin tu tui cottidiani victi ventrem ad me afferas.
ERG. Quin ita faciam, ut <tu>te cupias facere sumptum, etsi ego vetem.
H. Egone? **E.** Tune. **H.** Tum tu mi igitur erus es. **E.** Immo benevolens.
vin te faciam fortunatum? **HEG.** Malim quam miserum quidem.
E. Cedo manum. **H.** Em manum. **E.** Di te omnes adiuvant. **H.** Nil sentio.
ERG. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed iube
vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
atque agnum afferri proprium pinguem. **HEG.** Cur? **ERG.** Vt sacrufices.
H. Cui deorum? **E.** Mi hercle, nam ego nunc tibi sum summus Iuppiter,
idem ego sum Salus, Fortuna, Lux, Laetitia, Gaudium.
proin tu deum hunc saturitate facias tranquillum tibi.
HEG. Esurire mihi videre. **ERG.** Mi quidem esurio, non tibi.
HEG. Tuo arbitratu, facile patior. **ERG.** Credo, consuetu's puer.
HEG. Iuppiter te dique perdant. **E.** Te hercle—mi aequom est gratias
agere ob nuntium; tantum ego nunc porto a portu tibi boni:
nunc tu mihi places. **HEG.** Abi, stultu's, sero post tempus venis.
ERG. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres;
nunc hanc laetitiam accipe a me, quam fero. nam filium
tuom modo in portu Philopolemum vivom, salvom et sospitem
vidi in publica celoce, ibidemque illum adulescentulum

Aleum una et tuom Stalagmum servom, qui aufugit domo,
qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuom.
HEG. Abi in malam rem, ludis me. **ERG.** Ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine,
ut ego vidi. **H.** Meum gnatum? **E.** Tuom gnatum et genium meum.
H. Et captivom illum Alidensem? **E.** Ma ton Apollon. **H.** Et servolum
meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? **ERG.** Nai tan Koran.
H. Iam credo? **E.** Nai tan Prainesten. **H.** Venit? **E.**Nai tan Signian.
H. Certon? **E.** Nai ton Phrousinona. **H.** Vide sis. **E.** Nai ton Alatrion.
HEG. Quid tu per barbaricas urbes iuras? **ERG.** Quia enim item asperae
sunt ut tuom victum autumabas esse. **HEG.** Vae aetati tuae.
ERG. Quippe quando mihi nil credis, quod ego dico sedulo.
sed Stalagmus quoius erat tunc nationis, cum hinc abit?
HEG. Siculus. **ERG.** At nunc Siculus non est, Boius est, Boiam terit:
liberorum quaerundorum causa ei, credo, uxor datast.
HEG. Dic, bonan fide tu mi istaec verba dixisti? **ERG.** Bona.
HEG. Di immortales, iterum gnatus videor, si vera autumas.
ERG. Ain tu? dubium habebis etiam, sancte quom ego iurem tibi?
postremo, Hegio, si parva iuri iurandost fides,
vise ad portum. **HEG.** Facere certumst. tu intus cura quod opus est.
sume, posce, prome quid vis. te facio cellarium.
ERG. Nam hercle, nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito.
HEG. Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
E. Vnde id? **H.** A me meoque gnato. **E.** Sponden tu istud? **H.** Spondeo.
ERG. At ego tuom tibi advenisse filium respondeo.
HEG. Cura quam optume potes.—

IV.iii

ERG. Bene ambula et redambula.

illic hinc abiit, mihi rem summam credidit cibariam.
di immortales, iam ut ego collos praetruncabo tegoribus,
quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido,
quanta sumini absumedo, quanta callo calamitas,
quanta laniis lassitudo, quanta porcinariis.
nam si alia memorem, quae ad ventris victum conducunt, morast.
nunc ibo, ut pro praefectura mea ius dicam larido,
et quae pendent indemnatae pernae, eis auxilium ut feram.—

IV.iv

PVER Diespiter te dique, Ergasile, perdant et ventrem tuom,
parasitosque omnis, et qui posthac cenam parasitis dabit.
clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.
quasi lupus esuriens <ille> metui ne in me faceret impetum.
ubi * * * impetum
nimisque hercle ego illum male formidabam, ita frendebat dentibus.
adveniens deturbavit totum cum carne carnarium:
arripuit gladium, praetruncavit tribus tegoribus glandia;
aulas calicesque omnes confregit, nisi quae modiales erant.
cocum percontabatur, possentne seriae fervescere.
cellas refregit omnis intus reclusitque armarium.
adservate istunc, sultis, servi. ego ibo, ut conveniam senem,
dicam ut sibi penum alium adornet, siquidem sese uti volet;
nam hic quidem, ut adornat, aut iam nihil est aut iam nihil erit.—

ACTVS V

V.i

HEGIO Iovi disque ago gratias merito magnas,
quom reducem tuo te patri reddiderunt
quomque ex miseriis plurimis me exemerunt,
~ quae adhuc te carens dum hic fui sustentabam,
quomque hunc conspicor in potestate nostra,
quomque huius reperta est fides firma nobis.
PHILOPOLEMVS Satis iam dolui ex animo, et cura me satis et lacrumis maceravi,

satis iam audivi tuas aerumnas, ad portum mihi quas memorasti.
hoc agamus. **PHILOCRATES** Quid nunc, quoniam tecum servavi fidem
tibique hunc reducem in libertatem feci? **HEG.** Fecisti ut tibi,
Philocrates, numquam referre gratiam possim satis,
proinde ut tu promeritu's de me et filio. **PHILOP.** Immo potes,
pater, et poteris et ego potero, et di eam potestatem dabunt
ut beneficium bene merenti nostro merito muneres;
sicut nunc potes, pater mi, facere merito maxume.
HEG. Quid opust verbis? lingua nullast qua negem quidquid roges.
PHILOCR. Postulo abs te, ut mi illum reddas servom, quem hic reliqueram
pignus pro me, qui mihi melior quam sibi semper fuit,
pro bene factis eius ut ei pretium possim reddere.
HEG. Quod bene fecisti referetur gratia id quod postulas;
et id et aliud, quod me orabis, impetrabis. atque te
nolim suscensere quod ego iratus ei feci male.
PHILOCR. Quid fecisti? **HEG.** In lapicidinas compeditum condidi,
ubi rescivi mihi data esse verba. **PHILOCR**. Vae misero mihi,
propter meum caput labores homini evenisse optumo.
HEG. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis:
gratiis a me, ut sit liber, ducito. **PHILOCR.** Edepol, Hegio,
facis benigne. sed quaeso, hominem ut iubeas arcessi. **HEG.** Licet.
ubi estis vos? ite actutum, Tyndarum huc arcessite.
vos ite intro. interibi ego ex hac statua verberea volo
erogitare, meo minore quid sit factum filio.
vos lavate interibi. **PHILOP.** Sequere hac, Philocrates, me intro.—
PHILOCR. Sequor.—

V.ii

HEG. Age tu illuc procede, bone vir, lepidum mancupium meum.
STALAGMVS Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?

fui ego bellus, lepidus: bonus vir numquam, neque frugi bonae,
neque ero umquam, ne <erres>: spem ponas me bonae frugi fore.
HEG. Propemodum ubi loci fortunae tuae sint facile intellegis.
si eris verax, tua ex re, facies ex mala meliusculam.
recte et vera loquere, sed neque vere neque <tu> recte adhuc
fecisti umquam. **STAL.** Quod ego fatear, credin pudeat cum autumes?
HEG. At ego faciam ut pudeat, nam in ruborem te totum dabo.
STAL. Eia, credo ego imperito plagas minitaris mihi.
tandem ista aufer <ac> dic quid fers, ut feras hinc quod petis.
HEG. Satis facundu's. sed iam fieri dicta compendi volo.
STAL. Vt vis fiat. **HEG.** Bene morigerus fuit puer, nunc non decet.
hoc agamus. iam animum advorte ac mihi quae dicam edissere.
[si eris verax, <ex> tuis rebus feceris meliusculas.]
STAL. Nugae istaec sunt. non me censes scire quid dignus siem?
HEG. At ea subterfugere potis es pauca, si non omnia.
STAL. Pauca effugiam, scio; nam multa evenient, et merito meo,
quia et fugi et tibi surripui filium et eum vendidi.
HEG. Cui homini? **STAL.** Theodoromedi in Alide Polyplusio,
sex minis. **HEG.** Pro di immortales, is quidem huius est pater
Philocrati. **STAL.** Quin melius novi quam tu et vidi saepius.
HEG. Serva, Iuppiter supreme, et me et meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuom te genium obsecro, exi, te volo.

V.iii

PHILOCRATES Hegio, assum. si quid me vis, impera. **HEG.** Hic gnatum meum
tuo patri ait se vendidisse sex minis in Alide.
PHILOCR. Quam diu id factum est? **STAL.** Hic annus incipit vicensimus.
PHILOCR. Falsa memorat. **STAL.** Aut ego aut tu. nam tibi

quadrimulum
tuos pater peculiarem parvolo puero dedit.
PHILOCR. Quid erat ei nomen? si vera dicis, memoradum mihi.
STAL. Paegnium vocitatust, post vos indidistis Tyndaro.
PHILOCR. Cur ego te non novi? **STAL.** Quia mos est oblivisci hominibus
neque novisse cuius nihili sit faciunda gratia.
PHILOCR. Dic mihi, isne istic fuit, quem vendidisti meo patri,
qui mihi peculiaris datus est? **STAL.** Huius filius.
HEG. Vivitne is homo? **STAL.** Argentum accepi, nil curavi ceterum.
HEG. Quid tu ais? **PHILOCR.** Quin istic ipsust Tyndarus tuos filius,
ut quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum a puero puer
bene pudiceque educatust usque ad adulescentiam.
HEG. Et miser sum et fortunatus, si <vos> vera dicitis;
eo miser sum quia male illi feci, si gnatust meus.
eheu, quom ego plus minusve feci quam <me> aequom fuit.
quod male feci crucior; modo si infectum fieri possiet.
sed eccum incedit huc ornatus haud ex suis virtutibus.

V.iv

TYNDARVS Vidi ego multa saepe picta, quae Acherunti fierent
cruciamenta, verum enim vero nulla adaeque est Acheruns
atque ubi ego fui, in lapicidinis. illic ibi demumst locus,
ubi labore lassitudo est exigunda ex corpore.
nam ubi illo adveni, quasi patriciis pueris aut monerulae,
aut anites aut coturnices dantur, quicum lusitent,
itidem mi haec advenienti upupa, qui me delectem, datast.
sed erus eccum ante ostium, et erus alter eccum ex Alide
rediit. **HEG.** Salve, exoptate gnate mi. **TYND.** Hem, quid gnate mi?
attat, scio cur te patrem adsimules esse et me filium:
quia mi item ut parentes lucis das tuendi copiam.
PHILOCR. Salve, Tyndare. **T.** Et tu, quoius causa hanc aerumnam exigo.
PHILOCR. At nunc liber in divitias faxo venies. nam

tibi
pater hic est; hic servos, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
vendidit patri meo te sex minis, is te mihi
parvolum peculiarem parvolo puero dedit:
illic indicium fecit; nam hunc ex Alide huc reduximus.
TYND. Quid huius filium? **PHILOCR.** Intus eccum fratrem germanum tuom.
[**TYND.** Quid tu ais? adduxtin illum huius captivom filium?
PHILOCR. Quin, inquam, intus hic est. **T.** Fecisti edepol et recte et bene.
PHILOCR. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuos, qui parvom hinc te abstulit.
TYND. At ego hunc grandis grandem natu ob furtum ad carnificem dabo.
PHILOCR. Meritus est. **T.** Ergo edepol <merito> meritam mercedem dabo.
sed <tu> dic oro: pater meus tune es? **HEG.** Ego sum, gnate mi.
TYND. Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum recogito.]
nunc edepol demum in memoriam regredior, audisse me
quasi per nebulam, Hegionem meum patrem vocarier.
HEG. Is ego sum. **PHILOCR.** Compedibus quaeso ut tibi sit levior filius
atque huic gravior servos. **HEG.** Certum est principio id praevortier.
eamus intro, ut arcessatur faber, ut istas compedes
tibi adimam, huic dem. **STAL.** Quoi peculi nihil est, recte feceris.

CATERVA

Spectatores, ad pudicos mores facta haec fabula est,
neque in hac subigitationes sunt neque ulla amatio
nec pueri suppositio nec argenti circumductio,
neque ubi amans adulescens scortum liberet clam suom patrem.
huius modi paucas poetae reperiunt comoedias,
ubi boni meliores fiant. nunc vos, si vobis placet
et si placuimus neque odio fuimus, signum hoc mittite:
qui pudicitiae esse voltis praemium, plausum date.

T. MACCI PLAVTI CASINA

PERSONAE

OLYMPIO VILICVS
CHALINVS SERVOS
CLEOSTRATA MVLIER
PARDALISCA ANCILLA
MYRRHINA MVLIER
LYSIDAMVS SENEX
ALCESIMVS SENEX
COQVOS
TIBICEN

ARGUMENTVM

Conseruam uxorem duo conserui expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Senem adiuuat sors: uerum decipitur dolis.
Ita ei subicitur pro puella seruolus
Nequam, qui dominum mulcat atque uilicum.
Adulescens ducit ciuem Casinam cognitam.

PROLOGVS

Saluere iubeo spectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi et uos Fides.
Si uerum dixi, signum clarum date mihi,
Vt uos mi esse aequos iam inde a principio sciam.
Qui utuntur uino uetere sapientis puto
Et qui lubenter ueteres spectant fabulas.
Antiqua opera et uerba quom uobis placent,
Aequomst placere ante alias ueteres fabulas.
Nam nunc nouae quae prodeunt comoediae
Multo sunt nequiores quam nummi noui.
Nos postquam populi rumore intelleximus
Studiose expetere uos Plautinas fabulas,
Antiquam eius edimus comoediam,
Quam uos probastis qui estis in senioribus:
Nam iuniorum qui sunt, non norunt, scio,
Verum ut cognoscant dabimus operam sedulo.
Haec quom primum actast, uicit omnis fabulas.
Ea tempestate flos poetarum fuit,

Qui nunc abierunt hinc in communem locum:
Sed tamen absentes prosunt pro praesentibus.
Vos omnes opere magno esse oratos uolo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.

Eicite ex animo curam atque alienum aes
Nequis formidet flagitatorem suom:
Ludi sunt, ludus datus est argentariis,
Tranquillumst, Alcedonia sunt circum forum.
Ratione utuntur: ludis poscunt neminem
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures uociuae si sunt, animum aduortite:
Comoediai nomen dare uobis uolo.
Clerumenoe uocatur haec comoedia
Graece, latine Sortientes. Deiphilus
Hanc graece scripsit, postid rursum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat: eist filius:
Is ima cum patre in illisce habitat aedibus.
Est ei quidam seruos, qui in morbo cubat —
Immo hercle uero in lecto, nequid mentiar —:
Is seruos, sed abhinc annos factumst sedecim,
Quom conspicatust primulo crepusculo
Puellam exponi. adit extemplo ad mulierem,
Quae illam exponebat: orat, ut eam det sibi.
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat erae suae: orat, ut eam curet educet.
Era fecit, educauit magna industria,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Postquam ea adoleuit ad eam aetatem, ut uiris
Placere posset, eam puellam hic senex
Amat efflictim et item contra filius.
Nunc sibi uterque contra legiones parat
Paterque filiusque clam alter alterum.
Pater adlegauit uilicum, qui posceret
Sibi istanc uxorem: is sperat, si ei sit data,

Sibi fore paratas clam uxorem excubias foris.
Filius is autem armigerum adlegauit suom,
Qui sibi eam uxorem poscat: scit, si id impetret,
Futurum quod amat intra praesepis suas.
Senis uxor sensit uirum amori operam dare:
Propterea una consentit cum filio.
Ille autem postquam filium sensit suom

Eandem illam amare et esse impedimento sibi,
Hinc adulescentem peregre ablegauit pater.
Sciens ei mater dat operam absenti tamen.
Is—ne exspectetis—hodie in hac comoedia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic, inter se quos nunc credo dicere:
`Quaeso hercle, quid istuc est? seruiles nuptiae?
Seruin uxorem ducent aut poscent sibi?
Nouom attulerunt, quod fit nusquam gentium.'
At ego aio id fieri in Graecia et Carthagini
Et hic in nostra terra, in Apulia:
Maioreque opere ibi seruiles nuptiae
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, siquis uolt, dato
In urnam mulsi, Poenus dum iudex siet
Vel Graecus adeo uel mea causa Apulus.
Quid nunc? nil agitis? sentio, nemo sitit.
Reuortar ad illam puellam expositiciam,
Quam serui summa ui sibi uxorem expetunt.
Ea inuenietur et pudica et libera,
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem comoedia.

Mox hercle uero post transactam fabulam
Argentum siquis dederit, ut ego suspicor,
Vltro ibit nuptum, non manebit auspices.
Tantumst. ualete, belle rem gerite et uincite
Virtute uera, quod fecistis antidhac.

ACTVS I

OLYMPIO VILICVS, CHALINVS SERVOS

OL. Non mihi licere meam rem me solum ut uolo
Loqui atque cogitare sine ted arbitro?
Quid tu, malum, me sequere? **CHA.** Quia certumst mihi,
Quasi umbra, quoquo tu ibis te semper sequi.
Quin edepol etiam, si in crucem uis pergere,
Sequi decretumst: dehinc conicito ceterum:
Possisne necne clam me sutelis tuis
Praeripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.
OL. Quid tibi negotist mecum? **CHA.** Quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas, uilice haud magni preti?

OL. Lubet. **CHA.** Quin ruri es in praefectura tua?
Quin potius quod legatumst tibi negotium
Id curas atque urbanis rebus te apstines?
Huc mihi uenisti sponsam praereptum meam.
Abi rus, abi dierectus tuam in prouinciam.
OL. Chaline, non sum oblitus officium meum:
Praefeci ruri recte qui curet tamen.

Ego huc quod ueni in urbem si impetrauero,
Uxorem ut istam ducam quam tu deperis,
Bellam et tenellam Casinam, conseruam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo usque in praefectura mea.
CHA. Tun illam ducas? hercle me suspendio
Quam tu eius potior fias satiust mortuom.
OL. Mea praedast illa: proin tu te in laqueum induas.
CHA. Ex sterculino effosse, tua illaec praeda sit?
OL. Scies hoc ita esse. uae tibi: quot te modis,
Si uiuo, habebo in nuptiis miserum meis.
CHA. Quid tu mihi facies? **OL.** Egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis nouae nuptae facem:
(Postilla ut semper improbus nilique sis.)
Postid locorum quando ad uillam ueneris,
Dabitur tibi amphora una et una semita,
Fons unus, unum ahenum et octo dolia:
Quae nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris
Ita te aggerunda curuom aqua faciam probe,
Vt postilena possit ex te fieri.
Post autem ruri nisi tu taceruom ederis
Aut quasi lumbricus terram, quod te postules
Gustare quicquam: numquam edepol ieiunium
Ieiunumst aeque atque ego te ruri reddibo.
Postid, quom lassus fueris et famelicus,
Noctu ut condigne te cubes curabitur.
CHA. Quid facies? **OL.** Concludere in fenestramfirmiter,
Vnde auscultare possis, quom ego illam ausculer.
Quom mihi illa dicet: mi animule, mi Olympio,

Mea uita, mea mellilla, mea festiuitas:
Sine tuos ocellos deosculer, uoluptas mea,
Sine, amabo, ted amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus:
Quom mi haec dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi mus in medio pariete uorsabere.

[**CHA.**] Nunc ne tu te mihi respondere postules.
Abeo intro: taedet tui sermonis. **CHA.** Te sequor:
Hic quidem pol certo nil ages sine med arbitro.

ACTVS II

CLEOSTRATA MVLIER, PARDALISCA ANCILLA

CLE. Obsignate cellas, referte anulum ad me:
Ego huc transeo in proxumum ad meam uicinam.
Vir siquid uolet me, facite hinc accersatis.
PAR. Prandium iusserat senex sibi parari.
CLE. St, tace atque abi: neque paro neque hodie coquetur:
Quando is mi et filio aduorsatur suo
Animi amorisque causa sui,
Flagitium illud hominis. Ego illum fame, ego illum siti,
Maledictis malefactis amatorem ulciscar.

Ego pol illum probe incommodis dictis angam:
Faciam, uti proinde ut est dignus uitam colat,
Acheruntis pabulum,
Flagiti persequentem,
Stabulum nequitiae.
Nunc huc meas fortunas eo questum ad uicinam.
Sed foris concrepuit atque eapse eccam egreditur foras.
Non pol per tempus iter huc mihi incepi.

MYRRHINA. CLEOSTRATA
MVLIERES II

MY. Sequimini, comites, in proxumum me huc. heus
uos, ecquis haec quae loquor audit?
Ego hic ero, uir si aut quispiam quaeret.
Nam ubi domi sola sum,
sopor manus caluitur.
Iussin colum ferri mihi?
CLE. Myrrhina, salue.
MY. Salue mecastor:
sed quid tus tristis, amabo?
CLE. Ita solent omnes
quae sunt male nuptae:
Domi et foris aegre quod sit
satis semper est.
Nam ego ibam ad te. **MY.** Et pol ego istuc ad te.
Sed quid est, quod tuo nunc animo aegrest?

Nam quod tibist aegre,
idem mihist diuidiae.
CLE. Credo ecastor: nam uicinam neminem amo merito magis quam te
Nec qua in plura sint mihi quae ego uelim.

MY. Amo te,
atque istuc expeto scire quid sit.
CLE. Vir Pessumis me modis despicatur domi.
MY. Hem. **CLE.** Quid est? **MY.** Dic idem hoc—nam pol hau satis meo
Corde accepi querellls tuas— opsecro.
CLE. Vir me habet pessumis despicatam modis
Nec mihi ius meum optinendi optiost.
MY. Mira sunt, uera si praedicas: nam uiri
Ius suom ad mulieres optinere haud queunt.
CLE. Quin mihi ancillulam ingratiis postulat,
Quae meast, quae meo educta sumptu siet,
Vilico se suo dare:
sed ipsus eam amat.
MY. Obsecro, tace. nam hic nunc licet dicere. nos sumus. **CLE.** Itast.
MY. Vnde ea tibist?
Nam peculi probam nil habere addecet
Clam uirum et quae habet partum ei haud commodest,
Quin uiro aut subtrahat aut stupro inuenerit.
Hoc uiri censeo esse omne quicquid tuomst.
CLE. Tu quidem aduorsum tuam amicam omnia loqueris.

MY. Tace sis, stulta, et mi ausculta.
Noli sis tu illi aduorsari:
Sine amet, sine quod lubet id faciat,
Quando tibi nil domi delicuomst.

CLE. Satin sanas? nam tu quidem aduorsus
Tuam istaec rem loquere. **MY.** Insipiens,
Semper tu huic uerbo uitato abs tuo uiro. **CLE.** Quoi uerbo? **MY.** Ei foras, mulier.
CLE. St,
Tace. **MY.** Quid est? **CLE.** Em. **MY.** Quis est quem uides? **CLE.** Vir eccum it.
Intro abi, adpropera [age], amabo. **MY.** Impetras: abeo.
CLE. Mox magis quom otium mihi et tibi erit,
Igitur tecum loquar: nunc uale. **MY.** Valeas.

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

LY. Omnibus rebus ego amorem credo et nitoribus nitidis anteuenire,
Nec potis quicquam commemorari, quod plus salis plusque leporis hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui lituntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod praestat.
Nam ubi amor condimentum inerit, quoiuis placituram credo,
Neque salsum neque suaue esse potest quicquam, ubi amor non admiscetur:
Fel quod amarumst, id mel faciet: hominem ex tristi lepidum et lenem.
Hanc ego de me coniecturam domi facio magis quam ex auditis:

Qui quam amo Casinam magis, inicio munditiis Munditiam antideo.
Myropolas omnis sollicito: ubiquomquest lepidum unguentum, unguor,
Vt illi placeam: et placeo, ut uideor. sed uxor me excruciat, quia uiuit.
Tristem astare aspicio: blande haec mihi mala res appellandast.
Vxor mea meaque amoenitas, quid tu agis? **CLE.** Manum abi atque abstine.
LY. Heia, mea Iuno, non decet esse te tam tristem tuo Ioui.
Quo nunc abis? **CLE.** Mitte me. **LY.** Mane. **CLE.** Non maneo. **LY.** At pol ego te sequar.
CLE. obsecro, sanun es? **LY.** Sanus. quam ted amo.
CLE. Nolo ames. **LY.** Non potes impetrare. **CLE.** Enecas.
LY. Vera dicas uelim. **CLE.** Credo ego istuc tibi.
LY. Respice, o mi lepos. CLE Nempe ita ut tu mihi's.
Vnde hic, amabo, unguenta olent? **LY.** Oh perii.
Manufesto miser teneor. cesso caput pallio detergere?
Vt te bonus Mercurius perdat, myropola, quia haec mihi dedisti.
CLE. Eho tu, nili, cana culex: uix teneor, quin quae decent te dicam.
Senecta aetate unguentatus per uias, ignaue, incedis?
LY. Pol ego amico dedi quoidam operam, dum emit unguenta. **CLE.** Vt cito commentust.

Ecquid te pudet? **LY.** Omnia quae tu uis. **CLE.** Vbi in lustra iacuisti?
LY. Egon in lustra? **CLE.** Scio plus quam tu me arbitrare. **LY.** Quid id est? quid [tu] seis?

CLE. Te sene omnium senem neminem esse ignauiorem.
Vnde is, nili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?
Mades mecastor: uide palliolum ut rugat. **LY.** Di me et te infelicent,
Si ego in os meum hodie uini guttam indidi.
CLE. Immo age ut lubet bibe, es, disperde rem.
LY. Ohe, iam satis, uxor, Comprime te? nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais? iam domuisti animum, potius ut, quod uir uelit
Fieri, id facias, [potius] quam aduorsere contra? **CLE.** Qua de re? **LY.** Rogas?
Super ancilla Casina: ut detur nuptum nostro uilico,
Seruo frugi? atque ubi illi bene sit ligno, aqua calida? cibo,
Vestimentis? ubique educat pueros quos pariat
Potius quam illi seruo nequam des armigero [nisi] atque improbo,
Quoi homini hodie peculi nummus non est plumbeus.
CLE. Mirum ecastor te senecta aetate officium tuom
Non meminisse. **LY.** Quid iam? **CLE.** Quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas: quae meast curatio.
LY. Cui, malum, homini scutigerulo dare lubet? **CLE.** Quia enim filio
Nos oportet opitulari unico. **LY.** At quamquam unicust,
Nilo magis ille unicust mihi filius quam ego illi pater:

Illum mi aequiust quam me illi quae uolo concedere.
CLE. Tu ecastor tibi, homo, malam rem quaeris: subolet, selltio.
LY. Egone? **CLE.** Tu: nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?
LY. Vt enim frugi seruo detur potius quam seruo improbo.
CLE. Quid si ego impetro atque exoro a uilico, causa mea
Vt eam illi permittat? **LY.** Quid si ego autem ab armigero impetro,
Vt eam illi permittat? atque hoc credo impetrassere.
CLE. Conuenit. uin tuis Chalinum huc euocem uerbis foras?
Tu eum orato, ego autem orabo uilicum. **LY.** Sane uolo.

CLE. Iam hic erit: nunc experiemur, nostrum uter sit blandior.
LY. Hercules dique istam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore, illa autem quasi ob industriam
Mi aduorsatur. subolet hoc iam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

LYSIDAMVS. CHALINVS
SENEX SERVOS

LY. Qui Illum di omnes deaeque perdant. **CHA.** Te—uxor aiebat tua
Me uocare. **LY.** Ego enim uocari iussi. **CHA.** Eloquere quid uelis?

LY. Primum ego te porrectiore fronte uolo mecum loqui:
Stultitiast ei te esse tristem quoius potestas plus potest.
Probum et frugi hominem iam pridem esse arbitror.
CHA. Intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? **LY.** Quin id uolo:
Sed nil est me cupere factum, nisi tu factis adiuuas.
CHA. Quid uelis, modo id uelim me scire. **LY.** Ausculta, ego eloquar.
Casinam ego uxorem promisi uilico nostro dare.
CHA. At tua uxor filiusque promiserunt mihi. **LY.** Scio:
Sed utrum nunc tu caelibem ted esse mauis liberum
An maritum seruom aetatem degere et gnatos tuos?
Optio haec tuast: utram harum uis condicionem accipe.
CHA. Liber si sim, meo periclo uiuam: nunc uiuo tuo.
De Casina certumst concedere homini nato nemini.
LY. Intro abi atque actutum uxorem huc euoca ante aedis cito:
Et sitellam huc tecum efferto cum aqua et sortis. **CHA.** Satis placet.
LY. Ego pol istam iam aliquouorsum tragulam decidero.
Nam si sic nil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te et suffragatores tuos ulciscar. **CHA.** Attamen
Mihi obtinget sors. **LY.** Vt quidem pol pereas cruciatu malo.
CHA. Mihi illa nubet: machinare quidlubet quouis modo.
LY. Abin hinc ab oculis? **CHA.** Inuitus me uides: uiuam tamen.

LY. Sumne ego miser homo? satin omnes res sunt aduorsae mihi?

Iam metuo, ne Olympionem mea uxor exorauerit,
Ne Casinam ducat. si id factumst, ecce me nullum senem.
Si non impetrauit, specula etiam in sortitust mihi.
Si sors autem decolassit, gladium faciam culcitam
Eumque incumbam. sed progreditur optume eccum
Olympio.

OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX

OL. Vna edepol opera in furnum calidum condito
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Era, qua istuc opera a me impetres quod postulas.
LY. Saluos sum: salua spes est, ut uerba audio.
OL. Quid tu me uera libertate territas?
Quin si tu nolis filiusque etiam tuos,
Vobis inuitis atque amborum ingratiis
Vna libella liber possum fieri.
LY. Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?
OL. Cum eadem qua tu semper. **LY.** Cum uxore mea?
OL. Quam tu mi uxorem? quasi uenator tu quidem es:
Dies atque noctes cum cane aetatem exigis.
LY. Quid agit? quid loquitur tecum? **OL.** Orat obsecrat
Ne Casinam uxorem ducam. **LY.** Quid tu postea?
OL. Negaui enim ipsi me concessurum Ioui
Si is mecum oraret. **LY.** Di te seruassint mihi.
OL. Nunc in fermento totast: ita turget mihi.

LY. Ego edepol illam mediam diruptam uelim.
OL. Credo edepol esse, siquidem tu frugi bonae's.
Verum edepol tua mihi odiosast amatio:
Inimicast tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. **LY.** Quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propitius sit Iuppiter,
Tu istos minutos caue deos flocci feceris.
OL. Nugae sunt istae magnae: quasi tu nescias,
Repente ut emoriantur humani Ioues.
Sed tandem si tu Iuppiter sis [e]mortuos,
Quom ad deos minoris redierit regnum tuom,
Quis mihi subueniet tergo aut capiti aut cruribus?
LY. Opinione melius res tibi habet tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.
OL. Non hercle opinor posse: ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. **LY.** At ego sic agam:

Coniciam sortis in sitellam et sortiar
Tibi et Chalino. ita rem natam intellego:
Necessumst uorsis gladiis depugnarier.
OL. Quid si sors aliter quam uoles euenerit?
LY. Benedice: dis sum fretus, deos sperabimus.
OL. Non ego istuc uerbum empsim titiuillicio:
Nam omnes mortales deis sunt freti: sed tamen
Vidi ego deis fretos saepe multos decipi.
LY. St, tace parumper. **OL.** Quid uis? **LY.** Eccum exit foras
Chalinus intus cum sitella et sortibus:
Nunc nos conlatis signis depugnabimus.

CLEOSTRATA. CEALINVS. LYSIDAMVS. OLYMPIO
MVLIER SERVOS SENEX SERVOS

CLE. Face, Chaline, certiorem me, quid meus uir me uelit.
CHA. Ille edepol uidere ardentem te extra portam mortuam.
CLE. Credo ecastor uelle. **CHA.** At pol ego hau credo, sed certo scio.
LY. Plus artificumst mi quam rebar: hariolum hunc habeo domi.
Quid si propius attollamus signa eamusque obuiam?
Sequere. quid uos agitis? **CHA.** Adsunt quae imperauisti omnia:
Vxor, sortes, situla atque egomet. **OL.** Te uno adest plus quam ego uolo.
CHA. Tibi quidem edepol ita uidetur: stimulus ego nunc sum tibi:
Fodico corculum: adsudascis iam ex metu, mastigia.
CLE. Tace, Chaline. **OL.** Comprime istum. **CHA.** Immo istunc qui didicit dare.
LY. Adpone hic sitellam, sortis cedo mihi: animum aduortite.
Atqui ego censui aps te posse hoc me[cum] impetrare, uxor mea,
Casina ut uxor mihi daretur, et nunc etiam censeo.
CLE. Tibi daretur illa? **LY.** Mihi enim — ah — non id uolui dicere:
Dum mihi uolui, huic dixi atque adeo mihi dum cupio — perperam

Iam dudum hercle fabulor. **CLE.** Pol tu quidem, atque etiam facis.
LY. Huic— immo hercle mlhi — uah, tandem redii uix ueram in uiam.

CLE. Per pol saepe peccas. **LY.** Ita fit, ubi quid tanto opere expetas.
Sed te uterque tuo pro iure ego atque hic oramus. **CLE.** Quid est?
LY. Dicam enim, mea mulsa: de istac Casina huic nostro uilico
Gratiam facias. **CLE.** At pol ego nec facio neque censeo.
LY. Tum igitur ego sortis utrimque iam **CLE.** Quis uotat?
LY. Optumum atque aequissumum istud esse iure iudico.
Postremo si illuc quod uolumus eueniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur animis aequis. tene sortem tibi:
Vide quid scriptumst. **OL.** Vnum. **CHA.** Iniquomst, quia isti prius quam mihist.
LY. Accipe hanc sis. **CHA.** Cedo. mane: unum uenit in mentem modo.
Vide, nequa illic insit alia sortis sub aqua. **LY.** Verbero,
Men te censes esse? **CLE.** Nullast: habe quietum animum modo.
OL. Quod bonum atque fortunatum [tuum] sit
mihi. **CHA.** Magnum malum.
OL. Tibi quidem edepol, credo, eueniet: noui pietatem tuam.
Sed mane dum: num ista aut populna sors aut abiegnast tua?

CHA. Quid tu id curas? **OL.** Quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
LY. Auge caue. conicite sortis nunciam am[a]bo huc. eccere:
Vxor, aequa. **OL.** Noli uxori credere. **LY.** Habe animum bonum.
OL. Credo hercle, hodie deuotabit sortis, si
attigerit. **LY.** Tace.
OL. Taceo: deos quaeso— **CHA.** Vt quidem tu hodie canem et furcam feras.
OL. Mihi ut sortito eueniat,— **CHA.** Vt quidem hercle pedibus pendeas.
OL. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
CHA. Quid times? paratum oportet esse iam laqueum tibi.
OL. Periisti. **LY.** Animum aduortite
am[a]bo. **OL.** Taceo. **LY.** Nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti. **OL.** Perdis me. **CHA.** Lucrum facit.
CLE. Bene facis. **CHA.** Deos quaeso, ut tua sors ex sitella effugerit.
OL. Ain tu? quia tute es fugitiuos, omnis te imitari cupis?
CEA. Vtinam tua quidem sicut Herculei praedicant

Quondam prognatis ista in sortiendo sors deliquerit.
OL. Tu ut liquescas ipse, actutum uirgis calefactabere.
LY. Hoc age sis, Olympio. **OL.** Si hic litteratus me sinat.

LY. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. **OL.** Ita uero, et mihi.
CHA. Non. **OL.** Immo her**CLE.** **CHA.** Immo mihi hercle **CLE.** Hic uincet, tu uiues miser.
LY. Percide os tu illi odio: age, ecquid fit? **CLE.** Caue obiexis manum.
OL. Compressan palma an porrecta ferio? **LY.** Age ut uis. **OL.** Em tibi.
CLE. Quid tibi istunc tactiost? **OL.** Quia Iuppiter iussit meus.
CLE. Feri malam ut ille rursum. **OL.** Perii: pugnis caedor, Iuppiter.
LY. Quid tibi tactio hunc fuit? **CHA.** Quia iussit haec Iuno mea.
LY. Patiundumst, siquidem me uiuo mea uxor imperium exhibet.
CLE. Tam huic loqui [qui] licere oportet quam isti. **OL.** Cur omen mihi
Vituperat? **LY.** Malo, Chaline, tibi cauendum censeo.
CHA. Temperi, postquam oppugnatumst os. **LY.** Age, uxor [mea], nunciam
Sorti: uos aduortite animum. prae metu ubi sim nescio.
[**OL.**] Perii: cor lienosum, opinor, habeo: iam[iam] dudum salit.
De labore pectus tundit. **CLE.** Teneo sortem. **LY.** Ecfer foras.
CHA. Iamne mortuos? **OL.** Ostende: meast. **CHA.** Mala crucias quidem.
CLE. Victus es, Chaline. **LY.** Quom nos di iuuere, Olympio,

Gaudeo. **OL.** Pietate factumst mea atque maiorum meum.
LY. Intro abi, uxor, atque adorna nuptias. **CLE.** Faciam ut iubes.
LY. Scin tu rus hinc esse ad uillam longe quo ducat? **CLE.** Scio.
LY. Intro abi: et quamquam hoc tibi aegrest, tamen fac accures. **CLE.** Licet.
LY. Eamus nos quoque intro: hortemur, ut properent. **OL.** Numquid moror?
Nam praesente hoc plura uerba fieri non desidero.

CHALINVS
SERVOS

Si nunc me suspendam, meam operam luserim
Et praeter operam restim sumpti fecerim
Et meis inimicis uoluptatem creauerim.
Quid opus est, qui sic mortuos tequidem tamen?
Sorti sum uictus: Casina nubet uilico.
Atque id non tam aegrest iam, uicisse uilicum,
Quam id expetiuisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur atque ut illi nuberet.
Vt ille trepidabat, ut festinabat miser,
Vt subsultabat, postquam uicit uilicus.
Attat, concedam huc: audio aperiri fores.
Mei beneuolentis atque ameici prodeunt.
Hinc ex insidiis hisce ego insidias dabo.

OLYMPIO. LYSIDAMVS. CALINVS
SERVOS SENEX SERVOS

OL. Sine modo rus [e]ueniat: ego remittam ad te uirum
Cum furca in urbem tamquam carbonarium.
LY. Ita fieri oportet. **OL.** Factum et curatum dabo.
LY. Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in maerore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
CHA. Recessim cedam ad parietem: imitabor nepam:
Captandust horum clanculum sermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi:
Certumst, hunc Acheruntem praemittam prius.
OL. Vt tibi ego inuentus sum obsequens. quod maxume
Cupiebas, eius copiam feci tibi:
Erit hodie tecum quod amas clam uxorem. **LY.** Tace:
Ita me di bene ament, ut ego uix reprimo labra,
Ob istanc rem quin te deosculer, uoluptas mea.
CHA. Quid, deosculere? quae res? quae uoluptas tua?
Ecfodere hercle hic uolt, credo, uesicam uilico.
OL. Ecquid amas nunc me? **LY.** Immo edepol me quam te minus.
Licetne amplecti te? **CHA.** Quid, amplecti? **OL.** Licet.
LY. Vt, quia te tango, mel mihi uideor lingere.
OL. Vltro te, amator, apage te a dorso meo.

CHA. Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit uilicum.
Et idem me pridem, quom ei aduorsum ueneram,
Facere atriensem uoluerat sub ianua.
OL. Vt tibi morigerus hodie, ut uoluptati fui.
LY. Vt tibi, dum uiuam, bene uelim plus quam mihi.
CHA. Hodie hercle, opinor, hi conturbabunt pedes:

Solet hic barbatos sane sectari senex.
LY. Vt ego hodie Casillam deosculabor, ut mihi
Bona multa faciam clam meam uxorem. **CHA.** Attatae.
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam:
Hic ipsus Casinam deperit. habeo uiros.
LY. Iam hercle amplexari, iam osculari gestio.
OL. Sine prius deduci. quid, malum, properas? **LY.** Amo.
OL. At non, opinor, fieri hoc posse hodie. **LY.** Potest,
Siquidem cras eenses te posse emitti manu.
CHA. Enim uero huc aures magis sunt adhibendae mihi:
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
LY. Apud hunc sodalem meum atque uicinum mihi
Locus est paratus: ei ego amorem omnem meum
Concredui, is mihi se locum dixit dare.
OL. Quid eius uxor? ubi erit? **LY.** Lepide repperi:
Mea uxor uocabit huc eam ad se in nuptias,
Vt hic sit secum, se adiuuet, secum cubet.
Ego iussi, et dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit, [si] uir ab[i]erit faxo domo.
Tu rus uxorem duces: id rus hic erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias:
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin astu[te]? **OL.** Docte. **CHA.** Age modo, fabricamini:
Malo hercle uostro tam uorsuti uiuitis.
LY. Scin quid nunc facias? **OL.** Loquere. **LY.** Tene marsuppium.
Abi atque obsona, propera: sed lepide uolo,

Molliculas escas, ut ipsa molliculast. **OL.** Licet.
LY. Emito sepiolas, lopadas, loligunculas,
Hordeias, — **CHA.** Immo triticeias, si sapis.
LY. Soleas. **CHA.** Qui, quaeso, potius quam sculponeas,
Quibus battuatur tibi os, senex nequissume?
OL. Vin lingulacas? **LY.** Quid opust, quando uxor domist?
Ea lingulacast nobis: nam numquam tacet.
OL. In re praesenti ex copia piscaria
Consulere quid emam potero. **LY.** Aequom oras: abi[s].

Argento parci nolo: obsonato ampliter.
Nam mihi uicino hoc etiam conuentost opus,
Vt quod mandaui curet. **OL.** Iamne abeo? **LY.** Volo.
CHA. Tribus non conduci possum libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum
Quinque hanc omnem rem meae erae iam faciam palam.
Manufesto teneo in noxia inimicos meos.
Sed si nunc facere uolt era officium suom,
Nostra omnis lis est: pulcre praeuortar uiros.
Nostro omine it dies: iam uicti uicimus.
Ibo intro, ut id quod alius condiuit coquos
Ego nuna uicissim ut alio pacto condiam:
Quod id quod paratumst, ut paratum ne siet,
Si[e]tque ei paratum quod paratum non erat.

LYSIDAMVS. ALCESIMVS
SENES II

LY. Nunc amicine anne inimici sis imago, Alcesime,
Mihi sciam: nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.

Cur amem me castigare, id ponito ad compendium:
`Cano capite, aetate aliena' eo addito ad compendium.
`Quoi sit uxor', id quoque illuc ponito ad compendium.
AL. Miseriorem ego ex amore quam te uidi neminem.
LY. Fac uacent aedes. AL. Quin edepol seruos ancillas domo
Certumst omnis mittere ad te. **LY.** Oh, nimium scite scitus es.
Sed facitodum merula per uersus quod cantat colas:
`Cum cibo, cum quiqui facito ut; ueniant, quasi eant Sutrium.'
AL. Meminero. **LY.** Em, nunc enim tu demum nullo scito scitus es.
[**LY.**] Cura, ego ad forum modo ibo: iam hic ero. AL. Bene ambula.
LY. Fac habeant linguam tuae aedes. AL. Quid ita? **LY.** Quom ueniam, uocent.
AL. Attatae, caedundus tu homos: nimias delicias facis.
LY. Quid me amare refert, nisi sim doctus ac dicaculus?
Sed tu caue in quaesitione mihi sis. AL. Vsque adero domi.

ACTVS III

CLEOSTRATA
MVLIER

Hoc erat ecastor [id], quod me uir tanto opere orabat meus,
Vt properarem arcessere hanc ad me uicinam meam:
Liberae aedes ut sibi essent, Casinam quo deducerent.
Nunc adeo nequaquam arcessam, ne illis ignauissumis
Liberi loci potestas sit uetulis uerbecibus.
Sed eccum egreditur senati columen, praesidium popli,
Meus uicinus, meo uiro qui liberum praehibet locum.
Non ecastor ullis emptust modius qui uenit salis.

ALCESIMVS CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

AL. Miror huc iam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quae iam dudum, si arcessatur, ornata exspectat domi.
Sed eccam: opino[r] arcessit. salue Cleostrata. **CLE.** Et tu, Alcesime.
Vbi tua uxor? AL. Intus illa te, si se arcessas, manet:
Nam tuos uir me orauit, ut eam isto ad te adiutum mitterem.

Vin uocem? **CLE.** Sine eam: te nolo, si occupatast. AL. Otiumst.
CLE. Nil moror: molesta ei esse nolo: post conuenero.
AL. Non ornatis isti apud uos nuptias? **CLE.** Orno et paro.
AL. Non ergo opus est adiutrice? **CLE.** Satis domist: ubi nuptiae
Fuerint, tum istam conuenibo. nunc uale atque istanc iube.
AL. Quid ego nunc faciam? flagitium maxumum feci miser
Propter operam illius irqui improbi edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. operam uxoris polliceor foras
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse: ea se eam negat morarier.
Atque edepol mirum ni subolet iam hoc huic uicinae meae.
Verum autem altrouorsum quom eam mecum rationem puto,
Siquid eius esset, esset mecum postulatio.
[CLE.] Ibo intro, ut subducam nauim rusum in puluinaria.
CLE. Iam hic est lepide ludificatus. miseri ut festinant senes.
Nunc ego illum nili, decrepitum, meum uirum ueniat uelim
Vt eum ludificem uicissim, postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigi inter eos duos.
Sed eccum incedit: at quom aspicias tristem, frugi censeas.

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

LY. Stultitia magnast mea quidem sententia
hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quo[i] quod amet in mundo siet:
Sicut ego feci stultus. Contriui diem,
Dum asto aduocatus quoidam cognato meo.
Quem hercle ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequiquam sibi hodie aduocauerit.
Nam meo quidem animo, qui aduocatos aduocet,
Rogitare oportet prius et percontarier,
Adsitne ei animus necne ei adsit quem aduocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante aedis eccam. ei misero mihi:
Metuo, ne non sit surda atque haec audiuerit.
CLE. Audiui ecastor cum malo magno tuo.
LY. Accedam propius. quid agis, mea festiuitas?
CLE. Te ecastor praestolabar. **LY.** Iamne ornata re[s e]st?
Iamne hanc traduxti huc ad nos uicinam tuam
Quae te adiutaret? **CLE.** Arcessiui ut iusseras:
Verum hic sodalis tuos, amicus optumus,
Nescioquid se sufflauit uxori suae:
Negauit posse, quoniam arcesso, mittere.
LY. Vitium tibi istuc maxumumst: blandas parum.
CLE. Non matronarum offLciumst, sed meretricium,
Viris alienis, mi uir, subblandirier.
I tu atque arcesse illam: ego intus quod factost opus
Volo accurare, mi uir. **LY.** Propera ergo. **CLE.** Licet.
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniciam metum.
Miserrumum hodie ego hunc habebo amasium.

ALCESIMVS. LYSIDAMVS
SENES II

AL. Viso huc, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatust larua.
Sed eccum ante aedis. ad te hercle ibam commodum
LY. Et hercle ego ad te. quid ais, uir minumi preti?
Quid tibi mandaui? quid tecum oraul? AL. Quid est?
LY. Vt bene uociuas aedis fecisti mihi.
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam.
Satin propter te pereo ego atque occasio?
AL. Quin tu suspendis te? nempe tute dixeras
Tuam arcessituram esse uxorem uxorem meam.
LY. Ergo arcessiuisse ait sese et dixisse te
Eam non missurum. AL. Quin eapse ultro mihi

Negauit eius operam se morarier.
LY. Quin eapse me adlegauit qui istam arcesserem.
AL. Quin nili facio. **LY.** Quin me perdis. AL. Quin benest.
LY. Quin etiam diu morabor. AL. Quin cupio tibi—
LY. Quin — AL. aliquid aegre facere. **LY.** Quin faciam lubens.
Numquam tibi hodie quin erit plus quam mihi.
AL. Quin hercle di te perdant postremo quidem.
LY. Quid nunc? missurun es ad me uxorem tuam?
AL. Ducas easque in maxumam malam crucem
Cum hac, cum istac cumque amica etiam tua.
Abi et aliud cura: ego iam per hortum iussero
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
LY. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.

Qua ego hunc amorem mi esse aui dicam datum?
Aut quod ego umquam erga Venerem inique fecerim:
Quoi sic amanti mi obuiam eueniunt morae. Attat,
Quid illuc clamoris, opsecro, in nostrast domo?

PARDALISCA. LYSIDAMVS
ANCILLA SENEX

PAR. Nulla sum, nulla sum: tota, tota occidi.
Cor metu mortuomst, membra miserae tremunt:
Nescio unde auxili praesidi perfugi
Mi aut opum copiam comparem aut espetam.
Tanta factu modo mira miris modis
Intus uidi, nouam atque integram audaciam.
Caue tibi, Cleostrata, apscede ab ista, opsecro,
Nequid in te mali faxit ira percita.
Eripite isti gladium, quae suist impos animi.
LY. Nam quid est, quod haec huc timida atque exanimata exslluit?
Pardalisca. **PAR.** Perii: unde meae usurpant aures sonitum?
LY. Respice modo ad me. **PAR.** O ere mi—**LY.** Quid tibist? quid timidas? **PAR.** Perii.
LY. Quid, peristi? **PAR.** Perii: et tu peristi. **LY.** Ah, perii? quid ita?
PAR. Vae tibi. **LY.** Immo uae tibi sit. **PAR.** Ne cadam, amabo, tene me.
LY. Quicquid est eloquere mihi cito. **PAR.** Contine pectus:

Face uentum, amabo, pallio. **LY.** Timeo hoc negoti quid siet,
Nisi haec meraco se uspiam percussit flore Liberi.

PAR. Optine auris, amabo. **LY.** in malam a me crucem.
Pectus auris caput teque di perduint.
Nam nisi ex te scio quicquid hoc est cito, hoc
Iam tibi istuc cerebrum dispercutiam, excetra tu,
Ludibrio, pessuma, adhuc quae me habulsti.
PAR. Ere mi. **LY.** Quid uis, mea tu ancilla?
PAR. Nimium saeuis. **LY.** Numero dicis.
Sed hoc quicquid est eloquere, in pauca confer:
Quid intus tumulti fuit? **PAR.** Scibis, audi.
Malum pessumumque hic modo intus apud nos
Tua ancilla hoc pacto exordiri coepit,
Quod haud Atticam condecet disciplinam.
LY. Quid est id? **PAR.** Timor praepedit dicta linguae.
LY. Possum scire ego istuc ex te? quid negotist? **PAR.** Dicam.
Tua ancilla, quam tu tuo uilico uis
Dare uxorem, ea intus— **LY.** Quid intus? quid est?
PAR. Imitatur malarum malam discipinam,
Viro quae suo interminatur uitam.
LY. Quid ergo? **PAR.** Ah. **LY.** Quid est? **PAR.** Interemere ait uelle uitam.
Gladium— **LY.** Hem. **PAR.** Gladium— **LY.** Quid eum gladium?
PAR. Habet. **LY.** Ei misero mihi. cur eum habet?

Insectatur omnis domi per aedis
Nec quemquam prope ad sese sinit adire:
Ita omnis sub arcis, sub lectis latentes
Metu mussitant. **LY.** Occidi atque interii.
Quid illic obiectumst mali tam repente?
PAR. Insanit. **LY.** Scelestissumum me esse credo.
PAR. Immo si scias dicta quae dixit hodie.
LY. lstuc expeto scire: quid dixit? **PAR.** Audi.
Per omnis deos et deas deierauit
Occisurum eam hac nocte quicum cubaret.
LY. Men occidet? **PAR.** An quippiam ad te attinet? **LY.** Vah.
PAR. Quid cum ea negoti tibist? **LY.** Peccaui: Illuc
Dicere uilicum uolebam.
PAR. Sciens de uia in semitam degredire.
LY. Num quid mihi minatur? **PAR.** Tibi infesta solist
Plus quam quoiquam. **LY.** Quam ob rem? **PAR.** Quia se des uxorem Olympioni:
Neque se tuam nec suam neque uiri uitam sinere
In crastinum protolli: id huc missa sum tibi ut dicerem,
Ab ea ut caueas tibi. **LY.** Perii hercle ego miser. **PAR.** Dignu's tu.

LY. Neque est neque fuit me senex quisquam amator
Adaeque miser. **PAR.** Ludo ego hinc facete:
Nam quae facta dixi, omnia huic falsa dixi.
Era atque haec dolum ex proxumo hunc protulerunt:
Ego huc missa sum ludere. **LY.** Heus, Pardalisca.
PAR. Quid est? **LY.** Est— **PAR.** Quid? **LY.** Est, quod uolo exquirere ex te.
PAR. Moram offers mihi. **LY.** At tu mihi offers maerorem.
Sed etiamne habet nunc Casina gladium?
PAR. nabet, sed duos. **LY.** Quid, duos? **PAR.** Altero te
Occisurum ait, altero uilicum hodie.
LY. Occisissumus sum omnium qui uiuont.
Loricam induam: mi optumum esse opinor.
Quid uxor mea? non adiit atque ademit?
PAR. Nemo audet prope aceedere. **LY.** Exoret. **PAR.** Orat:
Negat ponere alio modo filio profecto,
Nisi se sciat uilico non datum iri.
LY. Atqui ingratiis quoi non uolt nubet hodie:
Nam cur non ego id perpetrem quod coepi,
Vt nubat mihi —Illud quidem dicere uolebam:
Nostro uilico. **PAR.** Saepiuscule, peccas.
LY. Timor praepedit uerba. uerum, obsecro te,
Dic me uxorem orare, ut exoret illam:
Gladium ut ponat et redire me intro ut liceat. **PAR.** Nuntiabo.
LY. Et tu orato. **PAR.** Et ego orabo. **LY.** At blande orato ut soles. sed audin?
Si effexii hoc, soleas tibi
Dabo et anulum in digito aureum et bona pluruma.

PAR. Operam dabo. **LY.** Face ut impetres.
PAR. Eo nunciam, nisi quippiam remorare me. **LY.** Abi et cura.
Redit eccum tandem opsonatu meus adiutor: pompam ducit.

OLYMPIO. LYSIDAMVS. CITRIO
SERVOS SENEX COQVOS

OL. Vide, fur, ut sentis sub signis ducas. CI. Qui uero hi sunt sentis?
OL. Quia quod tetigere, ilico rapiunt: si eas ereptum, ilico scindunt.
Ita quoquo adueniunt, ubi ubi sunt, duplici damno dominos multant.
CI. Heia. **OL.** Attat, cesso magnufice patriceque amicirier

atque
Ita ero meo ire aduorsum?
LY. Bone uir, salue. **OL.** Fateor. **LY.** Quid fit? **OL.** Tu amas, ego essurio et sitio.
LY. Lepide excuratus [in]cessisti. **OL.** Aha, hodie * * * * * lus.
LY. Mane uero, quamquam fastidis. **OL.** Fy fy, foetet tuos mihi sermo.
LY. Quae res? **OL.** Haec res. **LY.** Etiamne adstas? **OL.** Enim uero
pr'agmat'a moi par'eqeis.

LY. Dabo tibi m'ega kak'on, ut
Ego opinor, nisi rebistis.
OL.W Ze~u, potin a med abeas,
Nisi me uis uomere hodie?
LY. Mane. **OL.** Quid est? quis hic est homo?
LY. Erus sum. **OL.** Quis erus? **LY.** Quoius tu seruos.
OL. Seruos? ego? **LY.** Atque meus. O L. Non sum ego liber?
Memento, memento. **LY.** Mane atque asta. **OL.** Omitte.
LY. Seruos sum tuos. **OL.** Optumest. L Y. Opsecro te,
Olympisce mi, mi pater, mi patrone. **OL.** Em,
Sapis sane.
L Y. Tuos sum equidem.
OL. Quid mihi opust seruo tam nequam?
LY. Quid nunc? quam mox recreas me?
OL. Cena modo si sit cocta.
LY. Eisce ergo abeant. **OL.** Propere, Citrio, intro ite et cito deproperate.
Ego iam intus ero: facite
Cenam mihi ut ebria sit.
Sed lepide nitideque uolo: nil moror barbarico bliteo.
Stasne etiam? i sis. **LY.** Ego hic habeo.
OL. Numquid est ceterum quod morae siet?

LY. Gladium Casinam intus habere ait,
Qui me atque te interimat.
OL. Scio. sic sine habere:
Nugas agunt: noui
Ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum. **LY.** At pol malum metuo.
I tu modo: perspicito prior quid intus agatur.
OL. Tam mihi mea uita
Tua quam tibi carast.
[**LY.**] Verum i modo. **LY.** Si tu iubes, em, ibitur tecum.

ACTVS IV

PARDALISCA
ANCILLA

Nec pol ego Nemeae credo neque ego Olympiae
Neque usquam ludos tam festiuos fieri
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro et nostro Olympioni uilico.
Omnes festinant intus totis aedibus,
Senex in culina clamat, hortatar coquos:
`Quin agitis hodie? quin datis, siquid datis?
Properate: cenam iam esse coctam oportuit.'
Vilicus is autem cum corona candide
Vestitus lautus exornatusque ambulat.

Illae autem in cubiculo armigerum exornant duae,
Quem dent pro Casina nuptum nostro uilico:
Sed nimium lepide dissimulant, quasi mi sciant
Fore huius quod futurumst. digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam, ne cenet senex:
Aulas peruortunt, ignem restingunt aqua:
Illarum oratu faciunt. illae autem senem
Cupiunt extrudere incenatum ex aedibus,
Vt ipsae solae uentres distendant suos.
Noui ego illas ambestrices: corbitam cibi
Comesse possunt. sed aperitur ostium.

LYSIDAMVS. PARDALISCA
SENEX ANCILLA

LY. Si sapitis, uxor, uos tamen cenabitis,
Cena ubi erit cocta: ego ruri cenauero.
Nam nouom maritum et nouam nuptam uolo
Rus prosequi—noui hominum mores maleficos—
Nequis eam abripiat. facite uostro animo uolup.
Sed properate istum atque istam actutum emittere,
Tandem ut ueniamus luci: ego cras hic ero:
Cras habuero, uxor, ego tamen conuiuium.
PAR. Fit, quod futurum dixi: incenatum senem
Foras extrudunt mulieres. **LY.** Quid tu hic agis?
PAR. Ego eo quo me ipsa misit. **LY.** Veron? **PAR.** Serio.

LY. Quid hic speculare? **PAR.** Nil equidem speculor. **LY.** Abi:
Tu hi[n]c cunctas: intus alii festinant. **PAR.** Eo.

LY. Abi hinc sis ergo, pessumarum possuma.
Iamne abiit illaec? dicere hic quiduis licet:
Qui amat, tamen hercle si esurit, nullum esurit.
Sed eccem progreditur cum corona et lampade
Meus socius compar, commaritus, uilicus.

OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX

OL. Age, tibicen, dum illam educunt huc nouam nuptam foras,
Suaui cantu concelebra omnem hanc plateam hymenaeo. Io,
Hymen hymenaee, o hymen.
LY. Quid agis, mea salus? **OL.** Esurio hercle, atque adeo hau salubriter.
LY. At ego amo. **OL.** At ego hercle nili facio: tibi amor pro cibost:
Mihi ieiunitate iam dudum intestina murmurant.
LY. Nam quid illaec nunc tam diu intus remorantur remeligines?
Quasi ob industriam, quanto ego plus propero, procedit minus.
OL. Quid si etiam si occentem hymenaeum, siqui citius prodeant?

LY. Censeo: et ego te adiuuabo in nuptiis communibus.
LY. OL. Hymen, hymenaee, o hymen.
LY. Perii hercle ego miser: dirrumpi cantando hymenaeum lieet
Illo morbo, quo dirrumpi eupio, non est copiae.
OL. Edepol, ne tu si equos esses, esses indomabilis.
LY. Quo argumento? **OL.** Nimis tenax es. **LY.** Num me expertus uspiam?
OL. Di melius faciant. sed crepuit ostium: exitur foras.
LY. Di hercle me cupiunt seruatum. iam oboluit Csinus procul.

PARDALISCA CHALINVS CLEOSTRATA
ANCILLA SERVATOS MULIER
\\smallskip
OLYMIPIO LYSIDAMVS
SERVATOS SENEX

PAR. Sensim supera tolle limen pedes, mea noua nupta:
Sospes iter incipe hoc, ut uiro tuo

Semper sis superstes,
Tuaque ut potior pollentia sit, uincasque uirum uictrixque sies.
Tua uox superet tuomque imperium: uir te uestiat, tu uirum despolies.
Noctuque et diu ut uiro subdola sis,
Opsecro memento.
OL. Malo maxumo suo hercle ilico, ubi tantillum peccassit—

LY. Tace. **OL.** Non taceo. **LY.** Quae res? **OL.** Malae male monstrant.
LY. Facies tu hanc rem mi ex parata imparatam:
Id quaerunt uolunt, haec ut infecta faciant.
CLE. Age, Olympio, quando uis uxorem,
Accipe hanc ab nobis.
OL. Date ergo, daturae si umquam estis hodie uxorem.
LY. Abite intro. **CLE.** Amabo, integrae atque imperitae huic
Impercito. **OL.** Futurumst.
Valete. **LY.** Ite iam, ite iam. **CLE.** Valete.
LY. Iamne abscessit uxor? **OL.** Domist: ne time. **LY.** Euax,
Nunc pol demum ego sum liber.
Meum corculum, melculum, uerculum. **OL.** Heus tu,
Malo, si sapis, cauebis:
Meast haec. **LY.** Scio: sed meus fructus est prior.
OL. Tene hanc lampadem. **LY.** fmmo ego hanc tenebo.
Venus multipotens, bona multa mihi
Dedisti, huius quom copiam mihi dedisti. o,
Corplisculum malacum.
OL. Mea uxorcula — quae res?
LY. Quid est? **OL.** institit planta
[**LY.**] Quasi luca bos. **LY.** Tace sis.
Nebula haud est mollis aeque atque huius est pectus.

[**OL.**] Edepol papillam bellulam. **OL.** Ei misero mihi.
LY. Quid est? **OL.** Pectus mi icit non cubito, uerum ariete.
LY. Quid tu ergo hanc, quaeso, tractas tam dura manu?
At mihi, qui belle hanc tracto, non uallum facit.
OL. Vah. **LY.** Quid negotist? **OL.** opsecro, ut ualentulast:
Paene exposiuit cubito. **LY.** Cubitum ergo ire uolt.
OL. Quin imus ergo? **LY.** I, belle belliatula.

ACTVS V

CLEOSTRATA. MYRRHINA. PARDALISCA
MVLIERES II ANCILLA

MY. Acceptae bene et commode eximus intus
Ludos uisere huc in uiam nuptialis.
Numquam ecastor ullo die risi adaeque
Neque hoc quod relicuomst plus risuram opinor.
PAR. Lubet Chalinum quid agat scire, nouom nuptum cum nouo marito.
MY. Nec fallaciam astutiorem ullus fecit
Poeta atque ut haec est fabre facta ab nobis.
CLE. Optunso ore nunc peruelim progrediri
Senem, quo senex: nequior nullus uiuit.
Ne illum quidem nequiorem arbitror esse * * * * * qui locum praebet illi

* * * * * * nunc praesidem
Volo hic, Pardalisca, esse: qui hiuc exeat
Eum ut ludibrio habeas. **PAR.** Lubens Fecero et solens.
* *
* * * * spectato hinc omnia, intus quid agant.
* * * pone me amabo. **MY.** Et ibi audacius licet
Quae uelis libere proloqui. **PAR.** Tace:
Vostra foris crepuit.

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MYRRHINA
SERVOS MVLIERES II

PARDALISCA
ANCILLA

OL. Neque quo fugiam neque ubi lateam neque hoc dedecus quomodo celem
Scio: tantum erus atque ego flagitio superauimus nuptiis nostris.
Ita nunc pudeo atque ita nunc paueo atque ita inridiculo sumus ambo.
Sed ego insipiens noua nunc facio: pudet quem prius non puditumst umquam.
Operam date, dum mea facta itero: est operae pretium auribus accipere:
Ita ridicula auditu iteratu ea sunt, quae ego intus turbaui.
Vbi intro hanc nouam nuptam deduxi, recta uia in conclaue abduxi.

Sed tam[en] tenebrae ibi erant [tam]quam in puteo: dum senex abest, decumbe inquam.
Conloco fulcio mollio blandior
Vt prior quam senex nup * * *
Tardus esse llico coepi, quoniam * * *
Respecto identidem ne SENEX * * * *
Inlecebram stupri principio eam sauium posco * *
Reppulit mihi manum: neque enim dare sibi sauium me siuit.
Enim iam magis iam adpropero,
Magis iam lubet in Casinam inruere:
Cupio illam operam seni surripere:
Forem obdo, ne senex me opprimeret.
CLE. Age dum, tu adi hunc. **PAR.** Opsecro, ubi tua noua nuptast?
OL. Perii hercle ego, manufesta res est. **PAR.** Omnem in ordinem
Fateri ergo aequomst. quid intus agitur? quid agit Casina? satin morigerast?
OL. Pudet dlcere me.
PAR. Memora ordine,
Vt occeperas.
OL. Pudet her**CLE.**
PAR. Age, audacter * * * * *
Postquam decubuisti, inde uolo memorare: quid est factum *
OL. * flagitiumst. **PAR.** Cauebunt qui audierint faciant *

* * * * hoc magnus est. **OL.** Perdis. **PAR.** Quin tu pergis? **OL.** Vbi
* * * * us suptus porro *
PAR. Quid? **OL.** Babae. **PAR.** Quid? **OL.** Papae.
PAR. * * * * est? **OL.** Oh, erat maxumum:
* * * * haberet metui: id quaerere occepi * * *
Dum gladium quaero ne habeat, * arripio * * capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium: nam esset frigidus.
PAR. Eloquere. **OL.** At pullet. **PAR.** Num radix fuit?
OL. Non fuit. **PAR.** Num cucumis?
OL. Profecto hercle * * * non fuit quicquam holerum:
Nisi quicquid erat, calamitas profecto attigerat numquam: fta quicquid erat, grande erat.
PAR. Quid fit denique, edisserta. **OL.** Vbi appello Casinam, inquit,
Amabo, mea uxorcula, cur uirum tuom sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi haec facis, quia mihi te expetiui.

Illam haud uerbum facit et saepit ueste id qui estis.
Vbi illum saltum uideo opsaeptum, rogo ut altero * * sin adire.
Volo, ut obuortam, cubitis im * * * * * * * * *
Vllum muttit e * * * * * * * * * * * * * * * * *
Surgo, ut in eam in * * * * * * * * * * * * * * *
Atque illam in * * * * * * * * * * * * * * * *
MY. Perlepide narrat * * * * * * * * * * * * * *
OL. Sauium * * * * * * * * * * * * * * * * * *
Ita quasi saetis labra mihi conpungit barba * * *

Continuo in genua ut astiti, peetus mihi pedibus pereutit.
Decido de lecto praecipes: subsilit, optundit os mihi.
Inde foras tacitus profugiens exeo hoc ornatu quo uides,
Vt senex hoc eodem po0ulo quo ego bibi
biberet. **PAR.** optumest.
Sed ubist palliolum tuom? **OL.** Hic intus reliqui.
PAR. Quid nunc? satin lepide aditast uobis
manus? **OL.** Merito.
Sed concrepuerunt fores. num illa me nunc sequitur?

LYSIDAMVS. OLYMPIO. CLEOSTRATA.
SENEX SERVOS MVLIER

MYRRHINA. PARDALISCA
MVLIER ANCILLA

LY. Maxumo ego ardeo dagitio
Nee quid agam meis rebus scio,
Nec meam ut uxorem aspiciam
Contra oculis: ita disperii.
Omnia palam sunt probra:
Omnibus modis occidi miser.
* * * * * * * ita manufesto faucibus teneor.
* * * * * * quibus modis purgem scio me meae uxori.
* * * * * * que expalliatus sum miser:
* * * * * * * clandestinae nuptiae.
* * * * * * * * * censeo
* * * * * * * * mi optumumst

* * * * * intro ad uxorem [m]eam
Sufferamque ei meum tergum ob iniuriam.
Sed ecquis est, qul homo munus uelit fungier
Pro me? quid nunc agam?
Nescio, nisi ut improbos

Famulos imiter ac domo
Fugiam: nam nullast salus
Scapulis, si domum redeo.
Nugas istic dicere licet: uapulo hercle ego inuitus tamen,
Etsi malum merui.
Hac dabo protinam et fugiam. **CLE.** Heus, sta ilico, amator.
LY. occidi, reuocor. quasi non audiam, abibo.

CHALINVS. LYSIDAMVS. CLEOSTRATA
SERVOS SENEX MVLIER

MYRRHINA. PARDALISCA OLYMPIO
MVLIER ANCILLA SERVOS

CHA. Vbi tu's hic qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu si ueis subigitare me, probast occasio.
Redi sis in cubiculum. periisti hercle: age, accede huc modo.
Nunc ego tecum aequom arbitrum extra considium captauero.

LY. Perii, fusti defloccabit iam illic homo lumbos meos.
Hac iter faeifindumst: nam illac lumbifragiumst obuiam.
CLE. Iubeo te saluere, amator. **LY.** Ecce autem uxor obuiamst.
Nunc ego inter sacrum saxumque sum nec quo fugiam scio:
Hac lupi, hac eanes: lupina scaeua fusti rem gerit.
Hercle, opinor, permutaui ego illuc nunc uerbum uetus.
Hac ibo: caninam scaeuam spero meliorem fore.
CLE. Quid agis, dismarite? mi uir, unde hoe ornatu aduenis?
Quid fecisti scipione[m] aut quod habuisti pallium?
PAR. In adulterio, dum moechissat Casinam, credo perdidit
LY. Occidi. **CHA.** Etiamne imus cubitum? Casina sum. **LY.** in malam crucem.
CHA. Non amas me? **CLE.** Quin responde: tuo quid faetumst pallio?
LY. Baeehae hercle, uxor— **CLE.** Bacchae? **LY.** Bacchae hercle, uxor—**MY.** Nugatur seiens.
Nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt. **LY.** Oblitus fui.
Sed tamen Bacchae— **CLE.** Quid Bachae? **LY.** Sin id fieri non potest —
CLE. Times eeastor. **LY.** Egone? mentire her**CLE.**
CLE. Nam palles male.
N * * * quid me * * * * us * * am me rogas?

* * * * * male r * * * * * mihi.
* * * * * * * * * * * * * * * gratulor.
* * * * * * * * * * * * * * * senex.
Ho * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * unc Casinust * * * *
Qui hic * * * * *lem frus * * * ram * * dis
Qui etiam me miserum famosum fecit flagitiis suis.
LY. Non taces? **OL.** Non hercle uero taceo: nam tu maxumo
Me opsecrauisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
LY. Tui amoris calisa ego istuc feci. **CLE.** Immo Hector Ilius
Te quidem oppressit. **LY.** Feci ego istaec tdicta quae uos dicitis?
CLE. Rogitas etiam? **LY.** Si quidem hercle feci, feci nequiter.
CLE. Redi modo huc intro: monebo, siqui meministi minus.
LY. Hercle opinor potius uobis credam quod uos dlcitis.
Sed, uxor, da uiro hanc ueniam. Myrrhina, ora Cleostratam.
Si umquam posthac aut amasso Casinam aut occepso modo,
Ne ut eam amasso, si ego umquam adeo posthac tale admisero,
Nulla causast, quin pendentem me, uxor, uirgis uerberes.
MY. Censeo ecastor ueniam hanc dandam. **CLE.** Faciam, ut iubes.

Propter eam rem hanc tibi nunc ueniam millus grauate prospero,
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.
LY. Non iratas? **CLE.** Non sum irata. **LY.** Tuaen fidei credo? **CLE.** Meae.
LY. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo hanc, habet.
CLE. Age, tu redde huic scipionem et pallium. **CHA.** Tene, si lubet.
Mihi quidem edepol insignite factast magna iniuria:
Duobus nupsi, neuter fecit quod nouae nuptae solet.
PAR. Spectatores, quod futurumst intus, id memorabimus.
Haec Casina huius reperietur filia esse ex proxumo
Eaque nubet Euthynico nostro erili filio.
Nunc uos aequomst manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducet semper scortum quod uolet:
Verum qui non manibus clare quantum poterit plauserit,
Ei pro scorto supponetur ircus unctus nautea.

T. MACCI PLAVTI CISTELLARIA

PERSONAE

SELENIVM MERETRIX
GYMNASIVM MERETRIX
LENA
AVXILIVM DEVS
ALCESIMARCHVS ADVLESCENS
SERVVS
SENEX
LAMPADIO SERVVS
MELAENIS LENA
PHANOSTRATA MATRONA
HALISCA ANCILLA
DEMIPHO SENEX

ARGVMENTVM

Comprimit adulescens Lemnius Sicyoniam,
Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.
Sicyonia aeque parit puellam. hanc servolus
Tollit atque exponit, et ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alli detulit.
Lemno post rediens ducit quam compresserat
Lemnique natam spondet adulescentulo
Amore capto illius proiecticiae.
Requirens servos reperit quam proiecerat.
Itaque lege et rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ACTVS 1

I.i

SELENIVM Cum ego antehac te amavi et mi amicam esse crevi,
mea Gymnasium, et matrem tuam, tum id mihi hodie
aperuistis, tu atque haec: soror si mea esses,
qui magis potueritis mihi honorem ire habitum,
nescio, nisi, ut meus est animus, fieri non posse arbitror;
ita omnibus relictis rebus mihi frequentem operam dedistis.
eo ego vos amo et eo a me magnam iniistis gratiam.
GYMNASIVM Pol isto quidem nos pretio facile est frequentare

tibi utilisque habere:
ita in prandio nos lepide ac nitide
accepisti apud te, ut semper meminerimus.
SEL. Lubenti edepol animo factum et fiet a me,
quae vos arbitrabor velle, ea ut expetessam.
LENA Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est tranquillo mari,
ventum gaudeo—ecastor ad ted, ita hodie hic acceptae sumus
suavibus modis,
nec nisi disciplina apud te fuit quicquam ibi quin mihi placeret.
SEL. Quid ita, amabo? **LENA.** Raro nimium dabat quod biberem,
id merum infuscabat.
GYMN. Amabo, hicine istud decet? **LENA.** Iusque fasque est:
nemo alienus hic est. **SEL.** Merito vostro amo vos,
quia me colitis et magni facitis. **LENA.** Decet pol, mea Selenium,
hunc esse ordinem benevolentis inter se
beneque amicitia utier,
ubi istas videas summo genere natas, summatis matronas,
ut amicitiam colunt atque ut eam iunctam bene habent inter se.
si idem istud nos faciamus, si idem imitemur, ita tamen vix vivimus
cum invidia summa. suarum opum nos volunt esse indigentes.
nostra copia nil volunt nos potesse
suique omnium rerum nos indigere,
ut sibi simus supplices.
eas si adeas, abitum quam aditum malis, ita nostro ordini
palam blandiuntur, clam, si occasio usquam est,
aquam frigidam subdole suffundunt.
viris cum suis praedicant nos solere,
suas paelices esse aiunt, eunt depressum.
quia nos libertinae sumus, et ego et tua mater, ambae
meretrices fuimus: illa te, ego hanc mihi educavi
ex patribus conventiciis. neque ego hanc superbiai
causa pepuli ad meretricium quaestum, nisi ut ne esurirem.
SEL. At satius fuerat eam viro dare nuptum
potius. **LENA.** Heia,
haec quidem ecastor cottidie viro nubit, nupsitque hodie,

nubet mox noctu: numquam ego hanc viduam cubare sivi.
nam si haec non nubat, lugubri fame familia pereat.
GYMN. Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.
LENA. Ecastor haud me paenitet, si ut dicis ita futura es.
nam si quidem ita eris ut volo, numquam senecta fies
semperque istam quam nunc habes aetatulam optinebis,
multisque damno et mihi lucro sine meo saepe eris sumptu.
GYMN. Di faxint. **LENA.** Sine opera tua di horunc nil facere possunt.
GYMN. Equidem hercle addam operam sedulo; sed tu aufer istaec verba.
meus oculus, mea Selenium, numquam ego te tristiorem
vidi esse. quid, cedo, te obsecro tam abhorret hilaritudo?
neque munda adaeque es, ut soles (hoc sis vide, ut petivit
suspiritum alte) et pallida es. eloquere utrumque nobis,
et quid tibi est et quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
noli, obsecro, lacrumis tuis mi exercitum imperare.
SEL. Med excrucio, mea Gymnasium: male mihi est, male maceror;
doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.
quid dicam, nisi stultitia mea me in maerorem rapi?
GYMN. Indidem unde oritur facito ut facias stultitiam sepelibilem.
SEL. Quid faciam? **GYMN.** In latebras abscondas pectore penitissimo.
tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris.
SEL. At mihi cordolium est. **GYMN.** Quid? id unde est tibi cor?
    commemora obsecro;
quod neque ego habeo neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.
SEL. Siquid est quod doleat, dolet; si autem non est—tamen hoc hic dolet.
GYMN. Amat haec mulier. **SEL.** Eho an amare occipere amarum est, obsecro?
GYMN. Namque ecastor Amor et melle et felle est fecundissimus;
gustui dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.
SEL. Ad istam faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium, macerat.
GYMN. Perfidiosus est Amor. **SEL.** Ergo in me peculatum

facit.
GYMN. Bono animo es, erit isti morbo
melius. **SEL.** Confidam fore,
si medicus veniat qui huic morbo facere medicinam potest.
GYMN. Veniet. **SEL.** Spissum istuc amanti est verbum,
veniet, nisi venit.
sed ego mea culpa et stultitia peius misera maceror,
quom ego illum unum mi exoptavi, quicum aetatem degerem.
LENA. Matronae magis conducibilest istuc, mea Selenium,
unum amare et cum eo aetatem exigere quoi nuptast semel.
verum enim meretrix fortunati est oppidi simillima:
non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.
SEL. Hoc volo agatis. qua accersitae causa ad me estis,
eloquar.
nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
obsecutast de ea re, gessit morem morigerae mihi,
ut me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere.
LENA. Stulte ecastor fecit. sed tu enumquam cum quiquam
viro
consuevisti? **SEL.** Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine,
neque pudicitiam meam mi alius quisquam
imminuit. **LENA.** Obsecro,
quo is homo insinuavit pacto se ad te? **SEL.** Per Dionysia
mater pompam me spectatum duxit. dum redeo domum,
conspicillo consecutust clanculum me usque ad fores.
inde in amicitiam insinuavit cum matre et mecum simul
blanditiis, muneribus, donis. **LENA.** Mihi istunc vellem
hominem dari,
ut ego illum vorsarem! **SEL.** Quid opust verbis? consuetudine
coepi amare contra ego illum, et ille me. **LENA.** O mea
Selenium,
adsimulare amare oportet. nam si ames, extempulo
melius illi multo, quem ames, consulas quam rei tuae.
SEL. At ille conceptis iuravit verbis apud matrem meam,
me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducendast domum,
sua cognata Lemniensis, quae habitat hic in proxumo.
nam eum pater eius subegit. nunc mea mater iratast mihi,
quia non redierim domum ad se, postquam hanc rem
resciverim,
eum uxorem ducturum esse aliam. **LENA.** Nihil amori
iniuriumst.
SEL. Nunc te amabo ut hanc hic <unum> triduom hoc solum
sinas
esse et hic servare apud me. nam ad matrem accersita

sum.
LENA. Quamquam istud mihi erit molestum triduom, et damnum dabis,
faciam. **SEL.** Facis benigne et amice. sed tu, Gymnasium mea,
si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
eum inclamare (utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen),
sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.
accipias clavis: si quid opus tibi erit prompto, promito.
ego volo ire. **GYMN.** Vt mi excivisti
lacrimas. **SEL.** Gymnasium mea,
bene vale. **GYMN.** Cura te, amabo. sicine immunda, obsecro,
ibis? **SEL.** Immundas fortunas aequom est squalorem sequi.
GYMN. Amiculum hoc sustolle saltem. **SEL.** Sine trahi, cum egomet trahor.
GYMN. Quando ita tibi lubet, vale atque salve. **SEL.** Si possim, velim.
GYMN. Numquid me vis, mater, intro quin eam? ecastor mihi
visa amare. **LENA.** Istoc ergo auris graviter obtundo tuas,
ne quem ames. abi intro. **GYMN.** Numquid me vis? **LENA.** Vt valeas. **GYMN.** Vale.

I.ii

LENA. Idem mihi magnae quod parti est vitium mulierum
quae hunc quaestum facimus: quae ubi saburratae sumus,
largiloquae extemplo sumus, plus loquimur quam sat est.
nam ego illanc olim, quae hinc flens abiit, parvolam
puellam proiectam ex angiportu sustuli.
[adulescens quidam hic est adprime nobilis
quin ego nunc quia sum onusta mea ex sententia
quiaque adeo me complevi flore Liberi,
magis libera uti lingua conlibitum est mihi,
tacere nequeo misera quod tacito usus est.
Sicyone, summo genere; ei vivit pater.
is amore misere hanc deperit mulierculam,
quae hinc modo flens abiit. contra amore eum haec deperit.]
eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi,
quae saepe mecum mentionem fecerat,
puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi,
recens natum, eapse quod sibi supponeret.
ubi mihi potestas primum evenit, ilico

feci eius ei quod me oravit copiam.
postquam eam puellam a me accepit, ilico
eandem puellam peperit quam a me acceperat,
sine obstetricis opera et sine doloribus,
item ut aliae pariunt, quae malum quaerunt sibi.
nam amatorem aibat esse peregrinum sibi
suppositionemque eius facere gratia.
id duae nos solae scimus: ego quae illi dedi
et illa quae a me accepit, praeter vos quidem.
haec sic res gesta est. si quid usus venerit,
meminisse ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

I.iii

AVXILIVM Vtrumque haec, et multiloqua et multibiba, est anus.
satin vix reliquit deo quod loqueretur loci,
ita properavit de puellae proloqui
suppositione. quod si tacuisset, tamen
ego eram dicturus, deus, qui poteram planius.
nam mihi Auxilio est nomen. nunc operam date,
ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
fuere Sicyoni iam diu Dionysia.
mercator venit huc ad ludos Lemnius,
isque hic compressit virginem, adulescentulus,
<vi>, vinulentus multa nocte in via.
is ubi malam rem scit se meruisse, ilico
pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
ubi habitabat tum. illa quam compresserat
decumo post mense exacto hic peperit filiam.
quoniam reum eius facti nescit qui siet,
paternum servom sui participat consili,
dat eam puellam ei servo exponendam ad necem.
is eam proiecit. haec puellam sustulit.
ille clam observavit servos <qui eam proiecerat>
quo aut quas in aedis haec puellam deferat.
ut eampse vos audistis confiterier,
dat eam puellam meretrici Melaenidi,
eaque educavit eam sibi pro filia
bene ac pudice. tum illic autem Lemnius
propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
ea diem suom obiit, facta morigera est viro.
post<quam> ille uxori iusta fecit, ilico
huc commigravit; duxit uxorem hic sibi
eandem quam olim virginem hic compresserat,

et eam cognoscit esse, quam compresserat;
illa illi dicit, eius se ex iniuria
peperisse gnatam atque eam se servo ilico
dedisse exponendam. ille extemplo servolum
iubet illum eundem persequi, si qua queat
reperire quae sustulerit. ei rei nunc suam
operam usque assiduo servos dat, si possiet
meretricem illam invenire, quam olim tollere,
cum ipse exponebat, ex insidiis viderat.
nunc quod relicuom restat volo persolvere,
ut expungatur nomen, ne quid debeam.
adulescens hic est Sicyoni, ei vivit pater;
is amore proiecticiam illam deperit
quae dudum flens hinc abiit ad matrem suam,
et illa hunc contra, qui est amor suavissimus.
ut sunt humana, nihil est perpetuom datum.
pater adulescenti dare volt uxorem; hoc ubi
mater rescivit, iussit accersi eam domum.
haec sic res gesta est. bene valete et vincite
virtute vera, quod fecistis antidhac;
servate vostros socios, veteres et novos,
augete auxilia vostra iustis legibus,
perdite perduelles, parite laudem et lauream,
ut vobis victi Poeni poenas sufferant.

ACTVS II

II.i

ALCESIMARCHVS Credo ego Amorem primum apud homines carnificinam commentum.
hanc ego de me coniecturam domi facio, ni foris quaeram,
qui omnes homines supero [atque] antideo cruciabilitatibus animi.
iactor [crucior] agitor stimulor, versor
in amoris rota, miser exanimor,
feror differor distrahor diripior,
ita nubilam mentem animi habeo.
ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibist animus,
ita mi omnia sunt ingenia;
quod lubet, non lubet iam id continuo,
ita me Amor lassum animi ludificat,
fugat, agit, appetit, raptat, retinet,
lactat, largitur: quod dat non dat; deludit:
modo quod suasit, <id> dissuadet,

quod dissuasit, id ostentat. 219-220
maritumis moribus mecum experitur 221
ita meum frangit amantem animum;
neque, nisi quia miser non eo pessum,
mihi ulla abest perdito permities.
ita pater apud villam detinuit 225
me hos dies sex ruri continuos,
neque licitum interea est meam amicam visere ***
estne hoc miserum memoratu?

*** **FRAGMENTA** Gloss. Plaut.
nudiussextus 230

Gel. N.A. 6.7.3
(ALC.) Potine tu homo facinus facere
strenuom? **(SERVVS)** Aliorum affatim est
qui faciant. sane ego me nolo fortem perhiberi virum.
*** 232a
SERVVS. Sed quid istuc? **ALC.** Mala multa dici mihi
volo. **SERV.** Qua gratia?
ALC. Quia vivo. **SERV.** Facile id quidem edepol possum, si tu vis. **ALC.** Volo.
SERV. At enim ne tu exponas pugno os metuo in imperio meo. 235
ALC. Numquam edepol faciam. **SERV.** Fidem da. **ALC.** Do, non facturum esse me.
sed ego primum, tot qui ab amica abesse potuerim dies,
sum nihili. **SERV.** Nihili hercle vero es. **ALC.** Quam ego amarem perdite,
quae me amaret contra. **SERV.** Dignus hercle es infortunio.
ALC. Ei me <tot tam> acerba facere in corde. **SERV.** Frugi nunquam eris. 240
ALC. Praesertim quae coniurasset mecum et firmasset fidem,
SERV. Neque deos neque homines aequom est facere tibi posthac bene.
ALC. Quae esset aetatem exactura mecum in matrimonio,
SERV. Compedes te capere oportet neque eas unquam ponere.
ALC. Quae mihi esset commendata et meae fidei concredita, 245
SERV. Hercle te verberibus multum caedi oportere arbitror.
ALC. Quae mellillam me vocare et suavium solitast suom.
SERV. Ob istuc unum verbum dignu's, deciens qui furcam feras.

ALC. Egomet laetor. sed quid auctor nunc mihi
es? **SERV.** Dicam tibi:
Supplicium illi des, suspendas te, ne tibi suscenseat.
ALC. Quian ***
SERV. Quid tu ergo *** te manuleo
***
(ALC.) Quid si amo? *** **(T.)** *** est amor 273
*** atque illam quam <te> amare intellego
*** si conclusos vos <me> habere in carcere
*** amoris noctesque et dies
ni emortuos ***
mihi nunquam quisquam ***
(T.) Immo maxumus.
nam qui amant stulte atque inmodeste atque inprobe
*** ne ament.
***
(ALC.) *** ubi tu es? **SERV.** Ecce me.
ALC. I, adfer mihi arma et loricam adducito.
SERV. Loricam adducam?
ALC. I, curre, equom adfer. **SERV.** Hercle hic insanit miser.
ALC. Abi atque hastatos multos, multos velites,
multos cum multis—nil moror precario.
ubi sunt quae iussi? **SERV.** Sanus hic non est satis.
T. Ab anu esse credo nocitum, cum illaec sic facit.
SERV. Vtrum deliras, quaeso, an astans somnias,
qui equom me adferre iubes, loricam adducere,
multos hastatos, post id multos velites,
multos cum multis? haec tu pervorsario
mihi fabulatu's. **ALC.** Dixin ego istaec, obsecro?
SERV. Modo quidem hercle haec dixisti. **ALC.** Non praesens quidem.
SERV. Praestigiator, siquidem hic non es atque ades.
T. Video ego te Amoris valde tactum toxico,
adulescens; eo te magis volo monitum. **ALC.** Mone.
T. Cave sis cum Amore tu unquam bellum sumpseris.
ALC. Quid faciam? **T.** Ad matrem eius devenias domum,
expurges, iures, ores blande per precem
eamque exores ne tibi suscenseat.
ALC. Expurigabo hercle omnia ad raucam ravim.
*** 304a

Non. p. 72M
(SENEX) prohibet divitiis maximis, dote altili atque opima.
*** 305a

mulierculam exornatulam. *** quidem hercle scita.
quamquam vetus cantherius sum, etiam nunc, ut ego opinor,
adhinnire equolam possum ego hanc, si detur sola soli.
GYMNASIVM Nimis opportune mi evenit rediisse Alcesimarchum;
nam sola nulla invitior solet esse. **SEN.** Me vocato,
ne sola sis: ego tecum <ero, volo> ego agere, ut tu agas aliquid.
GYMN. Nimis lepide exconcinnavit hasce aedis Alcesimarchus.
SEN. Vt quo<m Ven>us adgreditur, <place>t; lepidumst amare semper.
GYMN. Venerem meram haec aedes olent, quia amator expolivit.
SEN. Non modo ipsa lepidast, commode quoque hercle fabulatur.
sed cum dicta huius interpretor, haec herclest, ut ego opinor,
meum quae corrumpit filium. suspiciost eam esse,
utpote quam nunquam viderim; de opinione credo.
nam hasce aedis conductas habet meus gnatus, haec ubi astat:
hoc hanc eam esse opiniost; nam haec illum nominavit.
quid si adeam atque appellem. mali damnique inlecebra, salve.
GYMN. *** vapulabis.
SEN. *** volo apud te.

***

GYMN. Intro abeo,
nam meretricem astare in via solam prostibuli sanest.

***

GYMN. quid vis.
SEN. Volo ex te scire quidquid est ***
quid ego usquam male feci tibi <aut meu>s quisquam, id edisserta,
quam ob rem me meumque filium quom <matr>e remque nostram
habes perditui et praedatui? **GYMN.** Miser errat, ut ego dixi.
lepidast materies, ludam ego hunc, nam occasio videtur.
potin operam inique equidem malam <ut ne> des innocenti?
SEN. Sed <obsecro> te, nullusnest tibi amator alius quisquam,
nisi meus modo unus filius? **GYMN.** Quem quidem ego amem, alius nemo est.

SEN. At ego *** **GYMN.** Nil moror: damno sunt tui mihi similes.
SEN. Quid *** **(GYMN.)** isne est id arbitratus?
*** 372a

Prisc. GL 2.111K
(GYM.) datores
negotioli bellissimi senices soletis esse.
*** 373a

Prisc. GL 2.388K
LENA. Me respondere postulas? iniurium est.
stipulari semper me ultro oportet a viris,
eum quaestum facio, nil viris promittere.
*** 376a

Prisc. GL 2.107K
siquidem imperes pro copia, pro recula
*** 377a

Festus 372M
LENA. Quin is, si itura es? nimium is vegrandi gradu.

Non. 198M
GYMN. Pol ad cubituram, mater, magis sum exercita
fere quam ad cursuram. eo sum tardiuscula.

Non. 499M
meminere officium suom.

Non. 63M et 415M
ita mustulentus ventus nares attigit.

Non. 108M
capillo scisso atque excissatis auribus

Non. 190M
quae quasi carnificis angiporta purigans

*** 404
non quasi nunc haec sunt hic, limaces, lividae,
febriculosae, miserae amicae, osseae,
diobolares, schoeniculae, miraculae,
cum extritis talis, cum todillis crusculis
***

SEL. Molestus es.
ALC. Meae issula sua <aede>s egent. ad me <sine
ducam>. **SEL.** Aufer manum.
ALC. Germana mea sororcula. **SEL.** Repudio te fraterculum.
ALC. Tum tu igitur, mea matercula. **MEL.** Repudio te ~
fraterculum.
ALC. Opsecro te **SEL.** Valeas. **ALC.** Vt sinas **SEL.** Nil
moror. **ALC.** Expurigare me.
SEL. *** **ALC.** Sine dicam. **MEL.** Satis sapit mihi tuis
periuriis.
*** at nunc non potest. **ALC.** Supplicium polliceri
volo.
SEL. At mi aps te accipere non libet. **ALC.** Em omnia
patior iure infelix. **SEL.** Volup est neque tis misereri decet.
quamquam hominem ***
verba dare ***
non illa * qui frangant foedera
*** eos ***
(SEL.) dabis.
ALC. At ego nec do neque te amittam hodie, nisi quae volo
tecum loqui
das mihi operam.
MEL. Potin ut mihi molestus ne sis? **ALC.** Quin id est nomen
mihi,
omnes mortales vocant molestum. ***
*** obsecro. **MEL.** At frustra obsecras.
***
quia sine omni *** **ALC.** Dabo
ius iurandum. ***
MEL. At ego nunc <ab> illo mihi <caveo> iure iurando tuo;
similest ius iurandum amantum quasi ius confusicium.
ALC. Nescia ***
*** **(MEL.)** nugas agis.
***
ALC. Supplicium dabo ***
quo modo ego ***
*** **(MEL.)** quia es nactus novam,
quae *** quaedam quasi tu nescias.
*** **ALC.** Di deaeque illam perdant ~ pariter.
*** umquam, si hoc fallo. **MEL.** Nil moror
*** falsum fallis, eo te *** ignorat fides.
postremo, si mihi dedisses verba, deis numquam dares.
ALC. Quin equidem illam ducam uxorem. **MEL.** Ducas, si
***

nunc hoc si tibi commodumst, quae ***
ALC. Instruxi illi aurum atque vestem. **(MEL.)** ***
siquidem amabas, *** illi instrui.
sed sino. iam hoc mihi responde quod <ego> te rogavero:
instruxisti ***
tibi ita ut voluisti *** **(ALC.)** quod volo.
MEL. Eo facetu's quia tibi aliast sponsa locuples Lemnia.
habeas. neque nos factione tanta quanta tu sumus
neque opes nostrae tam sunt validae quam tuae; verum tamen
hau metuo ne ius iurandum nostrum quisquam culpitet:
tu iam, si quid tibi dolebit, scies qua doleat gratia.
ALC. Di me perdant— **MEL.** Quodcumque optes, tibi velim contingere.
ALC. Si illam uxorem duxero umquam, mihi quam despondit pater.
MEL. Et me, si umquam tibi uxorem filiam dedero meam.
ALC. Patierin me periurare? **MEL.** Pol te aliquanto facilius,
quam me meamque rem perire et ludificari filiam.
alibi quaere ubi iuri iurando tuo satis sit subsidi:
hic apud nos iam, Alcesimarche, confregisti tesseram.
ALC. Face semel periclum. **MEL.** Feci saepe, quod factum queror.
ALC. Redde mi illam. **MEL.** Inter novam rem verbum usurpabo vetus:
quod dedi datum non vellem, quod relicuomst non dabo.
ALC. Non remissura es mihi illam? **MEL.** Pro me responsas tibi.
ALC. Non remittes? **MEL.** Scis iam dudum omnem meam sententiam.
ALC. Satin istuc tibi in corde certumst? **MEL.** Quin ego commentor quidem.
ALC. Non edepol <ego> istaec tua dicta nunc in auris recipio.
MEL. Non? hem, quid agis igitur? animum advorte iam, ut quid agas scias.
ALC. At ita me di deaeque, superi atque inferi et medioxumi,
itaque me Iuno regina et Iovis supremi filia
itaque me Saturnus eius patruos— **MEL.** Ecastor pater.
ALC. Itaque me Ops opulenta illius avia— **MEL.** Immo mater quidem.
ALC. Iuno filia et Saturnus patruos et summus Iuppiter—

tu me delenis, propter te haec pecco. **MEL.** Perge dicere.
ALC. Anne etiam, ut quid consultura sis sciam, pergis eloqui?
MEL. Non remittam. definitumst. **ALC.** Enim vero ita me Iuppiter
itaque me Iuno itaque Ianus ita—quid dicam nescio.
iam scio. immo, mulier, audi, meam ut scias sententiam.
di me omnes, magni minuti, et etiam patellarii
faxint, ne ego <dem vivae> vivos savium Selenio,
nisi ego teque tuamque ~ filiam meque hodie obtruncavero,
poste autem cum primo luci cras nisi ambo occidero,
et equidem hercle nisi pedatu tertio ~ omnis efflixero,
nisi tu illam remittis ad me. dixi quae volui. vale.
MEL. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit
illa ad hunc, ibidem loci res erit: ubi odium occeperit,
illam extrudet, tum hanc uxorem Lemniam ducet domum.
sed tamen ibo et persequar: amens ne quid faciat, cauto opust.
postremo, quando aequa lege pauperi cum divite
non licet, perdam operam potius quam carebo filia.
sed quis hic est qui recta platea cursum huc contendit suom?
et illud paveo et hoc formido, ita tota sum misera in metu.

II.ii

LAMPADIO Anum sectatus sum clamore per vias,
miserrumam habui. ut illaec hodie quot modis
moderatrix <linguae> fuit atque immemorabilis.
quot illi blanditias, quid illi promisi boni,
quot admoenivi fabricas, quot fallacias
in quaestione. vix exculpsi ut diceret,
quia ei promisi dolium vini dare.

II.iii

PHANOSTRATA Audire vocem visa sum ante aedis modo
mei Lampadisci servi. **LAMP.** Non surda es, era:
recte audivisti. **PHAN.** Quid agis hic? **LAMP.** Quod gaudeas.
PHAN. Quid id est? **LAMP.** Hinc ex hisce aedibus paulo prius
vidi exeuntem mulierem. **PHAN.** Illam quae meam
gnatam sustulerat? **LAMP.** Rem tenes. **PHAN.** Quid postea?

LAMP. Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
erilem nostram filiam sustollere.
extimuit tum illa. **MEL.** Iam horret corpus, cor salit.
nam mihi ab hippodromo memini adferri parvolam
puellam eamque me mihi supponere.
PHAN. Age perge, quaeso. animus audire expetit
ut gesta res sit. **MEL.** Vtinam audire non queas.
***
LAMP. Pergo illa<m onerare> dictis: "illaec ted anus
fortu<nis ex secundis ad mi>seras vocat.
nam illaec tibi nutrix est, ne matrem censeas.
ego te reduco et revoco ad <summas> ditias,
ubi tu locere in luculentam familiam,
unde tibi talenta magna viginti pater
det dotis; non enim hic, ubi ex Tusco modo
tute tibi indigne dotem quaeras corpore."
PHAN. An, amabo, meretrix illa est quae illam sustulit?
LAMP. Immo [meretrix] fuit; sed ut sit de ea re,
eloquar.
iam perducebam illam ad me suadela mea:
anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
ne deserat se: eam suam esse filiam,
seque eam peperisse sancte adiurabat mihi.
"istanc quam quaeris" inquit "ego amicae meae
dedi, quae educaret eam pro filiola sua;
et vivit" inquit. "ubi ea est?" inquam extempulo.
PHAN. Servate di med obsecro. **MEL.** At me perditis.
PHAN. Quoi illam dedisset exquisisse oportuit.
LAMP. Quaesivi, et dixit meretrici Melaenidi.
MEL. Meum elocutust nomen, interii <oppido>.
LAMP. Vbi elocuta est "duc ac demonstra mihi."
"avecta est" inquit "peregre hinc habitatum."**MEL.** Obsipat
aculam. **LAMP.** 'Quo avecta est, eo sequemur. sicine
agis nugas? periisti hercle, ni ***"
*** <non> hoc longe destiti
instare, usque adeo donec se adiurat anus
iam mihi monstrare. **PHAN.** At non missam oportuit.
LAMP. Servatur. sed illaec se quandam aibat mulierem
suam bene volentem convenire etiam prius,
commune quacum id esset sibi negotium.
et scio venturam. **MEL.** Me indicabit, et suas
ad meas miserias ~ alias faciem consciam.
PHAN. Quid nunc vis facere me? **LAMP.** Intro abi atque
animo bono es.

vir tuos si veniet, iube domi opperirier,
ne in quaestione mihi sit, si quid eum velim.
ego ad anum recurro rursum. **PHAN.** Lampadio, obsecro,
cura. **LAMP.** Perfectum ego hoc dabo negotium.
PHAN. Deos teque spero.—**LAMP.** Eosdem ego, uti abeas domum.
MEL. Adulescens, asta atque audi. **LAMP.** Men, mulier, vocas?
MEL. Te. **LAMP.** Quid negoti est? nam occupatus sum ampliter.
MEL. Quis istic habitat? **LAMP.** Demipho dominus meus.
MEL. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
suam despondit in divitias maxumas?
LAMP. Is ipsust. **MEL.** Eho tu, quam vos igitur filiam
nunc quaeritatis alteram? **LAMP.** Ego dicam tibi:
non ex uxore natam uxoris filiam.
MEL. Quid istuc est verbi? **LAMP.** Ex priore muliere
nata, inquam, meo ero est filia. **MEL.** Certe modo
huius, quae locuta est, quaerere aibas filiam.
LAMP. Huius ergo quaero. **MEL.** Quo modo igitur, obsecro,
haec est prior, quae nupta nunc est? **LAMP.** Conteris
tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
nata est haec virgo, Alcesimarcho quae datur.
ea uxor diem obiit. iam scis? **MEL.** Teneo istuc satis.
sed ego illud quaero confragosum, quo modo
prior posterior sit et posterior sit prior?
LAMP. Prius hanc compressit quam uxorem duxit domum,
prius gravida facta est priusque peperit filiam;
eam postquam peperit, iussit parvam proici:
ego eam proieci, alia mulier sustulit,
ego inspectavi. erus hanc duxit postibi.
eam nunc puellam filiam eius quaerimus.
quid nunc supina susum in caelum conspicis?
MEL. Ei nunciam istuc quo properabas, nil moror.
nunc intellexi. **LAMP.** Dis hercle habeo gratiam,
nam ni intellexes, numquam, credo, amitteres.
MEL. Nunc mihi bonae necessumst esse ingratiis,
quamquam esse nolo. rem palam esse intellego:
nunc egomet potius hanc inibo gratiam
ab illis, quam illaec me indicet. ibo domum,
atque ad parentes redducam Selenium.

ACTVS III

III.i

MELAENIS Rem elocuta sum tibi omnem; sequere hac me, Selenium,
ut eorum quoiam esse oportet te sis potius quam mea.
quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen
ut illud quem <ad modum> tuam in rem bene conducat consulam.
nam hic crepundia insunt, quibuscum te illa olim ad me detulit,
quae mihi dedit, parentes te ut cognoscant facilius.
accipe hanc cistellam, Halisca. agedum pulta illas fores.
dic me orare ut aliquis intus prodeat propere ocius.
ALCESIMARCHVS Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum.
SELENIVM Mater mea,
periimus miserae. **ALC.** Vtrum hac me feriam an ab laeva latus?
MEL. Quid tibi est? **SEL.** Alcesimarchum non vides? ferrum tenet.
ALC. Ecquid agis? remorare. lumen linque. **SEL.** Amabo, accurrite,
ne se interemat. **ALC.** O Salute mea salus salubrior,
tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me ut vivam facis.
MEL. Haud voluisti istuc severum facere. **ALC.** Nil mecum tibi,
mortuos tibi sum: hanc ut habeo certum est non amittere;
nam hercle iam ad me adglutinandam totam decretum est dare.
ubi estis, servi? occludite aedis pessulis, repagulis
ilico: hanc ego tetulero intra limen. **MEL.** Abiit, abstulit
mulierem. ibo, persequar iam illum intro, ut haec ex me sciat
eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTVS IV

IV.i

LAMPADIO Nullam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem
quam illaec est, quae dudum fassa est mihi quaene infitias eat.
sed eccam eram video. sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet
cum crepundiis? nec quemquam conspicor alium in via.

faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
PHANOSTRATA Quid agis, Lampadio? **LAMP.** Haec cistella numnam hinc ab nobis domo est?
nam hinc ab ostio iacentem sustuli. **PHAN.** Quid nuntias
super anu? **LAMP.** Scelestiorem in terra nullam esse alteram.
omnia infitiatur ea quae dudum confessa est mihi.
nam hercle ego <quam> illam anum inridere me ut sinam, satiust mihi
quovis exitio interire. **PHAN.** Di, obsecro vostram fidem.
LA. Quid deos obsecras? **PH.** Servate nos. **LA.** Quid est? **PH.** Crepundia
haec sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necem.
L. Sanane es? **P.** Haec sunt profecto. **L.** Pergin? **P.** Haec sunt. **L.** Si mihi
alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
PHAN. Non ecastor falsa memoro. **LAMP.** Nam, obsecro, unde haec gentium?
aut quis deus obiecit hanc ante ostium nostrum, quasi
dedita opera, in tempore ipso? **PHAN.** Spes mihi sancta subveni.

IV.ii
HALISCA Nisi quid mi opis di dant, disperii, neque unde auxilium expetam habeo.
itaque ~ petulantia mea me animi miseram habet.
quae in tergum meum ne veniant, male formido,
si era mea <me> sciat tam socordem esse quam sum.
quamne in manibus tenui atque accepi hic ante aedis
cistellam, ubi ea sit nescio, nisi ut opinor
loca haec circiter excidit mihi.
mei homines, mei spectatores, facite indicium, si quis vidit,
quis eam abstulerit quisve sustulerit et utrum hac an illac iter institerit.
non sum scitior, quae hos rogem aut quae fatigem,
qui semper malo muliebri sunt lubentes.
nunc vestigia hic si qua sunt noscitabo.
nam si nemo hac praeter iit, postquam intro abii,
cistella hic iaceret. quid hic? perii, opinor.
actum est, ilicet me infelicem et scelestam.
nulla est, neque ego sum usquam. perdita perdidit me.
sed pergam ut coepi tamen, quaeritabo.

nam et intus paveo et foris formido,
ita nunc utrubique metus me agitat.
ita sunt homines misere miseri:
ille nunc laetus est, quisquis est, qui illam habet,
quae neque illa illi quicquam usui et mi exitio est.
sed memet moror, quom hoc ago setius.
Halisca, hoc age, ad terram aspice et despice,
oculis investiges, astute augura.
LAM. Era. **PH.** Hem quid est? **LAM.** Haec est. **PH.** Quis est? **LAM.**
Quoi haec excidit cistella.
PHAN. Certe est, eum locum signat, ubi ea excidit: apparet.
HAL. Sed is hac iit, hac socci video
vestigium in pulvere, persequar hac.
in hoc iam loco cum altero constitit. hic
meis turba oculis modo se obiecit:
neque prorsum iit hac: hic stetit, hinc illo
exiit. hic concilium fuit.
ad duos attinet, liquidumst. attat,
singulum video vestigium.
sed is hac abiit. contemplabor. hinc huc iit, hinc nusquam abiit.
actam rem ago. quod periit, periit: meum corium <cum> cistella.
redeo intro. **PHAN.** Mulier, mane. sunt qui volunt te conventam.
HAL. Quis me revocat? **LAMP.** Bona femina et malus masculus volunt te.
HAL. *** postremo ille
plus qui vocat scit quod velit, quam ego quae vocor. revortor.
[ecquem vidisti ~ quaerere hic, amabo, in hac regione
cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
nam dudum ut accucurrimus ad Alcesimarchum, ne se
vita interemeret, tum <eam mihi op>inor excidisse.
LAMP. Cistellam haec mulier <perdidit. tace>amus, era, parumper.
HAL. Disperii misera. quid ego erae dicam? quae me opere tanto
servare iussit, qui suos Selenium parentes
facilius posset noscere, quae erae [meae] supposita est parva,
quam quaedam meretrix ei dedit. **LAMP.** Nostram haec rem fabulatur,
hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.

HAL. Nunc eam volt suae matri et patri, quibus nata est, reddere ultro.
mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
LAMP. Istuc ago, atque istic mihi cibus est, quod fabulare,
sed inter rem agendam istam erae huic respondi quod rogabat.
nunc ad te redeo: si quid est opus, dic, impetratumst.]
quid quaeritabas? **HAL.** Mi homo et mea mulier, vos saluto.
PHAN. Et nos te. sed quid quaeritas? **HAL.** Vestigium hic requiro,
qua aufugit quaedam *** aestio *** **LAMP.** Quid id? quid nam est?
HAL. Alienum *** et maerorem familiarem.
LAMP. Mala mers, era, haec et callida est. **PHAN.** Ecastor ita videtur.
LAMP. Imitatur nequam bestiam et damnificam. **PHAN.** Quamnam, amabo?
LAMP. Involvolum, quae in pampini folio intorta implicat se:
itidem haec exorditur sibi intortam orationem.
quid quaeritas? **HAL.** Cistellula hinc mi, adulescens, evolavit.
LAMP. In caveam latam oportuit. **HAL.** Non edepol praeda magna.
LAMP. Mirum quin grex venalium in cistella infuerit una.
PHAN. Sine dicat. **LAMP.** Si dicat quidem. **PHAN.** Age loquere [tu] quid ibi infuerit.
HAL. Crepundia una. **LAMP.** Est quidam homo, qui illam ait se scire ubi sit.
at pol ille a quadam muliere, si eam monstret, gratiam ineat.
LAMP. At sibi ille quidam volt dari mercedem. **HAL.** At pol illa quaedam,
quae illam cistellam perdidit, quoidam negat esse quod det.
LAMP. At enim ille quidam o<peram bonum magis> expetit quam argentum.
HAL. At pol illi quoidam mulieri nulla opera gratuita est.
PHAN. Commodule quaedam. tu tibi nunc prodes. confitemur
cistellam habere. **HAL.** At vos Salus servassit. ubi ea nunc est?
PHAN. Salvam eccam. sed ego rem meam magnam confabulari
tecum volo: sociam te mihi adopto ad meam salutem.
HAL. Quid istuc negoti est? aut quis es? **PHAN.** Ego sum

illius mater,
quae haec gestitavit. **HAL.** Hicine tu ergo
habitas? **PHAN.** Hariolare.
sed quaeso, ambages, mulier, mitte atque hoc age.
eloquere, unde haec sunt tibi, cito, crepundia.
HAL. Mea haec erilis gestitavit filia.
LAMP. Mentiris, nam mea gestitavit, non tua.
PHAN. Ne obloquere. **LAMP.** Taceo. **PHAN.** Mulier, perge dicere.
ubi ea est, quae gestitavit? **HAL.** Hic in proximo.
PHAN. Istic quidem edepol mei viri habitat gener.
***
PHAN. Ne obloquere rusus. perge porro dicere.
quot annos nata dicitur? **HAL.** Septemdecim.
PHAN. Mea est. **LAMP.** East: u<t numer>us annorum attulit.
HAL. Quid qua <tibi causa haec dixi?> iam quaero meam.
LAMP. At po<l ego> sunt, quaero tertiam.
PHAN. Quod quaeritabam, filiam inveni meam.
HAL. Aequom est <reponi> per fidem quod creditum est,
ne bene merenti sit malo benignitas.
nostra haec alumna est, tua profecto filia:
***
et redditura est tuam tibi, et ea gratia
domo profecta est. ceterum ex ipsa, obsecro,
exquaeritote: ego serva sum. **PHAN.** Aequom postulas.
HAL. Illius ego istanc esse malo gratiam.
sed istanc cistellam te opsecro ut reddas mihi.
PHAN. Quid fit, Lampadio? **LAMP.** Quod tuom est teneas tuom.
PHAN. At me huius miseret. **LAMP.** Sic faciundum censeo:
da isti cistellam et intro abi cum istac semul.
PHAN. Tibi auscultabo. tene tu cistellam tibi,
abeamus intro. sed quid <est> nomen tuae
dominae? **HAL.** Melaenis. **PHAN.** I prae, iam ego te sequar.

ACTVS V

V.i

DEMIPHO Quid hoc negoti est, quod omnes homines fabulantur per vias
mihi esse filiam inventam? et Lampadionem me in

foro
quaesivisse aiunt. **LAMP.** Ere, unde is? **DEM.** Ex senatu. **LAMP.** Gaudeo
tibi mea opera liberorum esse amplius. **DEM.** Enim non placet.
nil moror aliena mi opera fieri pluris liberos.
sed quid istuc est? **LAMP.** Propera ire intro huc ad adfinem tuom,
filiam tuam iam cognosces intus. ibidem uxor tua est.
abi cito. **DEM.** Praevorti hoc certumst rebus aliis omnibus.

CATERVA
Ne exspectetis, spectatores, dum illi huc ad vos exeant:
nemo exibit, omnes intus conficient negotium.
ubi id erit factum, ornamenta ponent; postidea loci
qui deliquit vapulabit, qui non deliquit bibet.
nunc quod ad vos, spectatores, relicuom relinquitur,
more maiorum date plausum postrema in comoedia.

T. MACCI PLAVTI CVRCVLIO

ACTVS I

I.i
Palinvrvs Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu cumque hac pompa, Phaedrome?
Phaedromvs Quo Venus Cupidoque imperat, suadet Amor:
si media nox est sive est prima vespera,
si status condictus cum hoste intercedit dies,
tamen est eundum quo imperant ingratiis.
Pal. At tandem, tandem++**Phaed.** Tandem es odiosus mihi.
Pal. Istuc quidem nec bellum est nec memorabile:
tute tibi puer es, lautus luces cereum.
Phaed. Egon apicularum congestum opera non feram,
ex dulci oriundum melculo dulci meo?
Pal. Nam quo te dicam ego ire? **Phaed.** Si tu me roges,
dicam ut scias. **Pal.** Si rogitem, quid respondeas?
Phaed. Hoc Aesculapi fanum est. **Pal.** Plus iam anno scio.
Phaed. Huic proxumum illud ostiumst oculissimum.
salve, valuistin? **Pal.** Ostium occlusissimum,
caruitne febris te heri vel nudiustertius
et heri cenavistine? **Phaed.** Deridesne me?

Pal. Quid tu ergo, insane, rogitas valeatne ostium?
Phaed. Bellissimum hercle vidi et taciturnissimum,
numquam ullum verbum muttit: cum aperitur tacet,
cum illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
Pal. Numquid tu quod te aut genere indignum sit tuo
facis aut inceptas facinus facere, Phaedrome?
num tu pudicae cuipiam insidias locas
aut quam pudicam esse oportet? **Phaed.** Nemini,
nec me ille sirit Iuppiter. **Pal.** Ego item volo.
ita tuom conferto amare semper, si sapis,
ne id quod ames populus si sciat, tibi sit probro.
semper curato ne sis intestabilis.
Phaed. Quid istuc est verbi? **Pal.** Caute ut incedas via:
quod amas amato testibus praesentibus.
Phaed. Quin leno hic habitat. **Pal.** Nemo hinc prohibet nec vetat,
quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
nemo ire quemquam publica prohibet via;
dum ne per fundum saeptum facias semitam,
dum ted abstineas nupta, vidua, virgine,
iuventute et pueris liberis, ama quid lubet.
Phaed. Lenonis hae sunt aedes. **Pal.** Male istis evenat.
Phaed. Qui? **Pal.** Quia scelestam servitutem serviunt.
Phaed. Obloquere. **Pal.** Fiat maxume. **Phaed.** Etiam taces?
Pal. Nempe obloqui me iusseras. **Phaed.** At nunc veto.
sed ita uti occepi dicere: ei ancillula est.
Pal. Nempe huic lenoni qui hic habitat? **Phaed.** Recte tenes.
Pal. Minus formidabo, ne excidat. **Phaed.** Odiosus es.
eam volt meretricem facere. ea me deperit,
ego autem cum illa facere nolo mutuom.
Pal. Quid ita? **Phaed.** Quia proprium facio: amo pariter simul.
Pal. Malus clandestinus est amor, damnumst merum.
Phaed. Est hercle ita ut tu dicis. **Pal.** Iamne ea fert iugum?
Phaed. Tam a me pudica est quasi soror mea sit, nisi
si est osculando quippiam impudicior.
Pal. Semper tu scito, flamma fumo est proxima;
fumo comburi nil potest, flamma potest.
qui e nuce nuculeum esse volt, frangit nucem:
qui volt cubare, pandit saltum saviis.
Phaed. At illa est pudica neque dum cubitat cum viris.
Pal. Credam, pudor si cuiquam lenoni siet.
Phaed. Immo ut illam censes? ut quaeque illi occasiost,

subripere se ad me; ubi savium oppegit, fugit.
id eo fit, quia hic leno, aegrotus incubat
in Aesculapi fano, is me excruciat. **Pal.** Quid est?
Phaed. Alias me poscit pro illa triginta minas,
alias talentum magnum; neque quicquam queo
aequi bonique ab eo impetrare. **Pal.** Iniuriu's,
qui quod lenoni nulli est id ab eo petas.
Phaed. Nunc hinc parasitum in Cariam misi meum
petitum argentum a meo sodali mutuom.
quod si non affert, quo me vortam nescio.
Pal. Si deos salutas, dextrovorsum censeo.
Phaed. Nunc ara Veneris haec est ante horunc fores;
me inferre Veneri vovi ieientaculum.
Pal. Quid? tu te pones Veneri ieientaculo?
Phaed. Me, te atque hosce omnis. **Pal.** Tum tu Venerem vomere vis.
Phaed. Cedo, puere, sinum. **Pal.** Quid facturu's? **Phaed.** Iam scies.
anus hic solet cubitare custos ianitrix,
nomen Leaenae est, multibiba atque merobiba.
Pal. Quasi tu lagoenam dicas, ubi vinum Chium
solet esse. **Phaed.** Quid opust verbis? vinosissima est;
eaque extemplo ubi vino has conspersi fores,
de odore adesse me scit, aperit ilico.
Pal. Eine hic cum vino sinus fertur? **Phaed.** Nisi nevis.
Pal. Nolo hercle, nam istunc qui fert afflictum velim;
ego nobis afferri censui. **Phaed.** Quin tu taces?
si quid super illi fuerit, id nobis sat est.
Pal. Quisnam istic fluviust, quem non recipiat mare?
Phaed. Sequere hac, Palinure, me ad fores, fi mi obsequens.
Pal. Ita faciam. **Phaed.** Agite bibite, festivae fores;
potate, fite mihi volentes propitiae.
Pal. Voltisne olivas [aut] pulpamentum [aut] capparim?
Phaed. Exsuscitate vostram huc custodem mihi.
Pal. Profundis vinum: quae te res agitant? **Phaed.** Sine.
viden ut aperiuntur aedes festivissumae?
num muttit cardo? est lepidus. **Pal.** Quin das savium?
Phaed. Tace, occultemus lumen et vocem. **Pal.** Licet.

I.ii

Leaena Flos veteris vini meis naribus obiectust,
eius amor cupidam me huc prolicit per tenebras.

ubi ubi est, prope me est. euax, habeo.
salve, anime mi, Liberi lepos.
ut veteris vetus tui cupida sum.
nam omnium unguentum odor prae tuo nautea est,
tu mihi stacta, tu cinnamum, tu rosa,
tu crocinum et casia es, tu telinum,
nam ubi tu profusu's, ibi ego me pervelim sepultam.
sed quom adhuc naso odos obsecutust meo,
da vicissim meo gutturi gaudium.
nil ago tecum: ubi est ipsus? ipsum expeto
tangere, invergere in me liquores tuos,
sine, ductim. sed hac abiit, hac persequar.
Phaed. Sitit haec anus. **Pal.** Quantillum sitit? **Phaed.** Modica est,
capit quadrantal.
Pal. Pol ut praedicas, vindemia [haec] huic anui non sat est soli.
canem esse hanc quidem magis par fuit: sagax nasum habet. **Leaena** Amabo,
cuia vox sonat procul?
Phaed. Censeo hanc appellandam anum.
adibo. redi et respice ad me, Leaena.
Leaena Imperator quis est?
Phaed. Vinipollens lepidus Liber,
tibi qui screanti, siccae, semisomnae
adfert potionem et sitim sedatum it.
Leaena Quam longe a me abest? **Phaed.** Lumen hoc vide.
Leaena Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro.
Ph. Salve. **Le.** Egon salva sim, quae siti sicca sum? **Ph.** At iam bibes.
Leaena Diu fit.
Phaed. Em tibi anus lepida. **Leaena** Salve, oculissime homo.
Pal. Age, effunde hoc cito in barathrum, propere
prolue cloacam. **Phaed.** Tace. Nolo huic male
dici. **Pal.** Faciam igitur male
potius.
Le. Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter.
nam tibi amantes propitiantes vinum potantes danunt
omnes, mihi haud saepe evenunt tales hereditates.
Pal. Hoc vide ut ingurgitat impura in se merum avariter, faucibus plenis.
Phaed. Perii hercle, huic quid primum dicam nescio. **Pal.** Em istuc, quod

mihi dixti.
Phaed. Quid id est? **Pal.** Periisse ut te dicas. **Phaed.** Male tibi di
faciant. **Pal.** Dic isti.
Le. Ah. **Pal.** Quid est? ecquid lubet? **Le.** Lubet. **Pal.** Etiam mihi
quoque stimulo fodere lubet te.
Phaed. Tace, ++**Pal.** Noli, taceo. ecce autem bibit arcus, pluet credo
hercle hodie.
Phaed. Iamne ego huic dico? **Pal.** Quid dices? **Phaed.** Me periisse. **Pal.**
Age dice. **Phaed.** Anus, audi.
hoc volo scire te: perditus sum miser.
Leaena At pol ego oppido servata.
sed quid est? quid lubet perditum dicere
te esse? **Phaed.** Quia id quod amo careo.
Leaena Phaedrome mi, ne plora amabo.
tu me curato ne sitiam, ego tibi quod amas iam huc adducam. ++
Phaed. Tibine ego, si fidem servas mecum, vineam pro aurea statua
statuam,
quae tuo gutturi sit monumentum.
qui me in terra aeque fortunatus erit, si illa ad me bitet,
Palinure? **Pal.** Edepol qui amat, si eget, misera adficitur, , aerumna.
Phaed. Non ita res est, nam confido parasitum hodie adventurum
cum argento ad me. **Pal.** Magnum inceptas, si id expectas quod nusquamst.
Phaed. Quid si adeam ad fores atque occentem? **Pal.** Si lubet, neque
veto neque iubeo,
quando ego te video immutatis moribus esse, ere, atque ingenio.
Phaed. Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
vos amo, vos volo, vos peto atque obsecro,
gerite amanti mihi morem, amoenissumi,
fite causa mea ludii barbari,
sussilite, obsecro, et mittite istanc foras,
quae mihi misero amanti ebibit sanguinem.
hoc vide ut dormiunt pessuli pessumi
nec mea gratia commovent se ocius.

re spicio, nihili meam vos gratiam facere.
st tace, tace. **Pal.** Taceo hercle equidem. **Phaed.** Sentio sonitum.
tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt.

I.iii

Leaena Placide egredere et sonitum prohibe forium et crepitum cardinum,
ne quod hic agimus erus percipiat fieri, mea Planesium.
mane, suffundam aquolam. **Pal.** Viden ut anus tremula medicinam facit?
eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
Planesivm Vbi tu es, qui me convadatu's Veneriis vadimoniis?
sisto ego tibi me et mihi contra itidem ut sistas suadeo.
Phaed. Assum; nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.
Plan. Anime mi, procul amantem abesse haud consentaneumst.
Phaed. Palinure, Palinure. **Pal.** Eloquere, quid est quod Palinurum voces?
Phaed. Est lepida. **Pal.** Nimis lepida. **Phaed.** Sum deus. **Pal.** Immo homo haud magni preti.
Phaed. Quid vidisti aut quid videbis magis dis aequiparabile?
Pal. Male valere te, quod mi aegrest. **Phaed.** Male mi morigeru's, tace.
Pal. Ipsus se excruciat qui homo quod amat videt nec potitur dum licet.
Phaed. Recte obiurgat. sane haud quicquamst, magis quod cupiam iam diu.
Plan. Tene me, amplectere ergo. **Phaed.** Hoc etiam est quam ob rem cupiam vivere.
quia te prohibet erus, clam [ero] potior. **Pl.** Prohibet? nec prohibere quit,
nec prohibebit nisi mors meum animum aps te abalienaverit.
Pal. Enim vero nequeo durare quin ego erum accusem meum:
nam bonum est pauxillum amare sane, insane non bonum est;
verum totum insanum amare, hoc est quod meus erus facit.
Phaed. Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites,

sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi proelia:
dum mi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suom est.
Pal. Quid tu? Venerin pervigilare te vovisti, Phaedrome?
nam hoc quidem edepol haud multo post luce
lucebit. **Phaed.** Tace.
Pal. Quid, taceam? quin tu is dormitum? **Phaed.** Dormio, ne occlamites.
Pal. Tu quidem vigilas. **Phaed.** At meo more dormio: hic somnust mihi.
Pal. Heus tu, mulier, male mereri de inmerente inscitia est.
Plan. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. **Pal.** Ilicet,
pariter hos perire amando video, uterque insaniunt.
viden ut misere moliuntur? nequeunt complecti satis.
etiam dispertimini? **Plan.** Nullum homini est perpetuom bonum:
iam huic voluptati hoc adiunctum est odium. **Pal.** Quid ais, propudium?
tun etiam cum noctuinis oculis odium me vocas?
ebriola, persollae nugae. **Phaed.** Tun meam Venerem vituperas?
~ quod quidem mihi polluctus virgis servos sermonem serat?
at ne tu hercle cum cruciatu magno dixisti id tuo.
em tibi male dictis pro istis, dictis moderari ut queas.
Pal. Tuam fidem, Venus noctuvigila. **Phaed.** Pergin etiam, verbero?
Plan. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
Pal. Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, expergefacis:
bene monstrantem pugnis caedis, hanc amas, nugas meras.
hocine fieri, ut inmodestis hic te moderes moribus?
Phaed. Auro contra cedo modestum amatorem: a me aurum accipe.
Pal. Cedo mihi contra aurichalco cui ego sano serviam.
Plan. Bene vale, ocule mi, nam sonitum et crepitum claustrorum audio,
aeditumum aperire fanum * quo usque, quaeso, ad hunc modum
inter nos amore utemur semper surrepticio?
Phaed. Minime, nam parasitum misi nudiusquartus Cariam
petere argentum, is hodie hic aderit. **Plan.** Nimium consultas diu.
Phaed. Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduom numquam

sinam
in domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
Plan. Facito ut memineris. tene etiam, prius quam hinc abeo,
savium.
Phaed. Siquidem hercle mihi regnum detur, numquam id
potius persequar.
quando ego te videbo? **Plan.** Em istoc verbo vindictam para:
si amas, eme, ne rogites, facito ut pretio pervincas tuo.
bene vale. **Phaed.** Iamne ego relinquor? pulcre, Palinure,
occidi.
Pal. Ego quidem, qui et vapulando et somno
pereo. **Phaed.** Sequere me.++

ACTVS II

II.i
Cappadox Migrare certumst iam nunc e fano foras,
quando Aesculapi ita sentio sententiam,
ut qui me nihili faciat nec salvom velit.
valetudo decrescit, adcrescit labor;
nam iam quasi zona liene cinctus ambulo,
geminos in ventre habere videor filios.
nil metuo nisi ne medius disrumpar miser.
Palinvrvs Si recte facias, Phaedrome, auscultes mihi
atque istam exturbes ex animo aegritudinem.
paves, parasitus quia non rediit Caria:
adferre argentum credo; nam si non ferat,
tormento non retineri potuit ferreo,
quin reciperet se huc esum ad praesepem suam.
Ca. Quis hic est qui loquitur? **Pa.** Quoiam vocem ego audio?
Capp. Estne hic Palinurus Phaedromi? **Pal.** Quis hic est
homo
cum collativo ventre atque oculis herbeis?
de forma novi, de colore non queo
novisse. iam iam novi: leno est Cappadox.
congrediar. **Capp.** Salve, Palinure. **Pal.** O scelerum caput,
salveto. quid agis? **Capp.** Vivo. **Pal.** Nempe ut dignus
es.
sed quid tibi est? **Capp.** Lien enecat, renes dolent,
pulmones distrahuntur, cruciatur iecur,
radices cordis pereunt, hirae omnes dolent.
Pal. Tum te igitur morbus agitat hepatiarius.
Capp. Facile est miserum inridere. **Pal.** Quin tu aliquot
dies

perdura, dum intestina exputescunt tibi,
nunc dum salsura sat bonast: si id feceris,
venire poteris intestinis vilius.
Capp. Lien dierectust. **Pal.** Ambula, id lieni optumumst.
Capp. Aufer istaec, quaeso, atque hoc responde quod rogo.
potin coniecturam facere, si narrem tibi
hac nocte quod ego somniavi dormiens?
Pal. Vah, solus hic homost qui sciat divinitus.
quin coniectores a me consilium petunt:
quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

II.ii

Cocvs Palinure, quid stas? quin depromuntur mihi
quae opus sunt, parasito ut sit paratum prandium,
quom veniat? **Pal.** Mane sis, dum huic conicio somnium.
Coc. Tute ipse, si quid somniasti, ad me refers.
Pal. Fateor. **Coc.** Abi, deprome. **Pal.** Age tu interea huic somnium
narra, meliorem quam ego sum suppono tibi.
nam quod scio omne ex hoc scio. **Cap.** Operam ut det. **Pal.** Dabit.++
Capp. Facit hic quod pauci, ut sit magistro obsequens.
da mi igitur operam. **Coc.** Tam etsi non novi, dabo.
Capp. Hac nocte in somnis visus sum viderier
procul sedere longe a me Aesculapium,
neque eum ad me adire neque me magni pendere
visumst. **Coc.** Item alios deos facturos scilicet:
sane illi inter se congruont concorditer.
nihil est mirandum, melius si nil fit tibi,
namque incubare satius te fuerat Iovi,
qui tibi auxilio in iure iurando fuit.
Capp. Siquidem incubare velint qui periuraverint,
locus non praeberi potis est in Capitolio.
Coc. Hoc animum advorte: pacem ab Aesculapio
petas, ne forte tibi evenat magnum malum,
quod in quiete tibi portentumst. **Capp.** Bene facis.
ibo atque orabo.++**Coc.** Quae res male vortat tibi.++
Palinvrvs Pro di immortales, quem conspicio? quis illic est?
estne hic parasitus qui missust in Cariam?
heus Phaedrome, exi, exi, exi, inquam, ocius.
Phaedromvs Quid istic clamorem tollis? **Pal.** Parasitum tuom

video currentem ellum usque in platea ultima.
hinc auscultemus quid agat. **Phaed.** Sane censeo.

II.iii

Cvrcvlio Date viam mihi, noti [atque] ignoti, dum ego hic officium meum
facio: fugite omnes, abite et de via decedite,
ne quem in cursu capite aut cubito aut pectore offendam aut genu.
ita nunc subito, propere et celere obiectumst mihi negotium,
nec quisquamst tam opulentus, qui mi obsistat in via,
nec strategus nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,
nec demarchus nec comarchus, nec cum tanta gloria,
quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
tum isti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
constant, conferunt sermones inter se drapetae,
obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
quos semper videas bibentes esse in thermipolio,
ubi quid subripuere: operto capitulo calidum bibunt,
tristes atque ebrioli incedunt: eos ego si offendero,
ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in via,
et datores et factores omnis subdam sub solum.
proin se domi contineant * , vitent infortunio.
Phaed. Recte hic monstrat, si imperare possit. nam ita nunc mos viget,
ita nunc servitiumst: profecto modus haberi non potest.
Cvr. Ecquis est qui mihi commonstret Phaedromum genium meum?
ita res subita est, celeriter mihi [hoc] homine convento est opus.
Pal. Te ille quaerit. **Phaed.** Quid si adeamus? heus, Curculio, te volo.
Cvrc. Quis vocat? quis nominat me? **Phaed.** Qui te conventum cupit.
C. Haud magis cupis quam ego te cupio. **Ph.** O mea opportunitas,
Curculio exoptate, salve. **Cvrc.** Salve. **Phaed.** Salvom gaudeo
te advenire. cedo tuam mi dexteram. ubi sunt spes meae?
eloquere, obsecro hercle. **Cvrc.** Eloquere, te obsecro, ubi

sunt meae?
Phaed. Quid tibist? **Cvrc.** Tenebrae oboriuntur, genua inedia succidunt.
Phaed. Lassitudine hercle credo. **Cvrc.** Retine, retine me, obsecro.
Phaed. Viden ut expalluit? datin isti sellam, ubi assidat, cito
et aqualem cum aqua? properatin ocius? **Cvrc.** Animo male est.
Pal. Vin aquam? **Cvrc.** Si frustulenta est, da, obsecro hercle, obsorbeam.
Pal. Vae capiti tuo. **Cvrc.** Obsecro hercle, facite ventum ut gaudeam.
Pal. Maxume. **Cvrc.** Quid facitis,
quaeso? **Pal.** Ventum. **Cvrc.** Nolo
equidem mihi
fieri ventulum. **Phaed.** Quid igitur vis? **Cvrc.** Esse, ut ventum gaudeam.
Pal. Iuppiter te dique perdant. **Cvrc.** Perii, prospicio parum,
gramarum habeo dentes plenos, lippiunt fauces fame,
ita cibi vacivitate venio lassis lactibus.
Ph. Iam edes aliquid. **Cv.** Nolo hercle aliquid: certum quam aliquid
mavolo.
Pal. Immo si scias, reliquiae quae sint. **Cvrc.** Scire nimis lubet
ubi sient, nam illis conventis sane opus est meis dentibus.
Ph. Pernam, abdomen, sumen sueris, glandium++**Cv.** Ain tu omnia haec?
in carnario fortasse dicis. **Ph.** Immo in lancibus,
quae tibi sunt parata, postquam scimus
venturum. **Cvrc.** Vide
ne me ludas. **Phaed.** Ita me amabit quam ego amo, ut ego haud mentior.
sed quod te misi, nihilo sum certior. **Cvrc.** Nihil attuli.
Phaed. Perdidisti me. **Cvrc.** Invenire possum, si mi operam datis.
postquam tuo iussu profectus sum, perveni in Cariam,
video tuom sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
scires velle gratiam tuam, noluit frustrarier,
ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter,
quod tibi est item sibi esse, magnam argenti inopiam.
Phaed. Perdis me tuis dictis. **Cvrc.** Immo servo et servatum volo.

postquam mihi responsum est, abeo ab illo maestus ad forum
med illo frustra advenisse. forte aspicio militem.
aggredior hominem, saluto adveniens. 'salve' inquit mihi,
prendit dexteram, seducit, rogat quid veniam Cariam;
dico me illo advenisse animi causa. ibi me interrogat,
ecquem in Epidauro Lyconem tarpezitam noverim.
dico me novisse. 'quid? lenonem Cappadocem?' annuo
visitasse. 'sed quid eum vis?' 'quia de illo emi virginem
triginta minis, vestem, aurum; et pro is decem coaccedunt minae.'
'dedisti tu argentum?' inquam. 'immo apud trapezitam situm est
illum quem dixi Lyconem, atque ei mandavi, qui anulo
meo tabellas obsignatas attulisset, ut daret
operam, ut mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.'
postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me ilico,
vocat me ad cenam; religio fuit, denegare nolui.
'quid si abeamus ac decumbamus?' inquit. consilium placet:
'neque diem decet morari, neque nocti nocerier.'
'omnis res paratast'. et nos, quibus paratum est, assumus.
postquam cenati atque appoti, talos poscit sibi in manum,
provocat me in aleam, ut ego ludam: pono pallium;
ille suom amiculum opposivit, invocat Planesium.
Phaed. Meosne amores? **Cvrc.** Tace parumper. iacit volturios quattuor.
talos arripio, invoco almam meam nutricem Herculem,
iacto basilicum; propino magnum poclum: ille ebibit,
caput deponit, condormiscit. ego ei subduco anulum,
deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
rogant me servi quo eam: dico me ire quo saturi solent.
ostium ubi conspexi, exinde me ilico protinam dedi.
Phaed. Laudo. **Cvrc.** Laudato quando illud quod cupis effecero.
* * *
eamus nunc intro, ut tabellas consignemus. **Phaed.** Num moror?
Cvrc. Atque aliquid prius obstrudamus, pernam, sumen, glandium,
haec sunt ventris stabilimenta, pane et assa bubula,
poculum grande, aula magna, ut satis consilia suppetant.
tu tabellas consignato, hic ministrabit, ego edam.
dicam quem ad modum conscribas. sequere me hac intro. **Phaed.** Sequor.++

ACTVS III

III.i

Lyco Beatus videor: subduxi ratiunculam,
quantum aeris mihi sit quantumque alieni siet:
dives sum, si non reddo eis quibus debeo.
[si reddo illis quibus debeo, plus alieni est.]
verum hercle vero cum belle recogito,
si magis me instabunt, ad praetorem sufferam.
[habent hunc morem plerique argentarii,
ut alius alium poscant, reddant nemini,
pugnis rem solvant, si quis poscat clarius.]
qui homo mature quaesivit pecuniam,
nisi eam mature parsit, mature esurit.
cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
nunc mihi quaeratur. usus est pecunia.
Cvrcvlio Nil tu me saturum monueris. memini et scio.
ego hoc effectum lepide tibi tradam. tace.
edepol ne ego hic med intus explevi probe,
et quidem reliqui in ventre cellae uni locum,
ubi reliquiarum reliquias reconderem.
quis hic est qui operto capite Aesculapium
salutat? attat, quem quaerebam. sequere me.
simulabo quasi non noverim. heus tu, te volo.
Lyc. Vnocule, salve. **Cvrc.** Quaeso, deridesne me?
Lyc. De Coclitum prosapia te esse arbitror,
nam ei sunt unoculi. **Cvrc.** Catapulta hoc ictum est mihi
apud Sicyonem. **Lyc.** Nam quid id refert mea,
an aula quassa cum cinere effossus siet?
Cvrc. Superstitiosus hic quidem est, vera praedicat;
nam illaec catapultae ad me crebro commeant.
adulescens, ob rem publicam hoc intus mihi
quod insigne habeo, quaeso ne me incomities.
Lyc. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
Cvrc. Non inforabis me quidem, nec mihi placet
tuom profecto nec forum nec comitium.
sed hunc, quem quaero, commonstrare si potes,
inibis a me solidam et grandem gratiam.
Lyconem quaero tarpezitam. **Lyc.** Dic mihi,
quid eum nunc quaeris? aut cuiati's? **Cvrc.** Eloquar.
ab Therapontigono Platagidoro milite.
Lyc. Novi edepol nomen, nam mihi istoc nomine,
dum scribo, explevi totas ceras quattuor.
sed quid Lyconem quaeris? **Cvrc.** Mandatumst mihi,

ut has tabellas ad eum ferrem. **Lyc.** Quis tu homo es?
Cvrc. Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.
Lyc. Summane, salve. qui Summanu's? fac sciam.
Cvrc. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant.
Lyc. Alibi te meliust quaerere hospitium tibi:
apud me profecto nihil est Summano loci.
sed istum quem quaeris ego sum. **Cvrc.** Quaeso, tune is es,
Lyco trapezita? **Lyc.** Ego sum. **Cvrc.** Multam me tibi
salutem iussit Therapontigonus dicere,
et has tabellas dare me iussit. **Lyc.** Mihin? **Cvrc.** Ita.
cape, signum nosce. nostin? **Lyc.** Quidni noverim?
clupeatus elephantum ubi machaera dissicit.
Cvrc. Quod istic scriptum est, id te orare iusserat
profecto ut faceres, suam si velles gratiam.
Lyc. Concede, inspiciam quid sit scriptum. **Cvrc.** Maxime,
tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
Lyc. 'Miles Lyconi in Epidauro hospiti
suo Therapontigonus Platagidorus plurimam
salutem dicit.' **Cvrc.** Meus hic est, hamum vorat.
Lyc. 'Tecum oro et quaeso, qui has tabellas adferet
tibi, ut ei detur quam istic emi virginem,
quod te praesente isti egi teque interprete,
et aurum et vestem. iam scis ut convenerit:
argentum des lenoni, is huic det virginem.'
ubi ipsus? cur non venit? **Cvrc.** Ego dicam tibi:
quia nudiusquartus venimus in Cariam
ex India; ibi nunc statuam volt dare auream
solidam faciundam ex auro Philippo, quae siet
septempedalis, factis monumentum suis.
Lyc. Quam ob rem istuc? **Cvrc.** Dicam. quia enim Persas, Paphlagones,
Sinopes, Arabes, Cares, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam,
Centauromachiam et Classiam Vnomammiam,
~ Libyamque oram omnem Conterebromniam,
dimidiam partem nationum usque omnium
subegit solus intra viginti dies.
Lyc. Vah. **Cvrc.** Quid mirare? **Lyc.** Quia enim in cavea si forent
conclusi, itidem ut pulli gallinacei,
ita non potuere uno anno circumirier.
credo hercle te esse ab illo, ita nugas blatis.
Cvrc. Immo etiam porro, si vis, dicam. **Lyc.** Nil moror.

sequere hac, te absolvam qua advenisti gratia.
atque eccum video. leno, salve. **Cappadox** Di te ament.
Lyc. Quid hoc quod ad te venio? **Capp.** Dicas quid velis.
Lyc. Argentum accipias, cum illo mittas virginem.
Capp. Quid quod iuratus sum? **Lyc.** Quid id refert tua,
dum argentum accipias? **Capp.** Qui monet quasi adiuvat.
sequimini. **Cvrc.** Leno, cave in te sit mora mihi.++

ACTVS IV

IV.i

Choragvs Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactust Phaedromus.
halapantam an sycophantam magis esse dicam nescio.
ornamenta quae locavi metuo ut possim recipere;
quamquam cum istoc mihi negoti nihil est: ipsi Phaedromo
credidi; tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,
commonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco,
ne nimio opere sumat operam si quem conventum velit,
vel vitiosum vel sine vitio, vel probum vel improbum.
qui periurum convenire volt hominem ito in comitium;
qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum,
ditis damnosos maritos sub basilica quaerito.
ibidem erunt scorta exoleta quique stipulari solent,
symbolarum collatores apud forum piscarium.
in foro infimo boni homines atque dites ambulant,
in medio propter canalem, ibi ostentatores meri;
confidentes garrulique et malevoli supera lacum,
qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam
et qui ipsi sat habent quod in se possit vere dicier.
sub veteribus, ibi sunt qui dant quique accipiunt faenore.
pone aedem Castoris, ibi sunt subito quibus credas male.
in Tusco vico, ibi sunt homines qui ipsi sese venditant,
[in Velabro vel pistorem vel lanium vel haruspicem]
vel qui ipsi vorsant vel qui aliis ubi vorsentur praebeant.
[ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.]
sed interim fores crepuere: linguae moderandum est mihi.++

ACTVS V

IV.ii

Cvrcvlio I tu prae, virgo: non queo quod pone me est servare.
et aurum et vestem omnem suam esse aiebat quam haec haberet.
Cappadox Nemo it infitias. **Cvrc.** At tamen meliusculum est monere.
Lyco Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
causa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
minas triginta. **Capp.** Meminero, de istoc quietus esto.
et nunc idem dico. **Cvrc.** Et quidem meminisse ego haec volam te.
Capp. Memini, et mancupio tibi dabo. **Cvrc.** Egon ab lenone quicquam
mancupio accipiam, quibus sui nihil est nisi una lingua,
qui abiurant si quid creditum est? alienos mancupatis,
alienos manu emittitis alienisque imperatis,
nec vobis auctor ullus est nec vosmet estis ulli.
item genus est lenonium inter homines meo quidem animo
ut muscae, culices, cimices pedesque pulicesque:
odio et malo et molestiae, bono usui estis nulli,
nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet;
qui constitit, culpant eum, conspicitur vituperatur,
eum rem fidemque perdere, tam etsi nil fecit, aiunt.
Lyc. Edepol lenones meo animo novisti, lusce, lepide.
Cvrc. Eodem hercle vos pono et paro: parissimi estis hibus:
hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso;
vos faenore homines, hi male suadendo et lustris lacerant.
rogitationis plurimas propter vos populus scivit,
quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam;
quasi aquam ferventem frigidam esse, ita vos putatis leges.
Lyc. Tacuisse mavellem. **Capp.** Hau male meditate maledicax es.
Cvrc. Indignis si male dicitur, male dictum id esse dico,
verum si dignis dicitur, bene dictumst meo quidem animo.
ego mancupem te nil moror nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis? **Ly.** Bene vale. **Cv.** Vale. **Ca.** Heus tu, tibi ego dico.
Cvrc. Eloquere, quid vis? **Capp.** Quaeso, ut hanc cures, bene sit isti.
bene ego istam eduxi meae domi et pudice. **Cvrc.** Si huius

miseret,
ecquid das qui bene sit? **Capp.** Malum. **Cvrc.** Opust hoc qui te procures.
Capp. Quid stulta ploras? ne time, bene hercle vendidi ego te;
fac sis bonae frugi sies, sequere istum bella belle.
Lyc. Summane, numquid nunciam me vis? **Cvrc.** Vale atque salve,
nam et operam et pecuniam benigne praebuisti.
Lyc. Salutem multam dicito patrono. **Cvrc.** Nuntiabo.++
Lyc. Numquid vis, leno? **Capp.** Istas minas decem, qui me procurem,
dum melius sit mihi, des. **Lyc.** Dabuntur, cras peti iubeto.++
Capp. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
nam illam minis olim decem puellam parvolam emi,
sed eum qui mi illam vendidit numquam postilla vidi;
periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
quoi homini di sunt propitii, lucrum ei profecto obiciunt.
nunc rei divinae operam dabo. certumst bene me curare.++

IV.iii

Therapontigonvs Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
sed eapse illa qua excidionem facere condidici oppidis.
nunc nisi tu mihi propere properas dare iam triginta minas,
quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.
Lyco Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio,
sed eopse illo quo mactare soleo quoi nil debeo.
Ther. Ne te mi facias ferocem aut supplicare censeas.
Lyc. Nec tu me quidem umquam subiges, redditum ut reddam tibi,
nec daturus sum. **Ther.** Idem ego istuc quom credebam credidi,
te nihil esse redditurum. **Lyc.** Quor nunc a me igitur petis?
Ther. Scire volo quoi reddidisti. **Lyc.** Lusco liberto tuo,
is Summanum se vocari dixit, ei reddidi.
[qui has tabellas obsignatas attulit. **Ther.** Quas tu mihi tabellas?]
quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
nec mihi quidem libertus ullust. **Lyc.** Facis sapientius
quam pars ~ lenonum, libertos qui habent et eos deserunt.

Ther. Quid feci ~ **Lyc.** Quod mandasti feci, tui honoris gratia,
tuom qui signum ad me attulisset, nuntium ne spernerem.
Ther. Stultior stulto fuisti, qui tabellis crederes.
Lyc. Quis res publica et privata geritur, nonne eis crederem?
ego abeo, tibi res solutast recte. bellator, vale.
Ther. Quid valeam? **Lyc.** Aut tu aegrota aetatem, si lubet, per me quidem.++
Ther. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus
ut mi oboedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

IV.iv

Cappadox Quoi homini di sunt propitii, ei non esse iratos puto.
postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam,
ut ego potius comedim quam ille. **Ther.** Iusseram salvere te.
Capp. Therapontigone Platagidore, salve; salvos quom advenis
in Epidaurum, hic hodie apud me++numquam delinges salem.
Ther. Bene vocas, verum locata res est++ut male sit tibi.
sed quid agit meum mercimonium apud te? **Capp.** Nil apud me quidem,
ne facias testis, neque equidem debeo quicquam. **Ther.** Quid est?
Capp. Quod fui iuratus feci. **Ther.** Reddin an non virginem,
prius quam te huic meae machaerae obicio, mastigia?
Capp. Vapulare ego te vehementer iubeo: ne me territes.
illa abductast, tu auferere hinc a me, si perges mihi
male loqui, profecto, cui ego nisi malum nil debeo.
T. Mihin malum minitare? **C.** Atque edepol non minitabor, sed dabo,
mihi si perges molestus esse. **Ther.** Leno minitatur mihi,
meaeque pugnae proeliares plurimae optritae iacent?
at ita me machaera et clupeus *
bene iuvent pugnantem in acie: nisi mi virgo redditur,
iam ego te faciam ut hic formicae frustillatim differant.
Capp. At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum

meum
bene me amassint meaque axitia linteumque extersui,
ut ego tua magnifica verba neque istas tuas magnas minas
non pluris facio quam ancillam meam quae latrinam
lavat.
ego illam reddidi qui argentum a te attulit. **Ther.** Quis is est
homo?
Capp. Tuom libertum esse aiebat sese
Summanum. **Ther.** Meum?
attat, Curculio hercle verba mihi dedit, cum cogito.
is mihi anulum subripuit. **Capp.** Perdidistin tu anulum?
miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.
Ther. Vbi nunc Curculionem inveniam? **Capp.** In tritico
facillume,
vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.
ego abeo, vale atque salve.++**Ther.** Male vale, male sit tibi.
quid ego faciam? maneam an abeam? sicin mi esse os
oblitum?
cupio dare mercedem qui illunc ubi sit commonstret
mihi.

V.i

Cvrcvlio Antiquom poetam audivi scripsisse in tragoedia,
mulieres duas peiores esse quam unam. res itast.
verum mulierem peiorem quam haec amica est Phaedromi
non vidi aut audivi, neque pol dici nec fingi potest
peior quam haec est: quae ubi me habere hunc conspicatast
anulum,
rogat unde habeam. 'quid id tu quaeris?' 'quia mi quaesitost
opus.'
nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
vix foras me abripui atque effugi. apage istanc caniculam.

V.ii

Planesivm Phaedrome, propera. **Phaedromvs** Quid
properem? **Plan.** Parasitum
ne amiseris.
magna res est. **Phaed.** Nulla est mihi, nam quam habui
absumpsi celeriter.
Plan. Teneo. **Phaed.** Quid negotist? **Plan.** Rogita unde istunc
habeat
anulum.

pater istum meus gestitavit * **Cvrc.** At mea matertera.
Plan. Mater ei utendum dederat. **Cvrc.** Pater ~ uois rusum tibi.
Plan. Nugas garris. **Cvrc.** Soleo, nam propter eas vivo facilius.
Plan. Quid nunc? obsecro, parentes ne meos mihi prohibeas.
Cvrc. Quid ego? sub gemmane abstrusos habeo tuam matrem et patrem?
Plan. Libera ego sum nata. **Cvrc.** Et alii multi qui nunc serviunt.
Phaed. Enim vero irascor. **Cvrc.** Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
quotiens dicendum est? elusi militem, inquam, in alea.
Th. Salvos sum, eccum quem quaerebam. quid agis, bone vir? **Cv.** Audio.
si vis tribus bolis, vel in chlamydem. **Ther.** Quin tu is in malam crucem
cum bolis, cum bulbis? redde mihi iam argentum aut virginem.
Cvrc. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
me reposcis? **Ther.** Quam ab lenone abduxti hodie, scelus viri.
C. Nullam abduxi. **T.** Certe eccistam video. **Ph.** Virgo haec libera est.
Ther. Mean ancilla libera ut sit, quam ego numquam emisi manu?
Phaed. Quis tibi hanc dedit mancipio? aut unde emisti? fac sciam.
Ther. Ego quidem pro istac rem solvi ab trapezita meo.
quam ego pecuniam quadruplicem abs te et lenone auferam.
Phaed. Qui scis mercari furtivas atque ingenuas virgines,
ambula in ius. **Ther.** Non eo. **Phaed.** Licet [te] antestari? **Ther.** Non licet.
Phaed. Iuppiter te, miles, perdat, intestatus vivito;
at ego, quem licet, te. accede huc. **Ther.** Servom antestari? **Cvrc.** Vide.
em ut scias me liberum esse. ergo ambula in ius. **Ther.** Em tibi.

C. O cives, cives. **T.** Quid clamas? **Ph.** Quid tibi istum tactio est?
T. Quia mihi lubitum est. **Ph.** Accede huc tu, ego illum tibi dedam, tace.
Plan. Phaedrome, obsecro serva me. **Ph.** Tamquam me et genium meum.
miles, quaeso ut mihi dicas unde illum habeas anulum,
quem parasitus hic te elusit. **Plan.** Per tua genua te obsecro,
ut nos facias certiores. **Ther.** Quid istuc ad vos attinet?
quaeratis chlamydem et machaeram hanc unde ad me pervenerit.
Cvrc. Vt fastidit gloriosus. **Ther.** Mitte istum, ego dicam omnia.
Cvrc. Nihil est quod ille dicit. **Plan.** Fac me certiorem, obsecro.
Ther. Ego dicam, surge. hanc rem agite atque animum advortite.
pater meus habuit Periplanes ~Planesium
is prius quam moritur mihi dedit tamquam suo,
ut aequom fuerat, filio. **Plan.** Pro Iuppiter.
Ther. Et isto me heredem fecit. **Plan.** Pietas mea,
serva me, quando ego te servavi sedulo.
frater mi, salve. **Ther.** Qui credam ego istuc? cedo,
si vera memoras, quae fuit mater tua?
Plan. Cleobula. **Ther.** Nutrix quae fuit? **Plan.** Archestrata.
ea me spectatum tulerat per Dionysia.
postquam illo ventum est, iam, ut me collocaverat,
exoritur ventus turbo, spectacla ibi ruont,
ego pertimesco: [tum] ibi me nescio quis arripit
timidam atque pavidam, nec vivam nec mortuam.
nec quo me pacto abstulerit possum dicere.
Ther. Memini istanc turbam fieri. sed tu dic mihi,
ubi is est homo qui te surripuit? **Plan.** Nescio.
verum hunc servavi semper mecum una anulum;
cum hoc olim perii. **Ther.** Cedo, ut inspiciam. **Cvrc.** Sanan es,
quae isti committas? **Plan.** Sine modo. **Ther.** Pro Iuppiter,
hic est quem ego tibi misi natali die.
tam facile novi quam me. salve, mea soror.
Plan. Frater mi, salve. **Phaed.** Deos volo bene vortere
istam rem vobis. **Cvrc.** Et ego nobis omnibus:
tu ut hodie adveniens cenam des sororiam,

hic nuptialem cras dabit. promittimus.
Ther. Tace tu. **Cvrc.** Non taceo, quando res vortit bene.
tu istanc desponde huic, miles. ego dotem dabo.
Ther. Quid dotis? **Cvrc.** Egone? ut semper, dum vivat, me alat.
verum hercle dico. **Ther.** Me lubente feceris.
sed leno hic debet nobis triginta minas.
Phaed. Quam ob rem istuc? **Ther.** Quia ille ita repromisit mihi:
si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
sine controversia omne argentum reddere.
nunc eamus ad lenonem. **Cvrc.** Laudo. **Phaed.** Hoc prius volo,
meam rem agere. **Ther.** Quid id est? **Phaed.** Vt mihi hanc despondeas.
Cvrc. Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?
T. Si haec volt. **Pl.** Mi frater, cupio. **T.** Fiat. **C.** Bene facis.
Phaed. Spondesne, miles, mi hanc uxorem? **Ther.** Spondeo.
Cvrc. Et ego hoc idem una spondeo. **Ther.** Lepide facis.
sed eccum lenonem, incedit, thensaurum meum.

V.iii

Cappadox Argentariis male credi qui aiunt, nugas praedicant:
nam et bene et male credi dico; id adeo ego hodie expertus sum.
non male creditur qui numquam reddunt, sed prorsum perit.
vel ille, decem minas dum solvit, omnis mensas transiit.
postquam nil fit, clamore hominem posco: ille in ius me vocat;
pessume metui, ne mihi hodie apud praetorem solveret.
verum amici compulerunt: reddit argentum domo.
nunc domum properare certumst. **Ther.** Heus tu, leno, te volo.
Phaed. Et ego te volo. **Capp.** At ego vos nolo ambos. **Ther.** Sta sis ilico,
atque argentum propere propera vomere. **Capp.** Quid mecum est tibi?
aut tibi? **Ther.** Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium
atque ita te nervo torquebo, itidem ut catapultae solent.
Phaed. Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes,

ferreo ego dico. **Capp.** At ego vos ambo in robusto carcere
ut pereatis. **Phaed.** Collum obstringe, abduce istum in malam crucem.
Th. Quidquid est, ipse ibit potius. **Ca.** Pro deum atque hominum fidem,
hocine pacto indemnatum atque intestatum me abripi?
obsecro, Planesium, et te, Phaedrome, auxilium ut feras.
Plan. Frater, obsecro te, noli hunc condemnatum perdere.
bene et pudice me domi habuit. **Ther.** Haud voluntate id sua:
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam;
nam si valuisset, iam pridem quoquo posset mitteret.
Phaed. Animum advortite, si possum hoc inter vos componere.
mitte istunc. accede huc, leno. dicam meam sententiam,
siquidem voltis quod decrero facere. **Ther.** Tibi permittimus:
Capp. Dum quidem hercle ita iudices, ne quisquam a me argentum auferat.
T. Quodne promisti? **Ca.** Qui
promisi? **Ph.** Lingua. **Ca.** Eadem nunc nego.
dicendi, non rem perdendi gratia haec nata est mihi.
Ph. Nihil agit, collum obstringe homini. **Ca.** Iam iam faciam ut iusseris.
Ther. Quando vir bonus es, responde quod rogo. **Capp.** Roga quod lubet.
Ther. Promistin, si liberali quisquam hanc assereret manu,
te omne argentum redditurum? **Capp.** Non commemini dicere.
Ther. Quid? negas? **Capp.** Nego hercle vero. quo praesente? quo in loco?
Ther. Me ipso praesente et Lycone tarpezita. **Capp.** Non taces?
Ther. Non taceo. **Capp.** Non ego te flocci facio; ne me territes.
Ther. Me ipso praesente et Lycone factum est. **Phaed.** Satis credo tibi.
nunc adeo, ut tu scire possis, leno, meam sententiam:
libera haec est, hic huius frater est, haec autem illius soror,
~
haec mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc iudicium meum est.
Ther. Tu autem in nervo iam iacebis, nisi mi argentum redditur.

Capp. Hercle istam rem iudicasti perfidiose, Phaedrome.
et tibi oberit et te, miles, di deaeque perduint.
tu me sequere. **Ther.** Quo sequar te? **Capp.** Ad trapezitam meum
ad praetorem. nam inde rem solvo omnibus quibus debeo.
Ther. Ego te in nervom, haud ad praetorem hinc rapiam, ni argentum refers.
Capp. Ego te vehementer perire cupio, ne tu [me] nescias.
Ther. Itane vero? **Capp.** Ita hercle vero. **Ther.** Novi ego hos pugnos meos.
Capp. Quid tum? **Ther.** Quid tum, rogitas? hisce ego, si tu me irritaveris,
placidum te hodie reddam. **Capp.** Age ergo, recipe actutum. **Ther.** Licet.
Phaed. Tu, miles, apud me cenabis. hodie fient nuptiae.
Ther. Quae res bene vortat mi et vobis. spectatores, plaudite.

T. MACCI PLAVTI EPIDICVS

PERSONAE

EPIDICVS SERVVS
THESPRIO SERVVS
STRATIPPOCLES ADVLESCENS
CHAERIBVLVS ADVLESCENS
PERIPHANES SENEX
APOECIDES SENEX
FIDICINA
MILES
PHILIPPA MVLIER
ACROPOLISTIS FIDICINA
DANISTA
TELESTIS VIRGO

ARGVMENTVM
Emit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servi, atque conductam
Iterum pro amica ei subiecit filii.
Dat erili argentum. eo sororem destinat
Imprudens iuvenis. compressae ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum —

Vt ille amicam, haec quaerebat filiam —
Sed inventa gnata servolum emittit manu.

ACTVS I

I.i

EPIDICVS Heus, adulescens. **THESPRIO** Quis properantem me
reprehendit pallio?
EP. Familiaris. **TH.** Fateor, nam odio es nimium familiariter.
EP. Respice vero, **THESPRIO**. **TH.** Oh,
Epidicumne ego conspicor?
EP. Satis recte oculis uteris.
TH. Salve. **EP.** Di dent quae velis.
venire salvom gaudeo. **TH.** Quid ceterum? **EP.** Quod eo adsolet:
cena tibi dabitur. **TH.** Spondeo. **EP.** Quid? **TH.** Me
accepturum, si dabis.
EP. Quid tu agis? ut vales? exemplum adesse intellego. euge,
corpulentior videre atque habitior. **TH.** Huic
gratia.
EP. Quam quidem te iam diu
perdidisse oportuit.
T. Minus iam furtificus sum quam antehac. **E.** Quid
ita? **T.** Rapio propalam.
EP. Di immortales te infelicent, ut tu es gradibus grandibus.
nam ut apud portum te conspexi, curriculo occepi sequi:
vix adipiscendi potestas modo fuit. **TH.** Scurra
es. **EP.** Scio
te esse equidem hominem militarem. **TH.** Audacter quam vis dicito.
quid ais? perpetuen valuisti? **EP.** Varie. **TH.** Qui varie valent,
capreaginum hominum non placet mihi neque pantherinum genus.
EP. Quid tibi vis dicam nisi quod est? ut illae res?
responde. **TH.** Probe.
EP. Quid erilis noster filius? **TH.** Valet pugilice atque
athletice.
EP. Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu
adportas, **THESPRIO**.
sed ubist is? **TH.** Advenit simul. **EP.** Vbi is ergo est? nisi si in vidulo
aut si in mellina attulisti. **TH.** Di te perdant. **EP.** Te volo —
percontari: operam da, opera reddetur tibi.

TH. Ius dicis. **EP.** Me decet. **TH.** Iam tu autem nobis praeturam geris?
EP. Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?
TH. At unum a praetura tua,
Epidice, abest. **EP.** Quidnam? **TH.** Scies:
lictores duo, duo ulmei
fasces virgarum. **EP.** Vae tibi.
sed quid ais? **TH.** Quid rogas? **EP.** Vbi arma sunt Stratippocli?
T. Pol illa ad hostis transfugerunt. **E.** Armane? **T.** Atque equidem cito.
EP. Serione dicis tu?
TH. Serio, inquam: hostes habent.
EP. Edepol facinus improbum. **TH.** At iam ante alii fecerunt idem.
erit illi illa res honori. **EP.** Qui? **TH.** Quia ante aliis fuit.
Mulciber, credo, arma fecit quae habuit Stratippocles:
travolaverunt ad hostis. **EP.** Tum ille prognatus Theti
sine perdat: alia apportabunt ei Nerei filiae.
id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis,
si in singulis stipendiis is ad hostis exuvias dabit.
TH. Supersede istis rebus iam. **EP.** Tu ipse, ubi lubet, finem face.
TH. Desiste percontarier. **EP.** Loquere ipse: ubist Stratippocles?
TH. Est causa qua causa simul mecum ire
veritust. **EP.** Quidnam id est?
TH. Patrem videre se nevolt etiam
nunc. **EP.** Quapropter? **TH.** Scies.
quia forma lepida et liberali captivam adulescentulam
de praeda mercatust. **EP.** Quid ego ex te audio? **TH.** Hoc quod fabulor.
EP. Cur eam emit? **TH.** Animi causa. **EP.** Quot illic homo animos habet?
nam certo, prius quam hinc ad legionem abiit domo,
ipsus mandavit mi, ab lenone ut fidicina,
quam amabat, emeretur sibi. id ei impetratum reddidi.
TH. Vtcumque in alto ventust, Epidice, exim velum vortitur.
EP. Vae misero mihi, male perdidit me. **TH.** Quid istuc? quidnam est?
EP. Quid istanc quam emit, quanti eam
emit? **TH.** Vili. **EP.** Haud istuc te rogo.

TH. Quid igitur? **EP.** Quot minis? **TH.** Tot — quadraginta minis.
id adeo argentum ab danista apud Thebas sumpsit faenore,
in dies minasque argenti singulas nummis. **EP.** Papae.
TH. Et is danista advenit una cum eo, qui argentum petit.
EP. Di immortales, ut ego interii basilice. **TH.** Quid iam? aut quid est,
Epidice? **EP.** Perdidit me. **TH.** Quis? **EP.** Ille qui arma perdidit.
TH. Nam quid ita? **EP.** Quia cottidie ipse ad me ab legione epistulas
mittebat — sed taceam optumum est,
plus scire satiust quam loqui servom hominem. ea sapientia est.
TH. Nescio edepol quid tu timidus es, trepidas, Epidice, ita voltum tuom~
videor videre commeruisse hic me absente in te aliquid mali.
EP. Potin ut molestus ne sies? **TH.** Abeo. **EP.** Asta, abire hinc non sinam.
TH. Quid nunc me retines? **EP.** Amatne istam quam emit de praeda? **TH.** Rogas?
deperit. **EP.** Detegetur corium de tergo meo.
~
TH. Plusque amat quam te umquam amavit. **EP.** Iuppiter te perduit.
TH. Mitte nunciam, nam ille me vetuit domum
venire, ad Chaeribulum iussit huc in proxumum;
ibi manere iussit, eo venturust ipsus. **EP.** Quid ita? **TH.** Dicam:
quia patrem prius convenire se non volt neque conspicari,
quam id argentum, quod debetur pro illa, denumeraverit.
EP. Eu edepol res turbulentas. **TH.** Mitte me ut eam nunciam.
EP. Haecine ubi scibit senex,
puppis pereunda est probe.
TH. Quid istuc ad me attinet,
quo tu intereas modo?
EP. Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum,
benevolens cum benevolente. **TH.** Abi in malam rem maxumam a me
cum istac condicione. **EP.** I sane, siquidem festinas magis.
TH. Numquam hominem quemquam conveni, unde abierim

lubentius.
EP. Illic hinc abiit. solus nunc es. quo in loco haec res sit vides,
Epidice: nisi quid tibi in tete auxili est, absumptus es.
tantae in te impendent ruinae: nisi suffulcis firmiter,
non potes subsistere, itaque in te inruont montes mali.
neque ego nunc quo modo
me expeditum ex impedito faciam, consilium placet.
ego miser perpuli
meis dolis senem, ut censeret suam sese emere filiam:
is suo filio
fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.
si sibi nunc alteram
ab legione adduxit animi causa, corium perdidi.
nam ubi senex senserit
sibi data esse verba, virgis dorsum despoliet meum.
at enim tu praecave.
at enim — bat enim, nihil est istuc. plane hoc corruptumst caput.
nequam homo es, Epidice.
qui lubidost male loqui?
quia tu tete deseris.
quid faciam? men rogas?
tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
aliquid aliqua reperiundumst. sed ego cesso ire obviam
adulescenti, ut quid negoti sit sciam. atque ipse illic est.
tristis est. cum Chaeribulo incedit aequali suo.
huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

I.ii
STRATIPPOCLES Rem tibi sum elocutus omnem, Chaeribule, atque admodum
meorum maerorum atque amorum summam edictavi tibi.
CHAERIBVLVS Praeter aetatem et virtutem stultus es, Stratippocles.
idne pudet te, quia captivam genere prognatam bono
de praeda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?
STR. Qui invident omnes inimicos mi illoc facto repperi;
at pudicitiae eius numquam nec vim nec vitium attuli.

CHAER. Iam istoc probior [es] meo quidem animo, cum in amore temperes.
STR. Nihil agit qui diffidentem verbis solatur suis;
is est amicus, qui in re dubia re iuvat, ubi rest opus.
CHAER. Quid tibi me vis facere? **STR.** Argenti dare quadraginta minas,
quod danistae detur, unde ego illud sumpsi faenore.
CHAER. Si hercle haberem *** **STR.** Nam quid te igitur retulit
beneficum esse oratione, si ad rem auxilium emortuom est?
CHAER. Quin edepol egomet clamore differor, difflagitor.
STR. Malim istius modi mihi amicos furno mersos quam foro.
sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioso velim.
quem quidem ego hominem irrigatum plagis pistori dabo,
nisi hodie prius comparassit mihi quadraginta minas,
quam argenti fuero elocutus ei postremam syllabam.
EP. Salva res est: bene promittit, spero servabit fidem.
sine meo sumptu paratae iam sunt scapulis symbolae.
aggrediar hominem. advenientem peregre erum suom Stratippoclem
impertit salute servos Epidicus. **STR.** Vbi is est? **EP.** Adest.
salvom huc advenisse — **STR.** Tam tibi istuc credo quam mihi.
EP. Benene usque valuisti? **STR.** A morbo valui, ab animo aeger fui.
EP. Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandavisti mihi
impetratum est, empta ancilla, quod tute ad me litteras
missiculabas. **STR.** Perdidisti omnem operam. **EP.** Nam qui perdidi?
STR. Quia meo neque cara est cordi neque placet. **EP.** Quid retulit
mihi tanto opere te mandare et mittere ad me epistulas?
STR. Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pectori.
EP. Hercle miserum est ingratum esse homini id quod facias bene.
ego quod bene feci male feci, quia amor mutavit locum.
STR. Desipiebam mentis, cum illa scripta mittebam tibi.
EP. Men piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
ut meum tergum tuae stultitiae subdas

succidaneum?
STR. Quid istic? verba facimus. huic homini opust quadraginta minis
celeriter calidis, danistae quas resolvat, et cito.
EP. Dic modo unde auferre me vis. a quo trapezita peto?
STR. Vnde libet. nam ni ante solem occasum elo *
meam domum ne inbitas: tu te in
pistrinum
EP. Facile tu istuc sine periclo et cura, corde libero
fabulare; novi ego nostros: mihi dolet cum ego vapulo.
STR. Quid tu nunc? patierin ut ego me interimam? **EP.** Ne feceris.
ego istuc accedam periclum potius atque audaciam.
STR. Nunc places, nunc ego te laudo. **EP.** Patiar ego istuc
quod lubet.
STR. Quid illa fiet fidicina igitur? **EP.** Aliqua res reperibitur,
aliqua ope exsolvar, extricabor aliqua. **STR.** Plenus consili es.
novi ego te. **EP.** Est Euboicus miles locuples, multo auro potens,
qui ubi tibi istam emptam esse scibit atque hanc adductam alteram,
continuo te orabit ultro ut illam tramittas
sibi.
sed ubi illa est quam tu adduxisti tecum? **STR.** Iam faxo hic erit.
CH. Quid hic nunc agimus? **ST.** Eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
luculentum habeamus. — **EP.** Ite intro, ego de re argentaria
iam senatum convocabo in corde consiliarium,
quoi potissimum indicatur bellum unde argentum
auferam.
Epidice, vide quid agas, ita res subito haec obiectast tibi;
non enim nunc tibi dormitandi neque cunctandi copia est:
adeundumst. senem oppugnare certumst consilium mihi.
i abi intro atque adulescenti dic iam nostro erili filio,
ne hinc foras ambulet neve usquam obviam veniat
seni.

ACTVS II

II.i

APOECIDES Plerique homines, quos cum nil refert pudet,
ubi pudendum est ibi eos deserit pudor,
quom usus est ut pudeat.

is adeo tu es. quid est quod pudendum siet,
genere natam bono pauperem domum 170
ducere te
uxorem? 170a
praesertim eam, qua ex tibi commemores hanc quae domist
filiam prognatam.
PERIPHANES Revereor filium. **AP.** At pol ego te credidi
uxorem, quam tu extulisti, pudore exsequi,
cuius quotiens sepulcrum vides, sacruficas 175
ilico Orco hostiis, neque adeo iniuria,
quia licitumst eam tibi vivendo vincere. **PER.** Oh,
Hercules ego fui, dum illa mecum fuit;
neque sexta aerumna acerbior Herculi, quam illa mihi
obiectast.
AP. Pulcra edepol dos pecuniast. **PER.** Quae quidem pol non
maritast. 180

II.ii
EPIDICVS St, tacete, habete animum bonum.
liquido exeo foras auspicio, avi sinistra;
acutum cultrum habeo, senis qui exenterem marsuppium.
sed eccum ipsum ante aedis conspicor (cum)
Apoecide 184-185
qualis volo vetulos duo. 186
iam ego me convortam in hirudinem atque eorum exsugebo
sanguinem,
senati qui columen cluent.
* * * 188a
(AP.) continuo ut maritus fiat. **PER.** Laudo consilium
tuom. 189-190
nam ego illum audivi in amorem haerere apud nescio quam
fidicinam, 191
id ego excrucior. **EP.** Di hercle omnis me adiuvant augent
amant:
ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum
auferam.
age nunciam orna te, Epidice, et palliolum in collum conice
itaque adsimulato quasi per urbem totam hominem
quaesiveris. 195
age, si quid agis. di immortales, utinam conveniam domi
Periphanem, per omnem urbem quem sum defessus
quaerere:
per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro,
per myropolia et lanienas circumque argentarias.

rogitando sum raucus factus, paene in cursu concidi.
PER. Epidice. **EP.** Epidicum quis est qui revocat? **PER.** Ego sum, Periphanes.
AP. Et ego Apoecides sum. **EP.** Et ego quidem sum Epidicus. sed, ere, optuma
vos video opportunitate ambo advenire. **PER.** Quid rei est?
EP. Mane <dum>, sine respirem quaeso. **PER.** Immo adquiesce. **EP.** Animo malest.
A. Recipe anhelitum. **P.** Clementer, requiesce. **E.** Animum advortite.
a legione omnes remissi sunt domum Thebis. **AP.** <Quis hoc> dicit factum? **E.** Ego ita factum esse dico. **P.** Scin tu istuc? **E.** Scio.
PER. Qui tu scis? **EP.** Quia ego ire vidi milites plenis viis;
arma referunt et iumenta ducunt. **PER.** Nimis factum bene.
EP. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
binos, ternos, alius quinque; fit concursus per vias,
filios suos quisque visunt. **PER.** Hercle rem gestam bene.
EP. Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
obviam ornatae occurrebant suis quaeque amatoribus,
eos captabant. id adeo qui maxime animum advorterim?
pleraeque eae sub vestimentis secum habebant retia.
quom ad portam venio, atque ego illam illi video praestolarier
et cum ea tibicinae ibant quattuor. **PER.** Quicum, Epidice?
EP. Cum illa quam tuos gnatus annos multos deamat, deperit,
ubi fidemque remque seque teque properat perdere;
ea praestolabatur illum apud portam. **PER.** Viden veneficam?
EP. Sed vestita, aurata, ornata ut lepide, ut concinne, ut nove.
PER. Quid erat induta? an regillam induculam an mendiculam?
EP. Inpluviatam, ut istaec faciunt vestimentis nomina.
PER. Vtin inpluvium induta fuerit? **EP.** Quid istuc tam mirabile est?
quasi non fundis exornatae multae incedant per vias.
at tributus quom imperatus est, negant pendi potis:
illis quibus tributus maior penditur, pendi potest.
quid istae, quae vesti quotannis nomina inveniunt nova?

tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum caesicium,
indusiatam, patagiatam, caltulam aut crocotulam,
subparum aut subnimium, ricam, basilicum aut exoticum,
cumatile aut plumatile, carinum aut cerinum — gerrae maxumae.
cani quoque etiam ademptumst
nomen. **PER.** Qui? **EP.** Vocant Laconicum.
haec vocabula auctiones subigunt ut faciant viros.
AP. Quin tu ut occepisti loquere? **EP.** Occepere aliae mulieres
duae post me sic fabulari inter sese — ego abscessi sciens
paulum ab illis, dissimulabam earum operam sermoni dare;
nec satis exaudibam, nec sermonis fallebar tamen,
quae loquerentur. **PER.** Id lubidost scire. **EP.** Ibi illarum altera
dixit illi quicum ipsa ibat — **PER.** Quid? **EP.** Tace ergo, ut audias
postquam illam sunt conspicatae, quam tuos gnatus deperit:
'quam facile et quam fortunate evenit illi, obsecro,
mulieri, quam liberare volt amator.' 'quisnam is est?'
inquit altera illi. ibi illa nominat Stratippoclem
Periphanai filium. **PER.** Perii hercle. quid ego ex te audio?
EP. Hoc quod actum est. egomet postquam id illas audivi loqui,
coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
quasi retruderet hominum me vis invitum. **PER.** Intellego.
EP. Ibi illa interrogavit illam: 'qui scis? quis id dixit tibi?'
'quin hodie adlatae tabellae sunt ad eam a Stratippocle,
eum argentum sumpsisse apud Thebas ab danista faenore,
id paratum et sese ob eam rem id ferre. **PER.** Certo ego occidi.
EP. Haec sic aibat: sic audivisse ex eapse atque epistula.
PER. Quid ego nunc faciam? consilium a te expetesso, Apoecides.
AP. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consili.
nam ille quidem aut iam hic aderit, credo hercle, aut iam adest. **EP.** Si aequom siet
me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
quod laudetis, ut ego opino, uterque, **PER.** Ergo ubi id est, Epidice?

EP. Atque ad eam rem conducibile. **AP.** Quid istuc dubitas
dicere?
EP. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
qui plus sapitis. **PER.** Eia vero, age dic. **EP.** At deridebitis.
AP. Non edepol faciemus. **EP.** Immo, si placebit, utitor,
consilium si non placebit, reperitote rectius.
mihi istic nec seritur nec metitur, nisi ea quae tu vis
volo.
PER. Gratiam habeo; fac participes nos tuae sapientiae.
EP. Continuo arbitretur uxor tuo gnato atque ut fidicinam
illam quam is volt liberare, quae illum corrumpit tibi,
ulciscare atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.
AP. Fieri oportet. **PER.** Facere cupio quidvis, dum id fiat
modo. **EP.** Em,
nunc occasiost faciundi, prius quam in urbem advenerit,
sicut cras hic aderit, hodie non venit. **PER.** Qui
scis? **EP.** Scio.
quia mihi alius dixit qui illinc venit, mane hic adfore.
PER. Quin tu eloquere, quid faciemus? **EP.** Sic faciundum
censeo
quasi tu cupias liberare fidicinam animi
gratia
quasique ames vehementer tu illam. **P.** Quam ad rem istuc
refert? **E.** Rogas?
ut enim praestines argento, prius quam veniat filius,
atque ut eam te in libertatem dicas emere, **PER.** Intellego.
EP. Vbi erit empta, ut aliquo ex urbe amoveas; nisi quid est
tua
secus sententia. **PER.** Immo docte. **EP.** Quid tua autem,
Apoecides?
AP. Quid ego iam nisi te commentum nimis astute intellego?
EP. Iam <simul> igitur amota ei erit omnis consultatio
nuptiarum, ne gravetur quod velis. **PER.** Vive sapis,
et placet. **EP.** Tum tu igitur calide quidquid acturu's age.
PER. Rem hercle loquere. **EP.** Et repperi, haec te qui
abscedat suspicio.
PER. Sine me scire. **EP.** Scibis, audi. **AP.** Sapit hic pleno
pectore.
EP. Opus est homine qui illo argentum deferat pro fidicina;
nam te nolo neque opus factost. **PER.** Quid iam? **EP.** Ne te
censeat
fili causa facere, **PER.** Docte. **EP.** Quo illum ab illa
prohibeas:
ne qua ob eam suspicionem difficultas

evenat.
PER. Quem hominem inveniemus ad eam rem
utilem? **EP.** Hic erit optimus,
hic poterit cavere recte, iura qui et leges tenet.
PER. Epidico habeas gratiam. **EP.** Sed ego istuc faciam
sedulo:
ego illum conveniam atque adducam hunc ad eum quoiast
fidicina,
atque argentum ego cum hoc feram. **P.** Quanti emi potest
minimo? **EP.** Illane?
ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minis.
verum si plus dederis, referam, nihil in ea re captiost.
atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
PER. Quidum? **EP.** Quia enim mulierem alius illam
adulescens deperit,
auro opulentus, magnus miles Rhodius, raptor
hostium,
gloriosus: is emet illam de te et dabit aurum lubens.
face modo, est lucrum hic tibi amplum. **P.** Deos quidem
oro. **E.** Impetras.
AP. Quin tu is intro atque huic argentum promis? ego visam
ad forum.
Epidice, eo veni. **EP.** Ne abitas prius quam ego ad te venero.
A. Vsque opperiar. **P.** Sequere tu intro. **E.** I, numera, nil ego
te moror.

II.iii

nullum esse opinor ego agrum in agro Attico
aeque feracem quam hic est noster Periphanes:
quin ex occluso atque obsignato armario
decutio argenti tantum quantum mihi lubet.
quod pol ego metuo si senex resciverit,
ne ulmos parasitos faciat, quae usque attondeant.
sed me una turbat res ratioque, Apoecidi
quam ostendam fidicinam aliquam conducticiam.
atque id quoque habeo: mane me iussit senex
conducere aliquam fidicinam sibi huc
domum,
<quae>, dum rem dinam faceret, cantaret sibi;
ea conducetur atque ei praemonstrabitur
quo pacto fiat subdola adversus senem.
ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTVS III

III.i

STRATIPPOCLES Expectando exedor miser atque exenteror,
quo modo mi Epidici blanda dicta evenant.
nimis diu maceror: sitne quid necne sit,
scire cupio. **CHAERIBVLVS** Per illam tibi copiam
copiam parare aliam licet: scivi equidem in principio ilico
nullam tibi esse in illo copiam. **STR.** Interii hercle ego.
CHAER. Absurde facis qui angas te animi; si hercle ego illum semel prendero,
numquam inridere nos illum inultum sinam servom hominem.
CHAER. Quid illum facere vis, qui, tibi quoi divitiae domi maxumae sunt,
is nummum nullum habes neque sodali tuo in te copiast.
CHAER. Si hercle habeam, pollicear lubens, verum aliquid aliqua aliquo modo
alicunde ab aliqui aliqua tibi spes est fore meliorem fortunam.
STR. Vae tibi, muricide homo. **CHAER.** Qui tibi lubet mihi male loqui?
STR. Quippe tu mi aliquid aliquo modo alicunde ab aliquibus blatis
quod nusquamst neque ego id inmitto in aures meas
nec mihi plus adiumenti ~ades, quam ille qui numquam etiam natust.

III.ii

EPIDICVS Fecisti iam officium tuom, me meum nunc facere oportet.
per hanc curam quieto tibi licet esse — hoc quidem iam periit:
ne quid tibi hinc in spem referas, oppido hoc pollinctum est;
crede modo mihi: sic ego ago, sic egerunt nostri.
pro di immortales, mihi hunc diem dedistis luculentum,
ut facilem atque impetrabilem! sed ego hinc migrare cesso,
ut importem in coloniam hunc <meo> auspicio commeatum?
mihi cesso, cum sto. sed quid hoc? ante aedis duo sodales,
erum et Chaeribulum, conspicor. quid hic agitis? accipe hoc sis.
STR. Quantum hic inest? **EP.** Quantum sat est, et plus satis:

superfit.
decem minis plus attuli quam tu danistae debes.
dum tibi ego placeam atque obsequar, meum tergum flocci facio.
STR. Nam quid ita? **EP.** Quia ego tuom patrem faciam parenticidam.
STR. Quid istuc est verbi? **EP.** Nil moror vetera et volgata verba;
peratum ductarent: ego follitum ductitabo.
nam leno omne argentum abstulit pro fidicina — ego resolvi,
manibus his denumeravi pater suam natam quam esse credit;
nunc iterum ut fallatur pater tibique auxilium apparetur
inveni: nam ita suasi seni atque hanc habui orationem
* * *
ut cum rediisses ne tibi eius copia esset. **STR.** Euge.
* * *
(EP.) Ea iam domist pro filia. **STR.** <Iam> teneo. **EP.** Nunc cautorem
dedit mihi ad hanc rem Apoecidem, is apud forum manet me,
[quasique amaret] caveat. **STR.** Haud male. **EP.** Iam ipse cautor captust.
ipse in meo collo tuos pater cruminam collocavit;
is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.
STR. Vno persuadebit modo, si illam, quae adducta est mecum,
mi adempsit Orcus. **EP.** Nunc ego hanc astutiam institui.
deveniam ad lenonem domum egomet solus, eum ego docebo,
si quid ad eum adveniam, ut sibi esse datum argentum dicat
pro fidicina, argenti minas se habere quinquaginta —
quippe ego qui nudiustertius meis manibus denumeravi
pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur —
ibi leno sceleratum caput suom imprudens alligabit,
quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum adducta nunc est.
CHAER. Vorsutior es quam rota figularis. **EP.** Iam ego parabo
aliquam dolosam fidicinam, nummo conducta quae sit,
quae se emptam simulet, quae senes duo docte ludificetur.
eam ducet simul Apoecides ad tuom patrem. **STR.** Vt parate.
EP. Eam permeditatam, meis dolis astutiisque onustam

mittam. sed nimis longum loquor, diu me estis demorati.
haec scitis iam ut futura sint. abeo. **STR.** Bene ambulato.
CHAER. Nimis doctus ille <est> ad male
faciendum. **STR.** Me equidem certo
servavit consiliis suis. **CHAER.** Abeamus intro hinc ad me.
STR. Atque aliquanto lubentius quam abs te sum egressus
intus;
virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo.

III.iii

PERIPHANES Non oris causa modo homines aequom fuit
sibi habere speculum, ubi os contemplarent suom,
sed qui perspicere possent cor sapientiae,
[igitur perspicere ut possent cordis
copiam]
ubi id inspexissent, cogitarent postea,
vitam ut vixissent olim in adulescentia.
vel ego, qui dudum fili causa coeperam
ego med excruciare animi, quasi quid filius
meus deliquisset me erga aut quasi non plurima
male facta mea essent solida in adulescentia.
profecto deliramus interdum senes.
[fuit conducibile hoc quidem mea sententia.]
sed meus sodalis it cum praeda Apoecides.
venire salvom mercatorem
gaudeo.
quid fit? **APOECIDES** Di deaeque te adiuvant. **PER.** Omen
placet.
AP. Quin omini omnes suppetunt res prospere.
sed tu hanc iube sis intro abduci. **PER.** Heus, foras
exite huc aliquis. duce istam intro mulierem.
atque audin? **SERVVS** Quid vis? **PER.** Cave siris cum
filia
mea copulari hanc neque conspicere. iam tenes?
in aediculam istanc sorsum concludi volo.
divortunt mores virgini longe ac lupae.
AP. Docte et sapienter dicis. ~ num nimis potest
pudicitiam quisquam suae servare
filiae.
edepol ne istam temperi gnato tuo
sumus praemercati. **PER.** Quid iam? **AP.** Quia dixit mihi
iam dudum se alius tuom vidisse hic filium:
hanc edepol rem apparabat. **PER.** Planum hercle hoc quidem
est.

AP. Ne tu habes servom graphicum et quantivis preti,
non carust auro contra. ut ille fidicinam
fecit <sese ut> nesciret esse emptam tibi!
ita ridibundam atque hilaram huc adduxit simul.
PER. Mirum hoc qui potuit fieri. **AP.** Te pro filio
facturum dixit rem esse divinam domi,
quia Thebis salvos redierit. **PER.** Rectam institit.
AP. Immo ipsus illi dixit conductam esse eam,
quae hic administraret ad rem divinam tibi.
[facturum hoc dixit rem esse divinam tibi domi]
ego illic me autem sic assimulabam: quasi
stolidum, combardum me faciebam. **PER.** Em istuc decet.
AP. Res magna amici apud forum agitur, ei volo
ire advocatus. **PER.** At quaeso, ubi erit otium,
revortere ad me extemplo. **AP.** Continuo hic ero.
PER. Nihil homini amicost opportuno amicius:
sine tuo labore quod velis actumst tamen.
ego si allegavissem aliquem ad hoc negotium
minus hominem doctum minusque ad hanc rem callidum,
os sublitum esset, itaque me albis dentibus
meus derideret filius meritissumo.
sed quis hic est quem <ego> huc advenientem conspicor,
suam qui undantem chlamydem quassando facit?

III.iv

MILES Cave praeterbitas ullas aedis, quin roges,
senex hic ubi habitat Periphanes Platenius.
incertus tuom cave ad me rettuleris pedem.
PER. Adulescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?
MIL. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
omnis mortalis agere deceat gratias.
PER. Non repperisti, adulescens, tranquillum locum,
ubi tuas virtutes explices, ut postulas.
nam strenuiori deterior si praedicat
suas pugnas, de illius illae fiunt sordidae.
sed istum quem quaeris Periphanem Platenium,

ego sum, si quid vis. **MIL.** Nempe quem in adulescentia
memorant apud reges armis, arte duellica
divitias magnas indeptum? **PER.** Immo si audias
meas pugnas, fugias manibus dimissis domum.
MIL. Pol ego magis unum quaero, meas cui praedicem,
quam illum qui memoret suas mihi. **PER.** Hic non est locus;
proin tu alium quaeras cui centones sarcias.
atque haec stultitiast me illi vitio vortere 431
egomet quod factitavi in adulescentia,
cum militabam: pugnis memorandis meis
eradicabam hominum auris, quando occeperam.
MIL. Animum advorte, ut quod ego ad te advenio intellegas. 456
meam amicam audivi te esse mercatum. **PER.** Attatae,
nunc demum scio ego hunc qui sit: quem dudum Epidicus
mihi praedicavit militem. adulescens, itast
ut dicis, emi. **MIL.** Volo te verbis pauculis,
si tibi molestum non est. **PER.** Non edepol scio,
molestum necne sit, nisi dicis quid velis.
MIL. Mi illam ut tramittas, argentum accipias: adest.
nam quid ego apud te vera parcam proloqui?
ego illam volo hodie facere libertam meam,
mihi concubina quae sit. **PER.** Te absolvam brevi:
argenti quinquaginta mi illa empta est minis;
si sexaginta mihi denumerantur minae,
tuas possidebit mulier faxo ferias;
atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.
MIL. Estne empta mi istis legibus? **PER.** Habeas licet.
MIL. Conciliavisti pulchre. **PER.** Heus, foras educite
quam introduxistis fidicinam. atque etiam fides,
ei quae accessere, tibi addam dono gratiis.
age accipe hanc sis. **MIL.** Quae te intemperiae tenent?
quas tu mihi tenebras trudis? quin tu fidicinam
produci intus iubes. **PER.** Haec ergo est fidicina.
hic alia nullast. **MIL.** Non mihi nugari potes.
quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?
PER. Haec inquamst. **MIL.** Non haec inquamst. non novisse me
meam rere amicam posse? **PER.** Hanc, inquam, filius

meus deperibat fidicinam. **MIL.** Haec non est ea.
P. Quid? non est? **M.** Non est. **P.** Vnde haec igitur gentiumst?
equidem hercle argentum pro hac dedi. **MIL.** Stulte datum
reor et peccatum largiter. **PER.** Immo haec east.
nam servom misi, qui illum sectari solet
meum gnatum: is ipse hanc destinavit fidicinam.
MIL. Em istic homo te articulatim concidit, senex,
tuos servos. **PER.** Quid? concidit? **MIL.** Sic suspiciost,
nam pro fidicina haec cerva supposita est tibi.
senex, tibi os est sublitum plane et probe.
ego illam requiram iam ubi ubi est. **PER.** Bellator, vale.
euge, euge, Epidice, frugi es, pugnavisti, homo es,
qui me emunxisti mucidum, minimi preti.
mercatus te hodie est de lenone Apoecides?
FIDICINA Fando ego istunc hominem numquam audivi ante hunc diem,
neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
potuit: plus iam sum libera quinquennium.
PER. Quid tibi negotist meae domi igitur? **FID.** Audies.
conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
dum rem divinam faceret. **PER.** Fateor me omnium
hominum esse Athenis Atticis minimi preti.
sed tu novistin fidicinam Acropolistidem?
F. Tam facile quam me. **P.** Vbi habitat? **F.** Postquam liberast
ubi habitet dicere admodum incerte scio.
PE. Eho an libera illa est? quis eam liberaverit,
volo scire, si scis. **FID.** Id quod audivi audies.
Stratippoclem aiunt Periphanai filium
absentem curavisse ut fieret libera.
PER. Perii hercle, si istaec vera sunt; planissume
meum exenteravit Epidicus marsuppium.
FID. Haec sic audivi. numquid me vis ceterum?
PER. Malo cruciatu ut pereas atque abeas cito.
FID. Fides non reddis? **PER.** Neque fides neque tibias.
propera igitur fugere hinc, si te di amant. **FID.** Abiero.
flagitio cum maiore post reddes tamen.
PER. Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis, ~

[eamne ego sinam impune? immo etiam si alterum
tantum perdundumst, perdam potius quam sinam
me impune irrisum esse, habitum depeculatui]
ei sic data esse verba praesenti palam!
atque me minoris facio prae illo, qui omnium
legum atque iurum fictor, conditor cluet;
is etiam sese sapere memorat: malleum
sapientiorem vidi excusso manubrio.

ACTVS IV<

IV.i
PHILIPPA Si quid est homini miseriarum quod miserescat, miser ex animost.
id ego experior, cui multa in unum locum
confluont, quae meum pectus pulsant simul:
multiplex aerumna me exercitam habet,
paupertas, pavor territat mentem animi,
neque ubi meas spes collocem habeo usquam munitum locum.
ita gnata mea hostiumst potita, neque ea nunc ubi sit scio.
PER. Quis illaec est mulier, timido pectore peregre adveniens
quae ipsa se miseratur? **PHIL.** In his dictust locis habitare mihi
Periphanes. **PER.** Me nominat haec; credo ego illi hospitio usus venit.
PHIL. Pervelim mercedem dare, qui monstret eum mihi hominem aut ubi habitet.
PER. Noscito ego hanc, nam videor nescio ubi mi vidisse prius.
estne ea an non east quam animus retur meus?
PHIL. Di boni, visitavi * * * antidhac?
PER. Certo east * * * quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
PHIL. Plane hicine est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam pepulit.
PER. Quae meo compressu peperit filiam quam domi nunc habeo.
quid si adeam — **PHIL.** Hau scio an congrediar — **PER.** Si haec east. **PHIL.**

Si is est homo, sicut
anni multi dubia dant.
PER. Longa dies meum incertat animum. sin east quam incerte autumo,
hanc congrediar astu.
PHIL. Muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.
PER. Compellabo. **PHIL.** Orationis aciem contra conferam.
PER. Salva sis. **PHIL.** Salutem accipio mi et meis. **PER.** Quid ceterum?
PHIL. Salvos sis: quod credidisti reddo. **PER.** Haud accuso fidem.
novin ego te? **PHIL.** Si ego te novi, animum inducam, ut tu noveris.
PER. Vbi te visitavi? **PHIL.** Inique iniuriu's. **PER.** Quid iam? **PHIL.** Quia
tuae memoriae interpretari me aequom censes. **PER.** Commode
fabulata es. **PH.** Mira memoras. <**P.** Te memini >— **PH.** Em istuc rectius.
P. Meministin — **PH.** Memini id quod memini. **P.** At in Epidauro — **PH.** Ah, guttula
pectus ardens mi aspersisti. **PER.** Virgini pauperculae,
tuaeque matri me levare paupertatem? **PHIL.** Tun is es,
qui per voluptatem tuam in me aerumnam obsevisti gravem?
PER. Ego sum. salve. **PHIL.** Salva sum, quia te esse salvom sentio.
PER. Cedo manum. **PHIL.** Accipe. aerumnosam et miseriarum compotem
mulierem retines. **PER.** Quid est quod voltus turbatust tuos?
PHIL. Filiam quam ex te suscepi — **PER.** Quid eam? **PHIL.** Eductam perdidi.
hostium est potita. **PER.** Habe animum lenem et tranquillum. tace.
domi meae eccam salvam et sanam. nam postquam audivi ilico
ex meo servo, illam esse captam, continuo argentum dedi,
ut emeretur. ille eam rem adeo sobrie et frugaliter
accuravit, ut<ut > ad alias res est impense inprobus.
PHIL. Fac videam, si mea, si salva <mihi sit>. **PE.** Eho, istinc, Canthara,
iube Telestidem huc prodire filiam ante aedis meam,

ut suam videat matrem. **PHIL.** Remigrat animus nunc demum mihi.

IV.ii

ACROPOLISTIS Quid est, pater, quod me excivisti ante aedis? **PER.** Vt matrem tuam
videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.
ACR. Quam meam matrem? **PER.** Quae exanimata exsequitur aspectum tuom.
PHIL. Quis istaec est quam tu osculum mihi ferre iubes? **PER.** Tua filia.
PHIL. Haecine? **PER.** Haec. **PHIL.** Egone osculum huic dem? **PER.** Quor non, quae ex te nata sit?
PHIL. Tu homo
insanis. **PER.** Egone? **PHIL.** Tune. **PER.** Quor? **PHIL.** Quia ego hanc quae siet
neque scio neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
PER. Scio quid erres: quia vestitum atque ornatum immutabilem
habet haec, * * *
PH. * * * aliter catuli longe olent, aliter suis.
ne ego eam novisse * **PER.** Pro deum atque hominum fidem,
quid? ego lenocinium facio, qui habeam alienos domi
atque argentum egurgitem domo prosus? quid tu, quae patrem
tuom vocas me atque osculare, quid stas stupida? quid taces?
ACR. Quid loquar vis? **PER.** Haec negat se tuam esse matrem. **ACR.** Ne fuat,
si non volt: equidem hac invita tamen ero matris filia;
non med istanc cogere aequom est meam esse matrem, si nevolt.
PER. Cur me igitur patrem vocabas? **ACR.** Tua istaec culpast, non mea.
non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appellas filiam?
hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
negat haec filiam me suam esse: non ergo haec mater mea est.
postremo haec mea culpa non est: quae didici dixi omnia;

Epidicus mihi fuit magister. **PER.** Perii, plaustrum perculi.
ACR. Numquid ego ibi, pater, peccavi? **PER.** Si hercle te umquam audivero
me patrem vocare, vitam tuam ego interimam. **ACR.** Non voco.
ubi voles pater esse, ibi esto; ubi noles, ne fueris pater.
PHIL. Quid, <si> ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam es ratus,
quibus de signis agnoscebas? **PER.** Nullis. **PHIL.** Qua re filiam
credidisti nostram? **PER.** Servos Epidicus dixit mihi.
PHIL. Quid si servo aliter visumst, non poteras novisse, obsecro? ~
PER. Quid ego, qui illam ut primum vidi, numquam vidi postea?
PHIL. Perii misera. **PER.** Ne fle, mulier. intro abi, habe animum bonum;
ego illam reperiam. **PHIL.** Hinc Athenis civis eam emit Atticus:
adulescentem equidem dicebant emisse. **PER.** Inveniam, tace.
abi modo intro atque hanc asserva Circam Solis filiam.
ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo:
si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem.

ACTVS V

V.i
STRATIPPOCLES Male morigerus mi est danista, qui a me argentum non petit
neque illam adducit quae <empta> ex praedast. sed eccum incedit Epidicus.
quid illuc est quod illi caperrat frons severitudine?
EPIDICVS Si undecim deos praeter sese secum adducat Iuppiter,
ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi, ibi aderat una Apoecides;
nunc homines me quaeritare credo. senserunt, sciunt
sibi data esse verba. **STR.** Quid agis, mea commoditas? **EP.** Quod miser.
STR. Quid est tibi? **EP.** Quin tu mi adornas ad fugam viaticum,

prius quam pereo? nam per urbem duo defloccati senes
quaeritant me, in manibus gestant copulas secum simul.
STR. Habe bonum animum. **EP.** Quippe ego quoi libertas in mundo sitast.
STR. Ego te servabo. **EP.** Edepol me illi melius, si nacti fuant.
sed quis haec est muliercula et ille gravastellus qui venit?
STR. Hic est danista, haec illa est autem, quam emi de praeda. **EP.** Haecinest?
STR. Haec est. estne ita ut tibi dixi? aspecta et contempla, Epidice:
usque ab unguiculo ad capillum summumst festivissuma.
estne consimilis quasi cum signum pictum pulchre aspexeris?
EP. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum praedicas,
quem Apella atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.
STR. Di immortales, sicin iussi ad me ires? pedibus ~ pulmunes
qui perhibetur prius venisset quam tu advenisti mihi.
DANISTA Haec edepol remorata med est. **STR.** Siquidem istius gratia
id remoratu's quod ista voluit, nimium advenisti cito.
DAN. Age age, absolve <me> atque argentum numera, ne comites morer.
ST. Pernumeratumst. **DA**.Tene cruminam: huc
inde. **ST.** Sapienter venis.
opperire, dum effero ad te
argentum. **DAN.** Matura. **STR.** Domist.
EP. Satin ego oculis utilitatem optineo sincere an parum?
videon ego Telestidem te, Periphanai filiam,
ex Philippa matre natam Thebis, Epidauri satam?
TELESTIS Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras et meum?
EP. Non me nosti? **TEL.** Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
EP. Non meministi me auream ad te afferre natali die
lunulam atque anellum aureolum in digitum? **TEL.** Memini, mi homo.
tune is es? **EP.** Ego sum, et istic frater, qui te mercatust, tuos.
* * * alia matre, uno patre.

TEL. Quid pater meus? vivit? **EP.** Animo liquido et tranquillo es, tace.
TEL. Di me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.
EP. Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.
STRATIPPOCLES Accipe argentum hoc, danista. hic sunt quadraginta minae.
siquid erit dubium, immutabo. **DAN.** Bene fecisti, bene vale.
STR. Nunc enim tu mea es. **TEL.** Soror quidem edepol, ut tu aeque scias.
salve, frater. **STR.** Sanan haec est? **EP.** Sana, si appellat suom.
S. Quid? ego modo <amator sum> huic frater factus, dum intro eo atque exeo?
EP. Quod boni est id tacitus taceas tute tecum et gaudeas.
STR. Perdidisti et repperisti me, soror. **EP.** Stultu's, tace.
tibi quidem quod ames domi praestost, fidicina, opera mea;
et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
STR. Epidice, fateor — **EP.** Abi intro ac iube huic aquam calefieri;
cetera haec posterius faxo scibis, ubi erit otium.
STR. Sequere hac me, soror. **EP.** Ego ad vos **THESPRIO** nem iussero
huc transire. sed memento, si quid saevibunt senes,
suppetias mihi cum sorore ferre. **STR.** Facile istuc erit.
EP. THESPRIO, exi istac per hortum, adfer domum auxilium mihi,
magnast res. minoris multo facio quam dudum senes.
remeabo intro, ut accurentur advenientes hospites.
eadem haec intus edocebo quae ego scio Stratippoclem.
non fugio, domi adesse certumst; neque ille haud obiciet mihi
pedibus sese provocatum. abeo intro, nimis longum loquor.

V.ii
PERIPHANES Satine illic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
habet? **APOECIDES** Immo edepol tu quidem miserum med habes miseris modis.
PER. Tace sis, modo sine me hominem apisci. **AP.** Dico ego tibi iam, ut scias:
alium tibi te comitem meliust quaerere; ita, dum te sequor,
lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

PER. Quot illic homo hodie me exemplis ludificatust atque te,
ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias!
AP. Apage illum a me, nam ille quidem Volcani iratist filius:
quaqua tangit, omne amburit, si astes, aestu calefacit.
EPIDICVS Duodecim deis plus quam in caelo deorumst immortalium
mihi nunc auxilio adiutores sunt et mecum militant.
quidquid ego malefeci, auxilia mi et suppetiae sunt domi,
apolactizo inimicos omnis. **PER.** Vbi illum quaeram gentium?
AP. Dum sine me quaeras, quaeras mea causa vel medio in mari.
EP. Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.
num te fugi, num ab domo apsum, num oculis concessi tuis?
>* * * nec tibi supplico. vincire vis? em, ostendo manus;
tu habes lora, ego te emere vidi: quid nunc cessas? colliga.
PER. Ilicet, vadimonium ultro mi hic facit. **EP.** Quin colligas?
AP. Edepol mancipium scelestum. **EP.** Te profecto, Apoecides,
nil moror mihi deprecari. **AP.** Facile exoras, Epidice.
EP. Ecquid agis? **PER.** Tuon arbitratu? **EP.** Meo hercle vero atque hau tuo
colligandae haec sunt tibi hodie. **PER.** At non lubet, non colligo.
AP. Tragulam in te inicere adornat, nescio quam fabricam facit.
EP. Tibi moram facis, cum ego solutus asto. age, inquam, colliga.
PER. At mihi magis lubet solutum te rogitare. **EP.** At nil scies.
PER. Quid ago? **AP.** Quid agas? mos geratur. **EP.** Frugi es tu homo, Apoecides.
PER. Cedo manus igitur. **EP.** Morantur nihil. atque arte colliga.
PER. Nihil moror. **EP.** Obnoxiose. **PER.** Facto opere arbitramino.
EP. Bene hoc habet. age nunciam ex me exquire, rogita quod lubet.
PER. Qua fiducia ausu's primum, quae emptast nudiustertius,
filiam meam dicere esse? **EP.** Libuit: ea fiducia.
PER. Ain tu? libuit? **EP.** Aio. vel da pignus, ni ea sit filia.
PER. Quam negat novisse mater? **EP.** Ni ergo matris filia

est,
in meum nummum, in tuom talentum pignus da. **PER.** Enim istaec captiost.
sed quis east mulier? **EP.** Tui gnati amica, ut omnem <rem> scias.
PER. Dedin tibi minas triginta ob filiam? **EP.** Fateor datas
et eo argento illam me emisse amicam fili fidicinam
pro tua filia: is te eam ob rem tetigi triginta minis.
PER. Quo modo me ludos fecisti de illa conducticia
fidicina? **EP.** Factum hercle vero, et recte factum iudico.
PER. Quid postremo argento factum est quod dedi? **EP.** Dicam tibi:
neque malo homini neque maligno tuo dedi Stratippocli.
PER. Quor dare ausu's? **EP.** Quia mi libitum est. **PER.** Quae haec,
malum, impudentiast?
EP. Etiam inclamitor quasi servos? **PER.** Cum tu es liber, gaudeo.
EP. Merui ut fierem. **PER.** Tu meruisti? **EP.** Vise intro: ego faxo scies
hoc ita esse. **PER.** Quid est negoti? **EP.** Iam ipsa res dicet tibi.
abi modo intro. **AP.** Ei, non illuc temerest. **PER.** Adserva istum, Apoecides.
AP. Quid illuc, Epidice, est negoti? **EP.** Maxima hercle iniuria
vinctus asto, cuius haec hodie opera inventast filia.
AP. Ain tu te illius invenisse filiam? **EP.** Inveni, et domi est.
sed ut acerbum est, pro bene factis cum mali messim metas.
AP. Quamne hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere?
EP. Ego sum defessus reperire, vos defessi quaerere.
PER. Quid isti oratis opere tanto? mi <orandum> esse intellego,
ut liceat merito huius facere. cedo tu ut exsolvam manus.
EP. Ne attigas. **PER.** Ostende vero. **EP.** Nolo. **PER.** Non aequom facis.
EP. Numquam hercle hodie, nisi supplicium mihi das, me solvi sinam.
PER. Optumum atque aequissumum oras. soccos, tunicam, pallium
tibi dabo. **EP.** Quid deinde porro? **PER.** Libertatem. **EP.** At

postea?
novo liberto opus est quod pappet. **PER.** Dabitur, praebebo cibum.
EP. Numquam hercle hodie, nisi me orassis,
solves. **PER.** Oro te, Epidice,
mihi ut ignoscas, siquid imprudens culpa peccavi mea.
at ob eam rem liber esto. **EP.** Invitus do hanc veniam tibi,
nisi necessitate cogar. solve sane, si lubet. >

POETA Hic is homo est qui libertatem malitia invenit sua.
plaudite et valete. lumbos porgite atque exsurgite.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI MENAECHMI

PERSONAE

PENICVLVS PARASITVS
MENAECHMVS
MENAECHMVS (SOSICLES)
EROTIUM MERETRIX
CYLINDRUS COCVS
MESSENIO SERVVS
ANCILLA
MATRONA
SENEX
MEDICVS

ARGVMENTVM

Mercator Siculus, quoi erant gemini filii,
Ei surrupto altero mors optigit.
Nomen surrepticii illi indit qui domist
Avos paternus, facit Maenaechmum e Sosicle.
Et is germanum, postquam adolevit, quaeritat
Circum omnis oras. post Epidamnum devenit:
Hic fuerat alitus ille surrepticius.
Menaechmum omnes civem credunt advenam
Eumque appellant meretrix, uxor et socer.
I se cognoscunt fratres postremo invicem.

PROLOGVS

Salutem primum iam a principio propitiam
mihi atque vobis, spectatores, nuntio.
apporto vobis Plautum, lingua non manu,
quaeso ut benignis accipiatis auribus.
nunc argumentum accipite atque animum advortite;
quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc poetae faciunt in comoediis:
omnis res gestas esse Athenis autumant,
quo illud vobis graecum videatur magis;
ego nusquam dicam nisi ubi factum dicitur.
atque adeo hoc argumentum graecissat, tamen
non atticissat, verum sicilicissitat.
huic argumento antelogium hoc fuit;
nunc argumentum vobis demensum dabo,
non modio, neque trimodio, verum ipso horreo:
tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
ei sunt nati filii gemini duo,
ita forma simili pueri, ut mater sua
non internosse posset quae mammam dabat,
neque adeo mater ipsa quae illos pepererat,
ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat:
ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
postquam iam pueri septuennes sunt, pater
oneravit navem magnam multis mercibus;
imponit geminum alterum in navem pater,
Tarentum avexit secum ad mercatum simul,
illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, cum illuc venit.
mortales multi, ut ad ludos, convenerant:
puer aberravit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit,
is puerum tollit avehitque Epidamnium.
pater eius autem postquam puerum perdidit,
animum despondit, eaque is aegritudine
paucis diebus post Tarenti emortuost.
Postquam Syracusas de ea re rediit nuntius
ad avom puerorum, puerum surruptum alterum
patremque pueri Tarenti esse emortuom,
immutat nomen avos huic gemino alteri;
ita illum dilexit, qui subruptust, alterum:
illius nomen indit illi qui domi est,
Menaechmo, idem quod alteri nomen fuit;
et ipsus eodem est avos vocatus nomine

(propterea illius nomen memini facilius,
quia illum clamore vidi flagitarier).
ne mox erretis, iam nunc praedico prius:
idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
ut hanc rem vobis examussim disputem.
si quis quid vestrum Epidamnum curari sibi
velit, audacter imperato et dicito,
sed ita ut det unde curari id possit sibi.
nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit;
qui dederit, magis maiores nugas egerit.
verum illuc redeo unde abii, atque uno asto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
geminum illum puerum qui surrupuit alterum,
ei liberorum, nisi divitiae, nil erat:
adoptat illum puerum surrupticium
sibi filium eique uxorem dotatam dedit,
eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem.
nam rus ut ibat forte, ut multum pluerat,
ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
rapidus raptori pueri subduxit pedes
abstraxitque hominem in maximam malam crucem.
illi divitiae evenerunt maximae.
is illic habitat geminus surrupticius.
Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
hodie in Epidamnum veniet cum servo suo
hunc quaeritatum geminum germanum suom.
haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur fabula:
quando alia agetur, aliud fiet oppidum;
sicut familiae quoque solent mutarier:
modo ~ni caditat leno, modo adulescens, modo senex,
pauper, mendicus, rex, parasitus, hariolus
* * *

ACTVS I

I.i

PENICVLVS Iuventus nomen fecit Peniculo mihi,
ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
homines captivos qui catenis vinciunt
et qui fugitivis servis indunt compedes,

nimis stulte faciunt mea quidem sententia.
nam homini misero si ad malum accedit malum,
maior lubido est fugere et facere nequiter.
nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
tum compediti anum lima praeterunt
aut lapide excutiunt clavom. nugae sunt eae.
quem tu adservare recte, ne aufugiat, voles,
esca atque potione vinciri decet.
apud mensam plenam homini rostrum deliges;
dum tu illi quod edit et quod potet praebeas,
suo arbitratu adfatim cottidie,
numquam edepol fugiet, tam etsi capital fecerit,
facile adservabis, dum eo vinclo vincies.
ita istaec nimis lenta vincla sunt escaria:
quam magis extendas, tanto adstringunt artius.
nam ego ad Menaechmum hunc eo, quo iam diu
sum iudicatus; ultro eo ut me vinciat.
nam illic homo homines non alit, verum educat,
recreatque: nullus melius medicinam facit.
ita est adulescens; ipsus escae maxumae
cerialis cenas dat, ita mensas exstruit,
tantas struices concinnat patinarias:
standumst in lecto, si quid de summo petas.
sed mi intervallum iam hos dies multos fuit:
domi domitus sum usque cum caris meis.
nam neque edo neque emo nisi quod est carissumum.
id quoque iam, cari qui instruontur deserunt.
nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menaechmum eccum ipsum video, progreditur foras.

I.ii

MENAECHMVS Ni mala, ni stulta sies, ni indomita imposque animi,
quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
praeterhac si mihi tale post hunc diem
faxis, faxo foris vidua visas patrem.
nam quotiens foras ire volo, me retines, revocas, rogitas,
quo ego eam, quam rem agam, quid negoti geram,
quid petam, quid feram, quid foris egerim.
portitorem domum duxi, ita omnem mihi
rem necesse eloqui est, quidquid egi atque ago.
nimium ego te habui delicatam; nunc adeo ut facturus dicam.

quando ego tibi ancillas, penum,
lanam, aurum, vestem, purpuram
bene praebeo nec quicquam eges,
malo cavebis si sapis,
virum observare desines.
atque adeo, ne me nequiquam serves, ob eam industriam
hodie ducam scortum ad cenam atque aliquo condicam foras.
PEN. Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi;
nam si foris cenat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.
MEN. Euax, iurgio hercle tandem uxorem abegi ab ianua.
ubi sunt amatores mariti? dona quid cessant mihi
conferre omnes congratulantes, quia pugnavi fortiter?
hanc modo uxori intus pallam surrupui, ad scortum fero.
sic hoc decet, dari facete verba custodi catae.
hoc facinus pulchrumst, hoc probumst, hoc lepidumst, hoc factumst fabre:
meo malo a mala abstuli hoc, ad damnum deferetur.
avorti praedam ab hostibus nostrum salute socium.
PEN. Heus adulescens, ecqua in istac pars inest praeda mihi?
MEN. Perii, in insidias deveni. **PEN.** Immo in praesidium, ne time.
M. Quis homo est? **P.** Ego sum. **M.** O mea Commoditas, o mea Opportunitas,
salve. **P.** Salve. **M.** Quid agis? **P.** Teneo dextera genium meum.
MEN. Non potuisti magis per tempus mi advenire quam advenis.
PEN. Ita ego soleo: commoditatis omnis articulos scio.
MEN. Vin tu facinus luculentum inspicere? **PEN.** Quis id coxit coquos?
iam sciam, si quid titubatumst, ubi reliquias videro.
MEN. Dic mi, enumquam tu vidisti tabulam pictam in pariete,
ubi aquila Catameitum raperet aut ubi Venus Adoneum?
PEN. Saepe. sed quid istae picturae ad me attinent? **MEN.** Age me aspice.
ecquid adsimulo similiter? **PEN.** Quis istest ornatus tuos?
MEN. Dic hominem lepidissimum esse me. **PEN.** Vbi essuri sumus?
MEN. Dic modo hoc quod ego te iubeo. **PEN.** Dico: homo

lepidissime.
MEN. Ecquid audes de tuo istuc addere? **PEN.** Atque
hilarissime.
MEN. Perge <perge>. **PEN.** Non pergo hercle, nisi scio qua
gratia.
litigium tibi est cum uxore, eo mi abs te caveo cautius.
MEN. Clam uxoremst ubi pulchre habeamus atque hunc
comburamus diem.
PEN. Age sane igitur, quando aequom oras, quam mox
incendo rogum?
dies quidem iam ad umbilicum est dimidiatus
mortuos.
MEN. Te morare, mihi quom obloquere. **PEN.** Oculum
ecfodito per solum
mihi, Menaechme, si ullum verbum faxo nisi quod iusseris.
MEN. Concede huc a foribus. **PEN.** Fiat. **MEN.** Etiam
concede huc. **PEN.**Licet.
MEN. Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.
PEN. Eu edepol ne tu, ut ego opinor, esses agitator
probus.
MEN. Quidum? **PEN.** Ne te uxor sequatur, respectas
identidem.
MEN. Sed quid ais? **PEN.** Egone? id enim quod tu vis, id aio
atque id nego.
MEN. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
facere coniecturam? ***
PEN. *** captum sit collegium.
MEN. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid
olet? apstines?
PEN. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre,
nam ex istoc loco spurcatur nasum odore ~ inlucido.
MEN. Olfacta igitur hinc, Penicule. lepide ut
fastidis. **PEN.** Decet.
MEN. Quid igitur? quid olet? responde. **PEN.** Furtum,
scortum, prandium.
tibi fuant
MEN. elocutus, nam
nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.
mihi, tibi atque illi iubebo iam adparari prandium. **PEN.** Eu.
MEN. Inde usque ad diurnam stellam crastinam
potabimus. **PEN.** Eu,
expedite fabulatu's. iam fores ferio? **MEN.** Feri.
vel mane etiam. **PEN.** Mille passum commoratu's cantharum.
MEN. Placide pulta. **PEN.** Metuis, credo, ne fores Samiae

sient.
MEN. Mane, mane obsecro hercle: eapse eccam exit. oh, solem vides
satin ut occaecatust prae huius corporis candoribus?

I.iii

EROTIVM Anime mi, Menaechme, salve. **PEN.** Quid ego? **ER.** Extra numerum es mihi.
PEN. Idem istuc aliis adscriptivis fieri ad legionem solet.
MEN. Ego istic mihi hodie adparari iussi apud te proelium.
ER. Hodie id fiet. **MEN.** In eo uterque proelio potabimus;
uter ibi melior bellator erit inventus cantharo,
~ tuest legio adiudicato, cum utro hanc noctem sies.
ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male.
ER. Interim nequis quin eius aliquid indutus sies.
quid hoc est? **MEN.** Induviae tuae atque uxoris exuviae, rosa.
ER. Superas facile, ut superior sis mihi quam quisquam qui impetrant.
PEN. Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt;
nam si amabas, iam oportebat nasum abreptum mordicus.
MEN. Sustine hoc, Penicule: exuvias facere quas vovi volo.
PEN. Cedo; sed obsecro hercle, salta sic cum palla postea.
MEN. Ego saltabo? sanus hercle non es. **PEN.** Egone an tu magis?
si non saltas, exue igitur. **MEN.** Nimio ego hanc periculo
surrupui hodie. meo quidem animo ab Hippolyta subcingulum
Hercules haud aeque magno umquam abstulit periculo.
cape tibi hanc, quando una vivis meis morigera moribus.
ER. Hoc animo decet animatos esse amatores probos.
PEN. Qui quidem ad mendicitatem se properent detrudere.
MEN. Quattuor minis ego emi istanc anno uxori meae.
PEN. Quattuor minae perierunt plane, ut ratio redditur.
MEN. Scin quid volo ego te accurare? **ER.** Scio, curabo quae voles.

MEN. Iube igitur tribus nobis apud te prandium accurarier
atque aliquid scitamentorum de foro opsonarier,
glandionidam suillam, laridum pernonidam,
aut sincipitamenta porcina aut aliquid ad eum modum,
madida quae mi adposita in mensa miluinam suggerant;
atque actutum. **ER.** Licet ecastor. **MEN.** Nos prodimus ad forum.
iam hic nos erimus: dum coquetur, interim potabimus.
ER. Quando vis veni, parata res erit. **MEN.** Propera modo.
sequere tu. **PEN.** Ego hercle vero te et servabo et te sequar,
neque hodie ut te perdam, meream deorum divitias mihi.
ER. Evocate intus Culindrum mihi coquom actutum foras.

I.iv

sportulam cape atque argentum. eccos tris nummos habes.
CYLINDRVS Habeo. **ER.** Abi atque obsonium adfer; tribus vide quod sit satis:
neque defiat neque supersit. **CYL.** Cuius modi hi homines erunt?
ER. Ego et Menaechmus et parasitus eius. **CYL.** Iam isti sunt decem;
nam parasitus octo hominum munus facile fungitur.
ER. Elocuta sum convivas, ceterum cura. **CYL.** Licet.
cocta sunt, iube ire accubitum. **ER.** Redi cito. **CYL.** Iam ego hic ero.

ACTVS II

II.i

MENAECHMVS Voluptas nullast navitis, Messenio,
maior meo animo, quam quom ex alto procul
terram conspiciunt. **MESSENIO** Maior, non dicam dolo,
[quam] si adveniens terram videas quae fuerit tua.
sed quaeso, quam ob rem nunc Epidamnum venimus?
an quasi mare omnis circumimus insulas?

MEN. Fratrem quaesitum geminum germanum meum.
MESS. Nam quid modi futurum est illum quaerere?
hic annus sextust postquam ei rei operam damus.
Histros, Hispanos, Massiliensis, Hilurios,
mare superum omne Graeciamque exoticam
orasque Italicas omnis, qua adgreditur mare,
sumus circumvecti. si acum, credo, quaereres,
acum invenisses, si appareret, iam diu.
hominem inter vivos quaeritamus mortuom;
nam invenissemus iam diu, si viveret.
MEN. Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi,
qui sese dicat scire eum esse emortuom:
operam praeterea numquam sumam quaerere.
verum aliter vivos numquam desistam exsequi.
ego illum scio quam cordi sit carus meo.
MESS. In scirpo nodum quaeris. quin nos hinc domum
redimus, nisi si historiam scripturi sumus?
MEN. Dictum facessas, datum edis, caveas malo.
molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo. **MESS.** Em
illoc enim verbo esse me servom scio.
non potuit paucis plura plane proloqui.
verum tamen nequeo contineri quin loquar.
audin, Menaechme? quom inspicio marsuppium,
viaticati hercle admodum aestive sumus.
ne tu hercle, opinor, nisi domum revorteris,
ubi nihil habebis, geminum dum quaeres, gemes.
nam ita est haec hominum natio: in Epidamnieis
voluptarii atque potatores maxumi;
tum sycophantae et palpatores plurumi
in urbe hac habitant; tum meretrices mulieres
nusquam perhibentur blandiores gentium.
propterea huic urbi nomen Epidamno inditumst,
quia nemo ferme huc sine damno devortitur.
MEN. Ego istuc cavebo. cedo dum huc mihi marsuppium.
MESS. Quid eo vis? **MEN.** Iam aps te metuo de verbis tuis.
MESS. Quid metuis? **MEN.** Ne mihi damnum in Epidamno duis.
tu magnus amator mulierum es, Messenio,
ego autem homo iracundus, animi perditi;
id utrumque, argentum quando habebo, cavero,

ne tu delinquas neve ego irascar tibi.
MESS. Cape atque serva. me lubente feceris.

II.ii

CYLINDRVS Bene opsonavi atque ex mea sententia,
bonum anteponam prandium pransoribus.
sed eccum Menaechmum video. vae tergo meo,
prius iam convivae ambulant ante ostium,
quam ego opsonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menaechme, salve. **MEN.** Di te amabunt quisquis <es>.
CYL. Quisquis *** <es> ego sim?
MEN. Non hercle vero. **CYL.** Vbi convivae ceteri?
MEN. Quos tu convivas quaeris? **CYL.** Parasitum tuom.
MEN. Meum parasitum? certe hic insanust homo.
MESS. Dixin tibi esse hic sycophantas plurumos?
* * *
MEN. Quem tu parasitum quaeris, adulescens, meum?
MESS. Peniculum eccum in vidulo salvom fero.
CYL. Menaechme, numero huc advenis ad prandium.
nunc opsonatu redeo. **MEN.** Responde mihi,
adulescens: quibus hic pretiis porci veneunt
sacres sinceri? **CYL.** Nummis. **MEN.** Nummum a me accipe:
iube te piari de mea pecunia.
nam equidem insanum esse te certo scio,
qui mihi molestu's homini ignoto, quisquis es.
CYL. Cylindrus ego sum: non nosti nomen meum?
MEN. Si tu Cylindrus seu Coriendrus, perieris.
ego te non novi, neque novisse adeo volo.
CYL. Est tibi Menaechmo nomen, tantum quod sciam.
MEN. Pro sano loqueris quom me appellas nomine.
sed ubi novisti me? **CYL.** Vbi ego te noverim,
qui amicam habes eram meam hanc Erotium?
MEN. Neque hercle ego habeo, neque te quis homo sis scio.
CYL. Non scis quis ego sim, qui tibi saepissime
cyathisso apud nos, quando potas? **MESS.** Ei mihi,
quom nihil est qui illi homini diminuam caput.
MEN. Tun cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi neque veni? **CYL.** Negas?
MEN. Nego hercle vero. **CYL.** Non tu in illisce aedibus
~ habitas? **MEN.** Di illos homines, qui illic habitant,

perduint.
CYL. Insanit hic quidem, qui ipse male dicit sibi.
audin, Menaechme? **MEN.** Quid vis? **CYL.** Si me consulas,
nummum illum quem mihi dudum pollicitu's dare --
nam tu quidem hercle certo non sanu's satis,
Menaechme, qui nunc ipsus male dicas tibi--
iubeas, si sapias, porculum adferri tibi.
MES. Eu hercle hominem multum, et odiosum mihi.
CYL. Solet iocari saepe mecum illoc modo.
quam vis ridiculus est, ubi uxor non adest.
quid ais tu? **MEN.** Quid vis, inquam. **CYL.** Satin hoc quod vides
tribus vobis opsonatumst, an opsono amplius,
tibi et parasito et mulieri? **MEN.** Quas [tu] mulieres,
quos tu parasitos loquere? **MESS.** Quod te urget scelus,
qui huic sis molestus? **CYL.** Quid tibi mecum est rei?
ego te non novi: cum hoc quem novi fabulor.
MESS. Non edepol tu homo sanus es, certo scio.
CYL. Iam ergo haec madebunt faxo, nil morabitur.
proin tu ne quo abeas longius ab aedibus.
numquid vis? **MEN.** Vt eas maximam malam crucem.
CYL. Ire hercle meliust te interim atque accumbere,
dum ego haec appono ad Volcani violentiam.
ibo intro et dicam te hic adstare Erotio,
ut te hinc abducat potius quam hic adstes foris.
MEN. Iamne abiit <illic>? edepol haud mendacia
tua verba experior esse. **MESS.** Observato modo:
nam istic meretricem credo habitare mulierem,
ut quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo.
MEN. Sed miror qui ille noverit nomen meum.
MESS. Minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent:
ad portum mittunt servolos, ancillulas;
si quae peregrina navis in portum advenit,
rogitant cuiatis sit, quid ei nomen siet,
postilla extemplo se applicant, agglutinant:
si pellexerunt, perditum amittunt domum.
nunc in istoc portu stat navis praedatoria,
aps qua cavendum nobis sane censeo.
MEN. Mones quidem hercle recte. **MESS.** Tum demum sciam

recte monuisse, si tu recte caveris.
MEN. Tace dum parumper, nam concrepuit ostium:
videamus qui hinc egreditur. **MESS.** Hoc ponam interim.
asservatote haec sultis, navales pedes.

II.iii

EROTIVM Sine fores sic, abi, nolo operiri.
intus para, cura, vide, quod opust fiat:
sternite lectos, incendite odores; munditia
inlecebra animost amantium.
amanti amoenitas malost, nobis lucrost.
sed ubi ille est, quem coquos ante aedis esse ait? atque eccum video,
qui mi est usui et plurimum prodest.
item hinc ultro fit, ut meret, potissimus nostrae domi ut sit;
nunc eum adibo, adloquar ultro.
animule mi, mihi mira videntur,
te hic stare foris, fores quoi pateant,
magis quam domus tua domus quom haec tua sit.
omne paratumst, ut iussisti
atque ut voluisti, neque tibi
ulla morast intus.
prandium, ut iussisti, hic curatumst:
ubi lubet, ire licet accubitum.
M. Quicum haec mulier loquitur? **E**. Equidem tecum. **M.** Quid mecum tibi
fuit umquam aut nunc est negoti? **ER.** Quia pol te unum ex omnibus
Venus me voluit magnificare, neque id haud immerito tuo.
nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.
MEN. Certo haec mulier aut insana aut ebria est, Messenio,
quae hominem ignotum compellet me tam familiariter.
MESS. Dixin ego istaec hic solere fieri? folia nunc cadunt,
praeut si triduom hoc hic erimus: tum arbores in te cadent.
nam ita sunt hic meretrices: omnes elecebrae argentariae.
sed sine me dum hanc compellare. heus mulier, tibi dico. **ER.** Quid est?
MESS. Vbi tu hunc hominem novisti? **ER.** Ibidem ubi hic me iam diu,
in Epidamno. **MESS.** In Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,
nisi hodie, numquam intro tetulit? **ER.** Heia, delicias facis.

mi Menaechme, quin, amabo, is intro? hic tibi erit rectius.
MEN. Haec quidem edepol recte appellat meo me mulier nomine.
nimis miror, quid hoc sit negoti. **MESS.** Oboluit marsuppium
huic istuc quod habes. **MEN.** Atque edepol tu me monuisti probe.
accipe dum hoc. iam scibo, utrum haec me mage amet an marsuppium.
ER. Eamus intro, ut prandeamus. **MEN.** Bene vocas: tam gratiast.
ER. Cur igitur me tibi iussisti coquere dudum prandium?
MEN. Egon te iussi coquere? **ER.** Certo, tibi et parasito tuo.
MEN. Cui, malum, parasito? certo haec mulier non sanast satis.
ER. Peniculo. **MEN.** Quis iste est Peniculus? qui extergentur baxeae?
ER. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
detulisti, quam ab uxore tua surrupuisti. **MEN.** Quid est?
tibi pallam dedi, quam uxori meae surrupui? sanan es?
certe haec mulier cantherino ritu astans
somniat.
ER. Qui lubet ludibrio habere me atque ire infitias mihi
facta quae sunt? **MEN.** Dic quid est id quod negem quod fecerim?
ER. Pallam te hodie mihi dedisse uxoris. **MEN.** Etiam nunc nego.
ego quidem neque umquam uxorem habui neque habeo, neque huc
umquam, postquam natus sum, intra portam penetravi pedem.
prandi in navi, inde huc sum egressus, te
conveni. **ER.** Eccere,
perii misera, quam tu mihi nunc navem
narras? **MEN.** Ligneam,
saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo;
quasi supellex pellionis, palus palo proxumust.
ER. Iam, amabo, desiste ludos facere atque i hac mecum semul.
MEN. Nescio quem, mulier, alium hominem, non me quaeritas.
ER. Non ego te novi Menaechmum, Moscho prognatum patre,
qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
ubi rex Agathocles regnator fuit et iterum

Phintia, 409-410
tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit,
411
nunc Hiero est? **MEN.** Haud falsa, mulier,
praedicas. **MESS.** Pro Iuppiter,
num istaec mulier illinc venit, quae te novit tam cate?
MEN. Hercle opinor, pernegari non potest. **MESS.** Ne
feceris. 414-415
periisti, si intrassis intra limen. **MEN.** Quin tu tace
modo. 416
bene res geritur. adsentabor quidquid dicet mulieri,
si possum hospitium nancisci. iam dudum, mulier, tibi
non imprudens advorsabar: hunc metuebam, ne
meae 419-420
uxori renuntiaret de palla et de
prandio. 421
nunc, quando vis, eamus intro. **ER.** Etiam parasitum manes?
MEN. Neque ego illum maneo, neque flocci facio, neque, si
venerit,
eum volo intromitti. **ER.** Ecastor haud invita fecero.
sed scin quid te amabo ut facias? **MEN.** Impera quid vis
modo. 425
ER. Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut
deferas,
ut reconcinnetur atque ut opera addantur quae volo.
MEN. Hercle qui tu recte dicis: eadem ignorabitur,
ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.
ER. Ergo mox auferto tecum, quando
abibis. **MEN.** Maxime. 430
ER. Eamus intro **MEN.** Iam sequar te. hunc volo etiam
conloqui.
eho Messenio, accede huc. **MESS.** Quid negoti
est? **MEN.** ~sussciri.
M. Quid eo opust? **M.** Opus est. scio ut me dices. **M**. Tanto
nequior.
MEN. Habeo praedam: tantum incepi operis. ei quantum
potes, 434-435
abduc istos in tabernam actutum
devorsoriam. 436
tum facito ante solem occasum ut venias advorsum mihi.
MESS. Non tu istas meretrices novisti, ere. **MEN.** Tace,
inquam ***
mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
mulier haec stulta atque inscita est; quantum perspexi

modo,
est hic praeda nobis.++**MESS.** Perii, iamne abis? periit probe:
ducit lembum dierectum navis praedatoria.
sed ego inscitus qui domino me postulem moderarier:
dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum temperi.

ACTVS III

III.i

PENICVLVS Plus triginta annis natus sum, quom interea loci,
numquam quicquam facinus feci peius neque scelestius,
quam hodie, quom in contionem mediam me immersi miser.
ubi ego dum hieto, Menaechmus se subterduxit mihi
atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
qui illum di omnes perduint, qui primus commentust ***
contionem habere, qui homines occupatos occupat.
non ad eam rem otiosos homines decuit deligi,
qui nisi adsint quom citentur, census capiat ilico?

* * *

adfatim est hominum, in dies qui singulas escas edint,
quibus negoti nihil est, qui essum neque vocantur neque vocant:
eos oportet contioni dare operam atque comitiis.
si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
quoi tam credo ~ datum voluisse quam me video vivere.
ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
sed quid ego video? Menaechmus cum corona exit foras.
sublatum est convivium, edepol venio adversum temperi.
observabo, quid agat, hominem. post adibo atque adloquar.

III.ii

MENAECHMVS Potine ut quiescas? ego tibi hanc hodie probe
lepideque concinnatam referam temperi.
non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.

PEN. Pallam ad phrygionem fert confecto prandio
vinoque expoto, parasito excluso foras.
non hercle is sum qui sum, ni hanc iniuriam
meque ultus pulchre fuero. observa quid dabo.
MEN. Pro di immortales, quoi homini umquam uno die
boni dedistis plus, qui minus speraverit?
prandi, potavi, scortum accubui, apstuli
hanc, quoius heres numquam erit post hunc diem.
PEN. Nequeo quae loquitur exaudire clanculum;
satur nunc loquitur de me et de parti mea.
MEN. Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meae
uxori surrupuisse. quoniam sentio
errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
coepi adsentari: mulier quidquid dixerat,
idem ego dicebam. quid multis verbis <opust>?
minore nusquam bene fui dispendio.
PEN. Adibo ad hominem, nam turbare gestio.
MEN. Quis hic est, qui adversus it mihi? **PEN.** Quid ais, homo
levior quam pluma, pessime et nequissime,
flagitium hominis, subdole ac minimi preti?
quid de te merui, qua me causa perderes?
ut surrupuisti te mihi dudum de foro!
fecisti funus med absente prandio.
cur ausu's facere, quoi ego aeque heres eram?
MEN. Adulescens, quaeso, quid tibi mecum est rei,
qui mihi male dicas homini ignoto insciens?
an tibi malam rem vis pro male dictis dari?
PEN. ~Pol eam quidem edepol te dedisse intellego.
MEN. Responde, adulescens, quaeso, quid nomen tibist?
PEN. Etiam derides, quasi nomen non noveris?
MEN. Non edepol ego te, quod sciam, umquam ante hunc diem
vidi neque novi; verum certo, quisquis es,
si aequom facias, mihi odiosus ne sies.
PEN. Menaechme, vigila. **MEN.** Vigilo hercle equidem, quod sciam.
PEN. Non me novisti? **MEN.** Non negem, si noverim.
PEN. Tuom parasitum non novisti? **MEN.** Non tibi
sanum est, adulescens, sinciput, intellego.
PEN. Responde, surrupuistin uxori tuae
pallam istanc hodie atque dedisti Erotio?

MEN. Neque hercle ego uxorem habeo neque ego Erotio
dedi nec pallam surrupui. **PEN.** Satin sanus es?
occisast haec res. non ego te indutum foras
exire vidi pallam? **MEN.** Vae capiti tuo.
omnis cinaedos esse censes, tu quia es?
tun med indutum fuisse pallam praedicas?
PEN. Ego hercle vero. **MEN.** Non tu abis quo dignus es?
aut te piari iube, homo insanissime.
PEN. Numquam edepol quisquam me exorabit, quin tuae
uxori rem omnem iam, uti sit gesta, eloquar;
omnes in te istaec recident contumeliae:
faxo haud inultus prandium comederis.
MEN. Quid hoc est negoti? satine, ut quemque conspicor,
ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

III.iii

ANCILLA Menaechme, amare ait te multum Erotium,
ut hoc una opera <sibi> ad aurificem deferas,
atque huc ut addas auri pondo unciam
iubeasque spinter novom reconcinnarier.
MEN. Et istuc et aliud, si quid curari volet,
me curaturum dicito, quidquid volet.
ANC. Scin quid hoc sit spinter? **MEN.** Nescio, nisi aureum.
ANC. Hoc est quod olim clanculum ex armario
te surrupuisse aiebas uxori tuae.
MEN. Numquam hercle factum est. **ANC.** Non meministi, obsecro?
redde igitur spinter, si non meministi. **MEN.** Mane.
immo equidem memini. nempe hoc est, quod illi dedi.
ANC. Istuc. **MEN.** Vbi illae armillae sunt, quas una dedi?
ANC. Numquam dedisti. **MEN.** Nam pol hoc unum dedi.
ANC. Dicam curare? **MEN.** Dicito: curabitur.
et palla et spinter faxo referantur simul.
ANC. Amabo, mi Menaechme, inauris da mihi
faciendas pondo duom nummum, stalagmia,
ut te libenter videam, quom ad nos veneris.
MEN. Fiat. cedo aurum, ego manupretium dabo.
ANC. Da sodes abs te: <ego> post reddidero tibi.

MEN. Immo cedo abs te: ego post tibi reddam duplex.
ANC. Non habeo. **MEN.** At tu, quando habebis, tum dato.
ANC. Numquid [me] vis?**MEN.** Haec me curaturum dicito--
ut quantum possint quique liceant veneant.
iamne abiit intro? abiit, operuit fores.
di me quidem omnes adiuvant, augent, amant.
sed quid ego cesso, dum datur mi occasio
tempusque, abire ab his locis lenoniis?
propera, Menaechme, fer pedem, confer gradum.
demam hanc coronam atque abiciam ad laevam manum,
ut, siquis sequatur, hac me abiisse censeant.
ibo et conveniam servom, si potero, meum,
ut haec, quae bona dant di mihi, ex me sciat.

ACTVS IV

IV.i

MATRONE Egone hic me patiar frustra in matrimonio,
ubi vir compilet clanculum quidquid domist
atque ea ad amicam deferat? **PEN.** Quin tu taces?
manufesto faxo iam opprimes: sequere hac modo.
pallam ad phrygionem cum corona ebrius
ferebat, hodie tibi quam surrupuit domo.
sed eccam coronam quam habuit. num mentior?
em hac abiit, si vis persequi vestigiis.
atque edepol eccum optume revortitur;
sed pallam non fert. **MAT.** Quid ego nunc cum illoc agam?
PEN. Idem quod semper: male habeas; sic censeo.
huc concedamus: ex insidiis aucupa.

IV.ii

MENAECHMVS Vt hoc utimur maxime more moro
molestoque multum, atque uti quique sunt
optumi, maxume morem habent hunc:
clientes sibi omnes volunt esse multos:
bonine an mali sint, id haud quaeritant;
res magis quaeritur quam clientum fides
cuius modi clueat.
si est pauper atque haud malus, nequam habetur,
sin dives malust, is cliens frugi habetur.

qui neque leges neque aequom bonum usquam colunt,
sollicitos patronos habent.
datum denegant quod datum est, litium pleni, rapaces
viri, fraudulenti,
qui aut faenore aut periuriis habent rem paratam,
mens est in quo *
eis ubi dicitur dies, simul patronis dicitur.
[quippe qui pro illis loquimur quae male fecerunt]
aut ad populum aut in iure aut apud aedilem res est.
sicut me hodie nimis sollicitum cliens quidam habuit, neque
quod volui
agere aut quicum licitumst, ita med attinuit, ita detinuit.
apud aediles pro eius factis plurumisque
pessumisque
dixi causam, condiciones tetuli tortas, confragosas:
aut plus aut minus quam opus fuerat dicto dixeram ~
controversiam, ut
sponsio fieret. quid ille? qui *** praedem dedit.
nec magis manufestum ego hominem umquam ullum teneri
vidi:
omnibus male factis testes tres aderant acerrumi.
di illum omnes perdant, ita mihi
hunc hodie corrupit diem,
meque adeo, qui hodie forum
umquam oculis inspexi meis.
diem corrupi optimum:
iussi adparari prandium,
amica exspectat me, scio.
ubi primum est licitum, ilico
properavi abire de foro.
iratast, credo, nunc mihi;
placabit palla quam dedi,
quam hodie uxori abstuli atque huic detuli Erotio.
PEN. Quid ais? **MAT.** Viro me malo male
nuptam. **PEN.** Satin audis quae illic loquitur?
MAT. Satis. **MEN.** Si sapiam, hinc intro abeam, ubi mi bene
sit. **PEN.** Mane; male erit potius.
MAT. Ne illam ecastor faenerato abstulisti. **PEN.** Sic datur.
MAT. Clanculum te istaec flagitia facere censebas
potis?
MEN. Quid illuc est, uxor, negoti? **MAT.** Men
rogas? **MEN.** Vin hunc rogem?
MAT. Aufer hinc palpationes. **PEN.** Perge tu. **MEN.** Quid tu

mihi
tristis es? **MAT.** Te scire oportet. **PEN.** Scit, sed dissimulat malus.
ME. Quid negotist? **MA.** Pallam-- **ME.** Pallam? **MA.** Quidam pallam-- **PEN.** Quid paves?
MEN. Nil equidem paveo. **PEN.** Nisi unum: palla pallorem incutit.
at tu ne clam me comesses prandium. perge in virum.
MEN. Non taces? **PEN.** Non hercle vero taceo. nutat, ne loquar.
MEN. Non hercle ego quidem usquam quicquam nuto neque nicto tibi.
MA. Ne ego mecastor mulier misera. **ME.** Qui tu misera es? mi expedi.
PEN. Nihil hoc confidentius, qui quae vides ea pernegat.
MEN. Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor, (satin hoc est tibi?)
me isti non nutasse. **PEN.** Credit iam tibi de isto: illuc redi.
MEN. Quo ego redeam? **PEN.** Equidem ad phrygionem censeo. ei, pallam refer.
MEN. Quae istaec palla est? **PEN.** Taceo iam, quando haec rem non meminit suam.

* * *

MEN. Numquis servorum deliquit? num ancillae aut servi tibi
responsant? eloquere. impune non erit. **MAT.** Nugas agis.
MEN. Tristis admodum es. non mi istuc satis placet. **MAT.** Nugas agis.
MEN. Certe familiarium aliquoi irata es. **MAT.** Nugas agis.
MEN. Num mihi es irata saltem? **MAT.** Nunc tu non nugas agis.
MEN. Non edepol deliqui quicquam. **MAT.** Em rursum nunc nugas agis.
MEN. Dic, mea uxor, quid tibi aegre est? **PEN.** Bellus blanditur tibi.
MEN. Potin ut mihi molestus ne sis? num te appello? **MAT.** Aufer manum.
PEN. Sic datur. properato absente me comesse prandium,
post ante aedis cum corona me derideto ebrius.
MEN. Neque edepol ego prandi neque hodie huc intro tetuli pedem.
PEN. Tun negas? **MEN.** Nego hercle vero. **PEN.** Nihil hoc

homine audacius.
non ego te modo hic ante aedis cum corona florea
vidi astare? quom negabas mi esse sanum sinciput,
et negabas me novisse, peregrinum aibas esse te?
MEN. Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunc demum domum.
PEN. Novi ego te. non mihi censebas esse, qui te ulciscerer.
omnia hercle uxori dixi. **MEN.** Quid dixisti? **PEN.** Nescio,
eam ipsus roga. **MEN.** Quid hoc est, uxor? quidnam hic narravit tibi?
quid id est? quid taces? quin dicis quid sit? **MAT.** Quasi tu nescias.

* * *

[palla mi est domo surrepta. **MEN.** Palla surrepta est tibi?] 639a
MAT. Me rogas? **MEN.** Pol haud rogem te, si sciam. **PEN.** O hominem malum,
ut dissimulat. non potes celare: rem novit probe.
omnia hercle ego edictavi. **MEN.** Quid id est? **MAT.** Quando nil pudet
neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi atque ades.
et quid tristis <sim> et quid hic mihi dixerit, faxo scias.
palla mi est domo surrupta. **MEN.** Palla surruptast mihi?
PEN. Viden ut <te> scelestus captat? huic surruptast, non tibi.
nam profecto tibi surrupta si esset -- salva non foret.
MEN. Nil mihi tecum est. sed tu quid ais? **MAT.** Palla, inquam, periit domo.
MEN. Quis eam surrupuit? **MAT.** Pol istuc ille scit qui illam abstulit.
MEN. Quis is homo est? **MAT.** Menaechmus quidam. **MEN.** Edepol factum nequiter.
quis is Menaechmust? **MAT.** Tu istic,
inquam. **MEN.** Egone? **MAT.** Tu. **MEN.**Quis arguit?
MAT. Egomet. **PEN.** Et ego. atque huic amicae detulisti Erotio.
MEN. Egon dedi? **MAT.** Tu, tu istic, inquam. vin adferri noctuam,
quae 'tu tu' usque dicat tibi? nam nos iam defessi sumus.
[**MEN.** Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor (satin hoc est tibi?)
non dedisse. **MAT.** Immo hercle vero, nos non falsum dicere.]

MEN. Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.
MAT. Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras nec pallium
cuiquam utendum. mulierem aequom est vestimentum muliebre
dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
MEN. Ego faxo referetur. **MAT.** Ex re tua, ut opinor, feceris;
nam domum numquam introibis, nisi feres pallam simul.
eo domum. **PEN.** Quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi?
MAT. Opera reddetur, quando quid tibi erit surruptum domo.
PEN. Id quidem edepol numquam erit, nam nihil est quod perdam domi.
cum viro cum uxore di vos perdant. properabo ad forum,
nam ex hac familia me plane excidisse intellego.
MEN. Male mi uxor sese fecisse censet, quom exclusit foras;
quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
quae me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
nunc ibo, orabo ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi;
aliam illi redimam meliorem. heus, ecquis hic est ianitor?
aperite atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

IV.iii

EROTIVM Quis hic me quaerit? **MEN.** Sibi inimicus magis quam aetati tuae.
ER. Mi Menaechme, cur ante aedis astas? sequere intro. **MEN.** Mane.
scin quid est quod ego ad te venio? **ER.** Scio, ut tibi ex me sit volup.
MEN. Immo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
mihi eam redde. uxor rescivit rem omnem, ut factum est, ordine.
ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
ER. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paulo prius,
et illud spinter, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.
MEN. Mihi tu ut dederis pallam et spinter? numquam factum reperies.

nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi atque abii ad forum,
nunc redeo, nunc te postillac video. **ER.** Video quam rem agis.
quia commisi, ut me defrudes, ad eam rem adfectas viam.
MEN. Neque edepol te defrudandi causa posco (quin tibi
dico uxorem rescivisse) --**ER.** Nec te ultro oravi ut dares:
tute ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi;
eandem nunc reposcis: patiar. tibi habe, aufer, utere
vel tu vel tua uxor, vel etiam in loculos compingite.
tu huc post hunc diem pedem intro non feres, ne frustra sis;
quando tu me bene merentem tibi habes despicatui,
nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
aliam posthac invenito quam habeas frustratui.
MEN. Nimis iracunde hercle tandem. heus tu, tibi dico, mane,
redi. etiamne astas? etiam audes mea revorti gratia?
abiit intro, occlusit aedis. nunc ego sum exclusissimus:
neque domi neque apud amicam mihi iam quicquam creditur.
ibo et consulam hanc rem amicos, quid faciendum censeant.

ACTVS V

V.i

MENAECHMVS Nimis stulte dudum feci, quom marsuppium Messenioni cum argento concredidi.
immersit aliquo sese, credo, in ganeum.
Provisam quam mox vir meus redeat domum.
sed eccum video. salva sum, pallam refert.
MEN. Demiror ubi nunc ambulet Messenio.
MAT. Adibo atque hominem accipiam quibus dictis meret.
non te pudet prodire in conspectum meum,
flagitium hominis, cum istoc ornatu? **MEN.** Quid est?
quae te res agitat, mulier? **MAT.** Etiamne, impudens,
muttire verbum unum audes aut mecum loqui?
MEN. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
MAT. Rogas me? <o> hominis impudentem audaciam!
MEN. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graii esse praedicabant? **MAT.** Non equidem scio.

MEN. Quia idem faciebat Hecuba quod tu nunc facis:
omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
itaque adeo iure coepta appellari est canes.
MAT. Non ego istaec <tua> flagitia possum perpeti.
nam med aetatem viduam esse mavelim,
quam istaec flagitia tua pati quae tu facis.
MEN. Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti
an sis abitura a tuo viro? an mos hic ita est,
peregrino ut advenienti narrent fabulas?
MAT. Quas fabulas? non, inquam, patiar praeterhac,
quin vidua vivam quam tuos mores perferam.
MEN. Mea quidem hercle causa vidua vivito,
vel usque dum regnum optinebit Iuppiter.
MAT. At mihi negabas dudum surrupuisse te,
nunc eandem ante oculos attines: non te pudet?
MEN. Eu hercle, mulier, multum et audax et mala es.
tun tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
dedit alia mulier ut concinnandam darem?
MAT. Ne istuc mecastor -- siam patrem accersam meum
atque ei narrabo tua flagitia quae facis.
ei, ~ Deceo, quaere meum patrem, tecum simul
ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
iam ego aperiam istaec tua flagitia. **MEN.** Sanan es?
quae mea flagitia? **MAT.** Pallam atque aurum meum
domo suppilas tuae uxori et tuae
degeris amicae. satin haec recte fabulor?
MEN. Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra quod bibam,
tuam qui possim perpeti petulantiam.
quem tu hominem<esse me> arbitrere, nescio;
ego te simitu novi cum Porthaone.
MAT. Si me derides, at pol illum non potes,
patrem meum, qui huc advenit. quin respicis?
novistin tu illum? **MEN.** Novi cum Calcha simul:
eodem die illum vidi quo te ante hunc diem.
MAT. Negas novisse me? negas patrem meum?
MEN. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.
MAT. Ecastor pariter hoc atque alias res soles.

V.ii

SENEX Vt aetas mea est atque ut hoc usus facto est
gradum proferam, progrediri properabo.
sed id quam mihi facile sit, haud sum falsus.

nam pernicitas deserit: consitus sum
senectute, onustum gero corpus, vires
reliquere: ut aetas mala est; mers mala ergost.
nam res plurumas pessumas, quom advenit, fert:
quas si autumem omnis, nimis longus sermost.
sed haec res mihi in pectore et corde curaest,
quidnam hoc sit negoti, quod filia sic
repente expetit me, ut ad sese irem.
nec, quid id sit, mihi certius facit, quid
velit, quid me accersat.
verum propemodum iam scio, quid siet rei.
credo cum viro litigium natum esse aliquod.
ita istaec solent, quae viros subservire
sibi postulant, dote fretae, feroces.
et illi quoque haud abstinent saepe culpa.
verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet;
nec pol filia umquam patrem accersit ad se,
nisi aut quid commissi aut iurgi est <iusta> causa.
sed id quidquid est, iam sciam. atque eccam eampse
ante aedis et eius virum tristem video.
id est quod suspicabar.
appellabo hanc. **MAT.** Ibo advorsum. salve multum, mi pater.
SEN. Salva sis. salven advenio? salven accersi iubes?
quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
loquere, uter meruistis culpam? paucis, non longos logos.
MAT. Nusquam equidem quicquam deliqui: hoc primum te absolvo, pater.
verum vivere hic non possum neque durare ullo modo.
proin tu me hinc abducas. **SEN.** Quid istuc autem est? **MAT.** Ludibrio, pater,
habeor. **SEN.** Vnde? **MAT.** Ab illo, quoi me mandavisti, meo viro.
SEN. Ecce autem litigium. quotiens tandem edixi tibi,
ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?
MAT. Qui ego istuc, mi pater, cavere possum? **SEN.** Men interrogas?
MAT. Nisi non vis. **SEN.** Quotiens monstravi tibi, viro ut morem geras,
quid ille faciat, ne id observes, quo eat, quid rerum gerat.
MAT. At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo. **SEN.** Sane sapit,

atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.
MAT. Atque ibi potat. **SEN.** Tua quidem ille causa potabit minus,
si illic sive alibi libebit? quae haec, malum, impudentiast?
una opera prohibere, ad cenam ne promittat, postules,
neve quemquam accipiat alienum apud se. serviren tibi
postulas viros? dare una opera pensum postules,
inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.
MAT. Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.
hinc stas, illim causam dicis. **SEN.** Si ille quid deliquerit,
multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius.
quando te auratam et vestitam bene habet, ancillas penum
recte praehibet, melius sanam est, mulier, mentem sumere.
MAT. At ille suppilat mihi aurum et pallas ex arcis domo,
me despoliat, mea ornamenta clam ad meretrices degerit.
SEN. Male facit, si istuc facit; si non facit, tu male facis,
quae insontem insimules. **MAT.** Quin etiam nunc habet pallam, pater,
<et>spinter, quod ad hanc detulerat, nunc, quia rescivi, refert.
SEN. Iam ego ex hoc, ut factumst, scibo. <ibo>ad hominem atque adloquar.
dic mi istuc, Menaechme, quod vos dissertatis, ut sciam.
quid tu tristis es? quid illa autem irata abs te destitit?
MEN. Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Iovem
deosque do testes -- **SEN.** Qua de re aut cuius rei rerum omnium?
MEN. Me neque isti male fecisse mulieri, quae me arguit
hanc domo ab se surrupuisse atque abstulisse *** deierat.
si ego intra aedis huius umquam, ubi habitat, penetravi <pedem>,
omnium hominum exopto ut fiam miserorum miserrimus.
SEN. Sanun es, qui istuc exoptes aut neges te umquam pedem
in eas aedis intulisse ubi habitas, insanissime?
MEN. Tun, senex, ais habitare med in illisce aedibus?
SEN. Tun negas? **MEN.** Nego hercle vero. **SEN.** Immo

hercle ~ludere negas;
nisi quo nocte hac exmigrastis. concede huc, <mia>filia.
quid tu ais? num hinc exmigrastis? **MAT.** Quem in locum aut <quam>ob rem, obsecro?
SEN. Non edepol scio. **MAT.** Profecto ludit te hic. non tu tenes?
SEN. Iam vero, Menaechme, satis iocatu's. nunc hanc rem gere.
MEN. Quaeso, quid mihi tecum est? unde aut quis tu homo es? * **
~ tibi aut adeo isti, quae mihi molesta est quoquo modo?
MAT. Viden tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
ex temporibus atque fronte, ut oculi scintillant, vide.
MEN. Quid mihi meliust, quam quando illi me insanire praedicant,
ego med adsimulem insanire, ut illos a me absterream?
MAT. Vt pandiculans oscitatur. quid nunc faciam, mi pater?
SEN. Concede huc, mea nata, ab istoc quam potest longissime.
MEN. Euhoe Bacche, Bromie, quo me in silvam venatum vocas?
audio, sed non abire possum ab his regionibus,
ita illa me ab laeva rabiosa femina adservat canis,
poste autem illinc hircus ~ alus, qui saepe aetate in sua
perdidit civem innocentem falso testimonio.
SEN. Vae capiti tuo. **MEN.** Ecce, Apollo mi ex oraclo imperat,
ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
MAT. Perii, mi pater, minatur mihi oculos exurere.
[**MEN.** Ei mihi, insanire me aiunt, ultro cum ipsi insaniunt.]
SEN. Filia, heus. **MAT.** Quid est? quid agimus? **SEN.** Quid si ego huc servos cito?
ibo, abducam qui hunc hinc tollant et domi devinciant,
prius quam turbarum quid faciat amplius. **MEN.** Enim haereo;
ni occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
pugnis me votas in huius ore quicquam parcere,
ni a meis oculis abscedat in malam magnam crucem.
faciam quod iubes, Apollo. **SEN.** Fuge domum, quantum potest,
ne hic te obtundat. **MAT.** Fugio. amabo, adserva istunc, mi

pater,
ne quo hinc abeat. sumne ego mulier misera, quae illaec audio?
MEN. Haud male, <Apollo>illanc amovi; nunc hunc impurissimum,
barbatum, tremulum Tithonum, qui cluet Cygno patre,
ita mihi imperas ut ego huius membra atque ossa atque artua
comminuam illo scipione quem ipse habet. **SEN.** Dabitur malum,
me quidem si attigeris aut si propius ad me accesseris.
MEN. Faciam quod iubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem
osse fini dedolabo assulatim viscera.
SEN. Enim vero illud praecavendumst, atque adcurandumst mihi;
sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid male faxit mihi.
MEN. Multa mi imperas, Apollo: nunc equos iunctos iubes
capere me indomitos, ferocis, atque in currum inscendere,
ut ego hunc proteram leonem vetulum, olentem, edentulum.
iam adstiti in currum, iam lora teneo, iam stimulus in manust.
agite equi, facitote sonitus ungularum appareat,
cursu celeri facite inflexa sit pedum pernicitas.
SEN. Mihin equis iunctis minare? **MEN.** Ecce, Apollo, denuo
me iubes facere impetum in eum qui stat atque occidere.
sed quis hic est qui me capillo hinc de curru deripit?
imperium tuom demutat atque edictum Apollinis.
SEN. Eu hercle morbum acrem ac durum *** di vostram fidem.
vel hic qui insanit, quam valuit paulo prius;
ei derepente tantus morbus incidit.
ibo atque accersam medicum iam quantum potest.

V.iii

MEN. Iamne isti abierunt, quaeso, ex conspectu meo,
qui me vi cogunt, ut validus insaniam?
quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
vosque omnis quaeso, si senex revenerit,
ne me indicetis qua platea hinc aufugerim.
SENEX Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
manendo medicum, dum se ex opere recipiat.
odiosus tandem vix ab aegrotis venit.

ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
utrum me dicam ducere medicum an fabrum.
atque eccum incedit. move formicinum gradum.

V.iv

MEDICVS quid esse illi morbi, dixeras? narra, senex.
num laruatust aut cerritus? fac sciam.
num eum veternus aut aqua intercus tenet?
SEN. Quin ea te causa duco, ut id dicas mihi
atque illum ut sanum facias. **MED.** Perfacile id quidemst.
sanum futurum, mea ego id promitto fide.
SEN. Magna cum cura ego illum curari volo.
MED. Quin suspirabo plus sescenta in die:
ita ego eum cum cura magna curabo tibi.
SEN. Atque eccum ipsum hominem. observemus, quam rem agat.

V.v

MENAECHMVS Edepol ne hic dies pervorsus atque advorsus mi optigit.
quae me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
parasitus, qui me complevit flagiti et formidinis,
meus Vlixes, suo qui regi tantum concivit mali.
quem ego hominem, siquidem vivo, vita evolvam sua
sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae meast:
meo cibo et sumptu educatust. anima privabo virum.
condigne autem haec meretrix fecit, ut mos est meretricius:
quia rogo, palla ut referatur rursum ad uxorem meam,
mihi se ait dedisse. eu edepol ne ego homo vivo miser.
SEN. Audin quae loquitur? **MED.** Se miserum praedicat. **SEN.** Adeas velim.
MED. Salvos sis, Menaechme. quaeso, cur apertas brachium?
non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali?
MEN. Quin tu te suspendis? **SEN.** Ecquid sentis? **MED.** Quidni sentiam?
non potest haec res ellebori ~iungere optinerier.
sed quid ais, Menaechme? **MEN.** Quid vis? **MED.** Dic mihi hoc quod te rogo:

album an atrum vinum potas? **MEN.** Quin tu is in malam crucem?
MED. Iam hercle occeptat insanire primulum.
*** **MEN.** Quin tu me interrogas,
purpureum panem an puniceum soleam ego esse an luteum?
soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? **SEN.** Papae,
audin tu ut deliramenta loquitur? quid cessas dare
potionis aliquid prius quam percipit insania?
MED. Mane modo, etiam percontabor alia. **SEN.** Occidis fabulans.
MED. Dic mihi hoc: solent tibi umquam oculi duri fieri?
MEN. Quid? tu me lucustam censes esse, homo ignavissime?
MED. Dic mihi: en umquam intestina tibi crepant, quod sentias?
MEN. Vbi satur sum, nulla crepitant; quando esurio, tum crepant.
MED. Hoc quidem edepol hau pro insano verbum respondit mihi.
perdormiscin usque ad lucem? facilen tu dormis cubans?
MEN. Perdormisco, si resolvi argentum cui debeo--
qui te Iuppiter dique omnes, percontator, perduint.
MED. Nunc homo insanire occeptat: de illis verbis cave tibi.
SEN. Immo Nestor nunc quidem est de verbis, praeut dudum fuit;
nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem.
MEN. Quid, ego? **SEN.** Dixti insanus,
inquam. **MEN.** Egone? **SEN.** Tu istic, qui mihi
etiam me iunctis quadrigis minitatu's prosternere.
egomet haec te vidi facere, egomet haec ted arguo.
MEN. At ego te sacram coronam surrupuisse Iovi scio,
et ob eam rem in carcerem ted esse compactum scio,
et postquam es emissus, caesum virgis sub furca scio;
tum patrem occidisse et matrem vendidisse etiam scio.
satin haec pro sano male dicta male dictis respondeo?
SEN. Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturu's, face.
non vides hominem insanire? **MED.** Scin quid facias optimum est?

ad me face uti deferatur. **SEN.** Itane
censes? **MED.** Quippini?
ibi meo arbitratu potero curare hominem. **SEN.** Age ut lubet.
MED. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
MEN. At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.
MED. I, arcesse homines, qui illunc ad me
deferant. **SEN.** Quot sunt satis?
MED. Proinde ut insanire video, quattuor, nihilo minus.
SEN. Iam hic erunt. asserva tu istunc, medice. **MED.** Immo ibo domum,
ut parentur quibus paratis opus est. tu servos iube
hunc ad me ferant. **SEN.** Iam ego illic faxo
erit. **MED.** Abeo. **SEN.**Vale.
MEN. Abiit socerus, abiit medicus. [nunc] solus sum. pro Iuppiter,
quid illuc est quod med hisce homines insanire praedicant?
nam equidem, postquam gnatus sum, numquam aegrotavi unum diem,
neque ego insanio neque pugnas neque ego litis coepio.
salvus salvos alios video, novi homines, adloquor.
an illi perperam insanire me aiunt, ipsi insaniunt?
quid ego nunc faciam? domum ire cupio: uxor non sinit;
huc autem nemo intromittit. nimis proventum est nequiter.
hic ero usque: ad noctem saltem, credo, intromittar domum.

V.vi

MESSENIO Spectamen bono servo id est, qui rem erilem procurat, videt, collocat cogitatque,
ut absente ero rem eri diligenter
tutetur, quam si ipse adsit aut rectius.
tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
potiora esse, cui cor modeste situmst.
recordetur id, qui nihili sunt, quid eis preti
detur ab suis eris, ignavis, improbis viris:
verbera compedes
molae, [magna] lassitudo fames frigus durum,
haec pretia sunt ignaviae.
id ego male malum metuo: propterea bonum esse certumst potius quam malum;
nam magis multo patior facilius verba: verbera ego odi,
nimioque edo lubentius molitum, quam molitum praehibeo.

propterea eri imperium exsequor, bene et sedate servo id;
atque mihi id prodest.
alii ita ut in rem esse ducunt, sint: ego ita ero ut me esse oportet;
metum mihi adhibeam, culpam abstineam, ero ut omnibus in locis sim praesto:
[servi, qui cum culpa carent metuont, solent esse eris utibiles.
nam illi, qui nil metuont, postquam malum promeriti, tunc ei metuont.]
metuam haud multum. prope est quando erus ob facta pretium exsolvet.
<eo>ego exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
postquam in tabernam vasa et servos conlocavi, ut iusserat,
ita venio adversum. nunc foris pultabo, adesse ut me sciat,
~ neque virum ex hoc saltu damni salvom ut educam foras.
sed metuo, ne sero veniam depugnato proelio.

V.vii

SENEX Per ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum
sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero:
facite illic homo iam in medicinam ablatus sublimen siet,
nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
cave quisquam, quod illic minitetur, vostrum flocci fecerit.
quid statis? quid dubitatis? iam sublimen raptum oportuit.
ego ibo ad medicum: praesto ero illi, cum venietis. **MEN.** Occidi,
quid hoc est negoti? quid illisce homines ad me currunt, opsecro?
quid voltis vos? quid quaeritatis? quid me circumsistitis?
quo rapitis me? quo fertis me? perii, opsecro vestram fidem,
Epidamnienses, subvenite, cives. quin me mittitis?
MESS. Pro di immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
erum meum indignissime nescio qui sublimen ferunt.
MEN. Ecquis suppetias mihi audet ferre? **MESS.** Ego, ere, audacissime.
o facinus indignum et malum, Epidamnii cives, erum
meum hic in pacato oppido luci deripier in via,

qui liber ad vos venerit.
mittite istunc. **MEN.** Obsecro te, quisquis es, operam mihi ut des,
neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam.
MESS. Immo et operam dabo et defendam et subvenibo sedulo.
numquam te patiar perire, me perirest aequius.
eripe oculum isti, ab umero qui tenet, ere, te obsecro.
hisce ego iam sementem in ore faciam pugnosque obseram.
maximo hodie malo hercle vostro istunc fertis. mittite.
MEN. Teneo ego huic oculum. **MESS.** Face ut oculi locus in capite appareat.
vos scelesti, vos rapacis, vos
praedones. **LORARII** Periimus.
obsecro hercle. **MESS.** Mittite ergo. **MEN.** Quid me vobis tactiost?
pecte pugnis. **MESS.** Agite abite, fugite hinc in malam crucem.
em tibi etiam: quia postremus cedis, hoc praemi feres.
nimis bene ora commetavi atque ex mea sententia.
edepol, ere, ne tibi suppetias temperi adveni modo.
MEN. At tibi di semper, adulescens, quisquis es, faciant bene.
nam absque te esset, hodie numquam ad solem occasum viverem.
MESS. Ergo edepol, si recte facias, ere, med emittas manu.
MEN. Liberem ego te? **MESS.** Verum, quandoquidem, ere, te servavi. **MEN.** Quid est?
adulescens, erras. **MESS.** Quid, erro? **MEN.** Per Iovem adiuro patrem,
med erum tuom non esse. **MESS.** Non taces? **MEN.** Non mentior;
nec meus servos umquam tale fecit quale tu mihi.
MESS. Sic sine igitur, si tuom negas me esse, abire liberum.
MEN. Mea quidem hercle causa liber esto atque ito quo voles.
MESS. Nempe iubes? **MEN.** Iubeo hercle, si quid imperi est in te mihi.
MESS. Salve, mi patrone. cum tu liber es, Messenio,
gaudeo. credo hercle vobis. sed, patrone, te obsecro,
ne minus imperes mihi quam cum tuos servos fui.
apud ted habitabo et quando ibis, una tecum ibo domum.
MEN. Minime. **MESS.** Nunc ibo in tabernam, vasa atque argentum tibi

referam. recte est obsignatum in vidulo marsuppium
cum viatico: id tibi iam huc adferam. **MEN.** Adfer strenue.
MESS. Salvom tibi ita ut mihi dedisti reddibo. hic me mane.
MEN. Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis:
alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras
* * *
vel ille qui se petere argentum modo, qui servom se meum
esse aiebat,<meus servator,>quem ego modo emisi manu;
is ait se mihi allaturum cum argento marsuppium:
id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet,
ne tum, quando sanus factus sit, a me argentum petat.
socer et medicus me insanire aiebant. quid sit, mira sunt.
haec nihilo esse mihi videntur setius quam somnia.
nunc ibo intro ad hanc meretricem, quamquam suscenset mihi,
si possum exorare ut pallam reddat, quam referam domum.

V.viii

MENAECHMVS(SOSICLES) Men hodie usquam convenisse te, audax, audes
dicere,
postquam advorsum mi imperavi ut huc
venires? **MESSENIO** Quin modo
erupui, homines quom ferebant te sublimen quattuor,
apud hasce aedis. tu clamabas deum fidem atque hominum omnium,
quom ego accurro teque eripio vi pugnando ingratiis.
ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
cum argentum dixi me petere et vasa, tu quantum potest
praecucurristi obviam, ut quae fecisti infitias eas.
SOS. Liberum ego te iussi abire? **MESS.** Certo. **SOS.** Quin certissimumst,
mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu.

V.ix

MENAECHMVS Si voltis per oculos iurare, nihilo hercle ea causa magis
facietis,

MES. Pro di immortales, quid ego video? **S.** Quid vides? **MES.** Speculum tuom.
SOS. Quid negoti est? **MES.** Tuast imago. tam consimilest quam potest.
SOS. Pol profecto haud est dissimilis, meam quom formam noscito.
MEN. O adulescens, salve, qui me servavisti, quisquis es.
MESS. Adulescens, quaeso hercle eloquere tuom mihi nomen, nisi piget.
MEN. Non edepol ita promeruisti de me, ut pigeat, quae velis
<obsequi>. mihi est Menaechmo nomen. **SOS.** Immo edepol mihi.
MEN. Siculus sum Syracusanus. **SOS.** Eadem urbs et patria est mihi.
MEN. Quid ego ex te audio? **SOS.** Hoc quod res est. **MESS.** Novi equidem hunc: erus est meus.
ego quidem huius servos sum, sed med esse huius credidi.
ego hunc censebam te esse, huic etiam exhibui negotium.
quaeso ignoscas, si quid stulte dixi atque imprudens tibi.
SOS. Delirare mihi videre: non commeministi, simul
te hodie mecum exire ex navi? **MESS.** Enim vero aequom postulas.
tu erus es: tu servom quaere. tu salveto: tu vale.
hunc ego esse aio Menaechmum. **MEN.** At ego me. **SOS.** Quae haec fabulast?
tu es Menaechmus? **MEN.** Me esse dico, Moscho prognatum patre.
SOS. Tun meo patre es prognatus? **MEN.** Immo equidem, adulescens, meo;
tuom tibi neque occupare neque praeripere postulo.
MESS. Di immortales, spem insperatam date mihi quam suspicor.
nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo.
nam et patriam et patrem conmemorant pariter qui fuerint sibi.
sevocabo erum. Menaechme. **MEN. SOS.** Quid vis? **MESS.** Non ambos volo,
sed uter vostrorum est advectus mecum navi. **MEN.** Non ego.
SOS. At ego. **MESS.** Te volo igitur. huc

concede. **SOS.** Concessi. quid est?
MESS. Illic homo aut sycophanta aut geminus est frater tuos.
nam ego hominem hominis similiorem numquam vidi alterum.
neque aqua aquae nec lacte est lactis, crede mi, usquam similius,
quam hic tui est, tuque huius autem; post eandem patriam ac patrem
memorat. meliust nos adire atque hunc percontarier.
SOS. Hercle qui tu me admonuisti recte, et habeo gratiam.
perge operam dare, obsecro hercle; liber esto, si invenis
hunc meum fratrem esse. **MESS.** Spero. **SOS.** Et ego item spero fore.
MESS. Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.
MEN. Ita vero. **MESS.** Huic item Menaechmo nomen est. in Sicilia
te Syracusis natum esse dixti: <et>hic natust ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti: huic itidem fuit.
nunc operam potestis ambo mihi dare et vobis simul.
MEN. Promeruisti ut ne quid ores quod velis, quin impetres.
tam quasi me emeris argento, liber servibo tibi.
MESS. Spes mihi est, vos inventurum fratres germanos duos
geminos, una matre natos et patre uno uno die.
MEN. Mira memoras. utinam efficere quod pollicitu's possies.
MESS. Possum. sed nunc agite uterque id quod rogabo dicite.
MEN. Vbi lubet, roga: respondebo. nil reticebo quod sciam.
MESS. Est tibi nomen
Menaechmo? **MEN.** Fateor. **MESS.** Est itidem tibi?
SOS. Est. **MESS.** Patrem fuisse Moschum tibi ais? **MEN.** Ita vero. **SOS.** Et mihi.
MESS. Esne tu Syracusanus? **MEN.** Certo. **MESS.** Quid tu? **SOS.** Quippini?
MESS. Optime usque adhuc conveniunt signa. porro operam date.
quid longissime meministi, dic mihi, in patria tua?
MEN. Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, postea
inter homines me deerrare a patre atque inde avehi.
SOS. Iuppiter supreme, serva me. **MESS.** Quid clamas? quin taces?
quot eras annos gnatus, quom te pater a patria

avehit?
MEN. Septuennis: nam tunc dentes mihi cadebant primulum.
neque patrem umquam postilla vidi. **MESS.** Quid? vos tum patri
filii quot eratis? **MEN.** Vt nunc maxime memini, duo.
MESS. Vter eratis, tun an ille, maior? **MEN.** Aeque ambo pares.
MESS. Qui id potest? **MEN.** Gemini ambo eramus. **SOS.** Di me servatum volunt.
MESS. Si interpellas, ego tacebo
potius. **SOS.** Taceo. **MESS.** Dic mihi:
uno nomine ambo eratis? **MEN.** Minime. nam mihi hoc erat,
quod nunc est, Menaechmo: illum tum vocabant Sosiclem.
SOS. Signa adgnovi, contineri quin complectar non queo.
mi germane gemine frater, salve. ego sum Sosicles.
MEN. Quo modo igitur post Menaechmo nomen est factum tibi?
SOS. Postquam ad nos renuntiatum est te *** et patrem esse mortuom,
avos noster mutavit: quod tibi nomen est, fecit mihi.
MEN. Credo ita esse factum ut dicis. sed mi hoc
responde. **SOS.**Roga.
MEN. Quid erat nomen nostrae
matri? **SOS.** Teuximarchae. **MEN.** Convenit.
o salve, insperate multis annis post quem conspicor.
SOS. Frater, et tu, quem ego multis miseriis laboribus
usque adhuc quaesivi quemque ego esse inventum gaudeo.
MESS. Hoc erat, quod haec te meretrix huius vocabat nomine:
hunc censebat te esse, credo, quom vocat te ad prandium.
MEN. Namque edepol iussi hic mihi hodie prandium appararier,
clam meam uxorem, quoi pallam surrupui dudum domo,
eam dedi huic. **S.** Hanc, dicis, frater, pallam, quam ego habeo? **M.** <Haec east.>
quo modo haec ad te pervenit? **SOS.** Meretrix huc ad prandium
me abduxit, me sibi dedisse aiebat. prandi perbene,
potavi atque accubui scortum, pallam et aurum hoc <abstuli>.
MEN. Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni.
nam illa quom te ad se vocabat, memet esse credidit.

MESS. Numquid me morare quin ego liber, ut iusti, siem?
MEN. Optimum atque aequissimum orat, frater: fac causa mea.
SOS. Liber esto. **MEN.** Quom tu es liber, gaudeo, Messenio.
MESS. Sed meliorest opus auspicio, ut liber perpetuo siem.
SOS. Quoniam haec evenerunt, frater, nostra ex sententia,
in patriam redeamus ambo. **MEN.** Frater, faciam, ut tu voles.
auctionem hic faciam et vendam quidquid est. nunc interim
eamus intro, frater. **SOS.** Fiat. **MESS.** Scitin quid ego vos rogo?
M. Quid? **MES.** Praeconium mi ut detis. M. Dabitur. **MES.** Ergo nunciam
vis conclamari auctionem fore? **MEN.** Equidem die septimi.
MESS. Auctio fiet Menaechmi mane sane septimi.
venibunt servi, supellex, fundi, aedes, omnia.
venibunt quiqui licebunt, praesenti pecunia.
venibit uxor quoque etiam, si quis emptor venerit.
vix credo tota auctione capiet ~ quinquagesies.
nunc, spectatores, valete et nobis clare plaudite.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAUTI MERCATOR

PERSONAE

CHARINVS ADVLESCENS
ACANTHIO SERVVS
DEMIPHO SENEX
LYSIMACHVS SENEX
SERVVS
EVTYCHVS ADVLESCENS
PASICOMPSA MERETRIX
DORIPPA MATRONA
SYRA ANVS
COCVS

ARGVMENTVM I

Missus mercatum ab suo adulescens patre
Emit atque adportat scita forma mulierem.
Requirit quae sit, postquam eam vidit, senex:

Confingit servos emptam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere
Tradit vicino; eum putat uxor sibi
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenit.

ARGVMENTVM II

Mercatum asotum filium extrudit pater.
is peregre missus redimit ancillam hospitis
amore captus, advehit. nave exilit,
pater advolat, vix visam ancillam deperit.
cuius sit percontatur; servos pedisequam
ab adulescente matri ait emptam ipsius.
senex, sibi prospiciens, ut amico suo
veniret natum orabat, natus ut suo:
hic filium subdiderat vicini, pater
vicinum; praemercatur ancillam senex.
eam domi deprehensam coniunx illius
vicini scortum insimulat, protelat virum.
mercator expes patria fugere destinat,
prohibetur a sodale, qui patrem illius
orat cum suo patre, nato ut cederet.~

ACTVS I

I.i

CHARINVS Duas res simul nunc agere decretumst mihi:
et argumentum et meos amores eloquar.
non ego item facio ut alios in comoediis
<vi> vidi amoris facere, qui aut nocti aut die
aut soli aut lunae miserias narrant suas:
quos pol ego credo humanas querimonias
non tanti facere, quid velint quid non velint;
vobis narrabo potius meas nunc miserias.
graece haec vocatur Emporos Philemonis,
eadem Latine Mercator Macci Titi.
pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum;
biennium iam factum est, postquam abii domo.
ibi amare occepi forma eximia mulierem.
sed ea ut sim implicitus dicam, si operaest auribus
atque advortendum ad animum adest benignitas.
et hoc parum hercle more amatorum institi:
~per mea per conatus sum uos sumque inde exilico.

nam amorem haec cuncta vitia sectari solent,
cura aegritudo nimiaque elegantia,
[haec non modo illum qui amat, sed quemque attigit
magno atque solido multat infortunio,
nec pol profecto quisquam sine grandi malo
praequam res patitur studuit elegantiae.
sed amori accedunt etiam haec, quae dixi minus:
insomnia, aerumna, error, terror et fuga,
ineptia stultitiaque adeo et temeritas,
incogitantia excors, immodestia,
petulantia et cupiditas, malevolentia,
inertia, aviditas, desidia, iniuria,
inopia, contumelia et dispendium,]
multiloquium: parumloquium hoc ideo fit quia,
quae nihil attingunt ad rem nec sunt usui,
tam amator profert saepe advorso tempore;
hoc pauciloquium rursum idcirco praedico,
quia nullus umquam amator adeost callide
facundus, quae in rem sint suam ut possit loqui.
nunc vos mi irasci ob multiloquium non decet:
eodem quo amorem Venus mi hoc legavit die.
illuc revorti certumst, conata eloquar.
principio <ut ex> ephebis aetate exii
atque animus studio amotus puerilist meus,
amare valide coepi hinc meretricem: ilico
res exulatum ad illam clam abibat patris.
leno importunus, dominus eius mulieris,
vi summa ut quicque poterat rapiebat domum.
obiurigare pater haec noctes et dies,
perfidiam, iniustitiam lenonum expromere;
lacerari valide suam rem, illius augerier.
summo haec clamore; interdum mussans conloqui:
abnuere, negitare adeo me natum suom.
conclamitare tota urbe et praedicere,
omnes tenerent mutuitanti credere.
amorem multos inlexe in dispendium:
intemperantem, non modestum, iniurium
trahere, exhaurire me quod quirem ab se domo;
ratione pessuma a me ea quae ipsus optuma
omnis labores invenisset perferens,
in amoribus diffunditari ac didier.
convicium tot me annos iam se pascere;
quod nisi puderet, ne luberet vivere.
sese extemplo ex ephebis postquam excesserit,

non, ut ego, amori neque desidiae in otio
operam dedisse, neque potestatem sibi
fuisse; adeo arte cohibitum esse <se> a patre:
multo opere immundo rustico se exercitum,
neque nisi quinto anno quoque ~positum visere
urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
rus rusum confestim exigi solitum a patre.
ibi multo primum sese familiarium
laboravisse, quom haec pater sibi diceret:
'tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi idem metis,
tibi denique iste pariet laetitiam labos.'
postquam recesset vita patrio corpore,
agrum se vendidisse atque ea pecunia
navem, metretas quae trecentas tolleret,
parasse atque ea se mercis mercatum undique,
adeo dum, quae tum haberet, peperisset bona;
me idem decere, si ut deceret me forem.
ego me ubi invisum meo patri esse intellego
atque odio me esse quoi placere aequom fuit,
amens amansque ut animum offirmo meum,
dico esse iturum me mercatum, si velit:
amorem missum facere me, dum illi obsequar.
agit gratias mi atque ingenium adlaudat meum;
sed mea promissa non neglexit persequi.
aedificat navem cercurum et mercis emit,
parata navi imponit, praeterea mihi
talentum argenti ipsus sua adnumerat manu;
servom una mittit, qui olim puero parvolo
mihi paedagogus fuerat, quasi uti mihi foret
custos. his sic confectis navem solvimus.
Rhodum venimus, ubi quas merces vexeram
omnis ut volui vendidi ex sententia.
lucrum ingens facio praeterquam mihi meus pater
dedit aestimatas merces: ita peculium
conficio grande. sed dum in portu illi ambulo,
hospes me quidam adgnovit, ad cenam vocat.
venio, decumbo acceptus hilare atque ampliter.
discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
mulier, qua mulier alia nullast pulchrior;
ea nocte mecum illa hospitis iussu fuit.
vosmet videte quam mihi valde placuerit:
postridie hospitem adeo, oro ut vendat mihi,
dico eius pro meritis gratum me et munem fore.
quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.

eam me advexisse nolo resciscat pater.
modo eam reliqui ad portum in navi et servolum.
sed quid currentem servom a portu conspicor,
quem navi abire vetui? timeo quid siet.

I.ii

ACANTHIO Ex summis opibus viribusque usque experire, nitere,
erus ut minor opera tua servetur: agedum, Acanthio,
abige abs te lassitudinem, cave pigritiae praeverteris.
simul enicat suspiritus (vix suffero hercle anhelitum),
simul autem plenis semitis qui adversum eunt: aspellito,
detrude, deturba in viam. haec disciplina hic pessumast:
currenti properanti haud quisquam dignum habet decedere.
ita tres simitu res agendae sunt, quando unam occeperis:
et currendum et pugnandum et autem iurigandum est in via.
CHAR. Quid illuc est quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi?
curaest, negoti quid sit aut quid nuntiet. **ACAN.** Nugas ago.
quam restito, tam maxime res in periclo vortitur.
CHAR. Mali nescio quid nuntiat. **ACAN.** Genua hunc cursorem deserunt;
perii, seditionem facit lien, occupat praecordia,
perii, animam nequeo vertere, nimis nihili tibicen siem.
[**CHAR.** At tu edepol sume laciniam atque absterge sudorem tibi.]
numquam edepol omnes balineae mi hanc lassitudinem eximent.
domin an foris dicam esse erum Charinum? **CHAR.** Ego animi pendeo.
quid illud sit negoti lubet scire, ex hoc metu ut eximar.
ACAN. At etiam asto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
aperite aliquis. ubi Charinus est erus? domin est an foris?
num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? **CHAR.** Ecce me,
Acanthio, quem quaeris. **ACAN.** Nusquamst disciplina ignavior.
CHAR. Quae te malae res agitant? **ACAN.** Multae, ere, te atque me.
CHAR. Quid est negoti? **ACAN.** Periimus.

CHAR. Principium <id> inimicis dato.
ACAN. At tibi sortito id optigit.
CHAR. Loquere id negoti quidquid est. **ACAN.** Placide, volo adquiescere.
tua causa rupi ramites, iam dudum sputo sanguinem.
CHAR. Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.
ACAN. At edepol tu calidam picem bibito, aegritudo abscesserit.
CHAR. Hominem ego iracundiorem quam te novi neminem.
ACAN. At ego maledicentiorem quam te novi neminem.
CHAR. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo?
ACAN. Apage istiusmodi salutem, <cum> cruciatu quae advenit.
CHAR. Dic mihi, an boni quid usquamst, quod quisquam uti possiet
sine malo omni, aut ne laborem capias cum illo uti voles?
ACAN. Nescio ego istaec: philosophari numquam didici neque scio.
ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.
CH. Cedo tuam mihi dexteram, agedum, Acanthio. **AC.** Em dabitur, tene.
CHAR. Vin tu te mihi obsequentem esse an nevis? **ACAN.** Opera licet
experiri, qui me rupi causa currendo tua,
ut quae scirem scire actutum tibi liceret. **CHAR.** Liberum caput tibi faciam <cis> paucos mensis. **ACAN.** Palpo percutis.
CHAR. Egon ausim tibi usquam quicquam facinus falsum proloqui?
quin iam prius quam sum elocutus, scis si mentiri volo. **AC.** Ah,
lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
CH. Sicine mi obsequens es? **AC.** Quid vis faciam? **CH.** Tun? id quod volo.
AC. Quid <id> est igitur quod vis? **CH.** Dicam. **AC.** Dice. **CH.** At enim placide volo.
ACAN. Dormientis spectatores metuis ne ex somno excites?
CHAR. Vae tibi. **ACAN.** Tibi equidem a portu adporto hoc — **CHAR.** Quid fers? dic mihi.
ACAN. Vim metum, cruciatum curam, iurgiumque atque inopiam.

CHAR. Perii, tu quidem thensaurum huc mi adportavisti mali.
nullus sum. **AC.** Immo es— **CH.** Scio iam, miserum dices tu. **AC.** Dixi ego tacens.
CHAR. Quid istuc est mali? **ACAN.** Ne rogites, maxumum infortunium est.
CHAR. Obsecro, dissolve iam me; nimis diu animi pendeo.
ACAN. Placide, multa exquirere etiam prius volo quam vapulem.
CHAR. Hercle vero vapulabis, nisi iam loquere aut hinc abis.
ACAN. Hoc sis vide, ut palpatur. nullust, quando occepit, blandior.
CHAR. Obsecro hercle oroque ut istuc quid sit actutum indices,
quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.
AC. Tandem indignus videor? **CHAR.** Immo dignus. **AC.** Equidem credidi.
CHAR. Obsecro, num navis periit? **ACAN.** Salvast navis, ne time.
CH. Quid alia armamenta? **AC.** Salva et sana sunt. **CH.** Quin tu expedis
quid siet quod me per urbem currens quaerebas modo.
ACAN. Tu quidem ex ore orationem mi eripis. **CHAR.** Taceo. **ACAN.** Tace.
credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter,
qui nunc, quom malum audiendumst, flagitas me ut eloquar.
CHAR. Obsecro hercle te, istuc ut tu mihi malum facias palam.
AC. Eloquar, quandoquidem me oras. tuos pater— **CH.** Quid meus pater?
ACAN. Tuam amicam— **CHAR.** Quid eam? **ACAN.** Vidit. **CHAR.** Vidit? vae misero mihi.
[hoc quod te rogo responde. **ACAN.** Quin tu, si quid vis, roga.]
CH. Qui potuit videre? **AC.** Oculis. **CH.** Quo pacto? **AC.** Hiantibus.
CHAR. In hinc dierectus? nugare in re capitali mea.
ACAN. Qui, malum, ego nugor, si tibi quod me rogas respondeo?
CHAR. Certen vidit? **ACAN.** Tam hercle certe quam ego te aut tu me vides.
CHAR. Vbi eam vidit? **ACAN.** Intus intra navem, ut prope

astitit;
et cum ea confabulatust. **CHAR.** Perdidisti me, pater.
eho tu, eho tu, quin cavisti ne eam videret, verbero?
quin, sceleste, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?
ACAN. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
armamentis complicandis [et] componendis studuimus.
dum haec aguntur, lembo advehitur tuos pater pauxillulo,
neque quisquam hominem conspicatust, donec in navem subit.
CHAR. Nequiquam, mare, subterfugi a tuis tempestatibus:
equidem me iam censebam esse in terra atque in tuto loco,
verum video med ad saxa ferri saevis fluctibus.
loquere porro, quid sit actum. **ACAN.** Postquam aspexit mulierem,
rogitare occepit cuia esset. **CHAR.** Quid respondit? **ACAN.** Ilico
occucurri atque interpello, matri te ancillam tuae
emisse illam. **CHAR.** Visun est tibi credere id? **ACAN.** Etiam rogas?
sed scelestus subigitare occepit. **CHAR.** Illamne, obsecro?
ACAN. Mirum quin me subigitaret. **CHAR.** Edepol cor miserum meum,
quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
perii. **ACAN.** Em istuc unum verbum dixisti verissimum.
stultitia istaec est. **CHAR.** Quid faciam? credo, non credet pater,
si illam matri meae <me> emisse dicam; post autem mihi
scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
neque ille credet, neque credibile est forma eximia mulierem,
eam me emisse ancillam matri. **ACAN.** Non taces, stultissime?
credet hercle, nam credebat iam mihi. **CHAR.** Metuo miser,
ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
hoc quod te rogo responde <quaeso>. **ACAN.** Quaeso quid rogas?
CHAR. Num esse amicam suspicari visus est? **ACAN.** Non visus est.
quin quicque ut dicebam mihi credebat. **CHAR.** Verum, ut tibi quidem
visus est. **ACAN.** Non, sed credebat. **CHAR.** Vae mihi misero,

nullus sum.
sed quid ego hic in lamentando pereo, ad navem non eo?
sequere. **ACAN.** Si istac ibis, commodum obviam venies patri;
postea aspiciet te timidum esse atque exanimatum: ilico
retinebit, rogitabit unde illam emeris, quanti emeris:
timidum temptabit te. **CHAR.** Hac ibo potius. iam censes patrem
abiisse a portu? **ACAN.** Quin ea ego huc praecucurri gratia,
ne te opprimeret imprudentem atque
electaret. **CHAR.** Optime.—

ACTVS II

II.i

DEMIPHO Miris modis di ludos faciunt hominibus
mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
velut ego nocte hac quae praeteriit proxuma
in somnis egi satis et fui homo exercitus.
mercari visus mihi sum formosam capram;
ei ne noceret quam domi ante habui capram
neu discordarent, si ambae in uno essent loco,
posterius quam mercatus fueram, visus sum
in custodelam simiae concredere.
ea simia adeo post haud multo ad me venit,
male mihi precatur et facit convicium:
ait sese illius opera atque adventu caprae
flagitium et damnum fecisse haud mediocriter;
dicit capram, quam dederam servandam sibi,
suae uxoris dotem ambedisse oppido.
mi illud videri mirum, ut una illaec capra
uxoris simiai dotem ambederit.
instare factum simia, atque hoc denique
respondet, ni properem illam ab sese abducere,
ad me domum intro ad uxorem ducturum meam.
atque oppido hercle bene velle illi visus sum,
ast non habere cui commendarem capram;
quo magis quid facerem cura cruciabar miser.
interea ad me haedus visust adgredirier,
infit mihi praedicare, sese ab simia
capram abduxisse, et coepit inridere me;
ego enim lugere atque abductam illam aegre pati.
hoc quam ad rem credam pertinere somnium,

nequeo invenire; nisi capram illam suspicor
iam me invenisse quae sit aut quid voluerit.
ad portum hinc abii mane cum luci simul;
postquam id quod volui transegi, atque ego conspicor
navem ex Rhodo quast heri advectus filius;
conlibitumst illuc mihi nescio qui visere:
inscendo in lembum atque ad navem devehor.
atque ego illi aspicio forma eximia mulierem,
filius quam advexit meus matri ancillam suae.
quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
homines, sed eodem pacto ut insani solent.
amavi hercle equidem ego olim in adulescentia,
verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc insanio.
unum quidem hercle iam scio, periisse me;
vosmet videte ceterum quanti siem.
nunc hoc profecto sic est: haec illast capra;
verum hercle simia illa atque haedus mihi malum
adportant, atque eos esse quos dicam hau scio.
sed conticiscam, nam eccum it vicinus foras.

II.ii
LYSIMACHVS Profecto ego illunc hircum castrari volo,
ruri qui vobis exhibet negotium.
DEM. Nec omen illud mihi nec auspicium placet.
quasi hircum metuo ne uxor me castret mea.
[atque illius haec nunc simiae partis ferat.]
LYS. I tu hinc ad villam atque istos rastros vilico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
uxori facito ut nunties, negotium
mihi esse in urbe, ne me exspectet; nam mihi
tris hodie litis iudicandas dicito.
ei, et hoc memento dicere. **SERVVS** Numquid amplius?
LYS. Tantumst. **DEM.** Lysimache, salve. **LYS.** Euge, Demipho,
salveto. quid agis? quid fit? **DEM.** Quod miserrumus.
LYS. Di melius faxint. **DEM.** Di hoc quidem
faciunt. **LYS.** Quid est?
DEM. Dicam, si videam tibi esse operam aut otium.
LYS. Quamquam negotiumst, si quid vis, Demipho,
non sum occupatus umquam amico operam dare.
DEM. Benignitatem tuam mi experto praedicas.
quid tibi ego aetatis videor? **LYS.** Acheruntícus,
senex vetus, decrepitus. **DEM.** Pervorse vides.
puer sum, Lysimache, septuennis. **LYS.** Sanun es,

qui puerum te esse dicas? **DEM.** Vera praedico.
LYS. Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
senex quom extemplo est, iam nec sentit nec sapit,
aiunt solere eum rusum repuerascere.
DEM. Immo bis tanto valeo quam valui prius.
LYS. Bene hercle factum, et gaudeo. **DEM.** Immo si scias,
oculis quoque etiam plus iam video quam prius.
LYS. Benest. **DEM.** Malae rei dico. **LYS.** Iam istuc non benest.
DEM. Sed ausimne ego tibi eloqui fideliter?
LYS. Audacter. **DEM.** Animum advorte. **LYS.** Fiet sedulo.
DEM. Hodie ire in ludum occepi litterarium,
Lysimache. ternas scio iam. **LYS.** Quid ternas? **DEM.** Amo.
LYS. Tun capite cano amas, senex nequissime?
DEM. Si canum seu istuc rutilum sive atrumst, amo.
LYS. Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.
DEM. Decide collum stanti, si falsum loquor;
vel, ut scias me amare, cape cultrum ac seca
digitum vel aurem vel tu nasum vel labrum:
si movero me seu secari sensero,
Lysimache, auctor sum ut me amando enices.
LYS. Si umquam vidistis pictum amatorem, em illic est.
nam meo quidem animo vetulus decrepitus senex
tantidemst quasi sit signum pictum in pariete.
DEM. Nunc tu me, credo, castigare cogitas.
LYS. Egon te? **DEM.** Nihil est iam quod tu mihi suscenseas:
fecere tale ante alii spectati viri.
humanum amarest, humanum autem ignoscerest:
ne sis me obiurga, hoc non voluntas me impulit.
LYS. Quin non obiurgo. **DEM.** At ne deteriorem tamen
hoc facto ducas. **LYS.** Egon te? ah, ne di siverint.
D. Vide sis modo etiam. **L.** Visumst. **D.** Certen? **LYS.** Perdis me.
hic homo ex amore insanit. numquid vis? **DEM.** Vale.
LYS. Ad portum propero, nam ibi mihi negotium est.
DEM. Bene ambulato. **LYS.** Bene vale.— **DEM.** Bene sit tibi.
quin mihi quoque etiamst ad portum negotium.
nunc adeo ibo illuc. sed optume gnatum meum
video eccum. opperiar hominem. hoc nunc mihi viso opust,
huic persuadere quo modo potis siem,

ut illam vendat neve det matri suae;
nam ei dono advexe audivi. sed praecauto opust,
ne hic illam me animum adiecisse aliqua sentiat.

II.iii

CHARINVS Homo me miserior nullust aeque, opinor,
neque advorsa cui plura sint sempiterna;
satin quidquid est, quam rem agere occepi,
proprium nequit mihi evenire quod cupio?
ita mihi mala res aliqua obicitur,
bonum quae meum comprimit consilium.
miser amicam mihi paravi, animi causa, pretio ~ eripui,
ratus clam patrem <me> meum posse habere:
is rescivit et vidit, et perdidit me;
neque is cum roget quid loquar cogitatumst,
ita animi decem in pectore incerti certant.
nec quid corde nunc consili capere possim
scio, tantus cum cura meost error animo,
dum servi mei perplacet mihi consilium,
dum rursum haud placet nec pater potis videtur
induci ut putet matri ancillam emptam esse illam.
nunc si dico ut res est atque illam mihi me
emisse indico, quem ad modum existumet me?
atque illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet;
scio saevos quam sit, domo doctus. igitur
hocine est amare? arare mavelim, quam sic amare.
iam hinc olim invitum domo extrusit ab se,
mercatum ire iussit: ibi hoc malum ego inveni.
ubi voluptatem aegritudo vincat, quid ibi inest amoeni?
nequiquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam:
muscast meus pater, nil potest clam illum haberi,
nec sacrum nec tam profanum quicquam est, quin ibi ilico adsit.
nec, qui rebus meis confidam mi ulla spes in corde certast.
DEM. Quid illuc est quod solus secum fabulatur filius?
sollicitus mihi nescio qua re
videtur. **CHAR.** Attatae,
meus pater hic quidem est quem video. ibo, adloquar. quid fit, pater?
DEM. Vnde incedis, quid festinas, gnate mi? **CHAR.** Recte, pater.
DEM. Ita volo, sed istuc quid est, tibi quod commutatust

color?
numquid tibi dolet? **CHAR.** Nescio quid meo animost aegre, pater.
poste hac nocte non quievi satis mea ex sententia.
DEM. [Per mare ut vectu's, nunc oculi terram mirantur tui.
CH. Magis opinor— **D.** Id est profecto; verum actutum abscesserit.]
ergo edepol palles. si sapias, eas ac decumbas domi.
CHAR. Otium non est: mandatis rebus praevorti volo.
DEM. Cras agito, perendie agito. **CHAR.** Saepe ex te audivi, pater:
rei mandatae omnis sapientis primum praevorti decet.
DEM. Age igitur; nolo advorsari tuam advorsum sententiam.
CHAR. Salvos sum, siquidem isti dicto solida et perpetuast fides.
DEM. Quid illuc est quod ille a me solus se in consilium sevocat?
[iam] non vereor ne illam me amare hic potuerit resciscere;
quippe haud etiam quicquam inepte feci, amantes ut solent.
CHAR. Res adhuc quidem hercle in tutost, nam hunc nescire sat scio
de illa amica; quod si sciret, esset alia oratio.
D. Quin ego hunc adgredior de illa? **CH.** Quin ego hinc me amolior?
eo ego, ut quae mandata amicus amicis tradam. **DEM.** Immo mane;
paucula etiam sciscitare prius volo. **CHAR.** Dic quid velis.
DEM. Vsquene valuisti? **CHAR.** Perpetuo recte, dum quidem illic fui;
verum in portum huc ut sum advectus, nescio qui animus mihi dolet.
DEM. Nausea edepol factum credo; verum actutum abscesserit.
sed quid ais? ecquam tu advexti tuae matri ancillam e Rhodo?
CHAR. Advexi. **DEM.** Quid? ea ut videtur mulier? **CH.** Non edepol mala.
DEM. Vt moratast? **CHAR.** Nullam vidi melius mea sententia.
D. Mihi quidem edepol visast, quom illam vidi. **CH.** Eho an vidisti, pater?
DEM. Vidi. verum non ex usu nostrost, neque adeo placet.

CH. Qui vero? **D.** Quia ~non nostra formam habet dignam domo.
nihil opust nobis ancilla nisi quae texat, quae molat,
lignum caedat, pensum faciat, aedis verrat, vapulet,
quae habeat cottidianum familiae coctum cibum:
horunc illa nihilum quicquam facere
poterit. **CHAR.** Admodum.
ea causa equidem illam emi, dono quam darem matri meae.
DEM. Ne duas, neve te advexisse dixeris. **CHAR.** Di me adiuvant.
DEM. Labefacto paulatim. verum quod praeterii dicere,
neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
neque sinam. **CHAR.** Qui vero? **DEM.** Quia illa forma matrem familias
flagitium sit si sequatur; quando incedat per vias,
contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
vellicent, vocent, molesti sint; occentent ostium:
impleantur elegeorum meae fores carbonibus.
atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meae
mihique obiectent lenocinium facere. nam quid eost opus?
CHAR. Hercle qui tu recte dicis, et tibi adsentior.
sed quid illa nunc fiet? **DEM.** Recte. ego emero matri tuae
ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
ut matrem addecet familias, aut Syram aut Aegyptiam:
ea molet, coquet, conficiet pensum, pinsetur flagro,
neque propter eam quicquam eveniet nostris foribus flagiti.
CHAR. Quid si igitur reddatur illi unde empta
est? **DEM.** Minime gentium.
CHAR. Dixit se redhibere, si non placeat. **DEM.** Nihil istoc opust:
litigari nolo ego usquam, tuam autem accusari fidem;
multo edepol si quid faciendumst facere damni mavolo,
quam opprobramentum aut flagitium muliebre exferri domo.
me tibi illam posse opinor luculente vendere.
CHAR. Dum quidem hercle ne minoris vendas quam ego emi, pater.
DEM. Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi
ut emerem <aut> ad istanc faciem. **CHAR.** At mihi quidam

adulescens, pater,
mandavit ad illam faciem, ita ut illaec est, emerem sibi.
DEM. Viginti minis opinor posse me illam vendere.
CHAR. At ego si velim, iam dantur septem et viginti minae.
DEM. At ego— **CHAR.** Quin ego, inquam— **DEM.** Ah, nescis quid dicturus sum,
tace.
tris minas accudere etiam possum, ut triginta sient.
CH. Quo vortisti? **D.** Ad illum qui emit. **CH.** Vbinamst is homo gentium?
DEM. Eccillum video. iubet quinque me addere etiam nunc minas.
CHAR. Hercle illunc divi infelicent, quisquis est. **DEM.** Ibidem mihi
etiam nunc adnutat addam sex minas. **CHAR.** Septem mihi.
DEM. Numquam edepol me vincet hodie. **CHAR.** Commodis poscit, pater.
DEM. Nequiquam poscit: ego habeo. **CHAR.** At illic pollicitust prior.
DEM. Nihili facio. **CHAR.** Quinquaginta poscit. **DEM.** Non centum datur.
potine ut ne licitere advorsum <mei> animi sententiam?
maximam hercle habebis praedam: ita ille est, quoi emitur, senex;
sanus non est ex amore illius. quod posces feres.
CHAR. Certe edepol adulescens ille, cui ego emo, efflictim perit
eius amore. **DEM.** Multo hercle ille magis senex, si tu scias.
CHAR. Numquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior
ex amore quam ille adulescens cui ego do hanc operam, pater.
D. Quiesce, inquam. istanc rem ego recte videro. **C.** Quid ais? **D.** Quid est?
C. Non ego illam mancupio accepi. **D.** Sed ille illam accipiet. sine.
CHAR. Non potes tu lege vendere illam. **DEM.** Ego aliquid videro.
CHAR. Post autem communest illa mihi cum alio. qui scio
quid sit ei animi, venirene eam velit an non velit?
DEM. Ego scio velle. **CHAR.** At pol ego esse credo aliquem qui non velit.
D. Quid id mea refert? **C.** Quia illi suam rem esse aequomst

in manu.
D. Quid ais? **C.** Communis mihi illa est cum illo: is hic nunc non adest.
DEM. Prius respondes quam rogo. **CHAR.** Prius tu emis quam vendo, pater.
nescio, inquam, velit ille illam necne abalienarier.
DEM. Quid? illi quoidam qui mandavit tibi si emetur, tum volet,
si ego emo illi qui mandavit, tum ille nolet? nihil agis.
numquam edepol quisquam illam habebit potius quam ille quem ego volo.
C. Certumnest? **D.** Censen certum esse? quin ad navem iam hinc eo,
ibi venibit. **CHAR.** Vin me tecum illo
ire? **DEM.** Nolo. **CHAR.** Non places.
DEM. Meliust te, quae sunt mandatae res tibi, praevortier.
CHAR. Tu prohibes. **DEM.** At me incusato: te fecisse sedulo.
ad portum ne bitas, dico iam
tibi. **CHAR.** Auscultabitur.
DEM. Ibo ad portum. ne hic resciscat, cauto opust: non ipse emam,
sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
ire dudum. me moror quom hic asto.— **CHAR.** Nullus sum, occidi.

II.iv
CHAR. Pentheum diripuisse aiunt Bacchas: nugas maximas
fuisse credo, praeut quo pacto ego divorsus
distrahor.
cur ego vivo? cur non morior? quid mihist in vita boni?
certumst, ibo ad medicum atque ibi me toxico morti dabo,
quando id mi adimitur, qua causa vitam cupio vivere.
EVTYCHVS Mane, mane obsecro, Charine. **CHAR.** Quis me revocat? **EVT.**
Eutychus,
tuos amicus et sodalis, simul vicinus
proxumus.
CHAR. Non tu scis, quantum malarum rerum
sustineam. **EVT.** Scio;
omnia ego istaec auscultavi ab ostio, omnem rem scio.
C. Quid id est quod scis? **E.** Tuos pater volt vendere
— **C.** Omnem rem tenes.
EVT. Tuam amicam. **CHAR.** Nimium multum scis. **EVT.** Tuis ingratiis.

CHAR. Plurimum tu scis. sed qui scis esse amicam illam meam?
EVT. Tute heri ipsus mihi narrasti. **CHAR.** Satin ut oblitus fui,
tibi me narravisse? **EVT.** Hau mirumst factum. **CHAR.** Te nunc consulo.
responde: quo leto censes me ut peream potissimum?
EVT. Non taces? cave tu istuc dixis. **CHAR.** Quid vis me igitur dicere?
EVT. Vin patri sublinere pulchre me os tuo? **CHAR.** Sane volo.
E. Visne eam ad portum— **C.** Qui potius quam
voles? **E.** Atque eximam
mulierem pretio? **C.** Qui potius quam auro
expendas? **E.** Vnde erit?
CHAR. Achillem orabo, aurum ut mihi det, Hector qui expensus fuit.
EVT. Sanun es? **CHAR.** Pol sanus si sim, non te medicum mi expetam.
EVT. Tanti quanti poscit, vin tanti illam
emi? **CHAR.** Auctarium
adicito vel mille nummum plus quam poscet. **EVT.** Iam tace.
sed quid ais? unde erit argentum quod des, quom poscet pater?
CHAR. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet; enicas.
EVT. Iam istuc 'aliquid fiet' metuo. **CHAR.** Quin
taces? **EVT.** Muto imperas.
C. Satin istuc mandatumst? **E.** Potin ut aliud cures? **C.** Non potest.
EVT. Bene vale. **CHAR.** Non edepol possum prius quam tu ad me redieris.
E. Melius sanus sis. **C.** Vale, vince et me serva. **E.** Ego fecero.
domi maneto me. **CHAR.** Ergo actutum face cum praeda recipias.—

ACTVS III

III.i

LYSIMACHVS Amice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
hoc emi mercimonium. mea es tu, sequere
sane.
ne plora: nimis stulte facis, oculos corrumpis tales.
quin tibi quidem quod rideas magis est, quam ut lamentere.

PASICOMPSA Amabo ecastor, mi senex, eloquere — **LYS.** Exquire quidvis.
PAS. Cur emeris me. **LYS.** Tene ego? ut quod imperetur facias,
item quod tu mihi si imperes, ego faciam. **PAS.** Facere certumst
pro copia et sapientia quae te velle arbitrabor.
LYS. Laboriosi nil tibi quicquam operis imperabo.
PAS. Namque edepol equidem, mi senex, non didici baiolare
nec pecua ruri pascere nec pueros nutricare.
LYS. Bona si esse vis, bene erit tibi. **PAS.** Tum pol ego perii misera.
LYS. Qui? **PAS.** Quia illim unde huc advecta sum, malis bene esse solitumst.
LYS. Quasi dicas nullam mulierem bonam esse. **PAS.** Haud equidem dico,
nec mos meust ut praedicem quod ego omnis scire credam.
LYS. Oratio edepol pluris est huius quam quanti haec emptast.
rogare hoc unum te volo. **PAS.** Roganti respondebo.
LYS. Quid ais tu? quid nomen tibi dicam esse? **PAS.** Pasicompsae.
LYS. Ex forma nomen inditumst. sed quid ais, Pasicompsa?
possin tu, si usus venerit, subtemen tenue nere?
PAS. Possum. **LYS.** Si tenue scis, scio te uberius posse nere.
PAS. De lanificio neminem metuo, una aetate quae sit.
LYS. Bonam hercle te et frugi arbitror, matura iam ~ inde aetate
quom scis facere officium tuom, mulier. **PAS.** Pol docta didici.
operam accusari non sinam meam. **LYS.** Em istaec hercle res est.
ovem tibi eccillam dabo, natam annos sexaginta,
peculiarem. **PAS.** Mi senex, tam vetulam? **LYS.** Generis graecist;
eam si curabis, perbonast, tondetur nimium scite.
PAS. Honoris causa quidquid est quod dabitur gratum habebo.
LYS. Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es, ne arbitrere.
PAS. Dic igitur quaeso, quoia sum? **LYS.** Tuo ero redempta es rursum;

ego te redemi, ille mecum oravit. **PAS.** Animus rediit,
si mecum servatur fides. **LYS.** Bono animo es, liberabit
ille te homo: ita edepol deperit, atque hodie primum vidit.
PAS. Ecastor iam bienniumst, quom mecum rem coepit.
nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.
LYS. Quid ais tu? iam bienniumst, quom tecum rem habet? **PAS.** Certo;
et inter nos coniuravimus, ego cum illo et ille mecum:
ego cum viro et ille cum muliere, nisi cum illo aut ille mecum,
neuter stupri causa caput limaret. **LYS.** Di immortales,
etiam cum uxore non cubet? **PAS.** Amabo, an maritust?
neque est neque erit. **LYS.** Nolim quidem. homo hercle periuravit.
PAS. Nullum adulescentem plus amo. **LYS.** Puer est ille quidem, stulta.
nam illi quidem hau sane diust quom dentes exciderunt.
PAS. Quid, dentes? **LYS.** Nihil est. sequere sis. hunc me diem unum oravit
ut apud me praehiberem locum, ideo quia uxor rurist.—

III.ii

DEMIPHO Tandem impetravi ut egomet me corrumperem:
emptast amica clam uxorem et clam filium.
certumst, antiqua recolam et servibo mihi.
decurso spatio breve quod vitae relicuomst
voluptate, vino et amore delectavero.
nam hanc se bene habere aetatem nimiost aequius.
adulescens quom sis, tum quom est sanguis integer,
rei tuae quaerundae convenit operam dare;
demum igitur quom sis iam senex, tum in otium
te conloces, dum potes ames: id iam lucrumst
quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
interea tamen huc intro ad me invisam domum:
uxor me exspectat iam dudum esuriens domi;
iam iurgio enicabit, si intro rediero.
verum hercle postremo, utut est, non ibo tamen,
sed hunc vicinum prius conveniam quam domum
redeam; ut mihi aedis aliquas conducat volo,
ubi habitet istaec mulier. atque eccum it foras.

III.iii

LYSIMACHVS Adducam ego illum iam ad te, si convenero.

DEM. Me dicit. **LYS.** Quid ais, Demipho? **DEM.** Est mulier domi?
LYS. Quid censes? **DEM.** Quid si visam? **LYS.** Quid properas? <mane.>
DEM. Quid faciam? **LYS.** Quod opust facto facito ut cogites.
DEM. Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto existimo,
ut illo intro eam. **LYS.** Itane vero, vervex? intro eas?
DEM. Quid aliud faciam? **LYS.** Prius hoc ausculta, atque ades:
prius etiamst, quod te facere ego aequom censeo.
nam nunc si illuc intro ieris, amplecti voles,
confabulari atque osculari. **DEM.** Tu quidem
meum animum gestas: scis quid acturus siem.
LYS. Pervorse facies. **DEM.** Quodne ames— **LYS.** Tanto minus.
ieiunitatis plenus, anima foetida,
senex hircosus tu osculere mulierem?
utine adveniens vomitum excutias mulieri?
scio pol te amare, quom istaec praemonstras mihi.
DEM. Quid si igitur unum faciam hoc? si censes, coquom
aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
apud te hic usque ad vesperum. **LYS.** Em istuc censeo.
nunc tu sapienter loquere atque amatorie.
DEM. Quid stamus? quin ergo imus atque obsonium
curamus, pulchre ut simus? **LYS.** Equidem te sequor.
atque hercle invenies tu locum illi, si sapis:
nullum hercle praeter hunc diem illa apud med erit.
metuo ego uxorem, cras si rure redierit
ne illam hic offendat. **DEM.** Res parata est, sequere me.—

III.iv

CHARINVS Sumne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
si domi sum, foris est animus, sin foris sum, animus domist.
ita mi in pectore atque in corde facit amor incendium:
ni ex oculis lacrumae defendant, iam ardeat credo caput.
spem teneo, salutem amisi; redeat an non, nescio:
si opprimit pater quod dixit, exsulatum abiit salus;
sin sodalis quod promisit fecit, non abiit salus.
sed tamen dem si podagrosis pedibus esset Eutychus,

iam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumumst,
quod nimis tardus est advorsum mei animi sententiam.
sed in est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
nunc, quod restat, ei disperii: voltus neutiquam huius placet;
tristis incedit (pectus ardet, haereo), quassat caput.
Eutyche. **EVTYCHVS** Eu, Charine. **CHAR.** Prius quam recipias anhelitum,
uno verbo eloquere: ubi ego sum? hicine an apud mortuos?
EVT. Neque apud mortuos neque hic es. **CHAR.** Salvos sum, immortalitas
mihi data est: hic emit illam, pulchre os sublevit patri.
impetrabilior qui vivat nullus est. dice, obsecro:
si neque hic neque Acherunti sum, ubi sum? **EVT.** Nusquam gentium.
CHAR. Disperii, illaec interemit me modo oratio.
EVT. Odiosast oratio, cum rem agas longinquom loqui.
CHAR. Quidquid est, ad capita rerum perveni. **EVT.** Primum omnium:
periimus. **CHAR.** Quin tu illud potius nuntias quod nescio?
EVT. Mulier alienata est abs te. **CHAR.** Eutyche, capital facis.
EVT. Qui? **CHAR.** Quia aequalem et sodalem, liberum civem, enicas.
EVT. Ne di sierint. **CHAR.** Demisisti gladium in iugulum: iam cadam.
EVT. Quaeso hercle, animum ne desponde. **CHAR.** Nullust quem despondeam.
loquere porro aliam malam rem. cui est empta? **EVT.** Nescio.
iam addicta atque abducta erat, quom ad portum venio. **CHAR.** Vae mihi,
montis tu quidem mali in me ardentis iam dudum iacis.
perge, excrucia, carnufex, quandoquidem occepisti semel.
[**EVT.** Non tibi istuc magis dividiaest, quam mihi hodie fuit.
C. Dic, quis emit? **E.** Nescio hercle. **C.** Em istucinest operam dare
bonum sodalem? **EVT.** Quid me facere vis? **CHAR.** Idem quod me vides,
ut pereas. quin percontatu's, hominis quae facies foret
qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier
mulier? heu me miserum. **EVT.** Flere omitte, istuc quod nunc

agis.]
EVT. Quid ego feci? **CHAR.** Perdidisti me et fidem mecum tuam.
EVT. Di sciunt culpam meam istanc non esse ullam. **CHAR.** Eugepae,
deos absentis testis memoras: qui ego istuc credam tibi?
EVT. Quia tibi in manu est quod credas, ego quod dicam, id mi in manust.
CHAR. De istac re argutus es, ut par pari respondeas,
ad mandata claudus caecus mutus mancus debilis.
promittebas te os sublinere meo patri: egomet credidi
homini docto rem mandare, is lapidi mando maximo.
EVT. Quid ego facerem? **CHAR.** Quid tu faceres? men rogas? requireres,
rogitares quis esset aut unde esset, qua prosapia,
civisne esset an peregrinus. **EVT.** Civem esse aibant Atticum.
CHAR. Vbi habitaret invenires saltem, si nomen nequis.
EVT. Nemo aiebat scire. **CHAR.** At saltem hominis faciem exquireres.
EVT. Feci. **CHAR.** Qua forma esse aiebant <igitur>? **EVT.** Ego dicam tibi:
canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.
CHAR. Non hominem mihi, sed thensaurum nescio quem memoras mali.
numquid est quod dicas aliud de illo? **EVT.** Tantum, quod sciam.
CHAR. Edepol ne ille oblongis malis mihi dedit magnum malum.
non possum durare, certumst exulatum hinc ire me.
sed quam capiam civitatem, cogito, potissimum:
Megares, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Cnidum, Zacynthum, Lesbiam, Boeotiam.
EVT. Cur istuc coeptas consilium? **CHAR.** Quia enim me adflictat amor.
EVT. Quid tu ais? quid cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris,
si ibi amare forte occipias atque item eius sit inopia,
iam inde porro aufugies, deinde item illinc, si item evenerit?

quis modus tibi exilio tandem eveniet, qui finis fugae?
quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
si id fore ita sat animo acceptum est, certum id, pro certo si habes,
quanto te satiust rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere
adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?
CHAR. Iam dixisti? **EVT.** Dixi. **CHAR.** Frustra dixti. hoc mihi certissumumst.
eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem, postea
clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consili. —
EVT. Vt corripuit se repente atque abiit. heu misero mihi,
si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
certumst praeconum iubere iam quantum est conducier,
qui illam investigent, qui inveniant. post ad praetorem ilico
ibo, orabo, ut conquaestores det mi in vicis omnibus;
nam mihi nil relicti quicquam aliud iam esse intellego.—

ACTVS IV

IV.i

DORIPPA Quoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
rus non iturum, feci ego ingenium meum,
reveni, ut illum persequar qui me fugit.
sed anum non video consequi nostram Syram.
atque eccam incedit tandem. quin is ocius?
SYRA nequeo mecastor, tantum hoc onerist quod fero.
DOR. Quid oneris? **SYR.** Annos octoginta et quattuor;
et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
simul haec quae porto deprimunt. **DOR.** Aliquid cedo
qui hanc vicini nostri aram augeam.
da sane hanc virgam lauri. abi tu intro. **SYR.** Eo.—
DOR. Apollo, quaeso te, ut des pacem propitius,
salutem et sanitatem nostrae familiae,
meoque ut parcas gnato pace propitius.
SYRA Disperii, perii misera, vae miserae mihi.
DOR. Satin tu sana es, obsecro? quid eiulas?
SYR. Dorippa, mea Dorippa. **DOR.** Quid clamas, obsecro?
SYR. Nescio quaest mulier intus hic in aedibus.
DOR. Quid, mulier? **SYR.** Mulier meretrix. **DOR.** Veron serio?

SYR. Nimium scis sapere, ruri quae non manseris.
quamvis insipiens poterat persentiscere
* * * 687a
illam esse amicam tui viri bellissumi.
DOR. Credo mecastor. **SYR.** Ei hac mecum, ut videas semul
tuam Alcumenam paelicem, Iuno mea.—
DOR. Ecastor vero istuc eo quantum potest.—

IV.ii

LYSIMACHVS Parumne est malai rei, quod amat Demipho,
ni sumptuosus insuper etiam siet?
decem si vocasset summos ad cenam viros,
nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
solet hortator remiges hortarier,
ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
sed eum demiror non venire, ut iusseram.
sed quinam hinc a nobis exit? aperitur foris.

IV.iii

DORIPPA Miserior mulier me nec fiet, nec fuit,
tali viro quae nupserim. heu miserae mihi.
em quoi te et tua, quae tu habeas, commendes viro,
em quoi decem talenta dotis detuli,
haec ut viderem, ut ferrem has contumelias.
LYS. Perii hercle, rure iam rediit uxor mea:
vidisse credo mulierem in aedibus.
sed quae loquatur exaudire hinc non queo.
accedam propius. **DOR.** Vae miserae mi. **LYS.** Immo mihi.
DOR. Disperii. **LYS.** Equidem hercle oppido perii miser.
vidit. ut te omnes, Demipho, di perduint.
DOR. Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.
LYS. Quid nunc ego faciam nisi uti adeam atque adloquar?
iubet salvere suos vir uxorem suam.
urbani fiunt rustici? **DOR.** Pudicius
faciunt, quam illi qui non fiunt rustici.
LYS. Num quid delinquont rustici? **DOR.** Ecastor minus
quam urbani, et multo minus mali quaerunt sibi.
LYS. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi,
cupio hercle scire. **DOR.** Sed tu me temptas sciens. 721
quoia illa mulier intust? **LYS.** Vidistine eam? 719
DOR. Vidi. **LYS.** Quoia ea sit rogitas? **DOR.** Resciscam tamen.
LYS. Vin dicam quoiast? Illa— illa edepol— vae mihi, 722

nescio quid dicam. **DOR.** Haeres. **LYS.** Haud vidi magis.
DOR. Quin dicis? **LYS.** Quin si liceat— **DOR.** Dictum oportuit.
LYS. Non possum, ita instas; urges quasi pro noxio.
DOR. Scio, innoxiu's. **LYS.** Audacter quam vis dicito.
DOR. Dic igitur. **LYS.** Dicam. **DOR.** At qui dicundum est tamen.
LYS. Illast— etiam vis nomen dicam? **DOR.** Nihil agis,
manufesto teneo in noxia. **LYS.** Qua noxia?
ista quidem illa est. **DOR.** Quae illa est? **LYS.** Illa — **DOR.** ~Iohia
LYS. Iam— si nihil usus esset, iam non dicerem.
DOR. Non tu scis quae sit illa? **LYS.** Immo iam scio:
de istac sum iudex captus. **DOR.** Iudex? iam scio:
nunc tu in consilium istam advocavisti tibi.
LYS. Immo sic: sequestro mihi datast. **DOR.** Intellego.
LYS. Nihil hercle istius quicquam est. **DOR.** Numero purigas.
LYS. Nimium negoti repperi. enim vero haereo.

IV.iv

COCVS Agite ite actutum, nam mi amatori seni
coquendast cena. atque, quom recogito,
nobis coquendast, non <quoi con>ducti sumus.
nam qui amat quod amat si habet, id habet pro cibo:
videre, amplecti, osculari, alloqui;
sed nos confido onustos redituros domum.
ite hac. sed eccum qui nos conduxit senex.
LYS. Ecce autem perii, coquos adest. **COC.** Advenimus.
LYS. Abi. **COC.** Quid, abeam? **LYS.** St, abi. **COC.** Abeam? **LYS.** Abi.
COC. Non estis cenaturi? **LYS.** Iam saturi sumus.
COC. Sed— **LYS.** Interii. **DOR.** Quid ais tu? etiamne haec illi tibi
iusserunt ferri, quos inter iudex datu's?
COC. Haecin tua est amica, quam dudum mihi
te amare dixti, quom obsonabas? **LYS.** Non taces?
COC. Satis scitum filum mulieris. verum hercle anet.
LYS. Abin dierectus? **COC.** Haud malast. **LYS.** At tu malu's.
COC. Scitam hercle opinor concubinam hanc. **LYS.** Non abis?

non ego sum qui te dudum conduxi. **COC.** Quid est?
immo hercle tu istic ipsus. **LYS.** Vae misero mihi.
COC. Nempe uxor rurist tua, quam dudum dixeras
te odisse aeque atque anguis.~ **LYS.** Egone istuc dixi tibi?
COC. Mihi quidem hercle. **LYS.** Ita me amabit Iuppiter,
uxor, ut ego illud numquam dixi. **DOR.** Etiam negas?
palam istaec fiunt, te me odisse. **LYS.** Quin nego.
COC. Non, non te odisse aiebat, sed uxorem suam;
et uxorem suam ruri esse aiebat. **LYS.** Haec east.
quid mihi molestu's? **COC.** Quia novisse me negas;
nisi metuis tu istanc. **LYS.** Sapio, nam mihi unicast.
COC. Vin me experiri? **LYS.** Nolo. **COC.** Mercedem cedo.
LYS. Cras petito; dabitur. nunc abi. **DOR.** Heu miserae mihi.
LYS. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
aliquid mali esse propter vicinum malum.
COC. Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
si quid tibi evenit, id non est culpa mea.
LYS. Quin me eradicas miserum. **COC.** Scio iam quid velis:
nempe me hinc abire vis. **LYS.** Volo inquam. **COC.** Abibitur.
drachmam dato. **LYS.** Dabitur. **COC.** Dari ergo sis iube.
dari potest interea dum illi ponunt. **LYS.** Quin abis?
potine ut molestus ne sis? **COC.** Agite apponite
obsonium istuc ante pedes illi seni.
haec vasa aut mox aut cras iubebo abs te peti
sequimini.— **LYS.** Fortasse te illum mirari coquom,
quod venit atque haec attulit. dicam quid est.
DOR. Non miror si quid damni facis aut flagiti.
nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male
measque in aedis sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
ut veniat ad me iam simul tecum.— **SYR.** Eo.—
LYS. Nescis negoti quid sit, uxor, obsecro.
conceptis verbis iam iusiurandum dabo,
me numquam quicquam cum illa— iamne abiit Syra?
perii hercle. ecce autem haec abiit. vae misero mihi.
at te, vicine, di deaeque perduint,
cum tua amica cumque amationibus.
suspicione implevit me indignissime,
concivit hostis domi: uxor acerrumast.
ibo ad forum atque haec Demiphoni eloquar,
me istanc capillo protracturum esse in viam,

nisi hinc abducit quo volt ex hisce aedibus.
uxor, heus uxor, quamquam tu irata es mihi,
iubeas, si sapias, haec intro auferrier:
eadem licebit mox cenare rectius.—

IV.v

SYRA Era quo me misit, ad patrem, non est domi:
rus abiisse aibant. nunc domum renuntio.
EVTYCHVS Defessus sum urbem totam pervenarier:
nihil investigo quicquam de illa muliere.
sed mater rure rediit, nam video Syram
astare ante aedis. Syra. **SYR.** Quis est qui me vocat?
EVT. Erus atque alumnus tuos sum. **SYR.** Salve, alumne <mi>.
EVT. Iam mater rure rediit? responde mihi.
SYR. Sua quidem salute ac familiai maxuma.
EVT. Quid istuc negotist? **SYR.** Tuos pater bellissumus
amicam adduxit intro in aedis. **EVT.** Quo modo?
SYR. Adveniens mater rure eam offendit domi.
EVT. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
etiam nunc mulier intust? **SYR.** Etiam. **EVT.** Sequere me.—

IV.vi

SYR. Ecastor lege dura vivont mulieres
multoque iniquiore miserae quam viri.
nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
id si rescivit uxor, impunest viro;
uxor virum si clam domo egressa est foras,
viro fit causa, exigitur matrimonio.
utinam lex esset eadem quae uxori est viro;
nam uxor contenta est, quae bona est, uno viro:
qui minus vir una uxore contentus siet?
ecastor faxim, si itidem plectantur viri,
si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
ut illae exiguntur quae in se culpam commerent,
plures viri sint vidui quam nunc mulieres.—

ACTVS V

V.i

CHARINVS Limen superum inferumque, salve, simul autem vale:
hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.

usus, fructus, victus, cultus iam mihi harunc aedium
interemptust, interfectust, alienatust. occidi.
di penates meum parentum, familiai Lar pater,
vobis mando, meum parentum rem bene ut tutemini.
ego mihi alios deos penatis persequar, alium Larem,
aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo;
nam ubi mores deteriores increbrescunt in dies,
ubi qui amici, qui infideles sint nequeas pernoscere
ubique id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume,
ibi quidem si regnum detur, non cupita est civitas.

V.ii

EVTYCHVS Divom atque hominum quae spectatrix atque era eadem es hominibus,
spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.
ecquisnam deus est, qui mea nunc laetus laetitia fuat?
domi erat quod quaeritabam: sex sodales repperi,
vitam, amicitiam, civitatem, laetitiam, ludum, iocum;
eorum inventu res simitu pessumas pessum dedi,
iram, inimicitiam, maerorem, lacrumas, exilium, inopiam
[solitudinem, stultitiam, exitium, pertinaciam].
date, di, quaeso conveniundi mi eius celerem copiam.
CHAR. Apparatus sum ut videtis: abicio superbiam;
egomet mihi comes, calator, equos, agaso, armiger,
egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi oboedio,
egomet mihi fero quod usust. o Cupido, quantus es.
nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
eundem ex confidente actutum diffidentem denuo.
EVT. Cogito quonam ego illum curram
quaeritatum. **CHAR.** Certa res
me usque quaerere illam, quoquo hinc abductast gentium;
neque mihi ulla obsistet amnis nec mons neque adeo mare,
nec calor nec frigus metuo neque ventum neque grandinem;
imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim;
non concedam neque quiescam usquam noctu neque dius
prius profecto quam aut amicam aut mortem investigavero.
EVT. Nescio quoia vox ad aures mi advolavit. **CHAR.** Invoco vos, Lares viales, ut me bene
tutetis. **EVT.** Iuppiter,
estne illic Charinus? **CHAR.** Cives, bene valete. **EVT.** Ilico sta, Charine. **CHAR.** Qui me revocat? **EVT.** Spes, Salus, Victoria.
CH. Quid me voltis? **E.** Ire tecum. **CH.** Alium comitem

quaerite,
non amittunt hi me comites qui tenent. **EVT.** Qui sunt ei?
CHAR. Cura, miseria, aegritudo, lacrumae, lamentatio.
EVT. Repudia istos comites atque hoc respice et revortere.
CHAR. Siquidem mecum fabulari vis, subsequere. **EVT.** Sta ilico.
CHAR. Male facis, properantem qui me commorare. sol abit.
EVT. Si huc item properes ut istuc properas, facias rectius:
huc secundus ventus nunc est; cape modo vorsoriam:
hic favonius serenust, istic auster imbricus;
hic facit tranquillitatem, iste omnis fluctus conciet.
recipe te ad terram, Charine, huc. nonne ex advorso vides,
nubis atra imberque <ut> instat? aspice ad sinisteram,
caelum ut est splendore plenum atque ut dei is<tuc vorti iubent>?
CHAR. Religionem illic <mi> obiecit: recipiam me illuc. **EVT.** Sapis.
o Charine, contra pariter fer gradum et confer pedem,
porge bracchium. **CHAR.** Prehende. iam tenes? **EVT.** Teneo. **CHAR.** Tene.
EVT. Quo nunc ibas? **CHAR.** Exulatum. **EVT.** Quid ibi faceres? **CHAR.** Quod miser.
EVT. Ne pave, restituam iam ego te in gaudio antiquo ut sies.
maxime quod vis audire, id audies, quod gaudeas
[sta ilico, amicus aduenio multum beneuolens].
tuam amicam— **CH.** Quid eam? **E.** Vbi sit ego scio. **CH.** Tune, obsecro?
EVT. Sanam et salvam. **CHAR.** Vbi eam salvam? **EVT.** Ego scio. **CHAR.** Ego me mavelim.
EVT. Potin ut animo sis tranquillo? **CHAR.** Quid si mi animus fluctuat?
EVT. Ego istum in tranquillo quieto tuto sistam: ne time.
CHAR. Obsecro te, loquere <propere> ubi sit, ubi eam videris.
quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
EVT. Non longe hinc abest a nobis. **CHAR.** Quin ergo commostras, si vides?~
EVT. Non video hercle nunc, sed vidi modo. **CHAR.** Quin ego videam facis?

EVT. Faciam. **CHAR.** Longum istuc amantist. **EVT.** Etiam metuis? omnia
commonstrabo. amicior mihi nullus vivit atque is est
qui illam habet, neque est quoi magis me velle melius aequom siet.
CHAR. Non curo istunc, de illa quaero. **EVT.** De illa ergo ego dico tibi.
sane hoc non in mentem venit dudum, ut ubi <sit dicerem>.
CHAR. Dic igitur, ubi illa est? **EVT.** In nostris aedibus. **CHAR.** Aedis probas,
si tu vera dicis; pulchre aedificatas arbitro.
sed qui ego istuc credam? vidistin an de audito nuntias?
E. Egomet vidi. **CH.** Quis eam adduxit ad vos? **E.** <Vt> inique rogas.
quid tua refert, qui cum istac venerit? **CHAR.** Dum istic siet.
vera dicis? **EVT.** Nil, Charine, te quidem quicquam pudet;
est profecto. **CHAR.** Opta ergo ob istunc nuntium quid vis tibi.
EVT. Quid si optabo? **CHAR.** Deos orato ut eius faciant copiam.
EVT. Derides. **CHAR.** Servata res est demum, si illam videro.
sed quin ornatum hunc reicio? heus, aliquis actutum huc foras
exite illinc, pallium mi ecferte. **EVT.** Em, nunc tu mihi places.
CHAR. Optume advenis, puere, cape chlamydem atque istic sta ilico,
ut, si haec non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exsequar.
EVT. Non mihi credis? **CHAR.** Omnia equidem credo quae dicis mihi.
sed quin intro ducis me ad eam, ut videam? **EVT.** Paulisper mane.
CH. Quid, manebo? **E.** Tempus non est intro eundi. **CH.** Enicas.
EVT. Non opus est, inquam, nunc intro te ire. **CHAR.** Responde mihi,
qua causa? **EVT.** Operae non est. **CHAR.** Cur? **EVT.** Quia non est illi
commodum.
CHAR. Itane? commodum illi non est, quae me amat, quam ego contra amo?

omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,
qui isti credam. commoratur. chlamydem sumam denuo.
EVT. Mane parumper atque haec audi. **CHAR.** Cape sis, puere, hoc pallium.
EVT. Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi
ob oculos adduxerit in aedis, dum ruri ipsa abest:
suspicatur illam amicam esse illi. **CHAR.** Sonam sustuli.
EVT. Eam rem nunc exquirit intus. **CHAR.** Iam machaerast in manu.
EVT. Nam si eo ted intro ducam— **CHAR.** Tollo ampullam atque hinc eo.
EVT. Mane, mane, Charine. **CHAR.** Erras, me decipere haud potes.
EVT. Neque edepol volo. **CHAR.** Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?
EVT. Non sino. **CHAR.** Egomet me moror. tu puere, abi hinc intro ocius.
iam in currum escendi, iam lora in manus cepi meas.
EVT. Sanus non es. **CHAR.** Quin, pedes, vos in curriculum conicitis
in Cyprum recta, quandoquidem pater mihi exilium parat?
EVT. Stultus es, noli istuc quaeso dicere. **CHAR.** Certum exsequist,
operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illaec. **EVT.** Quin domist.
CHAR. Nam hic quod dixit, id mentitust. **EVT.** Vera dixi equidem tibi.
CHAR. Iam Cyprum veni. **EVT.** Quin sequere, ut illam videas quam expetis.
CHAR. Percontatus non inveni. **EVT.** Matris iam iram neglego.
CHAR. Porro proficiscor quaesitum. nunc perveni Chalcidem;
video ibi hospitem Zacyntho, dico quid eo advenerim,
rogito quis eam vexerit, quis habeat si ibi indaudiverit.
EVT. Quin tu istas omittis nugas ac mecum huc intro ambulas?
CHAR. Hospes respondit, Zacynthi ficos fieri non malas.
EVT. Nil mentitust. **CHAR.** Sed de amica se indaudivisse autumat,
hic Athenis esse. **EVT.** Calchas iste quidem

Zacynthiust.
CHAR. Navem conscendo, proficiscor ilico. iam sum domi,
iam redii <ex> exilio. salve, mi sodalis Eutyche:
ut valuisti? quid parentes mei? valent mater pater?
bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
sic decet, sic fieri oportet. **EVT.** ~Eloque ni somnias.
hic homo non sanust. **CHAR.** Medicari amicus quin properas <mihi>?
EVT. Sequere sis. **CHAR.** Sequor. **EVT.** Clementer quaeso, calces deteris.
audin tu? **CHAR.** Iam dudum audivi. **EVT.** Pacem componi volo
meo patri cum matre: nam nunc est irata— **CHAR.** I modo.
EVT. Propter istanc. **CHAR.** I modo. **EVT.** Ergo cura. **CHAR.** Quin tu ergo i modo.
tam propitiam reddam, quam quom propitiast Iuno Iovi.—

V.iii
DEMIPHO Quasi tu numquam quicquam adsimile huius facti feceris.
LYSIMACHVS Edepol numquam; cavi ne quid facerem. vix vivo miser.
nam mea uxor propter illam tota in fermento iacet.
DEM. At ego expurigationem habebo, ut ne suscenseat.
LYS. Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

V.iv
EVTYCHVS Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
iam redeo. **LYS.** Placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?
EVT. Optima opportunitate ambo advenistis. **LYS.** Quid rei est?
EVT. Vxor tibi placida et placatast. cette dextras nunciam.
LYS. Di me servant. **EVT.** Tibi amicam esse nullam nuntio.
DEM. Di te perdant. quid negotist nam, quaeso, istuc? **EVT.** Eloquar.
animum advortite igitur ambo. **DEM.** Quin tibi ambo operam damus.
EVT. Qui bono sunt genere nati, <si> sunt ingenio malo,
suapte culpa genere sapiunt, genus ingenio

improbant.
DEM. Verum hic dicit. **LYS.** Tibi ergo dicit. **EVT.** Eo illud est verum magis.
nam te istac aetate haud aequom filio fuerat tuo
adulescenti amanti amicam eripere emptam argento suo.
DEM. Quid tu ais? Charini amicast illa? **EVT.** Vt dissimulat malus.
DEM. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
EVT. Propterea igitur tu mercatu's, novos amator, vetus puer?
LYS. Optume hercle, perge <tu>, ego adsistam hinc altrinsecus.
quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo. **DEM.** Nullus sum.
LYS. Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam.
EVT. Quem quidem hercle ego, in exilium cum iret, redduxi domum;
nam ibat exulatum. **DEM.** An abiit? **LYS.** Etiam loquere, larua?
temperare istac aetate istis decebat artibus.
DEM. Fateor, deliqui profecto. **EVT.** Etiam loquere, larua?
[vacuom esse istac ted aetate his decebat noxiis.]
itidem ut tempus anni, aetatem aliam aliud factum condecet;
nam si istuc ius est, senecta aetate scortari senes,
ubi locist res summa nostra publica? **DEM.** Ei, perii miser.
LYS. Adulescentes rei agendae isti magis solent operam dare.
DEM. Iam obsecro hercle vobis habete cum porcis, cum fiscina.
EVT. Redde illi. **DEM.** Sibi habeat, iam ut volt per me sibi habeat licet.
EVT. Temperi edepol, quoniam ut aliter facias non est copia.
DEM. Supplici sibi sumat quid volt ipse ob hanc iniuriam,
modo pacem faciatis oro, ut ne mihi iratus siet.
si hercle scivissem sive adeo ioculo dixisset mihi,
se illam amare, numquam facerem ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, sodalis eius es, serva et subveni:
hunc senem para [me] clientem; memorem dices benefici.
LYS. Ora ut ignoscat delictis tuis atque adulescentiae.

DEM. Pergin tu autem? heia, superbe invehere. spero ego mihi quoque
tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.
LYS. Missas iam ego istas artis feci. **DEM.** Et quidem ego dehinc iam.
EVT. Nihil <agis>:
consuetudine animus rursus te huc inducet. **DEM.** Obsecro,
satis iam ut habeatis. quin loris caedite etiam, si lubet.
LYS. Recte dicis. sed istuc uxor faciet, quom hoc resciverit.
DEM. Nihil opust resciscat. **EVT.** Quid istic? non resciscet, ne time.
eamus intro, non utibilest hic locus, factis tuis,
dum memoramus, arbitri ut sint qui praetereant per vias.
DEM. Hercle qui tu recte dicis: eadem brevior fabula
erit. eamus. **EVT.** Hic est intus filius apud nos tuos.
DEM. Optumest. illac per hortum nos domum transibimus.
LYS. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem.
EVT. Quid istuc est? **LYS.** Suam quisque homo rem meminit. responde mihi:
certon scis non suscensere mihi tuam matrem? **EVT.** Scio.
LYS. Vide. **EVT.** Mea fide. **LYS.** Satis habeo. sed quaeso hercle, etiam vide.
EVT. Non mihi credis? **LYS.** Immo credo, sed tamen metuo miser.
DEM. Eamus intro. **EVT.** Immo dicamus senibus legem censeo,
prius quam abeamus, qua se lege teneant contentique sint.
annos gnatus sexaginta qui erit, si quem scibimus
si maritum sive hercle adeo caelibem scortarier,
cum eo nos hac lege agemus: inscitum arbitrabimur,
et per nos quidem hercle egebit qui suom prodegerit.
neu quisquam posthac prohibeto adulescentem filium
quin amet et scortum ducat, quod bono fiat modo;
siquis prohibuerit, plus perdet clam <qua>si praehibuerit palam.
haec adeo ut ex hac nocte primum lex teneat senes.
bene valete; atque, adulescentes, haec si vobis lex placet,
ob senum hercle industriam vos aequom est clare plaudere.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI MILES GLORIOSVS

ACTVS I

I.i

Pyrgopolynices Curate ut splendor meo sit clupeo clarior
quam solis radii esse olim quom sudumst solent,
ut, ubi usus veniat, contra conserta manu
praestringat oculorum aciem in acie hostibus.
nam ego hanc machaeram mihi consolari volo,;
ne lamentetur neve animum despondeat,
quia se iam pridem feriatam gestitem,
quae misera gestit ~ et fartem facere ex hostibus.
sed ubi Artotrogus hic est? **Artotrogvs** Stat propter virum
fortem atque fortunatum et forma regia;
tum bellatorem—Mars haud ausit dicere
neque aequiperare suas virtutes ad tuas.
Pyrg. Quemne ego servavi in campis Curculioniis,
ubi Bumbomachides Clutomistaridysarchides
erat imperator summus, Neptuni nepos?
Art. Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,
cuius tu legiones difflavisti spiritu,
quasi ventus folia aut paniculum tectorium.
Pyrg. Istuc quidem edepol nihil est. **Art.** Nihil hercle hoc quidemst
praeut alia dicam—quae tu numquam feceris.
periuriorem hoc hominem si quis viderit
aut gloriarum pleniorem quam illic est,
me sibi habeto, ego me mancupio dabo;
nisi unum, epityrum estur insanum bene.
Pyrg. Vbi tu es? **Art.** Eccum. edepol vel elephanto in India,
quo pacto ei pugno praefregisti bracchium.
Pyrg. Quid, bracchium? **Art.** Illud dicere volui, femur.
Pyrg. At indiligenter iceram. **Art.** Pol si quidem
conisus esses, per corium, per viscera
perque os elephanti transmineret bracchium.
Pyrg. Nolo istaec hic nunc. **Art.** Ne hercle operae pretium quidemst
mihi te narrare tuas qui virtutes sciam.
venter creat omnis hasce aerumnas: auribus
peraurienda sunt, ne dentes dentiant,
et adsentandumst quidquid hic mentibitur.
Pyrg. Quid illuc quod dico? **Art.** Ehem, scio iam quid vis

dicere.
factum hercle est, memini fieri. **Pyrg.** Quid id est? **Art.** Quidquid est.
Pyrg. Habes—**Art.** Tabellas vis rogare? habeo, et stilum.
Pyrg. Facete advortis tuom animum ad animum meum.
Art. Novisse mores tuos me meditate decet
curamque adhibere, ut praeolat mihi quod tu velis.
Pyrg. Ecquid meministi? **Art.** Memini: centum in Cilicia
et quinquaginta, centum in Scytholatronia,
triginta Sardos, sexaginta Macedones
~ sunt homines quos tu occidisti uno die.
Pyrg. Quanta istaec hominum summast? **Art.** Septem milia.
Pyrg. Tantum esse oportet. recte rationem tenes.
Art. At nullos habeo scriptos: sic memini tamen.
Pyrg. Edepol memoria es optuma. **Art.** Offae monent.
Pyrg. Dum tale facies quale adhuc, assiduo edes,
communicabo semper te mensa mea.
Art. Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
ni hebes machaera foret, uno ictu occideras?
Pyrg. At peditastelli quia erant, sivi viverent.
Art. Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolynicem te unum in terra vivere
virtute et forma et factis invictissumum?
amant ted omnes mulieres, neque iniuria,
qui sis tam pulcher; vel illae quae here pallio
me reprehenderunt. **Pyrg.** Quid eae dixerunt tibi?
Art. Rogitabant: 'hicine Achilles est?' inquit mihi.
'immo eius frater' inquam 'est'. ibi illarum altera
'ergo mecastor pulcher est' inquit mihi
'et liberalis. vide caesaries quam decet.
ne illae sunt fortunatae quae cum isto cubant.'
Pyrg. Itane aibant tandem? **Art.** Quaen me ambae obsecraverint,
ut te hodie quasi pompam illa praeterducerem?
Pyrg. Nimiast miseria nimis pulchrum esse hominem. **Art.** Immo itast.
molestae sunt: orant, ambiunt, exobsecrant
videre ut liceat, ad sese arcessi iubent,
ut tuo non liceat dare operam negotio.
Pyrg. Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,
ut in tabellis quos consignavi hic heri

latrones, ibus denumerem stipendium.
nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
ut sibi latrones cogerem et conscriberem.
regi hunc diem mihi operam decretumst dare.
Art. Age eamus ergo. **Pyrg.** Sequimini, satellites.—

ACTVS II

II.i

Palaestrio Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
si ad auscultandum vostra erit benignitas;
qui autem auscultare nolet, exsurgat foras,
ut sit ubi sedeat ille qui auscultare volt.
nunc qua adsedistis causa in festivo loco,
comoediai quam nos acturi sumus
et argumentum et nomen vobis eloquar.
Alazon Graece huic nomen est comoediae,
id nos Latine gloriosum dicimus.
hoc oppidum Ephesust; illest miles meus erus,
qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
stercoreus, plenus periuri atque adulteri.
ait sese ultro omnis mulieres sectarier:
is deridiculost, quaqua incedit, omnibus.
itaque hic meretrices, labiis dum ductant eum,
maiorem partem videas valgis saviis.
nam ego hau diu apud hunc servitutem servio;
id volo vos scire, quo modo ad hunc devenerim
in servitutem ab eo cui servivi prius.
date operam, nam nunc argumentum exordiar.
erat erus Athenis mihi adulescens optumus;
is amabat meretricem * * matre Athenis Atticis,
et illa illum contra; qui est amor cultu optumus.
is publice legatus Naupactum fuit
magnai rei publicai gratia.
interibi hic miles forte Athenas advenit,
insinuat sese ad illam amicam eri ~
occepit eius matri suppalparier
vino, ornamentis opiparisque obsoniis,
itaque intimum ibi se miles apud lenam facit.
ubi primum evenit militi huic occasio,
sublinit os illi lenae, matri mulieris,
quam erus meus amabat; nam is illius filiam

conicit in navem miles clam matrem suam,
eamque huc invitam mulierem in Ephesum advehit.
ubi amicam erilem Athenis avectam scio,
ego quantum vivos possum mihi navem paro,
inscendo, ut eam rem Naupactum ad erum nuntiem.
ubi sumus provecti in altum, fit quod <di> volunt,
capiunt praedones navem illam ubi vectus fui:
prius perii quam ad erum veni, quo ire occeperam.
ille <qui> me cepit dat me huic dono militi.
hic postquam in aedis me ad se deduxit domum,
video illam amicam erilem, Athenis quae fuit.
ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,
ne se appellarem; deinde, postquam occasio est,
conqueritur mecum mulier fortunas suas:
ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu,
sese illum amare meum erum, Athenis qui fuit,
neque peius quemquam odisse quam istum militem.
ego quoniam inspexi mulieris sententiam,
cepi tabellas, consignavi, clanculum
dedi mercatori cuidam, qui ad illum deferat
meum erum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
ut is huc veniret. is non sprevit nuntium;
nam et venit et is in proximo hic devertitur
apud suom paternum hospitem, lepidum senem;
isque illi amanti suo hospiti morem gerit
nosque opera consilioque adhortatur, iuvat.
itaque ego paravi hic intus magnas machinas,
qui amantis una inter se facerem convenas.
nam unum conclave, concubinae quod dedit
miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
in eo conclavi ego perfodi parietem,
qua commeatus clam esset hinc huc mulieri;
et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
nam meus conservos est homo haud magni preti,
quem concubinae miles custodem addidit.
ei nos facetis fabricis et doctis dolis
glaucumam ob oculos obiciemus eumque ita
faciemus ut quod viderit ne viderit.
et mox ne erretis, haec duarum hodie vicem
<suam> et hinc et illinc mulier feret imaginem,
atque eadem erit, verum alia esse adsimulabitur.
ita sublinetur os custodi mulieris.

sed foris concrepuit hinc a vicino sene;
ipse exit: hic illest lepidus quem dixi senex.

II.ii

Periplectomenvs Ni hercle diffregeritis talos posthac quemque in tegulis
videritis alienum, ego vostra faciam latera lorea.
mi equidem iam arbitri vicini sunt, meae quid fiat domi,
ita per impluvium intro spectant. nunc adeo edico omnibus:
quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
extra unum Palaestrionem, huc deturbatote in viam.
quod ille gallinam aut columbam se sectari aut simiam
dicat, disperiistis ni usque ad mortem male mulcassitis.
atque adeo ut ne legi fraudem faciant aleariae,
adcuratote ut sine talis domi agitent convivium.
Pal. Nescio quid malefactum a nostra hic familiast, quantum audio:
ita hic senex talos elidi iussit conservis meis;
sed me excepit: nihili facio, quid illis faciat ceteris.
adgrediar hominem. **Per.** Estne advorsum hic qui advenit Palaestrio?
Pal. Quid agis, Periplectomene? **Per.** Hau multos homines, si optandum foret,
nunc videre et convenire quam te mavellem. **Pal.** Quid est?
quid tumultuas cum nostra familia? **Per.** Occisi sumus.
Pal. Quid negotist? **Per.** Res palamst. **Pal.** Quae res palamst? **Per.** De tegulis
modo nescio quis inspectavit vestrum familiarium
per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
osculantis. **Pal.** Quis homo id vidit? **Per.** Tuos conservos. **Pal.** Quis is homost?
Per. Nescio, ita abripuit repente sese subito. **Pal.** Suspicor
me periisse. **Per.** Vbi abit, conclamo: 'heus quid agis tu' inquam 'in tegulis?'
ille mihi abiens ita respondit 'se sectari simiam.'
Pal. Vae mihi misero, quoi pereundumst propter nihili

bestiam.
sed Philocomasium hicine etiam nunc est? **Per.** Quom exibam, hic erat.
Pal. I sis, iube transire huc quantum possit, se ut videant domi
familiares, nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,
propter amorem suom omnes crucibus contubernales dari.
Per. Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis. **Pal.** Volo. hoc ei dicito:
profecto ut ne quoquam de ingenio degrediatur muliebri
earumque artem et disciplinam optineat colere. **Per.** Quem ad modum?
Pal. Vt eum, qui hic se vidit, verbis vincat, ne is se viderit.
siquidem centiens hic visa sit, tamen infitias eat.
os habet, linguam, perfidiam, malitiam atque audaciam,
confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
qui arguat se, eum contra vincat iureiurando suo:
domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsiiurium,
domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
nam mulier holitori numquam supplicat, si quast mala:
domi habet hortum et condimenta ad omnis mores maleficos.
Per. Ego istaec, si erit hic, nuntiabo. sed quid est, Palaestrio,
quod volutas tute tecum in corde? **Pal.** Paulisper tace,
dum ego mihi consilia in animum convoco et dum consulo
quid agam, quem dolum doloso contra conservo parem,
qui illam hic vidit osculantem, id visum ut ne visum siet.
Per. Quaere: ego hinc abscessero aps te huc interim. illuc sis vide,
quem ad modum adstitit, severo fronte curans cogitans.
pectus digitis pultat, cor credo evocaturust foras;
ecce avortit: nixus laevo in femine habet laevam manum,
dextera digitis rationem computat, ferit femur
dexterum. ita vehementer icit: quod agat aegre suppetit.
concrepuit digitis: laborat; crebro commutat status,
eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
quidquid est, incoctum non expromet, bene coctum dabit.
ecce autem aedificat: columnam mento suffigit suo.
apage, non placet profecto mi illaec aedificatio;
nam os columnatum poetae esse indaudivi barbaro,
cui bini custodes semper totis horis occubant.

euge, euscheme hercle astitit et dulice et comoedice;
numquam hodie quiescet prius quam id quod petit perfecerit.
habet opinor. age si quid agis, vigila, ne somno stude,
nisi quidem hic agitare mavis varius virgis vigilias.
tibi ego dico. an heri maduisti? heus te adloquor, Palaestrio:
vigila inquam, expergiscere inquam, lucet hoc inquam. **Pal.** Audio.
Per. Viden hostis tibi adesse tuoque tergo obsidium? consule,
arripe opem auxiliumque ad hanc rem: propere hoc, non placide decet.
anteveni aliqua aut tu aliquosum circumduce exercitum,
coge in obsidium perduellis, nostris praesidium para;
interclude inimicis commeatum, tibi muni viam
qua cibatus commeatusque ad te et legiones tuas
tuto possit pervenire: hanc rem age, res subitaria est.
[reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito,
quae hic sunt visa ut visa ne sint, facta ut facta ne sient.
magnam illic homo rem incipissit, magna munit moenia.]
tu unus si recipere hoc ad te dicis, confidentiast
nos inimicos profligare posse. **Pal.** Dico et recipio
ad me. **Per.** Et ego impetrare dico id quod petis. **Pal.** At te Iuppiter
bene amet. **Per.** Auden participare me quod commentu's? **Pal.** Tace,
dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
iuxta mecum mea consilia. **Per.** Salva sumes indidem.
Pal. Erus meus elephanti corio circumtentust, non suo,
neque habet plus sapientiai quam lapis. **Per.** Ego istuc scio.
Pal. Nunc sic rationem incipisso, hanc instituam astutiam,
ut Philocomasio huc sororem geminam germanam alteram
dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo,
tam similem, quam <lacte> lactist; apud <te> eos hic devortier
dicam hospitio. **Per.** Euge euge, lepide, laudo commentum tuom.
Pal. Vt si illic concriminatus sit advorsum militem
meus conservos, eam vidisse hic cum alieno oscularier,
eam arguam vidisse apud te contra conservom meum
cum suo amatore amplexantem atque osculantem. **Per.** Immo optume.

idem ego dicam, si <ex> me exquiret miles. **Pal.** Sed simillimas
dicito esse, et Philocomasio id praecipiendum est ut sciat,
ne titubet, si exquiret ex ea miles. **Per.** Nimis doctum dolum.
sed si ambas videre in uno miles concilio volet,
quid agimus? **Pal.** Facilest: trecentae possunt causae conligi:
'non domist, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
prandet, potat: occupatast, operae non est, non potest',
quantum vis prolationum, dum modo hunc prima via
inducamus, vera ut esse credat quae mentibimur.
Per. Placet ut dicis. **Pal.** Intro abi ergo, et si isti est mulier, eam iube
cito domum transire, atque haec ei dice monstra praecipe,
ut teneat consilia nostra, quem ad modum exorsi sumus,
de gemina sorore. **Per.** Docte tibi illam perdoctam dabo.
numquid aliud? **Pal.** Intro ut abeas. **Per.** Abeo.—**Pal.** Et quidem ego ibo domum
atque hominem investigando operam huic dissimulabiliter dabo,
qui fuerit conservos qui hodie sit sectatus simiam.
nam ille non potuit quin sermone suo aliquem familiarium
participaverit de amica eri, sese vidisse eam
hic in proximo osculantem cum alieno adulescentulo.
novi morem: egomet tacere nequeo solus quod scio.
si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam:
res paratast, vi pugnandoque hominem caperest certa res.
si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
sed fores crepuerunt nostrae, ego voci moderabor meae;
nam illic est Philocomasio custos meus conservos qui it foras.

II.iii

Sceledrvs Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
certo edepol scio me vidisse hic proxumae viciniae
Philocomasium erilem amicam sibi malam rem quaerere.
Pal. Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audivi loqui.

Scel. Quis hic est? **Pal.** Tuos conservos. quid agis, Sceledre? **Scel.** Te, Palaestrio,
volup est convenisse. **Pal.** Quid iam? aut quid negotist? fac sciam.
Scel. Metuo—**Pal.** Quid metuis? **Scel.** Ne hercle hodie, quantum hic familiariumst,
maxumum in malum cruciatumque insuliamus. **Pal.** Tu sali
solus, nam ego istam insulturam et desulturam nil moror.
Scel. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natumst novom.
Pal. Quod id est facinus? **Scel.** Impudicum. **Pal.** Tute scias soli tibi,
mihi ne dixis, scire nolo. **Scel.** Non enim faciam quin scias.
simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pal. Edepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam.
Scel. Di te perdant. **Pal.** Te istuc aequom—quoniam occepisti, eloqui.
Scel. Forte fortuna per impluvium huc despexi in proxumum,
atque ego illi aspicio osculantem Philocomasium cum altero
nescio quo adulescente. **Pal.** Quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?
Scel. Profecto vidi. **Pal.** Tutin? **Scel.** Egomet duobus his oculis meis.
Pal. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. **Scel.** Num tibi
lippus videor? **Pal.** Medicum istuc tibi meliust percontarier.
verum enim tu istam, si te di ament, temere hau tollas fabulam:
tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
nam tibi iam ut pereas paratum est dupliciter, nisi supprimis
tuom stultiloquium. **Scel.** Qui vero dupliciter? **Pal.** Dicam tibi.
primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris;
iterum, si id verumst, tu ei custos additus <eo> perieris.
Scel. Quid fuat me, nescio: haec me vidisse ego certo scio.
Pal. Pergin, infelix? **Scel.** Quid tibi vis dicam nisi quod viderim?
quin etiam nunc intus hic in proxumost. **Pal.** Eho an non domist?

Scel. Vise, abi intro tute, nam ego mi iam nil credi postulo.
Pal. Certum est facere.—**Scel.** Hic te opperiar; eadem illi insidias dabo,
quam mox horsum ad stabulum iuuenix recipiat se <a> pabulo.
quid ego nunc faciam? custodem me illi miles addidit:
nunc si indicium facio, interii; si taceo, <interii> tamen,
si hoc palam fuerit. quid peius muliere aut audacius?
dum ego in tegulis sum, illaec sese ex hospitio edit foras;
edepol facinus fecit audax. hocine si miles sciat,
credo hercle has sustollat aedis totas atque hunc in crucem.
hercle quidquid est, mussitabo potius quam inteream male;
non ego possum quae ipsa sese venditat tutarier.
Pal. Sceledre, Sceledre, quis homo in terra te alter est audacior?
quis magis dis inimicis natus quam tu atque iratis? **Scel.** Quid est?
Pal. Iuben tibi oculos exfodiri, quibus id quod nusquam est vides?
Scel. Quid, nusquam? **Pal.** Non ego tuam empsim vitam vitiosa nuce.
Sc. Quid negotist? **Pal.** Quid negoti sit rogas? **Sc.** Cur non rogem?
Pal. Non tu tibi istam praetruncari linguam largiloquam iubes?
Scel. Quam ob rem iubeam? **Pal.** Philocomasium eccam domi, quam in proxumo
vidisse aibas te osculantem atque amplexantem cum altero.
Scel. Mirumst lolio victitare te tam vili tritico.
Pal. Quid iam? **Scel.** Quia luscitiosu's. **Pal.** Verbero, edepol tu quidem
caecus, non luscitiosu's. nam illa quidem * domi.
Scel. Quid, domi? **Pal.** Domi hercle vero. **Scel.** Abi, ludis me, Palaestrio.
Pa. Tum mihi sunt manus inquinatae. **Sc.** Qui dum? **Pa.** Quia ludo luto.
Scel. Vae capiti tuo. **Pal.** <Tuo> istuc, Sceledre, promitto fore,
nisi oculos orationemque aliam commutas tibi.
sed fores concrepuerunt nostrae. **Scel.** At ego ilico observo foris;

nam nihil est qua hinc huc transire ea possit nisi recto ostio.
Pal. Quin domi eccam. nescio quae te, Sceledre, scelera suscitant.
Scel. Mihi ego video, mihi ego sapio, <mihi> ego credo plurumum:
me homo nemo deterrebit, quin ea sit in his aedibus.
hic obsistam, ne imprudenti huc ea se subrepsit mihi.
Pal. Meus illic homo est, deturbabo iam ego illum de pugnaculis.
vin iam faciam, ut stultividum * fateare? **Scel.** Age face.
Pal. Neque te quicquam sapere corde neque oculis uti? **Scel.** Volo.
Pal. Nempe tu istic ais esse erilem concubinam? **Scel.** Atque arguo
eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.
Pal. Scin tu nullum commeatum hinc esse a nobis? **Scel.** Scio.
Pal. Neque solarium neque hortum, nisi per impluvium? **Scel.** Scio.
Pal. Quid nunc? si ea domist, si facio, ut eam exire hinc videas domo,
dignun es verberibus multis? **Scel.** Dignus. **Pal.** Serva istas fores,
ne tibi clam se subterducat istinc atque huc transeat.
Scel. Consilium est ita facere. **Pal.** Pede ego iam illam huc tibi sistam
in viam.—
Scel. Agedum ergo face. volo scire, utrum egon id quod vidi viderim
an illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit domi.
nam ego quidem meos oculos habeo nec rogo utendos foris.
sed hic illi subparasitatur semper, hic eae proxumust,
primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur;
nam illic noster est fortasse circiter triennium,
neque cuiquam quam illi in nostra meliust famulo familia.
sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc observare ostium.
sic obsistam. hac quidem pol certo verba mihi numquam dabunt.

II.iv

Pal. Praecepta facito ut memineris. **Philocomasivm** Totiens monere mirumst.
Pal. At metuo ut satis sis subdola. **Phil.** Cedo vel decem, edocebo
minime malas ut sint malae, mihi solae quod superfit.
Pal. Age nunciam insiste in dolos; ego abs te procul recedam.
quid ais tu, Sceledre? **Scel.** Hanc rem gero. habeo auris, loquere quidvis.
Pal. Credo ego istoc extemplo tibi esse eundum actutum extra portam,
dispessis manibus, patibulum quom habebis. **Scel.** Quamnam ob rem?
Pal. Respice dum ad laevam: quis illaec est mulier? **Scel.** Pro di immortales,
eri concubinast haec quidem. **Pal.** Mihi quoque pol ita videtur.
age nunciam, quando lubet—**Scel.** Quid agam? **Pal.** Perire propera.
Phil. Vbi iste est bonus servos, qui probri me maxumi innocentem
falso insimulavit? **Pal.** Em tibi, hic mihi dixit tibi quae dixi.
Phil. Tun me vidisse in proxumo hic, sceleste, ais osculantem?
Pal. Atque cum alieno adulescentulo dixit. **Scel.** Dixi hercle vero.
Ph. Tun me vidisti? **S.** Atque his quidem hercle oculis. **Ph.** Carebis, credo,
qui plus vident quam quod vident. **Scel.** Numquam hercle deterrebor
quin viderim id quod viderim. **Phil.** Ego stulta et mora multum,
quae cum hoc insano fabuler, quem pol ego capitis perdam.
Scel. Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum;
ibi mei sunt maiores siti, pater, avos, proavos, abavos.
non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi exfodiri.
sed paucis verbis te volo, Palaestrio. opsecro te,
unde exit haec? **Pal.** Vnde nisi domo? **Scel.** Domo? **Pal.** Me viden? **Scel.** Te video.
nimis mirumst facinus, quo modo haec hinc huc transire

potuit;
nam certo neque solariumst apud nos neque hortus ullus
neque fenestra nisi clatrata; nam certe ego te hic intus vidi.
Pal. Pergin, sceleste, intendere hanc arguere? **Phil.** Ecastor ergo
mi hau falsum evenit somnium, quod noctu hac somniavi.
Pal. Quid somniasti? **Phil.** Ego eloquar. sed amabo advortite animum.
hac nocte in somnis mea soror geminast germana visa
venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam;
ei ambo hospitio huc in proxumum mihi devortisse visi.
Pal. Palaestrionis somnium narratur. perge porro.
Phil. Ego laeta visa, quia soror venisset, propter eandem
suspicionem maximam sum visa sustinere.
nam arguere in somnis me meus mihi familiaris visust,
me cum alieno adulescentulo, quasi nunc tu, esse osculatam,
quom illa osculata mea soror gemina esset suompte amicum.
id me insimulatam perperam falsum esse somniavi.
Pal. Satin eadem vigilanti expetunt quae in somnis visa memoras?
eu hercle praesens somnium. abi intro et comprecare.
narrandum ego istuc militi censebo. **Phil.** Facere certum est,
neque me quidem patiar probri falso impune insimulatam.—
Scel. Timeo quid rerum gesserim, ita dorsus totus prurit.
Pal. Scin te periisse? **Scel.** Nunc quidem domi certo est. certa res est
nunc nostrum observare ostium, ubi ubist. **Pal.** At, Sceledre, quaeso,
ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit
atque ut tu suspicatus es eam vidisse osculantem.
Scel. Nescio quid credam egomet mihi iam, ita quod vidisse credo
me id iam non vidisse arbitror. **Pal.** Ne tu hercle sero, opinor,
resipisces: si ad erum haec res prius ~ devenerit, peribis pulchre.
Scel. Nunc demum experior, mi ob oculos caliginem opstitisse.
Pal. Dudum edepol planum est id quidem, quae hic usque fuerit intus.
Scel. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.

Pal. Ne tu edepol stultitia tua nos paene perdidisti:
dum te fidelem facere ero voluisti, absumptu's paene.
sed fores vicini proxumi crepuerunt.
conticiscam.

II.v

Phil. Inde ignem in aram, ut Ephesiae Dianae laeta laudes
gratesque agam eique ut Arabico fumificem odore amoene,
quom me in locis Neptuniis templisque turbulentis
servavit, saevis fluctibus ubi sum adflictata multum.
Scel. Palaestrio, o Palaestrio. **Pal.** O Sceledre, Sceledre, quid vis?
Scel. Haec mulier, quae hinc exit modo, estne erilis concubina
Philocomasium, an non est ea? **Pal.** Hercle opinor, ea videtur.
sed facinus mirum est, quo modo haec hinc huc transire potuit,
si quidem east. **Scel.** An dubium tibi est eam esse
hanc? **Pal.** Ea videtur.
Scel. Adeamus, appellemus. heus, quid istuc est, Philocomasium?
quid tibi istic in istisce aedibus debetur, quid negotist?
quid nunc taces? tecum loquor. **Pal.** Immo edepol tute tecum;
nam haec nil respondet. **Scel.** Te adloquor, viti probrique plena,
quae circum vicinos vagas. **Phil.** Quicum tu fabulare?
Scel. Quicum nisi tecum? **Phil.** Quis tu homo es, aut mecum quid est negoti?
Scel. Me rogas homo qui sim? **Phil.** Quin ego hoc rogem quod nesciam?
Pal. Quis ego sum igitur, si hunc ignoras? **Phil.** Mihi odiosus, quisquis es,
et tu et hic. **Sc.** Non nos novisti? **Ph.** Neutrum. **Sc.** Metuo maxume,
Pal. Quid metuis? **Scel.** Enim ne <nos> nosmet perdiderimus uspiam;
nam nec te neque me novisse ait haec. **Pal.** Persectari hic volo,
Sceledre, nos nostri an alieni simus, ne dum quispiam
nos vicinorum imprudentis aliquis immutaverit.

Scel. Certe equidem noster sum. **Pal.** Et pol ego. quaeris tu, mulier, malum.
tibi ego dico, heus, Philocomasium. **Phil.** Quae te intemperiae tenent,
qui me perperam perplexo nomine appelles? **Pal.** Eho,
quis igitur vocare? **Phil.** Diceae nomen est. **Scel.** Iniuria es,
falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas;
êdikow es tu, non dika¤a, et meo ero facis iniuriam.
Phil. Egone? **Scel.** Tu<ne>. **Phil.** Quae heri Athenis Ephesum adveni vesperi
cum meo amatore, adulescente Atheniensi? **Pal.** Dic mihi,
quid hic tibi in Epheso est negoti? **Phil.** Geminam germanam meam
hic sororem esse indaudivi, eam veni quaesitum. **Scel.** Mala es.
Phil. Immo ecastor stulta multum, quae vobiscum fabuler.
abeo. **Scel.** Abire non sinam
te. **Phil.** Mitte. **Scel.** Manifestaria es.
non omitto. **Phil.** At iam crepabunt mihi manus, malae tibi,
nisi me omittis. **Scel.** Quid, malum, astas? quin tenes altrinsecus?
Pal. Nil moror negotiosum mi esse tergum. qui scio
an ista non sit Philocomasium atque alia eius similis sit?
Phil. Mittis me an non mittis? **Scel.** Immo vi atque invitam ingratiis,
nisi voluntate ibis, rapiam te domum. **Phil.** Hosticum hoc mihi
domicilium est, Athenis domus est Atticis; ego istam domum
neque moror neque vos qui homines sitis novi neque scio.
Scel. Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
te huc, si omisero, intro ituram. **Phil.** Vi me cogis, quisquis es.
do fidem, si omittis, isto me intro ituram quo iubes.
Sc. Ecce omitto. **Ph.** At ego abeo missa.—**Sc.** Muliebri fecit fide.
Pal. Sceledre, manibus amisisti praedam. tam east quam potis

nostra erilis concubina. vin tu facere hoc strenue?
S. Quid faciam? **P.** Ecfer mihi machaeram huc intus. **S.** Quid facies ea?
Pal. Intro rumpam recta in aedis: quemque hic intus videro
cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.
Scel. Visanest ea esse? **Pal.** Immo edepol plane east. **Scel.** Sed quo modo
dissimulabat. **Pa.** Abi, machaeram huc ecfer. **Sc.** Iam faxo hic erit.—
Pal. Neque eques neque pedes profectost quisquam tanta audacia,
qui aeque faciat confidenter quicquam quam mulier facit.
ut utrubique orationem docte divisit suam,
ut sublinitur os custodi cauto, conservo meo.
nimis beat quod commeatus transtinet trans parietem.
Scel. Heus, Palaestrio, machaera nihil opust. **Pal.** Quid iam, aut quid est?
S. Domi eccam erilem concubinam. **P.** Quid, domi? **S.** In lecto cubat.
Pal. Edepol ne tu tibi malam rem repperisti, ut praedicas.
Scel. Quid iam? **Pal.** Quia hanc attingere ausu's mulierem hinc ex proxumo.
Scel. Magis hercle metuo. **Pal.** Sed numquam quisquam faciet quin soror
istaec sit gemina huius: eam pol tu osculantem hic videras.
Scel. Id quidem palam est eam esse, ut dicis; quid propius fuit,
quam ut perirem, si elocutus essem ero? **Pal.** Ergo, si sapis,
mussitabis: plus oportet scire servom quam loqui.
ego abeo a te, ne quid tecum consili commisceam,
atque apud hunc ero vicinum; tuae mihi turbae non placent.
erus si veniet, si me quaeret, hic ero: hinc me arcessito.
—

II.vi

Sceledrvs Satin abiit ille neque erile negotium
plus curat, quasi non servitutem serviat?
certo illa quidem hic nunc intus est in aedibus,
nam egomet cubantem eam modo offendi domi.
certum est nunc observationi operam dare.

Periplectomenvs non hercle hisce homines me marem, sed feminam
vicini rentur esse servi militis:
ita me ludificant. meamne hic invitam hospitam,
quae heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam?
Scel. Perii hercle, hic ad me recta habet rectam viam.
metuo, illaec mihi res ne malo magno fuat,
quantum hunc audivi facere verborum senem.
Per. Accedam ad hominem. tun, Sceledre, hic, scelerum caput,
meam ludificavisti hospitam ante aedis modo?
Scel. Vicine, ausculta quaeso. **Per.** Ego auscultem tibi?
Scel. Expurigare volo me. **Per.** Tun te expuriges,
qui facinus tantum tamque indignum feceris?
an quia latrocinamini, arbitramini
quidvis licere facere vobis, verbero?
Scel. Licetne? **Per.** At ita me di deaeque omnis ament,
nisi mihi supplicium virgeum de te datur
longum diutinumque, a mane ad vesperum,
quod meas confregisti imbricis et tegulas,
ibi dum condignam te sectatu's simiam,
quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem
amplexum amicam, quom osculabatur, suam,
quodque concubinam erilem insimulare ausus es
probri pudicam meque summi flagiti,
tum quod tractavisti hospitam ante aedis meam:
nisi mihi supplicium stimuleum de <te> datur,
dedecoris pleniorem erum faciam tuom,
quam magno vento plenumst undarum mare.
Scel. Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam
utrum me postulare prius * tecum aequom siet;
nisi <si> istaec non est haec neque <haec> istast, mihi
me expurigare tibi videtur aequius;
sicut etiam nunc nescio quid viderim:
itast ista huius similis nostrai tua,
siquidem non eadem est. **Per.** Vise ad me intro, iam scies.
Scel. Licetne? **Per.** Quin te iubeo; et placide noscita.
Scel. Ita facere certum est.—**Per.** Heus, Philocomasium, cito
transcurre curriculo ad nos, ita negotiumst.

post, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
transcurrito ad vos rursum curriculo domum.
nunc pol ego metuo ne quid infuscaverit.
si hic non videbit mulierem—aperitur foris.
Scel. Pro di immortales, similiorem mulierem
magisque eandem, ut pote quae non sit eadem, non reor
deos facere posse. **Per.** Quid nunc? **Scel.** Commerui malum.
Per. Quid igitur? eanest? **Scel.** Etsi east, non est ea.
Per. Vidistin istam? **Scel.** Vidi, et illam et hospitem,
complexam atque osculantem. **Per.** Eanest? **Scel.** Nescio.
Pe. Vin scire plane? **Sc.** Cupio. **Pe.** Abi intro ad vos domum
continuo, vide sitne istaec vostra intus. **Scel.** Licet,
pulchre admonuisti. iam ego ad te exibo foras.—
Per. Numquam edepol hominem quemquam ludificarier
magis facete vidi et magis miris modis.
sed eccum egreditur. **Scel.** Periplectomene, te opsecro
per deos atque homines perque stultitiam meam
perque tua genua—**Per.** Quid opsecras me? **Scel.** Inscitiae
meae et stultitiae ignoscas. nunc demum scio
me fuisse excordem, caecum, incogitabilem.
nam Philocomasium eccam intus. **Per.** Quid nunc, furcifer?
vidistin ambas? **Scel.** Vidi. **Per.** Erum exhibeas volo.
Scel. Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
et tuae fecisse me hospitae aio iniuriam;
sed meam esse erilem concubinam censui,
cui me custodem erus addidit miles meus.
nam ex uno puteo similior numquam potis
aqua aquai sumi quam haec est atque ista hospita.
et me despexe ad te per impluvium tuom
fateor. **Per.** Quid ni fateare, ego quod viderim?
et ibi osculantem meum hospitem cum ista hospita
vidisti? **Scel.** Vidi (cur negem quod viderim?),
sed Philocomasium me vidisse censui.
Per. Ratun istic me hominem esse omnium minimi preti,
si ego me sciente paterer vicino meo
eam fieri apud me tam insignite iniuriam?
Scel. Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
cum rem cognosco; at non malitiose tamen

feci. **Per.** Immo indigne; nam hominem servom suos
domitos habere oportet oculos et manus
orationemque. **Scel.** Egone si post hunc diem
muttivero, etiam quod egomet certo sciam,
dato excruciandum me: egomet me dedam tibi;
nunc hoc mi ignosce quaeso. **Per.** Vincam animum meum,
ne malitiose factum id esse aps te arbitrer.
ignoscam tibi istuc. **Scel.** At tibi di faciant bene.
Per. Ne tu hercle, si te di ament, linguam comprimes
posthac, etiam illud quod scies nesciveris
nec videris quod videris. **Scel.** Bene me mones,
ita facere certum est. sed satine oratu's? **Per.** Abi.
Scel. Numquid nunc aliud me vis? **Per.** Ne me noveris.
Scel. Dedit hic mihi verba. quam benigne gratiam
fecit, ne iratus esset. scio quam rem gerat:
ut miles cum extemplo a foro adveniat domum,
domi comprehendar. una hic et Palaestrio
me habent venalem: sensi et iam dudum scio.
numquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam;
nam iam aliquo aufugiam et me occultabo aliquot dies,
dum haec consilescunt turbae atque irae leniunt.
nam uni satis populo impio merui mali.—
[verum tamen de me quidquid est, ibo hinc domum.]
Per. Illic hinc abscessit. sat edepol certo scio,
occisam saepe sapere plus multo suem:
quoin id adimatur ne id quod vidit viderit.
nam illius oculi atque aures atque opinio
transfugere ad nos. usque adhuc actum est probe;
nimium festivam mulier operam praehibuit.
redeo in senatum rusum; nam Palaestrio
domi nunc apud me est, Sceledrus nunc autemst foris:
frequens senatus poterit nunc haberier.
ibo intro, ne, dum absum, alter sorti defuat.—

ACTVS III

III.i

Palaestrio Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleusicles,
sinite me prius perspectare, ne uspiam insidiae sient

concilium quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
unde inimicus ne quis nostri spolia capiat consili.
nam bene consultum inconsultum est, si id inimicis usuist,
neque potest quin, si id inimicis usuist, obsit tibi;
[nam bene <consultum> consilium surripitur saepissime,
si minus cum cura aut cautella locus loquendi lectus est.]
quippe qui, si rescivere inimici consilium tuom,
tuopte tibi consilio occludunt linguam et constringunt manus,
atque eadem quae illis voluisti facere, illi faciunt tibi.
sed speculabor, ne quis aut hinc aut ab laeva aut dextera
nostro consilio venator adsit cum auritis plagis.
sterilis hinc prospectus usque ad ultumam est plateam probe.
evocabo. heus Periplectomene et Pleusicles, progredimini.
Periplectomenvs Ecce nos tibi oboedientes. **Pal.** Facilest imperium in bonis.
sed volo scire: eodem consilio, quod intus meditati sumus,
gerimus rem? **Per.** Magis non potest esse ad rem utibile. **Pal.** Immo *
quid tibi, Pleusicles? **Plevsicles** Quodne vobis placeat, displiceat mihi?
quis homo sit magis meus quam tu es? **Pal.** Loquere lepide et commode.
Per. Pol ita decet hunc facere. **Pl.** At hoc me facinus miserum macerat
meumque cor corpusque cruciat. **Per.** Quid id est quod cruciat? cedo.
Plevs. Me tibi istuc aetatis homini facinora puerilia
obicere, neque te decora neque tuis virtutibus;
ea te expetere ex opibus summis mei honoris gratia
mihique amanti ire opitulatum atque ea te facere facinora,
quae istaec aetas fugere facta magis quam sectari solet:
eam pudet me tibi in senecta obicere sollicitudinem.
Pal. Novo modo tu homo amas, siquidem te quicquam quod faxis pudet;
nihil amas, umbra es amantis magis quam amator, Pleusicles.
Plevs. Hancine aetatem exercere <mei> me amoris gratia?
Per. Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Acheruntichus?
tam capularis, tamine tibi diu videor vitam vivere?

nam equidem haud sum natus annos praeter quinquaginta et quattuor,
clare oculis video, pernix sum manibus, pedibus mobilis.
Pal. Si albicapillus hic, videtur neutiquam ab ingenio senex.
inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles.
Plevs. Pol id quidem experior ita esse ut praedicas, Palaestrio;
nam benignitas quidem huius oppido adulescentula est.
Per. Immo, hospes, magis cum periclum facies, magis nosces meam
comitatem erga te amantem. **Plevs.** Quid opus nota noscere?
Per. Vt apud <te> exemplum experiundi habeas, ne quaeras foris;
nam nisi qui ipse amavit, aegre amantis ingenium inspicit:
et ego amoris aliquantum habeo umorisque etiam in corpore,
neque dum exarui ex amoenis rebus et voluptariis.
vel cavillator facetus vel conviva commodus
item ero, neque ego oblocutor sum alteri in convivio:
incommoditate abstinere me apud convivas commodo
commemini et meae orationis iustam partem persequi
et meam partem itidem tacere, quom aliena est oratio;
minime sputator, screator sum, itidem minime mucidus:
post Ephesi sum natus, non enim in Apulis; non sum Animulas.
Pal. O lepidum senem, in se si quas memorat virtutis habet,
atque equidem plane educatum in nutricatu Venerio.
Per. Plus dabo quam praedicabo ex me venustatis tibi.
neque ego umquam alienum scortum subigito in convivio,
neque praeripio pulpamentum neque praevorto poculum,
neque per vinum umquam ex me exoritur discidium in convivio:
si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego;
Venerem, amorem amoenitatemque accubans exerceo.
Pal. Tu quidem edepol omnis moris ad venustatem ~ vacet;
cedo tris mi hominis aurichalco contra cum istis moribus.
Plevs. At quidem illuc aetatis qui sit non invenies alterum
lepidiorem ad omnis res nec qui amicus amico sit magis.

Per. Tute me ut fateare faciam esse adulescentem moribus,
ita apud omnis comparebo tibi res bene factis frequens.
opusne erit tibi advocato tristi, iracundo? ecce me;
opusne leni? leniorem dices quam mutum est mare,
liquidiusculusque ero quam ventus est favonius.
vel hilarissimum convivam hinc indidem expromam tibi,
pel primarium parasitum atque obsonatorem optumum;
tum ad saltandum non cinaedus malacus aequest atque ego.
Pal. Quid ad illas artis optassis, si optio eveniat tibi?
Plevs. Huius pro meritis ut referri pariter possit gratia,
tibique, quibus nunc me esse experior summae sollicitudini.
at tibi tanto sumptui esse mihi molestumst. **Per.** Morus es.
nam in mala uxore atque inimico si quid sumas, sumptus est,
in bono hospite atque amico quaestus est quod sumitur
et quod in divinis rebus sumptumst, sapienti lucrumst.
deum virtute est te unde hospitio accipiam apud me comiter:
es, bibe, animo obsequere mecum atque onera te hilaritudine.
liberae sunt aedis, liber sum autem ego: mei volo vivere.
nam mihi, deum virtute dicam, propter divitias meas
licuit uxorem dotatam genere summo ducere;
sed nolo mi oblatratricem in aedis intro mittere.
Pal. Cur non vis? nam procreare liberos lepidumst onus.
Per. Hercle vero liberum esse tete, id multo lepidiust.
Pal. Tu homo et alteri sapienter potis es consulere et tibi.
Per. Nam bona uxor suave ductust, si sit usquam gentium
ubi ea possit inveniri; verum egone eam ducam domum,
quae mihi numquam hoc dicat 'eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
malacum et calidum conficiatur tunicaeque hibernae bonae,
ne algeas hac hieme' (hoc numquam verbum ex uxore audias),
verum prius quam galli cantent quae me e somno suscitet,
dicat 'da, mi vir, kalendis meam qui matrem munerem,
da qui faciam ~ condiat, da quod dem quinquatribus
praecantrici, coniectrici, hariolae atque haruspicae;
flagitiumst, si nil mittetur quae supercilio spicit;
tum plicatricem clementer non potest quin munerem;

iam pridem, quia nihil abstulerit, suscenset ceriaria;
tum opstetrix expostulavit mecum, parum missum sibi;
quid? nutrici non missuru's quicquam, quae vernas alit?'
haec atque horum similia alia damna multa mulierum
me uxore prohibent, mihi quae huius similes sermones serat.
Pal. Di tibi propitii sunt, nam hercle si istam semel amiseris
libertatem, haud facile in eundem rusum restitues locum.
Plevs. At illa laus est, magno in genere et in divitiis maxumis
liberos hominem educare, generi monumentum et sibi.
Per. Quando habeo multos cognatos, quid opus est mihi liberis?
nunc bene vivo et fortunate atque ut volo atque animo ut lubet.
mea bona in morte cognatis didam, inter eos partiam.
[ei apud me aderunt, me curabunt, visent quid agam, ecquid velim.]
prius quam lucet adsunt, rogitant noctu ut somnum ceperim.
[eos pro liberis habebo, qui mihi mittunt munera.]
sacrificant: dant inde partem mihi maiorem quam sibi,
abducunt ad exta; me ad se ad prandium, ad cenam vocant;
ille miserrumum se retur, minimum qui misit mihi.
illi inter se certant donis, egomet mecum mussito:
bona mea inhiant, me certatim nutricant et munerant.
Pal. Nimis bona ratione nimiumque ad te <te> et tuam vitam habes:
et tibi sunt gemini et trigemini, si te bene habes, filii.
Per. Pol si habuissem, satis cepissem miseriarum e liberis:
continuo excruciarer animi: si ei forte fuisset febris,
censerem emori; cecidissetve ebrius aut de equo uspiam,
metuerem ne ibi diffregisset crura aut cervices sibi.
Pal. Huic homini dignum est divitias esse et diu vitam dari,
qui et rem servat et se bene habet suisque amicis usui est.
Plevs. O lepidum caput. ita me di deaeque ament, aequom fuit
deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent;
sicut merci pretium statuit qui est probus agoranomus:
quae probast mers, pretium ei statuit, pro virtute ut veneat,
quae improbast, pro mercis vitio dominum pretio pauperat,
itidem divos dispertisse vitam humanam aequom

fuit:
qui lepide ingeniatus esset, vitam ei longinquam darent,
qui improbi essent et scelesti, is adimerent animam cito.
si hoc paravissent, et homines essent minus multi mali
et minus audacter scelesta facerent facta, et postea,
qui homines probi essent, esset is annona vilior.
Per. Qui deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit,
quique eos vituperet. nunc istis rebus desisti decet.
nunc volo opsonare, ut, hospes, tua te ex virtute et mea
meae domi accipiam benigne, lepide et lepidis victibus.
Plevs. Nihil me paenitet iam quanto sumptui fuerim tibi;
nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest,
quin, ubi triduom continuom fuerit, iam odiosus siet;
verum ubi dies decem continuos sit, east odiorum Ilias:
tam etsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.
Per. Serviendae servituti ego servos instruxi mihi,
hospes, non qui mi imperarent quibusve ego essem obnoxius:
si illis aegrest mihi quod volup est, meo remigio rem gero,
tamen id quod odiost faciundumst cum malo atque ingratiis.
nunc, quod occepi, opsonatum pergam. **Plevs.** Si certumst tibi,
commodulum obsona, ne magno sumptu: mihi quidvis sat est.
Per. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves?
[nam] proletario sermone nunc quidem, hospes, utere;
nam ei solent, quando accubuere, ubi cena adpositast, dicere:
'quid opus fuit hoc, <hospes>, sumptu tanto nostra gratia?
insanivisti hercle, nam idem hoc hominibus sat erat decem.'
quod eorum causa obsonatumst culpant et comedunt tamen.
Pal. Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte et perspecte sapit.
Per. Sed eidem homines numquam dicunt, quamquam adpositumst ampliter:
'iube illud demi; tolle hanc patinam; remove pernam, nil moror;
aufer illam offam porcinam, probus hic conger frigidus,
remove, abi aufer' neminem eorum haec adseverare audias,
sed procellunt se et procumbunt dimidiati, dum appetunt.

Pal. Bonus bene ut malos descripsit mores. **Per.** Haud centesimam
partem dixi atque, otium rei si sit, possum expromere.
Pal. Igitur id quod agitur, ~ hic primum praeverti decet.
nunc hoc animum advortite ambo. mihi opus est opera tua,
Periplectomene; nam ego inveni lepidam sycophantiam,
qui admutiletur miles usque caesariatus atque uti
huic amanti ac Philocomasio hanc ecficiamus copiam,
ut hic eam abducat habeatque. **Per.** Dari istanc rationem volo.
Pal. At ego mi anulum dari istunc tuom volo. **Per.** Quam ad rem usui est?
Pal. Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.
Per. Vtere, accipe. **Pal.** Accipe a me rusum rationem doli,
quam institui. **Plevs.** Perpurigatis damus tibi ambo operam auribus.
Pal. Erus meus ita magnus moechus mulierum est, ut neminem
fuisse aeque neque futurum credo. **Plevs.** Credo ego istuc idem.
Pal. Isque Alexandri praestare praedicat formae suam,
itaque omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres.
Per. Edepol qui te de isto multi cupiunt ~ non mentirier,
sed ego ita esse ut dicis teneo pulchre. proin, Palaestrio,
quam potis tam verba confer maxime ad compendium.
Pal. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,
cui facetiarum cor pectusque sit plenum et doli?
Per. Ingenuamne an libertinam? **Pal.** Aequi istuc facio, dum modo
eam des quae sit quaestuosa, quae alat corpus corpore,
cuique sapiat pectus; nam cor non potest, quod nulla habet.
Per. Lautam vis an quae nondum sit lauta? **Pal.** Sic consucidam,
quam lepidissimam potis quamque adulescentem maxume.
Per. Habeo eccillam meam clientam, meretricem adulescentulam.
sed quid ea usus est? **Pal.** Vt ad te eam iam deducas domum
itaque eam huc ornatam adducas, ex matronarum modo,
capite compto, crinis vittasque habeat, adsimuletque se

tuam esse uxorem: ita praecipiundum est. **Plevs.** Erro quam insistas viam.
Pal. At scietis. sed ecquae ancillast illi? **Per.** Est prime cata.
Pal. Ea quoque opus est. ita praecipito mulieri atque ancillulae,
ut simulet se tuam esse uxorem et deperire hunc militem,
quasique hunc anulum faveae suae dederit, ea porro mihi,
militi ut darem, quasique ego <ei> rei sim
interpres. **Per.** Audio;
ne me surdum esse arbitrare, si audes. ego recte meis auribus
utor * **Pal.** *
ei dabo, <aps> tua mi uxore dicam delatum et datum,
ut sese ad eum conciliarem; ille eiusmodi est: cupiet miser,
qui nisi adulterio studiosus rei nulli aliaest improbus.
Per. Non potuit reperire, si ipsi Soli quaerendas dares,
lepidiores duas ad hanc rem quam ego. habe animum bonum.
Pal. Ergo adcura, sed propere opus est. nunc tu ausculta, Pleusicles.
Plevs. Tibi sum oboediens. **Pal.** Hoc facito, miles domum ubi advenerit,
memineris ne Philocomasium nomines. **Plevs.** Quem nominem?
Pa. Diceam. **Pl.** Nempe eandem quae dudum
constitutast. **Pa.** Pax, abi.
Plevs. Meminero. sed quid meminisse id refert, <rogo> ego te tamen.
Pal. Ego enim dicam tum quando usus poscet; interea tace,
ut nunc etiam hic agat ac tu tum partis defendas tuas.
Plevs. Ego eo intro igitur.—**Pal.** Et praecepta sobrie ut cures face.

III.ii

quantas res turbo, quantas moveo machinas.
eripiam ego hodie concubinam militi,
si centuriati bene sunt maniplares mei.
sed illum vocabo. heus Sceledre, nisi negotiumst,
progredere ante aedis, te vocat Palaestrio.
Lvcrio Non operaest Sceledro. **Pal.** Quid iam? **Lvc.** Sorbet dormiens.
Pal. Quid, sorbet? **Lvc.** Illud, stertit, volui dicere.
sed quia consimile est, quom stertas, quasi sorbeas

—
Pal. Eho an dormit Sceledrus intus? **Lvc.** Non naso quidem,
nam eo magnum clamat. tetigit calicem clanculum,
dum misit nardum in amphoram, cellarius.
Pal. Eho tu sceleste, qui illi suppromu's, eho
—
Lvc. Quid vis? **Pal.** Qui lubitum est illi
condormiscere?
Lvc. Oculis opinor. **Pal.** Non te istuc rogito, scelus.
procede huc. periisti iam, nisi verum scio.
prompsisti tu illi vinum? **Lvc.** Non prompsi. **Pal.** Negas?
Lvc. Nego hercle vero, nam ille me vetuit
dicere;
neque equidem heminas octo exprompsi in urceum
neque illic calidum exbibit in prandium.
Pal. Neque tu bibisti? **Lvc.** Di me perdant, si bibi,
si bibere potui. **Pal.** Quid iam? **Lvc.** Quia enim obsorbui;
nam nimis calebat, amburebat gutturem.
Pal. Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.
bono subpromo et promo cellam creditam.
Lvcr. Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita:
quoniam aemulari non licet, nunc invides.
Pal. Eho an umquam prompsit antehac? responde,
scelus.
atque ut tu scire possis, <ego> dico tibi:
si falsa dices, Lucrio, excruciabere.
Lvcr. Ita vero? ut tu ipse me dixisse delices,
post <e> sagina ego eiciar cellaria,
ut tibi, si promptes, alium subpromum pares.
Pal. Non edepol faciam. age eloquere audacter mihi.
Lvcr. Numquam edepol vidi promere. verum hoc erat:
mihi imperabat, ego promebam postea.
Pal. Hoc illi crebro capite sistebant cadi.
Lvcr. Non hercle tam istoc valide cassabant cadi;
sed in cella erat paulum nimis loculi lubrici,
ibi erat bilibris aula sic propter cados,
ea saepe deciens complebatur: vidi eam
plenam atque inanem fieri, plenam maxume;
ubi bacchabatur aula, cassabant cadi.
Pal. Abi, abi intro iam. vos in cella vinaria
bacchanal facitis. iam hercle ego erum adducam a foro.
Lvcr. Perii, excruciabit me erus, domum si venerit,
quom haec facta scibit, quia sibi non dixerim.
fugiam hercle aliquo atque hoc in diem extollam malum.

ne dixeritis, obsecro, huic, vostram fidem.
Pal. Quo te agis? **Lvcr.** Missus sum aliquo: iam huc revenero.
Pal. Quis misit? **Lvcr.** Philocomasium. **Pal.** Abi, actutum redi.
Lvcr. Quaeso tamen tu meam partem, infortunium
si dividetur, me absente accipito tamen.—
Pal. Modo intellexi quam rem mulier gesserit:
quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suom
foras ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.
sed Periplectomenus quam ei mandavi mulierem
nimis lepida forma ducit. di hercle hanc rem adiuvant.
quam digne ornata incedit, haud meretricie.
lepide hoc succedit sub manus negotium.

III.iii

Periplectomenvs Rem omnem tibi, Acroteleutium, tibique una, Milphidippa,
domi demonstravi in ordine. hanc fabricam fallaciasque
minus si tenetis, denuo volo percipiatis plane;
satis si intellegitis, aliud est quod potius fabulemur.
Acroteleevtivm Stultitia atque insipientia mea istaec sit, <mi patrone,>
me ire in opus alienum aut ibi meam operam pollicitari,
si ea in opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta.
Per. At melius est monerier. **Acr.** Meretricem commoneri,
quam sane magni referat, nihil clam est. quin egomet ultro,
postquam adbibere auris meae tuae oram orationis,
tibi dixi, miles quem ad modum potis sit deasciari.
Per. At nemo solus satis sapit. nam ego multos saepe vidi
regionem fugere consili prius quam repertam haberent.
Acr. Si quid faciendum est mulieri male atque malitiose,
ea sibi immortalis memoriast meminisse et sempiterna;
sin bene quid aut fideliter faciundum eisdem veniat,
obliviosae extempulo fiunt, meminisse nequeunt.
Per. Ergo istuc metuo, quom venit vobis faciundum utrumque:
nam id proderit mihi, militi male quod facietis ambae.
Acr. Dum nescientes quod bonum faciamus, ne formida.

Per. Mala mulier mers est. **Acr.** Ne pave, peioribus conveniunt.
Per. Ita vos decet. consequimini. **Pal.** Cesso ego illis obviam ire?
venire salvom gaudeo, lepide hercle ornatus incedis.
Per. Bene opportuneque obviam es, Palaestrio. em tibi adsunt
quas me iussisti adducere et quo ornatu. **Pal.** eu, noster esto.
Palaestrio Acroteleutium salutat. **Acr.** Quis hic amabo est,
qui tam pro nota nominat me? **Per.** Hic noster architectust.
Acr. Salve, architecte. **Pal.** Salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te
oneravit praeceptis? **Per.** Probe meditatam utramque duco.
Pal. Audire cupio, quem ad modum; ne quid peccetis paveo.
Per. Ad tua praecepta de meo nihil his novom adposivi.
Acr. Nempe ludificari militem tuom erum vis? **Pal.** Exlocuta es.
Acr. Lepide et sapienter, commode et facete res paratast.
Pal. Atque huius uxorem volo <te esse>
adsimulare. **Acr.** Fiet.
Pal. Quasi militi animum adieceris, simulare. **Acr.** Sic futurum est.
Pal. Quasique ea res per me interpretem et tuam ancillam ei curetur.
Acr. Bonus vates poteras esse, nam quae sunt futura dicis.
Pal. Quasique anulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
quem ego militi <porro> darem tuis verbis. **Acr.** Vera dicis.
Per. Quid istis nunc memoratis opust quae
commeminere? **Acr.** Meliust.
nam, mi patrone, hoc cogitato, ubi probus est architectus,
bene lineatam si semel carinam conlocavit,
facile esse navem facere, ubi fundata, constitutast.
nunc haec carina satis probe fundata, bene statutast,
atque architecto adsunt fabri ad eam rem haud imperiti.
si non nos materiarius remoratur, quod opus qui det
(novi indolem nostri ingeni), cito erit parata navis.
Pal. Nempe tu novisti militem meum erum? **Acr.** Rogare mirumst.
populi odium quidni noverim, magnidicum, cincinnatum,

moechum unguentatum. **Pal.** Num ille te nam novit? **Acr.** Numquam vidit:
qui noverit me quis ego sim? **Pal.** Nimis lepide fabulare;
eo ~potiuerim lepidius pol fieri. **Acr.** Potin ut hominem
mihi des, quiescas cetera? ni ludificata lepide
ero, culpam omnem in me imponito. **Pal.** Age igitur intro abite,
insistite hoc negotium sapienter. **Acr.** Alia cura.
Pal. Age, Periplectomene, has nunciam duc intro; ego ad forum illum
conveniam atque illi hunc anulum dabo, atque praedicabo
a tua uxore mihi datum esse eamque illum deperire.
hanc ad nos, quom extemplo a foro veniemus, mittitote,
quasi clanculum ad <eum> missa sit. **Per.** Faciemus. alia cura.
Pal. Vos modo curate, ego illum probe iam oneratum huc acciebo.—
Per. Bene ambula, bene rem geras. egone hoc si efficiam plane,
ut concubinam militis meus hospes habeat hodie
atque hinc Athenas avehat, <si> hodie hunc dolum dolamus,
quid tibi ego mittam muneris! **Acr.** Datne ab se mulier operam?
Per. Lepidissume et compsissume. **Acr.** Confido confuturum.
ubi facta erit conlatio nostrarum malitiarum,
haud vereor ne nos subdola perfidia pervincamur.
Per. Abeamus ergo intro, haec uti meditemur cogitate,
ut accurate et commode hoc quod agendumst exsequamur,
ne quid, ubi miles venerit, titubetur. **Acr.** Tu morare.—

ACTVS IV

IV.i
Pyrgopolinices Volup est, quod agas, si id procedit lepide at<que ex>
sententia;
nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
ut latrones quos conduxi hinc ad Seleucum duceret,
qui eius regnum tutarentur, mihi dum fieret otium
Palaestrio Quin tu tuam rem cura potius quam Seleuci, quae

tibi
condicio nova et luculenta fertur per me interpretem.
Pyrg. Immo omnis res posteriores pono atque operam do tibi.
loquere: auris meas profecto dedo in dicionem tuam.
Pal. Circumspice dum, ne quis nostro hic auceps sermoni siet.
nam hoc negoti clandestino ut agerem mandatumst mihi.
Pyrg. Nemo adest. **Pal.** Hunc arrabonem amoris primum a me accipe.
Pyrg. Quid hic? unde est? **Pal.** A luculenta atque festiva femina,
quae te amat tuamque expetessit pulcram pulcritudinem;
eius nunc mi anulum ad te ancilla porro ut deferrem dedit.
Pyrg. Quid ea? ingenuan an festuca facta e serva liberast?
Pal. Vah, egone ut ad te ab libertina esse auderem internuntius,
qui ingenuis satis responsare nequeas quae cupiunt tui?
Pyrg. Nuptan est an vidua? **Pal.** Et nupta et vidua. **Pyrg.** Quo pacto potis
nupta et vidua esse eadem? **Pal.** Quia adulescens nuptast cum sene.
Pyrg. Euge. **Pal.** Lepida et liberali formast. **Pyrg.** Cave mendacium.
Pal. Ad tuam formam illa una dignast. **Pyrg.** Hercle pulchram praedicas.
sed quis east? **Pal.** Senis huius uxor Periplectomeni ex proxumo;
ea demoritur te atque ab illo cupit abire: odit senem.
nunc te orare atque obsecrare iussit, ut eam copiam
sibi potestatemque facias. **Pyrg.** Cupio hercle equidem, si illa volt.
Pal. Quae cupit? **Pyrg.** Quid illa faciemus concubina, quae domist?
Pal. Quin tu illam iube abs te abire quo lubet: sicut soror
eius huc gemina venit Ephesum et mater, accersuntque eam.
Pyrg. Eho tu, an venit Ephesum mater eius? **Pal.** Aiunt qui sciunt.
Pyrg. Hercle occasionem lepidam, ut mulierem excludam foras.
Pal. Immo vin tu lepide facere? **Pyrg.** Loquere et consilium

cedo.
Pal. Vin tu illam actutum amovere, a te ut abeat per gratiam?
Pyrg. Cupio. **Pal.** Tum te hoc facere oportet. tibi divitiarum adfatimst:
iube sibi aurum atque ornamenta, quae illi instruxti mulieri,
dono habere, auferre * abs te quo lubeat sibi.
Pyrg. Placet ut dicis; sed ne <et> istam amittam et haec mutet fidem
vide modo. **Pal.** Vah delicatu's, quae te tamquam oculos amet.
Pyrg. Venus me amat. **Pal.** St tace, aperitur foris, concede huc clanculum.
haec celox illiust, quae hinc egreditur, internuntia,
[**Pyrg.** Quae haec celox? **Pal.** Ancillula illiust, quae hinc egreditur foras.]
quae anulum istunc attulit quem tibi dedi. **Pyrg.** Edepol haec quidem
bellulast. **Pal.** Pithecium haec est prae illa et spinturnicium.
viden tu illam oculis venaturam facere atque aucupium auribus?

IV.ii

Milphidippa Iam est ante aedis circus ubi sunt ludi faciundi mihi.
dissimulabo, hos quasi non videam neque esse hic etiamdum sciam.
Pyrg. Tace, subauscultemus ecquid de me fiat mentio.
Milph. Numquis nam hic prope adest qui rem alienam potius curet quam suam,
qui aucupet me quid agam, qui de vesperi vivat suo?
eos nunc homines metuo, mihi ne obsint neve opstent uspiam,
domo si bitat, dum huc transbitat, quae huius cupiens corporist,
quae amat hunc hominem nimium lepidum et nimia pulchritudine,
militem Pyrgopolynicem. **Pyrg.** Satin haec quoque me deperit?
meam laudat speciem. edepol huius sermo haud cinerem

quaeritat.
Pal. Quo argumento? **Pyrg.** Quia enim loquitur laute et minime sordide.
Pal. Quippini? istaec de te loquitur: nihil attrectat sordidi.
Pyrg. Tum autem illa ipsa est nimium lepida nimisque nitida femina.
hercle vero iam adlubescit primulum, Palaestrio.
Pal. Priusne quam illam oculis tuis <videas>? **Pyrg.** Video id quod credo tibi.
tum haec celocula autem absentem subigit me ut amem. **Pal.** Hercle hanc quidem
nil tu amassis; mi haec desponsast: tibi si illa hodie nupserit,
ego hanc continuo uxorem ducam. **Pyrg.** Quid ergo hanc dubitas conloqui?
Pal. Sequere hac me ergo. **Pyrg.** Pedisequos tibi sum. **Milph.** Vtinam, cuius causa foras
sum egressa, <eius> conveniundi mihi potestas evenat.
Pal. Erit, et tibi exoptatum optinget, bonum habe animum, ne formida;
homo quidamst qui scit, quod quaeris ubi sit. **Milph.** Quem ego hic audivi?
Pal. Socium tuorum conciliorum et participem consiliorum.
Milph. Tum pol ego id quod celo hau celo. **Pal.** Immo et celas et non celas.
Milph. Quo argumento? **Pal.** Infidos celas: ego sum tibi firme fidus.
Milph. Cedo signum, si harunc Baccharum es. **Pal.** Amat mulier quaedam quendam.
Milph. Pol istuc quidem multae. **Pal.** At non multae de digito donum mittunt.
Milph. Enim cognovi nunc, fecisti modo mi ex proclivo planum.
sed hic numquis adest? **Pal.** Vel adest vel non. **Milph.** Cedo te mihi solae solum.
Pal. Brevin an longinquo sermoni? **Milph.** Tribus verbis. **Pal.** Iam ad te redeo.

Pyrg. Quid ego? hic astabo tantisper cum hac forma et factis frustra?
Pal. Patere atque asta, tibi ego hanc do
operam. **Pyrg.** Propera,
<expecta>ndo excrucior.
Pal. Pedetemptim (tu hoc scis) tractari satiust hasce huius modi mercis.
Pyrg. Age age ut tibi maxume concinnumst. **Pal.** Nullumst hoc stolidius
saxum.
redeo ad te. quid me voluisti? **Milph.** Quo pacto hoc Ilium accedi
velis, ut ferrem abs te consilium. **Pal.** Quasi hunc depereat—**Milph.** Teneo
istuc.
Pal. Conlaudato formam et faciem et virtutis commemorato.
Milph. Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi uti dudum iam demonstravi.
Pal. Tu cetera cura et contempla et de meis venator verbis.
Pyrg. Aliquam mihi partem hodie operae des denique, tandem ades,
remeligo.
Pa. Adsum, impera, si quid vis. **Py.** Quid illaec narrat
tibi? **Pa.**
Lamentari
ait illam, miseram cruciari et lacrimantem se adflictare,
quia tis egeat, quia te careat. ob eam rem huc ad te missast.
Pyrg. Iube adire. **Pal.** At scin quid tu facias? facito fastidi plenum,
quasi non lubeat; me inclamato, quia sic te volgo
volgem.
Pyrg. Memini et praeceptis parebo. **Pal.** Vocon ergo hanc quae te quaerit?
Pyrg. Adeat, si quid volt. **Pal.** Si quid vis, adi,
mulier. **Mil.** Pulcher,
salve.
Pyrg. Meum cognomentum commemoravit. di tibi dent quaecumque optes.
Milph. Tecum aetatem exigere ut liceat—**Pyrg.** Nimium optas. **Milph.** Non
me dico,
sed eram meam, quae te demoritur. **Pyrg.** Multae aliae idem istuc
cupiunt,

quibus copia non est. **Milph.** Ecastor haud mirum, si te habes carum,
hominem tam pulchrum et praeclarum virtute et forma <et> factis.
deus dignior fuit quisquam homo qui esset? **Pal.** Non hercle humanust ergo—
nam volturio plus humani credo est. **Pyrg.** Magnum me faciam
nunc quom illaec me sic conlaudat. **Pal.** Viden tu ignavum, ut sese infert?
quin tu huic responde, haec illaec est ab illa quam dudum <dixi>.
Pyrg. Qua ab illarum? nam ita me occursant multae: meminisse haud possum.
Milph. Ab illa quae digitos despoliat suos et tuos digitos decorat.
nam hunc anulum ab tui cupienti huic detuli, hic <ad te> porro.
Pyrg. Quid nunc tibi vis, mulier? memora. **Milph.** Vt quae te cupit, eam ne spernas,
quae per tuam nunc vitam vivit: sit necne sit, spes in te uno est.
Pyrg. Quid nunc volt? **Mil.** Te compellare et complecti et contrectare.
nam nisi tu illi fers suppetias, iam illa animum despondebit.
age, mi Achilles, fiat quod te oro, serva illam pulchram pulchre,
exprome benignum ex te ingenium, urbicape, occisor regum.
Pyrg. Eu hercle odiosas res. quotiens hoc tibi, verbero, ego interdixi,
meam ne sic volgo pollicitere operam? **Pal.** Audin tu, mulier?
dixi hoc tibi dudum, et nunc dico: nisi huic verri adfertur merces,
non hic suo seminio quemquam porclenam impertiturust.
Milph. Dabitur quantum ipsus preti poscet. **Pal.** Talentum Philippi huic opus auri est;
minus ab nemine accipiet. **Milph.** Eu ecastor nimis vilest tandem.
Pyrg. Non mihi avaritia umquam innatast: satis habeo

divitiarum,
plus mi auri mille est modiorum Philippi. **Pal.** Praeter thensauros.
tum argenti montes, non massas habet, Aetna mons non aeque altos. ~
Milph. Eu ecastor hominem periurum. **Pal.** Vt ludo? **Milph.** Quid ego? ut sublecto?
sed amabo, mitte me actutum. **Pal.** Quin tu huic respondes aliquid,
aut facturum aut non facturum? **Milph.** Quid illam miseram animi excrucias,
quae numquam male de te meritast? **Pyrg.** Iube eampse exire huc ad nos.
dic me omnia quae volt facturum. **Milph.** Facis nunc ut <te> facere aequom,
quom, quae te volt, eandem tu vis, **Pal.** Non insulsum huic ingenium.
Milph. Quomque me oratricem haud sprevisti sistique exorare ex te.
quid est? ut ludo? **Pal.** Nequeo hercle equidem risu meo moderari. **Milph.** *
ob eam causam huc abs te avorti. **Pyrg.** Non edepol tu scis, mulier,
quantum ego honorem nunc illi habeo. **Milph.** Scio, et istuc illi dicam.
Pal. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. **Mil.** Pol istuc tibi credo.
Pal. Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnatis fecit,
et pueri annos octingentos vivont. **Milph.** Vae tibi, nugator.
Pyrg. Quin mille annorum perpetuo vivont, ab saeclo ad saeclum.
Pal. Eo minus dixi, ne haec censeret me advorsum se mentiri.
Milph. Perii, quot hic ipse annos vivet, cuius filii tam diu vivont?
Pyrg. Postriduo natus sum ego, mulier, quam Iuppiter ex Ope natust.
Pal. Si hic pridie natus foret quam ille est, hic haberet regnum in caelo.
Milph. Iam iam sat, amabo, est. sinite abeam, si possum, viva a vobis.

Pal. Quin ergo abis, quando responsumst? **Milph.** Ibo atque illam huc adducam,
propter <quam> opera est mihi. numquid vis? **Pyrg.** Ne magis sim pulcher quam sum,
ita me mea forma habet sollicitum. **Pal.** Quid hic nunc stas? quin abis? **Milph.** Abeo.
Pal. Atque adeo, audin [tu]? dicito docte et cordate, ut cor ei saliat—
Philocomasio dic, si est istic, domum ut transeat: hunc hic esse.
Milph. Hic cum <mea> era est, <hinc> clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.
Pal. Lepide factumst: iam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro.
Milph. Remorare, abeo.—**Pal.** Neque te remoror neque tango neque te—taceo.
Pyrg. Iube maturare illam exire huc. iam istic rei praevortemur.

IV.iii

Pyrg. Quid nunc mi es auctor ut faciam, Palaestrio,
de concubina? nam nullo pacto potest
prius haec in aedis recipi quam illam amiserim.
Pal. Quid me consultas quid agas? dixi equidem tibi
quo id pacto fieri possit clementissime.
aurum atque vestem muliebrem omnem habeat sibi,
quae illi instruxisti: sumat, habeat, auferat;
dicasque tempus maxume esse, ut eat domum:
sororem geminam adesse et matrem dicito,
quibus concomitata recte deveniat domum.
Pyrg. Qui tu scis eas adesse? **Pal.** Quia oculis meis
vidi hic sororem esse eius. **Pyrg.** Convenitne eam?
Pal. Convenit. **Pyrg.** Ecquid fortis visast? **Pal.** Omnia
vis optinere. **Pyrg.** Vbi matrem esse aiebat soror?
Pal. Cubare in navi lippam atque oculis turgidis
nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
is ad hos nauclerus hospitio devortitur.
Pyrg. Quid is? ecquid fortis? **Pal.** Abi sis hinc, nam tu quidem

ad equas fuisti scitus admissarius,
qui consectare qua maris qua feminas.
hoc age nunc. **Pyrg.** Istuc quod das consilium mihi,
te cum illa verba facere de ista re volo;
nam cum illa sane congruos sermo tibi.
Pal. Qui potius quam tute adeas, tuam rem tute agas?
dicas uxorem tibi necessum ducere;
cognatos persuadere, amicos cogere.
Pyrg. Itan tu censes? **Pal.** Quid ego ni ita censeam?
Pyrg. Ibo igitur intro. tu hic ante aedis interim
speculare, ut, ubi illaec prodeat, me provoces.
Pal. Tu modo istuc cura quod agis. **Pyrg.** Curatum id quidemst.
quin si voluntate nolet, vi extrudam foras.
Pal. Istuc cave faxis; quin potius per gratiam
bonam abeat abs te. atque illaec quae dixi dato,
aurum, ornamenta quae illi instruxisti ferat.
Pyrg. Cupio hercle. **Pal.** Credo te facile impetrassere.
sed abi intro. noli stare. **Pyrg.** Tibi sum oboediens.—
Pal. Numquid videtur demutare alio atque uti
dixi esse vobis dudum hunc moechum militem?
nunc ad me ut veniat usust Acroteleutium aut
ancillula eius aut Pleusicles. pro Iuppiter,
satine ut Commoditas usquequaque me adiuvat?
nam quos videre exoptabam me maxume,
una exeuntis video hinc e proxumo.

IV.iv

Acroteleutivm Sequimini, simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.
Milphidippa Neminem pol video, nisi hunc quem volumus conventum. **Pal.** Et
ego vos.
Milph. Quid agis, noster architecte? **Pal.** Egone architectus? vah.
Milph. Quid est?
Pal. Quia enim non sum dignus prae te, ut figam palum in parietem.
Acr. Heia vero. **Pal.** Nimis facete nimisque facunde malast.
ut lepide deruncinavit militem. **Milph.** At etiam parum.
Pal. Bono animo es: negotium omne iam succedit sub manus;

vos modo porro, ut occepistis, date operam adiutabilem.
nam ipse miles concubinam intro abiit oratum suam,
ab se ut abeat cum sorore et matre Athenas. **Plevsicles** Eu, probe.
Pal. Quin etiam aurum atque ornamenta, quae ipse instruxit, mulieri
omnia dat dono, a se ut abeat: ita ego consilium dedi.
Plevs. Facile istuc quidemst, si et illa volt et ille autem cupit.
Pal. Non tu scis, quom ex alto puteo sursum ad summum escenderis,
maxumum periclum inde esse ab summo ne rusum cadas?
nunc haec res apud summum puteum geritur: si praesenserit
miles, nihil ecferri poterit huius: nunc cum maxume
opust dolis: domi esse ad eam rem video silvai satis,
mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, sextus senex;
quod apud nos fallaciarum sex situmst, certo scio
oppidum quodvis, si detur, posse expugnari dolis.
date modo operam. **Acr.** Id nos ad te, si quid velles, venimus.
Pal. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciam.
Acr. Impetrabis, imperator, quod ego potero, quod voles.
Pal. Militem lepide, et facete <et> laute ludificarier
volo. **Acr.** Voluptatem mecastor mi imperas. **Pal.** Scin quem ad modum?
Acr. Nempe ut adsimulem me amore istius
differri. **Pal.** Tenes.
Acr. Quasique istius causa amoris ex hoc matrimonio
abierim, cupiens istius nuptiarum. **Pal.** Omne ordine.
nisi modo unum hoc: hasce esse aedis dicas dotalis tuas,
hinc senem aps te abiisse, postquam feceris divortium:
ne ille mox vereatur intro ire in alienam domum.
Acr. Bene mones. **Pal.** Sed ubi ille exierit intus, istinc te procul
ita volo adsimulare, prae illius forma quasi spernas tuam
quasique eius opulentitatem reverearis, et simul
formam, amoenitatem illius, faciem, pulchritudinem
conlaudato. satin praeceptumst? **Acr.** Teneo. satinest, si tibi
meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
Pal. Sat habeo. nunc tibi vicissim quae imperabo ea discito.

quom extemplo hoc erit factum, ubi intro haec abierit, ibi tu ilico
facito uti venias ornatu huc ad nos nauclerico;
causeam habeas ferrugineam, et scutulam ob oculos laneam,
palliolum habeas ferrugineum (nam is colos thalassicust),
id conexum in umero laevo, exfafillato bracchio,
praecinctus aliqui: adsimulato quasi gubernator sies;
atque apud hunc senem omnia haec sunt, nam is piscatores habet.
Plevs. Quid? ubi ero exornatus quin tu dicis quid facturus sim?
Pal. Huc venito et matris verbis Philocomasium arcessito,
ut, si itura sit Athenas, eat tecum ad portum cito,
atque ut iubeat ferri in navim si quid imponi velit.
nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.
Plevs. Satis placet pictura. perge. **Pal.** Ille extemplo illam hortabitur
ut eat, ut properet, ne morae sit matri. **Plevs.** Multimodis sapis.
Pal. Ego illi dicam, ut me adiutorem, qui onus feram ad portum, roget.
ille iubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo, ut tu scias,
prorsum Athenas protinus abibo tecum. **Plevs.** Atque ubi illo veneris,
triduom servire numquam te, quin liber sis, sinam.
Pal. Abi cito atque orna te. **Plevs.** Numquid aliud? **Pal.** Haec ut
meminer is.
Plevs. Abeo.—**Pal.** Et vos abite hinc intro actutum; nam illum huc sat scio
iam exiturum esse intus. **Acr.** Celebre apud nos imperium tuomst.—
Pal. Agite abscedite ergo. ecce autem commodum aperitur foris.
hilarus exit: impetravit. inhiat quod nusquam est miser.

IV.v

Pyrgopolinices Quod volui ut volui impetravi, per amicitiam et gratiam,
a Philocomasio. **Pal.** Quid tam intus fuisse te dicam diu?

Pyrg. Numquam ego me tam sensi amari quam nunc ab illa muliere.
Pal. Quid iam? **Pyrg.** Vt multa verba feci, ut lenta materies fuit.
verum postremo impetravi ut volui: donavi dedi
quae voluit, quae postulavit; <te> quoque <ei> dono dedi.
Pal. Etiam me? quo modo ego vivam sine te? **Pyrg.** Age, animo bono <es>,
eidem ego te illim liberabo. nam si possem ullo modo
impetrare ut abiret, ne te abduceret, operam dedi;
verum oppressit. **Pal.** Deos sperabo teque. postremo tamen
etsi istuc mi acerbumst, quia ero te carendum est optimo,
saltem id volup est, quom ex virtute formae evenit tibi
mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi.
Pyrg. Quid opust verbis? libertatem tibi ego et divitias dabo,
si impetras. **Pal.** Reddam impetratum. **Pyrg.** At gestio. **Pal.** At modice
decet:
moderare animo, ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

IV.vi

Milphidippa Era, eccum praesto
militem. **Acroteleutivm** Vbi est? **Milph.**
Ad laevam. **Acr.** Video.
Milph. Aspicito limis [oculis], ne ille nos se sentiat videre.
Acr. Video. edepol nunc nos tempus est malas peioris fieri.
Milph. Tuomst principium. **Acr.** Obsecro, tute ipsum convenisti?
ne parce vocem, ut audiat. **Milph.** Cum ipso pol sum locuta,
placide, ipsi dum libitum est mihi, otiose, meo arbitratu [ut volui].
Pyrg. Audin quae loquitur? **Pal.** Audio. quam laeta est, quia ted adiit.
Acr. O, fortunata mulier es. **Pyrg.** Vt amari
videor. **Pal.** Dignu's.
Acr. Permirum ecastor praedicas, te adiisse atque exorasse;
per epistulam aut per nuntium, quasi regem, adiri eum aiunt.
Milph. Namque edepol vix fuit copia adeundi atque

impetrandi.
Pal. Vt tu inclitu's apud mulieres. **Pyrg.** Patiar, quando ita Venus volt.
Acr. Veneri pol habeo gratiam, eandemque et oro et quaeso,
ut eius mihi sit copia quem amo quemque expetesso
benignusque erga me <ut> siet, quod cupiam ne gravetur.
Milph. Spero ita futurum, quamquam illum multae sibi expetessunt:
ille illas spernit segregat ab se omnis, extra te unam.
Acr. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosust,
ne oculi eius sententiam mutent, ubi viderit me,
atque eius elegantia meam extemplo speciem spernat.
Milph. Non faciet, bonum animum habe. ~ **Pyrg.** Vt ipsa se contemnit.
Acr. Metuo, ne praedicatio tua nunc meam formam exsuperet.
Milph. Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.
Acr. Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar
atque obsecrabo; alio modo, si non quibo impetrare,
consciscam letum: vivere sine illo scio me non posse.
Pyrg. Prohibendam mortem mulieri video.
adibon? **Pal.** Minime;
nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere:
sine ultro veniat; quaeritet, desideret, exspectet
sine: perdere istam gloriam vis, quam habes? cave sis faxis.
nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
tibi et Phaoni Lesbio, tam mulier se ut amaret.
Acr. Eo intro, aut tu illum huc evoca foras, mea Milphidippa.
Milph. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. **Acr.** Durare nequeo,
quin eam intro. **Milph.** Occlusae sunt
foris. **Acr.** Exfringam. **Milph.** Sana non es.
Acr. Si amavit umquam aut si parem sapientiam habet ac formam,
per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.
Pal. Vt, quaeso, amore perditast tuo misera. **Pyrg.** Mutuom fit.
Pal. Tace, ne audiat. **Milph.** Quid astitisti obstupida? cur non pultas?

Acr. Quia non est intus quem ego volo. **Milph.** Qui scis? **Acr.** Scio pol ego, olfacio;
nam odore nasum sentiat, si intus sit. **Pal.** Hariolatur.
Pyrg. Quia me amat, propterea Venus fecit eam ut divinaret.
Acr. Nescio ubi hic prope adest quem expeto videre: olet profecto.
Pyrg. Naso pol iam haec quidem plus videt quam oculis. **Pal.** Caeca amore est.
Acr. Tene me obsecro. **Mil.** Quor? **Acr.** Ne cadam. **Milph.** Quid ita? **Acr.** Quia stare nequeo,
ita animus per oculos meos <meus> defit. **Milph.** Militem pol
tu aspexisti. **Acr.** Ita. **Milph.** Non video. ubi est? **Acr.** Videres pol, si amares.
Milph. Non edepol tu illum magis amas, quam ego amem, si per te liceat.
Pal. Omnes profecto mulieres te amant, ut quaeque aspexit.
Pyrg. Nescio, tu ex me hoc audiveris an non: nepos sum Veneris.
Acr. Mea Milphidippa, adi obsecro et congredere. **Pyrg.** Vt me veretur.
Pal. Illa ad nos pergit. **Mil.** Vos volo. **Pyrg.** Et nos te. **Mil.** Vt iussisti,
eram meam eduxi foras. **Pyrg.** Video. **Milph.** Iube ergo adire.
Pyrg. Induxi in animum, ne oderim item ut alias, quando orasti.
Milph. Verbum edepol facere non potis, si accesserit prope ad te.
dum te obtuetur, interim linguam oculi praeciderunt.
Pyrg. Levandum morbum mulieri video. **Mil.** Vt tremit atque extimuit,
postquam te aspexit. **Pyrg.** Viri quoque armati idem istuc faciunt,
ne tu mirere eius mulierem. sed quid <illa> volt me facere?
Milph. Ad se ut eas: tecum vivere volt atque aetatem exigere.
Pyrg. Egon ad illam eam, quae nupta sit? vir eius me deprehendat.
Milph. Quin tua causa exegit virum ab se. **Pyrg.** Qui id facere potuit?

Mil. Quia aedis dotalis huius sunt. **Pyrg.** Itane? **Mil.** Ita pol. **Pyrg.**
Iube domum ire.
iam ego illi ero. **Milph.** Vide ne sies in exspectatione,
ne illam animi excrucies. **Pyrg.** Non ero profecto.
abite. **Mil.**
Abimus.—
Pyrg. Sed quid ego video? **Pal.** Quid vides? **Pyrg.** Nescio quis eccum
incedit
ornatu quidem thalassico. **Pal.** It ad nos, volt te profecto.
nauclerus hic quidem est. **Pyrg.** Videlicet accersit hanc
iam. **Pal.** Credo.

IV.vii

Plevsicles Alium alio pacto propter amorem ni sciam
fecisse multa nequiter, verear magis
me amoris causa hoc ornatu incedere.
verum quom multos multa admisse acceperim
inhonesta propter amorem atque aliena a bonis:
mitto iam, ut occidi Achilles civis passus est—
sed eccum Palaestrionem, stat cum milite:
oratio alio mihi demutandast mea.
mulier profecto natast ex ipsa Mora;
nam quaevis alia quae morast aeque, mora
minor ea videtur quam quae propter mulieremst.
hoc adeo fieri credo consuetudine.
nam ego hanc accerso Philocomasium. sed fores
pultabo. heus, ecquis hic est? **Pal.** Adulescens, quid est?
quid vis? quid pultas? **Plevs.** Philocomasium quaerito.
a matre illius venio. si iturast, eat.
omnis moratur: navim cupimus solvere.
Pyrg. Iam dudum res paratast. i, Palaestrio,
aurum, ornamenta, vestem, pretiosa omnia
duc adiutores tecum ad navim qui ferant.
omnia conposita sunt quae donavi: auferat.
Pal. Eo.—**Plevs.** Quaeso hercle propera. **Py.** Non morabitur.
quid istuc, quaeso? quid oculo factumst tuo?
Plevs. Habeo equidem hercle oculum. **Pyrg.** At laevom dico. **Plevs.**
Eloquar.
maris causa hercle hoc ego oculo utor minus,

nam si abstinuissem amare, tamquam hoc uterer.
sed nimis morantur me diu. **Pyrg.** Eccos exeunt.

IV.viii

Pal. Quid modi flendo quaeso hodie facies? **Philocomasivm** Quid ego ni fleam?
ubi pulcherrume egi aetatem, abeo. **Pal.** Em hominem tibi,
qui a matre et sorore venit. **Phil.** Video. **Pyrg.** Audin, Palaestrio?
Pal. Quid vis? **Pyrg.** Quin tu iubes ecferri omnia quae isti dedi?
Plevs. Philocomasium, salve. **Phil.** Et tu salve. **Plevs.** Materque et soror
tibi salutem me iusserunt dicere. **Phil.** Salvae sient.
Plevs. Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent;
nam matri oculi si valerent, mecum venissent simul.
Phil. Ibo; quamquam invita facio, impietas sit nisi eam. **Plevs.** Sapis.
Pyrg. Si non mecum aetatem egisset, hodie stulta viveret.
Phil. Istuc crucior, a viro me tali abalienarier,
nam tu quemvis potis es facere ut afluat facetiis;
et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
eam nobilitatem amittendam video. **Pyrg.** Ne fle. **Phil.** Non queo,
quom te video. **Pyrg.** Habe bonum animum. **Phil.** Scio ego quid doleat mihi.
Pal. Nam nil miror, si libenter, Philocomasium, hic eras,
<si> forma huius, mores, virtus, animum attinuere hic tuom,
quom ego servos quando aspicio hunc, lacrumo quia diiungimur.
Phil. Obsecro licet complecti prius quam proficisco? **Pyrg.** Licet.
Phil. O mi ocule, o mi anime. **Pal.** Obsecro, tene mulierem,
ne adfligatur. **Pyrg.** Quid istuc quaesost? **Pal.** Quia abs te abit, animo male

factum est huic repente miserae. **Pyrg.** Curre intro atque ecferto aquam.
Pal. Nihil aquam moror, quiescat malo. ne interveneris,
quaeso, dum resipiscit. **Pyrg.** Capita inter se nimis nexa hisce habent.
non placet. labra ab labellis aufer, nauta, cave malo.
Plevs. Temptabam spiraret an non. **Pyrg.** Aurem admotam oportuit.
Plevs. Si magis vis, eam omittam. **Pyrg.** Nolo, retine. **Plevs.** At ultro misero.
Pyrg. Exite atque ecferte huc intus omnia quae isti dedi.
Pal. Etiam nunc saluto te, <Lar> familiaris, prius quam eo.
conservi conservaeque omnis, bene valete et vivite,
bene quaeso inter vos dicatis mi med absenti tamen.
Pyrg. Age, Palaestrio, bono animo es. **Pal.** Eheu, nequeo quin fleam,
quom abs te abeam. **Pyrg.** Fer aequo animo. **Pal.** Scio ego quid doleat mihi.
Phil. Sed quid hoc? quae res? quid video? lux, salve *
Plevs. Iam resipisti? * **Phil.** Obsecro, quem amplexa sum
hominem? perii. sumne ego apud me? **Plevs.** Ne time, voluptas mea.
Pyrg. Quid istuc est negoti? **Pal.** Animus hanc modo hic reliquerat.
~ metuoque ut timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.
Pyrg. Quid id est? **Pal.** Nos secundum ferri nunc per urbem haec omnia,
ne quis tibi hoc vitio vortat. **Pyrg.** Mea, non illorum dedi:
parvi ego illos facio. agite, ite cum dis benevolentibus.
Pal. Tua ego hoc causa dico. **Pyrg.** Credo. **Pal.** Iam vale. **Pyrg.** Et tu bene vale.
Pal. Ite cito, iam ego adsequar vos: cum ero pauca volo loqui. —
quamquam alios fideliores semper habuisti tibi
quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium;
et, si ita sententia esset, tibi servire malui
multo, quam alii libertus esse. **Pyrg.** Habe bonum animum.

Pal. Eheu, quom venit mi in mentem, ut mores mutandi sient,
muliebris mores discendi, obliscendi stratiotici.
Pyrg. Fac sis frugi. **Pal.** Iam non possum, amisi omnem lubidinem.
Pyrg. I, sequere illos, ne morere. **Pal.** Bene vale. **Pyrg.** Et tu bene vale.
Pal. Quaeso memineris, si forte liber fieri occeperim
(mittam nuntium ad te), ne me deseras. **Pyrg.** Non est meum.
Pal. Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.
si id facies, tum demum scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.
Pyrg. Scio et perspexi saepe. **Pal.** Verum cum antehac, hodie maxume
scies: immo hodie me tuom factum faxo post dices magis.
Pyrg. Vix reprimor quin te manere iubeam. **Pal.** Cave istuc feceris:
dicent te mendacem nec verum esse, fide nulla esse te,
dicent servorum praeter me esse <hic> fidelem neminem.
nam si honeste censeam te facere posse, suadeam;
verum non potest. cave faxis. **Pyr.** Abi iam. **Pal.** Patiar quidquid est.
Pyrg. Bene vale igitur. **Pal.** Ire meliust strenue.—
Pyrg. Etiam nunc vale.
ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pessumum:
eum fidelem mi esse invenio. cum egomet mecum cogito,
stulte feci qui hunc amisi. ibo hinc intro nunciam
ad amores meos. sed, sensi, hinc sonitum fecerunt foris.

IV.ix

Pver Ne me moneatis, memini ego officium meum,
ego ~ nam conveniam illum, ubi ubi est gentium;
investigabo, operae non parcam meae.
Pyrg. Me quaerit illic. ibo huic puero obviam.
Pver. Ehem, te quaero. salve, vir lepidissime,
cumulate commoditate, praeter ceteros
duo di quem curant. **Pyrg.** Qui duo? **Pver.** Mars et Venus.
Pyrg. Facetum puerum. **Pver.** Intro te ut eas obsecrat,
te volt, te quaerit, teque exspectans expetit.

amanti fer opem. quid stas? quin intro is? **Pyrg.** Eo.—
Pver. Ipsus illic sese iam impedivit in plagas;
paratae insidiae sunt: in statu stat senex,
ut adoriatur moechum, qui formast ferox,
qui omnis se amare credit, quaeque aspexerit
mulier: eum oderunt qua viri qua mulieres.
nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.—

ACTVS V

V.i
Periplectomenvs Ducite istum; si non sequitur, rapite sublimen foras,
facite inter terram atque caelum ut sit <situs>, discindite.
Pyrgopolinices Obsecro hercle, Periplectomene, te. **Per.** Nequiquam hercle
obsecras.
vide ut istic tibi sit acutus, Cario, culter probe.
Cario Quin iamdudum gestit moecho hoc abdomen adimere,
ut ea iam quasi puero in collo pendeant crepundia.
Pyrg. Perii. **Per.** Haud etiam, numero hoc dicis. **Car.** Iamne in
hominem involo?
Per. Immo etiam prius verberetur fustibus. **Car.** Multum quidem.
* * *
Per. Cur es ausus subigitare alienam uxorem, impudens?
Pyrg. Ita me di ament, ultro ventumst ad me. **Per.** Mentitur, feri.
Pyrg. Mane, dum narro. **Per.** Quid cessatis? **Pyrg.** Non licet mihi dicere?
Per. Dic. **Pyrg.** Oratus sum, ad eam ut irem. **Per.** Quor ire ausu's?
em tibi.
Pyrg. Oiei, satis sum verberatus. obsecro. **Car.** Quam mox seco?
Per. Vbi lubet: dispennite hominem divorsum et distendite.
Pyrg. Obsecro hercle te, ut mea verba audias prius quam secat.
Per. Loquere. **Pyrg.** Non volui nec factum est: viduam hercle esse censui,
itaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebat mihi.

Per. Iura te non nociturum esse homini de hac re nemini,
quod tu hodie hic verberatu's aut quod verberabere,
si te salvom hinc amittemus Venerium nepotulum.
Pyrg. Iuro per Iovem et Mavortem, me nociturum nemini,
quod ego hic hodie vapularim, iureque id factum arbitror;
et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Per. Quid si id non faxis? **Pyrg.** Vt vivam semper intestabilis.
Car. Verberetur etiam, postibi amittendum censeo.
Pyrg. Di tibi bene faciant semper, quom advocatus mihi venis.
Car. Ergo des minam auri nobis. **Pyrg.** Quam ob rem? **Car.** Salvis testibus
ut te hodie hinc amittamus Venerium nepotulum;
aliter hinc non ibis, ne sis frustra. **Pyrg.** Dabitur. **Car.** Magis sapis.
de tunica et chlamyde et machaera ne quid speres, non feres.
Car. Verberon etiam, an iam mittis? **Pyrg.** Mitis sum equidem fustibus.
opsecro vos. **Per.** Solvite istunc. **Pyrg.** Gratiam habeo tibi.
Per. Si posthac prehendero ego te hic, carebis testibus.
Pyrg. Causam haud dico. **Per.** Eamus intro, Cario.—
Pyrg. Servos meos
eccos video. Philocomasium iam profecta est? dic mihi.
Servvs Iam dudum. **Pyrg.** Ei mihi. **Ser.** Magis dicas, si scias quod ego scio.
nam ille qui lanam ob oculum habebat <laevom>, nauta non erat.
Pyrg. Quis erat igitur? **Ser.** Philocomasio amator. **Pyrg.** Qui tu scis?
Ser. Scio.
nam postquam porta exierunt, nil cessarunt ilico
osculari atque amplexari inter se. **Pyrg.** Vae misero mihi,
verba mihi data esse video. scelus viri Palaestrio,
is me in hanc inlexit fraudem. iure factum iudico;
si sic aliis moechis fiat, minus hic moechorum siet,
magis metuant, minus has res studeant. eamus ad me. plaudite.

T. MACCI PLAVTI MOSTELLARIA

PERSONAE

TRANIO SERVVS
GRVMIO SERVVS
PHILOLACHES ADVLESCENS
PHILEMATIVM MERETRIX
SCAPHA ANCILLA
CALLIDAMATES ADVLESCENS
DELPHIVM MERETRIX
THEOPROPIDES SENEX
MISARGYRIDES DANISTA
SIMO SENEX
PHANISCVS SERVVS
PINACIVM
SERVI ALII

ARGVMENTVM

Manu misit emptos suos amores Philolaches
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem ut revenit ludificatur Tranio:
Terrifica monstra dicit fieri in aedibus
Et inde pridem emigratum. intervenit
Lucripeta faenus faenerator postulans.
Ludosque rursum fit senex; nam mutuom
Acceptum dicit pignus emptis aedibus.
Requirit quae sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet,
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ACTVS I

I.i

GRVMIO Exi e culina sis foras, mastigia,
qui mi inter patinas exhibes argutias.
egredere, erilis permities, ex aedibus.
ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?
TRANIO quid tibi, malum, hic ante aedis clamitatiost?
an ruri censes te esse? abscede ab aedibus.
abi rus, abi dierecte, abscede ab ianua.
em, hocine volebas? **GR.** Perii. cur me verberas?

TR. Quia vivis. **GR.** Patiar. sine modo adveniat senex.
sine modo venire salvom, quem absentem comes.
TR. Nec veri simile loquere nec verum, frutex,
comesse quemquam ut quisquam absentem possiet.
GR. Tu urbanus vero scurra, deliciae popli,
rus mihi tu obiectas? sane hoc, credo, Tranio,
quod te in pistrinum scis actutum tradier.
cis hercle paucas tempestates, Tranio,
augebis ruri numerum, genus ferratile.
nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
corrumpe erilem adulescentem optumum;
dies noctesque bibite, pergraecamini,
amicas emite liberate, pascite
parasitos, obsonate pollucibiliter.
haecine mandavit tibi, quom peregre hinc it, senex?
hocine modo hic rem curatam offendet suam?
hocine boni esse officium servi existumas,
ut eri sui corrumpat et rem et filium?
nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet;
quo nemo adaeque iuventute ex omni Attica
antehac est habitus parcus nec magis continens,
is nunc in aliam partem palmam possidet.
virtute id factum tua et magisterio tuo.
TR. Quid tibi, malum, me aut quid ego agam curatiost?
an ruri quaeso non sunt, quos cures, bovis?
lubet potare, amare, scorta ducere.
mei tergi facio haec, non tui fiducia.
GR. Quam confidenter loquitur. **TR.** At te Iuppiter
dique omnes perdant, fu, oboluisti alium.
germana inluvies, rusticus, hircus, hara suis,
caeno kopron commixte. **GR.** Quid vis fieri?
non omnes possunt olere unguenta exotica,
si tu oles, neque superiores accumbere
neque tam facetis quam tu vivis victibus.
tu tibi istos habeas turtures piscis avis,
sine me aliato fungi fortunas meas.
tu fortunatu's, ego miser: patiunda sunt.
meum bonum me, te tuom maneat malum.
TR. Quasi invidere mi hoc videre, Grumio,
quia mihi bene est et tibi male est; dignissumumst:
decet me amare et te bubulcitarier,
me victitare pulchre, te miseris modis.
GR. O carnuficium cribrum, quod credo fore,
ita te forabunt patibulatum per vias

stimulis <carnufices>, si huc reveniat senex.
TR. Qui scis, an tibi istuc evenat prius quam mihi?
GR. Quia numquam merui, tu meruisti et nunc meres.
TR. Orationis operam compendi face,
nisi te mala re magna mactari cupis.
GR. Ervom daturin estis, bubus quod feram?
date, si non estis. agite, porro pergite
quoniam occepistis: bibite, pergraecamini,
este, ecfercite vos, saginam caedite.
TR. Tace atque abi rus. ego ire in Piraeum volo,
in vesperum parare piscatum mihi.
ervom tibi aliquis cras faxo ad villam adferat.
quid est? quid tu me nunc optuere, furcifer?
GR. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.
TR. Dum interea sic sit, istuc actutum sino.
GR. Ita est. sed unum hoc scito: nimio celerius
veniet quod noles quam illud, quod cupide petas.
TR. Molestus ne sis nunciam, i rus, te amove.
ne tu [erres] hercle praeterhac mihi non facies moram.
—
GR. Satin abiit neque quod dixi flocci existumat?
pro di immortales, obsecro vostram fidem,
facite, huc ut redeat noster quam primum senex,
triennium qui iam hinc abest, prius quam omnia
periere, et aedis et ager; qui nisi huc redit,
paucorum mensum sunt relictae reliquiae.
nunc rus abibo. nam eccum erilem filium
video, corruptum ex adulescente optumo.—

I.ii
PHILOLACHES Recordatus multum et diu cogitavi
argumentaque in pectus institui multa
ego, atque in meo corde, si est quod mihi cor,
eam rem volutavi et diu disputavi,
hominem cuius rei, quando natus esset,
similem esse arbitrarer simulacrumque habere:
id repperi iam exemplum.
novarum aedium esse arbitror similem ego hominem,
quando natus est. ei rei argumenta dicam.
[atque hoc haud videtur veri simile vobis,
at ego id faciam esse ita ut credatis.
profecto ita esse ut praedico vera vincam.]
atque hoc vosmet ipsi, scio, proinde uti nunc
ego esse autumo, quando dicta audietis

mea, haud aliter id dicetis.
auscultate, argumenta dum dico ad hanc rem:
simul gnaruris vos volo esse hanc rem mecum.
aedes quom extemplo sunt paratae, expolitae,
factae probe examussim,
laudant fabrum atque aedes probant, sibi quisque inde
exemplum expetunt,
sibi quisque similis volt suas, sumptum operam <non>
parcunt suam.
atque ubi illo immigrat nequam homo,
indiligens
cum pigra familia, immundus, instrenuos,
hic iam aedibus vitium additur, bonae cum curantur male;
atque illud saepe fit: tempestas venit,
confringit tegulas imbricesque: ibi
dominus indiligens reddere alias nevolt;
venit imber, perlavit parietes, perpluont,
tigna putefacit, perdit operam fabri:
nequior factus iam est usus aedium.
atque <ea> haud est fabri culpa, sed magna pars
morem hunc induxerunt: si quid nummo sarciri potest,
usque mantant neque id faciunt, donicum
parietes ruont: aedificantur aedes totae denuo.
haec argumenta ego aedificiis dixi; nunc etiam volo
dicere, ut homines aedium esse similis arbitremini.
primumdum parentes fabri liberum sunt:
ei fundamentum substruont liberorum;
extollunt, parant sedulo in firmitatem
et ut in usum boni et in speciem~
poplo sint sibique, haud materiae reparcunt
nec sumptus ibi sumptui esse ducunt;
expoliunt: docent litteras, iura leges,
sumptu suo et labore
nituntur, ut alii sibi esse illorum similis expetant.
ad legionem cum ita <paratos mittunt>, adminiclum eis
danunt
tum iam, aliquem cognatum suom.
eatenus. abeunt a fabris. unum ubi emeritum est stipendium,
igitur tum specimen cernitur, quo eveniat aedificatio.
nam ego ad illud frugi usque et probus fui,
in fabrorum potestate dum fui.
postea quom immigravi ingenium in meum,
perdidi operam fabrorum ilico oppido.
venit ignavia, ea mihi tempestas fuit,

mi adventu suo grandinem [imbremque] attulit;
haec verecundiam mi et virtutis modum
deturbavit detexitque a me ilico;
postilla optigere me neglegens fui.
continuo pro imbre amor advenit [in cor meum],
is usque in pectus permanavit, permadefecit cor meum.
nunc simul res, fides, fama, virtus, decus
deseruerunt: ego sum in usu factus nimio nequior.
atque edepol ita haec tigna umide <iam> putent: non videor mihi
sarcire posse aedes meas, quin totae perpetuae ruant,
cum fundamento perierint nec quisquam esse auxilio queat.
cor dolet, cum scio ut nunc sum atque ut fui,
quo neque industrior de iuventute erat
<quisquam nec clarior >arte gymnastica:
disco, hastis, pila, cursu, armis, equo
victitabam volup,
parsimonia et duritia discipulinae aliis eram,
optumi quique expetebant a me doctrinam sibi.
nunc, postquam nihili sum, id vero meopte ingenio repperi.

I.iii
PHILEMATIVM Iam pridem ecastor frigida non lavi magis lubenter
nec quom me melius, mea Scapha, rear esse deficatam.
SC. Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
fuit. **PHILEM.** Quid ea messis attinet ad meam lavationem?
SC. Nihilo plus quam lavatio tua ad messim. **PHILOL.** O Venus venusta,
haec illa est tempestas mea, mihi quae modestiam omnem
detexit, tectus qua fui; tum mihi Amor et Cupido
in pectus perpluit meum, neque iam umquam optigere possum:
madent iam in corde parietes, periere haec oppido aedis.
PHILEM. Contempla, amabo, mea Scapha, satin haec me vestis deceat.
volo me placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.
SC. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tute es?
non vestem amatores amant [mulieris], sed vestis fartim.
PHILOL. Ita me di ament, lepidast Scapha, sapit scelesta multum.
ut lepide omnes mores tenet sententiasque amantum.

PHILEM. Quid nunc? **SC.** Quid est? **PHILEM.** Quin me aspice et contempla,
    ut haec me deceat.
SC. Virtute formae id evenit, te ut deceat quidquid habeas.
PHILOL. Ergo ob istuc verbum te, Scapha, donabo ego hodie aliqui,
neque patiar te istanc gratiis laudasse, quae placet mi. 175
PHILEM. Nolo ego te adsentari mihi. **SC.** Nimis tu quidem stulta es mulier.
eho, mavis vituperarier falso quam vero extolli?
equidem pol vel falso tamen laudari multo malo,
quam vero culpari aut meam speciem alios inridere. 179-180
PHILEM. Ego verum amo, verum volo dici mihi: mendacem odi. 181
SC. Ita tu me ames, ita Philolaches tuos te amet, ut venusta es.
PHILOL. Quid ais, scelesta? quo modo adiurasti? ita ego istam amarem?
quid istaec me, id cur non additum est? infecta dona facio.
periisti: quod promiseram tibi donum, perdidisti. 185
SC. Equidem pol miror tam catam, tam docilem te et bene doctam
nunc stultam stulte facere. **PHILEM.** Quin mone quaeso, si quid erro.
SC. Tu ecastor erras, quae quidem illum expectes unum atque illi
morem praecipue sic geras atque alios asperneris.
matronae, non meretricium est unum inservire amantem. 190
PHILOL. Pro Iuppiter, nam quod malum versatur meae domi illud?
di deaeque me omnes pessumis exemplis interficiant,
nisi ego illam anum interfecero siti fameque atque algu.
PHILEM. Nolo ego mihi male te, Scapha,
praecipere. **SC.** Stulta es plane,
quae illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem. 195
moneo ego te: te ille deseret aetate et satietate.
PHILEM. Non spero. **SC.** Insperata accidunt magis saepe quam quae speres.
postremo, si dictis nequis perduci, ut vera haec credas

mea dicta, ex factis nosce rem. vides quae sim; et quae fui ante.
nihilo ego quam nunc tu *** amata sum; atque uni modo gessi morem:
qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem commutavit,
reliquit deseruitque me. tibi idem futurum credo.
PHILOL. Vix comprimor, quin involem illi in oculos stimulatrici.
PHILEM. Solam ille me soli sibi suo <sumptu> liberavit:
illi me soli censeo esse oportere opsequentem.
PHILOL. Pro di immortales, mulierem lepidam et pudico ingenio.
bene hercle factum et gaudeo mihi nihil esse huius causa.
SC. Inscita ecastor tu quidem es. **PHILEM.** Quapropter? **SC.** Quae istuc <cures>,
ut te ille amet. **PHILEM.** Cur obsecro non curem? **SC.** Libera es iam.
tu iam quod quaerebas habes: ille te nisi amabit ultro,
id pro tuo capite quod dedit perdiderit tantum argenti.
PHILOL. Perii hercle, ni ego illam pessumis exemplis enicasso.
illa hanc corrumpit mulierem malesuada ~ vitilena.
PHILEM. Numquam ego illi possum gratiam referre ut meritust de me.
Scapha, id tu mihi ne suadeas, ut illum minoris pendam.
SC. At hoc unum facito cogites: si illum inservibis solum
dum tibi nunc haec aetatulast, in senecta male querere.
PHILOL. In anginam ego nunc me velim verti, ut veneficae illi
fauces prehendam atque enicem scelestam stimulatricem.
PHILEM. Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut impetravi,
atque olim, prius quam id extudi, quom illi subblandiebar.
PHILOL. Divi me faciant quod volunt, ni ob istam orationem
te liberasso denuo et ni Scapham enicasso.
SC. Si tibi sat acceptum est fore tibi victum sempiternum
atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
soli gerundum censeo morem et capiundas crines.
PHILEM. Vt fama est homini, exin solet pecuniam invenire.
ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

PHILOL. Siquidem hercle vendundust pater, venibit multo potius,
quam te me vivo umquam sinam egere aut mendicare.
SC. Quid illis futurum est ceteris qui te amant? **PHILEM.** Magis amabunt,
quom <me> videbunt gratiam referre <bene mere>nti.
PHILOL. Vtinam nunc meus emortuos pater ad me nuntietur,
ut ego exheredem meis bonis me faciam atque haec sit heres.
SC. Iam ista quidem absumpta res erit: dies noctesque estur bibitur,
neque quisquam parsimoniam adhibet: sagina plane est.
PHILOL. In te hercle certumst principe ut sim parcus experiri,
nam neque edes quicquam neque bibes apud me his decem diebus.
PHILEM. Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
nec recte si illi dixeris, iam ecastor vapulabis.
PHILOL. Edepol si summo Iovi bovi eo argento sacruficassem,
pro illius capite quod dedi, numquam aeque id bene locassem.
videas eam medullitus me amare. oh, probus homo sum:
quae pro me causam diceret, patronum liberavi.
SC. Video te nihili pendere prae Philolache omnis homines.
nunc, ne eius causa vapulem, tibi potius adsentabor.
[si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum.]
PHILEM. Cedo mi speculum et cum ornamentis arculam actutum, Scapha,
ornata ut sim, quom huc adveniat Philolaches voluptas mea.
SC. Mulier quae se suamque aetatem spernit, speculo ei usus est:
quid opust speculo tibi, quae tute speculo speculum es maxumum?
PHILOL. Ob istuc verbum, ne nequiquam, Scapha, tam lepide dixeris,
dabo aliquid hodie peculi tibi, Philematium mea.
PHILEM. Suo quique loco (viden?) capillus satis compositust commode.
SC. Vbi tu commoda es, capillum commodum esse credito.

PHILOL. Vah, quid illa pote peius quicquam muliere memorarier?
nunc adsentatrix scelesta est, dudum adversatrix erat.
PHILEM. Cedo cerussam. **SC.** Quid cerussa opust nam? **PHILEM.** Qui malas oblinam.
SC. Vna opera ebur atramento candefacere postules.
PHILOL. Lepide dictum de atramento atque ebore. euge, plaudo Scaphae.
PHILEM. Tum tu igitur cedo purpurissum. **SC.** Non do. scita es tu quidem.
nova pictura interpolare vis opus lepidissimum?
non istanc aetatem oportet pigmentum ullum attingere,
neque cerussam neque melinum, neque aliam ullam offuciam.
PHILEM. Cape igitur speculum. **PHILOL.** Ei mihi misero, savium speculo dedit.
nimis velim lapidem, qui ego illi speculo diminuam caput.
SC. Linteum cape atque exterge tibi manus. **PHILEM.** Quid ita, obsecro?
SC. Vt speculum tenuisti, metuo ne olant argentum manus:
ne usquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
PHILOL. Non videor vidisse lenam callidiorem ullam alteras.
ut lepide atque astute in mentem venit de speculo malae.
PHILEM. Etiamne unguentis unguendam censes? **SC.** Minime feceris.
PHILEM. Quapropter? **SC.** Quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.
nam istae veteres, quae se unguentis unctitant, interpoles,
vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco occulunt,
ubi sese sudor cum unguentis consociavit, ilico
itidem olent, quasi cum una multa iura confudit cocus.
quid olant nescias, nisi id unum, ~ ni male olere intellegas.
PHILOL. Vt perdocte cuncta callet. nihil hac docta doctius.
verum illud esse maxima adeo pars vestrorum intellegit,
quibus anus domi sunt uxores, quae vos dote meruerunt.
PHILEM. Agedum contempla aurum et pallam, satin haec <me> deceat, Scapha.
SC. Non me istuc curare oportet. **PHILEM.** Quem obsecro igitur? **SC.** Eloquar:
Philolachem, is ne quid emat, nisi quod sibi placere censeat.

[nam amator meretricis mores sibi emit auro et purpura.]
quid opust, quod suom esse nolit, ei ultro ostentarier?
[purpura aetati occultandaest, aurum turpi mulieri.]
pulchra mulier nuda erit quam purpurata pulchrior:
[poste nequiquam exornata est bene, si morata est male.
pulchrum ornatum turpes mores peius caeno conlinunt.]
nam si pulchra est, nimis ornata est. **PHILOL.** Nimis diu abstineo manum.
quid hic vos agitis? **PHILEM.** Tibi me exorno ut placeam. **PHILOL.** Ornata es
satis.
abi tu hinc intro atque ornamenta haec aufer. sed, voluptas mea,
mea Philematium, potare tecum conlibitum est mihi.
PHILEM. Et edepol mihi tecum, nam quod tibi libet idem mihi libet,
mea voluptas. **PHILOL.** Em istuc verbum vile est viginti minis.
PHILEM. Cedo, amabo, decem: bene emptum tibi dare hoc verbum volo.
PHILOL. Etiam nunc decem minae apud te sunt; vel rationem puta.
triginta minas pro capite tuo dedi. **PHILEM.** Cur exprobras?
PHILOL. Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
nec quicquam argenti locavi iam diu usquam aeque bene.
PHILEM. Certe ego, quod te amo, operam nusquam melius potui ponere.
PHILOL. Bene igitur ratio accepti atque expensi inter nos convenit:
tu me amas, ego te amo; merito id fieri uterque existimat.
haec qui gaudent, gaudeant perpetuo suo semper bono;
qui invident, ne umquam eorum quisquam invideat prosus commodis.
PHILEM. Age accumbe igitur. cedo aquam manibus, puere, appone hic mensulam.
vide, tali ubi sint. vin unguenta? **PHILOL.** Quid opust? cum stacta accubo.
sed estne hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica

sua?
is est, Callidamates cum amica incedit. euge, oculus meus,
conveniunt manuplares eccos: praedam participes petunt.

I.iv
CALLIDAMATES Adversum veniri mihi ad Philolachetem
volo temperi. audi, em tibi imperatum est.
nam illi ubi fui, inde effugi foras,
ita me ibi male convivi sermonisque taesumst.
nunc comissatum ibo ad Philolachetem,
ubi nos hilari ingenio et lepide accipient.
ecquid tibi videor mammamadere?
DELPHIVM Semper istoc modo.
moratu's tu te. <ire huc> debebas.
CALL. Visne ego te ac tu me amplectare?
DEL. Si tibi cordi est facere, licet. **CALL.** Lepida es.
duc me amabo. **DEL.** Cave ne cadas, asta.
CALL. O — o — ocellus meus, tuos sum alumnus, mel meum.
DEL. Cave modo, ne prius in via accumbas,
quam illi, ubi lectus est stratus, concumbimus.
CALL. Sine, sine cadere me. **DEL.** Sino, sed hoc, quod mi in manu est:
si cades, non cades quin cadam tecum.
CALL. Iacentis tollet postea nos ambos aliquis.
DEL. Madet homo. **CALL.** Tun me ais mammamadere?
DEL. Cedo manum, nolo equidem te adfligi.
CALL. Em tene. **DEL.** Age, i simul. **CALL.** Quo ego eam? **DEL.** An <ne>scis?
CALL. Scio, in mentem venit modo:
nempe domum eo comissatum.
DEL. Immo, istuc quidem. **CALL.** Iam memini.
PHILOL. Num non vis me obviam his ire, anime mi?
illi ego ex omnibus optume volo.
iam revertar. **PHILEM.** Diu est iam id mihi.
CALL. Ecquis hic est? **PHILOL.** Adest. **CALL.** Eu, Philolaches,
salve, amicissime mi omnium hominum.
PHILOL. Di te ament. accuba, Callidamates.
unde agis te? **CALL.** Vnde homo ebrius probe.
PHILEM. Quin amabo accubas, Delphium mea?
da illi quod bibat. **CALL.** Dormiam ego iam.
PHILOL. Num mirum aut novom quippiam facit?

DEL. Quid ego hoc faciam postea? **PHILEM.** Mea, sic sine eumpse.
age tu interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTVS II

II.i

TRANIO Iuppiter supremus summis opibus atque industriis
me periisse et Philolachetem cupit erilem filium.
occidit Spes nostra, nusquam stabulum est Confidentiae,
nec Salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest:
ita mali, maeroris montem maximum ad portum modo
conspicatus sum: erus advenit peregre, periit Tranio.
ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati?
ubi sunt isti plagipatidae, ferritribaces viri,
vel isti qui hosticas trium nummum causa subeunt sub falas,
ubi quinis aut denis hastis corpus transfigi solet?
ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit;
sed ea lege, ut offigantur bis pedes, bis bracchia.
ubi id erit factum, a me argentum petito praesentarium.
sed ego — sumne infelix, qui non curro curriculo domum?
PHILOL. <Adest> adest opsonium. eccum Tranio a portu redit.
TR. Philolaches. **PHILOL.** Quid est? **TR.** <Et> ego et tu — **PHILOL.** Quid
et ego et tu? **TR.** Periimus.
PHILOL. Quid ita? **TR.** Pater adest. **PHILOL.** Quid ego ex te audio?
TR. Absumpti sumus.
pater inquam tuos venit. **PHILOL.** Vbi is est, obsecro? **TR.** *** adest.
PHILOL. Quis id ait? quis vidit? **TR.** Egomet inquam vidi. **PHILOL.** Vae mihi.
quid ego ago? **TR.** Nam quid tu, malum, me rogitas quid agas? accubas.
PHILOL. Tutin vidisti? **TR.** Egomet, inquam. **PHILOL.** Certe? **TR.** <Certe>
inquam. **PHILOL.** Occidi,
si tu vera memoras. **TR.** Quid mihi sit boni, si mentiar?

PHILOL. Quid ego nunc faciam? **TR.** Iube haec hinc omnia amolirier.
quis istic dormit? **PHILOL.** Callidamates. **TR.** Suscita istum, Delphium.
DEL. Callidamates, Callidamates, vigila. **CALL.** Vigilo, cedo [ut] bibam.
DEL. Vigila. pater advenit peregre Philolachis. **CALL.** Valeat pater.
PHILOL. Valet ille quidem, atque <ego> disperii. **CALL.** Bis periisti? qui potest?
PHILOL. Quaeso edepol, exsurge; pater advenit. **CALL.** Tuos venit pater?
iube abire rursum. quid illi reditio etiam huc fuit?
PHILOL. Quid ego agam? pater iam hic me offendet miserum adveniens ebrium,
aedis plenas convivarum et mulierum. miserum est opus,
igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet;
sicut ego adventu patris nunc quaero quid faciam miser.
TR. Ecce autem <iterum> hic deposivit caput et dormit. suscita.
PHILOL. Etiam vigilas? pater, inquam, aderit iam hic meus. **CALL.** Ain tu, pater?
cedo soleas mihi, ut arma capiam. iam pol ego occidam patrem.
PHILOL. Perdis rem. **DEL.** Tace, amabo. **TR.** Abripite hunc intro actutum inter manus.
CALL. Iam hercle ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.
PHILOL. Perii. **TR.** Habe bonum animum: ego istum lepide medicabo metum.
PHILOL. Nullus sum. **TR.** Taceas: ego qui istaec sedem meditabor tibi.
satin habes, si ego advenientem ita patrem faciam tuom,
non modo ne intro eat, verum etiam ut fugiat longe ab aedibus?
vos modo hinc abite intro atque haec hinc propere amolimini.
PHILOL. Vbi ego ero? **TR.** Vbi maxime esse vis: cum hac, cum istac eris.
DEL. Quid si igitur abeamus hinc nos? **TR.** Non hoc longe, Delphium.

nam intus potate hau tantillo hac quidem causa minus.
PHILOL. Ei mihi, quam istaec blanda dicta quo evenant madeo metu.
TR. Potin animo ut sis quieto et facias quod iubeo? **PHILOL.** Potest.
TR. Omnium primum, Philematium, intro abi, et tu, Delphium.
DEL. Morigerae tibi erimus ambae.— **TR.** Ita ille faxit Iuppiter.
animum advorte nunciam tu quae volo accurarier.
omnium primumdum aedes iam face occlusae sient;
intus cave muttire quemquam siveris. **PHILOL.** Curabitur.
TR. Tamquam si intus natus nemo in aedibus habitet. **PHILOL.** Licet.
TR. Neu quisquam responset, quando hasce aedis pultabit senex.
PHILOL. Numquid aliud? **TR.** Clavem mi harunc aedium Laconicam
iam iube efferri intus: hasce ego aedis occludam hinc foris.
PHILOL. In tuam custodelam meque et meas spes trado, Tranio.—
TR. Pluma haud interest, patronus an cliens probior siet.
Homini, cui nulla in pectore est audacia,
[nam cuivis homini, vel optumo vel pessumo]
quamvis desubito facile est facere nequiter:
verum id videndum est, id viri docti est opus,
quae designata sint et facta nequiter,
tranquille cuncta et ut proveniant sine malo,
ne quid potiatur, quam ob rem pigeat vivere.
sicut ego efficiam, quae facta hic turbavimus,
profecto ut liqueant omnia et tranquilla sint
neque quicquam nobis pariant ex se incommodi.
sed quid tu egredere, Sphaerio? **PVER** Iamiam ***
TR. Optime.
praeceptis paruisti. **PVER.** Iussit maximo
opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
ne intro iret ad se. **TR.** Quin etiam illi hoc dicito,
facturum <me>, ut ne etiam aspicere aedis audeat,
capite obvoluto ut fugiat cum summo metu.
clavem cedo atque abi intro atque occlude ostium,
et ego hinc occludam.— iube venire nunciam.
ludos ego hodie vivo praesenti hic seni

faciam, quod credo mortuo numquam fore.
concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
unde advenienti sarcinam imponam seni.

II.ii
THEOPROPIDES Habeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
quom med amisisti abs te vix vivom domum.
verum si posthac me pedem latum modo
scies imposisse in undam, hau causast, ilico
quod nunc voluisti facere quin facias mihi.
apage, apage te a me nunciam post hunc diem:
quod crediturus tibi fui, omne credidi.
TR. Edepol, Neptune, peccavisti largiter,
qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
TH. Triennio post Aegypto advenio domum;
credo exspectatus veniam familiaribus.
TR. Nimio edepol ille potuit exspectatior
venire, qui te nuntiaret mortuom.
TH. Sed quid hoc? occlusa ianua est interdius.
pultabo. heus, ecquis intust? aperitin fores?
TR. Quis homo est, qui nostras aedes accessit prope?
TH. Meus servos hic quidem est Tranio. **TR.** O Theopropides,
ere, salve, salvom te advenisse gaudeo.
usquin valuisti? **TH.** Vsque ut vides. **TR.** Factum optime.
TH. Quid vos? insanin estis? **TR.** Quidum? **TH.** Sic, quia
foris ambulatis, natus nemo in aedibus
servat, neque qui recludat neque ~ quis respondeat.
pultando [pedibus] paene confregi hasce ambas <foris>.
TR. Eho an tu tetigisti has aedis? **TH.** Cur non tangerem?
quin pultando, inquam, paene confregi foris.
TR. Tetigistin? **TH.** Tetigi, inquam, et pultavi. **TR.** Vah. **TH.** Quid est?
TR. Male hercle factum. **TH.** Quid est negoti? **TR.** Non potest
dici, quam indignum facinus fecisti et malum.
TH. Quid iam? **TR.** Fuge, obsecro, atque abscede ab aedibus.
fuge huc, fuge ad me propius. tetigistin foris?
TH. Quo modo pultare potui, si non tangerem?
TR. Occidisti hercle— **TH.** Quem mortalem? **TR.** Omnis tuos.
TH. Di te deaeque omnes faxint cum istoc omine—

TR. Metuo, te atque istos expiare ut possies.
TH. Quam ob rem? aut quam subito rem mihi adportas novam?
* * *
TR. Et heus, iube illos illinc ambo abscedere.
TH. Apscedite. **TR.** Aedes ne attigatis. tangite
vos quoque terram. **TH.** Obsecro hercle, quin eloquere
* * *
TR. Quia septem menses sunt, quom in hasce aedis pedem
nemo intro tetulit, semel ut emigravimus.
TH. Eloquere, quid ita? **TR.** Circumspicedum, numquis est,
sermonem nostrum qui aucupet? **TH.** Tutum probest.
TR. Circumspice etiam. **TH.** Nemo est. loquere nunciam.
TR. Capitale scelus est. **TH.** Quid est? non <satis> intellego.
TR. Scelus, inquam, factum est iam diu, antiquom et vetus.
TH. Antiquom? **TR.** Id adeo nos nunc factum invenimus.
TH. Quid istuc est sceleris? aut quis id fecit? cedo.
TR. Hospes necavit hospitem captum manu;
iste, ut ego opinor, qui has tibi aedis vendidit.
TH. Necavit? **TR.** Aurumque ei ademit hospiti
eumque hic defodit hospitem ibidem in aedibus.
TH. Quapropter id vos factum suspicamini?
TR. Ego dicam, ausculta. ut foris cenaverat
tuos gnatus, postquam rediit a cena domum,
abimus omnes cubitum; condormivimus:
lucernam forte oblitus fueram exstinguere;
atque ille exclamat derepente maximum.
TH. Quis homo? an gnatus meus? **TR.** St, tace, ausculta modo.
ait venisse illum in somnis ad se mortuom.
TH. Nempe ergo in somnis? **TR.** Ita. sed ausculta modo.
ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuom.
TH. In somnis? **TR.** Mirum quin vigilanti diceret,
qui abhinc sexaginta annos occisus foret.
interdum inepte stultus es, <Theopropides>.
TH. Taceo. **TR.** Sed ecce quae illi in ***
'ego transmarinus hospes sum Diapontius.
hic habito, haec mihi dedita est habitatio.

nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
quia praemature vita careo. per fidem
deceptus sum: hospes [hic] me necavit isque me
defodit insepultum clam [ibidem] in hisce aedibus,
scelestus, auri causa. nunc tu hinc emigra.
scelestae hae sunt aedes, impia est habitatio'.
quae hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
TH. St, st.
TR. Quid, obsecro hercle, factum est? **TH.** Concrepuit foris.
TR. Hicin percussit! **TH.** Guttam haud habeo sanguinis,
vivom me accersunt Acheruntem mortui.
TR. Perii, illisce hodie hanc conturbabunt fabulam.
nimis quam formido, ne manifesto hic me opprimat.
TH. Quid tute tecum loquere? **TR.** Abscede ab ianua.
fuge, obsecro hercle. **TH.** Quo fugiam? etiam tu fuge.
TR. Nihil ego formido, pax mihi est cum mortuis.
INTVS. Heus, Tranio. **TR.** Non me appellabis, si sapis.
nihil ego commerui, neque istas percussi fores.
INTVS. Quaeso — <**TR.** Cave verbum faxis. **TH.** Dic> quid segreges
<sermonem. **TR.** Apage hinc te. **TH.** Quae res> te agitat, Tranio?
quicum istaec loquere? **TR.** An quaeso tu appellaveras?
ita me di amabunt, mortuom illum credidi
expostulare quia percussisses fores.
sed tu, etiamne astas nec quae dico optemperas?
TH. Quid faciam? **TR.** Cave respexis, fuge, [atque] operi caput.
TH. Cur non fugis tu? **TR.** Pax mihi est cum mortuis.
TH. Scio. quid modo igitur? cur tanto opere extimueras?
TR. Nil me curassis, inquam, ego mihi providero:
tu, ut occepisti, tantum quantum quis fuge,
atque Herculem invoca. **TH.** Hercules, ted invoco.—
TR. Et ego — tibi hodie ut det, senex, magnum malum.
pro di immortales, obsecro vestram fidem,
quid ego hodie negoti confeci mali.

ACTVS III

III.i

DANISTA Scelestiorem ego annum argento faenori
numquam ullum vidi quam hic mihi annus optigit.
a mani ad noctem usque in foro dego diem,

locare argenti nemini nummum queo.
TR. Nunc pol ego perii plane in perpetuom modum.
danista adest, qui dedit <argentum faenore>,
qui amica est empta quoque <opus in sumptus fuit>.
manifesta res est, nisi quid occurro prius,
ne hoc senex resciscat. ibo huic obviam.
sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
metuo ne de hac re quippiam indaudiverit.
accedam atque adpellabo. ei quam timeo miser.
nihil est miserius quam animus hominis conscius,
sicut me ~ habet. verum utut res sese habet,
pergam turbare porro: ita haec res postulat.
unde is? **THEOPROPIDES** Conveni illum unde hasce aedis emeram.
TR. Numquid dixisti de illo quod dixi tibi?
TH. Dixi hercle vero omnia. **TR.** Ei misero mihi,
metuo ne techinae meae perpetuo perierint.
TH. Quid tute tecum? **TR.** Nihil enim. sed dic mihi,
dixtine quaeso? **TH.** Dixi, inquam, ordine omnia.
TR. Etiam fatetur de hospite? **TH.** Immo pernegat.
TR. Negat <scelestus? **TH.** Negitat in>quam. **TR.** Cogita:
<non confitetur? **TH.**> Dicam si confessus sit.
quid nunc faciundum censes? **TR.** Egon quid censeam?
cape, obsecro hercle, cum eo una iudicem
(sed eum videto ut capias, qui credat mihi):
tam facile vinces quam pirum volpes comest.
DAN. Sed Philolachetis servom eccum Tranium,
qui mihi neque faenus neque sortem argenti danunt.
TH. Quo te agis? **TR.** Nec quoquam abeo. ne ego sum miser,
scelestus, natus dis inimicis omnibus.
iam illo praesente adibit. ne ego homo sum miser,
ita et hinc et illinc mi exhibent negotium.
sed occupabo adire. **DAN.** Hic ad me it, salvos sum,
spes est de argento. **TR.** Hilarus est: frustra est homo.
salvere iubeo te, Misargyrides, bene.
DAN. Salve et tu. quid de argentost? **TR.** Abi sis, belua.
continuo adveniens pilum iniecisti mihi.
DAN. Hic homo est inanis. **TR.** Hic homo est certe hariolus.
DAN. Quin tu istas mittis tricas? **TR.** Quin quid vis cedo.
DAN. Vbi Philolaches est? **TR.** Numquam potuisti mihi
magis opportunus adven<ire quam> advenis.
DAN. Quid est? **TR.** Concede huc. <**DAN.** Quin mihi faenus

red>ditur?
TR. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.
DAN. Ego hercle vero clamo. **TR.** Ah, gere morem mihi.
DAN. Quid tibi ego morem vis geram? **TR.** Abi quaeso hinc domum.
DAN. Abeam? **TR.** Redito huc circiter meridie.
DAN. Reddeturne igitur faenus? **TR.** Reddeturne. abi.
DAN. Quid ego huc recursem aut operam sumam aut conteram?
quid si hic manebo potius ad meridie?
TR. Immo abi domum, verum hercle dico, abi modo.
* * *
DAN. Quin vos mihi faenus date. quid hic nugamini?
TR. Eu hercle, ne tu — abi modo, ausculta mihi.
DAN. Iam hercle ego illum nominabo. * * * **TR.** Euge strenue.
beatus vero es nunc, quom clamas. **DAN.** Meum peto.
multos me hoc pacto iam dies frustramini.
molestus si sum, reddite argentum: abiero.
responsiones omnes hoc verbo eripis.
TR. Sortem accipe. **DAN.** Immo faenus, id primum volo.
TR. Quid ais tu, omnium hominum taeterrime?
venisti huc te extentatum? agas quod in manu est.
non dat, non debet. **DAN.** Non debet? **TR.** Ne frit quidem
ferre hinc potes. an metuis ne quo abeat foras
urbe exulatum faenoris causa tui,
quoi sortem accipere iam licet? **DAN.** Quin non peto
sortem: illuc primum, faenus, reddundum est mihi.
TR. Molestus ne sis. nemo dat, age quid lubet.
tu solus, credo, faenore argentum datas.
DAN. Cedo faenus, redde faenus, faenus reddite.
daturin estis faenus actutum mihi?
datur faenus mihi? **TR.** Faenus illic, faenus hic.
nescit quidem nisi faenus fabularier.
ultro te. neque ego taetriorem beluam
vidisse me umquam quemquam quam te censeo.
DAN. Non edepol tu nunc me istis verbis territas.
TH. *** calidum hoc est: etsi procul abest, urit male.
***
quod illuc est faenus, opsecro, quod illic petit?

TR. Pater eccum advenit peregre non multo prius
illius, is tibi et faenus et sortem dabit,
ne inconciliare quid nos porro postules.
vide num moratur. **DAN.** Quin feram, si quid datur.
TH. Quid ais tu? **TR.** Quid vis? **TH.** Quis illic est? quid illic petit?
quid Philolachetem gnatum compellat <meum>
sic et praesenti tibi facit convicium?
quid illi debetur? **TR.** Obsecro hercle, <illud> iube
obi<ci illi> argentum ob os impurae beluae.
TH. Iubeam —? **TR.** Iuben homini argento os verberarier?
DAN. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
TR. Audin? videturne, obsecro hercle, idoneus,
danista qui sit, genus quod improbissimum est.
TH. Non ego istuc curo qui sit <quid sit> unde sit:
id volo mihi dici, id me scire expeto,
quod illud argentum est? **TR.** Est — huic debet Philolaches 622
paulum. **TH.** Quantillum? **TR.** Quasi — quadraginta minas;
ne sane id multum censeas. **TH.** Paulum id quidem est.
adeo etiam argenti faenus creditum audio. 629
TR. Quattuor quadraginta illi debentur minae,
et sors et faenus. **DAN.** Tantumst, nihilo plus peto.
TR. Velim quidem hercle ut uno nummo plus petas.
dic te daturum, ut abeat. **TH.** Egon dicam dare?
TR. Dic. **TH.** Egone? **TR.** Tu ipsus. dic modo, ausculta mihi.
promitte, age inquam: ego iubeo. **TH.** Responde mihi:
quid eo est argento factum? **TR.** Salvom est. **TH.** Solvite
vosmet igitur, si salvomst. **TR.** Aedis filius
tuos emit. **TH.** Aedis? **TR.** Aedis. **TH.** Euge, Philolaches
patrissat: iam homo in mercatura vortitur.
ain tu, aedis? **TR.** Aedis inquam. sed scin quoius modi?
TH. Qui scire possum? **TR.** Vah. **TH.** Quid est? **TR.** Ne me roga.
TH. Nam quid ita? **TR.** Speculo claras, candorem merum.
TH. Bene hercle factum. quid, eas quanti destinat?
TR. Talentis magnis totidem quot ego et tu sumus.
sed arraboni has dedit quadraginta minas;
hinc sumpsit quas ei dedimus. satin intellegis?
nam postquam haec aedes ita erant, ut dixi tibi,
continuo est alias aedis mercatus sibi.

TH. Bene hercle factum. **DAN.** Heus, iam adpetit meridie.
TR. Absolve hunc quaeso, vomitu ne hic nos enecet.
TH. Adulescens, mecum rem habe. **DAN.** Nempe aps te petam?
TH. Petito cras. **DAN.** Abeo: sat habeo, si cras fero.—
TR. Malum quod isti di deaeque omnes duint,
ita mea consilia perturbat paenissime.
nullum edepol hodie genus est hominum taetrius
nec minus bono cum iure, quam danisticum.
TH. Qua in regione istas aedis emit filius?
TR. Ecce autem perii. **TH.** Dicisne hoc quod te rogo?
TR. Dicam. sed nomen domini quaero quid siet.
TH. Age comminiscere ergo. **TR.** Quid ego nunc agam,
nisi ut in vicinum hunc proximum ***,
eas emisse aedis huius dicam filium?
calidum hercle esse audivi optimum mendacium.
quidquid dei dicunt, id decretumst dicere.
TH. Quid igitur? iam commentu's? **TR.** Di istum perduint—
(immo istunc potius) de vicino hoc proximo
tuos emit aedis filius. **TH.** Bonan fide?
TR. Siquidem tu argentum reddituru's, tum bona,
si redditurus non es, non emit bona.
non in loco emit perbono? **TH.** Immo in optumo.
cupio hercle inspicere hasce aedis. pultadum fores
atque evoca aliquem intus ad te, Tranio.
TR. Ecce autem perii. nunc quid dicam nescio.
iterum iam ad unum saxum me fluctus ferunt.
quid nunc? non hercle quid nunc faciam reperio:
manufesto teneor. **TH.** Evocadum aliquem ocius,
roga circumducat. **TR.** Heus tu, at hic sunt mulieres:
videndumst primum, utrum eae velintne an non velint.
TH. Bonum aequomque oras. i, percontare et roga.
ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
TR. Di te deaeque omnes funditus perdant, senex,
ita mea consilia undique oppugnas male.
euge, optume eccum aedium dominus foras
Simo progreditur intus. huc concessero,
dum mihi senatum consili in cor convoco.
igitur tum accedam hunc, quando quid agam invenero.

III.ii
SIMO Melius anno hoc mihi non fuit domi,
nec quod una esca me iuverit magis.
prandium uxor mihi perbonum dedit,
nunc dormitum iubet me ire: minime.
non mihi forte visum ilico fuit,
melius quom prandium quam solet dedit:
voluit in cubiculum abducere me anus.
non bonust somnus de prandio. apage.
clanculum ex aedibus me edidi foras.
tota turget mihi uxor, scio, domi.
TR. Res parata est mala in vesperum huic seni.
nam et cenandum et cubandumst ei male.
SI. Quom magis cogito cum meo animo:
si quis dotatam uxorem atque anum habet,
neminem sollicitat sopor: ibi omnibus
ire dormitum odio est veluti nunc mihi
exsequi certa res est, ut abeam
potius hinc ad forum quam domi cubem.
atque pol nescio, ut moribus sient
vostrae: haec sat scio quam me habeat male.
* * * 709a
peius posthac fore quam fuit mihi.
TR. Abitus tuos tibi, senex, fecerit male:
nihil erit, quod deorum ullum accusites;
te ipse iure optimo merito incuses licet.
tempus nunc est senem hunc adloqui mihi.
hoc habet. repperi qui senem ducerem,
quo dolo a me dolorem procul pellerem.
accedam. di te ament plurimum, Simo.
SI. Salvos sis, Tranio. **TR.** Vt vales? **SI.** Non male.
quid agis? **TR.** Hominem optumum teneo. **SI.** Amice facis,
quom me laudas. **TR.** Decet. **SI.** Certe. quin m<utuomst>:
hercle ted hau bonum teneo servom <manu>.
[**THEOPR.** Heia, mastigia, ad me redi. **TR.** Iam isti ero.] 721a
SI. quid nunc? quam mox? **TR.** Quid est? **SI.** Quod solet fieri hic
intus. **TR.** Quid id est? **SI.** Scis iam quid loquar. sic decet.
* * * morem geras.
vita quam sit brevis, *** simul cogita.
TR. *** quid *** ehem,
vix tandem percepi super his rebus nostris te loqui.

SI. musice hercle agitis aetatem, ita ut vos decet,
vino et victu probo, piscatu electili 729-730
vitam colitis. ~ **TR.** Immo vita antehac erat: 731
nunc nobis omnia haec exciderunt <simul>.
SI. Quidum? **TR.** Ita oppido occidimus omnes, Simo.
SI. Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc
processerunt. **TR.** Ita ut dicis facta hau nego. 735
nos profecto probe ut voluimus viximus.
sed, Simo, ita nunc ventus navem <nostram>
deseruit. **SI.** Quid est?
quo modo? **TR.** Pessimo. **SI.** Quaene subducta erat
tuto in terra? **TR.** Ei. **SI.** Quid est? **TR.** Me miserum, occidi.
SI. Qui? **TR.** Quia venit navis, nostrae navi quae frangat ~ ratem. 740
SI. Vellem ut tu velles, Tranio. sed quid est
negoti? **TR.** Eloquar.
erus peregre venit. **SI.** Tunc <tibi > *** portenditur,
inde ferriterium, postea <crux. **TR.** Per tua te g>enua obsecro,
ne indicium ero facias meo. **SI.** E me, ne quid metuas, nil sciet. 744-745
TR. Patrone, salve. **SI.** Nil moror mi istius modi clientis. 746
TR. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex—
SI. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
iam de istis rebus voster quid sensit senex?
TR. Nil quicquam. **SI.** Numquid increpavit filium? 750
TR. Tam liquidust quam liquida esse tempestas solet * * *
nunc te hoc orare iussit opere maximo,
ut sibi liceret inspicere hasce aedis tuas.
SI. Non sunt venales. **TR.** Scio equidem istuc. sed senex
gynaeceum aedificare volt hic in suis 755
et balineas et ambulacrum et porticum.
SI. Quid ergo somniavit? **TR.** Ego dicam tibi.
dare volt uxorem filio quantum potest,
ad eam rem facere volt novom gynaeceum.
nam sibi laudavisse hasce ait architectonem 760
nescio quem exaedificatas insanum bene;
nunc hinc exemplum capere volt, nisi tu nevis.
nam ille eo maiore hinc opere ex te exemplum petit,
quia isti umbram aestate tibi esse audivit perbonam
sub sicco lumine usque perpetuom diem. 765
SI. Immo edepol vero, quom usquequaque umbra est, tamen

sol semper hic est usque a mani ad vesperum:
quasi flagitator astat usque ad ostium,
nec mi umbra hic usquamst, nisi si in puteo quaepiamst.
TR. Quid, Sarsinatis ecqua est, si Vmbram non habes?
SI. Molestus ne sis. haec sunt sicut praedico.
TR. At tamen inspicere volt. **SI.** Inspiciat, si lubet;
si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo
ipse aedificato. **TR.** Eon, voco huc hominem? **SI.** I, voca.
TR. Alexandrum magnum atque Agathoclem aiunt maximas
duo res gessisse: quid mihi fiet tertio,
qui solus facio facinora immortalia?
vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
novicium mihi quaestum institui non malum:
nam muliones mulos clitellarios
habent, at ego habeo homines clitellarios.
magni sunt oneris: quidquid imponas vehunt.
nunc hunc hau scio an conloquar. congrediar.
heus Theopropides. **TH.** Hem quis hic nominat me?
TR. Ero servos multis modis fidus. **TH.** Vnde is?
TR. Quod me miseras, adfero omne impetratum.
TH. Quid illic, opsecro, tam diu destitisti?
TR. Seni non erat otium, id sum opperitus.
TH. Antiquom optines hoc tuom, tardus ut sis.
TR. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare,
simul flare sorbereque haud factu facilest.
ego hic esse et illic simitu hau potui.
TH. Quid nunc? **TR.** Vise, specta tuo usque arbitratu.
TH. Age <i>, duce me. **TR.** Num moror? **TH.** Supsequor te.
TR. Senex ipsus te ante ostium eccum opperitur.
sed ut maestus est se hasce <aedis> vendidisse.
TH. Quid tandem? **TR.** Orat ut suadeam Philolacheti,
ut istas remittat sibi. **TH.** Haud opinor.
sibi quisque ruri metit. si male emptae
forent, nobis istas redhibere haud liceret.
lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
misericordias *** hominem oportet.
TR. Morare hercle *** facis. subsequere. **TH.** Fiat.
do tibi ego operam. **TR.** Senex illic est. em, tibi adduxi hominem.
SI. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theopropides.

TH. Dei te ament. **SI.** Inspicere te aedis has velle aiebat mihi.
TH. Nisi tibi est incommodum. **SI.** Immo commodum. i intro atque inspice.
TH. At enim mulieres — **SI.** Cave tu ullam flocci faxis mulierem.
qua libet perambula aedis oppido tamquam tuas.
TH. Tamquam? **TR.** Ah, cave tu illi obiectes nunc in aegritudine,
te has emisse. non tu vides hunc, voltu uti tristi est senex?
TH. Video. **TR.** Ergo inridere ne videare et gestire admodum;
noli facere mentionem te <has> emisse. **TH.** Intellego,
et bene monitum duco, atque esse existumo humani ingeni.
quid nunc? **SI.** Quin tu is intro, atque otiose perspecta ut lubet.
TH. Bene benigneque arbitror te facere. **SI.** Factum edepol volo.
[vin qui perductet? **TH.** Apage istum perductorem, non placet.
quidquid est, errabo potius quam perductet quispiam.]
TR. Viden vestibulum ante aedis hoc et ambulacrum cuius modi?
TH. Luculentum edepol profecto. **TR.** Age specta postes cuius modi,
quanta firmitate facti et quanta crassitudine.
TH. Non videor vidisse postis pulchriores. **SI.** Pol mihi
eo pretio empti fuerant olim. **TR.** Audin 'fuerant' dicere?
vix videtur continere lacrimas. **TH.** Quanti hosce emeras?
SI. Tris minas pro istis duobus praeter vecturam dedi.
TH. Hercle qui multo improbiores sunt quam a primo credidi.
TR. Quapropter? **TH.** Quia edepol ambo ab infimo tarmes secat.
TR. Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet.
atque etiam nunc satis boni sunt, si sunt inducti pice;
non enim haec pultiphagus opifex opera fecit barbarus.
viden coagmenta in foribus? **TH.** Video. **TR.** Specta, quam arte dormiunt.
TH. Dormiunt? **TR.** Illud quidem, ut conivent, volui dicere.
satin habes? **TH.** Vt quidquid magis contemplo, tanto magis placet.
TR. Viden pictum, ubi ludificat cornix una volturios duos?

TH. Non edepol video. **TR.** At ego video. nam inter volturios duos
cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
quaeso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
iam vides? **TH.** Profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
TR. At tu isto ad vos optuere, quoniam cornicem nequis
conspicari, si volturios forte possis contui.
TH. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio hic avem.
TR. Age, iam mitto, ignosco: aetate non quis optuerier.
TH. Haec, quae possum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.
SI. Latius demum est operae pretium ivisse. **TH.** Recte edepol mones.
SI. Eho istum, puere, circumduce hasce aedis et conclavia.
nam egomet ductarem, nisi mi esset apud forum negotium.
TH. Apage istum a me perductorem, nil moror ductarier.
quidquid est, errabo potius quam perductet quispiam.
SI. Aedis dico. **TH.** Ergo intro eo igitur sine perductore. **SI.** Ilicet.
TH. Ibo intro igitur. **TR.** Mane sis videam, ne canis — **TH.** Agedum vide.
TR. Est! abi, canis. est! abin dierecta? abin hinc in malam crucem?
at etiam restas? est! abi istinc. **SI.** Nil pericli est, age <modo>.
tam placidast, quam feta. quam vis ire intro audacter licet.
eo ego hinc ad forum.— **TH.** Fecisti commode, bene ambula.
Tranio, age, canem istam a foribus <aliquis> abducat face,
etsi non metuenda est. **TR.** Quin tu illam aspice ut placide accubat;
nisi molestum vis videri te atque ignavom. **TH.** Iam ut lubet.
sequere hac me igitur.— **TR.** Equidem haud usquam a pedibus apscedam tuis.—

ACTVS IV

IV.i

PHANISCVS Servi qui, quom culpa carent, tamen malum metuont,

ei solent esse eris utibiles.
nam illi qui nil metuont postquam sunt malum meriti, 860
stulta sibi expetunt consilia:
exercent sese ad cursuram, [fugiunt] sed ei si reprehensi sunt,
faciunt de malo peculium quod nequeunt <de bono>.
augent ex pauxillo *** de parant. 864-865
mihi in pectore consili *** malam rem prius 866
quam ut meum ***
ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet,
sincerum atque ut votem verberari.
si huic imperabo, probe tectum habebo, 870
malum quom impluit ceteris, ne impluat mi.
nam ut servi volunt esse erum, ita solet ***
boni sunt: <bonust>; improbi sunt, malus fit.
nam nunc domi nostrae tot pessimi vivont,
peculi sui prodigi, plagigeruli. 875
ubi adversum ut eant vocantur ero: 'non eo, molestus ne sis.
scio quo properas: gestis aliquo; iam hercle ire vis, mula, foras pastum.'
bene merens hoc preti inde abstuli. abii foras.
solus nunc eo advorsum ero ex plurimis servis. 879-880
hoc die crastini quom erus resciverit, 881
mane castigabit eos bubulis exuviis.
postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum:
illi erunt bucaedae multo potius, quam ego sim restio.

IV.ii

PINACIVM Mane tu atque adsiste ilico, 885
Phanisce. etiam respicis?
PHAN. Mihi molestus ne sies. 886a
PIN. Vide ut fastidit simia.
manesne ilico, impure parasite? **PHAN.** *** 887a
qui parasitus sum? **PIN.** Ego enim dicam: cibo perduci potis es quovis.
PHAN. Mihi sum, libet esse. quid id curas?
PIN. Ferocem facis, quia te erus
amat. **PHAN.** Vah, 890
oculi dolent. **PIN.** Cur? **PHAN.** Quia fumus molestust.
PIN. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos nummos.
PHAN. Non potes tu cogere me, ut tibi male dicam.
novit erus me. **PIN.** Suam quidem pol culcitulam
oportet. 894-895
PHAN. Si sobrius sis, male non dicas. **PIN.** Tibi obtemperem,

cum tu
mihi nequeas?
PHAN. At tu mecum, pessime, ito adversus; quaeso hercle abstine
iam sermonem de istis rebus. **PIN.** Faciam, et pultabo fores.
heus, ecquis hic est, maximam qui his iniuriam
foribus defendat? ecquis has aperit
foris?
nemo hinc quidem foras exit.
ut esse addecet nequam homines, ita sunt. sed eo magis cauto est opus, ne huc
exeat qui male me mulcet.

IV.iii

TRANIO Quid tibi visum est
mercimoni? **THEOPROPIDES** *** totus gaudeo.
TR. Num nimio emptae tibi videntur? **TH.** Numquam edepol ego me scio
vidisse usquam abiectas aedes, nisi modo hasce. **TR.** Ecquid placent?
TH. Ecquid placeant me rogas? immo hercle vero perplacent.
TR. Cuius modi gynaeceum? quid porticum? **TH.** Insanum bonam.
non equidem ullam in publico esse maiorem hac existimo.
TR. Quin ego ipse et Philolaches in publico omnis porticus
sumus commensi. **TH.** Quid igitur? **TR.** Longe omnium longissima est.
TH. Di immortales, mercimoni lepidi. <si> hercle nunc ferat
sex talenta magna argenti pro istis praesentaria,
numquam accipiam. **TR.** Si hercle accipere cupies, ego numquam sinam.
TH. Bene res nostra conlocata est istoc mercimonio.
TR. Me suasore atque impulsore id factum audacter dicito,
qui subegi, faenore argentum ab danista ut sumeret,
quod isti dedimus arraboni. **TH.** Servavisti omnem ratem.
nempe octoginta debentur huic minae? **TR.** Hau nummo amplius.
TH. Hodie accipiat. **TR.** Ita enim vero, ne qua causa subsiet.
vel mihi denumerato, ego illi porro denumeravero.
TH. At enim ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi.
TR. Egone te ioculo modo ausim dicto aut facto fallere?

TH. Egone aps te ausim non cavere, ne quid committam tibi?
TR. Quid? tibi umquam quicquam, postquam tuos sum, verborum dedi?
TH. Ego enim cavi recte: eam mihi des gratiam atque animo meo.
sat sapio, si aps te modo uno caveo. **TR.** Tecum sentio.
TH. Nunc abi rus, dic me advenisse filio. **TR.** Faciam, ut iubes.
TH. Curriculo iube in urbem veniat iam simul
tecum. **TR.** Licet.
nunc ego me illac per posticum ad congerrones conferam.
dicam ut hic res sint quietae atque hunc ut hinc amoverim.—
PHAN. Hic quidem neque convivarum sonitus, item ut antehac fuit,
neque tibicinam cantantem neque alium quemquam audio.
TH. Quae illaec res est? quid illisce homines quaerunt apud aedis meas?
quid volunt? quid intro spectant? **PIN.** Pergam pultare ostium.
heus, reclude, heus, Tranio, etiamne aperis? **TH.** Quae haec est fabula?
PIN. Etiamne aperis? Callidamati nostro adversum venimus.
TH. Heus vos, pueri, quid istic agitis? quid istas aedis frangitis?
PHAN. Heus senex, quid tu percontare ad te quod nihil attinet?
TH. Nihil ad me attinet? **PHAN.** Nisi forte factu's praefectus novos,
qui res alienas procures, quaeras videas audias.
TH. Non sunt istae aedis, ubi statis. **PHAN.** Quid ais? an iam vendidit
aedis Philolaches? aut quidem iste nos defrustratur senex.
TH. Vera dico. sed quid vobis est negoti
hic? **PHAN.** Eloquar.
erus hic noster potat. **TH.** Erus hic voster potat? **PHAN.** Ita loquor.
TH. Puere, nimium delicatu's. **PHAN.** Ei advorsum venimus.
TH. Cui homini? **PHAN.** Ero nostro. quaeso, quotiens dicendumst tibi?
TH. Puere, nemo hic habitat. nam te esse arbitror puerum probum.
PHAN. Non hic Philolaches adulescens habitat hisce in aedibus?

TH. Habitavit, verum emigravit iam diu ex hisce aedibus.
PIN. Senex hic elleborosust certe. **PHAN.** Erras pervorse, pater.
nam nisi hinc hodie emigravit aut heri, certo scio
hic habitare. **TH.** Quin sex menses iam hic nemo
habitat. **PIN.** Somnias.
TH. Egone? **PIN.** Tu. **TH.** Tu ne molestu's. sine me cum puero loqui.
nemo habitat. **PHAN.** Habitat profecto, nam heri et nudius tertius,
quartus, quintus, sextus, usque postquam hinc peregre eius pater
abiit, numquam hic triduom unum desitum est potarier.
TH. Quid ais? **PHAN.** Triduom unum est haud intermissum hic esse et bibi,
scorta duci, pergraecari, fidicinas
tibicinas
~ducere. **TH.** Quis istaec
faciebat? **PHAN.** Philolaches. **TH.** Qui Philolaches?
PHAN. Quoius patrem Theopropidem esse opinor. **TH.** Ei <mihi>, occidi,
si haec hic vera memorat. pergam porro percontarier.
ain tu istic potare solitum Philolachem istum, quisquis est,
cum ero vostro? **PHAN.** Hic, inquam. **TH.** Puere, praeter speciem stultus es.
vide sis, ne forte ad merendam quopiam devorteris
atque ibi ampliuscule quam satis fuerit biberis. **PHAN.** Quid est?
TH. Ita dico, ne ad alias aedis perperam deveneris.
PHAN. Scio qua me ire oportet et quo venerim novi locum.
Philolaches hic habitat, cuius est pater
Theopropides.
qui, postquam pater ad mercatum hinc abiit, hic tibicinam
liberavit. **TH.** Philolachesne ergo? **PHAN.** Ita, Philematium quidem.
TH. Quanti? **PHAN.** Triginta. **TH.** Talentis? **PHAN.** Ma ton Apollo, sed minis.
TH. Liberavit? **PHAN.** Liberavit valide, triginta
minis.
TH. Ain minis triginta amicam destinatam Philolachi?
PHAN. Aio. **TH.** Atque eam manu
emisisse? **PHAN.** Aio. **TH.** Et, postquam
eius hinc pater
sit profectus peregre, perpotasse assiduo, ac simul

tuo cum domino? **PHAN.** Aio. **TH.** Quid? is aedis emit has
hinc proxumas?
PHAN. Non aio. **TH.** Quadraginta etiam dedit huic quae
essent pignori?
PHAN. Neque istud aio. **TH.** Ei, perdis. **PHAN.** Immo suom
patrem illic perdidit.
TH. Vera cantas. **PHAN.** Vana vellem. patris amicu's
videlicet.
TH. Eu edepol patrem eius miserum praedicas. **PHAN.** Nihil
hoc quidem est,
triginta minae, prae quam alios dapsilis sumptus facit.
TH. Perdidit patrem. **PHAN.** Vnus istic servos est
sacerrimus,
Tranio: is vel Herculi conterere quaestum possiet.
edepol ne me eius patris misere miseret, qui cum istaec
sciet
facta ita, amburet ei misero corculum carbunculus.
TH. Si quidem istaec vera sunt. **PHAN.** Quid meream, quam
ob rem mentiar?
PIN. Heus vos, ecquis hasce aperit? **PHAN.** Quid istas
pultas, ubi nemo intus est?
alio credo comissatum abiisse. abeamus nunciam
atque porro quaeritemus <illos>. sequere hac me.
<**PIN.** Sequor>.
TH. Puere, iamne abis? **PHAN.** Libertas paenulast tergo tuo:
mihi, nisi ut erum metuam et curem, nihil est qui tergum
tegam.—

IV.iv
TH. Perii hercle, quid opust verbis? ut verba audio,
non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
sed etiam in terras solas orasque ultumas
sum circumvectus, ita ubi nunc sim nescio.
verum iam scibo, nam eccum unde aedis filius
meus emit. quid agis tu? **SIMO** A foro incedo domum.
TH. Numquid processit ad forum hodie novi?
SI. Etiam. **TH.** Quid tandem? **SI.** Vidi efferri
mortuom. **TH.** Hem.
SI. [Novom unum: vidi mortuom efferri foras.]
modo eum vixisse aiebant. **TH.** Vae capiti tuo.
SI. Quid tu otiosus res novas requiritas?
TH. Quia hodie adveni peregre. **SI.** Promisi foras,
ad cenam ne me te vocare
censeas.

TH. Haud postulo edepol. **SI.** Verum cras, nisi <quis> prius vocaverit me, vel apud te cenavero.
TH. Ne istuc quidem edepol postulo. nisi quid magis
es occupatus, operam mihi da. **SI.** Maxime.
TH. Minas quadraginta accepisti, quod sciam,
a Philolachete? **SI.** Numquam nummum, quod sciam.
TH. Quid, a Tranione servo? **SI.** Multo <hercle> id minus.
TH. Quas arraboni tibi dedit? **SI.** Quid somnias?
TH. Egone? at quidem tu, qui istoc te speras modo
potesse dissimulando infectum hoc reddere.
SI. Quid autem? **TH.** Quod me apsente hic tecum filius
negoti gessit. **SI.** Mecum ut ille hic gesserit,
dum tu hinc abes, negoti? quidnam aut quo die?
TH. Minas tibi octoginta argenti debeo.
SI. Non mihi quidem hercle. verum, si debes, cedo.
fides servanda est, ne ire infitias postules.
TH. Profecto non negabo debere, et dabo;
tu cave quadraginta accepisse hinc te neges.
SI. Quaeso edepol huc me aspecta, et responde mihi.
<quadraginta istas cur mih>i argenti minas
fil<ius, ut ais, debebat? **TH.**> Ego dicam tibi.
ta<lentis duobus, Tranio ut dixit> mihi,
de te aedis <emit. **SI.** De me> ille aedis emerit?
* * *
SI. Te velle uxorem aiebat tuo nato dare,
ideo aedificare hic velle aiebat in tuis.
TH. Hic aedificare volui? **SI.** Sic dixit mihi.
TH. Ei mihi, disperii. vocis non habeo satis.
vicine, perii, interii. **SI.** Numquid Tranio
turbavit? **TH.** Immo exturbavit omnia.
deludificatust me hodie indignis modis.
SI. Quid tu ais? **TH.** Haec res sic est ut narro tibi:
deludificatust me hodie in perpetuom modum.
nunc te obsecro, ut me bene iuves operamque des.
SI. Quid vis? **TH.** I mecum <hinc>, obsecro, <ad te> una simul.
SI. Fiat. **TH.** Servorumque operam et lora mihi cedo.
SI. Sume. **TH.** Eademque opera haec tibi narravero,
quis med exemplis hodie ludificatus est.

ACTVS V

V.i

TRANIO Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit;
atque equidem quid id esse dicam verbum nauci, nescio.
nam erus me postquam rus misit, filium ut suom arcesserem,
abii illac per angiportum ad hortum nostrum clanculum,
ostium quod in angiportu est horti, patefeci fores,
eaque eduxi omnem legionem, et maris et feminas.
postquam ex opsidione in tutum eduxi maniplares meos,
capio consilium, ut senatum congerronum convocem.
quoniam convocavi, atque illi me ex senatu segregant.
ubi ego me video venire in meo foro, quantum potest
facio idem quod plurimi alii, quibus res timida aut turbidast:
pergunt turbare usque, ut ne quid possit conquiescere.
nam scio equidem nullo pacto iam esse posse haec clam senem.
non amicus alius quisquamst ***
aut ***
pro ***
ille qui *** ero simul. ***
praeoccupabo atque anteveniam et foedus feriam. me moror.
sed quid hoc est, quod foris concrepuit proxima vicinia?
erus meus hic quidem est. gustare ego eius sermonem volo.
THEOPROPIDES Ilico intra limen isti astate, ut, cum extemplo vocem,
continuo exiliatis. manicas celeriter conectite.
ego illum ante aedis praestolabor ludificatorem meum,
cuius ego hodie ludificabor corium, si vivo, probe.
TR. Res palam est. nunc te videre meliust quid agas, Tranio.
TH. Docte atque astu mihi captandumst cum illo, ubi huc advenerit.
non ego illi extemplo hamum ostendam, sensim mittam lineam.
dissimulabo me horum quicquam scire. **TR.** O mortalem malum,
alter hoc Athenis nemo doctior dici potest.
verba illi non magis dare hodie quisquam quam lapidi potest.

adgrediar hominem, appellabo. **TH.** Nunc ego ille huc veniat velim.
TR. Siquidem pol me quaeris, adsum praesens praesenti tibi.
TH. Euge, Tranio, quid agitur? **TR.** Veniunt rure rustici.
Philolaches iam hic aderit. **TH.** Edepol mi opportune advenerit.
nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem et malum.
TR. Quidum? **TH.** Quia negat novisse
vos. **TR.** Negat? **TH.** Nec vos sibi
nummum umquam argenti dedisse. **TR.** Abi, ludis me, credo haud negat.
TH. Quid iam? **TR.** Scio, iocaris nunc tu. nam ille quidem <edepol> haud negat.
TH. Immo edepol negat profecto, neque se hasce aedis Philolachi
vendidisse. **TR.** Eho, an negavit sibi datum argentum, obsecro?
TH. Quin ius iurandum pollicitust dare se, si vellem, mihi,
neque se hasce aedis vendidisse neque sibi argentum datum [est].
* * *
TH. Dixi ego istuc idem illi. **TR.** Quid ait? **TH.** Servos pollicitust dare
suos mihi omnes quaestioni. **TR.** Nugas. numquam edepol dabit.
TH. Dat profecto. **TR.** Quin i cum illo in ius. sine
inveniam. **TH.** Mane.
experiar, ut opinor. certum est. **TR.** <Immo> mihi hominem cedo.
vel hominem iube aedis ~ mancipio poscere. **TH.** Immo hoc primum volo,
quaestioni accipere servos. **TR.** Faciundum edepol censeo.
TH. Quid si igitur ego accersam homines? **TR.** Factum iam esse oportuit.
ego interim hanc aram occupabo. **TH.** Quid ita? **TR.** Nullam rem sapis.
ne enim illi huc confugere possint, quaestioni quos dabit.
hic ego tibi praesidebo, ne interbitat quaestio.
TH. Surge. **TR.** Minime. **TH.** Ne occupassis, obsecro,
aram. **TR.** Cur?
TH. Scies.

quia enim id maxime volo, ut illi istoc confugiant. sine:
tanto apud iudicem hunc argenti condemnabo facilius.
TR. Quod agas id agas. quid tu porro serere vis negotium?
nescis quam metuculosa res sit ire ad iudicem?
TH. Surgedum huc igitur. consulere quiddam est quod tecum volo.
TR. Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
tum consilia firmiora sunt de divinis locis.
TH. Surge, ne nugare. aspicedum contra me. **TR.** Aspexi. **TH.** Vides?
TR. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
TH. Quidum? **TR.** Quia nil <illi> quaesti sit. mali hercle ambo sumus.
TH. Perii. **TR.** Quid tibi est? **TH.** Dedisti verba. **TR.** Qui tandem? **TH.** Probe
med emunxti. **TR.** Vide sis, satine recte: num mucci fluont?
TH. Immo etiam cerebrum quoque omne e capite emunxti meo.
nam omnia male facta vestra repperi radicitus,
non radicitus quidem hercle, verum etiam exradicitus.
TR. Numquam edepol hodie <hinc, si vivo,> invitus desistam tibi.
TH. Iam iubebo ignem et sarmenta, carnifex, circumdari.
TR. Ne faxis, nam elixus esse quam assus soleo suavior.
TH. Exempla edepol faciam ego in te. **TR.** Quia placeo, exemplum expetis?
TH. Loquere: quoius modi reliqui, quom hinc abibam, filium?
TR. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
TH. Aliud te rogo. **TR.** Aliud ergo nunc tibi respondeo.
sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo praesente mecum agito, si quid voles.

V.ii

CALLIDAMATES Vbi somno sepelivi omnem atque edormivi crapulam,
Philolaches venisse <dixit> mihi suom peregre huc patrem
quoque modo hominem ad<venientem> servos ludificatus sit,
ait se metuere in conspe<ctum sui patris pr>ocedere.

nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
qui a patre eius conciliarem pacem. atque eccum optime.
iubeo te salvere et salvos cum advenis, Theopropides,
peregre, gaudeo. hic apud nos hodie cenes, sic face.
TH. Callidamates, dei te ament. de cena facio gratiam.
CALL. Quin venis? **TR.** Promitte: ego ibo pro te, si tibi non libet.
TH. Verbero, etiam inrides? **TR.** Quian me pro te ire ad cenam autumo?
TH. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruisti, in crucem.
CALL. Age mitte ista ac te ad me ad cenam dic venturum. **TR.** Quid taces?
CALL. Sed tu, istuc quid confugisti in aram? **TR.** Inscitissimus
adveniens perterruit me. loquere nunc quid fecerim:
nunc utrisque disceptator eccum adest, age disputa.
TH. Filium corrupisse aio te meum. **TR.** Ausculta modo.
fateor potavisse, amicam liberasse absente te,
faenore argentum sumpsisse; id esse absumptum praedico.
numquid aliud fecit nisi quod [faciunt] summis gnati generibus?
TH. Hercle mihi tecum cavendum est, nimis qui es orator catus.
CALL. Sine me dum istuc iudicare. surge, ego isti adsedero.
TH. Maxime, accipito hanc <tute> ad te litem. **TR.** Enim istic captio est.
fac ego ne metuam *** ut tu meam timeas vicem.
TH. Iam minoris <omnia alia fa>cio, prae quam quibus modis
me ludificatust. **TR.** Bene hercle factum, et factum gaudeo:
sapere istac aetate oportet, qui sunt capite candido.
TH. Quid ego nunc faciam? **TR.** Si amicus Diphilo aut Philemoni es,
dicito eis, quo pacto tuos te servos ludificaverit:
optumas frustrationes dederis in comoediis.
CALL. Tace parumper, sine vicissim me loqui, ausculta. **TH.** Licet.
CALL. Omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.
is adiit me, nam eum prodire pudet in conspectum tuom

propterea quia fecit quae te scire scit. nunc te obsecro,
stultitiae adulescentiaeque eius ignoscas: tuost;
scis solere illanc aetatem tali ludo ludere.
quidquid fecit, una nobiscum fecit: nos deliquimus.
faenus, sortem sumptumque omnem, qui amica <empta> est, omnia
nos dabimus, nos conferemus, nostro sumptu, non tuo.
TH. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis
quam tu; neque <iam> illi sum iratus neque quicquam suscenseo.
immo me praesente amato bibito, facito quod lubet:
si hoc pudet, fecisse sumptum, supplici habeo satis.
CALL. Dispudet. **TR.** <Post> istam veniam quid me fiet nunciam?
TH. Verberibus caedere multum pendens. **TR.** Tamen etsi pudet?
TH. Interimam hercle ego <te>, si vivo. **CALL.** Fac istam cunctam gratiam:
Tranioni amitte quaeso hanc noxiam causa mea.
TH. Aliud quidvis impetrari perferam a me facilius,
quam ut non ego istum pro suis factis pessumis pessum premam.
CALL. Mitte quaeso. **TH.** Istumne <ut mittam>? viden ut astat furcifer?
CALL. Tranio, quiesce, si sapis. **TH.** Tu quiesce hanc rem modo
petere: ego illum, ut sit quietus, verberibus subegero.
TR. Nihil opust profecto. **CALL.** Age iam, sine te <hoc> exorarier.
TH. Nolo ores. **CALL.** Quaeso hercle. **TH.** Nolo, inquam, ores. **CALL.** Nequiquam nevis.
hanc modo noxiam unam, quaeso, <missam> fac causa mea.
TR. Quid gravaris? quasi non cras iam commeream aliam noxiam:
ibi utrumque, et hoc et illud, poteris ulcisci probe.
CALL. Sine te exorem. **TH.** Age abi, abi impune. em huic habeto gratiam.
spectatores, fabula haec est acta, vos plausum date.

T. MACCI PLAVTI PERSA

PERSONAE

TOXILVS SERVVS
SAGARISTIO SERVVS
SATVRIO PARASITVS
SOPHOCLIDISCA ANCILLA
LEMNISELENIS MERETRIX
PAEGNIVM PVER
VIRGO
DORDALVS LENO

ARGVMENTVM

Profecto domino suos amores Toxilus
Emit atque curat, leno ut emittat manu;
Raptamque ut emeret de praedone virginem
Subornata suadet sui parasiti filia.
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ACTVS I

I.i

TOXILVS Qui amans egens ingressus est princeps in Amoris vias,
superavit aerumnis suis aerumnas Herculi.
nam cum leone, cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
cum avibus Stymphalicis, cum Antaeo deluctari mavelim,
quam cum Amore: ita fio miser quaerendo argento mutuo,
nec quicquam nisi 'non est' sciunt mihi respondere quos rogo.
SAGARISTIO Qui ero suo servire volt bene servos servitutem,
ne illum edepol multa in pectore suo conlocare oportet,
quae ero placere censeat praesenti atque apsenti suo.
ego neque lubenter servio neque satis sum ero ex sententia,
sed quasi lippo oculo me erus meus manum apstinere hau quit tamen,
quin mi imperet, quin me suis negotiis praefulciat.
TOX. Quis illic est qui contra me astat? **SAG.** Quis hic est qui sic contra me astat?
TOX. Similis est Sagaristionis. **SAG.** Toxilus hic quidem

meus amicust.
TOX. Is est profecto. **SAG.** Eum esse
opinor. **TOX.** Congrediar. **SAG.**
Contra adgredibor.
TOX. O Sagaristio, di ament te. **SAG.** O Toxile, dabunt di quae exoptes.
ut vales? **TOX.** Vt queo. **SAG.** Quid agitur? **TOX.** Vivitur.
SAG. Satin ergo ex sententia? **TOX.** Si eveniunt quae exopto, satis.
SAG. Nimis stulte amicis utere. **TOX.** Quid
iam? **SAG.** Imperare oportet.
TOX. Mihi quidem tu iam eras mortuos, quia non te visitabam.
S. Negotium edepol— **T.** Ferreum fortasse? **S.** Plusculum annum
fui praeferratus apud molas tribunus vapularis.
TOX. Vetus iam istaec militiast tua. **SAG.** Satin tu usque valuisti? **TOX.**
Hau probe.
SAG. Ergo edepol palles. **TOX.** Saucius factus sum in Veneris proelio:
sagitta Cupido cor meum transfixit. **SAG.** Iam servi hic amant?
TOX. Quid ego faciam? disne advorser? quasi Titani cum eis belligerem
quibus sat esse non queam?
SAG. Vide modo, ulmeae catapultae tuom ne transfigant latus.
TOX. Basilice agito eleutheria.
SAG. Quid iam? **TOX.** Quia erus peregri est. **SAG.** Ain tu, 29a
peregri est? **TOX.** Si tu tibi bene esse
pote pati, veni: vives mecum, 30a
basilico accipiere victu.
SAG. Vah, iam scapulae pruriunt, quia te istaec audivi loqui.
TOX. Sed hoc me unum excruciat. **SAG.** Quidnam id est?
TOX. Haec dies summa hodie est, mea amica sitne libera,
an sempiternam servitutem serviat. **SAG.** Quid nunc vis ergo? 34a
TOX. <Facere ami>cum tibi me potis es
sempiternum. **SAG.** Quem ad modum?
TOX. Vt mihi des nummos sescentos, quos pro capite illius pendam,
quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quadriduo.

age fi benignus, subveni.
SAG. Qua confidentia rogare tu a med argentum tantum audes,
impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potis est
quod tu me rogas; nam tu aquam a pumice nunc postulas,
qui ipsus sitiat. **TOX.** Sicine hoc te mihi facere? **SAG.** Quid faciam?
TOX. Rogas?
alicunde exora mutuom. **SAG.** Tu fac idem quod rogas me.
TOX. Quaesivi, nusquam repperi. **SAG.** Quaeram equidem, si quis credat.
TOX. Nempe habeo in mundo. **SAG.** Si id domi esset mihi, iam pollicerer:
hoc meumst ut faciam sedulo. **TOX.** Quidquid erit, recipe te ad me.
quaere tamen, ego item sedulo. **SAG.** Si quid erit, <te fac>iam ut scias.
TOX. *** obsecro te resecro<que>, operam da hanc mihi fidelem. **SAG.** Ah, odio me enicas. 48a
TOX. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.
SAG. At pol ego aps te concessero.— **TOX.** Iamne abis? bene ambulato.
sed recipe quam primum potes, cave fuas mi in quaestione.
usque ero domi, dum excoxero lenoni malam <rem magnam>.—

I.ii
SATVRIO Veterem atque antiquom quaestum maio<rum meum>
servo atque obtineo et magna cum cura colo.
nam numquam quisquam meorum maiorum fuit,
quin parasitando paverint ventres suos:
pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos
quasi mures semper edere alienum cibum,
neque edacitate eos quisquam poterat vincere;
atque eis cognomentum erat duris Capitonibus.
unde ego hunc quaestum optineo et maiorum locum.
neque quadrupulari me volo, neque enim decet
sine meo periclo ire aliena ereptum bona,
neque illi qui faciunt mihi placent. planen loquor?
nam publicae rei causa quicumque id facit
magis quam sui quaesti, animus induci potest,
eum esse civem et fidelem et bonum.

sed * * *
si legirupam qui damnet, det in publicum 68a
dimidium; atque etiam in ea lege adscribier:
ubi quadrupulator quempiam iniexit manum,
tantidem ille illi rursus iniciat manum,
ut aequa parti prodeant ad tris viros:
si id fiat, ne isti faxim nusquam appareant,
qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
ubi sint magistratus, quos curare oporteat?
nunc huc intro ibo, visam hesternas reliquias,
quierintne recte necne, num afuerit febris,
opertaen fuerint, ne quis obreptaverit.
sed aperiuntur aedes, remorandust gradus.

I.iii
TOXILVS Omnem rem inveni, ut sua sibi pecunia
hodie illam faciat leno libertam suam.
sed eccum parasitum, quoius mi auxilio est opus.
simulabo quasi non videam: ita alliciam virum.
curate istic vos atque adproperate ocius,
ne mihi morae sit quicquam, ubi ego intro advenero.
commisce mulsum, struthea ~ coluthequam appara,
bene ut in scutris concaleat, et calamum inice.
iam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.
SAT. Me dicit, euge. **TOX.** Lautum credo e balineis
iam hic adfuturum. **SAT.** Vt ordine omnem rem tenet.
TOX. Collyrae facite ut madeant et colyphia,
ne mihi incocta detis. **SAT.** Rem loquitur meram.
nihili sunt crudae, nisi quas madidas gluttias;
tum nisi cremore crassost ius collyricum,
nihilist, macrum illud epicrocum pellucidum:
quasi ~iuream esse ius decet collyricum.
nolo in vesicam quod eat, in ventrem volo.
TOX. Prope me hic nescio quis loquitur. **SAT.** O mi Iuppiter
terrestris, te coepulonus compellat tuos.
TOX. O Saturio, opportune advenisti mihi.
SAT. Mendacium edepol dicis, atque haud te decet:
nam essurio venio, non advenio saturio.
TOX. At edes, nam iam intus ventris fumant focula.
calefieri iussi reliquias. **SAT.** Pernam quidem
ius est adponi frigidam postridie.
TOX. Ita fieri iussi. **SAT.** Ecquid hallecis? **TOX.** Vah, rogas?
SAT. Sapis multum ad genium. **TOX.** Sed <tu>, ecquid

meministi, here
qua de re ego tecum mentionem feceram?
SAT. Memini: ut murena et conger ne calefierent;
nam nimio melius oppectuntur frigida.
sed quid cessamus proelium committere?
dum mane est, omnis esse mortalis decet.
TOX. Nimis paene manest. **SAT.** Mane quod tu occeperis
negotium agere, id totum procedit diem.
TOX. Quaeso animum advorte hoc. iam heri narravi tibi
tecumque oravi, ut nummos sescentos mihi
dares utendos mutuos. **SAT.** Memini et scio,
et te me orare et mihi non esse quod darem.
nihili parasitus est, cui argentum domi est:
lubido extemplo coeperest convivium,
tuburcinari de suo, si quid domi est.
cynicum esse egentem oportet parasitum probe:
ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
marsuppium habeat, inibi paullum praesidi,
qui familiarem suam vitam oblectet modo.
TOX. Iam nolo argentum: filiam utendam tuam
mihi da. **SAT.** Numquam edepol cuiquam etiam utendam dedi.
TOX. Non ad istuc quod tu insimulas. **SAT.** Quid eam vis? **TOX.** Scies.
quia forma lepida et liberali est. **SAT.** Res itast.
TOX. Hic leno neque te novit neque gnatam tuam.
SAT. Me ut quisquam norit, nisi ille qui praebet cibum?
TOX. Ita est. hoc tu mihi reperire argentum potes.
SAT. Cupio hercle. **TOX.** Tum tu me sine illam vendere.
SAT. Tun illam vendas? **TOX.** Immo alium adlegavero
qui vendat, qui esse se peregrinum praedicet.
sicut istic leno non sex menses Megaribus
huc est cum commigravit. **SAT.** Pereunt reliquiae.
posterius istuc tamen potest. **TOX.** Scin quam potest?
numquam hercle hodie hic prius edes, ne frustra sis,
quam te hoc facturum quod rogo adfirmas mihi;
atque nisi gnatam tecum huc iam quantum potest
adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
quid nunc? quid est? quin dicis quid facturus sis?
SAT. Quaeso hercle me quoque etiam vende, si lubet,
dum saturum vendas. **TOX.** Hoc, si facturu's, face.
SAT. Faciam equidem quae vis. **TOX.** Bene facis. propera, abi domum;
praemonstra docte, praecipe astu filiae,

quid fabuletur: ubi se natam praedicet,
qui sibi parentes fuerint, unde surpta sit.
sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet;
et ut adfleat, cum ea memoret. **SAT.** Etiam tu taces?
ter tanto peior ipsa est quam illam tu esse vis.
TOX. Lepide hercle dicis. sed scin quid facias? cape
tunicam atque zonam, et chlamydem adferto et causeam,
quam ille habeat qui hanc lenoni huic vendat. **SAT.** Eu, probe.
TOX. Quasi sit peregrinus. **SAT.** Laudo. **TOX.** Et tu gnatam tuam
ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
SAT. Pothen ornamenta? **TOX.** Abs chorago sumito;
dare debet: praebenda aediles locaverunt.
SAT. Iam faxo hic aderunt. sed ego nihil horunc scio.
TOX. Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
continuo tu illam a lenone adserito manu.
SAT. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.—
TOX. Abi et istuc cura. interibi ego puerum volo
mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
me esse effecturum <hoc> hodie. nimis longum loquor.—

ACTVS II

II.i

SOPHOCLIDISCA Satis fuit indoctae, immemori, insipienti dicere totiens.
nimis tandem me quidem pro barda et pro rustica reor habitam esse aps te.
quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere una.
me quidem iam satis tibi spectatam censebam esse et meos mores.
nam equidem te iam sector quintum hunc annum, quom interea, credo,
ovis si in ludum iret, potuisset iam fieri ut probe litteras sciret,
quom interim tu meum ingenium fans atque infans nondum etiam edidicisti.
potin ut taceas? potin ne moneas?
memini et scio et calleo et commemini.
amas pol misera: id tuos scatit animus.
ego istuc placidum tibi ut sit faciam.

LEMNISELENIS Miser est qui amat.— **SOPH.** Certo is quidem nihilist,
qui nil amat: quid ei homini opus vita est?
ire decet me, ut erae opsequens fiam, libera ea opera ocius ut sit.
conveniam hunc Toxilum: eius auris, quae mandata sunt, onerabo.

II.ii

TOXILVS Satin haec tibi sunt plana et certa? satin haec meministi et tenes?
PAEGNIVM Melius quam tu qui docuisti. **TOX.** Ain vero, verbereum caput?
P. Aio enim vero. **T.** Quid ergo dixi? **P.** Ego recte apud illam dixero.
TOX. Non edepol scis. **PAEG.** Da hercle pignus, ni omnia memini et scio,
et quidem si scis tute, quot hodie habeas digitos in manu.
TOX. Egon dem pignus tecum? **PAEG.** Audacter, si lubido est perdere.
T. Bona pax sit potius. **P.** Tum tu igitur sine me ire. **T.** Et iubeo et sino;
sed ita volo te ire, ut domi sis, cum ego te esse illi censeam.
PAEG. Faciam. **TOX.** Quo ergo is nunc? **PAEG.** Domum: uti domi sim, quom illi censeas.
TOX. Scelus tu pueri es, atque ob istanc rem ego aliqui te peculiabo.
PAEG. Scio fide hercle erili ut soleat impudicitia opprobrari
nec subigi queantur umquam, ut pro ea fide habeant iudicem.
T. Abi modo. **P.** Ego laudabis faxo. **T.** Sed has tabellas, Paegnium,
ipsi Lemniseleni fac des et quae iussi nuntiato.
SOPH. Cesso ire ego quo missa sum?
P. Eo ego. **T.** I sane. ego domum ibo. face rem hanc cum cura geras.
vola curriculo.— **PAEG.** Istuc marinus passer per circum solet.
illic hinc abiit intro huc. sed quis haec est quae med advorsum incedit?
S. Paegnium hic quidem est. **P.** Sophoclidisca haec peculiarest eius

quo ego sum missus. **S.** Nullus esse hodie hoc puero peior perhibetur.
PAEG. Compellabo. **SOPH.** Commorandust. **PAEG.** Standum st apud hanc obieci *
SOPH. Paegnium, deliciae pueri, salve. quid agis? ut vales?
PAEG. Sophoclidisca, di me amabunt. **SOPH.** Quid me? **PAEG.** Vtrum hercle <di volent>;
sed si ut digna es faciant, odio hercle habeant et faciant male.
SOPH. Mitte male loqui. **PAEG.** Quom ut digna es dico, bene, non male loquor.
SOPH. Quid agis? **PAEG.** Feminam scelestam te astans contra contuor.
SOPH. Certe equidem puerum peiorem quam te novi neminem.
PAEG. Quid male facio aut quoi male dico? **SOPH.** Quoi pol cumque occasio est.
PAEG. Nemo homo umquam ita arbitratust. **SOPH.** At pol multi esse ita sciunt.
PAEG. Heia. **SOPH.** Beia. **PAEG.** Tuo ex ingenio mores alienos probas.
SOPH. Fateor ego profecto me esse ut decet lenonis familiae.
PAEG. Satis iam dictum habeo. **SOPH.** Sed quid tu? confitere ut te autumo?
PAEG. Fatear, si ita sim. **SOPH.** Iam abi, vicisti. **PAEG.** Abi nunciam ergo. **SOPH.** Hoc mi expedi,
quo agis? **PAEG.** Quo tu? **SOPH.** Dic tu. <**PAEG.** Dic tu. **SOPH.**> Prior rogavi. **PAEG.** At post scies.
SOPH. Eo ego hinc haud longe. **PAEG.** Et quidem ego haud longe <hinc eo>. **SOPH.** Quo ergo <is>, scelus?
PAEG. Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc quod rogitas scies.
SOPH. Numquam ecastor hodie scibis prius quam ex te audivero.
PAEG. Itane est? **SOPH.** Itane est. **PAEG.** Mala es. **SOPH.** Scelestu's. **PAEG.** Decet me. **SOPH.** Me quidem addecet.
PAEG. Quid ais? certumnest celare, quo iter facias,

pessuma?
SOPH. Offirmastin occultare quo te immittas, pessume?
PAEG. Par pari respondes dicto. abi iam, quando ita certa res.
nihili facio scire. valeas. **SOPH.** Asta. **PAEG.** At propero. **SOPH.** Et pol ego item.
PAEG. Ecquid habes? **SOPH.** Ecquid tu? **PAEG.** Nil equidem. **SOPH.**
Cedo manum ergo. **PAEG.** Estne haec manus?
SO. Vbi illa altera est furtifica laeva? **PA.** Domi eccam. huc nullam attuli.
SOPH. Habes nescio quid. **PAEG.** Ne me attrecta, subigitatrix. **SOPH.** Sin
te amo?
PAEG. Male operam locas. **SOPH.** Qui? **PAEG.** Quia enim nihil amas, quom
ingratum amas.
SOPH. Temperi hanc vigilare oportet formulam atque aetatulam,
ne, ubi versicapillus fias, foede semper servias.
tu quidem haud etiam es octoginta pondo. **PAEG.** At confidentia
illa militia militatur multo magis quam pondere.
atque ego hanc [nunc] operam perdo. **SOPH.** Quid iam? **PAEG.** Quia peritae
praedico.
sed ego cesso. **SOPH.** Mane. **PAEG.** Molesta es. **SOPH.** Ergo <ero> quoque,
nisi scio,
quo agas te. **PAEG.** Ad vos. **SOPH.** Et pol ego ad vos. **PAEG.** Quid eo?
SOPH. Quid id ad te attinet?
PA. Enim non ibis nunc, vicissim nisi scio. **SO.** Odiosu's. **PA.** Lubet.
numquam hercle istuc exterebrabis, tu ut sis peior quam ego siem.
SOPH. Malitia certare tecum miseria est. **PAEG.** Mers tu mala es.
SO. Quid est quod metuas? **PA.** Idem istuc quod tu. **SO.** Dic ergo ***
[ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.]
PA. Edictum est magno opere mihi, ne quoiquam hoc homini

crederem,
omnes muti ut eloquerentur prius hoc quam ego. **SO.** At tu hoc face:
fide data credamus. **PAEG.** Novi: omnes sunt lenae levifidae,
neque tippulae levius pondust, quam fides lenonia.
SO. Dic amabo. **PA.** Dic amabo. **SO.** Nolo ames. **PA.** Facile impetras.
SOPH. Tecum habeto. **PAEG.** Et tu hoc
taceto. **SOPH.** Tacitum erit. **PAEG.**
Celabitur.
SOPH. Toxilo has fero tabellas tuo ero. **PAEG.** Abi, eccillum domi.
at ego hanc ad Lemniselenem tuam eram opsignatam abietem.
SOPH. Quid istic scriptum? **PAEG.** Iuxta tecum, si tu nescis, nescio;
nisi fortasse blanda verba. **SOPH.** Abeo. **PAEG.** Et ego abiero.—
SOPH. Ambula.—

II.iii
SAGARISTIO Iovi opulento, incluto,
Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
opes, spes bonas, copias commodanti
*** lubens vitulorque merito,
quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
danunt, argenti mutui ut ei egenti opem adferam;
quod ego non magis somniabam neque opinabar neque censebam,
eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de caelo;
nam erus meus me Eretriam misit, domitos boves ut sibi mercarer,
dedit argentum, nam ibi mercatum dixit esse die septumi:
stultus, qui hoc mihi daret argentum, cuius ingenium noverat.
nam hoc argentum alibi abutar: boves, quos emerem, non erant;
nunc et amico prosperabo et genio meo multa bona faciam,
diu quo bene erit, die uno absolvam: tux tax tergo erit meo. non curo.
nunc amico homini boves domitos mea ex crumina largiar.
nam id demum lepidumst, triparcos homines, vetulos, avidos,

aridos
bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.
virtus, ubi occasio admonet, dispicere. quid faciet mihi?
verberibus caedi iusserit, compedes impingi? vapulet,
ne sibi me credat supplicem fore: vae illi, nil iam mihi novi
offerre potest, quin sim peritus. sed *** Toxili
puerum Paegnium eccum.

II.iv
PAEGNIVM Pensum meum, quod datumst, confeci. nunc
domum propero. **SAG.**
Mane, etsi properas.
Paegnium, ausculta. **PA.** Emere oportet, quem tibi oboedire
velis. **S.** Asta.
PAEG. Exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,
qui nunc sic tamen es molestus. **SAG.** Scelerate, etiam
respicis?
PAEG. Scio ego quid sim aetatis, eo istuc maledictum
impune auferes.
SAG. Vbi Toxilus est tuus erus? **PAEG.** Vbi illi libet, neque te
consulit.
SAG. Etiam
dicis ubi sit, venefice?
PAEG. Nescio, inquam, ulmitriba tu.
SAG. Male dicis maiori. **PAEG.** Prior promeritus
perpetiare.
servam operam, linguam liberam erus iussit med
habere.
SAG. Dicisne mi, ubi sit Toxilus? **PAEG.** Dico ut perpetuo
pereas.
SAG. Caedere hodie tu restibus. **PAEG.** Tua quidem, cucule,
causa!
non hercle, si os perciderim tibi, metuam, morticine.
SAG. Video ego te: iam incubitatus es. **PAEG.** Ita sum. quid
id ad te [attinet]?
at non sum, ita ut tu, gratiis. **SAG.** Confidens. **PAEG.** Sum
hercle vero.
nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.
SAG. Potin ut molestus ne sies? **PAEG.** Quod dicis facere non
quis.
SA. Abi in malam rem. **PA.** At tu domum: nam ibi tibi parata
praestost.
SAG. Vadatur hic me. **PAEG.** Vtinam vades desint, in carcere

ut sis.
SAG. Quid hoc? **PAEG.** Quid est? **SAG.** Etiam, scelus, male loquere?
    PAEG. Tandem ut liceat,
quom servos sis, servom tibi male dicere. **SAG.** Itane? specta
quid dedero. **PAEG.** Nil, nam nil habes. **SAG.** Di deaeque me omnes perdant—
PAEG. Amicus sum, eveniant volo tibi quae
optas. **SAG.** Atque id fiat,
nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
PAEG. Tun me defigas? te cruci ipsum adfigent propediem alii.
SAG. Qui te di deaeque— scis quid hinc porro dicturus fuerim,
ni linguae moderari queam. potin abeas? **PAEG.** Abigis facile.
nam umbra mea iam intus vapulat.— **SAG.** Vt istunc di deaeque perdant.
tamquam proserpens bestiast bilinguis et scelestus.
hercle illum abiisse gaudeo. foris aperit, eccere autem
quem convenire maxime cupiebam egreditur intus.

II.v
TOXILVS Paratum iam esse dicito, unde argentum sit futurum,
iubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum;
ubi se adiuvat, ibi me adiuvat. quae dixi ut nuntiares,
satin ea tenes? **SOPHOCLIDISCA** Magis calleo quam aprugnum callum
    callet.—
TOX. Propera, abi domum. *** **SAG.** Nunc ego huic graphice facetus fiam.
subnixis alis me inferam atque amicibor gloriose.
TOX. Sed quis hic ansatus ambulat? **SAG.** Magnifice conscreabor.
TOX. Sagaristio hic quidemst. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
ecquid, quod mandavi tibi, ~estne in te
speculae? **SAG.** Adito.
videbitur. factum volo. venito. promoneto.
TOX. Quid hoc hic in collo tibi tumet? **SAG.** Vomicast, pressare parce;
nam ubi qui mala tangit manu, dolores cooriuntur.
TOX. Quando istaec innatast tibi? **SAG.** Hodie. **TOX.** Secari

iubeas.
SAG. Metuo, ne immaturam secem, ne exhibeat plus negoti.
TOX. Inspicere morbum tuom lubet. **SAG.** Ah ah, abi atque cave sis
a cornu. **TOX.** Quid iam? **SAG.** Quia boves bini hic sunt in crumina.
TOX. Emitte sodes, ne enices fame; sine ire pastum.
SAG. Enim metuo, ut possim reicere in bubile, ne vagentur.
TOX. Ego reiciam. habe animum bonum. **SAG.** Credetur, commodabo.
sequere hac sis. argentum hic inest, quod mecum dudum orasti.
TOX. Quid tu ais? **SAG.** Dominus me bovis mercatum Eretriam misit.
nunc mi Eretria erit haec tua domus. **TOX.** Nimis tu facete loquere.
atque ego omne argentum tibi hoc actutum incolume redigam;
nam iam omnes sycophantias instruxi et comparavi,
quo pacto ab lenone auferam hoc argentum, **SAG.** Tanto melior.
TOX. Et mulier ut sit libera atque ipse ultro det argentum.
sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera.—
SA. Vtere ut vis.—

ACTVS III

III.i

SATVRIO Quae res bene vortat mi et tibi et ventri meo
perennitatique adeo huic, perpetuo cibus
ut mihi supersit, suppetat, superstitet:
sequere hac, mea gnata, me, cum dis volentibus.
quoi rei opera detur scis, tenes, intellegis;
communicavi tecum consilia omnia.
ea causa ad hoc exemplum te exornavi ego.
venibis tu hodie, virgo. **VIRGO** Amabo, mi pater,
quamquam libenter escis alienis studes,
tuin ventris causa filiam vendas tuam?
SAT. Mirum quin regis Philippi causa aut Attali
te potius vendam quam mea, quae sis mea.
VIR. Vtrum tu pro ancilla me habes an pro filia?
SAT. Vtrum hercle magis in ventris rem videbitur.

meum, opino, imperiumst in te, non in me tibi.
VIR. Tua istaec potestas est, pater. verum tamen,
quamquam res nostrae sunt, pater, pauperculae,
modice et modeste meliust vitam vivere;
nam ad paupertatem si admigrant infamiae,
gravior paupertas fit, fides sublestior.
SAT. Enim vero odiosa es. **VIR.** Non sum, neque me esse arbitror,
quom parva natu recte praecipio patri.
nam inimici famam non ita ut natast ferunt.
SAT. Ferant eantque maximam malam crucem;
neque ego inimicitias omnes pluris existimo,
quam mensa inanis nunc si apponatur mihi.
VIR. Pater, hominum immortalis est infamia;
etiam tum vivit, cum esse credas mortuam.
SAT. Quid? metuis, ne te vendam? **VIR.** Non metuo, pater.
verum insimulari nolo. **SAT.** At nequiquam nevis.
meo modo istuc potius fiet quam tuo
fiat. quae hae res sunt? **VIR.** Cogita hoc verbum, pater:
erus si minatus est malum servo suo,
tametsi id futurum non est, ubi captumst flagrum,
dum tunicas ponit, quanta adficitur miseria!
ego nunc quod non futurumst formido tamen.
SAT. Virgo atque mulier nulla erit quin sit mala,
quae praeter sapiet quam placet parentibus.
VIR. Virgo atque mulier nulla erit quin sit mala,
quae reticet, si quid fieri pervorse videt.
SAT. Malo cavere meliust te. **VIR.** At si non licet
cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
SA. Malusne ego sum? **VI.** Non es, neque me dignumst dicere,
verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
SAT. Dicat quod quisque volt; ego de hac sententia
non demovebor. **VIR.** At, meo si liceat modo,
sapienter potius facias quam stulte. **SAT.** Lubet.
VIR. Lubere per me tibi licere intellego;
verum lubere hau lubeat, si liceat mihi.
SAT. Futura es dicto oboediens an non patri?
VIR. Futura. **SAT.** Scis iam tibi quae praecepi? **VIR.** Omnia.
SAT. Et ut surrupta fueris? **VIR.** Docte calleo.
SAT. Et qui parentes fuerint? **VIR.** Habeo in memoria.
necessitate me mala ut fiam facis.
verum videto, me ubi voles nuptum dare,
ne haec fama faciat repudiosas nuptias.

SAT. Tace, stulta. non tu nunc hominum mores vides?
quoivis modi hic cum [mala] fama facile nubitur:
dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.
VIR. Ergo istuc facito ut veniat in mentem tibi,
me esse indotatam. **SAT.** Cave sis tu istuc dixeris.
pol deum virtute dicam et maiorum meum,
ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi:
librorum eccillum habeo plenum soracum.
si hoc adcurassis lepide, cui rei operam damus,
dabuntur dotis tibi inde sescenti logi,
atque Attici omnes; nullum Siculum acceperis:
cum hac dote poteris vel mendico nubere.
VIR. Quin tu me ducis, si quo ducturu's, pater?
vel tu me vende vel face quid tibi lubet.
SAT. Bonum aequomque oras. sequere hac.— **VIR.** Dicto sum audiens.—

III.ii
DORDALVS Quidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
qui mihi iuratust sese hodie argentum dare?
quod si non dederit atque hic dies praeterierit,
ego argentum, ille iusiurandum amiserit.
sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

III.iii
TOXILVS Curate isti intus, iam ego domum me recipiam. **DOR.** Oh,
Toxile, quid agitur? **TOX.** Oh, lutum lenonium,
commixtum caeno sterculinum publicum,
impure, inhoneste, iniure, inlex, labes popli,
pecuniae accipiter avide atque invide,
procax, rapax, trahax— trecentis versibus
tuas impuritias traloqui nemo potest—
accipin argentum? accipe sis argentum, impudens,
tene sis argentum, etiam tu argentum tenes?
possum te facere ut argentum accipias, lutum?
non mihi censebas copiam argenti fore,
qui nisi iurato mihi nil ausu's credere?
DOR. Sine respirare me, ut tibi respondeam.
vir summe populi, stabulum servitutium,
scortorum liberator, suduculum flagri,
compedium tritor, pistrinorum civitas,
perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,

cedo sis mi argentum, da mihi argentum, impudens,
possum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo,
quin tu mi argentum reddis? nilne te pudet?
leno te argentum poscit, solida servitus,
pro liberanda amica, ut omnes audiant.
TOX. Tace, obsecro hercle. ne tua vox valide valet.
DOR. Referundae ego habeo linguam natam gratiae.
eodem mihi pretio sal praehibetur quo tibi.
nisi me haec defendet, numquam delinget salem.
TOX. Iam omitte iratus esse. id tibi suscensui,
quia te negabas credere argentum mihi.
DOR. Mirum quin tibi ego crederem, ut idem mihi
faceres quod partim faciunt argentarii:
ubi quid credideris, citius extemplo a foro
fugiunt quam ex porta ludis cum emissust lepus.
TOX. Cape hoc sis. **DOR.** Quin das? **TOX.** Nummi sescenti hic erunt,
probi, numerati. fac sit mulier libera,
atque huc continuo adduce. **DOR.** Iam faxo hic erit.
non hercle, quoi nunc hoc dem spectandum, scio.
TOX. Fortasse metuis in manum concredere?
DOR. Mirum quin *** [citius iam a foro argentarii
abeunt, quam in cursu rotula circumvortitur.]
TOX. Abi istac travorsis angiportis ad forum;
eadem istaec facito mulier ad me transeat
per hortum. **DOR.** Iam hic faxo aderit. **TOX.** At ne propalam.
DOR. Sapienter sane. **TOX.** Supplicatum cras eat.
DOR. Ita hercle vero.— **TOX.** Dum stas, reditum oportuit.

ACTVS IV

IV.i

si quam rem accures sobrie aut frugaliter,
solet illa recte sub manus succedere.
atque edepol ferme ut quisque rem accurat suam,
sic ei procedit postprincipio, denique
si malus aut nequamst, male res vortunt quas agit,
sin autem frugist, eveniunt frugaliter.
hanc ego rem exorsus sum facete et callide,
igitur proventuram bene confido mihi.
nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
ut ipsus sese, qua se expediat, nesciat.
Sagaristio, heus, exi atque educe virginem

et istas tabellas, quas consignavi tibi,
quas tu attulisti mi ab ero meo usque e Persia.

IV.ii

SAGARISTIO Numquid moror? **TOX.** Euge, euge, exornatu's basilice;
tiara ornatum lepida condecorat schema.
tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet.
sed satin estis meditati? **SAG.** Tragici et comici
numquam aeque sunt meditati. **TOX.** Lepide hercle adiuvas.
[age, illuc abscede procul e conspectu et tace.
ubi cum lenone me videbis conloqui]
id erit adeundi tempus. nunc agite ite vos.

IV.iii

DORDALVS Quoi homini di propitii sunt, aliquid obiciunt lucri;
nam ego hodie compendi feci binos panes in dies.
ita ancilla mea quae fuit hodie, sua nunc est: argento vicit;
iam hodie alienum cenabit, nil gustabit de meo.
sumne probus, sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem
maximam maiorem feci atque auxi civi femina?
sed ut ego hodie fui benignus, ut ego multis credidi,
nec satis a quiquam homine accepi: ita prosum credebam omnibus;
nec metuo, quibus credidi hodie, ne quis mi in iure abiurassit:
bonus volo iam ex hoc die esse— quod neque fiet neque fuit.
TOX. Hunc hominem ego hodie in trasennam doctis deducam dolis,
itaque huic insidiae paratae sunt probe. adgrediar virum.
quid agis? **DOR.** Credo. **TOX.** Vnde agis te,
Dordale? **DOR.** Credo tibi.
di dent, quae velis. **TOX.** Eho, an iam manu emisisti mulierem?
D. Credo edepol, credo, inquam, tibi. **T.** Iam liberta auctu's? **D.** Enicas.
quin tibi me dico credere. **T.** Dic bona fide: iam liberast? **D.** Olim.
i, i ad forum ad praetorem, exquire, siquidem mihi credere non vis.
libera, inquam, est: ecquid audis? **TOX.** At tibi di bene faciant omnes.

numquam enim posthac tibi nec tuorum quoiquam quod nolis volam.
DOR. Abi, ne iura, satis credo.
TOX. Vbi nunc tua libertast? **DOR.** Apud te. **TOX.** Ain, apud mest? **DOR.**
Aio, inquam, apud te est, inquam.
TOX. Ita me di ament, ut ob istam rem tibi multa bona instant a me.
nam est res quaedam, quam occultabam tibi dicere: nunc eam narrabo,
unde tu pergrande lucrum facias: faciam, ut mei memineris, dum vitam
vivas. **DOR.** Bene dictis tuis bene facta aures meae auxilium exposcunt.
TOX. Tuom promeritumst, merito ut faciam. et ut me scias esse ita facturum,
tabellas tene has, pellege. **DOR.** Istae quid ad me? **TOX.** Immo ad te
attinent et tua refert.
nam ex Persia sunt haec allatae mihi a meo ero. **D.** Quando? **T.** Haud dudum.
DOR. Quid istae narrant? **TOX.** Percontare ex ipsis. ipsae tibi narrabunt.
DOR. Cedo sane [mihi]. **TOX.** At clare recitato. **DOR.** Tace, dum pellego.
TOX. Hau verbum faciam
DOR. Salutem dicit Toxilo Timarchides
et familiae omni. si valetis, gaudeo.
ego valeo recte et rem gero et facio lucrum,
neque istoc redire his octo possum mensibus,
itaque hic est quod me detinet negotium.
Chrysopolim Persae cepere urbem in Arabia,
plenam bonarum rerum atque antiquom oppidum:
ea comportatur praeda, ut fiat auctio
publicitus; ea res me domo expertem facit.
operam atque hospitium ego isti praehiberi volo,
qui tibi tabellas adfert. cura quae is volet,
nam is mihi honores suae domi habuit maxumos.
Quid id ad me aut ad meam rem refert, Persae quid rerum gerant
aut quid erus tuos? **TOX.** Tace, stultiloque; nescis quid te instet boni
neque quam tibi Fortuna faculam lucrifera adlucere volt.

DOR. Quae istaec lucrifera est Fortuna? **TOX.** Istas, quae norunt, roga.
ego tantumdem scio quantum tu, nisi quod pellegi prior.
sed, ut occepisti, ex tabellis nosce rem. **DOR.** Bene me mones.
fac silentium. **TOX.** Nunc ad illud venies quod refert tua.
DOR. Iste qui tabellas adfert adduxit simul
forma expetenda liberalem virginem,
furtivam, abductam ex Arabia penitissuma;
eam te volo accurare ut istic veneat.
ac suo periclo is emat qui eam mercabitur:
mancipio neque promittet neque quisquam dabit.
probum et numeratum argentum ut accipiat face.
haec cura, et hospes cura ut curetur. vale.
TOX. Quid igitur? postquam recitasti quod erat cerae creditum,
iam mihi credis? **DOR.** Vbi nunc illest hospes, qui hasce huc attulit?
TOX. Iam hic credo aderit: arcessivit illam a navi. **DOR.** Nil mi opust
litibus neque tricis. quam ob rem ego argentum enumerem foras?
nisi mancipio accipio, quid eo mi opus est mercimonio?
TOX. Tacen an non taces? numquam ego te tam esse matulam credidi.
quid metuis? **DOR.** Metuo hercle vero. sensi ego iam compluriens,
neque mi haud imperito eveniet, tali ut in luto haeream.
TOX. Nil pericli mihi videtur. **DOR.** Scio istuc, sed metuo mihi.
TOX. Mea quidem istuc nil refert: tua ego hoc facio gratia,
ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
DOR. Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de te suaviust
fieri doctos. **TOX.** Ne quis vero ex Arabia penitissuma
persequatur. etiam tu illam destinas? **DOR.** Videam modo
mercimonium. **TOX.** Aequa dicis. sed optume eccum ipse advenit
hospes ille, qui has tabellas attulit. **DOR.** Hicinest? **TOX.** Hic est.
DOR. Haecine illast furtiva virgo? **TOX.** Iuxta tecum aeque scio,
nisi quia specie quidem edepol liberalist, quisquis est.

DOR. Sat edepol concinnast facie. **TOX.** Vt contemptim carnufex.
taciti contemplemur formam. **DOR.** Laudo consilium tuom.

IV.iv

SAGARISTIO Satin Athenae tibi sunt visae fortunatae atque opiparae?
VIRGO Vrbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.
TOX. Numquid in principio cessavit verbum docte dicere?
DOR. Hau potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.
SAG. Quid id quod vidisti? ut munitum muro tibi visum oppidumst?
VIR. Si incolae bene sunt morati, pulchre munitum arbitror.
perfidia et peculatus ex urbe et avaritia si exulant,
quarta invidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio,
septimum periurium, **TOX.** Euge. **VIR.** Octava indiligentia,
nona iniuria, decimum, quod pessimum adgressust, scelus:
haec unde aberunt, ea urbs moenita muro sat erit simplici;
ubi ea aderunt, centumplex murus rebus servandis parumst.
TOX. Quid ais tu? **DOR.** Quid vis? **TOX.** Tu in illis es decem sodalibus:
te in exilium ire hinc oportet. **DOR.** Quid iam? **TOX.** Quia periurus es.
D. Verba quidem haud indocte fecit. **T.** Ex tuo, inquam, usust: eme hanc.
D. Edepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet. **T.** Si hanc emeris,
di immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis;
cum optimis viris rem habebis, gratiam cupient tuam:
venient ad te comissatum. **DOR.** At ego intro mitti votuero.
TOX. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
proin tu tibi iubeas concludi aedis foribus ferreis,
ferreas aedis commutes, limina indas ferrea,
ferream seram atque anellum; ne sis ferro parseris:
ferreas tute tibi impingi iubeas crassas compedis.
DOR. I sis in malum cruciatum. **TOX.** I sane tu, [hanc eme atque] ausculta mihi.
DOR. Modo uti sciam, quanti indicet. **TOX.** Vin huc

vocem? **DOR.** Ego illo accessero.
TOX. Quid agis, hospes? **SAG.** Venio, adduco hanc ad te, ut dudum dixeram.
nam heri in portum noctu navis venit. veniri hanc volo,
si potest; si non potest, iri hinc volo quantum potest.
DOR. Salvos sis, adulescens. **SAG.** Siquidem hanc vendidero pretio suo.
TOX. At qui aut hoc emptore vendes pulchre, aut alio non potis.
S. Esne tu huic amicus? **T.** Tam quam di omnes qui caelum colunt.
DOR. Tum tu mi es inimicus certus. nam generi lenonio
numquam ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
SAG. Hoc age. opusnest hac tibi empta? **DOR.** Si tibi venissest opus,
mihi quoque emptast; si tibi subiti nihil est, tantumdemst mihi.
SAG. Indica, fac pretium. **DOR.** Tua mers est, tua indicatiost.
TOX. Aequom hic orat. **SAG.** Vin bene emere? **DOR.** Vin tu pulchre vendere?
TOX. Ego scio hercle utrumque velle. **DOR.** Age, indica prognariter.
S. Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. iam scis? **D.** Scio.
indica, minimo daturus qui sis, qui duci queat.
TOX. Tace, tace. nimis tu quidem hercle homo stultus es pueriliter.
DOR. Quid ita? **TOX.** Quia enim te ex puella prius percontari volo
quae ad rem referunt. **DOR.** Atque hercle tu me monuisti hau male.
vide sis, ego ille doctus leno paene in foveam decidi,
ni hic adesses. quantum est adhibere hominem amicum, ubi quid geras.
TOX. Quo genere aut qua in patria nata sit aut quibus parentibus,
ne temere hanc te emisse dicas suasu atque impulsu meo,
volo te percontari. **DOR.** Quin laudo, inquam, consilium tuom.
T. Nisi molestum est, percontari hanc paucis hic volt. **S.** Maxime,
suo arbitratu. **TOX.** Quid stas? adi sis tute atque ipse itidem

roga,
ut tibi percontari liceat quae velis; etsi mihi
dixit dare potestatem eius; sed ego te malo tamen,
eumpse adire, ut ne contemnat te ille. **DOR.** Satis recte mones.
hospes, volo ego hanc percontari. **SAG.** A terra ad caelum, quid lubet.
DOR. Iube dum eam hoc accedat ad me. **SAG.** I sane ac morem illi gere.
percontare, exquire quid vis. **TOX.** Age, age nunc tu, in proelium
vide ut ingrediare auspicato. **VIR.** Liquidumst auspicium, tace.
curabo ut praedati pulchre ad castra convertamini.
TOX. Concede istuc, ego illam adducam. **DOR.** Age, ut rem esse in nostram putas.
T. Ehodum huc, virgo. vide sis quid agas. **V.** Taceas, curabo ut voles.
TOX. Sequere me. adduco hanc, si quid vis ex hac percontarier.
D. Enim volo te adesse. **T.** Hau possum quin huic operam dem hospiti,
quoi erus iussit. quid si hic non volt me adesse una? **SAG.** Immo i modo.
TOX. Do tibi ego operam. **DOR.** Tibi ibidem das, ubi tu tuom amicum adiuvas.
TOX. Exquire. heus tu, advigila. **VIR.** Satis est dictum: quamquam ego serva sum,
scio ego officium meum, ut quae rogiter vera, ut accepi, eloquar.
TOX. Virgo, hic homo probus est. **VIR.** Credo. **TOX.** Non diu apud hunc servies.
VIR. Ita pol spero, si parentes facient officium suom.
DOR. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
aut patriam tuam aut parentes. **VIR.** Quor ego id mirer, mi homo?
servitus mea mi interdixit, ne quid mirer meum malum.
DOR. Noli flere. **TOX.** Ah, di istam perdant, ita catast et callida.
ut sapiens habet cor, quam dicit quod opust! **DOR.** Quid nomen tibist?
TOX. Nunc metuo ne peccet. **VIR.** Lucridi nomen in patria

fuit.
TOX. Nomen atque omen quantivis iam est preti. quin tu hanc emis?
nimis pavebam, ne peccaret. expedivit. **DOR.** Si te emam,
mihi quoque Lucridem confido fore te. **TOX.** Tu si hanc emeris,
numquam hercle hunc mensem vortentem, credo, servibit tibi.
DOR. Ita velim quidem hercle. **TOX.** Optata ut evenant, operam addito.
nihil adhuc peccavit etiam. **DOR.** Vbi tu nata es? **VIR.** Vt mihi
mater dixit, in culina, in angulo ad laevam manum.
TOX. Haec erit tibi fausta meretrix: natast in calido loco,
ubi rerum omnium bonarum copiast saepissume.
tactust leno; qui rogaret, ubi nata esset diceret,
lepide lusit. **DOR.** At ego patriam te rogo quae sit tua.
VIR. Quae mihi sit, nisi haec ubi nunc sum? **DOR.** At ego illam quaero quae fuit.
VIR. Omne ego pro nihilo esse duco quod fuit, quando fuit:
tamquam hominem, quando animam ecflavit, quid eum quaeras qui fuit?
TOX. Ita me di bene ament, sapienter. atque equidem miseret tamen.
sed tamen, virgo, quae patriast tua, age mi actutum expedi.
quid taces? **VIR.** Dico equidem: quando hic servio, haec patriast mea.
TOX. Iam de istoc rogare omitte (non vides nolle eloqui?)
ne suarum se miseriarum in memoriam inducas. **DOR.** Quid est?
captusne est pater? **VIR.** Non captus, sed quod habuit perdidit.
TOX. Haec erit bono genere nata: nil scit nisi verum loqui.
DOR. Quis fuit? dic nomen. **VIR.** Quid illum miserum memorem qui fuit?
nunc et illum miserum et me miseram aequom est nominarier.
DOR. Quoius modi is <suo> in populo habitust? **VIR.** Nemo quisquam acceptior:
servi liberique amabant. **TOX.** Hominem miserum praedicas,
quom et ipsus prorsus perditust et benevolentis

perdidit.
DOR. Emam, opinor. **TOX.** Etiam opinor? summo genere esse arbitror;
divitias tu ex istac facies. **DOR.** Ita di faxint. **TOX.** Eme modo.
VIR. Iam hoc tibi dico: [iam] actutum ecastor meus pater, ubi me sciet
veniisse, ipse aderit et me abs te redimet. **T.** Quid nunc? **D.** Quid est?
TOX. Audin quid ait? **VIR.** Nam etsi res sunt fractae, amici sunt tamen.
DOR. Ne sis plora; libera eris actutum, si crebro cades.
vin mea esse? **VIR.** Dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.
TOX. Satin ut meminit libertatis? dabit haec tibi grandis bolos.
age si quid agis. ego ad hunc redeo. sequere. redduco hanc tibi.
DOR. Adulescens, vin vendere istanc? **SAG.** Magis libet quam perdere.
DOR. Tum tu pauca in verba confer: qui datur, tanti indica.
SAG. Faciam ita ut te velle video, ut emas. habe centum minis.
DOR. Nimiumst. **SAG.** Octoginta. **DOR.** Nimiumst. **SAG.** Nummus abesse hinc
non potest,
quod nunc dicam. **DOR.** Quid id est ergo? eloquere actutum atque indica.
SAG. Tuo periclo sexaginta haec dabitur argenti minis.
DOR. Toxile, quid ago? **TOX.** Di deaeque te agitant irati, scelus,
qui hanc non properes destinare. **D.** Habeto. **T.** Eu, praedatu's probe.
non edepol minis trecentis carast. fecisti lucri.
SAG. Heus tu, etiam pro vestimentis huc decem accedent minae.
DOR. Abscedent enim, non accedent. **TOX.** Tace sis, non tu illum vides
quaerere ansam, infectum ut faciat? abin atque argentum petis?
*** atque ut dignust perit.
DOR. Heus tu serva istum. **TOX.** Quin tu is intro? **DOR.** Abeo atque
argentum affero.—

IV.v

TOX. Edepol dedisti, virgo, operam adlaudabilem,
probam et sapientem et sobriam. **VIR.** Si quid bonis
boni fit, esse id et grave et gratum solet.
TOX. Audin tu, Persa? ubi argentum ab hoc acceperis,
simulato, quasi eas prorsum in navem. **SAG.** Ne doce.
TOX. Per angiportum rursum te ad me recipito
illac per hortum. **SAG.** Quod futurum est praedicas.
TOX. At ne cum argento protinam permittas domum,
moneo, te. **SAG.** Quod te dignumst, me dignum esse vis?
TOX. Tace, parce voci: praeda progreditur foras.

IV.vi

DORDALVS Probae hic argenti sunt sexaginta minae,
duobus nummis minus est. **SAG.** Quid ei nummi sciunt?
DOR. Cruminam hanc emere aut facere uti remigret domum.
SAG. Ne non sat esses leno, id metuebas miser,
impure, avare, ne crumillam amitteres?
TOX. Sine quaeso. quando lenost, nil mirum facit.
DOR. Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
nil mihi tam parvist, quin me id pigeat perdere.
age, accipe hoc sis. **SAG.** Hunc in collum, nisi piget,
impone. **DOR.** Vero fiat. **SAG.** Numquid ceterum
me voltis? **TOX.** Quid tam properas? **SAG.** Ita negotiumst:
mandatae quae sunt, volo deferre epistulas;
geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
eum ego ut requiram atque uti redimam volo.
TOX. Atque edepol tu me commonuisti hau male.
videor vidisse hic forma persimilem tui,
eadem statura. **SAG.** Quippe qui frater siet.
DOR. Quid est tibi nomen? **TOX.** *** quod ad te attinet.
DOR. Quid attinet non scire? **SAG.** Ausculta ergo, ut scias:
Vaniloquidorus Virginesvendonides
Nugiepiloquides Argentumexterebronides
[Tedigniloquides Nugides Palponides]
Quodsemelarripides Numquameripides. em tibi.
DOR. Eu hercle, nomen multimodis scriptumst tuom.
SAG. Ita sunt Persarum mores, longa nomina,
contortiplicata habemus. numquid ceterum
voltis? **DOR.** Vale. **SAG.** Et vos, nam animus iam in navist meus.

TOX. Cras ires potius, hodie hic cenares. **SAG.** Vale.—

IV.vii

TOX. Postquam illic <hinc> abiit, dicere hic quidvis licet.
ne hic tibi dies inluxit lucrificabilis.
nam non emisti hanc, verum fecisti lucri.
DOR. Ille quidem iam scit, quid negoti gesserit,
qui mihi furtivam meo periclo vendidit,
argentum accepit, abiit. qui ego nunc scio,
an iam adseratur haec manu? quo illum sequar?
in Persas? nugas. **TOX.** Credidi gratum fore
beneficium meum apud te. **DOR.** Immo equidem gratiam
tibi, Toxile, habeo; nam te sensi sedulo
mihi dare bonam operam. **TOX.** Tibine ego? immo sedulo.
DOR. Attat, oblitus sum intus dudum edicere
quae volui edicta. adserva hanc.— **TOX.** Salvast haec quidem.
VIR. Pater nunc cessat. **TOX.** Quid si
admoneam? **VIR.** Tempus est.
TOX. Heus, Saturio, exi. nunc est illa occasio
inimicum ulcisci. **SATVRIO** Ecce me. numquid moror?
TOX. Age, illuc abscede procul e conspectu, tace;
ubi cum lenone me videbis conloqui,
tum turbam facito. **SAG.** Dictum sapienti sat est.
TOX. Tunc, quando abiero— **SAG.** Quin taces? scio quid velis.

IV.viii

DORDALVS Transcidi loris omnis adveniens domi,
ita mihi supellex squalet atque aedes meae.
TOX. Redis tu tandem? **DOR.** Redeo. **TOX.** Ne ego hodie tibi
bona multa feci. **DOR.** Fateor, habeo gratiam.
TOX. Num quippiam aliud me vis? **DOR.** Vt bene sit tibi.
TOX. Pol istuc quidem omen iam ego usurpabo domi,
nam iam inclinabo me cum liberta tua.

IV.ix

SATVRIO Nisi ego illum hominem perdo, perii. atque optume
eccum ipsum ante aedes. **VIR.** Salve multum, mi pater.
SAT. Salve, mea gnata. **DOR.** Ei, Persa me pessum dedit.
VIR. Pater hic meus est. **DOR.** Hem, quid? pater? perii

oppido.
quid ego igitur cesso infelix lamentarier
minas sexaginta? **SAT.** Ego pol te faciam, scelus,
te quoque etiam ipsum ut lamenteris. **DOR.** Occidi.
SAT. Age ambula in ius, leno. **DOR.** Quid me in ius vocas?
SAT. Illi apud praetorem dicam. sed ego in ius voco.
DOR. Nonne antestaris? **SAT.** Tuan ego causa, carnufex,
cuiquam mortali libero auris atteram,
qui hic commercaris civis homines liberos?
DOR. Sine dicam. **SAT.** Nolo. **DOR.** Audi. **SAT.** Surdus sum.
ambula.
sequere hac, sceleste, feles virginaria.
sequere hac, mea gnata, me usque ad praetorem.
— **VIR.** Sequor.—

ACTVS V

V.i
TOXILVS Hostibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
bello exstincto, re bene gesta, integro exercitu et praesidiis,
cum bene nos, Iuppiter, iuvisti, dique alii omnes caelipotentes,
eas vobis habeo grates atque ago, quia probe sum ultus meum inimicum.
nunc ob eam rem inter participes didam praedam et participabo.
ite foras: hic volo ante ostium et ianuam
meos participes bene accipere. 758a
statuite hic lectulos, ponite hic quae adsolent.
hic statui volo primum ~ aliqua mihi, 759a
unde ego omnis hilaros, ludentis, laetificantis faciam ut fiant,
quorum opera mihi facilia factu facta haec sunt, quae volui effieri.
nam improbus est homo qui beneficium scit accipere et reddere nescit.
LEMNISELENIS Toxile mi, cur ego sine te sum, cur tu autem sine me es? **T.**
Agedum ergo,
accede ad me atque amplectere sis. **LEMN.** Ego vero. **TOX.** Oh, nihil hoc
magis dulcest.
sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum

commendamus?
LEMN. Omnia quae tu vis, ea cupio. **TOX.** Mutua fiunt a me.
age, age ergo,
tu Sagaristio, accumbe in summo. **SAGARISTIO** Ego nil
moror: cedo parem, quem
pepigi.
TOX. Temperi. **SAG.** Mi istuc temperi serost. **TOX.** Hoc age,
accumbe. hunc
diem suavem
meum natalem agitemus amoenum. date aquam manibus,
apponite mensam.
do hanc tibi florentem florenti. tu hic eris dictatrix
nobis.
LEMN. Age, puere, ab summo septenis cyathis committe hos
ludos.
TOX. Move manus, propera, Paegnium, tarde cyathos mihi
das, cedo sane.
bene mihi, bene vobis, bene meae amicae, optatus hic mihi
dies datus hodiest.
ab dis, quia te licet liberam med amplecti. **LEMN.** Tua
factum opera.
TOX. Bene omnibus nobis. hoc mea manus tuae poclum
donat, ut amantem
amanti decet. **LEMN.** Cedo. **TOX.** Accipe. **TOX.** Bene ei qui
invidet mi et
ei qui hoc gaudet.

V.ii
DORDALVS Qui sunt ~ qui erunt quique fuerunt quique
futuri sunt posthac,
solus ego omnibus antideo facile, miserrimus hominum ut
vivam.
perii, interii. pessimus hic mi dies hodie inluxit
corruptor,
ita me Toxilus perfabricavit itaque meam rem
divexavit.
vehiclum argenti miser eieci [amisi], neque quam ob rem
eieci, habeo.
qui illum Persam atque omnis Persas atque etiam omnis
personas
male di omnes perdant, ita misero Toxilus haec mihi concivit.
quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas
molitust;
quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam,

si vivam,
siquidem huc umquam erus redierit eius, quod spero— sed quid ego aspicio?
hoc vide, quae haec fabulast? hic quidem pol potant. adgrediar. o bone vir,
salveto, et tu, bona liberta. **TOX.** Dordalus hic quidemst. **SAG.**
Quin iube adire.
TOX. Adi, si libet. **SAG.** Agite, adplaudamus. **TOX.** Dordale, homo
lepidissume, salve.
locus hic tuos est, hic accumbe. ferte aquam pedibus. praeben tu puere?
DOR. Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, adfligam.
PAEG. At tibi ego hoc continuo cyatho oculum excutiam ~ tuum.
DOR. Quid ais, crux, stimulorum tritor? quo modo me hodie versavisti,
ut me in tricas coniecisti, quo modo de Persa manus mi aditast?
TOX. Iurgium hinc auferas, si sapias.
DOR. At, bona liberta, haec scivisti et me celavisti? **LEMN.** Stultitiast,
cui bene esse licet, eum praevorti litibus. posterius istaec te
magis par agerest. **DOR.** Vritur cor mi. **TOX.** Da illi cantharum,
extingue ignem, si
cor uritur, caput ne ardescat.
DOR. Ludos me facitis, intellego.
TOX. Vin cinaedum novom tibi dari, Paegnium?
quin elude, ut soles, quando liber locust hic.
hui, babae, basilice te intulisti et facete.
PAEG. Decet me facetum esse, et hunc inridere
lenonem lubidost, quando dignus est.
TOX. Perge ut coeperas. **PAEG.** Hoc, leno, tibi.
DOR. Perii perculit me prope. **PAEG.** Em, serva rusum.
DOR. Delude, ut lubet, erus dum hinc abest.
PAEG. Viden ut tuis dictis pareo?
sed quin tu meis contra item dictis servis
atque hoc, quod tibi suadeo, facis? **DOR.** Quid est id?
PAEG. Restim tu tibi cape crassam ac suspende te.

DOR. Cave sis me attigas, ne tibi hoc scipione
malum magnum dem. **PAEG.** Vtere, te condono.
TOX. Iam iam, Paegnium, da pausam.
DOR. Ego pol vos eradicabo. **PAEG.** At te ille, qui supra nos habitat,
qui tibi male volt maleque faciet. non hi dicunt, verum ego.
TOX. Age, circumfer mulsum, bibere da usque plenis cantharis.
iam diu factum est, postquam bibimus; nimis diu sicci sumus.
DOR. Di faciant ut id bibatis quod vos numquam transeat.
SAG. Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum, olim quem Hegea
faciebat. vide vero, si tibi satis placet. **TOX.** Me quoque volo
reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.
DOR. Malum ego vobis dabo, ni abitis. **SAG.** Etiam muttis, impudens?
iam ego tibi, si me inritassis, Persam adducam denuo.
D. [iam taceo hercle] Atque tu Persa es, qui me usque admutilavisti ad cutem.
T. Tace, stulte: hic eius geminust frater. **D.** Hicinest? **T.** Ac geminissumus.
DOR. Di deaeque et te et geminum fratrem
excrucient. **SAG.** Qui te perdidit:
nam ego nil merui. **DOR.** At enim quod ille meruit, tibi id obsit volo.
TOX. Agite sultis, hunc ludificemus. **LEMN.** Nisi si dignust, non opust.
et me haud par est. **TOX.** Credo eo, quia non inconciliavit, cum te emo.
LEMN. At tamen non— tamen— **TOX.** Cave ergo sis malo, et sequere me.
te mihi dicto audientem esse addecet, nam hercle absque me
foret et meo praesidio, hic faceret te prostibilem propediem.
sed ita pars libertinorum est: nisi patrono qui adversatust,
nec satis liber sibi videtur nec satis frugi nec sat honestus,
ni id effecit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertust.
LEMN. Pol bene facta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.
TOX. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.

*** graphice hunc volo ludificari. **LEMN.** Meo ego in loco sedulo curabo.
DOR. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant.
    SAG. Heus vos.
TOX. Quid ais? **SAG.** Hicin Dordalus est leno, qui hic liberas virgines mercatur?
hicinest, qui fuit quondam fortis? **D.** Quae haec res est? ei, colapho me icit.
malum vobis dabo. **TOX.** At tibi nos dedimus dabimusque etiam. **DOR.** Ei,
    natis pervellit.
PAEG. Licet: iam diu saepe sunt expunctae. **DOR.** Loquere tu etiam, frustum
    pueri?
LEMN. Patrone mi, i intro, amabo, ad cenam.
DOR. Mea Ignavia, tu nunc me inrides?
L. Quiane te voco, bene ut tibi sit? **D.** Nolo mihi bene esse. **L.** Ne sit.
TOX. Quid igitur? sescenti nummi quid agunt, quas turbas danunt?
DOR. Male disperii, sciunt referre probe inimico gratiam.
TOX. Satis sumpsimus supplici iam. **DOR.** Fateor, manus vobis do.
TOX. Et post dabis sub furcis.
SAG. Abi intro— in crucem. **DOR.** An me hic parum exercitum hisce
habent? **TOX.** Convenisse te Toxilum me ***
spectatores, bene valete. leno periit. plaudite.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI POENVLVS

PERSONAE

AGORASTOCLES ADULESCENS
MILPHIO SERVVS
ADELPHASIVM PUELLA
ANTERASTILIS PUELLA
LYCVS LENO
ANTAMONIDES MILES
ADVOCATI
COLLYBISCVS VILICVS

SYNCERASTVS SERVVS
HANNO POENVS
GIDDENIS NUTRIX
PVER

ARGVMENTVM

Puer septuennis surripitur Carthagine.
Osor mulierum emptum adoptat hunc senex
Et facit heredem. deinde eius cognatae duae
Nutrixque earum raptae. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro vilicum
Lenoni obtrudit, itaque eum furto alligat.
Venit Hanno Poenus, gnatum hunc fratris repperit
Suasque adgnoscit quas perdiderat filias.

PROLOGVS

Achillem Aristarchi mihi commentari lubet:
inde mihi principium capiam, ex ea tragoedia.
'sileteque et tacete atque animum advortite,
audire iubet vos imperator' — histricus,
bonoque ut animo sedeate in subselliis,
et qui esurientes et qui saturi venerint:
qui edistis, multo fecistis sapientius,
qui non edistis, saturi fite fabulis;
nam cui paratumst quod edit, nostra gratia
nimia est stultitia sessum inpransum incedere.
Exsurge, praeco, fac populo audientiam;
iam dudum exspecto, si tuom officium scias:
exerce vocem, quam per vivisque et ~ colis.
nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
* * *
Bonum factum esse, edicta ut servetis mea.
scortum exoletum ne quis in proscaenio
sedeat, neu lictor verbum aut virgae muttiant,
neu dissignator praeter os obambulet
neu sessum ducat, dum histrio in scaena siet.
diu qui domi otiosi dormierunt, decet
animo aequo nunc stent, vel dormire temperent.
servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
vel aes pro capite dent; si id facere non queunt,
domum abeant, vitent ancipiti infortunio,

ne et hic varientur virgis et loris domi,
si minus curassint, quom eri reveniant domum.
nutrices pueros infantis minutulos
domi ut procurent neu quae spectatum adferat,
ne et ipsae sitiant et pueri pereant fame
neve esurientes hic quasi haedi obvagiant.
matronae tacitae spectent, tacitae rideant,
canora hic voce sua tinnire temperent,
domum sermones fabulandi conferant,
ne et hic viris sint et domi molestiae.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
ne palma detur quoiquam artifici iniuria
neve ambitionis causa extrudantur foras,
quo deteriores anteponantur bonis.
et hoc quoque etiam, quod paene oblitus fui:
dum ludi fiunt, in popinam, pedisequi,
inruptionem facite; nunc dum occasio est,
nunc dum scriblitae aestuant, occurrite.
Haec quae imperata sunt pro imperio histrico,
bonum hercle factum pro se quisque ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissatim volo
remigrare, ut aeque mecum sitis gnarures.
eius nunc regiones, limites, confinia
determinabo: ei rei ego finitor factus sum.
sed nisi molestumst, nomen dare vobis volo
comoediai; sin odiost, dicam tamen,
siquidem licebit per illos quibus est in manu.
Carchedonius vocatur haec comoedia,
* * * 53a
latine Plautus Patruus Pultiphagonides.
nomen iam habetis. nunc rationes ceteras
accipite; nam argumentum hoc hic censebitur:
locus argumentost suom sibi proscaenium,
vos iuratores estis. quaeso, operam date.
Carthaginienses fratres patrueles duo
fuere, summo genere et summis ditiis;
eorum alter vivit, alter est emortuos.
propterea apud vos dico confidentius,
quia mihi pollictor dixit qui eum pollinxerat.
sed illi seni qui mortuost, <ei> filius,
unicus qui fuerat, ab divitiis a patre
puer septuennis surripitur Carthagine,
sexennio prius quidem quam moritur pater.
Quoniam periisse sibi videt gnatum unicum,

conicitur ipse in morbum ex aegritudine:
facit illum heredem fratrem patruelem suom,
ipse abit ad Acheruntem sine viatico.
ille qui surripuit puerum Calydonem avehit,
vendit eum domino hic diviti quoidam seni,
cupienti liberorum, osori mulierum.
emit hospitalem is filium imprudens senex
puerum illum eumque adoptat sibi pro filio
eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem.
is illic adulescens habitat in illisce aedibus.
Revertor rursus denuo Carthaginem:
si quid mandare voltis aut curarier,
argentum nisi qui dederit, nugas egerit;
[verum] qui dederit, magis maiores nugas egerit.
Sed illi patruo huius, qui vivit senex,
Carthaginiensi duae fuere filiae,
altera quinquennis, altera quadrimula:
cum nutrice una periere a Magaribus.
eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
vendit eas omnis, et nutricem et virgines,
praesenti argento homini, si leno est homo,
quantum hominum terra sustinet sacerrumo.
vosmet nunc facite coniecturam ceterum,
quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.
is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
huc commigravit in Calydonem hau diu,
sui quaesti causa. is in illis habitat aedibus.
Earum hic adulescens alteram efflictim perit,
suam sibi cognatam, imprudens, neque scit quae siet
neque eam umquam tetigit, ita eum leno macerat:
[neque quicquam cum ea fecit etiamnum stupri
neque duxit umquam, neque ille voluit mittere]
quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
illam minorem in concubinatum sibi
volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Poenus, postquam eas perdidit,
mari te<rraque> usquequaque quaeritat.
ubi quamque in urbem est ingressus, ilico
omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit;
dat aurum, ducit noctem, rogitat postibi
unde sit, quoiatis, captane an surrupta sit,
quo genere gnata, qui parentes fuerint.
ita docte atque astu filias quaerit suas.
et is omnis linguas scit, sed dissimulat sciens

se scire: Poenus plane est. quid verbis opust?
Is heri huc in portum navi venit vesperi,
pater harunc; idem huic patruos adulescentulo est:
iamne hoc tenetis? si tenetis, ducite;
cave dirumpatis, quaeso, sinite transigi.
ehem, paene oblitus sum relicuom dicere.
ille qui adoptavit hunc sibi pro filio,
is illi Poeno huius patruo hospes fuit.
is hodie huc veniet reperietque hic filias
et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor; vos aequo animo noscite.
hic qui hodie veniet, reperiet suas filias
et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
valete, adeste. ibo, alius nunc fieri volo:
quod restat, restant alii qui faciant palam.
valete atque adiuvate, ut vos servet Salus.

ACTVS I

I.i
AGORASTOCLES Saepe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
dubias, egenas, inopiosas consili,
quas tu sapienter, docte et cordate et cate
mihi reddidisti opiparas opera tua.
quibus pro bene factis fateor deberi tibi
et libertatem et multas grates gratias.
MILPHIO Scitumst, per tempus si obviamst, verbum vetus.
nam tuae blanditiae mihi sunt, quod dici solet,
gerrae germanae, sai de lollurai lurai.
nunc mihi blandidicus es: heri in tergo meo
tris facile corios contrivisti bubulos.
AGOR. Amans per amorem si quid feci, Milphio,
ignoscere id te mi aequom est. **MIL.** Haud vidi magis.
em, nunc ego amore pereo. sine te verberem,
item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam:
post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
AGOR. Si tibi lubido est aut voluptati, sino:
suspende, vinci, verbera; auctor sum, sino.
MIL. Si auctoritatem postea defugeris,
ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.
AGOR. Egone istuc ausim facere, praesertim tibi?
quin si feriri video te, extemplo dolet.

MIL. Mihi quidem hercle. **AG.** Immo mihi. **MIL.** Istuc mavelim.
sed quid nunc tibi vis? **AGOR.** Cur ego apud te mentiar?
amo immodeste. **MIL.** Meae istuc scapulae sentiunt.
AGOR. At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
lenonis huius meretricem maiusculam.
MIL. Iam pridem equidem istuc ex te audivi. **AGOR.** Differor
cupidine eius. sed lenone istoc Lyco,
illius domino, non lutumst lutulentius.
MIL. Vin tu illi nequam dare nunc? **AGOR.** Cupio. **MIL.** Em me dato.
AGOR. Abi dierectus. **MIL.** Dic mihi vero serio:
vin dare malum illi? **AGOR.** Cupio. **MIL.** Em, eundem me dato:
utrumque faxo habebit, et nequam et malum.
AGOR. Iocare. **MIL.** Vin tu illam hodie sine [damno et] dispendio
tuo tuam libertam facere? **AGOR.** Cupio, Milphio.
MIL. Ego faciam ut facias. sunt tibi intus aurei
trecenti nummi Philippi? **AGOR.** Sescenti quoque.
MIL. Satis sunt trecenti. **AGOR.** Quid iis facturu's? **MIL.** Tace.
totum lenonem tibi cum tota familia
dabo hodie dono. **AGOR.** Qui id facturu's? **MIL.** Iam scies.
tuos Collybiscus nunc in urbest vilicus;
eum hic non novit leno. satin intellegis?
AGOR. Intellego hercle, sed quo evadas nescio.
MIL. Non scis? **AGOR.** Non hercle. **MIL.** At ego iam faxo scies.
ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat
dicatque se peregrinum esse, ex alio oppido:
se amare velle atque obsequi animo suo;
locum sibi velle liberum praeberier,
ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.
leno ad se accipiet auri cupidus ilico:
celabit hominem et aurum. **AGOR.** Consilium placet.
MIL. Rogato, servos veneritne ad eum tuos.
ille me censebit quaeri: continuo tibi
negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
dupli tibi auri et hominis fur leno siet?
neque id unde efficiat habet: ubi in ius venerit,
addicet praetor familiam totam tibi.

ita decipiemus fovea lenonem Lycum.
AGOR. Placet consilium. **MIL.** Immo etiam, ubi expolivero,
magis hoc tum demum dices: nunc etiam rudest.
AGOR. Ego in aedem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. **MIL.** Scio. **AGOR.** Oculos volo
meos delectare munditiis meretriciis.
MIL. Hoc primum agamus quod consilium cepimus.
abeamus intro, ut Collybiscum vilicum
hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.
AGOR. Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
tibi auscultabo.— **MIL.** Faciam ut facto gaudeas.
inest amoris macula huic homini in pectore,
sine damno magno quae elui ne utiquam potest.
itaque hic scelestus est homo leno Lycus,
quoi iam infortuni intenta ballistast probe,
quam ego haud multo post mittam e ballistario.
sed Adelphasium eccam exit atque Anterastilis.
haec est prior, quae meum erum dementem facit.
sed evocabo. heus, i foras, Agorastocles,
si vis videre ludos iucundissimos.
AGORASTOCLES Quid istuc tumultist, Milphio? **MIL.** Em amores tuos,
si vis spectare. **AGOR.** O multa tibi di dent bona,
quom hoc mi optulisti tam lepidum spectaculum.

I.ii
ADELPHASIVM Negoti sibi qui volet vim parare,
navem et mulierem, haec duo comparato.
nam nullae magis res duae plus negoti
habent, forte si occeperis exornare,
[neque umquam satis hae duae res ornantur]
neque eis ulla ornandi satis satietas est.
atque haec, ut loquor, nunc domo docta dico.
nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
[postquam aurora inluxit, numquam concessamus]
ex industria ambae numquam concessamus
lavari aut fricari aut tergeri aut ornari,
poliri expoliri, pingi fingi; et una
binae singulis quae datae nobis ancillae,
eae nos lavando eluendo operam dederunt,
aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.
apage sis, negoti quantum in muliere una est.
sed vero duae, sat scio, maxumo uni
poplo cuilubet plus satis dare potis sunt,

quae noctes diesque omni in aetate semper
ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
postremo modus muliebris nullust: numquam
lavando et fricando scimus facere finem.
[nam quae lauta est nisi perculta est, meo quidem animo quasi inluta est.]
ANTERASTILIS Miror equidem, soror, te istaec sic fabulari,
quae tam callida et docta sis et faceta.
nam quom sedulo munditer nos habemus,
vix aegreque amatorculos invenimus.
AD. Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:
modus omnibus rebus, soror, optimus est habitu.
nimia omnia nimium exhibent negoti hominibus ex se.
ANT. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi
quam si salsa muriatica esse autumantur:
[sine omni lepore et sine suavitate]
nisi multa aqua usque et diu macerantur,
olent, salsa sunt, tangere ut non velis.
item nos sumus
[eius seminis mulieres sunt]
insulsae admodum atque invenustae
sine munditia et sumptu.
MIL. Coqua est haec quidem, Agorastocles, ut ego opinor:
scit, muriatica ut maceret. **AGOR.** Quid molestu's?
AD. Soror, parce, amabo: sat est istuc alios
dicere nobis, ne nosmet in nostra etiam vitia loquamur.
ANT. Quiesco. **AD.** Ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi: sunt hic omnia,
quae ad deum pacem oportet adesse? **ANT.** Omnia accuravi.
AGOR. Diem pulchrum et celebrem et venustatis plenum,
dignum Venere pol, quoi sunt Aphrodisia hodie.
MIL. Ecquid gratiae, quom huc foras te evocavi?
iam num me decet donari
cado vini veteris? dic dare. nil respondes?
lingua huic excidit, ut ego
opinor.
quid hic, malum, astans opstipuisti? **AGOR.** Sine amem, ne opturba ac tace.
MIL. Taceo. **AGOR.** Si tacuisses, iam istuc taceo non gnatum foret.
ANT. Eamus, mea soror. **AD.** Eho amabo, quid illo nunc properas? **ANT.** Rogas?
quia erus nos apud aedem Veneris mantat. **AD.** Maneat pol.

mane.
turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas versarier
prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
miseras schoeno delibutas servolicolas sordidas,
quae tibi olant stabulum statumque, sellam et sessibulum merum,
quas adeo hau quisquam umquam liber tetigit neque duxit domum,
servolorum sordidulorum scorta
diobolaria?
MIL. I in malam crucem. tun audes etiam servos spernere,
propudium? quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent,
monstrum mulieris, tantilla tanta verba funditat,
quoius ego nebulai cyatho septem noctes non emam.
AGOR. Di immortales omnipotentes, quid est apud vos pulchrius?
quid habetis qui mage immortales vos credam esse quam ego siem,
qui haec tanta oculis bona concipio? nam Venus non est Venus:
hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthac propitia.
Milphio, heus, ubi es? **MIL.** Assum apud te,
eccum. **AGOR.** At ego elixus sis volo.
MIL. Enim vero, ere, facis delicias. **AGOR.** De tequidem haec didici omnia.
MIL. Etiamne ut ames eam quam numquam
tetigeris? **AGOR.** Nihil id quidemst:
deos quoque edepol et amo et metuo, quibus tamen abstineo manus.
ANT. Eu ecastor, quom ornatum aspicio nostrum ambarum, paenitet
exornatae ut simus. **AD.** Immo vero sane commode;
nam pro erili et nostro quaestu satis bene ornatae sumus.
non enim potis est quaestus fieri, ni sumptus sequitur, scio,
et tamen quaestus non consistet, si eum sumptus superat, soror.
eo illud satiust, satis quod habitu, <haud satis est quod> plus quam sat est.
AGOR. Ita me di ament, ut illa me amet malim quam di, Milphio.
nam illa mulier lapidem silicem subigere, ut se amet,

potest.
MIL. Pol id quidem hau mentire, nam tu es lapide silice stultior,
qui hanc ames. **AGOR.** At vide sis, cum illac numquam limavi caput.
MIL. Curram igitur aliquo ad piscinam aut ad lacum, limum petam.
AGOR. Quid eo opust? **MIL.** Ego dicam: ut illi et tibi limem caput.
AGOR. I in malam rem. **MIL.** Ibi sum equidem. **AGOR.** Perdis. **MIL.**
Taceo. **AGOR.** At perpetuo volo.
MIL. Enim vero, ere, meo me lacessis ludo et delicias facis.
ANT. Satis nunc lepide ornatam credo, soror, te tibi viderier;
sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
erit cordolium, si quam ornatam melius forte aspexeris.
AD. Invidia in me numquam innatast neque malitia, mea soror.
bono med esse ingenio ornatam quam auro multo mavolo:
aurum, id fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
[bonam ego quam beatam me esse nimio dici mavolo.]
meretricem pudorem gerere magis decet quam purpuram:
[magisque meretricem pudorem quam aurum gerere condecet.]
pulchrum ornatum turpes mores peius caeno conlinunt,
lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
AGOR. Eho tu, vin tu facinus facere lepidum et festivom? **MIL.** Volo.
AGOR. Potesne mi auscultare? **MIL.** Possum. **AGOR.** Abi domum ac suspende te.
MIL. Quam ob rem? **AGOR.** Quia iam numquam audibis verba tot tam suavia.
quid tibi opust vixisse? ausculta mihi modo ac suspende te.
MIL. Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.
AGOR. At ego amo hanc. **MIL.** At ego esse et bibere. **AD.** Eho tu, quid ais?
ANT. Quid rogas?
AD. Viden tu? pleni oculi sorderum qui erant, iam splendent mihi.
ANT. Immo etiam in medio oculo paullum sordest. **AD.** Cedo sis dexteram.
AGOR. Vt quidem tu huius oculos inlutis manibus tractes aut teras?
ANT. Nimia nos socordia hodie tenuit. **AD.** Qua de re,

obsecro?
ANT. Quia non iam dudum ante lucem ad aedem Veneris venimus,
primae ut inferremus ignem in aram. **AD.** Aha, non factost opus:
quae habent nocturna ora, noctu sacruficatum ire occupant.
prius quam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulo
sacruficare; nam vigilante Venere si veniant eae,
ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugent.
AGOR. Milphio. **MIL.** Edepol Milphionem miserum. quid nunc vis tibi?
AGOR. Opsecro hercle, ut mulsa loquitur. **MIL.** Nil nisi laterculos,
sesumam papaveremque, triticum et frictas nuces.
AG. Ecquid amare videor? **M.** Damnum, quod Mercurius minime amat.
AGOR. Namque edepol lucrum amare nullum amatorem addecet.
ANT. Eamus, mea germana. **AD.** Age sis, ut
lubet. **ANT.** Sequere hac. **AD.**
Sequor.
MIL. Eunt hae. **AGOR.** Quid si
adeamus? **MIL.** Adeas. **AGOR.** Primum
prima salva sis,
et secunda tu secundo salve in pretio; tertia
salve extra pretium. **ANC.** Tum pol ego et oleum et operam perdidi.
AGOR. Quo te agis? **AD.** Egone? in aedem
Veneris. **AGOR.** Quid eo? **AD.** Vt
Venerem propitiem.
AGOR. Eho, an irata est? propitia hercle est. vel ego pro illa spondeo.
quid tu ais? **AD.** Quid mihi molestu's, opsecro? **AGOR.** Aha, tam saeviter.
AD. Mitte, amabo. **AGOR.** Quid festinas? turba nunc illi est. **AD.** Scio.
sunt illi aliae quas spectare ego, et me spectari volo.
AGOR. Qui lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare?
AD. Quia apud aedem Veneris hodie est mercatus meretricius:
eo conveniunt mercatores, ibi ego me ostendi volo.

AGOR. Invendibili merci oportet ultro emptorem adducere:
proba mers facile emptorem reperit, tam etsi in abstruso sitast.
quid ais tu? quando illi apud me mecum caput et corpus copulas? ~
AD. Quo die Orcus Acherunte mortuos amiserit.
AGOR. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.
AD. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
MIL. Bellula hercle. **AGOR.** I dierecte in maxumam malam crucem.
MIL. Quam magis aspecto, tam magis est nimbata et nugae merae.
AD. Segrega sermonem. taedet. **AGOR.** Age, sustolle hoc amiculum.
AD. Pura sum, comperce amabo me attrectare, Agorastocles.
AGOR. Quid agam nunc? **AD.** Si sapias, curam hanc facere compendi potes.
AG. Quid? ego non te curem? quid ais, Milphio? **M.** Ecce odium meum.
quid me vis? **AG.** Cur mi haec irata est? **M.** Cur haec irata est tibi?
cur ego id curem? namque istaec magis meast curatio. ~
AGOR. Iam hercle tu periisti, nisi illam mihi tam tranquillam facis
quam mare olimst, quom ibi alcedo pullos educit suos.
MIL. Quid faciam? **AGOR.** Exora, blandire, expalpa. **MIL.** Faciam sedulo.
sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea.
AGOR. Non faciam. **AD.** Non aequos in me es, sed morare et male facis.
bene promittis multa ex multis: omnia in cassum cadunt.
liberare iuravisti me haud semel, sed centiens:
dum te exspecto, neque ego usquam aliam mihi paravi copiam
neque istuc usquam apparet; ita nunc servio nihilo minus.
i, soror. apscede tu a me. **AGOR.** Perii. ecquid agis, Milphio?
MIL. Mea voluptas, mea delicia, mea vita, mea amoenitas,
meus ocellus, meum labellum, mea salus, meum savium,
meum mel, meum cor, mea colustra, meus molliculus caseus —

AGOR. Mene ego illaec patiar praesente dici? discrucior miser,
nisi ego illum iubeo quadrigis cursim ad carnificem rapi.
MIL. Noli, amabo, suscensere ero meo, causa mea.
ego faxo, si non irata es, ninnium pro te dabit
atque te faciet ut sis civis Attica atque libera.
quin adire sinis? quin tibi qui bene volunt, bene vis item?
si ante quid mentitust, nunciam dehinc erit verax tibi.
sine te exorem, sine prehendam auriculis, sine dem savium.
AD. Apscede hinc sis, sycophanta par ero. **MIL.** At scin quo modo?
iam hercle ego faciam ploratillum, nisi te facio propitiam,
atque hic ne me verberetillum faciat, nisi te propitio,
male formido: novi ego huius mores morosi malos.
quam ob rem amabo, mea voluptas, sine te hoc exorarier.
AGOR. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiae
exturbo oculos atque dentes. em voluptatem tibi,
em mel, em cor, em labellum, em salutem, em savium.
MIL. Impias, ere, te: oratorem verberas. **AGOR.** Iam istoc magis:
[etiam ocellum addam et labellum et linguam. **MIL.** Ecquid facies modi?
AG.] sicine ego te orare iussi? **MIL.** Quo modo ergo orem? **AG.** Rogas?
sic enim diceres, sceleste: huius voluptas, te opsecro,
huius mel, huius cor, huius labellum, huius lingua, huius savium,
huius delicia, huius salus amoena, huius festivitas:
[huius colustra, huius dulciculus caseus, mastigia,
huius cor, huius studium, huius savium, mastigia]
omnia illa, quae dicebas tua, esse ea memorares mea.
MIL. Opsecro hercle te, voluptas huius atque odium meum,
huius amica mammeata, mea inimica et malevola,
oculus huius, lippitudo mea, mel huius, fel meum,
ut tu huic irata ne sis aut, si id fieri non potest,
capias restim ac te suspendas cum ero et vostra familia.
nam mihi iam video propter te victitandum sorbilo,
itaque iam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito
propter amorem vestrum. **AD.** Amabo, men prohibere

postulas
ne te verberet magis quam ne mendax me advorsum siet?
ANT. Aliquid huic responde, amabo, commode, ne incommodus
nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio.
AD. Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles.
non sum irata. **AGOR.** Non es? **AD.** Non sum. **AGOR.** Da ergo, ut credam, savium.
AD. Mox dabo, quom ab re divina rediero. **AGOR.** I ergo strenue.
AD. Sequere me, soror. **AGOR.** Atque audin etiam? Veneri dicito
multam meis verbis salutem. **AD.** Dicam. **AG.** Atque hoc audi. **AD.** Quid est?
AGOR. Paucis verbis rem divinam facito. atque audin? respice.
respexit. idem edepol Venerem credo facturam tibi.

I.iii

quid nunc mi es auctor, Milphio? **MIL.** Vt me verberes
atque auctionem facias: nam impunissume
tibi quidem hercle vendere hasce aedis licet.
AGOR. Quid iam? **MIL.** Maiorem partem in ore habitas meo.
AGOR. Supersede istis verbis. **MIL.** Quid nunc vis tibi?
AGOR. Trecentos Philippos Collybisco vilico
dedi dudum, prius quam me evocavisti foras.
nunc opsecro te, Milphio, hanc per dexteram
perque hanc sororem laevam perque oculos tuos
[perque meos amores perque Adelphasium meam]
perque tuam libertatem— **MIL.** Em nunc nihil opsecras.
AGOR. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
fac quod facturum te esse promisti mihi,
ut ego hunc lenonem perdam. **MIL.** Perfacile id quidemst.
i, adduce testis tecum; ego intus interim
iam et ornamentis meis et sycophantiis
tuom exornabo vilicum. propera atque abi.
AGOR. Fugio. **MIL.** Meum est istuc magis officium quam tuom.
AGOR. Egone egone, si istuc lepide ecfexis— **MIL.** I modo.
AGOR. Vt non ego te hodie— **MIL.** Abi

modo. **AGOR.** Emittam manu—
MIL. I modo. **AG.** Non hercle meream. **MIL.** Oh— **AG.** Vah — **MIL.** Abi modo.
AGOR. Quantum Acheruntest mortuorum. **MIL.** Etiamne abis?
AGOR. Neque quantum aquaist in mari. **MIL.** Abiturun es?
AGOR. Neque nubes omnes quantumst. **MIL.** Pergin pergere?
AGOR. Neque stellae in caelo. **MIL.** Pergin auris tundere?
AGOR. Neque hoc neque illud neque— enim vero serio —
neque— hercle vero— quid opust verbis? quippini?
quod uno verbo— dicere hic quidvis licet,
neque— hercle vero serio, scin quomodo?
ita me di amabunt, vin bona dicam fide,
quod hic inter nos liceat? ita me Iuppiter,
scin quam videtur? credin quod ego fabuler?
MIL. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero;
nam isti quidem hercle orationi Oedipo
opust coniectore, qui Sphingi interpres fuit.—
AGOR. Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio est,
ne meamet culpa meo amori obiexim moram.
ibo atque arcessam testis, quando Amor iubet
me oboedientem esse servo liberum.—

ACTVS II

II.i

LYCVS Di illum infelicent omnes, qui post hunc diem
leno ullam Veneri umquam immolarit hostiam
quive ullum turis granum sacruficaverit.
nam ego hodie infelix dis meis iratissumis
sex immolavi agnos, nec potui tamen
propitiam Venerem facere uti esset mihi.
quoniam litare nequeo, abii illim ilico
iratus, votui exta prosicarier;
[neque ea poricere volui, quoniam non bona
haruspex dixit: deam esse indignam credidi.]
eo pacto avarae Veneri pulchre adii manum.
quando id quod sat erat satis habere noluit,
ego pausam feci. sic ago, sic me decet.
ego faxo posthac di deaeque ceteri
contentiores mage erunt atque avidi minus,
quom scibunt, Veneri ut adierit leno manum.

condigne haruspex, non homo trioboli,
omnibus in extis aibat portendi mihi
malum damnumque et deos esse iratos mihi.
quid ei divini aut humani aequomst credere?
mina mihi argenti dono postilla datast.
sed quaeso, ubi nam illic restitit miles modo,
qui hanc mihi donavit, quem ego vocavi ad prandium?
sed eccum incedit. **ANTAMONIDES** Ita ut occepi dicere,
lenulle, de illa pugna Pentetronica,
quom sexaginta milia hominum uno die
volaticorum manibus occidi meis.
LYC. Volaticorum hominum? **ANTAM.** Ita dico quidem.
LYC. An, opsecro, usquam sunt homines volatici?
ANTAM. Fuere. verum ego interfeci. **LYC.** Quo modo
potuisti? **ANTAM.** Dicam. viscum legioni dedi
fundasque; eo praesternebant folia farferi.
LYC. Quoi rei? **ANTAM.** Ad fundas viscus ne adhaeresceret.
LYC. Perge. optume hercle perieras. quid postea?
ANTAM. In fundas visci indebant grandiculos globos,
eo illos volantis iussi funditarier.
quid multa verba? quemquem visco offenderant,
tam crebri ad terram accidebant quam pira.
ut quisque acciderat, eum necabam ilico
per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.
LYC. Si hercle istuc umquam factum est, tum me Iuppiter
faciat ut semper sacruficem nec umquam litem.
A. An mi haec non credis? **L.** Credo, ut mi aequomst credier.
age eamus intro. **LYC.** Dum exta referuntur, volo
narrare tibi etiam unam pugnam. **LYC.** Nil moror.
A. Ausculta. **L.** Non hercle auscultabo. **A.** Quo modo?
colaphis quidem hercle tuom iam dilidam caput,
nisi aut auscultas aut is in malam crucem.
LYC. Malam crucem ibo potius. **ANTAM.** Certumnest tibi?
LYC. Certum. **ANTAM.** Tum tu igitur die bono Aphrodisiis
addice tuam mihi meretricem minusculam.
LYC. Ita res divina mihi fuit: res serias
omnis extollo ex hoc die in alium diem.
ANTAM. Profestos festos habeam decretum est mihi.
LYC. Nunc hinc eamus intro. sequere hac me.

— **ANTAM.** Seqor.
in hunc diem iam tuos sum mercennarius.—

ACTVS III

III.i

AGORASTOCLES Ita me di ament, tardo amico nihil est quicquam inaequius,
praesertim homini amanti, qui quidquid agit properat omnia.
sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissimos,
tardiores quam corbitae sunt in tranquillo mari.
atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes:
scibam aetate tardiores, metui meo amori moram.
nequiquam hos procos mi elegi loripedis, tardissimos.
quin si ituri hodie estis, ite, aut ite hinc in malam crucem.
sicine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
nam iste quidem gradus succretust cribro pollinario,
nisi cum pedicis condidicistis istoc grassari gradu.
ADVOCATI Heus tu, quamquam nos videmur tibi plebeii et pauperes,
si nec recte dicis nobis, dives de summo loco,
divitem audacter solemus mactare infortunio.
nec tibi nos obnoxii [sumus] istuc, quid tu ames aut oderis:
quom argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuom;
liberos nos esse oportet. nos te nihili pendimus,
ne tuo nos amori servos [tuos] esse addictos censeas.
liberos homines per urbem modico magis par est gradu
ire, servile esse duco festinantem currere.
praesertim in re populi placida atque interfectis hostibus
non decet tumultuari. sed si properabas magis,
pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit.
ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrum curret per vias,
neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.
AGOR. At si ad prandium me in aedem vos dixissem ducere,
vinceretis cervom cursu vel gralatorem gradu;
nunc vos quia mihi advocatos dixi et testis ducere,
podagrosi estis ac vicistis cochleam tarditudine.
ADV. An vero non iusta causa est, quor curratur celeriter
ubi bibas, edas de alieno quantum velis usque ad fatim,
quod tu invitus numquam reddas domino, de quoio

ederis?
sed tamen cum eo cum quiqui, quamquam sumus pauperculi,
est domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.
quidquid est pauxillulum illuc, nostrum id omne, non tuomst,
neque nos quemquam flagitamus neque nos quisquam flagitat.
tua causa nemo nostrorumst suos rupturus ramites.
AGOR. Nimis iracundi estis: equidem haec vobis dixi per iocum.
ADV. Per iocum itidem dictum habeto quae nos tibi respondimus.
[**AGOR.** Obsecro hercle, operam celocem hanc mihi, ne corbitam date;
attrepidate saltem, nam vos adproperare haud postulo.
ADV. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus;
si properas, cursores meliust te advocatos ducere.]
AGOR. Scitis rem, narravi vobis quod vestra opera mi opus siet,
de lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu,
ei paratae ut sint insidiae de auro et de servo meo.
ADV. Omnia istaec scimus iam nos, si hi spectatores sciant;
horunc hic nunc causa haec agitur spectatorum fabula:
hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agas sciant.
nos tu ne curassis: scimus rem omnem, quippe omnes simul
didicimus tecum una, ut respondere possemus tibi.
AGOR. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem,
expedite [et] mihi quae vobis dudum dixi dicite.
ADV. Itane? temptas an sciamus? non meminisse nos ratu's,
quo modo trecentos Philippos Collybisco vilico
dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuom,
[isque] se ut assimularet peregrinum esse aliunde ex alio oppido?
ubi is detulerit, tu eo quaesitum servom advenies tuom
cum pecunia. **AGOR.** Meministis memoriter, servastis me.
ADV. Ille negabit: Milphionem quaeri censebit tuom;
id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.
ad eam rem nos esse testis vis tibi. **AGOR.** Tenetis rem.
ADV. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
AGOR. [Hoc cito et cursim est agendum. propera iam

quantum potest.
ADV. Bene vale igitur. te advocatos meliust celeris ducere;
tardi sumus nos. **AGOR.** Optime itis, pessime hercle dicitis.
quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.
ADV. At edepol nos tibi in lumbos linguam atque oculos in solum.
AGOR. Heia, hau vostrumst iracundos esse, quod dixi ioco.
ADV. Nec tuom quidem est amicis per iocum iniuste loqui.
AGOR. Mittite istaec. quid velim vos, scitis. **ADV.** Callemus probe:
lenonem ut periurum perdas, id studes. **AGOR.** Tenetis rem.]
euge, opportune egrediuntur Milphio una et vilicus.
basilice exornatus incedit et fabre ad fallaciam.

III.ii
MILPHIO Iam tenes praecepta in corde? **COLLYBISCVS** Pulchre. **MIL.** Vide sis calleas.
COLL. Quid opust verbis? callum aprugnum callere aeque non sinam.
MIL. Fac modo ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.
COLL. Quin edepol condoctior sum, quam tragoedi aut comici.
MIL. Probus homost. **AGOR.** Adeamus propius. **MIL.** Adsunt testes? **AGOR.** Tot quidem.
MIL. Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
nam istorum nullus nefastust: comitiales sunt meri;
ibi habitant, ibi eos conspicias quam praetorem saepius.
hodie iuris coctiores non sunt qui lites creant,
quam hi sunt, qui si nihil est quicum litigent, lites emunt.
ADV. Di te perdant. **M.** Vos quidem hercle— cum eo cum quiqui tamen
et bene et benigne facitis, quom ero amanti operam datis.
sed isti iam sciunt, negoti quid sit? **AGOR.** Omne in ordine.
MIL. Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
novistis? **ADV.** Facile. **COLL.** At pol ego eum, qua sit facie, nescio.

eum mihi volo demonstretis hominem. **ADV.** Nos curabimus.
satis praeceptumst. **AGOR.** Hic trecentos nummos numeratos habet.
ADV. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
ut sciamus quid dicamus mox pro testimonio.
COLL. Agite, inspicite. **ADV.** Aurum est profecto hoc, spectatores, comicum:
macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves;
verum ad hanc rem agundam Philippum est: ita nos adsimulabimus.
COLL. Sed ita adsimulatote quasi ego sim peregrinus. **ADV.** Scilicet,
et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris,
liberum ut commostraremus tibi locum et voluptarium,
ubi ames, potes, pergraecere. **COLL.** Eu, edepol mortales malos.
AGOR. Ego enim docui. **MIL.** Quis te porro? **COLL.** Agite intro abite,
Agorastocles,
ne hic vos mecum conspicetur leno neu fallaciae
praepedimentum obiciatur. **ADV.** Hic homo sapienter sapit.
facite quod iubet. **AGOR.** Abeamus. sed vos— **ADV.** Satis dictumst. abi.
AGOR. Abeo. **ADV.** Quaeso, di immortales, quin abis? **AGOR.** Abeo.— **ADV.**
Sapis.
COLL. St,
tace. **ADV.** Quid est? **COLL.** Fores hae fecerunt magnum flagitium modo.
ADV. Quid <id> est flagiti? **COLL.** Crepuerunt clare. **ADV.** Di te perduint.
pone nos recede. **COLL.** Fiat. **ADV.** Nos priores ibimus.
COLL. Faciunt scurrae quod consuerunt: pone sese homines locant.
ADV. Illic homo est, qui egreditur, leno. **C.** Bonus est, nam similis malist.
iam nunc ego illi egredienti sanguinem exsugam procul.

III.iii

LYCVS Iam ego istuc revortar, miles: convivas volo
reperire nobis commodos, qui una sient;
interibi attulerint exta, atque eadem mulieres

iam ab re divina credo apparebunt domi.
sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam adferunt?
et ille chlamydatus quisnam est, qui sequitur procul?
ADV. Aetoli cives te salutamus, Lyce,
quamquam hanc salutem ferimus inviti tibi.
LYC. Fortunati omnes sitis, quod certo scio
nec fore nec fortunam id situram fieri.
ADV. Istic est thensaurus stultis in lingua situs,
ut quaestui habeant male loqui melioribus.
LYC. Viam qui nescit, qua deveniat ad mare,
eum oportet amnem quaerere comitem sibi.
ego male loquendi vobis nescivi viam:
nunc vos mihi amnes estis; vos certum est sequi:
si bene dicetis, vostra ripa vos sequar,
si male dicetis, vostro gradiar limite.
ADV. Malo bene facere tantundemst periculum
quantum bono male facere. **LYC.** Qui vero? **ADV.** Scies.
malo si quid bene facias, [id] beneficium interit;
bono si quid male facias, aetatem expetit.
LYC. Facete dictum. sed quid istuc ad me attinet?
ADV. Quia nos honoris tui causa ad te venimus,
quamquam bene volumus leniter lenonibus.
LYC. Si quid boni adportatis, habeo gratiam.
ADV. Boni de nostro tibi nec ferimus nec damus
neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
LYC. Credo hercle vobis: ita vestra est benignitas.
sed quid nunc voltis? **ADV.** Hunc chlamydatum quem vides,
ei Mars iratust. **COLL.** Capiti vestro istuc quidem.
ADV. Nunc hunc, Lyce, ad te diripiundum adducimus.
COLL. Cum praeda hic hodie incedet venator domum:
canes compellunt in plagas lepide lupum.
LYC. Quis hic est? **ADV.** Nescimus nos quidem istum qui siet;
nisi dudum mane ut ad portum processimus,
atque istum e navi exeuntem oneraria
videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
salutat, respondemus. **COLL.** Mortalis malos,
ut ingrediuntur docte in sycophantiam.
LYC. Quid deinde? **ADV.** Sermonem ibi nobiscum copulat.
ait se peregrinum esse huius ignarum oppidi;
locum sibi velle liberum praeberier,
ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
tu si te di amant, agere tuam rem occasiost.

LYC. Itane? **ADV.** Ille est cupiens, aurum habet. **LYC.** Praeda haec meast.
ADV. Potare, amare volt. **LYC.** Locum lepidum dabo.
ADV. At enim hic clam furtim esse volt, ne quis sciat
neve arbiter sit. nam hic latro in Sparta fuit,
ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum;
inde huc aufugit, quoniam capitur oppidum.
COLL. Nimis lepide de latrone, de Sparta optume.
LYC. Di deaeque vobis multa bona dent, quom mihi
et bene praecipitis et bonam praedam datis.
ADV. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
trecentos nummos Philippos portat praesidi.
LYC. Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem adlexero.
ADV. Quin hic quidem tuos est. **LYC.** Opsecro hercle hortamini,
ut devortatur ad me in hospitium optumum.
ADV. Neque nos hortari neque dehortari decet
hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
nunc te illum meliust capere, si captum esse vis.
COLL. Iamne itis? quid quod vobis mandavi, hospites?
ADV. Cum illoc te meliust tuam rem, adulescens, loqui:
illic est ad istas res probus, quas quaeritas.
COLL. Videre equidem vos vellem, quom huic aurum darem.
ADV. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
COLL. Bonam dedistis mihi operam. **LYC.** It ad me lucrum.
COLL. Illud quidem quorsum asinus caedit calcibus.
LYC. Blande hominem compellabo. hospes hospitem
salutat. salvom te advenire gaudeo.
COLL. Multa tibi di dent bona, quom me salvom esse vis.
LYC. Hospitium te aiunt quaeritare. **COLL.** Quaerito.
LYC. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
te quaeritare a muscis. **COLL.** Minime gentium.
LYC. Quid ita? **COLL.** Quia <a> muscis si mi hospitium quaererem,
adveniens irem in carcerem recta via.
ego id quaero hospitium, ubi ego curer mollius,
quam regi Antiocho oculi curari solent.
LYC. Edepol ne tibi illud possum festivom dare,
siquidem potes esse te pati in lepido loco,
in lecto lepide strato lepidam mulierem
complexum contrectare. **COLL.** Is, leno, viam.
LYC. Vbi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Chio,
vetustate vino edentulo aetatem inriges;

ibi ego te replebo usque unguentum geumatis,
quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
ibi ut balneator faciat unguentariam.
sed haec latrocinantur, quae ego dixi, omnia.
COLL. Quid ita? **LYC.** Quia aurum poscunt praesentarium.
COLL. Quin hercle accipere tu non mavis quam ego dare.
ADV. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
ut ipsus testis sit sibi certissumus?
heus tu, qui furem captas, egredere ocius,
ut tute inspectes aurum lenoni dari.

III.iv

AGORASTOCLES Quid est? quid voltis, testes? **ADV.** Specta ad dexteram.
tuos servos aurum ipsi lenoni dabit.
COLL. Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei
trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
hinc me procura; propere hosce apsumi volo.
LYC. Edepol fecisti prodigum promum tibi.
age, eamus intro. **COLL.** Te sequor. **LYC.** Age, age, ambula,
ibi, quae reliqua, alia fabulabimur.
COLL. Eadem narrabo tibi res Spartiaticas.
L. Quin sequere me ergo.— **C.** Abduc intro. addictum tenes. —
AGOR. Quid nunc mi auctores estis? **ADV.** Vt frugi sies.
AGOR. Quid si animus esse non sinit? **ADV.** Esto ut sinit.
AGOR. Vidistis, leno quom aurum accepit? **ADV.** Vidimus.
AGOR. Eum vos meum esse servom scitis? **ADV.** Scivimus.
AGOR. Rem adversus populi saepe leges? **ADV.** Scivimus.
AGOR. Em istaec volo ergo vos commeminisse omnia,
mox quom ad praetorem usus veniet. **ADV.** Meminimus.
AGOR. Quid si recenti re aedis pultem? **ADV.** Censeo.
AGOR. Si pultem, non recludet? **ADV.** Panem frangito.
AGOR. Si exierit leno, quid tum? hominem interrogem,
meus servos ad eum veneritne? **ADV.** Quippini?
[**AGOR.** Cum auri ducentis nummis Philippis? **ADV.** Quippini?
AG. Ibi extemplo leno errabit. **AD.** Qua de re? **AG.** Rogas?
quia centum nummis minus dicetur. **ADV.** Bene putas.
AGOR. Alium censebit quaeritari. **ADV.** Scilicet.]
AGOR. Extemplo denegabit. **ADV.** Iuratus quidem.

AG. Homo furti sese adstringet. **AD.** Hau dubium id quidemst.
AGOR. Quantum quantum ad eum erit
delatum. **ADV.** Quippini?
AGOR. Diespiter vos perduit. **ADV.** Te quippini?
AGOR. Ibo et pultabo ianuam iam. **ADV.** Quippini?
AGOR. Tacendi tempus est, nam crepuerunt fores.
foras egrediri video lenonem Lycum.
adeste quaeso. **ADV.** Quippini? ~ si voles
operire capita, ne nos leno noverit,
qui illi malae rei tantae fuimus inlices.

III.v
LYCVS Suspendant omnes nunciam se haruspices,
quam ego illis posthac quod loquantur creduam,
qui in re divina dudum dicebant mihi
malum damnumque maximum portendier:
is explicavi meam rem postilla lucro.
AGOR. Salvos sis, leno. **LYC.** Di te ament, Agorastocles.
AGOR. Magis me benigne nunc salutas quam antidhac.
LYC. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:
utquomque est ventus, exim velum vortitur.
AGOR. Valeant apud te quos volo; atque haud te volo.
LYC. Valent ut postulatumst, verum non tibi.
AGOR. Mitte ad me, si audes, hodie Adelphasium tuam,
die festo celebri nobilique Aphrodisiis.
LYC. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
AGOR. Quid iam? **LYC.** Quia os nunc frigefactas, quom rogas.
AGOR. Hoc age sis, leno. servom esse audivi meum
apud te. **LYC.** Apud me? numquam factum reperies.
AGOR. Mentire. nam ad te venit aurumque attulit.
ita mihi renuntiatumst, quibus credo satis.
LYC. Malus es, captatum me advenis cum testibus.
tuorum apud me nemost nec quicquam tui.
AGOR. Mementote illud, advocati. **ADV.** Meminimus.
LYC. Hahahae, iam teneo quid sit, perspexi modo.
hi qui illum dudum conciliaverunt mihi
peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
eum adlegarunt, suom qui servom diceret
cum auro esse apud me; compositast fallacia,
ut eo me privent atque inter se dividant.

lupo agnum eripere postulant. nugas agunt.
AGOR. Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?
LYC. Nego: et negando, si quid refert, ravio.
ADV. Periisti, leno. nam istest huius vilicus
quem tibi nos esse Spartiatam diximus,
qui ad te trecentos Philippeos modo detulit.
idque in istoc adeo aurum inest marsuppio.
LYC. Vae vostrae aetati. **ADV.** Id quidem <in> mundo est tuae.
AGOR. Age omitte actutum, furcifer, marsuppium:
manifesto fur es mihi. quaeso hercle, operam date,
dum me videatis servom ab hoc abducere.—
LYC. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
consulto hoc factum est, mihi ut insidiae fierent.
sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
prius quam hinc optorto collo ad praetorem trahor?
eheu, quom ego habui hariolos haruspices;
qui si quid bene promittunt, perspisso evenit,
id quod mali promittunt, praesentarium est.
nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
suspendere aequom censeant potissimum.—

III.vi
AGORASTOCLES Age tu progredere, ut [testes] videant te ire istinc foras.
estne hic meus servos? **COLLYBISCVS** Sum hercle vero, Agorastocles.
AGOR. Quid nunc, sceleste leno? **ADV.** Quicum litigas
apscessit. **AGOR.** Vtinam hinc abierit malam crucem.
ADV. Ita nos velle aequom est. **AGOR.** Cras subscribam homini dicam.
COLL. Numquid me? **AGOR.** Apscedas, sumas ornatum tuom.
COLL. Non sum nequiquam miles factus; paululum
praedae intus feci: dum lenonis familia
dormitat, extis sum satur factus probe.
abscedam hinc intro.— **AGOR.** Factum a vobis comiter.
bonam dedistis, advocati, operam mihi.
cras mane, quaeso, in comitio estote obviam.
tu sequere me intro. vos valete.— **ADV.** Et tu vale.
iniuriam illic insignite postulat:
nostro servire nos sibi censet cibo.
verum ita sunt *** isti nostri divites:
si quid bene facias, levior pluma est gratia,

si quid peccatumst, plumbeas iras gerunt.
domos abeamus nostras, sultis, nunciam,
quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus,
ut perderemus corruptorem civium.—

ACTVS IV

IV.i

MILPHIO Exspecto quo pacto meae techinae processurae sient.
studeo hunc lenonem perdere, qui meum erum miserum macerat,
is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus:
servire amanti miseria est, praesertim qui quod amat caret.
attat, e fano recipere video se Syncerastum,
lenonis servom; quid habeat sermonis auscultabo.

IV.ii

SYNCERASTVS Satis spectatum est, deos atque homines eius neglegere gratiam,
quoi homini erus est consimilis velut ego habeo hunc huius modi.
neque periurior neque peior alter usquam est gentium,
quam erus meus est, neque tam luteus neque tam caeno conlitus.
ita me di ament, vel in lautumiis vel in pistrino mavelim
agere aetatem praepeditus latere forti ferreo,
quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus,
quae illic hominum corruptelae fiunt. di vostram fidem,
quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris,
equitem peditem, libertinum, furem an fugitivom velis,
verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, <ut>ut homo est,
omnia genera recipiuntur; itaque in totis aedibus
tenebrae latebrae, bibitur estur quasi in popina, hau secus.
ibi tu videas litteratas fictiles epistulas,
pice signatas, nomina insunt cubitum longis litteris:
ita vinariorum habemus nostrae dilectum domi.

MIL. Omnia edepol mira sunt, nisi erus hunc heredem facit,
nam id quidem, illi, uti meditatur, verba faciet mortuo.
et adire lubet hominem et autem nimis eum ausculto lubens.
SYNC. Haec quom hic video fieri, crucior: pretiis emptos maxumis,
apud nos expeculiatos servos fieri suis eris.
sed ad postremum nihil apparet: male partum male disperit.
MIL. Proinde habet orationem, quasi ipse sit frugi bonae,
qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.
SYNC. Nunc domum haec ab aede Veneris refero vasa, ubi hostiis
erus nequivit propitiare Venerem suo festo die.
MIL. Lepidam Venerem. **SYNC.** Nam meretrices nostrae primis hostiis
Venerem placavere extemplo. **MIL.** O lepidam Venerem denuo.
SYNC. Nunc domum ibo. **MIL.** Heus, Synceraste. **SYNC.** Syncerastum qui vocat?
M. Tuos amicus. **S.** Haud amice facis, qui cum onere offers moram.
MIL. At ob hanc moram tibi reddam operam ubi voles, ubi iusseris.
habe rem pactam. **S.** Si futurumst, do tibi operam hanc. **M.** Quo modo?
SYNC. Vt enim ubi mihi vapulandum sit, tu corium sufferas.
apage, nescio quid viri sis. **MIL.** Malus sum. **SYNC.** Tibi sis. **MIL.** Te volo.
SYNC. At onus urget. **MIL.** At tu appone et respice ad me. **SYNC.** Fecero,
quamquam haud otiumst. **MIL.** Salvos sis, Synceraste. **SYNC.** O Milphio,
di omnes deaeque ament. **MIL.** Quemnam hominem? **SYNC.** Nec te nec me, Milphio:
neque erum meum adeo. **MIL.** Quem ament igitur? **SYNC.** Aliquem, dignus qui siet.
nam nostrorum nemo dignust. **MIL.** Lepide loquere. **SYNC.** Me decet.
MIL. Quid agis? **SYNC.** Facio quod manufesti moechi hau ferme solent.

MIL. Quid id est? **SYNC.** Refero vasa salva. **MIL.** Di te et tuom erum perduint.
SYNC. Me non perdent; illum ut perdant facere possum, si velim,
meum erum ut perdant, ni mihi metuam, Milphio. **MIL.** Quid id est? cedo.
SYNC. Malus es? **MIL.** Malus sum. **SYNC.** Male mihi est. **MIL.** Memora, num esse aliter decet?
quid est, quod male sit tibi, quoi domi sit quod edis quod ames adfatim,
neque triobolum ullum amicae das et ductas gratiis?
SYNC. Diespiter me sic amabit, **MIL.** Vt quidem edepol dignus es.
SYNC. Vt ego hanc familiam interire cupio. **MIL.** Adde operam, si cupis.
SYNC. Sine pennis volare hau facilest: meae alae pennas non habent.
MIL. Nolito edepol devellisse: iam his duobus mensibus
volucres tibi erunt tuae hirquinae. **S.** I in malam rem. **M.** I tu atque erus.
SYNC. Verum. enim qui homo eum norit, norit. cito homo pervorti potest.
MIL. Quid iam? **SYNC.** Quasi tu tacitum habere quicquam potis sis. **MIL.** Rectius
tacitas tibi res sistam quam quod dictum est mutae mulieri.
SYNC. Animum inducam facile ut tibi istuc credam, ni te noverim.
MIL. Crede audacter meo periclo. **SYNC.** Male credam, et credam tamen.
MIL. Scin tu erum tuom meo ero esse inimicum capitalem? **SYNC.** Scio.
MIL. Propter amorem— **SYNC.** Omnem operam perdis. **MIL.** Quid iam? **SYNC.** Quia doctum doces.
MIL. Quid ergo dubitas quin lubenter tuo ero meus quid possiet
facere faciat male, eius merito? tum autem si quid tu adiuvas,
eo facilius facere poterit. **SYNC.** At ego hoc metuo, Milphio.
M. Quid est quod metuas? **S.** Dum ero insidias paritem, ne me perduim.
si erus meus me esse elocutum quoiquam mortali sciat,
continuo is me ex Syncerasto Crurifragium fecerit.

MIL. Numquam edepol mortalis quisquam fiet e me certior,
nisi ero meo uni indicasso, atque ei quoque ut ne enuntiet
id esse facinus ex ted ortum. **SYNC.** Male credam, et credam tamen.
sed hoc tu tecum tacitum habeto. **MIL.** Fide non melius creditur.
loquere (locus occasioque est) libere: hic soli sumus.
SY. Erus si tuos volt facere frugem, meum erum
perdet. **MI.** Qui id potest?
SYNC. Facile. **MIL.** Fac ergo id facile noscam ego, ut ille possit noscere.
S. Quia Adelphasium, quam erus deamat tuos,
ingenuast. **M.** Quo modo?
SYNC. Eodem quo soror illius altera
Anterastilis.
MIL. Cedo qui id credam. **SYNC.** Quia illas emit in Anactorio parvolas
de praedone Siculo. **MIL.** Quanti? **SYNC.** Duodeviginti minis,
duas illas et Giddenenem nutricem earum tertiam.
et ille qui eas vendebat dixit se furtivas vendere:
ingenuas Carthagine aibat esse. **MIL.** Di vostram fidem,
nimium lepidum memoras facinus. nam erus meus Agorastocles
ibidem gnatust, inde surptus fere sexennis, postibi
qui eum surrupuit huc devexit meoque ero eum hic vendidit.
is in divitias homo adoptavit hunc, quom diem obiit suom.
SYNC. Omnia memoras quo id facilius fiat: manu eas adserat
suas popularis liberali causa. **MIL.** Tacitus tace modo.
SYNC. Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
MIL. Quin prius disperibit faxo, quam unam calcem civerit.
ita paratumst. **SYNC.** Ita di faxint, ne apud lenonem hunc serviam.
MIL. Hercle qui meus conlibertus faxo eris, si di volent.
SYNC. Ita di faxint. numquid aliud me morare, Milphio?
MIL. Valeas beneque ut tibi sit. **SYNC.** Pol istuc tibi et tuost ero in manu.
vale et haec cura clanculum ut sint dicta. **MIL.** Non dictumst. vale.
S. At enim nihil est, nisi dum calet hoc agitur. **M.** Lepidu's, quom mones.
et ita hoc fiet. **SYNC.** Proba materies data est, si probum

adhibes fabrum.
MIL. Potin ut taceas? **SYNC.** Taceo atque abeo.— **MIL.** Mihi commoditatem creas.
illic hinc abiit. di immortales meum erum servatum volunt
et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exiti.
satine prius quam unumst iniectum telum, iam instat alterum?
ibo intro, haec ut meo ero memorem. nam huc si ante aedes evocem,
quae audivistis modo, nunc si eadem hic iterum iterem, inscitiast.
[ero] uni potius intus ero odio, quam hic sim vobis omnibus.
[di immortales, quanta turba, quanta adventat calamitas
hodie ad hunc lenonem. sed ego nunc est cum me commoror.
ita negotium institutumst, non datur cessatio;
nam et hoc docte consulendum, quod modo concreditumst,
et illud autem inserviendumst consilium vernaculum.
remora si sit, qui malam rem mihi det merito fecerit.
nunc intro ibo: dum erus adveniat a foro, opperiar domi.—]

ACTVS V

V.i

HANNO Yth alonim ualonuth sicorathi symacom syth
chy mlachthi in ythmum ysthyalm ych-ibarcu mysehi
li pho caneth yth bynuthi uad edin byn ui
bymarob syllohom alonim ubymysyrthohom
byth limmoth ynnocho thuulech-antidamas chon
ys sidobrim chi fel yth chyl is chon chen liful
yth binim ys dybur ch-innocho-tnu agorastocles
yth emanethi hy chirs aelichot sithi nasot
bynu yid ch-illuch ily gubulim lasibithim
bodi aly thera ynnynu yslym min cho-th iusim
Ythalonimualoniuthsicorathiisthymhimihymacomsyth
combaepumamitalmetlotiambeat
iulecantheconaalonimbalumbar dechor
bats . . . . hunesobinesubicsillimbalim
esseantidamossonalemuedubertefet
donobun.huneccilthumucommucroluful
altanimauosduberithemhuarcharistolem
sittesedanecnasotersahelicot
alemusdubertimurmucopsuistiti
aoccaaneclictorbodesiussilimlimmimcolus

deos deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
ut quod de mea re huc veni rite venerim,
measque hic ut gnatas et mei fratris filium
reperire me siritis, di vostram fidem.
[quae mihi surruptae sunt et fratris filium.]
sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit;
eum fecisse aiunt, sibi quod faciundum fuit.
eius filium esse hic praedicant Agorastoclem:
ad eum hospitalem hanc tesseram mecum fero;
is in hisce habitare monstratust regionibus.
hos percontabor qui hinc egrediuntur foras.

V.ii
AGORASTOCLES Ain tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
eas esse ingenuas ambas surrupticias
Carthaginiensis? **MILPHIO** Aio, et, si frugi esse vis,
eas liberali iam adseres causa manu.
nam tuom flagitiumst tuas te popularis pati
servire ante oculos, domi quae fuerint liberae.
HAN. Pro di immortales, opsecro vostram fidem,
quam orationem hanc aures dulcem devorant.
creta est profecto horum hominum oratio,
ut mi apsterserunt omnem sorditudinem.
AGOR. Si ad eam rem testis habeam, faciam quod iubes.
MIL. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
aliqua Fortuna fuerit adiutrix tibi.
AGOR. Incipere multost quam impetrare facilius.
MIL. Sed quae illaec avis est, quae huc cum tunicis advenit?
numnam in balineis circumductust pallio?
AGOR. Facies quidem edepol Punicast. **MIL.** Guggast homo.
servos quidem edepol veteres antiquosque habet.
AGOR. Qui scis? **MIL.** Viden homines sarcinatos consequi?
~ atque ut opinor digitos in manibus non habent.
AGOR. Quid iam? **MIL.** Quia incedunt cum anulatis auribus.
HAN. Adibo hosce atque appellabo Punice.
si respondebunt, Punice pergam loqui;
si non, tum ad horum mores linguam vertero.
MIL. Quid ais tu? ecquid commeministi Punice?
AGOR. Nihil edepol. nam qui scire potui, dic mihi,
qui illim sexennis perierim Carthagine?
HAN. Pro di immortales, plurumi ad illum modum
periere pueri liberi Carthagine.

MIL. Quid ais tu? **AGOR.** Quid vis? **MIL.** Vin appellem hunc Punice?
AGOR. An scis? **MIL.** Nullus me est hodie Poenus Poenior.
AGOR. Adi atque appella, quid velit, quid venerit,
qui sit, quoiatis, unde sit: ne parseris.
MIL. Avo. quoiates estis aut quo ex oppido?
HAN. Anno byn mytthymballe udradait annech.
AGOR. Quid ait? **MIL.** Hannonem se esse ait Carthagine,
Carthaginiensis Mytthumbalis filium.
HAN. Avo. **MIL.** Salutat. **HAN.** Donni. **MIL.** Doni volt tibi
dare hic nescio quid. audin pollicitarier?
AGOR. Saluta hunc rursus Punice verbis meis.
MIL. Avo donni inquit hic tibi verbis suis.
HAN. Me har bocca. **MIL.** Istuc tibi sit potius quam mihi.
AGOR. Quid ait? **MIL.** Miseram esse praedicat buccam sibi.
fortasse medicos nos esse arbitrarier.
AGOR. Si <ita> est, nega esse; nolo ego errare hospitem.
MIL. Audin tu? **HAN.** Rufeyn nyccho issam. **AGOR.** Sic volo
profecto vera cuncta huic expedirier.
roga numquid opus sit. **MIL.** Tu qui zonam non habes,
quid in hanc venistis urbem aut quid quaeritis?
H. Muphursa. **A.** Quid ait? **H.** Miuulec hianna. **A.** Quid venit?
MIL. Non audis? mures Africanos praedicat
in pompam ludis dare se velle aedilibus.
HAN. Lech lachanna nilimniichto. **AGOR.** Quid nunc ait?
MIL. Ligulas, canalis ait se advexisse et nuces:
nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.
AGOR. Mercator credo est. **HAN.** Assam. **MIL.** Arvinam quidem.
HAN. Palu mirga detha. **AGOR.** Milphio, quid nunc ait?
MIL. Palas vendundas sibi ait et mergas datas,
ad messim credo, nisi quid tu aliud sapis.
[ut hortum fodiat atque ut frumentum metat.]
AGOR. Quid istuc ad me? **MIL.** Certiorem te esse volt,
ne quid clam furtim se accepisse censeas.
HAN. Mufonnim siccoratim. **MIL.** Hem, cave sis feceris
quod hic te orat. **AGOR.** Quid ait aut quid orat? expedi.
MIL. Sub cratim ut iubeas se supponi atque eo
lapides imponi multos, ut sese neces.
HAN. Gunebbal samem lyryla. **AGOR.** Narra, quid est?
quid ait? **MIL.** Non hercle nunc quidem quicquam scio.
HANN. At ut scias, nunc dehinc latine iam loquar.

servom hercle te esse oportet et nequam et malum,
hominem peregrinum atque advenam qui inrideas.
MIL. At hercle te hominem et sycophantam et subdolum,
qui huc advenisti nos captatum, migdilix,
bisulci lingua quasi proserpens bestia.
AGOR. Maledicta hinc aufer, linguam compescas face.
maledicere huic tu temperabis, si sapis.
meis consanguineis nolo te iniuste loqui.
Carthagini ego sum gnatus, ut tu sis sciens.
HAN. O mi popularis, salve. **AGOR.** Et tu edepol, quisquis es.
et si quid opus est, quaeso, dic atque impera
popularitatis causa. **HAN.** Habeo gratiam.
[verum ego hic hospitium habeo: Antidamae filium
quaero (commostra si novisti) Agorastoclem.]
sed ecquem adulescentem tu hic novisti Agorastoclem?
AGOR. Siquidem Antidamai quaeris adoptaticium,
ego sum ipsus quem tu quaeris. **HAN.** Hem, quid ego audio?
AGOR. Antidamae gnatum me esse. **HAN.** Si itast, tesseram
conferre si vis hospitalem, eccam attuli.
AGOR. Agedum huc ostende. est par probe, quam habeo domi.
HAN. O mi hospes, salve multum. nam mihi tuos pater
patritus ~ ergo hospes Antidamas fuit.
haec mi hospitalis tessera cum illo fuit.
AGOR. Ergo hic apud me hospitium tibi praebebitur.
nam haud repudio hospitium neque Carthaginem,
unde sum oriundus. **HAN.** Di dent tibi omnes quae velis.
quid ais? qui potuit fieri, ut Carthagini
gnatus sis? hic autem habuisti Aetolum patrem.
AGOR. Surruptus sum illinc. hic me Antidama hospes tuos
emit, et is me sibi adoptavit filium.
HAN. Demarcho item ipse fuit adoptaticius.
sed mitto de illoc, ad te redeo. dic mihi,
ecquid meministi tuom parentum nomina,
patris atque matris? **AGOR.** Memini. **HAN.** Memoradum mihi,
si novi forte aut si sunt cognati mihi.
AGOR. Ampsigura mater mihi fuit, Iahon pater.
HAN. Patrem atque matrem viverent vellem tibi.
AGOR. An mortui sunt? **HAN.** Factum, quod aegre tuli. ~
nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit;
pater tuos, is erat frater patruelis meus,

et is me heredem fecit, quom suom obiit diem,
quo me privatum aegre patior mortuo.
sed si ita est, ut tu sis Iahonis filius,
signum esse oportet in manu laeva tibi,
ludenti puero quod memordit simia.
ostende, inspiciam. <**AGOR.** Em ostendo.> **HAN.** Aperi. audi atque ades:
* * *
AGOR. Mi patrue, salve. **HAN.** Et tu salve, Agorastocles.
iterum mihi gnatus videor, quom te repperi.
MIL. Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.
sed te moneri num nevis? **HAN.** Sane volo.
MIL. Paterna oportet filio reddi bona.
aequomst habere hunc bona quae possedit pater.
HAN. Haud postulo aliter: restituentur omnia;
suam sibi rem salvam sistam, si illo advenerit.
MIL. Facito sis reddas, etsi hic habitabit, tamen.
HAN. Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.
MIL. Festivom facinus venit mi in mentem modo.
HAN. Quid id est? **MIL.** Tua opus est opera. **HAN.** Dic mihi quid lubet:
profecto uteris, ut voles, operam meam.
quid est negoti? **MIL.** Potin tu fieri subdolus?
HAN. Inimico possum, amico insipientia est.
MIL. Inimicus hercle est huius. **HAN.** Male faxim lubens.
MIL. Amat ab lenone hic. **HAN.** Facere sapienter puto.
MIL. Leno hic habitat vicinus. **HAN.** Male faxim lubens.
MIL. Ei duae puellae sunt meretrices servolae
sorores: earum hic alteram efflictim perit,
neque eam incestavit umquam. **HAN.** Acerba amatiost.
MIL. Hunc leno ludificatur. **HAN.** Suom quaestum colit.
MIL. Hic illi malam rem dare volt. **HAN.** Frugist, si id facit.
MIL. Nunc hoc consilium capio et hanc fabricam apparo,
ut te allegemus, filias dicas tuas
surruptasque esse parvolas Carthagine ***
manu liberali causa ambas adseras,
quasi filiae tuae sint. iamne intellegis?
HAN. Intellego hercle. nam mihi item gnatae duae
cum nutrice una sunt surruptae parvolae.
MIL. Lepide hercle adsimulas. iam in principio id mihi placet.
HAN. Pol magis quam vellem. **MIL.** Eu hercle mortalem catum,
*** malum crudumque, estolidum et subdolum.

ut adflet, quo illud gestu faciat facilius.
me quoque dolis iam superat architectonem.
HAN. Sed earum nutrix qua sit facie, mi expedi.
MIL. Statura hau magna, corpore aquilost. **HAN.** Ipsa east.
MIL. Specie venusta, ore atque oculis pernigris.
HAN. Formam quidem hercle verbis depinxti probe.
MIL. Vin eam videre? **HAN.** Filias malo meas.
sed i atque evoca illam; si eae meae sunt filiae,
si illarum est nutrix, me continuo noverit.
MIL. Heus, ecquis hic est? nuntiate ut prodeat
foras Giddeneni. est qui illam conventam esse volt.

V.iii

GIDDENES Quis pultat? **MIL.** Qui te proximust. **GIDD.** Quid vis? **MIL.** Eho,
novistin tu illunc tunicatum hominem qui siet?
GIDD. Nam quem ego aspicio? pro supreme Iuppiter,
erus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginiensis. **MIL.** Ecce autem mala.
[praestrigiator hic quidem Poenus probust,
perduxit omnis ad suam sententiam.]
GIDD. O mi ere, salve, Hanno, insperatissume
mihi tuisque filiis, salve atque— eho,
mirari noli neque me contemplarier.
cognoscin Giddenenem ancillam tuam?
HAN. Novi. sed ubi sunt meae gnatae? id scire expeto.
GIDD. Apud aedem Veneris. **HAN.** Quid ibi faciunt? dic mihi.
GIDD. Aphrodisia hodie Veneris est festus dies:
oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.
MIL. Pol satis scio, impetrarunt, quando hic hic adest.
AGOR. Eho an huius sunt illae filiae? **GIDD.** Ita ut praedicas.
tua pietas nobis plane auxilio fuit,
quom huc advenisti hodie in ipso tempore;
namque hodie earum mutarentur nomina
facerentque indignum genere quaestum corpore.
PVER Auamma illi. **GIDD.** Hauon bane silli in mustine.
Mepstaetemes tas dum et alanna cestimim.
AGOR. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.
HAN. Matrem hic salutat suam, haec autem hunc filium.
tace atque parce muliebri supellectili.
AGOR. Quae east supellex? **HAN.** Clarus

clamor. **AGOR.** Sine modo.
HAN. Tu abduc hosce intro; et una nutricem simul
iube hanc abire hinc ad te. **AGOR.** Fac quod imperat.
MIL. Sed quis illas tibi monstrabit? **AGOR.** Ego doctissume.
MIL. Abeo igitur. **AGOR.** Facias modo quam memores
mavelim.
patruo advenienti cena curetur volo.
MIL. Lachanna vos, quos ego iam detrudam ad molas,
inde porro ad puteum atque ad robustum codicem.
ego faxo hospitium hoc leniter laudabitis.—
AGOR. Audin tu, patrue? dico, ne dictum neges:
tuam mihi maiorem filiam despondeas.
HAN. Pactam rem habeto. **AGOR.** Spondesne
igitur? **HAN.** Spondeo.
AGOR. Mi patrue, salve. nam nunc es plane meus.
nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
me sequere. **HAN.** Iamdudum equidem cupio, et te sequor.
[**AGOR.** Quid si eamus illis obviam? **HAN.** At ne intervias
praeterbitamus metuo. magne Iuppiter,
restitue certas mi ex incertis nunc opes.
AGOR. ~ Ego quidem meos amores mecum confido
fore.]
sed eccas video ipsas. **HAN.** Haecine meae sunt filiae?
quantae e quantillis iam sunt factae. **AGOR.** Scin quid est?
tragicae sunt: in calones sustolli solent.
[**MIL.** Opino hercle hodie, quod ego dixi per iocum,
id eventurum esse et severum et
serium,
ut haec inveniantur hodie esse huius filiae.
AGOR. Pol istuc quidem iam certum est. tu istos, Milphio,
abduce intro. nos hasce hic praestolabimur.]

V.iv
ADELPHASIVM Fuit hodie operae pretium cuivis qui
amabilitati animum adiceret,
oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere
venit.
deamavi ecastor illi hodie lepidissima munera meretricum,
digna dea venustissima Venere, neque contempsi eius opes
hodie.
tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quique loco sita
munde.
aras tus, murrinus, omnis odor

complebat. haud sordere visust
festus dies, Venus, nec tuom fanum:
tantus ibi clientarum erat numerus,
quae ad Calydoniam venerant Venerem.
ANTERASTILIS Certo enim, quod quidem ad nos duas
attinuit, praepotentes pulchre
pacisque potentes, soror, fuimus,
neque ab iuventute inibi inridiculo
habitae, quod pol,
soror, ceteris omnibus factumst.
AD. Malim istuc aliis videatur, quam uti tu te, soror, conlaudes.
ANT. Spero equidem. **AD.** Et pol ego, quom, ingeniis quibus sumus
atque aliae, gnosco;
eo sumus gnatae genere, ut deceat nos esse a culpa castas.
HAN. Iuppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem aevom,
quem penes spes vitae sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem quaeso,
~ rebus meis agundis, ut quibus annos multos carui quasque <e> patria
perdidi parvas ~ redde is libertatem, invictae praemium ut esse sciam pietati.
AGOR. Omnia faciet Iuppiter faxo,
nam mi est obnoxius et me
metuit. **HAN.** Tace quaeso.
AGOR. Ne lacruma, patrue.
ANT. Vt volup est homini, mea soror, si quod agit cluet victoria;
sicut nos hodie inter alias praestitimus pulchritudine.
AD. Stulta, soror, magis es quam volo. an tu eo pulchra videre, obsecro,
si tibi illi non os oblitumst fuligine?
AGOR. O patrue, o patrue mi. **HAN.** Quid est,
fratris mei gnate, gnate, quid vis? expedi.
AGOR. At enim hoc volo agas. **HAN.** At enim ago istuc.
AGOR. <O> patrue mi patruissime.
HAN. Quid est? **AGOR.** Est lepida et lauta. ut sapit.
HAN. Ingenium patris habet quod sapit.
AG. Quae res? iam diu edepol sapientiam tuam haec quidem abusast.
nunc hinc sapit, hinc sentit, quidquid sapit, ex meo amore.

AD. Non eo genere sumus prognatae, tam etsi sumus servae, soror,
ut deceat nos facere quicquam quod homo quisquam inrideat.
multa mulierum sunt vitia, sed hoc e multis maxumumst,
quom sibi nimis placent minusque addunt operam, uti placeant viris.
ANT. Nimiae voluptatist quod in extis nostris portentumst, soror,
quodque haruspex de ambabus dixit. **AGOR.** Velim de me aliquid dixerit.
ANT. Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.
id ego nisi quid di aut parentes faxint, qui sperem hau scio.
AGOR. Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his promisit, scio,
libertatem, quia me amare hanc scit. **AD.** Soror, sequere
hac. **AN.** Sequor.
HAN. Prius quam abitis, vos volo ambas. nisi piget, consistite.
AD. Quis revocat? **AG.** Qui bene volt vobis
facere. **AD.** Facere occasiost.
sed quis homost? **AG.** Amicus vobis. **AD.** Qui quidem inimicus non siet.
AG. Bonus est hic homo, mea voluptas. **AD.** Pol istum malim quam malum.
AGOR. Siquidem amicitiast habenda, cum hoc
habendast. **AD.** Hau precor.
AGOR. Multa bona volt vobis facere. **AD.** Bonus bonis bene feceris.
[**HAN.** Gaudio ero vobis. **AD.** At edepol nos voluptati tibi.
HAN. Libertatique. **AD.** Istoc pretio tuas nos facile feceris.]
AGOR. Patrue mi, ita me di amabunt, ut ego, si sim Iuppiter,
iam hercle ego illam uxorem ducam et Iunonem extrudam foras.
ut pudice verba fecit, cogitate et commode,
ut modeste orationem praebuit. **HAN.** Certo haec meast.
sed ut astu sum adgressus ad eas. **AGOR.** Lepide hercle atque commode.
HAN. Pergo etiam temptare? **AGOR.** In pauca confer: sitiunt qui sedent.
HAN. Quid istic? quod faciundumst cur non agimus? in ius vos voco.
AGOR. Nunc, patrue, tu frugi bonae es. tene. vin ego hanc adprendam?
AD. An patruos est, Agorastocles, tuos hic? **AGOR.** Iam faxo

scibis.
nunc pol ego te ulciscar probe, nam faxo— mea eris sponsa.
HAN. Ite in ius, ne moramini. antestare me atque duce.
AGOR. Ego te antestabor, postea hanc amabo atque amplexabor.
sed illud quidem volui dicere— immo hercle dixi quod volebam.
HAN. Moramini. in ius vos voco, nisi honestiust prehendi.
AD. Quid in ius vocas nos? quid tibi debemus? **AGOR.** Dicet illi.
AD. Etiam me meae latrant canes? **AGOR.** At tu hercle adludiato:
dato mihi pro offa savium, pro osse linguam obicito.
ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.
HAN. Ite si itis. **AD.** Quid nos fecimus tibi? **HAN.** Fures estis ambae.
AD. Nosne tibi? **HAN.** Vos inquam. **AGOR.** Atque ego scio. **AD.** Quid id furtist?
    AGOR. Hunc rogato.
HAN. Quia annos multos filias meas celavistis clam me,
atque equidem ingenuas liberas summoque genere gnatas.
AD. Numquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.
AGOR. Da pignus, ni nunc perieres, in savium, uter utri det.
AD. Nil tecum ago, apscede opsecro. **AG.** Atque hercle mecum agendum est.
nam hic patruos meus est, pro hoc mihi patronus sim necesse est;
et praedicabo quo modo [vos] furta faciatis multa
quoque modo huius filias apud vos habeatis servas,
quas vos ex patria liberas surruptas esse scitis.
AD. Vbi sunt eae? aut quas, opsecro? **AG.** Satis iam sunt maceratae.
H. Quid si eloquamur? **AG.** Censeo hercle, patrue. **AD.** Misera timeo,
quid hoc sit negoti, mea soror; ita stupida sine animo asto.
HAN. Advortite animum, mulieres. primum, si id fieri possit,
ne indigna indignis di darent, id ego evenire vellem;
nunc quod boni mihi di danunt, vobis vostraeque matri,
eas dis est aequom gratias nos agere sempiternas,

quom nostram pietatem adprobant decorantque di immortales.
vos meae estis ambae filiae et hic est cognatus vester,
huiusce fratris filius, Agorastocles. **AD.** Amabo,
num hi falso oblectant gaudio nos? **AGOR.** At ita me di servent,
ut hic pater est vester. date manus. **AD.** Salve, insperate nobis
pater, te complecti nos sine. **ANT.** Cupite atque exspectate
pater, salve. **AD.** Ambae filiae sumus. **ANT.** Amplectamur ambae.
AGOR. Quis me amplectetur postea? **HAN.** Nunc ego sum fortunatus,
multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.
AD. Vix hoc videmur credere. **HAN.** Magis qui credatis dicam.
nam vostra nutrix ~ primum me cognovit. **AD.** Vbi ea, amabo, est?
HAN. Apud hunc est. **AGOR.** Quaeso, qui lubet tam diu tenere collum?
omitte saltem tu altera. nolo ego istuc. **AD.** Enicas me.
* * *
prius quam tibi desponderit. **AGOR.** Mitto. **AD.** Sperate, salve.
HAN. Condamus alter alterum ergo in nervom bracchialem.
quibus nunc in terra melius est? **AGOR.** Eveniunt digna dignis.
HAN. Tandem huic cupitum contigit. **AG.** O Apella, o Zeuxis pictor,
cur numero estis mortui, hoc exemplo ut pingeretis?
nam alios pictores nil moror huius modi tractare exempla.
HAN. Di deaeque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
quom hac me laetitia adfecistis tanta et tantis gaudiis,
ut meae gnatae ad me redirent in potestatem meam.
[**AD.** Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.
AGOR. Patrue, facito in memoria habeas, tuam maiorem filiam
mihi te despondisse. **HAN.** Memini. **AGOR.** Et dotis quid promiseris.]

V.v

ANTAMONIDES Si ego minam non ultus fuero probe, quam

lenoni dedi,
tum profecto me sibi habento scurrae ludificatui.
is etiam me ad prandium ad se abduxit ignavissimus,
ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in aedibus,
ubi nec leno neque illae redeunt, nec quod edim quicquam datur.
pro maiore parte prandi pignus cepi, abii foras;
sic dedero: aere militari tetigero lenunculum.
nanctus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim:
iam pol ego illam pugnis totam faciam uti sit merulea,
ita replebo atritate, atrior multo ut siet,
quam Aegyptini, qui cortinam ludis per circum ferunt.
ANTER. Tene sis me arte, mea voluptas; male ego metuo miluos,
mala illa bestia est, ne forte me auferat pullum tuom.
AD. Vt nequeo te satis complecti, mi pater. **ANTAM.** Ego me moror.
propemodum hoc opsonare prandium potero mihi.
sed quid hoc est? quid est? quid hoc est? quid ego video? quo modo?
quid hoc est conduplicationis? quae haec est congeminatio?
quis hic homo est cum tunicis longis quasi puer cauponius?
satin ego oculis cerno? estne illaec mea amica Anterastilis?
et ea est certo. iam pridem ego me sensi nihili pendier.
non pudet puellam amplexari baiolum in media via?
iam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
sane genus hoc mulierosumst tunicis demissiciis.
sed adire certum est hanc amatricem Africam.
heus tu, tibi dico, mulier, ecquid te pudet?
quid tibi negoti est autem cum istac? dic mihi.
HAN. Adulescens, salve. **ANTAM.** Nolo, nihil ad te attinet.
quid tibi hanc digito tactio est? **HAN.** Quia mihi lubet.
ANT. Lubet? **HAN.** Ita dico. **ANT.** Ligula, i in malam crucem.
tune hic amator audes esse, hallex viri,
aut contrectare quod mares homines amant?
deglupta mena, sarrapis, sementium,
manstruca, halagora, sampsa, tum autem plenior
ali ulpicique quam Romani remiges.
AGOR. Num tibi, adulescens, malae aut dentes

pruriunt,
qui huic es molestus, an malam rem quaeritas?
ANTAM. Quin adhibuisti, dum istaec loquere, tympanum?
nam te cinaedum esse arbitror magis quam virum.
AGOR. Scin quam cinaedus sum? ite istinc, servi, foras,
ecferte fustis. **ANTAM.** Heus tu, si quid per iocum
dixi, nolito in serium convertere.
ANTER. Qui tibi lubido est, opsecro, Antamonides,
loqui inclementer nostro cognato et patri?
nam hic noster pater est; hic nos cognovit modo
et hunc sui fratris filium. **ANTAM.** Ita me Iuppiter
bene amet, bene factum. gaudeo et volup est mihi,
si quid lenoni optigit magni mali.
[quomque e virtute vobis fortuna optigit.
ANTER. Credibile ecastor dicit. crede huic, mi pater.
HAN. Credo. **AGOR.** Et ego credo. sed eccum lenonem Lycum.]
AGOR. Bonum virum eccum video, se recipit domum;
[**HAN.** Quis hic est? **AGOR.** Vtrumvis est, vel leno vel Lycus.
in servitute hic filias habuit tuas
et mi auri fur est. **HAN.** Bellum hominem, quem noveris.]
rapiamus in ius. **HAN.** Minime. **AG.** Quapropter? **HAN.** Quia
~iniuriarum multo induci satius est.

V.vi
LYCVS Decipitur nemo, mea quidem sententia,
qui suis amicis narrat recte res suas;
nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.
AG. Leno, eamus in ius. **LYC.** Opsecro te, Agorastocles,
suspendere ut me liceat. **HAN.** In ius te voco.
LYC. Quid tibi mecum autem? **HAN.** Quia hasce aio liberas
ingenuasque esse filias ambas meas;
eae sunt surruptae cum nutrice parvolae.
LYC. Iam pridem equidem istuc scivi, et miratus fui,
neminem venire qui istas adsereret manu.
[meae quidem profecto non sunt. **ANTAM.** Leno, in ius eas.
LYC. De prandio tu dicis. debetur, dabo.]
AG. Duplum pro furto mi opus est. **LYC.** Sume hinc quid lubet.

HAN. Et mihi suppliciis multis. **LYC.** Sume hinc quid lubet:
[**ANTAM.** Et mihi quidem mina argenti. **LY.** Sume hinc quid lubet.]
collo rem solvam iam omnibus, quasi baiolus.
[**AG.** Numquid recusas contra me? **LYC.** Haud verbum quidem.
AG. Ite igitur intro, mulieres. sed patrue mi,
tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam.
HAN. Haud aliter ausim. **ANTAM.** Bene vale. **AG.** Et tu bene vale.
ANTAM. Leno, arrabonem hoc pro mina mecum fero.—
LYC. Perii hercle. **AG.** Immo haud multo post, si in ius veneris.
LYC. Quin egomet tibi me addico. quid praetore opust?
verum obsecro te, ut liceat simplum solvere,
trecentos Philippos; credo conradi potest:
cras auctionem faciam. **AG.** Tantisper quidem
ut sis apud me lignea in custodia.
LYC. Fiat. **AG.** Sequere intro, patrue mi, ut hunc festum diem
habeamus hilare, huius malo et nostro bono.
multum valete. multa verba fecimus;
malum postremo omne ad lenonem reccidit.
nunc, quod postremum est condimentum fabulae,
si placuit, plausum postulat comoedia.—]

V.vii
AGOR. Quam rem agis, miles? qui lubet patruo meo
loqui inclementer? ne mirere, mulieres
quod eum secuntur: modo cognovit filias
suas esse hasce ambas. **LYCVS** Hem, quod verbum aures meas
tetigit? nunc perii. **ANTAM.** Vnde haec perierunt domo?
AG. Carthaginienses sunt. **LYC.** At ego sum perditus.
illuc ego metui semper, ne cognosceret
eas aliquis, quod nunc factumst. vae misero mihi,
periere, opinor, duodeviginti minae,
qui hasce emi. **AGOR.** Et tute ipse periisti, Lyce.
HAN. Quis hic est? **AGOR.** Vtrumvis est, vel leno vel Lycus.
in servitute hic filias habuit tuas,
et mi auri fur est. **HAN.** Bellum hominem, quem noveris.
ANTAM. Leno, rapacem te esse semper credidi,
verum etiam furacem qui norunt magis.
LYC. Accedam. per ego tua te genua obsecro
et hunc, cognatum quem tuom esse intellego:

quando boni estis, ut bonos facere addecet
faciatis, vestro subveniatis supplici.
iam pridem equidem istas scivi esse liberas
et exspectabam, si qui eas assereret manu.
nam non meae sunt prosum. tum autem aurum tuom
reddam, quod apud me est, et iusiurandum dabo,
me malitiose nil fecisse, Agorastocles.
AGOR. Quid mihi par facere sit, ego mecum consulam.
omitte genua. **LYC.** Mitto, si ita sententia est.
ANTAM. Heus tu leno. **LYC.** Quid lenonem vis inter negotium?
ANTAM. Vt minam mi argenti reddas, prius quam in nervom abducere.
LYC. Di meliora faxint. **ANTAM.** Sic est: hodie cenabis toris.
aurum argentum collum, leno, tris res nunc debes simul.
HAN. Quid me <in> hac re facere deceat, egomet mecum cogito.
si volo hunc ulcisci, litis sequar in alieno oppido,
quantum audivi ingenium et mores eius quo pacto sient.
ADELPH. Mi pater, ne quid tibi cum istoc rei sit pessumo, obsecro.
ANTER. Ausculta sorori. abi, diiunge inimicitias cum improbo.
HAN. Hoc age sis, leno. quamquam ego te meruisse ut pereas scio,
non experiar tecum. **AGOR.** Neque ego; si aurum mihi reddes meum,
leno, quando ex nervo emissu's— compingare in carcerem.
LYC. Iamne autem ut soles? **ANTAM.** Ego, Poene, tibi me purgatum volo.
si quid dixi iratus advorsum animi tui sententiam,
id uti ignoscas quaeso; et quom istas invenisti filias,
ita me di ament <ut> mihi volup est. **HAN.** Ignosco et credo tibi.
ANTAM. Leno, tu autem amicam mihi des facito aut [auri] mihi reddas minam.
LYC. Vin tibicinam meam habere? **ANTAM.** Nil moror tibicinam;
nescias, utrum ei maiores buccaene an mammae sient.
LYC. Dabo quae placeat. **ANTAM.** Cura. **LYC.** Aurum cras ad te referam tuom.
AGOR. Facito in memoria habeas. **LYC.** Miles, sequere me.
— **ANTAM.** Ego

vero sequor.—
AGOR. Quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas Carthaginem?
nam tecum mi una ire certum est. **HAN.** Vbi primum potero, ilico.
AGOR. Dum auctionem facio, hic opus est aliquot ut maneas dies.
HAN. Faciam ita ut vis. **AGOR.** Age sis, eamus, nos curemus. plaudite.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI PSEVDOLVS
M. IUNIO. M. FIL. PR. URB.
AC. M.

PERSONAE

PSEVDOLVS SERVVS
CALIDORVS ADVLESCENS
BALLIO LENO
SIMO SENEX
CALLIPHO SENEX
HARPAX SERVVS
CHARINVS ADVLESCENS
PVER
COCVS
SIMIA SERVVS

ARGVMENTVM I

Praesentis numerat quindecim miles minas,
Simul consignat symbolum, ut Phoenicium
Ei det leno, qui eum cum relicuo adferat.
Venientem caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus
Opemque erili ita tulit; nam Simmiae
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palam cognoscitur,
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

ARGVMENTVM II

Calidorus iuvenis meretricem Phoenicium
ecflictim deperibat, nummorum indigus;

eandem miles, qui viginti mulierem
minis mercatus abiit, solvit quindecim.
scortum reliquit ad lenonem ac symbolum,
ut qui attulisset signum simile cetero
cum pretio, secum aveheret emptam mulierem.
mox missus ut prehendat scortum a milite
venit calator militaris. hunc dolo
adgreditur adulescentis servus Pseudolus
tamquam lenonis atriensis: symbolum
aufert, minasque quinque acceptas mutuas
dat subditicio caculae cum symbolo;
lenonem fallit sychophanta cacula.
scorto Calidorus potitur, vino Pseudolus.

PROLOGVS

Exporgi meliust lumbos atque exsurgier:
Plautina longa fabula in scaenam venit.

ACTVS I

I.i
PSEVDOLVS Si ex te tacente fieri possem certior,
ere, quae miseriae te tam misere macerent,
duorum labori ego hominum parsissem lubens,
mei te rogandi et tis respondendi mihi;
nunc quoniam id fieri non potest, necessitas
me subigit ut te rogitem. responde mihi:
quid est quod tu exanimatus iam hos multos dies
gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
neque tui participem consili quemquam facis?
eloquere, ut quod ego nescio id tecum sciam.
CALIDORVS Misere miser sum, Pseudole. **PS.** Id te Iuppiter
prohibessit. **CAL.** Nihil hoc Iovis ad iudicium attinet:
sub Veneris regno vapulo, non sub Iovis.
PS. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac
supremum habuisti comitem consiliis tuis.
CAL. Idem animus nunc est. **PS.** Face me certum quid tibist;
iuvabo aut re aut opera aut consilio bono.
CAL. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi
quae me miseria et cura contabefacit.
PS. Mos tibi geretur. sed quid hoc, quaeso? **CAL.** Quid est?
PS. Vt opinor, quaerunt litterae hae sibi liberos:
alia aliam scandit. **CAL.** Ludis iam ludo tuo?

PS. Has quidem pol credo nisi Sibulla legerit,
interpretari alium posse neminem.
CAL. Cur inclementer dicis lepidis litteris
lepidis tabellis lepida conscriptis manu?
PS. An, opsecro hercle, habent quas gallinae manus?
nam has quidem gallina scripsit. **CAL.** Odiosus mihi es.
lege vel tabellas redde. **PS.** Immo enim pellegam.
advortito animum. **CAL.** Non adest. **PS.** At tu cita.
CAL. Immo ego tacebo, tu istinc ex cera cita;
nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
PS. Tuam amicam video, Calidore. **CAL.** Vbi ea est,
opsecro?
PS. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.
CAL. At te di deaeque quantumst— **PS.** Servassint quidem.
CAL. Quasi solstitialis herba paulisper fui:
repente exortus sum, repentino occidi.
PS. Tace, dum tabellas pellego. **CAL.** Ergo quin legis?
PS. 'Phoenicium Calidoro amatori suo
per ceram et lignum litterasque interpretes
salutem mittit et salutem abs te expetit,
lacrumans titubanti animo, corde et pectore.'
CAL. Perii, salutem nusquam invenio, Pseudole,
quam illi remittam. **PS.** Quam salutem? **CAL.** Argenteam.
PS. Pro lignean salute vis argenteam
remittere illi? vide sis quam tu rem geras.
CAL. Recita modo: ex tabellis iam faxo scies
quam subito argento mi usus invento siet.
PS. 'Leno me peregre militi Macedonio
minis viginti vendidit, voluptas mea;
et prius quam hinc abiit, quindecim miles minas
dederat; nunc unae quinque remorantur minae.
ea causa miles hic reliquit symbolum,
expressam in cera ex anulo suam imaginem,
ut qui huc adferret eius similem symbolum,
cum eo simul me mitteret. ei rei dies
haec praestituta est, proxuma Dionysia.'
cras ea quidem sunt. **CAL.** Prope adest exitium mihi,
nisi quid mihi in te est auxili. **PS.** Sine pellegam.
CAL. Sino, nam mihi videor cum ea fabularier;
lege: dulce amarumque una nunc misces mihi.
PS. 'Nunc nostri amores mores consuetudines,
[iocus ludus sermo suavisaviatio]
compressiones artae amantum corporum,
teneris labellis molles morsiunculae,

[nostrorum orgiorum—iunculae]
papillarum horridularum oppressiunculae,
harunc voluptatum mi omnium atque itidem tibi
distractio discidium vastities venit,
nisi quae mihi in test aut tibist in me salus.
haec quae ego scivi ut scires curavi omnia;
nunc ego te experiar quid ames, quid simules. vale.'
CAL. Est misere scriptum, Pseudole. **PS.** O, miserrime.
CAL. Quin fles? **PS.** Pumiceos oculos habeo: non queo
lacrumam exorare ut expuant unam modo.
CAL. Quid ita? **PS.** Genus nostrum semper siccoculum fuit.
CAL. Nilne adiuvare me audes? **PS.** Quid faciam tibi?
CAL. Eheu. **PS.** Eheu? id quidem hercle ne parsis: dabo.
CAL. Miser sum, argentum nusquam invenio mutuom.
PS. Eheu. **CAL.** Neque intus nummus ullus est. **PS.** Eheu.
CAL. Ille abducturus est mulierem cras. **PS.** Eheu.
CAL. Istocine pacto me adiuvas? **PS.** Do id quod mihi est;
nam is mihi thensaurus iugis in nostra est domo.
CAL. Actum est de me hodie. sed potes nunc mutuam
drachumam dare unam mihi, quam cras reddam tibi?
PS. Vix hercle, opinor, si me opponam pignori.
sed quid ea drachuma facere vis? **CAL.** Restim volo
mihi emere. **PS.** Quam ob rem? **CAL.** Qui me faciam pensilem.
certum est mihi ante tenebras tenebras persequi.
PS. Quis mi igitur drachumam reddet, si dedero tibi?
an tu te ea causa vis sciens suspendere
ut me defraudes, drachumam si dederim tibi?
CAL. Profecto nullo pacto possum vivere,
si illa a me abalienatur atque abducitur.
PS. Quid fles, cucule? vives. **CAL.** Quid ego ni fleam,
quoi nec paratus nummus argenti siet
neque libellai spes sit usquam gentium?
PS. Vt litterarum ego harum sermonem audio,
nisi tu illi lacrumis fleveris argenteis,
quod tu istis lacrumis te probare postulas,
non pluris refert quam si imbrem in cribrum geras.
verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
spero alicunde hodie me bona opera aut hac mea
tibi inventurum esse auxilium argentarium.
atque id futurum unde unde dicam nescio,
nisi quia futurum est: ita supercilium salit.
CAL. Vtinam quae dicis dictis facta suppetant.

PS. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
quo pacto et quantas soleam turbellas dare.
CAL. In te nunc omnes spes sunt aetati meae.
PS. Satin est, si hanc hodie mulierem efficio tibi
tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?
CAL. Satis, si futurumst. **PS.** Roga me viginti minas,
ut me effecturum tibi quod promisi scias.
roga, opsecro hercle. gestio promittere.
CAL. Dabisne argenti mi hodie viginti minas?
PS. Dabo. molestus nunciam ne sis mihi.
atque hoc, ne dictum tibi neges, dico prius:
si neminem alium potero, tuom tangam patrem.
CAL. Di te mihi semper servent. verum, si potest,
pietatis causa—vel etiam matrem quoque.
PS. De istac re in oculum utrumvis conquiescito.
CAL. Oculum anne in aurem? **PS.** At hoc pervolgatumst minus.
nunc, ne quis dictum sibi neget, dico omnibus
pube praesenti in contione: omni poplo,
omnibus amicis notisque edico meis,
in hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.
CAL. St, tace opsecro hercle. **PS.** Quid negoti est? **CAL.** Ostium
lenonis crepuit. **PS.** Crura mavellem modo.
CAL. Atque ipse egreditur intus, periuri caput.

I.ii
BALLIO Exite, agite exite, ignavi, male habiti et male conciliati,
quorum numquam quicquam quoiquam venit in mentem ut recte faciant,
quibus, nisi ad hoc exemplum experior, non potest usura usurpari.
neque ego homines magis asinos numquam vidi, ita plagis costae callent:
quos quom ferias, tibi plus noceas; eo enim ingenio hi sunt flagritribae,
qui haec habent consilia, ubi data occasiost, rape clepe tene harpaga bibe es fuge: hoc
est eorum opus, ut mavelis lupos apud ovis linquere, quam hos domi custodes.
at faciem quom aspicias eorum, hau mali videntur: opera fallunt.
nunc adeo hanc edictionem nisi animum advortetis omnes,

nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque exmovetis,
ita ego vestra latera loris faciam ut valide varia sint,
ut ne peristromata quidem aeque picta sint Campanica
neque Alexandrina beluata tonsilia tappetia.
atque heri iam edixeram omnibus dederamque eas provincias,
verum ita vos estis praediti callenti ingenio improbi,
officium vestrum ut vos malo cogatis commonerier;
nempe ita animati estis vos: vincitis duritia hoc atque me.
hoc sis vide, ut alias res agunt. hoc agite, hoc animum advortite,
huc adhibete auris quae ego loquor, plagigera genera hominum.
numquam edepol vostrum durius tergum erit quam terginum hoc meum.
quid nunc? doletne? em sic datur, si quis erum servos spernit.
adsistite omnes contra me et quae loquar advortite animum.
tu qui urnam habes aquam ingere, face plenum ahenum sit coco.
te cum securi caudicali praeficio provinciae.
SERVVS At haec retunsast. **BAL.** Sine siet; itidem vos quoque estis plagis
[omnes]:
numqui minus ea gratia tamen omnium opera utor?
tibi hoc praecipio ut niteant aedes. habes quod facias: propera, abi intro.
tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem exstruito.
haec, quom ego a foro revortar, facite ut offendam parata,
vorsa sparsa, tersa strata, lautaque unctaque omnia ut sint.
nam mi hodie natalis dies est, decet eum omnis vos concelebrare.
pernam callum glandium sumen facito in aqua iaceant. satin audis?
magnifice volo me viros summos accipere, ut mihi rem esse reantur.
intro abite atque haec cito celerate, ne mora quae sit, cocus cum veniat;
ego eo in macellum, ut piscium quidquid ibist pretio praestinem.
i, puere, prae; ne quisquam pertundat cruminam cautiost.

vel opperire, est quod domi dicere paene fui oblitus.
auditin? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem.
vos, quae in munditiis, mollitiis deliciisque aetatulam agitis,
viris cum summis, inclutae amicae, nunc ego scibo atque hodie experiar,
quae capiti, quae ventri operam det, quae suae rei, quae somno studeat;
quam libertam fore mihi credam et quam venalem, hodie experiar.
facite hodie ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
nam nisi mihi penus annuos hodie ~ convenit, cras populo prostituam vos.
natalem scitis mi esse diem hunc: ubi isti sunt quibus vos oculi estis,
quibus vitae, quibus deliciae estis, quibus savia, mammia, mellillae?
maniplatim mihi munerigeruli facite ante aedis iam hic adsint.
cur ego vestem, aurum atque ea quibus est vobis usus, prahibeo? aut quid mi
domi nisi malum vestra operast hodie? improbae vini modo cupidae estis:
eo vos ~ vestros panticesque adeo madefactatis, quom ego sim hic siccus.
nunc adeo hoc factust optumum, ut nomine quemque appellem suo,
ne dictum esse actutum sibi quaepiam vostrarum mihi neget: advortite animum cunctae.
principio, Hedytium, tecum ago, quae amica es frumentariis,
quibus cunctis montes maxumi [acervi] frumenti sunt domi:
fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis,
mi et familiae omni sit meae, atque adeo ut frumento afluam,
ut civitas nomen mihi commutet meque ut praedicet
lenone ex Ballione regem Iasonem.
CAL. Audin, furcifer quae loquitur? satin magnificus tibi videtur?
PSEVD. Pol iste, atque etiam malificus.
sed tace atque hanc rem gere.
BAL. Aeschrodora, tu quae amicos tibi habes lenonum aemulos
lanios, qui, item ut nos iurando, iure malo male quaerunt rem, audi:

nisi carnaria tria gravida tegoribus onere uberi hodie
mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
gnati Iovis
devinxere ad taurum, item ego te distringam ad
carnarium;
id tibi profecto taurus fiet. **CAL.** Nimis sermone huius ira
incendor.
PS. Huncine hic hominem pati
colere iuventutem Atticam?
ubi sunt, ubi latent quibus aetas integra est, qui amant a
lenone?
quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc
liberant?
sed nimium stultus, nimis fui
indoctus: illine audeant
id facere quibus ut serviant
suos amor cogit?
[simul prohibet faciant adversum eos quod nolunt]
CAL. Vah tace. **PS.** Quid est?
CAL. Male morigeru's mihi, quom sermoni huius obsonas.
PS. Taceo. **CAL.** At taceas malo multo quam tacere
dicas. **BAL.** Tu autem,
Xystilis, fac ut animum advortas, quoius amatores
olivi
denamin domi habent maxumam.
si mihi non iam huc culleis
oleum deportatum erit,
te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere—in pergulam;
ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu hau somnum capias, sed
ubi
usque ad languorem—tenes
quo se haec tendant quae loquor.
ain, excetra tu? quae tibi amicos tot habes tam probe oleo
onustos,
num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum
nitidiusculum caput? aut num ipse ego pulmento utor
magis
unctiusculo? sed scio, tu oleum hau magni pendis, vino
te devincis. sine modo,
reprehendam hercle ego cuncta una opera, nisi quidem hodie
tu omnia
facis effecta haec ut loquor.
tu autem, quae pro capite argentum mihi iam iamque semper
numeras,

ea pacisci modo scis, sed quod pacta es non scis solvere,
Phoenicium, tibi ego haec loquor, deliciae summatum virum:
nisi hodie mi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus adfertur,
cras Phoenicium poeniceo corio invises pergulam.

I.iii

CAL. Pseudole, non audis quae hic loquitur? **PS.** Audio, ere, equidem
atque animum advorto.
CAL. Quid mi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?
PS. Nil curassis, liquido es animo: ego pro me et pro te curabo.
iam diu ego huic bene et hic mihi volumus, et amicitia est antiqua:
mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam et maturam.
CAL. Quid opust? **PS.** Potin aliam rem ut cures? **CAL.** At — **PS.** Bat.
CAL. Crucior. **PS.** Cor dura.
CAL. Non possum. **PS.** Fac possis. **CALL.** Quonam pacto possim? **PS.** Vince
animum.
in rem quod sit praevortaris quam in re advorsa animo auscultes.
CA. Nugae istaec sunt: non iucundumst nisi amans facit stulte. **PS.** Pergin?
CAL. O Pseudole mi, sine sim nihili,
mitte me sis. **PS.** Sino, modo ego abeam.
CAL. Mane, mane, iam ut voles med esse ita ero. **PS.** Nunc tu sapis.
BAL. It dies; ego mihi cesso.
i prae, puere. **CAL.** Heus, abit. quin revocas?
PS. Quid properas? placide. **CAL.** At prius quam abeat.
BAL. Quid [hoc], malum, tam placide is, puere?
PS. Hodie nate, heus, hodie nate, tibi ego dico, heus, hodie nate,
redi et respice ad nos. tametsi occupatu's,
moramur. mane, em conloqui qui volunt te.
BAL. Quid hoc est? quis est qui moram mi occupato molestam optulit? **PS.** Qui tibi sospitalis
fuit. **BAL.** Mortuost qui fuit: qui sit usust.
PS. Nimis superbe. **BAL.** Nimis molestus. **CAL.** Reprehende

hominem,
    adsequere. **BAL.** I puere.
PS. Occedamus hac obviam. **BAL.** Iuppiter te
perdat, quisquis es. **PS.** Te volo. **BAL.** At vos ego ambos.
vorte hac te, puere. **PS.** Non licet conloqui te?
BAL. At mihi non lubet. **PS.** Sin tuamst quippiam in rem?
BAL. Licetne, opsecro, bitere an non licet? **PS.** Vah,
manta. **BAL.** Omitte. **CAL.** Ballio, audi. **BAL.** Surdus sum ~
profecto
    inanilogistae.
CAL. Dedi dum fuit. **BAL.** Non peto quod dedisti.
CAL. Dabo quando erit. **BAL.** Ducito quando habebis.
CAL. Eheu, quam ego malis perdidi modis
quod tibi detuli et quod dedi. **BAL.** Mortua
verba re nunc facis; stultus es, rem actam agis.
PS. Nosce saltem hunc quis est. **BAL.** Iam diu scio
qui fuit: nunc qui sit ipsus sciat.
ambula tu. **PS.** Potin ut semel modo,
Ballio, huc cum lucro respicias?
BAL. Respiciam istoc pretio; nam si sacruficem summo
Iovi
atque in manibus exta teneam, ut poriciam, interea loci
si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.
non potest pietati opsisti huic, utut res sunt ceterae.
PS. Deos quidem, quos maxume aequom est metuere, eos
minimi facit.
BAL. Compellabo. salve multum, serve Athenis
pessume.
PS. Di te deaeque ament vel huius arbitratu vel meo,
vel, si dignu's alio pacto, neque ament nec faciant bene.
BAL. Quid agitur, Calidore? **CAL.** Amatur atque egetur
acriter.
BAL. Misereat, si familiam alere possim misericordia.
PS. Heia, scimus nos quidem te qualis sis; ne
praedices.
sed scin quid nos volumus? **BAL.** Pol ego propemodum: ut
male sit mihi.
PS. Et id et hoc quod te revocamus. quaeso animum
advorte. **BAL.** Audio.
atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer quid velis.
PS. Hunc pudet, quod tibi promisit quaque id promisit die,
quia tibi minas viginti pro amica etiam non
dedit.
BAL. Nimio id quod pudet facilius fertur quam illud quod

piget.
non dedisse istunc pudet: me quia non accepi piget.
PS. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.
BAL. Fuit occasio, si vellet, iam pridem argentum ut daret.
CAL. Quid, si non habui? **BAL.** Si amabas, invenires mutuom,
ad danistam devenires, adderes faenusculum,
surruperes patri. **PS.** Surruperet hic patri, audacissume?
non periclumst ne quid recte monstres. **BAL.** Non lenoniumst.
CAL. Egon patri surrupere possim quicquam, tam cauto seni?
atque adeo, si facere possim, pietas prohibet. **BAL.** Audio.
pietatem ergo istam amplexator noctu pro Phoenicio.
sed cum pietatem te amori video tuo praevortere,
omnes <homines> tibi patres sunt? nullus est tibi quem roges
mutuom argentum? **CAL.** Quin nomen quoque iam interiit mutuom.
PS. Heus tu, postquam hercle isti a mensa surgunt satis poti viri,
qui suom repetunt, alienum reddunt nato nemini,
postilla omnes cautiores sunt, ne credant alteri.
CAL. Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo;
ita miser et amore pereo et inopia argentaria.
BAL. Eme die caeca hercle olivom, id vendito oculata die:
iam hercle vel ducentae fieri possunt praesentes minae.
CAL. Perii, annorum lex me perdit quinavicenaria.
metuont credere omnes. **BAL.** Eadem est mihi lex: metuo credere.
PS. Credere autem? eho an paenitet te, quanto hic fuerit usui?
BAL. Non est usu quisquam amator nisi qui perpetuat data;
det, det usque: quando nil sit, simul amare desinat.
CAL. Nilne te miseret? **BAL.** Inanis cedis, dicta non sonant.
atque ego te vivom salvomque vellem. **PS.** Eho an iam mortuost?
BAL. Vtut est, mihi quidem profecto cum istis dictis mortuost:
ilico vixit amator, ubi lenoni supplicat.
semper tu ad me cum argentata accedito querimonia;
nam istuc quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,

apud novercam querere. **PS.** Eho an umquam tu huius nupsisti patri?
BAL. Di melius faciant. **PS.** Face hoc quod te rogamus, Ballio,
mea fide, si isti formidas credere. ego in hoc triduo
aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.
B. Tibi ego credam? **P.** Quor non? **B.** Quia pol qua opera credam tibi,
una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus.
CAL. Sicine mi abs te bene merenti male refertur gratia?
BAL. Quid nunc vis? **CAL.** Vt opperiare hos sex dies aliquos modo,
ne illam vendas neu me perdas hominem
amantem. **BAL.** Animo bono es.
vel sex menses opperibor. **CAL.** Euge, homo lepidissume.
BAL. Immo vin etiam te faciam ex laeto laetantem magis?
CAL. Quid iam? **BAL.** Quia enim non venalem iam habeo Phoenicium.
CAL. Non habes? **BAL.** Non hercle vero. **CAL.** Pseudole, ei accerse hostias,
victumas, lanios, ut ego huic sacruficem summo Iovi;
nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter quam Iuppiter.
BAL. Nolo victumas: agninis me extis placari volo.
CAL. Propera, quid stas? ei accerse agnos. audin quid ait Iuppiter?
PS. Iam hic ero; verum extra portam mi etiam currendumst prius.
CAL. Quid eo? **PS.** Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis,
eadem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
ut hodie ad litationem huic suppetat satias Iovi.
BAL. I in malam crucem. **PS.** Istuc ibit Iuppiter lenonius.
[**BAL.** Ex tua re est, ut ego emoriar. **PS.** Quidum? **BAL.** Ego dicam tibi:
quia edepol, dum ego vivos vivam, numquam eris frugi bonae.]
BAL. Ex tua re non est, ut ego
emoriar. **PS.** Quidum? **BAL.** Sic, quia
si ego emortuos sim, Athenis te sit nemo nequior.
CAL. Dic mihi, obsecro hercle, verum serio hoc quod te rogo.
non habes venalem amicam tu meam Phoenicium?

BAL. Non edepol habeo profecto, nam iam pridem vendidi.
CAL. Quo modo? **BAL.** Sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
CAL. Meam tu amicam vendidisti? **BAL.** Valde, viginti minis.
CAL. Viginti minis? **BAL.** Vtrum vis, vel quater quinis minis,
militi Macedonio, et iam quindecim habeo minas.
CAL. Quid ego ex te audio? **BAL.** Amicam tuam esse factam argenteam.
CAL. Cur id ausu's facere? **BAL.** Libuit, mea fuit. **CAL.** Eho, Pseudole,
ei, gladium adfer. **PS.** Quid opus gladio? **CAL.** Qui hunc occidam atque me.
PS. Quin tu ted occidis potius? nam hunc fames iam occiderit.
CAL. Quid ais, quantum terra ~ tegit hominum periurissume?
iuravistin te illam nulli venditurum nisi mihi?
BAL. Fateor. **CAL.** Nempe conceptis verbis? **BAL.** Etiam consutis quoque.
CAL. Periuravisti, sceleste. **BAL.** At argentum intro condidi.
ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
tu qui pius, istoc es genere gnatus, nummum non habes.
CAL. Pseudole, adsiste altrim secus atque onera hunc maledictis. **PS.** Licet.
numquam ad praetorem aeque cursim curram, ut emittar manu.
CAL. Ingere mala multa. **PS.** Iam ego te differam dictis meis.
impudice. **BAL.** Itast. **CAL.** Sceleste. **BAL.** Dicis vera. **PS.** Verbero.
BAL. Quippini? **CAL.** Bustirape. **BAL.** Certo. **PS.** Furcifer. **BAL.** Factum optume.
CAL. Sociofraude. **BAL.** Sunt mea istaec. **PS.** Parricida. **BAL.** Perge tu.
CAL. Sacrilege. **BAL.** Fateor. **PS.** Periure. **BAL.** Vetera vaticinamini.
CAL. Legirupa. **BAL.** Valide. **PS.** Permities adulescentum. **BAL.** Acerrume.
CAL. Fur. **BAL.** Babae. **PS.** Fugitive. **BAL.** Bombax. **CAL.** Fraus populi. **BAL.** Planissume.
PS. Fraudulente. **CAL.** Impure. **PS.** Leno. **CAL.** Caenum. **BA**

L. Cantores probos.
CAL. Verberavisti patrem atque matrem. **BAL.** Atque occidi quoque,
potius quam cibum praehiberem: num peccavi quippiam?
PS. In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
BAL. Numquid aliud etiam voltis dicere? **CAL.** Ecquid te pudet?
BAL. Ten, amatorem esse inventum inanem quasi cassam nucem?
verum quamquam multa malaque dicta dixistis mihi,
nisi mihi hodie attulerit miles quinque quas debet minas,
sicut haec est praestituta summa ei argento dies,
si id non adfert, posse opinor facere me officium meum.
CAL. Quid id est? **BAL.** Si tu argentum attuleris, cum illo perdidero fidem:
hoc meum est officium. ego, operae si sit, plus tecum loquar;
sed sine argento frustra es qui me tui misereri postulas.
haec meast sententia, ut tu hinc porro quid agas consulas.
CAL. Iamne abis? **BAL.** Negoti nunc sum plenus.— **PS.** Paulo post magis.
illic homo meus est, nisi omnes di me atque homines deserunt.
exossabo ego illum simulter itidem ut murenam coquos.
nunc, Calidore, te mihi operam dare volo. **CAL.** Ecquid imperas?
PS. Hoc ego oppidum admoenire, ut hodie capiatur, volo;
ad eam rem usust homine astuto, docto, cauto et callido,
qui imperata ecfecta reddat, non qui vigilans dormiat.
CAL. Cedo mihi, quid es facturus? **PS.** Temperi ego faxo scies.
nolo bis iterari, sat sic longae fiunt fabulae.
C. Optumum atque aequissimum oras. **PS.** Propera, adduc hominem cito.
CAL. Pauci ex multis sunt amici, homini qui certi sient.
PS. Ego scio istuc. ergo utrumque, tibi nunc dilectum para
ex multis atque exquire illinc unum qui certus siet.
CAL. Iam hic faxo aderit.— **PS.** Potin ut abeas? tibi moram dictis creas.

I.iv

postquam illic hinc abiit, tu astas solus, Pseudole.

quid nunc acturu's, postquam erili filio
largitu's dictis dapsilis? ubi sunt ea?
quoi neque paratast gutta certi consili,
[neque adeo argenti—neque nunc quid faciam scio.]
neque exordiri primum unde occipias habes,
neque ad detexundam telam certos terminos.
sed quasi poeta, tabulas cum cepit sibi,
quaerit quod nusquamst gentium, reperit tamen,
facit illud veri simile, quod mendacium est,
nunc ego poeta fiam: viginti minas,
quae nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
[atque ego me iam pridem huic daturum dixeram
et volui inicere tragulam in nostrum senem;
verum is nescio quo pacto praesensit prius.]
sed comprimundast vox mihi atque oratio:
erum eccum video huc Simonem una simul
cum suo vicino Calliphone incedere.
ex hoc sepulcro vetere viginti minas
effodiam ego hodie, quas dem erili filio.
nunc huc concedam, unde horum sermonem legam.

I.v

SIMO Si de damnosis aut si de amatoribus
dictator fiat nunc Athenis Atticis,
nemo anteveniat filio, credo, meo:
ita nunc per urbem solus sermoni omnibust,
eum velle amicam liberare et quaerere
argentum ad eam rem. hoc alii mihi renuntiant;
atque id iam pridem sensi et subolebat mihi,
sed dissimulabam. **PS.** Iam illi fetet filius.
occisa est haec res, haeret hoc negotium.
quo in commeatum volui argentarium
proficisci, ibi nunc oppido opsaeptast via.
praesensit: nihil est praedae praedatoribus.
CALLIPHO Homines qui gestant quique auscultant crimina,
si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
gestores linguis, auditores auribus.
nam istaec quae tibi renuntiantur, filium
te velle amantem argento circumducere,
fors fuat an istaec dicta sint mendacia;
sed si sint ea vera, ut nunc mos est, maxume,
quid mirum fecit? quid novom, adulescens homo
si amat, si amicam liberat? **PS.** Lepidum senem.
SIM. Vetus nolo faciat. **CAL.** At enim nequiquam nevis;

vel tu ne faceres tale in adulescentia.
probum patrem esse oportet qui gnatum suom
esse probiorem quam ipsus fuerit postulet.
nam tu quod damni et quod fecisti flagiti
populo viritim potuit dispertirier.
idne tu mirare, si patrissat filius?
PS. O Zeu, quam pauci estis homines commodi. em,
illic est pater patrem esse ut aequom est filio.
SIM. Quis hic loquitur? meus est hic quidem servos Pseudolus.
hic mihi corrumpit filium, scelerum caput;
hic dux, hic illi est paedagogus, hunc ego
cupio excruciari. **CAL.** Iam istaec insipientiast,
iram in promptu gerere. quanto satius est
adire blandis verbis atque exquaerere,
sintne illa necne sint quae tibi renuntiant.
bonus animus in mala re dimidiumst mali.
SIM. Tibi auscultabo. **PS.** Itur ad te, Pseudole.
orationem tibi para advorsum senem.
erum saluto primum, ut aequomst; postea,
si quid superfit, vicinos impertio.
SIM. Salve. quid agitur? **PS.** Statur hic ad hunc modum.
SIM. Statum vide hominis, Callipho, quam basilicum.
CAL. Bene confidenterque adstitisse intellego.
PS. Decet innocentem qui sit atque innoxium
servom superbum esse, apud erum potissimum.
CAL. Sunt quae te volumus percontari, quae quasi
per nebulam nosmet scimus atque audivimus.
SIM. Conficiet iam te hic verbis, ut tu censeas
non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
PS. Itast, iam pridem tu me spernis, sentio.
parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego.
cupis me esse nequam: tamen ero frugi bonae.
SIM. Fac sis vocivas, Pseudole, aedis aurium,
mea ut migrare dicta possint quo volo.
PS. Age loquere quidvis, tametsi tibi suscenseo.
SIM. Mihin domino servos tu suscenses? **PS.** Tam tibi
mirum id videtur? **SIM.** Hercle qui, ut tu praedicas,
cavendum est mi aps te irato; atque alio tu modo
me verberare atque ego te soleo cogitas.
quid censes? **CAL.** Edepol merito esse iratum arbitror,
quom apud te parvast ei fides. **SIM.** Iam sic sino;
iratus sit: ego, ne quid noceat, cavero.
sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? **PS.** Si quid vis, roga.

quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
SIM. Advorte ergo animum et fac sis promissi memor.
quid ais? ecquam scis filium tibicinam
meum amare? **PS.** Nai gar. **SIM.** Liberare quam velit?
PS. Kai touto nai gar. **SIM.** Ecquas viginti minas
[per sycophantiam atque per doctos dolos]
paritas ut auferas a me? **PS.** Abs te ego auferam?
SIM. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet?
fatere, dic. **PS.** Kai touto nai, kai touto nai.
CAL. Fatetur. **SIM.** Dixin, Callipho, dudum tibi?
CAL. Memini. **SIM.** Quor haec, tu ubi rescivisti ilico,
celata me sunt? quor non rescivi? **PS.** Eloquar.
quia nolebam ex me morem progigni malum,
erum ut servos criminaret apud erum.
SIM. Iuberes hunc praecipitem in pistrinum trahi.
CAL. Numquid peccatum est, Simo? **SIM.** Immo maxime.
PS. Desiste, recte ego meam rem sapio, Callipho;
peccata mea sunt. animum advorte nunciam.
quapropter te expertem amoris nati habuerim? ~
pistrinum in mundo scibam, si dixem, mihi.
SIM. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
cum ea mussitabas? **PS.** Scibam. **SIM.** Quin dictum est mihi?
PS. Quia illud malum aderat, istuc aberat longius;
illud erat praesens, huic erant dieculae.
SIM. Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
argentum auferri, qui praesertim senserim.
ne quisquam credat nummum, iam edicam omnibus.
PS. Numquam edepol quoiquam supplicabo, dum quidem
tu vives. tu mihi hercle argentum dabis,
abs te equidem sumam. **SIM.** Tu a me sumes? **PS.** Strenue.
SIM. Excludito mi hercle oculum, si
dedero. **PS.** Dabis.
iam dico ut a me caveas. **SIM.** Certe edepol scio,
si apstuleris, mirum et magnum facinus feceris.
PS. Faciam. **SIM.** Si non apstuleris? **PS.** Virgis caedito.
sed quid, si apstulero? **SIM.** Do Iovem testem tibi,
te aetatem impune habiturum. **PS.** Facito ut
memineris.
SIM. Egon ut cavere nequeam, cui praedicitur?
PS. Praedico, ut caveas. dico, inquam, ut caveas. cave.
em istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
CAL. Edepol mortalem graphicum, si servat fidem.
PS. Servitum tibi me abducito, ni fecero.
CAL. Bene atque amice dicis. ~nam nunc, nam meust.

PS. Vin etiam dicam quod vos magis miremini?
CAL. Studeo hercle audire, nam ted ausculto lubens.
[**SIM.** Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.]
PS. Prius quam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
dabo aliam pugnam claram et commemorabilem.
SIM. Quam pugnam? **PS.** Em ab hoc lenone vicino tuo
per sycophantiam atque per doctos dolos
tibicinam illam, tuos quam gnatus deperit,
ea circumducam lepide lenonem. **SIM.** Quid est?
PS. Effectum hoc hodie reddam utrumque ad vesperum.
SIM. Siquidem istaec opera, ut praedicas, perfeceris,
virtute regi Agathocli antecesseris.
sed si non faxis, numquid causaest, ilico
quin te in pistrinum condam? **PS.** Non unum in diem [modo],
verum hercle in omnis, quantumst; sed si effecero,
dabin mi argentum, quod dem lenoni, ilico,
tua voluntate? **CAL.** Ius bonum orat Pseudolus;
dabo inque. **SIM.** At enim scin quid mihi in mentem venit?
quid si hisce inter se consenserunt, Callipho,
aut de compecto faciunt consutis dolis,
qui me argento intervertant? **PS.** Quis me audacior
sit, si istuc facinus audeam? immo sic, Simo:
si sumus compecti seu consilium umquam iniimus [de istac re]
aut si de ea re umquam inter nos convenimus,
[quasi in libro cum scribuntur calamo litterae]
stilis me totum usque ulmeis conscribito.
SIM. Indice ludos nunciam, quando lubet.
PS. Da in hunc diem operam, Callipho, quaeso mihi,
ne quo te ad aliud occupes negotium.
CAL. Quin rus ut irem iam heri mecum statueram.
PS. At nunc disturba quas statuisti machinas.
CAL. Nunc non abire certum est istac gratia;
lubidost ludos tuos spectare, Pseudole.
et si hunc videbo non dare argentum tibi,
quod dixit, potius quam id non fiat, ego dabo.
SIM. Non demutabo. **PS.** Namque edepol, si non dabis,
clamore magno et multo flagitabere.
agite amolimini hinc vos intro nunciam
ac meis vicissim date locum fallaciis.
CAL. Fiat, geratur mos tibi. **PS.** Sed te volo

domi usque adesse. **CAL.** Quin tibi hanc operam dico.
—
SIM. At ego ad forum ibo. iam hic ero.—**PS.** Actutum redi.
suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
me idcirco haec tanta facinora promittere,
quo vos oblectem, hanc fabulam dum transigam,
neque sim facturus quod facturum dixeram.
non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
quo id sim facturus pacto nil etiam scio,
nisi quia futurumst. nam qui in scaenam provenit,
novo modo novom aliquid inventum adferre addecet;
si id facere nequeat, det locum illi qui queat.
concedere aliquantisper hinc mi intro lubet,
dum concenturio in corde sycophantias.
<sed mox> exibo, non ero vobis morae;
tibicen vos interibi hic delectaverit.—

ACTVS II

II.i

PSEVDOLVS Pro Iuppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia prospereque
eveniunt:
neque quod dubitem neque quod timeam, meo in pectore conditumst consilium.
nam ea stultitiast, facinus magnum timido cordi credere; nam omnes
res perinde sunt
ut agas, ut eas magni facias; nam ego in meo pectore prius ***
ita paravi copias,
duplicis triplicis dolos perfidias, ut, ubiquomque hostibus congrediar—
maiorum meum fretus virtute dicam,
mea industria et malitia fraudulenta—
facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.
nunc inimicum ego hunc communem meum atque vostrorum omnium,
Ballionem, exballistabo lepide: date operam modo;
[hoc ego oppidum admoenire, ut hodie capiatur, volo.]
atque huc meas legiones adducam; si expugno—

facilem hanc rem meis civibus faciam
—
post ad oppidum hoc vetus continuo meum exercitum protinus obducam:
inde me et simul participes omnis meos praeda onerabo atque opplebo,
metum et fugam perduellibus meis me ut sciant natum.
eo sum genere gnatus: magna me facinora decet efficere,
quae post mihi clara et diu clueant.
sed hunc quem video? quis hic est qui oculis meis obviam ignobilis obicitur?
lubet scire quid hic veniat cum machaera et huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

II.ii

HARPAX Hi loci sunt atque hae regiones quae mi ab ero sunt demonstratae,
ut ego oculis rationem capio quam mi ita dixit erus meus miles,
septumas esse aedis a porta ubi ille habitet leno, quoi iussit
symbolum me ferre et hoc argentum. nimis velim, certum qui id mihi faciat,
Ballio leno ubi hic habitat.
PS. [St, tace, tace, meus hic est homo, ni omnes di atque homines deserunt.]
novo consilio nunc mihi opus est,
nova res subito mi haec obiectast:
hoc praevortar principio; illa omnia missa habeo, quae ante agere occepi.
iam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe percutiam.
HARP. Ostium pultabo atque intus evocabo aliquem foras.
PS. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
nam ego precator et patronus foribus processi foras.
HARP. Tune es Ballio? **PS.** Immo vero ego eius sum Subballio.
HARP. Quid istuc verbist? **PS.** Condus promus sum, procurator peni.
HARP. Quasi te dicas atriensem. **PS.** Immo atriensi ego

impero.
HARP. Quid tu, servon es an liber? **PS.** Nunc quidem etiam servio.
HARP. Ita videre, et non videre dignus qui liber sies.
PS. Non soles respicere te, quom dicis iniuste alteri?
H. Hunc hominem malum esse oportet. **P.** Di me servant atque amant,
nam haec mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.
H. Quid illic secum solus loquitur? **P.** Quid ais tu, adulescens? **H.** Quid est?
PS. Esne tu an non es ab illo milite Macedonio,
servos eius qui hinc a nobis est mercatus mulierem,
qui argenti ero meo lenoni quindecim dederat minas,
quinque debet? **HARP.** Sum. sed ubi tu me novisti gentium
aut vidisti aut conlocutu's? nam equidem Athenas antidhac
numquam veni, neque te vidi ante hunc diem umquam oculis meis.
PS. Quia videre inde esse; nam olim quom abiit, argento haec dies
praestitutast, quoad referret nobis, neque dum rettulit.
H. Immo adest. **P.** Tun attulisti? **H.** Egomet. **P.** Quid dubitas dare?
HARP. Tibi ego dem? **PS.** Mihi hercle vero, qui res rationesque eri
Ballionis curo, argentum accepto [expenso] et quoi debet dato.
HARP. Si quidem hercle etiam supremi promptas thensauros Iovis,
tibi libellam argenti numquam credam. **PS.** Dum tu sternuas,
res erit soluta. **HARP.** Vinctam potius sic servavero.
PS. Vae tibi, tu inventu's vero, meam qui furcilles fidem.
quasi mihi non sescenta tanta soli soleant credier.
HARP. Potest ut alii ita arbitrentur et ego ut ne credam tibi.
PS. Quasi tu dicas me te velle argento circumducere.
HARP. Immo vero quasi tu dicas quasique ego autem id suspicer.
sed quid est tibi nomen? **PS.** Servos est huic lenoni Surus,
eum esse me dicam. Surus sum. **H.** Surus? **P.** Id est nomen mihi.
HARP. Verba multa facimus. erus si tuos domi est, quin provocas,

ut id agam quod missus huc sum, quidquid est nomen tibi?
PS. Si intus esset, evocarem. verum si dare vis mihi,
magis erit solutum, quasi ipsi dederis. **HARP.** At enim scin quid est?
reddere hoc, non perdere erus me misit. nam certo scio,
hoc febrim tibi esse, quia non licet huc inicere ungulas.
ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
PS. At illic nunc negotiosust: res agitur apud iudicem.
HARP. Di bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
rediero. tu epistulam hanc a me accipe atque illi dato.
nam istic sumbolust inter erum meum et tuom de muliere.
PS. Scio equidem: [ut] qui argentum adferret atque expressam imaginem
suam huc ad nos, cum eo aiebat velle mitti mulierem.
nam hic quoque exemplum reliquit eius. **HARP.** Omnem rem tenes.
PS. Quid ego ni teneam? **HARP.** Dato istunc sumbolum ergo illi. **P.** Licet.
sed quid est tibi nomen? **HARP.** Harpax. **PS.** Apage te, Harpax, hau places;
huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.
HARP. Hostis vivos rapere soleo ex acie: eo hoc nomen mihi est.
PS. Pol te multo magis opinor vasa ahena ex aedibus.
HARP. Non ita est. sed scin quid te oro, Sure? **PS.** Sciam si dixeris.
HARP. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
apud anum illam doliarem, claudam crassam, Chrysidem.
PS. Quid nunc vis? **HARP.** Inde ut me arcessas, erus tuos ubi venerit.
me volo curare. **PS.** Sane sapis et consilium placet.
sed vide sis ne in quaestione sis, quando arcessam, mihi.
HARP. Quin ubi prandero, dabo operam somno. **PS.** Sane censeo.
HARP. Numquid vis? **PS.** Dormitum ut abeas. **HARP.** Abeo. — **PS.** Atque audin, Harpage?
iube sis te operiri: beatus eris, si consudaveris.

II.iii

di immortales, conservavit me illic homo adventu suo.
suo viatico redduxit me usque ex errore in viam.
nam ipsa mi Opportunitas non potuit opportunius
advenire quam haec allatast mi opportune epistula.
nam haec allata cornu copiaest, ubi inest quidquid volo:
hic doli, hic fallaciae omnes, hic sunt sycophantiae,
hic argentum, hic amica amanti erili filio.
atque ego nunc me ut gloriosum faciam et copi pectore:
quo modo quicque agerem, ut lenoni surruperem mulierculam,
iam instituta ornata cuncta in ordine, animo ut volueram,
certa deformata habebam; sed profecto hoc sic erit:
centum doctum hominum consilia sola haec devincit dea,
Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque Fortuna utitur,
ita praecellet atque exinde sapere eum omnes dicimus.
bene ubi quoi scimus consilium accidisse, hominem catum
eum esse declaramus, stultum autem illum quoi vortit male.
stulti hau scimus, frusta ut simus, quom quid cupienter dari
petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere.
certa mittimus, dum incerta petimus; atque hoc evenit
in labore atque in dolore, ut mors obrepat interim.
sed iam satis est philosophatum. nimis diu et longum loquor.
di immortales, aurichalco contra non carum fuit
meum mendacium, hic modo quod subito commentus fui,
quia lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistula
tris deludam, erum et lenonem et qui hanc dedit mi epistulam.
euge, par pari aliud autem quod cupiebam contigit:
venit eccum Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

II.iv

CALIDORVS Dulcia atque amara apud te sum elocutus omnia:
scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.
CHARINVS Commemini omnia: id tu modo, me quid vis facere, fac sciam.
[**CAL.** Quom haec tibi alia sum elocutus, vix rem scis de symbolo.

CHAR. Omnia, inquam. tu modo quid me facere vis fac ut sciam.]
CAL. Pseudolus mi ita imperavit, ut aliquem hominem strenuom
benevolentem adducerem ad se. **CHAR.** Servas imperium probe;
nam et amicum et benevolentem ducis. sed istic Pseudolus
novos mihist. **CAL.** Nimium est mortalis graphicus, ~heuretes mihi est.
is mihi haec sese ecfecturum dixit quae dixi tibi.
PS. Magnufice hominem compellabo. **CAL.** Quoia vox resonat? **PS.** Io,
io te te, turanne, te te ego, qui imperitas Pseudolo,
quaero, quoi ter trina triplicia, tribus modis tria gaudia,
artibus tribus tris demeritas dem laetitias, de tribus
fraude partas per malitiam et per dolum et fallaciam;
in libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
CAL. Illic homost. **CHAR.** Vt paratragoedat carnufex. **PS.** Confer gradum
contra pariter, porge audacter ad salutem bracchium.
CAL. Dic utrum Spemne an Salutem te salutem, Pseudole?
PS. Immo utrumque. **CHAR.** Vtrumque, salve. sed quid actumst? **PS.** Quid times?
CAL. Attuli hunc. **PS.** Quid, attulisti? **CAL.** Adduxi volui dicere.
PS. Quis istic est? **CAL.** Charinus. **PS.** Euge. Iam ch5arin touto poiou.
CHAR. Quin tu si quid opust, mi audacter imperas? **PS.** Tam gratiast.
bene sit tibi, Charine. nolo tibi molestos esse nos.
CH. Vos molestos mihi? molestumst mi id quidem. **P.** Tum igitur mane.
CAL. Quid istuc est? **PS.** Epistulam modo hanc intercepi et sumbolum.
CAL. Sumbolum? quem sumbolum? **PS.** Qui a milite allatust modo.
eius servos qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
tuam qui amicam hinc arcessebat, ei os sublevi modo.
CAL. Quo modo? **PS.** Horum causa haec agitur spectatorum fabula:
hi sciunt, qui hic adfuerunt; vobis post narravero.

CAL. Quid nunc agimus? **PS.** Liberam hodie tuam amicam amplexabere.
CAL. Egone? **PS.** Tu istic ipsus, inquam, si quidem hoc vivet caput;
si modo mihi hominem invenietis propere. **CHAR.** Qua facie? **PS.** Malum,
callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
porro sua virtute teneat quid se facere oporteat;
atque qui hic non visitatus saepe sit. **CHAR.** Si servos est,
numquid refert? **PS.** Immo multo mavolo quam liberum.
CHAR. Posse opinor me dare hominem tibi malum et doctum domo,
qui a patre advenit Carysto nec dum exiit ex aedibus
quoquam neque Athenas advenit umquam ante hesternum diem.
PS. Bene iuvas. sed quinque inventis opus est argenti minis
mutuis, quas hodie reddam: nam huius mihi debet pater.
CHAR. Ego dabo, ne quaere aliunde. **PS.** O hominem opportunum mihi.
etiam opust chlamyde et machaera et petaso. **CHAR.** Possum a me dare.
PS. Di immortales, non Charinus mihi hic quidem, sed Copiast.
sed istic servos, ex Carysto qui hic adest, ecquid sapit?
CHAR. Hircum ab alis. **PS.** Manuleatam tunicam habere hominem addecet.
ecquid is homo habet aceti in pectore? **CHAR.** Atque acidissumi.
PS. Quid, si opus sit ut dulce promat indidem, ecquid habet? **CH.** Rogas?
murrinam, passum, defrutum, mellam, mel quoivismodi;
quin in corde instruere quondam coepit pantopolium.
PS. Eugepae, lepide, Charine, meo me ludo lamberas.
sed quid nomen esse dicam ego isti servo? **CHAR.** Simiae.
PS. Scitne in re advorsa vorsari? **CHAR.** Turbo non aeque citust.
PS. Ecquid argutust? **CHAR.** Malorum facinorum saepissime.
PS. Quid cum manifesto tenetur? **CHAR.** Anguillast, elabitur.
PS. Ecquid is homo scitust? **CHAR.** Plebi scitum non est scitius.
PS. Probus homo est, ut praedicare te audio. **CHAR.** Immo si scias,

ubi te aspexerit, narrabit ultro quid sese velis.
sed quid es acturus? **PS.** Dicam. ubi hominem exornavero,
subditivom fieri ego illum militis servom volo;
sumbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis,
mulierem ab lenone abducat: em tibi omnem fabulam.
ceterum quo quicque pacto faciat, ipsi dixero.
CAL. Quid nunc igitur stamus? **PS.** Hominem cum ornamentis omnibus
exornatum adducite ad me iam ad trapezitam Aeschinum.
sed properate. **CAL.** Prius illi erimus quam tu.— **PS.** Abite ergo ocius.
quidquid incerti mi in animo prius aut ambiguom fuit,
nunc liquet, nunc defaecatumst cor mihi; nunc perviumst:
omnes ordine sub signis ducam legiones meas,
avi sinistra, auspicio liquido atque ex <mea> sententia;
confidentia est inimicos meos me posse perdere.
nunc ibo ad forum atque onerabo meis praeceptis Simiam,
quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
iam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTVS III

III.i

PVER Cui servitutem di danunt lenoniam
puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
ne illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
malam rem magnam multasque aerumnas danunt.
velut haec mi evenit servitus, ubi ego omnibus
parvis magnisque miseriis praefulcior:
neque ego amatorem mi invenire ullum queo,
qui amet me, ut curer tandem nitidiuscule.
nunc huic lenoni hodie est natalis dies:
interminatus est a minimo ad maximum,
si quis non hodie munus misisset sibi,
eum cras cruciatu maximo perbitere.
nunc nescio hercle rebus quid faciam meis;
neque ego illud possum, quod illi qui possunt solent.
nunc, nisi lenoni munus hodie misero,
cras mihi potandus fructus est fullonius.
eheu, quam illae rei ego etiam nunc sum parvolus.
atque edepol, ut nunc male eum metuo miser,
si quispiam det qui manus gravior siet,

quamquam illud aiunt magno gemitu fieri,
comprimere dentes videor posse aliquo modo.
sed comprimenda est mihi vox atque oratio:
erus eccum recipit se domum et ducit coquom.

III.ii
BALLIO Forum coquinum qui vocant, stulte vocant,
nam non coquinum est, verum furinum est forum.
nam ego si iuratus peiorem hominem quaererem
coquom, non potui, quam hunc quem duco, ducere,
multiloquom gloriosum insulsum inutilem.
quin ob eam rem Orcus recipere ad se hunc noluit,
ut esset hic qui mortuis cenam coquat;
nam hic solus illis coquere quod placeat potest.
COCVS Si me arbitrabare isto pacto, ut praedicas,
cur conducebas? **BAL.** Inopia: alius non erat.
sed cur sedebas in foro, si eras coquos,
tu solus praeter alios? **COC.** Ego dicam tibi:
hominum vitio ego sum factus improbior coquos,
non meopte ingenio. **BAL.** Qua istuc ratione? **COC.** Eloquar.
quia enim, cum extemplo veniunt conductum coquom,
nemo illum quaerit qui optimus et carissimust:
illum conducunt potius qui vilissimust.
hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
illi drachmissent miseri: me nemo potest
minoris quisquam nummo ut surgam subigere.
non ego item cenam condio ut alii coqui,
qui mihi condita prata in patinis proferunt,
boves qui convivas faciunt herbasque oggerunt,
eas herbas herbis aliis porro condiunt:
indunt coriandrum, feniculum, alium, atrum holus,
apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum,
eo laserpici libram pondo diluont,
teritur sinapis scelera, quae illis qui terunt
prius quam triverunt oculi ut extillent facit.
ei homines cenas ubi coquont, cum condiunt,
non condimentis condiunt, sed strigibus,
vivis convivis intestina quae exedint.
hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt,
quom hasce herbas huius modi in suom alvom congerunt,
formidulosas dictu, non essu modo.
quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.
BAL. Quid tu? divinis condimentis utere,
qui prorogare vitam possis hominibus,

qui ea culpes condimenta? **COC.** Audacter dicito;
nam vel ducenos annos poterunt vivere
meas qui essitabunt escas quas condivero.
nam ego cocilendrum quando in patinas indidi
aut cepolendrum aut maccidem aut secaptidem,
eaepse sese [patinae] fervefaciunt ilico.
haec ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
terrestris pecudes cicimalindro condio,
hapalocopide aut cataractria. **BAL.** At te Iuppiter
dique omnes perdant cum condimentis tuis
cumque tuis istis omnibus mendaciis.
COC. Sine sis loqui me. **BAL.** Loquere, atque i in malam crucem.
COC. Vbi omnes patinae fervont, omnis aperio:
is odos dimissis manibus in caelum volat.
BAL. Odos dimissis manibus? **COC.** Peccavi insciens.
BAL. Quidum? **COC.** Dimissis pedibus volui dicere.
eum odorem cenat Iuppiter cottidie.
BAL. Si nusquam is coctum, quidnam cenat Iuppiter?
COC. It incenatus cubitum. **BAL.** I in malam crucem.
istacine causa tibi hodie nummum dabo?
COC. Fateor equidem esse me coquom carissumum;
verum pro pretio facio ut opera appareat
mea quo conductus venio. **BAL.** Ad furandum quidem.
COC. An tu invenire postulas quemquam coquom
nisi miluinis aut aquilinis ungulis?
BAL. An tu coquinatum te ire quoquam postulas,
quin ibi constrictis ungulis cenam coquas?
nunc adeo tu, qui meus es, iam edico tibi,
ut nostra properes amoliri omnia,
tum ut huius oculos in oculis habeas tuis:
quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul;
si quo hic gradietur, pariter progredimino;
manum si protollet, pariter proferto manum:
suom si quid sumet, id tu sinito sumere;
si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
si iste ibit, ito, stabit, astato simul;
si conquiniscet istic, conquiniscito.
item his discipulis privos custodes dabo.
COC. Habe modo bonum animum. **BAL.** Quaeso, qui possum, doce,
bonum animum habere qui te ad me adducam domum?
COC. Quia sorbitione faciam ego hodie te mea,
item ut Medea Peliam concoxit senem,

quem medicamento et suis venenis dicitur
fecisse rursus ex sene adulescentulum,
item ego te faciam. **BAL.** Eho, an etiam es veneficus?
COC. Immo edepol vero hominum servator. **BAL.** Ehem, quanti istuc unum me ~coquinare perdoces?
COC. Quid? **BAL.** Vt te servem, ne quid surripias mihi.
COC. Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.
sed utrum tu amicis hodie an inimicis tuis
daturu's cenam? **BAL.** Pol ego amicis scilicet.
COC. Quin tuos inimicos potius quam amicos vocas?
nam ego ita convivis cenam conditam dabo
hodie atque ita suavi suavitate condiam:
ut quisque quicque conditum gustaverit,
ipsus sibi faciam ut digitos praerodat suos.
BAL. Quaeso hercle, prius quam quoiquam convivae dabis,
gustato tute prius et discipulis dato,
ut praerodatis vostras furtificas manus.
COC. Fortasse haec tu nunc mihi non credis quae loquor.
BAL. Molestus ne sis, nimium [iam] tinnis; non taces?
em illic ego habito. intro abi et cenam coque.
propera. **PVER** Quin tu is accubitum, et convivas cedo,
corrumpitur iam cena.— **BAL.** Em, subolem sis vide:
iam hic quoque scelestus est, coqui sublingulo.
profecto quid nunc primum caveam nescio,
ita in aedibus sunt fures, praedo in proxumo est.
nam mi hic vicinus apud forum paulo prius,
pater Calidori, opere edixit maxumo,
ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
ne fidem ei haberem. nam eum circum ire in hunc diem,
ut me, si posset, muliere intervorteret;
eum promisisse firmiter dixit sibi,
sese abducturum a me dolis Phoenicium.
nunc ibo intro atque edicam familiaribus,
profecto ne quis quicquam credat Pseudolo.—

ACTVS IV

IV.i

PSEVDOLVS Si umquam quemquam di immortales voluere esse auxilio adiutum,
tum me et Calidorum servatum volunt esse et lenonem extinctum,

quom te adiutorem genuerunt mihi tam doctum hominem atque astutum.
sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui haec mecum egomet loquar solus?
dedit verba mihi hercle, ut opinor:
malus cum malo stulte cavi. 909a
tum pol ego interii, homo si ille abiit, neque hoc opus quod volui hodie efficiam.
sed eccum video verbeream statuam: ut it, ut magnifice infert sese.
ehem, te hercle ego circumspectabam, nimis metuebam male, ne abiisses.
SIMIA Fuit meum officium ut facerem, fateor.
PS. Vbi restiteras? **SIM.** Vbi mihi libitum est. 913a
PS. Istuc *** ego satis scio. **SIM.** Quor ergo quod scis me rogas?
PS. At hoc volo monere te. **SIM.** Monendus ne me moneas.
PS. Nimis tandem ego aps te contemnor.
SIM. Quippe ego te ni contemnam,
stratioticus homo qui cluear?
PS. Iam hoc volo quod occeptumst agi. **SIM.** Numquid agere aliud me vides?
PS. Ambula ergo cito. **SIM.** Immo otiose volo.
PS. Haec ea occasiost: dum ille dormit, volo
tu prior ut occupes adire.
SIM. Quid properas? placide, ne time.
ita ille faxit Iuppiter, 923a
ut ille palam ibidem adsiet,
quisquis illest, qui adest a milite. 924a
numquam edepol erit ille potior
Harpax quam ego. habe animum bonum: 925a
pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.
sic ego illum dolis atque mendaciis
in timorem dabo militarem advenam,
ipsus sese ut neget esse eum qui siet
meque ut esse autumet qui ipsus est. **PS.** Qui potest?
SIM. Occidis me, cum istuc rogitas. **PS.** O hominem lepidum.
SIM. Te quoque etiam dolis atque mendaciis,
qui magister mihi es, antidibo, ut scias.
PS. Iuppiter te mihi servet. **SIM.** Immo mihi.
sed vide, ornatus hic me satin condecet?
PS. Optume habet. **SIM.** Esto. 935a

PS. Tantum tibi boni di immortales duint quantum tu tibi optes;
nam si exoptem, quantum dignu's tantum dent, minus nihilo sit.
neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum et maleficum.
SIM. Tun id mihi? **PS.** Taceo.
sed ego quae tibi bona dabo et faciam, si hanc sobrie rem accurassis.
SIM. Potin ut taceas? memorem immemorem facit qui monet quod memor meminit.
teneo, omnia in pectore condita sunt, meditati sunt mihi doli docte.
PS. Probus est hic homo. **SIM.** Neque hic est neque ego. **PS.** At vide ne titubes.
SIM. Potin ut taceas?
PS. Ita me di ament— **SIM.** Ita non facient: mera iam mendacia fundes.
PS. Vt ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo et metuo et magni facio.
SIM. Ego istuc aliis dare condidici: mi optrudere non potes palpum.
PS. Vt ego accipiam te hodie lepide, ubi effeceris hoc opus, **SIM.** Ha ha hae.
PS. Lepido victu, vino, unguentis et inter pocula pulpamentis;
ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quae det.
SIM. Lepide accipis me. **PS.** Immo si efficies, tum faxo magis <id> dicas.
SIM. Nisi effecero, cruciabiliter carnifex me accipito.
sed propera mihi monstrare, ubi sit os lenonis aedium.
PS. Tertium hoc est. **SIM.** St, tace, aedes hiscunt. **PS.** Credo, animo malest
aedibus. **SIM.** Quid iam? **PS.** Quia edepol ipsum lenonem evomunt.
SIM. Illicinest? **PS.** Illic est. **SIM.** Mala mercist *** **PS.** Illuc sis vide,
ut transversus, non proversus cedit, quasi cancer solet.

IV.ii

BALLIO Minus malum hunc hominem esse opinor quam esse

censebam coquom,
nam nihil etiam dum harpagavit praeter cyathum et cantharum.
PS. Heus tu, nunc occasio est et tempus. **SIM.** Tecum sentio.
PS. Ingredere in viam dolose: ego hic in insidiis ero.
SIM. Habui numerum sedulo: hoc est sextum a porta proxumum
angiportum, in id angiportum me devorti iusserat;
quotumas aedis dixerit, id ego admodum incerto scio.
BAL. Quis hic homo chlamydatus est aut unde est aut quem quaeritat?
peregrina facies videtur hominis atque ignobilis.
SIM. Sed eccum qui ex incerto faciet mihi quod quaero certius.
BAL. Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium?
SIM. Heus tu, qui cum hirquina barba stas, responde quod rogo.
BAL. Eho, an non prius salutas? **SIM.** Nulla est mihi salus dataria.
B. Nam pol hinc tantumdem accipies. **PS.** Iam inde a principio probe.
SIM. Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti? te rogo.
BAL. Egomet me. **SIM.** Pauci istuc faciunt homines quod tu praedicas,
nam in foro vix decumus quisque est qui ipsus sese noverit.
PS. Salvos sum, iam philosophatur. **SIM.** Hominem ego hic quaero malum,
legirupam, impurum, peiurum atque impium. **BAL.** Me quaeritat,
nam illa mea sunt cognomenta; nomen si memoret modo.
quid est ei homini nomen? **SIM.** Leno Ballio. **BAL.** Scivin ego?
ipse ego is sum, adulescens, quem tu quaeris. **SIM.** Tune es Ballio?
BAL. Ego enim vero is sum. **SIM.** Vt vestitu's, es perfossor parietum.
BAL. Credo, in tenebris, conspicatus si sis me, apstineas manum.
SIM. Erus meus tibi me salutem multam voluit dicere.
hanc epistulam accipe a me, hanc me tibi iussit dare.
BAL. Quis is homost qui iussit? **PS.** Perii, nunc homo in medio lutost;

nomen nescit, haeret haec res. **BAL.** Quem hanc misisse ad me autumas?
SIM. Nosce imaginem: tute eius nomen memorato mihi,
ut sciam te Ballionem esse ipsum. **BAL.** Cedo mi epistulam.
SIM. Accipe et cognosce signum. **BAL.** Oh, Polymachaeroplagides
purus putus est ipsus. novi. heus, Polymachaeroplagides
nomen est. **SIM.** Scio iam me recte tibi dedisse epistulam,
postquam Polymachaeroplagidem elocutus nomen es.
BAL. Quid agit is? **SIM.** Quod homo edepol fortis atque bellator probus.
sed propera hanc pellegere quaeso epistulam—ita negotium est—
atque accipere argentum actutum mulieremque emittere.
nam necessest hodie Sicyoni me esse aut cras mortem exsequi,
ita erus meus est imperiosus. **BAL.** Novi, notis praedicas.
SIM. Propera pellegere epistulam ergo. **BAL.** Id ago, si taceas modo.
'miles lenoni Ballioni epistulam
conscriptam mittit Polymachaeroplagides,
imagine obsignatam quae inter nos duo
convenit olim.' sumbolust in epistula.
[video, et cognosco signum. sed in epistula
nullam salutem mittere scriptam solet?
SIM. Ita militaris disciplinast, Ballio:
manu salutem mittunt benevolentibus;
eadem malam rem mittunt malevolentibus.
sed, ut occepisti, perge opera experirier
quid epistula ista narret. **BAL.** Ausculta modo.]
'Harpax calator meus est, ad te qui venit—'
tun es is Harpax? **SIM.** Ego sum, atque ipse harpax quidem.
BAL. 'Qui epistulam istam fert; ab eo argentum accipi,
cum eo simitu mulierem mitti volo.
salutem scriptam dignum est dignis mittere:
te si arbitrarem dignum, misissem tibi.'
SIM. Quid nunc? **BAL.** Argentum des, abducas mulierem.
SIM. Vter remoratur? **BAL.** Quin sequere ergo intro.
— **SIM.** Sequor.—

IV.iii

PS. Peiorem ego hominem magisque vorsute malum
numquam edepol quemquam vidi, quam hic est Simia;
nimisque ego illum hominem metuo et formido male,
ne malus item erga me sit ut erga illum fuit,
ne in re secunda nunc mi obvertat cornua,
si occasionem capsit qui sit <mihi> malus;
atque edepol equidem nolo, nam illi bene volo.
nunc in metu sum maximo, triplici modo:
primum omnium iam hunc comparem metuo meum,
ne deserat med atque ad hostis transeat;
metuo autem, ne erus redeat etiam dum a foro,
ne capta praeda capti praedones fuant.
quom haec metuo, metuo ne ille huc Harpax advenat
prius quam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
perii hercle, nimium tarde egrediuntur foras.
cor conligatis vasis expectat meum,
si non educat mulierem secum simul,
ut exulatum ex pectore aufugiat meo.
victor sum, vici cautos custodes meos.

IV.iv

SIMIA Ne plora, nescis ut res sit, Phoenicium,
verum haud multo post faxo scibis accubans.
non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit:
cuiam esse te vis maxime, ad eum ducere:
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.
PS. Quid tu intus quaeso desedisti quam diu?
mihi cor retunsumst oppugnando pectore.
SIM. Occasionem repperisti, verbero,
ubi perconteris me, insidiis hostilibus?
quin hinc metimur gradibus militariis?
PS. Atque edepol, quamquam nequam homo es, recte mones.
ite hac triumphi ad cantharum recta via.—

IV.v

BALLIO Hahae, nunc demum mi animus in tuto est loco,
postquam iste hinc abiit atque abduxit mulierem.
iube nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
et abducere a me mulierem fallaciis.
conceptis hercle verbis, satis certo scio,

ego periurare me mavellem miliens,
quam mi illum verba per deridiculum dare.
nunc deridebo hercle hominem, si convenero;
verum in pistrino credo, ut convenit, fore.
nunc ego Simonem mi obviam veniat velim,
ut mea laetitia laetus promiscam siet.

IV.vi

SIMO Viso quid rerum meus Vlixes egerit,
iamne habeat signum ex arce Ballionia.
BAL. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo. **SIM.** Quid est? **BA.** Iam— **SIM.** Quid iam? **BAL.** Nihil est quod
    metuas. **SIM.** Quid est?
venitne homo ad te? **BAL.** Non. **SIM.** Quid est igitur boni?
BAL. Minae viginti sanae et salvae sunt tibi,
hodie quas aps te est instipulatus Pseudolus.
SIM. Velim quidem hercle. **BAL.** Roga me viginti minas,
si ille hodie illa sit potitus muliere
sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit,
[roga opsecro hercle, gestio promittere.]
omnibus modis tibi esse rem ut salvam scias;
atque etiam habeto mulierem dono tibi.
SIM. Nullum periclumst, quod sciam, stipularier,
ut concepisti verba: viginti minas
dabin? **BAL.** Dabuntur. **SIM.** Hoc quidem actumst hau male.
[sed convenistin hominem? **BAL.** Immo ambo simul.
SIM. Quid ait? quid narrat? quaeso, quid dixit tibi?
BAL. Nugas theatri, verba quae in comoediis
solent lenoni dici, quae pueri sciunt:
malum et scelestum et peiurum aibat esse me.
SIM. Pol hau mentitust. **BAL.** Ergo haud iratus fui:
nam quanti refert ei nec recte dicere,
qui nihili faciat quique infitias non eat?]
SIM. Quid est? quid non metuam ab eo? id audire expeto.
BAL. Quia numquam abducet mulierem iam, nec potest,
a me. meministin tibi me dudum dicere,
eam veniisse militi Macedonio?
SIM. Memini. **BAL.** Em illius servos huc ad me argentum attulit
et obsignatum sumbolum, **SIM.** Quid postea?
BAL. Qui inter me atque illum militem convenerat:
is secum abduxit mulierem hau multo prius.

SIM. Bonan fide istuc dicis? **BAL.** Vnde ea sit mihi?
SIM. Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.
BAL. Epistula atque imago me certum facit;
quin illam [quidem iam] in Sicyonem ex urbe abduxit modo.
SIM. Bene hercle factum. quid ego cesso Pseudolum
facere ut det nomen ad molas coloniam?
sed quis hic homo est chlamydatus? **BAL.** Non edepol scio,
nisi ut observemus quo eat aut quam rem gerat.

IV.vii

HARPAX Malus et nequam est homo qui nihili eri imperium sui servos facit,
nihilist autem suom qui officium facere immemor est, nisi est admonitus.
nam qui liberos [esse] ilico se arbitrantur,
ex conspectu eri si sui se abdiderunt,
luxantur, lustrantur, comedunt quod habent, ei nomen diu servitutis ferunt.
nec boni ingeni quicquam in is inest,
nisi ut improbis se artibus teneant. ~
cum his mihi nec locus
nec sermo convenit neque is umquam nobilis fui.
ego, ut mi imperatumst, etsi abest, hic adesse erum arbitror.
nunc ego illum metuo,
quom hic non adest, ne quom adsiet metuam. ei rei operam dabo.
nam in taberna usque adhuc, si veniret Syrus,
cui dedi sumbolum, mansi, uti iusserat:
leno ubi esset domi, me aibat arcessere;
verum ubi is non venit nec vocat,
venio huc ultro, ut sciam, quid rei sit, ne illic homo me ludificetur.
neque quicquamst melius, quam ut hoc pultem atque aliquem evocem hinc intus.
leno argentum hoc volo
a me accipiat atque amittat mulierem mecum simul.
BAL. Heus tu. **SIM.** Quid vis? **BAL.** Hic homo meus
est. **SIM.** Quidum?
BAL. Quia praeda haec meast:
scortum quaerit, habet argentum. iam admordere hunc mihi lubet.
SIM. Iamne illum comessurus es? **BAL.** Dum recens est
dator, dum calet, devorari decet iam.
boni me viri pauperant, improbi augent;

poplo strenui, mi improbi usui sunt.
SIM. Malum quod tibi di dabunt, sic scelestu's.
HAR. Me nunc commoror, quom has foris non ferio, ut sciam,
sitne Ballio domi.
BAL. Venus mi haec bona dat, quom hos huc adigit
lucrifugas, damnicupidos, qui se suamque aetatem bene curant,
edunt, bibunt, scortantur: illi sunt alio ingenio atque tu,
qui neque tibi bene esse patere et illis quibus est invides.
HAR. Heus ubi estis vos? **BAL.** Hic quidem ad me recta habet rectam viam.
[**H.** Heus ubi estis vos? **B.** Heus adulescens, quid istic debetur tibi?]
bene ego ab hoc praedatus ibo; novi, bona scaevast mihi.
HAR. Ecquis hoc aperit? **BAL.** Heus chlamydate, quid istic debetur tibi?
HAR. Aedium dominum lenonem Ballionem quaerito.
BAL. Quisquis es, adulescens, operam fac compendi quaerere.
HAR. Quid iam? **BAL.** Quia tute ipsus ipsum praesens praesentem vides.
HAR. Tune is es? **SIM.** Chlamydate, cave sis tibi a curvo infortunio
atque in hunc intende digitum: hic leno est. **BAL.** At hic est vir bonus.
sed, tu, bone vir, flagitare saepe clamore in foro,
quom libella nusquamst, nisi quid leno hic subvenit tibi.
HAR. Quin tu mecum fabulare? **BAL.** Fabulor. quid vis tibi?
HAR. Argentum accipias. **BAL.** Iamdudum, si des, porrexi manum.
HAR. Accipe: hic sunt quinque argenti lectae numeratae minae.
hoc tibi erus me iussit ferre Polymachaeroplagides,
quod deberet, atque ut mecum mitteres Phoenicium.
BAL. Erus tuos— **HAR.** Ita dico. **BAL.** Miles— **HAR.** Ita loquor. **BAL.**
Macedonius—
HAR. Admodum, inquam. **BAL.** Te ad me misit Polymachaeroplagides?
HAR. Vera memoras. **BAL.** Hoc argentum ut mihi

dares? **HAR.** Si tu quidem es
leno Ballio. **BAL.** Atque ut a me mulierem tu
abduceres?
H. Ita. **B.** Phoenicium esse dixit? **H.** Recte
meministi. **B.** Mane.
iam redeo ad te. **HAR.** At maturate propera, nam propero: vides
iam diem multum esse. **BAL.** Video: hunc advocare etiam volo;
mane modo istic, iam revertar ad te. quid nunc fit, Simo?
quid agimus? manufesto hunc hominem teneo, qui argentum attulit.
SIM. Quidum? **BAL.** An nescis quae sit haec res? **SIM.** Iuxta cum ignarissimis.
BAL. Pseudolus tuos allegavit hunc, quasi a Macedonio
milite esset. **SIM.** Haben argentum ab homine? **BAL.** Rogitas quod vides?
SIM. Heus, memento ergo dimidium istinc mihi de praeda dare:
commune istuc esse oportet. **BAL.** Quid, malum? id totum tuom est.
HAR. Quam mox mi operam das? **BAL.** Tibi do equidem. quid nunc mi es
auctor, Simo?
SIM. Exploratorem hunc faciamus ludos suppositicium,
adeo donicum ipsus sese ludos fieri senserit.
BAL. Sequere. quid ais? nempe tu illius servos
es? **HAR.** Planissume.
BAL. Quanti te emit? **HAR.** Suarum in pugna virium victoria.
nam ego eram domi imperator summus in patria mea.
BAL. An etiam umquam ille expugnavit carcerem, patriam tuam?
HAR. Contumeliam si dices, audies. **BAL.** Quotumo die
ex Sicyone huc pervenisti? **HAR.** Altero ad meridie.
BAL. Strenue mehercle iisti. **SIM.** Quamvis pernix hic est homo:
ubi suram aspicias, scias posse eum—gerere crassas compedes.
BAL. Quid ais? tune etiam cubitare solitu's in cunis puer?
SIM. Scilicet. **BAL.** Etiamne facere solitus es—scin quid loquar?
SIM. Scilicet solitum esse. **HAR.** Sanine estis? **BAL.** Quid hoc quod te rogo?

noctu in vigiliam quando ibat miles, quom tu ibas simul,
conveniebatne in vaginam tuam machaera militis?
HAR. I in malam crucem. **BAL.** Ire licebit tamen tibi hodie temperi.
HAR. Quin tu mulierem mi emittis, aut redde argentum. **BAL.** Mane.
HAR. Quid maneam? **BAL.** Chlamydem hanc commemora quanti conductast. **HAR.**
Quid est?
SIM. Quid meret machaera? **HAR.** Elleborum hisce hominibus opus est.
BAL. Eho.
HAR. Mitte. **BAL.** Quid mercedis petasus hodie domino demeret?
HAR. Quid domino? quid somniatis? mea quidem haec habeo omnia,
meo peculio empta. **BAL.** Nempe quod femina summa sustinent.
HAR. Vncti hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.
BAL. Responde, opsecro hercle, vero serio hoc quod te rogo:
quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus?
HAR. Quis istic Pseudolust? **BAL.** Praeceptor tuos, qui te hanc fallaciam
docuit, ut fallaciis hinc mulierem a me abduceres.
HAR. Quem tu Pseudolum, quas tu mihi praedicas fallacias?
quem ego hominem ~ nullius coloris novi. **BAL.** Non tu istinc abis?
nihil est hodie hic sucophantis quaestus: proin tu Pseudolo
nunties abduxisse alium praedam, qui occurrit prior
Harpax. **HAR.** Is quidem edepol Harpax ego sum. **BAL.** Immo edepol esse vis.
purus putus hic sucophanta est. **HAR.** Ego tibi argentum dedi
et dudum, adveniens extemplo, sumbolum servo tuo,
eri imagine obsignatam epistulam, hic ante ostium.
BAL. Meo tu epistulam dedisti servo? quoi servo? **HAR.** Suro.
BAL. Non confidit sycophanta hic [nequam est] nugis: meditatus malest.
[edepol hominem verberonem Pseudolum, ut docte

dolum
commentust: tantundem argenti quantum miles debuit
dedit huic atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.]
nam illam epistulam ipsus verus Harpax huc ad me attulit.
HAR. Harpax ego vocor, ego servos sum Macedonis militis;
ego nec sycophantiose quicquam ago nec malefice,
neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi neque scio.
SIM. Tu, nisi mirumst, leno, plane perdidisti mulierem.
BAL. Edepol ne istuc magis magisque metuo, quom verba audio.
mihi quoque edepol iamdudum ille Surus cor perfrigefacit,
sumbolum qui ab hoc accepit. mira sunt ni Pseudolust.
eho tu, qua facie fuit, dudum quoi dedisti sumbolum?
HAR. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
magnis pedibus. **BAL.** Perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus. actumst de me. iam morior, Simo.
HAR. Hercle te hau sinam emoriri, nisi mi argentum redditur,
viginti minae. **SIM.** Atque etiam mihi aliae viginti minae.
BAL. Auferen tu id praemium a me, quod promisi per iocum?
SIM. De improbis viris auferri praemium et praedam decet.
BAL. Saltem Pseudolum mihi dedas. **SIM.** Pseudolum ego dedam tibi?
quid deliquit? dixin, ab eo tibi ut caveres, centiens?
BAL. Perdidit me. **SIM.** At me viginti modicis multavit minis.
BAL. Quid nunc faciam? **HAR.** Si mi argentum dederis, te suspendito.
BAL. Di te perdant. sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam.
HAR. Sequor.
SIM. Quid ego? **BAL.** Peregrinos absolvam, cras agam cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
qui illum ad me hodie adlegavit, mulierem qui abduceret.
sequere tu. nunc ne expectetis, dum hac domum redeam via;
ita res gestast: angiporta haec certum est consectarier.

HAR. Si graderere tantum quantum loquere, iam esses ad forum.—
BAL. Certumst mi hunc emortualem facere ex natali die.—

IV.viii
SIM. Bene ego illum tetigi, bene autem servos inimicum suom.
nunc mihi certum est alio pacto Pseudolo insidias dare,
quam in aliis comoediis fit, ubi cum stimulis aut flagris
insidiantur: at ego iam intus promam viginti minas,
quas promisi si effecisset; obviam ei ultro deferam.
nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus;
superavit dolum Troianum atque Vlixem Pseudolus.
nunc ibo intro, argentum promam, Pseudolo insidias dabo.—

ACTVS V

V.i
PSEVDOLVS Quid hoc? sicine hoc fit, pedes? statin an non?
an id voltis, ut me hinc iacentem aliquis tollat?
nam hercle si cecidero, vestrum erit flagitium.
pergitin pergere? ah, serviendum mihi
hodie est; magnum hoc vitium vino est:
pedes captat primum, luctator dolosust.
profecto edepol ego nunc probe habeo madulsam:
ita victu excurato, ita magnis munditiis <et> dis dignis,
itaque in loco festivo sumus festive accepti.
quid opust me multas agere ambages? hoc
est homini quam ob rem vitam amet,
hic omnes voluptates, in hoc omnes venustates sunt:
deis proximum esse arbitror.
nam ubi amans complexust amantem, ubi ad labra labella adiungit,
ubi alter alterum bilingui manifesto inter se prehendunt,
ubi mammam mammicula opprimit aut, si lubet, corpora conduplicantur,
manu candida cantharum dulciferum propinat amicissima amico:
ibi iam neque esse alium alii odiosum
nec molestum nec sermonibus morologis uti,
unguenta atque odores, lemniscos, corollas

dari dapsiles, non enim parce promi,
victum ceterum ne quis me roget:
hoc ego modo atque erus minor hunc diem sumpsimus prothyme,
postquam opus meum omne ut volui perpetravi hostibus fugatis. 1269-1270
illos accubantis, potantis, amantis 1271
cum scortis reliqui, et meum scortum ibidem,
suo cordi atque animo opsequentes. sed postquam 1272a
exurrexi, orant med ut saltem.
ad hunc me modum intuli illis satis facete,
nimis ex discipulina, quippe ego qui 1274a
probe Ionica perdidici. sed palliolatim amictus
sic haec incessi ludibundus. 1275a
plaudunt <et> 'parum' clamitant mi, ut revertar.
occepi denuo, hoc modo: nolui
idem; amicae dabam me meae, 1277a
ut me amaret: ubi circumvortor, cado:
id fuit naenia ludo. 1278a
itaque dum enitor, prox, iam paene inquinavi pallium.
nimiae tum voluptati edepol
fui ob casum. datur cantharus: bibi. 1280a
commuto ilico pallium, illud posivi;
inde huc exii, crapulam dum amoverem.
nunc ab ero ad erum meum maiorem venio foedus commemoratum.
aperite, aperite, heus, Simoni me adesse aliquis nuntiate.

V.ii

SIMO Vox viri pessumi me exciet foras.
sed quid hoc? quo modo? quid video ego?
PS. Cum corona ebrium Pseudolum tuom.
SIM. Libere hercle hoc quidem. sed vide statum.
num mea gratia pertimescit magis?
cogito, saeviter blanditerne adloquar.
sed me hoc votat vim facere nunc
quod fero, si qua in hoc spes sitast mihi.
PS. Vir malus viro optumo obviam it.
SIM. Di te ament, Pseudole. fu i in malam crucem.
PS. Cur ego adflictor? **SIM.** Quid tu, malum, in os igitur mi ebrius inructas?
PS. Molliter sic tene me, cave ne cadam:
non vides me ut madide madeam?
SIM. Quae istaec audaciast, te sic interdius

cum corolla ebrium incedere? **PS.** Lubet.
SIM. Quid, lubet? pergin ructare in os mihi?
PS. Suavis ructus mihi est. sic sine, Simo.
SIM. Credo equidem potesse te, scelus,
Massici montis uberrumos quattuor
fructus ebibere in hora una. **PS.** Hiberna addito.
SIM. Hau male mones, sed dic tamen,
unde onustam celocem agere te praedicem?
PS. Cum tuo filio perpotavi modo.
sed, Simo, ut probe tactus Ballio est!
quae tibi dixi, ut effecta reddidi!
SIM. Pessumu's homo. **PS.** Mulier haec facit.
cum tuo filio libera accubat.
SIM. Omnia, ut quicque egisti, ordine scio.
PS. Quid ergo dubitas dare mi argentum? **SIM.** Ius petis,
fateor. tene.
PS. At negabas daturum esse te mihi.
onera hunc hominem atque me consequere hac. **SIM.** Egone
istum onerem?
PS. Onerabis, scio.
SIM. Quid ego huic homini faciam? satin ultro et argentum
aufert et me inridet?
PS. Vae victis. **SIM.** Vorte ergo umerum.
PS. Em. **SIM.** Hoc ego numquam ratus sum
fore me, ut tibi fierem supplex.
heu heu heu. **PS.** Desine. **SIM.** Doleo. **PS.** Ni doleres tu, ego
dolerem.
SIM. Quid? hoc auferen, Pseudole mi, aps tuo
ero? **PS.** Lubentissimo corde
atque animo.
SIM. Non audes, quaeso, aliquam partem mihi gratiam
facere hinc argenti?
PS. Non: me dices avidum esse hominem nam hinc numquam
eris nummo divitior;
neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie ecfecissem.
SIM. Erit ubi te ulciscar, si vivo. **PS.** Quid minitare? habeo
tergum.
SIM. Age sane igitur. **PS.** Redi. **SIM.** Quid redeam? **PS.** Redi
modo: non
eris deceptus.
SIM. Redeo. **PS.** Simul mecum <i> potatum. **SIM.** Egone
eam? **PS.** Fac quod
te iubeo:
si is, aut dimidium aut plus etiam faxo hinc feres. **SIM.** Eo,

duc me quo vis.
PS. Quid nunc? numquid iratus es aut mihi aut filio propter has res, Simo?
SIM. Nil profecto. **PS.** I hac.
BAL. Te sequor. quin vocas spectatores simul?
PS. Hercle me isti hau solent
vocare, neque ergo ego istos;
verum si voltis adplaudere atque adprobare
hunc gregem et fabulam,
in crastinum vos vocabo.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI RVDENS

PERSONAE

ARCTVRVS PROLOGVS
SCEPARNIO SERVVS
PLESIDIPPVS ADULESCENS
DAEMONES SENEX
PALAESTRA PVELLA
AMPELISCA PVELLA
PTOLEMOCRATIA SACERDOS VENERIS
PISCATORES
TRACHALIO SERVVS
LABRAX LENO
CHARMIDES SENEX
LORARII
GRIPVS PISCATOR

ARGVMENTVM

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Vbi erant erilis filiae crepundia,
Dominum ad lenonem que subrepta venerat.
Ea in clientelam suipte inprudens patris
Naufragio eiecta devinit: cognoscitur
Suoque amico Plesidippo iungitur.

PROLOGVS

ARCTVRVS Qui gentes omnes mariaque et terras movet,
eius sum civis civitate caelitum.
ita sum, ut videtis, splendens stella candida,

signum quod semper tempore exoritur suo
hic atque in caelo: nomen Arcturo est mihi.
[noctu sum in caelo clarus atque inter deos,
inter mortalis ambulo interdius.
at alia signa de caelo ad terram accidunt.]
qui est imperator divom atque hominum Iuppiter,
is nos per gentis alium alia disparat,
qui facta hominum, mores, pietatem et fidem
noscamus, ut quemque adiuvet opulentia.
Qui falsas litis falsis testimoniis
petunt quique in iure abiurant pecuniam,
eorum referimus nomina exscripta ad Iovem;
cotidie ille scit quis hic quaerat malum:
qui hic litem apisci postulant peiurio
mali, res falsas qui impetrant apud iudicem,
iterum ille eam rem iudicatam iudicat;
maiore multa multat quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
atque hoc scelesti in animum inducunt suom,
Iovem se placare posse donis, hostiis:
et operam et sumptum perdunt; id eo fit quia
nihil ei acceptumst a periuris supplici;
facilius si qui pius est a dis supplicans,
quam qui scelestust, inveniet veniam sibi.
idcirco moneo vos ego haec, qui estis boni
quique aetatem agitis cum pietate et cum fide:
* * *
retinete porro, post factum ut laetemini.
Nunc, huc qua causa veni, argumentum eloquar.
primumdum huic esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Daemones
in agro atque villa proxima propter mare,
senex, qui huc Athenis exul venit, hau malus;
neque is adeo propter malitiam patria caret,
sed dum alios servat se impedivit interim,
rem bene paratam comitate perdidit.
huic filiola virgo periit parvola.
eam de praedone vir mercatur pessumus,
is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
adulescens quidam civis huius Atticus
eam vidit ire e ludo fidicinio domum,
amare occepit: ad lenonem devenit,
minis triginta sibi puellam destinat
datque arrabonem et iure iurando alligat.

Is leno, ut se aequom est, flocci non fecit fidem
neque quod iuratus adulescenti dixerat.
ei erat hospes par sui, Siculus senex
scelestus, Agrigentinus, urbis proditor;
is illius laudare infit formam virginis
et aliarum itidem quae eius erant mulierculae.
infit lenoni suadere, ut secum simul
eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
dicit, potesse ibi eum fieri divitem.
[ibi esse quaestum maximum meretricibus.]
Persuadet. navis clanculum conducitur,
quidquid erat noctu in navem comportat domo
leno; adulescenti qui puellam ab eo emerat
ait sese Veneri velle votum solvere—
id hic est Veneris fanum— et eo ad prandium
vocavit adulescentem huc. ipse hinc ilico
conscendit navem, avehit meretriculas.
adulescenti alii narrant ut res gesta sit,
lenonem abiisse. ad portum adulescens venit:
illorum navis longe in altum abscesserat.
Ego quoniam video virginem asportarier,
tetuli ei auxilium et lenoni exitium simul:
increpui hibernum et fluctus movi maritimos.
nam Arcturus signum sum omnium acerrimum:
vehemens sum exoriens, cum occido vehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
sedent eiecti: navis confracta est eis.
illa autem virgo atque altera itidem ancillula
de navi timidae desuluerunt in scapham.
nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt
ad villam illius, exul ubi habitat senex,
cuius deturbavit ventus tectum et tegulas;
et servos illic est eius, qui egreditur foras.
adulescens huc iam adveniet, quem videbitis,
qui illam mercatust de lenone virginem.
valete, ut hostes vestri diffidant sibi.—

ACTVS I

I.i

SCEPARNIO Pro di immortales, tempestatem cuius modi
Neptunus nobis nocte hac misit proxima.
detexit ventus villam — quid verbis opust?
non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,

ita omnis de tecto deturbavit tegulas;
inlustrioris fecit fenestrasque indidit.

I.ii

PLESIDIPPVS Et vos a vestris abduxi negotiis
neque id processit qua vos duxi gratia,
neque quivi ad portum lenonem prehendere.
sed mea desidia spem deserere nolui:
eo vos, amici, detinui diutius.
nunc huc ad Veneris fanum venio visere,
ubi rem divinam se facturum dixerat.
SCEP. Si sapiam, hoc quod me mactat concinnem lutum.
PLES. Prope me hic nescio quis loquitur. **DAEMONES** Heus, Sceparnio.
SCEP. Qui nominat me? **DAEM.** Qui pro te argentum dedit.
SCEP. Quasi me tuom esse servom dicas, Daemones.
DAEM. Luto usust multo, multam terram confode.
villam integundam intellego totam mihi,
nam nunc perlucet ea quam cribrum crebrius.
PLES. Pater salveto, amboque adeo. **DAEM.** Salvos sis.
SCEP. Sed utrum tu masne an femina es, qui illum patrem
voces? **PL.** Vir sum equidem. **SC.** Quaere vir porro patrem.
DAEM. Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
virile sexus numquam ullum habui. **PLES.** At di dabunt.
SCEP. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
qui oratione [nos] hic occupatos occupes.
PLES. Isticine vos habitatis? **SCEP.** Quid tu id quaeritas?
quon furatum mox venias, vestigas loca?
PLES. Peculiosum esse addecet servom et probum,
quem ero praesente ~ praetereat oratio
aut qui inclementer dicat homini libero.
SCEP. Et impudicum et impudentem hominem addecet
molestum ultro advenire ad alienam domum,
cui debeatur nil. **DAEM.** Tace, Sceparnio.
quid opust, adulescens? **PLES.** Istic infortunium,
qui praefestinet, ubi erus adsit, praeloqui.
sed nisi molestumst, paucis percontarier
volo ego ex te. **DAEM.** Dabitur opera, atque in negotio.
SCEP. Quin tu in paludem is exicasque harundinem,
qui pertegamus villam, dum sudumst? **DAEM.** Tace.
tu si quid opus est dice. **PLES.** Dic quod te rogo,

ecquem tu hic hominem crispum, incanum videris,
malum, periurum, palpatorem— **DAEM.** Plurimos,
nam ego propter eius modi viros vivo miser.
PLES. Hic dico, in fanum Veneris qui mulierculas
duas secum adduxit, quique adornaret sibi
ut rem divinam faciat, aut hodie aut heri.
DAEM. Non hercle, adulescens, iam hos dies complusculos
quemquam istic vidi sacruficare, neque potest
clam me esse si qui sacruficat: semper petunt
aquam hinc aut ignem aut vascula aut cultrum aut veru
aut aulam extarem, aut aliquid—quid verbis opust?
Veneri paravi vasa et puteum, non mihi.
nunc intervallum iam hos dies multos fuit.
PLES. Vt verba praehibes, me periisse praedicas.
DAEM. Mea quidem hercle causa salvos sis licet.
SCEP. Heus tu, qui fana ventris causa circumis,
iubere meliust prandium ornari domi.
DAEM. Fortasse tu huc vocatus es ad prandium,
ille qui vocavit nullus venit? **PLES.** Admodum.
SCEP. Nullumst periclum te hinc ire inpransum domum:
Cererem te meliust quam Venerem sectarier:
amori haec curat; tritico curat Ceres.
PLES. Deludificavit me illic homo indignis modis.
DAEM. Pro di immortales, quid illuc est, Sceparnio,
hominum secundum litus? **SCEP.** Vt mea est opinio,
propter viam illi sunt vocati ad prandium.
DAEM. Qui? **SCEP.** Quia post cenam, credo, laverunt heri.
DAEM. Confracta navis in mari est illis. **SCEP.** Ita est.
at hercle nobis villa in terra et tegulae. **DAEM.** Hui,
homunculi quanti estis. eiecti ut natant.
PLES. Vbi sunt i homines, obsecro? **DAEM.** Hac ad dexteram —
viden?— secundum litus. **PLES.** Video. sequimini.
utinam is sit quem ego quaero, vir sacerrimus.
valete.— **SCEP.** Si non moneas, nosmet meminimus.
sed, o Palaemon, sancte Neptuni comes,
qui Herculis socius esse diceris,~
quod facinus video. **DAEM.** Quid vides? **SCEP.** Mulierculas
video sedentis in scapha solas duas.
ut adflictantur miserae. euge euge, perbene,
ab saxo avortit fluctus ad litus scapham,
neque gubernator umquam potuit <rectius>.
non vidisse undas me maioris censeo.
salvae sunt, si illos fluctus devitaverint.

nunc, nunc periclumst. <unda> eiecit alteram.
at in vadost, iam facile enabit. eugepae,
[viden alteram illam ut fluctus eiecit foras?]
surrexit, horsum se capessit. salva res.
desiluit haec autem altera in terram e scapha.
ut prae timore in genua in undas concidit.
salvast, evasit ex aqua. iam in litore est.
sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.
hem, errabit illaec hodie. **DAEM.** Quid id refert tua?
SCEP. Si ad saxum quo capessit, ea deorsum cadit,
errationis fecerit compendium.
DAEM. Si tu de illarum cenaturus vesperi es,
illis curandum censeo, Sceparnio,
si apud me essurus, mihi dari operam volo.
SCEP. Bonum aequomque oras. **DAEM.** Sequere me hac ergo.— **SCEP.** Sequor.—

I.iii
PALAESTRA Nimio hominum fortunae minus miserae memorantur,
*** experiundo iis datur acerbum.
*** hoc deo complacitumst, me hoc ornatu ornatam in incertas
regiones timidam eiectam.
hancine ego ad rem natam <esse me> miseram memorabo?
hancine ego partem capio ob pietatem praecipuam?
nam hoc mi haud laborist, laborem hunc potiri,
si erga parentem aut deos me impiavi;
sed id si parate curavi ut caverem,
tum hoc mi indecore, inique, inmodeste
datis, di; nam quid habebunt sibi signi impii posthac,
si ad hunc modum est innoxiis honor apud vos?
nam me si sciam <in vos> fecisse aut parentis
sceleste, minus me miserer;
sed erile scelus me sollicitat, eius me impietas male habet.
is navem atque omnia perdidit in mari:
haec bonorum eius sunt reliquiae; etiam quae simul
vecta mecum in scaphast, excidit. ego nunc sola sum.
quae mihi si foret salva saltem, labor
lenior esset hic mi eius opera.
nunc quam spem aut opem aut consili quid capessam?
ita hic sola solis locis compotita sum.
hic saxa sunt, hic mare sonat,
neque quisquam homo mihi obviam venit.

* * *
hoc quod induta sum, summae opes oppido,
nec cibo nec loco tecta quo sim scio:
quae mihist spes, qua me vivere velim?
nec loci gnara sum, nec vidi aut hic fui.
saltem aliquem velim qui mihi ex his locis
aut viam aut semitam monstret, ita nunc
hac an illac eam, incerta sum consili;
nec prope usquam hic quidem cultum agrum conspicor.
algor, error, pavor, me omnia tenent.
haec parentes mei haud scitis miseri,
me nunc miseram esse ita uti sum.
libera ego prognata fui maxume, nequiquam fui.
nunc qui minus servio, quam si serva forem nata?
neque quicquam umquam illis profuit qui me sibi eduxerunt.

I.iv
AMPELISCA Quid mihi meliust, quid magis in remst, quam a corpore vitam
ut secludam?
ita male vivo atque ita mihi multae in pectore sunt curae exanimales.
ita res se habent: vitae hau parco, perdidi spem qua me oblectabam.
omnia iam circumcursavi atque omnibus latebris perreptavi
quaerere conservam, voce oculis auribus ut pervestigarem.
neque eam usquam invenio neque quo eam neque qua quaeram consultumst,
neque quem rogitem responsorem quemquam interea convenio,
neque magis solae terrae solae sunt quam haec loca atque hae regiones;
neque si vivit, eam viva umquam quin inveniam desistam.
PAL. Quoianam vox mihi prope hic sonat?
AMP. Pertimui, quis hic loquitur prope?
PAL. Spes bona, obsecro, subventa mihi,
exime ex hoc miseram metu.
AMP. Certo vox muliebris auris tetigit meas.
PAL. Mulier est, muliebris vox mi ad auris venit.
num Ampelisca obsecro est? **AMP.** Ten, Palaestra, audio?
PAL. Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo?
Ampelisca. **AMP.** Hem quis est? **PAL.** Ego, Palaestra ***
AMP. Dic ubi es? **PAL.** Pol ego nunc in malis plurimis.

AMP. Socia sum, nec minor pars meast quam tua.
sed videre expeto te. **PAL.** Mihi es aemula.
AMP. Consequamur gradu vocem. ubi es? **PAL.** Ecce me.
accede ad me atque adi contra. **AMP.** Fit sedulo.
PAL. Cedo manum. **AMP.** Accipe. **PAL.** Dic, vivisne? obsecro.
AMP. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
quom mihi te licet tangere. ut vix mihi
credo ego hoc, te tenere. obsecro, amplectere,
spes mea. ut me omnium iam laborum levas.
PAL. Occupas praeloqui quae mea oratiost.
nunc abire hinc decet nos. **AMP.** Quo, amabo, ibimus?
PAL. Litus hoc persequamur. **AMP.** Sequor quo lubet.
sicine hic cum uvida veste grassabimur?
PAL. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
sed quid hoc, obsecro, est? AM. Quid? **PA.** Viden, amabo,
fanum [videsne] hoc? **AMP.** Vbi est? **PAL.** Ad dexteram.
AMP. Video decorum dis locum viderier.
PAL. Haud longe abesse oportet homines hinc, ita hic lepidust locus.
<quisquis> est deus, veneror ut nos ex hac aerumna eximat,
miseras inopis aerumnosas ut aliquo auxilio adiuvet.

I.v

PTOLEMOCRATIA Qui sunt qui a patrona preces mea expetessunt?
nam vox me precantum huc foras
excitavit.
bonam atque obsequentem deam atque haud gravatam
patronam exsequontur benignamque multum.
PAL. Iubemus te salvere, mater. **PTOL.** Salvete, puellae. sed unde
vos ire [cum uvida veste] dicam, obsecro, tam maestiter vestitas?
PAL. Ilico hinc imus, haud longule ex hoc loco;
verum longe hinc abest unde advectae huc sumus.
PTOL. Nempe equo ligneo per vias caerulas
estis vectae? **PAL.** Admodum. **PTOL.** Ergo aequius vos erat
candidatas venire hostiatasque. ad hoc
fanum ad istunc modum non veniri solet.
PAL. Quaene eiectae e mari simus ambae, obsecro,
unde nos hostias agere voluisti huc?
nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
quae in locis nesciis nescia spe sumus,
ut tuo recipias tecto servesque nos

miseriarumque te ambarum uti misereat,
quibus nec locust ullus nec spes parata,
neque hoc amplius, [quam] quod vides, nobis quicquamst.
PTOL. Manus mihi date, exurgite a genibus ambae.
misericordior nulla me est feminarum.
sed haec pauperes res sunt inopesque, puellae:
egomet <meam> vix vitam colo; Veneri cibo meo servio.
AMP. Veneris fanum, obsecro, hoc est?
PTOL. Fateor. ego huius fani sacerdos clueo.
verum, quidquid est, comiter fiet a me,
quo nunc copia valebit.
ite hac mecum. **PAL.** Amice benigneque honorem,
mater, nostrum habes.— **PTOL.** Oportet.—

ACTVS II

II.i

PISCATORES Omnibus modis qui pauperes sunt homines miseri vivont,
praesertim quibus nec quaestus est, nec didicere artem ullam:
necessitate quidquid est domi id sat est habendum.
nos iam de ornatu propemodum ut locupletes simus scitis:
hisce hami atque haec harundines sunt nobis quaestu et cultu.
*** ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum:
pro exercitu gymnastico et palaestrico hoc habemus;
echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
marinam urticam, musculos, plagusias striatas;
post id piscatum hamatilem et saxatilem aggredimur.
cibum captamus e mari: si eventus non evenit
neque quicquam captumst piscium, salsi lautique pure
domum redimus clanculum, dormimus incenati.
atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est:
nisi quid conclarum capsimus, incenati sumus profecto.
nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adiuerit hodie.

II.ii

TRACHALIO Animum adversavi sedulo, ne erum usquam praeterirem;
nam cum modo exibat foras, ad portum se aibat ire,
me huc obviam iussit sibi venire ad Veneris fanum.
sed quos perconter commode eccos video astare. adibo.

salvete, fures maritimi, conchitae atque
hamiotae,
famelica hominum natio. quid agitis? ut peritis?
PISC. Vt piscatorem aequomst, fame sitique [speque] ***
TRACH. ecquem adulescentem
huc, dum hic astatis, strenua facie rubicundum fortem,
qui tres secum homines duceret chlamydatos cum
machaeris,
vidistis <vos> venire * ?
*
PISC. Nullum istac facie ut praedicas venisse huc
scimus. **TRACH.** Ecquem
recalvom ac Silanum senem, statutum, ventriosum,
tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
deorum odium atque hominum, malum, mali viti probrique
plenum,
qui duceret mulierculas duas secum satis
venustas?
PISC. Cum istius modi virtutibus operisque natus qui sit,
eum quidem ad carnificem est aequius quam ad Venerem
commeare.
TRACH. At si vidistis, dicite. **PISC.** Huc profecto nullus
venit.
vale.— **TRACH.** Valete. credidi: factum est quod suspicabar,
data verba ero sunt, leno abit scelestus
exulatum,
in navem ascendit, mulieres avexit: hariolus sum.
is huc erum etiam ad prandium vocavit, sceleris semen.
nunc quid mihi meliust, quam ilico hic opperiar erum dum
veniat?
eadem, sacerdos Veneria haec si quid amplius scit,
si videro, exquisivero: faciet me
certiorem.

II.iii
AMPELISCA Intellego: hanc quae proxuma est villam
Veneris fano
pulsare iussisti atque aquam rogare. **TRACH.** Cuia ad auris
vox mi advolavit? **AMP.** Obsecro, quis hic loquitur? quem ego
video?
TR. Estne Ampelisca haec quae foras e fano
egreditur? **AM.** Estne hic
Trachalio, quem conspicor, calator
Plesidippi?

TRACH. East. **AMP.** Is est. Trachalio, salve. **TRACH.** Salve, Ampelisca.
quid agis tu? **AMP.** Aetatem haud malam
male. **TRACH.** Melius ominare.
AMPH. Verum omnes sapientes decet conferre et fabulari.
sed Plesidippus tuos erus ubi, amabo, est? **TRACH.** Heia vero,
quasi non sit intus. **AMP.** Neque pol est neque huc quidem ullus venit.
TR. Non venit? **AMP.** Vera praedicas. **TR.** Non est meum, Ampelisca.
sed quam mox coctum est prandium? **AMP.** Quod prandium, obsecro te?
TRACH. Nempe rem divinam facitis hic. **AMP.** Quid somnias, amabo?
TRACH. Certe huc Labrax ad prandium vocavit Plesidippum
erum meum erus vester. **AMP.** Pol haud miranda facta dicis:
si deos decepit et homines, lenonum more fecit.
TRACH. Non rem divinam facitis hic vos neque
erus? **AMP.** Hariolare.
TRACH. Quid tu agis hic igitur? **AMP.** Ex malis multis metuque summo
capitalique ex periculo orbas auxilique opumque huc
recepit ad se Veneria haec sacerdos me et Palaestram.
TRACH. An hic Palaestrast, obsecro, eri mei
amica? **AMP.** Certo.
TRACH. Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
sed istuc periclum perlubet quod fuerit vobis scire.
AMP. Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.
TRACH. Quid navis? quae istaec fabulast? **AMP.** Non audivisti, amabo,
quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
in Siciliam et quidquid domi fuit in navem imposivit?
ea nunc perierunt omnia. **TRACH.** Oh, Neptune lepide, salve,
nec te aleator nullus est sapientior; profecto
nimis lepide iecisti bolum: periurum perdidisti.
sed nunc ubi est leno Labrax? **AMP.** Periit potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.
TRACH. Credo hercle anancaeo datum quod biberet. ut ego amo te,
mea Ampelisca, ut dulcis es, ut mulsa dicta dicis.
sed tu et Palaestra quomodo salvae estis? **AMP.** Scibis

faxo.
<de> navi timidae ambae in scapham insiluimus, quia videmus
ad saxa navem ferrier; properans exsolvi restim,
dum illi timent; nos cum scapha tempestas dextrovorsum
differt ab illis. itaque nos ventisque fluctibusque
iactatae exemplis plurimis miserae perpetuam noctem;
vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.
TRACH. Novi, Neptunus ita solet, quamvis fastidiosus
aedilis est: si quae improbae sunt merces, iactat omnis.
AMP. Vae capiti atque aetati tuae. **TRACH.** Tuo, mea Ampelisca.
scivi lenonem facere hoc, quod fecit, saepe dixi;
capillum promittam optimumst occipiamque hariolari.
AMP. Cavistis ergo tu atque erus ne abiret, cum scibatis.
TRACH. Quid faceret? **AMP.** Si amabat, rogas, quid faceret? adservaret
dies noctesque, in custodia esset semper. verum ecastor
ut multi fecit ita probe curavit Plesidippus.
TRACH. Cur tu istuc dicis? **AMP.** Res palam est. **TRACH.** Scin tu? etiam
qui it lavatum
in balineas, cum ibi sedulo sua vestimenta servat,
tamen surripiuntur, quippe qui quem illorum observet falsust;
fur facile qui observat videt: custos qui fur sit nescit.
sed duce me ad illam ubi est. **AMP.** I sane in Veneris fanum huc intro,
sedentem flentemque opprimes. **TRACH.** Vt iam istuc mihi molestumst.
sed quid flet? **AMP.** Ego dicam tibi: hoc sese excruciat animi,
quia leno ademit cistulam ei, quam habebat ubique habebat
qui suos parentis noscere posset: eam veretur
ne perierit. **TRACH.** Vbinam ea fuit cistellula? **AMP.** Ibidem in navi.
conclusit ipse in vidulum, ne copia esset eius,
qui suos parentes nosceret. **TRACH.** O facinus impudicum,
quam liberam esse oporteat servire postulare.
AMP. Nunc eam cum navi scilicet abiisse pessum in altum.
et aurum et argentum fuit lenonis omne ibidem.

T. Credo aliquem immersisse atque eum excepisse. **A.** Id misera maestast,
sibi eorum evenisse inopiam. **TRACH.** Iam istoc magis usus factost,
ut eam intro consolerque eam, ne sic se excruciet animi;
nam multa praeter spem scio multis bona evenisse.
AMP. At ego etiam, qui speraverint spem decepisse multos.
TRACH. Ergo animus aequos optimum est aerumnae condimentum.
ego eo intro, nisi quid vis.— **AMP.** Eas. ego quod mihi imperavit
sacerdos, id faciam atque aquam hinc de proximo rogabo;
nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit.
neque digniorem censeo vidisse anum me quemquam,
cui deos atque homines censeam bene facere magis decere.
ut lepide, ut liberaliter, ut honeste atque haud gravate
timidas egentes uvidas eiectas exanimatas
accepit ad sese, haud secus quam si ex se simus natae;
ut eapse <sic> succincta aquam calefactat, ut lavemus.
nunc ne morae illi sim, petam hinc aquam, unde mi imperavit.
heus ecquis in villast? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

II.iv
SCEPARNIO Quis est qui nostris tam proterve foribus facit iniuriam?
AMP. Ego sum. **SCEP.** Hem, quid hoc boni est? eu edepol specie lepida
    mulierem.
AMP. Salve, adulescens. **SCEP.** Et tu multum salveto, adulescentula.
AMP. Ad vos venio. **SCEP.** Accipiam hospitio, si mox venies ***
item ut adfectam; nam nunc nihil est qui te manem ***
sed quid ais, mea lepida, hilara? **AMP.** Aha, nimium familiariter
me attrectas. **SCEP.** Pro di immortales, Veneris effigia haec quidem est.
ut in ocellis hilaritudo est, heia, corpus cuius modi,
subvolturium—illud quidem, subaquilum volui dicere.
vel papillae cuius modi, tum quae indoles in saviost.
AMP. Non ego sum pollucta pago. potin ut me abstineas manum?
SCEP. Non licet saltem sic placide bellam belle

tangere?
AMP. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo et deliciae dabo;
nunc quam ob rem huc sum missa, amabo, vel tu mi aias vel neges.
SCEP. Quid nunc vis? **AMP.** Sapienti ornatus quid velim indicium facit.
SCEP. Meus quoque hic sapienti ornatus quid velim indicium facit.
AMP. Haec sacerdos Veneris hinc me petere aquam iussit a vobis. ~
SCEP. At ego basilicus sum: quem nisi oras, guttam non feres.
nostro illum puteum periclo et ferramentis fodimus.
nisi multis blanditiis a me gutta non ferri potest.
AMP. Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis hosti commodat?
SCEP. Cur tu operam gravare mihi quam civis civi commodat?
AMP. Immo etiam tibi, mea voluptas, quae voles faciam omnia.
SCEP. Eugepae, salvos sum, haec iam me suam voluptatem vocat.
dabitur tibi aqua, ne nequiquam me ames. cedo mi urnam. **AMP.** Cape.
propera, amabo, efferre. **SCEP.** Manta, iam hic ero, voluptas mea.—
AMP. Quid sacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?
ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare.
sed quid ego misera video procul in litore?
meum erum lenonem Siciliensemque hospitem,
quos periisse ambos misera censebam in mari.
iam illud mali plus nobis vivit quam ratae.
sed quid ego cesso fugere in fanum ac dicere haec
Palaestrae, in aram ut confugiamus prius quam huc~
scelestus leno veniat nosque hic opprimat?
confugiam huc, ita res suppetit subit ***

II.v
SCEPARNIO Pro di immortales, in aqua numquam credidi
voluptatem inesse tantam. ut hanc traxi lubens.

nimio minus altus puteus visust quam prius.
ut sine labore hanc extraxi, praefiscine.
satin nequam sum, ut pote qui hodie amare inceperim?
em tibi aquam, mea tu belliata. em sic volo
te ferre honeste, ut ego fero, ut placeas mihi.
sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis. ubi es?
amat hercle me, ut ego opinor. delituit mala.
ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura es? ubi es?
commodule ludis. tandem vero serio,
etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
nusquam hercle equidem illam video. ludos me facit.
adponam hercle urnam iam ego hanc in media via.
sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam,
sacram urnam Veneris? mi exhibeat negotium.
metuo hercle ne illa mulier mi insidias locet,
ut comprehendar cum sacra urna Veneria.
nempe optimo <me> iure in vinclis enicet
magistratus si quis me hanc habere viderit.
nam haec litteratast, eapse cantat cuia sit.
iam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
heus exi, Ptolemocratia, cape hanc urnam tibi:
muliercula hanc nescio quae huc ad me detulit.
intro ferundast. repperi negotium,
siquidem his mihi ultro adgerunda etiam est aqua.—

II.vi

LABRAX Qui homo sese miserum et mendicum volet,~
Neptuno credat sese atque aetatem suam:
nam si quis cum eo quid rei commiscuit,
ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
edepol, Libertas, lepida es, quae numquam pedem
voluisti in navem cum Hercule una imponere.
sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
atque eccum incedit. **CHARMIDES** Quo malum properas, Labrax?
nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
LABR. Vtinam te prius quam oculis vidissem meis,
malo cruciatu in Sicilia perbiteres,
quem propter hoc mihi optigit misero mali.
CHARM. Vtinam, quom in aedis me ad te adduxisti <tuas>,
in carcere illo potius cubuissem die.
deosque immortales quaeso, dum vivas uti
omnes tui similes hospites habeas tibi.

LABR. Malam fortunam in aedis te adduxi meas.
quid mihi scelesto tibi erat auscultatio,
quidve hinc abitio quidve in navem inscensio?
ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.
CHARM. Pol minime miror, navis si fractast tibi,
scelus te et sceleste parta quae vexit bona.
LABR. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
CHARM. Scelestiorem cenam cenavi tuam,
quam quae Thyestae quondam aut posita est Tereo.
LABR. Perii, animo male fit. contine quaeso caput.
CHARM. Pulmoneum edepol nimis velim vomitum vomas.
LABR. Eheu, Palaestra atque Ampelisca, ubi estis nunc?
CHARM. Piscibus in alto, credo, praebent pabulum.
LABR. Mendicitatem mi optulisti opera tua,
dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
CHARM. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
qui te ex insulso salsum feci opera mea.
LABR. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem?
CHARM. Eas. easque res agebam commodum.
LABR. Eheu, quis vivit me mortalis miserior?
CHARM. Ego multo tanto miserior quam tu, Labrax.
LABR. Qui? **CH.** Quia ego indignus sum, tu dignus qui sies.
LABR. O scirpe, scirpe, laudo fortunas tuas,
qui semper servas gloriam aritudinis.
CHARM. Equidem me ad velitationem exerceo,
nam omnia corusca prae temore fabulor.
LABR. Edepol, Neptune, es balineator frigidus:
cum vestimentis postquam aps te abii, algeo.
CHARM. Ne thermipolium quidem ullum instruit,
ita salsam praehibet potionem et frigidam.
LABR. Vt fortunati sunt fabri ferrarii,
qui apud carbones adsident: semper calent.
CHARM. Vtinam fortuna nunc anetina uterer,
ut quom exiissem ex aqua, arerem tamen.
LABR. Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem?
CHARM. Quapropter? **LABR.** Quia pol clare crepito dentibus.
CHARM. Iure optumo me elavisse arbitror.
L. Qui? **CH.** Qui <un>a auderem tecum in navem ascendere,
qui a fundamento mi usque movisti mare.
LABR. Tibi auscultavi, tu promittebas mihi
illi esse quaestum maximum meretricibus,
ibi me conruere posse aiebas ditias.

CHARM. Iam postulabas te, impurata belua,
totam Siciliam devoraturum insulam?
LABR. Quaenam ballaena meum voravit vidulum,
aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?
CHARM. Eadem illa, credo, quae meum marsuppium,
quod plenum argenti fuit in sacciperio.
LABR. Eheu, redactus sum usque ad unam hanc tuniculam
et ad hoc misellum pallium. perii oppido.
CHARM. Vel consociare mihi quidem tecum licet:
aequas habemus partes. **LABR.** Saltem si mihi
mulierculae essent salvae, spes aliquae forent.
nunc si me adulescens Plesidippus viderit,
quo ab arrabonem pro Palaestra acceperam,
iam is exhibebit hic mihi negotium.
CHARM. Quid, stulte, ploras? tibi quidem edepol copiast,
dum lingua vivet, qui rem solvas omnibus.

II.vii
SCEPARNIO Quid illuc, opsecro, negotist quod duae mulierculae
hic in fano Veneris signum flentes amplexae tenent,
nescio quem metuentes miserae? nocte hac aiunt proxuma
se iactatas, atque eiectas hodie esse aiunt e mari.
LABR. Opsecro hercle, adulescens, ubi istaec sunt quas memoras mulieres?
SCEP. Hic in fano Veneris. **LABR.** Quot sunt? **SCEP.** Totidem quot ego et tu sumus.
LABR. Nempe meae? **SCEP.** Nempe nescio istuc. **LABR.** Qua sunt facie? **SCEP.** Scitula.
vel ego amare utramvis possum, si probe adpotus siem.
LABR. Nempe puellae? **SCEP.** Nempe molestus es. i vise, si lubet.
LABR. Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.
CHARM. Iuppiter te perdat, et si sunt, et si non sunt tamen.
LABR. Intro rumpam iam huc in Veneris fanum. — **CHARM.** In barathrum mavelim.
opsecro, hospes, da mihi aliquid ubi condormiscam loci.
SCEP. Istic ubi vis condormisce; nemo prohibet, publicum est.
CHARM. At vides me ornatus ut sim vestimentis uvidis:

recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
dum arescunt mea; in aliquo tibi gratiam referam loco.
SCEP. Tegillum eccillud, mihi unum id aret; id si vis, dabo:
eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluit.
tu istaec mihi dato: exarescent faxo. **CHARM.** Eho an te paenitet,
in mari quod elavi, ni hic in terra iterum eluam?
SCEP. Eluas tu an exunguare, ciccum non interduim.
tibi ego numquam quicquam credam, nisi si accepto pignore.
tu vel suda vel peri algu, vel tu aegrota vel vale.
barbarum hospitem mi in aedis nil moror. sat litiumst.—
CHARM. Iamne abis? venalis illic ductitavit, quisquis est;
non est misericors. sed quid ego hic asto infelix uvidus?
quin abeo huc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam,
quam potavi praeter animi quam libuit sententiam?
quasi vinis Graecis Neptunus nobis suffudit mare,
itaque alvom prodi speravit nobis salsis poculis;
quid opust verbis? si invitare nos paulisper pergeret,
ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit domum.
nunc lenonem quid agat intus visam, convivam meum.—

ACTVS III

III.i

DAEMONES Miris modis di ludos faciunt hominibus:
[mirisque exemplis somnia in somnis danunt]
ne dormientis quidem sinunt quiescere.
velut ego hac nocte quae praecessit proxima
mirum atque inscitum somniavi somnium.
ad hirundininum nidum visa est simia
ascensionem ut faceret admolirier
* * * 599a
neque eas eripere quibat inde. postibi
videtur ad me simia adgredirier,
rogare scalas ut darem utendas sibi.
ego ad hoc exemplum simiae respondeo,
* * * 603a
natas ex Philomela ~ atque ex Progne esse hirundines.
ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
atque illa animo iam fieri ferocior;

videtur ultro mihi malum minitarier.
in ius vocat med. ibi ego nescio quo modo
iratus videor mediam arripere simiam;
concludo in vincla bestiam nequissimam.
nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
numquam hodie quivi ad coniecturam evadere.
sed quid hic in Veneris fano meae viciniae
clamoris oritur? animus mirat<ur meus.>

III.ii
TRACHALIO Pro Cyrenenses populares, vostram ego imploro fidem,
agricolae, accolae propinqui qui estis his regionibus,
ferte opem inopiae atque exemplum pessumum pessum date.
vindicate, ne impiorum potior sit pollentia
quam innocentum, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
statuite exemplum impudenti, date pudori praemium,
facite hic lege potius liceat quam vi victo vivere.
currite huc in Veneris fanum, vostram iterum imploro fidem,
qui prope hic adestis quique auditis clamorem meum,
ferte suppetias qui Veneri Veneriaeque antistitae
more antiquo in custodelam suom commiserunt caput,
praetorquete iniuriae prius collum quam ad vos pervenat.
DA. Quid istuc est negoti? **TR.** Per ego haec genua te optestor, senex,
quisquis es — **DAEM.** Quin tu ergo omitte genua et quid sit mi expedi
<quod tu>multues. **TRACH.** Teque oro et quaeso, si speras tibi
hoc anno multum futurum sirpe et laserpicium
eamque eventuram exagogam Capuam salvam et sospitem,
atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi,
[**DAEM.** Sanun es? **TRACH.** Seu tibi confidis fore multam magudarim]
ut te ne pigeat dare operam mihi quod te orabo, senex.
DAEM. At ego te per crura et talos tergumque obtestor tuom,
ut, tibi ulmeam ni deesse speres virgidemiam
et tibi eventuram hoc anno uberem messem mali,
ut mi istuc dicas negoti quid sit, quod tumultues.
TRACH. Qui lubet maledicere? equidem tibi bona optavi omnia.
DAEM. Bene equidem tibi dico, qui te digna ut eveniant

precor.
TR. Obsecro, hoc praevortere ergo. **DA.** Quid
negotist? **TR.** Mulieres
duae innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxili,
quibus advorsum ius legesque insignite iniuria hic
facta est fitque in Veneris fano; tum sacerdos Veneria
indigne adflictatur. **DAEM.** Quis homo est tanta
confidentia,
qui sacerdotem violare audet? sed eae mulieres
quae sunt? aut quid is iniqui fit? **TRACH.** Si das operam,
eloquar.
Veneris signum sunt amplexae. nunc <homo audacissimus>
eas deripere volt. eas ambas esse oportet <liberas>.
DAEM. Quis istic est qui deos tam parvi pendit? <paucis
expedi>.
TRACH. Fraudis sceleris parricidi periuri plenis<simus>,
legirupa impudens impurus inverecundissimus,
uno verbo absolvam, lenost: quid illum porro praedicem?
DAEM. Edepol infortunio hominem praedicas donabilem.
TRACH. Qui sacerdoti scelestus faucis
interpresserit.
DAEM. At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras,
Turbalio, Sparax. ubi estis? **TRACH.** I obsecro intro, subveni
illis. **DAEM.** Iterum haud imperabo. sequimini
hac. **TRACH.** Age nunciam,
iube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui.
DAEM. Proripite hominem pedibus huc itidem quasi occisam
suem.—
TRACH. Audio tumultum. opinor, leno pugnis pectitur.
nimis velim improbissimo homini malas edentaverint.
sed eccas ipsae huc egrediuntur timidae e fano mulieres.

III.iii
PALAESTRA Nunc id est cum omnium copiarum atque
opum,
auxili, praesidi viduitas nos tenet.
<nulla nunc> speculast quae salutem afferat,
<nec quam in> partem ingredi persequamur
<scimus: tanto> in metu nunc sumus ambae,
<tanta> importunitas tantaque iniuria
<facta in> nos est modo hic intus ab nostro ero,
qui scelestus sacerdotem anum praecipes
reppulit propulit perquam indignis modis
nosque ab signo intimo vi deripuit sua.

sed nunc sese ut ferunt res fortunaeque nostrae,
par moriri est. neque est melius morte in malis,
rebus miseris. **TRACH.** Quid est? quae illaec oratiost?
cesso ego has consolari? heus, Palaestra, **PAL.** Qui vocat?
TRACH. Ampelisca. **AMPELISCA** Obsecro, quis est qui vocat?
PAL. Quis is est qui nominat? **TRACH.** Si respexis, scies.
PAL. O salutis meae spes. **TRACH.** Tace ac bono animo es.
me vide. **PAL.** Si modo id liceat, vis ne opprimat,
quae vis vim mi afferam ipsa adigit. **TR.** Ah, desine, nimis inepta es.
PAL. Desiste dictis nunciam miseram me consolari;
nisi quid re praesidium apparas, Trachalio, acta haec res est.
AMP. Certumst moriri quam hunc pati <saevire> lenonem in me.
sed muliebri animo sum tamen: miserae <quom venit> in mentem
mihi mortis, metus membra occupat. edepol * hunc acerbum.
T. Bonum animum habete. **P.** Nam, obsecro, unde <ani>mus mi invenitur?
TRACH. Ne, inquam, timete; adsidite hic in ara. **AMP.** Quid istaec ara
prodesse nobis <plus> potest quam signum in fano hic intus
Veneris, quod amplexae modo, unde abreptae per vim miserae?
TRACH. Sedete hic modo, ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
vobis pro castris, moenia hinc ego vos defensabo;
praesidio Veneris malitiae lenonis contra incedam.
PAL. Tibi auscultamus et, Venus alma, ambae te obsecramus,
aram amplexantes hanc tuam lacrumantes, genibus nixae,
in custodelam nos tuam ut recipias et tutere;
illos scelestos, qui tuom fecerunt fanum parvi,
fac ut ulciscare nosque ut hanc tua pace aram obsidere
patiare: elautae ambae sumus opera Neptuni noctu,
ne <invisas> habeas neve idcirco nobis vitio vortas,
si quippiamst, minus quod bene esse lautum tu arbitrare.
TRACH. Venus, aequom has petere intellego: decet abs te id impetrari;
ignoscere his te convenit: metus has id ut faciant subigit.

te ex concha natam esse autumant, cave tu harum conchas spernas.
sed optume eccum exit senex, patronus mihique et vobis.

III.iv

DAEMONES Exi e fano, natum quantum est hominum sacrilegissime.
vos in aram abite sessum. sed ubi sunt? **TRACH.** Huc respice.
DAEM. Optume, istuc volueramus. iube modo accedat prope.
tun legirupionem hic nobis cum dis facere postulas?
pugnum in os impinge. **LABR.** Iniqua haec patior cum pretio tuo.
DAEM. At etiam minitatur audax? **LABR.** Ius meum ereptum est mihi,
meas mihi ancillas invito me eripis. **TRACH.** Cedo <iudicem>
de senatu Cyrenensi quemvis opulentum virum,
si tuas esse oportet nive eas esse oportet liberas
nive in carcerem compingi <te> est aequom aetatemque ibi
te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
LABR. Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
te ego appello. **DAEM.** Cum istoc primum, qui te novit, disputa.
LABR. Tecum ago. **TRACH.** At qui mecum agendumst. suntne illae ancillae tuae?
LABR. Sunt. **TRACH.** Agedum ergo, tange utramvis digitulo minimo modo.
L. Quid si attigero? **T.** Extemplo hercle ego te follem pugilatorium
faciam et pendentem incursabo pugnis, periurissime.
LABR. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
DAEM. Non licet: est lex apud nos— **LABR.** Mihi cum vestris legibus
<nil quicquamst> commerci. equidem istas iam ambas educam foras.
tu, senex, si istas amas, huc arido argentost opus;
si autem Veneri complacuerunt, habeat, si argentum dabit.
DAEM. Det tibi argentum? nunc adeo meam ut scias sententiam,
occipito modo illis adferre vim ioculo pausillulum,

ita ego te hinc ornatum amittam, tu ipsus te ut non noveris.
vos adeo, ubi ego innuero vobis, ni ei caput exoculassitis,
quasi murteta iunci, item ego vos virgis circumvinciam.
LA. Vi agis mecum. **TR.** Etiam vim ~proportas, flagiti flagrantia?
LABR. Tun, trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
TRACH. Fateor, ego trifurcifer sum, tu es homo adprime probus:
numqui minus hasce esse oportet liberas? **LABR.** Quid, liberas?
TRACH. Atque eras tuas quidem hercle, atque ex germana Graecia;
nam altera haec est nata Athenis ingenuis parentibus.
DAEM. Quid ego ex te audio? **TRACH.** Hanc Athenis esse natam liberam.
DA. Mea popularis, obsecro, haec est? **TR.** Non tu Cyrenensis es?
DAEM. Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.
TRACH. Opsecro, defende cives tuas, senex. **DAEM.** O filia
mea, quom hanc video, mearum me absens miseriarum commones;
trima quae periit mihi, iam tanta esset, si vivit, scio.
LABR. Argentum ego pro istisce ambabus cuiae erant domino dedi;
quid mea refert, haec Athenis natae an Thebis sient,
dum mihi recte servitutem serviant? **TRACH.** Itane, impudens?
tune hic, feles virginalis, liberos parentibus
sublectos habebis atque indigno quaestu conteres?
nam huic alterae quae patria sit profecto nescio,
nisi scio probiorem hanc esse, quam te, impuratissime.
LA. ~Tuae istae sunt. **TR.** Contende ergo, uter sit tergo—verior:
ni offerumentas habebis pluris in tergo tuo,
quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissimus:
postea aspicito meum, quando ego tuom inspectavero:
ni erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius
optimum esse operi faciundo corium et sincerissimum,
quid causae est quin virgis te usque ad saturitatem sauciem?
quid illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.
LABR. At qui, quia votas, utramque iam mecum abducam

simul.
DAEM. Quid facies? **LABR.** Volcanum adducam, is Venerist adversarius.
TRACH. Quo illic it? **LABR.** Heus, ecquis hic est? heus. **DAEM.** Si attigeris ostium,
iam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugneis.
LORARIVS Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.
DAEM. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copiast.
LABR. Ibo hercle aliquo quaeritatum ignem. **DAEM.** Quid quom inveneris?
LA. Ignem magnum hic faciam. **DA.** Quin ~ inhumanum exuras tibi?
LABR. Immo hasce ambas hic in ara ut vivas comburam, id volo.
DAEM. Iam hercle ego te barba continuo arripiam, in ignem coniciam
teque ambustulatum obiciam magnis avibus pabulum.
quom coniecturam egomet mecum facio, haec illast simia,
quae has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
quod ego in somnis somniavi. **TRACH.** Scin quid tecum oro, senex?
ut illas serves, vim defendas, dum ego erum adduco meum.
D. Quaere erum atque adduce. **T.** At hic ne— **D.** Maximo malo suo,
si attigerit sive occeptassit. **TRACH.** Cura. **DAEM.** Curatumst, abi.
TRACH. Hunc quoque adserva ipsum, ne quo abitat; nam promisimus
carnufici aut talentum magnum aut hunc hodie sistere.
DAEM. Abi modo, ego dum hoc curabo recte. **TRACH.** Iam ego revenero.

III.v

DAEM. Vtrum tu, leno, cum malo lubentius
quiescis an sic sine malo, si copiast?
LABR. Ego quae tu loquere flocci non facio, senex.
meas quidem te invito et Venere et summo Iove
de ara capillo iam deripiam. **DAEM.** Tange dum.
LABR. Tangam hercle vero. **DAEM.** Agedum ergo, accede huc modo.
LABR. Iube dum recedere istos ambo illuc modo.

DAEM. Immo ad te accedent. **LABR.** Non hercle equidem censeo.
DAEM. Quid ages, si accedent propius? **LABR.** Ego recessero.
verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
si te non ludos pessimos dimisero.
DAEM. Facito istuc quod minitare; sed nunc interim,
si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
LABR. Quam magnum vero? **DAEM.** Quantum lenoni sat est.
LABR. Minacias ego flocci non faciam tuas,
equidem has te invito iam ambas rapiam. **DAEM.** Tange dum.
LABR. Tangam hercle vero. **DAEM.** Tanges, at scin quo modo?
i dum, Turbalio, curriculo, adfert<o domo>
duas clavas. **LABR.** Clavas? **DAEM.** Sed probas. propera cito.
ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.
LABR. Eheu, scelestus galeam in navi perdidi;
nunc mi opportuna hic esset, salva si foret.
licet saltem istas mi appellare? **DAEM.** Non licet.
ehem, optime edepol eccum clavator advenit.
LABR. Illud quidem edepol tinnimentum est auribus.
DAEM. Age accipe illinc alteram clavam, Sparax.
age, alter istinc, alter hinc adsistite.
adsistite ambo. sic. audite nunciam:
si hercle illic illas hodie digito tetigerit
invitas, ni istunc istis invitassitis
usque adeo donec qua domum abeat nesciat,
periistis ambo. si appellabit quempiam,
vos respondetote istinc istarum vicem;
sin ipse abire hinc volet, quantum potest
extemplo amplectitote crura fustibus.
LABR. Etiam me abire hinc non sinent? **DAEM.** Dixi satis.
et ubi ille servos cum ero huc advenerit,
qui erum accersivit, itote extemplo domum.
curate haec sultis magna diligentia.—
LABR. Heu hercle, ne istic fana mutantur cito:
iam hoc Herculi est, Veneris fanum quod fuit,
ita duo destituit signa hic cum clavis senex.
non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio,
ita nunc mi utrumque saevit, et terra et mare.
Palaestra. **LOR.** Quid vis? **LABR.** Apage, controversia est,

haec quidem Palaestra, quae respondit, non mea est.
heus, Ampelisca. **LOR. ALTER** Cave sis infortunio.
LABR. Vltro te. signa ut homines satis recte monent.
sed vobis dico, heus vos, num molestiaest,
me adire ad illas propius? **LOR.** Nil nobis quidem.
LABR. Numquid molestum mihi erit? **LOR.** Nil, si caveris.
LABR. Quid est quod caveam? **LOR.** Em, a crasso infortunio.
LABR. Quaeso hercle, abire ut liceat. **LOR.** Abeas, si velis.
LABR. Bene hercle factum. habeo vobis gratiam.
[non] accedam potius. **LOR.** Illic astato ilico.
LABR. Edepol proveni nequiter multis modis.
certumst hasce hodie usque obsidione vincere.

III.vi
PLESIDIPPVS Meamne ille amicam leno vi, violentia
de ara deripere Veneris
voluit? **TRACHALIO** Admodum.
PLES. Quin occidisti extemplo? **TRACH.** Gladius non erat.
PL. Caperes aut fustem aut lapidem. **TR.** Quid? ego quasi canem
hominem insectarer lapidibus nequissimum?
LABR. Nunc pol ego perii, Plesidippus eccum adest.
converret iam hic me totum cum pulvisculo.
PLES. Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
quom ad me profectu's ire? **TRACH.** Ibidem nunc sedent.
PLES. Quis illas nunc illic servat? **TRACH.** Nescio quis senex,
vicinus Veneris; is dedit operam optumam.
is nunc cum servis servat. ego mandaveram.
PLES. Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?
LABR. Salve. **PLES.** Salutem nil moror. opta ocius:
rapi te obtorto collo mavis an trahi?
utrum vis opta, dum licet. **LABR.** Neutrum volo.
PLES. Abi sane ad litus curriculo, Trachalio,
iube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent.
post huc redito atque agitato hic custodiam.
ego hunc scelestum in ius rapiam exulem.
age, ambula in ius. **LABR.** Quid ego
deliqui? **PLES.** Rogas,
quin arrabonem a me accepisti ob mulierem
et eam hinc abduxti? **LABR.** Non avexi. **PLES.** Cur negas?
LABR. Quia pol provexi: avehere non quivi miser.
equidem tibi me dixeram praesto fore

apud Veneris fanum: <num>quid muto? sumne ibi?
PLES. In iure causam dicito, hic verbum sat est:
sequere. **LABR.** Obsecro te, subveni mi, Charmides.
rapior optorto collo. **CHARMIDES** Quis me nominat?
LABR. Viden me ut rapior? **CHARM.** Video, atque inspecto lubens.
LABR. Non subvenire mi audes? **CHARM.** Quis homo te rapit?
LABR. Adulescens Plesidippus. **CHARM.** Vt nanctu's, habe.
bono animo meliust te in nervom conrepere.
tibi optigit quod plurimi exoptant sibi.
LABR. Quid id est? **CHARM.** Vt id quod quaerant inveniant sibi.
LABR. Sequere, obsecro, me. **CHARM.** Pariter suades qualis es:
tu in nervom rapere, eo me obsecras ut te sequar.
etiam retentas? **LABR.** Perii. **PLES.** Verum sit velim.
tu, mea Palaestra et Ampelisca, ibidem ilico
manete, dum ego huc redeo. **LOR.** Equidem suadeo,
ut ad nos abeant potius, dum
recipis. **PLES.** Placet,
bene facitis. **LABR.** Fures mi estis. **LOR.** Quid, fures? rape.
LABR. Oro obsecro, Palaestra. **PLES.** Sequere, carnufex.
LABR. Hospes— **CHARM.** Non sum hospes, repudio hospitium tuom.
LABR. Sicine me spernis? **CHARM.** Sic ago: semel bibo.
LABR. Di te infelicent.— **CHARM.** Isti capiti dicito.
credo alium in aliam beluam hominem vortier:
illic in columbum, credo, leno vortitur,
nam in collumbari collus haud multo post erit;
in nervom ille hodie nidamenta congeret.
verum tamen ibo, ei advocatus ut siem,
si qui mea opera citius addici potest.—

ACTVS IV

IV.i

DAEMONES Bene factum et volup est, me hodie his mulierculis
tetulisse auxilium. iam clientas repperi,
atque ambas forma scitula atque aetatula.
sed uxor scelesta me omnibus servat modis,

ne quid significem quippiam mulierculis.
sed Gripus servos noster quid rerum gerat
miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
pol magis sapisset, si dormivisset domi,
nam nunc et operam ludos facit et retia,
ut tempestas est nunc atque ut noctu fuit.
in digitis hodie percoquam quod ceperit,
ita fluctuare video vehementer mare.
sed ad prandium uxor me vocat. redeo domum.
iam meas opplebit aures ~ sua vaniloquentia.—

IV.ii

GRIPVS Neptuno has ago gratias meo patrono,
qui salsis locis incolit pisculentis,
quom me ex suis locis pulchre ornatum expedivit
~templis reducem, plurima praeda onustum,
salute horiae, quae in mari fluctuoso
piscatu novo me uberi compotivit;
miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi lepide evenit,
neque piscium ullam unciam hodie pondo cepi, nisi hoc quod fero hic in rete.
nam ut de nocte multa impigreque
exurrexi,
lucrum praeposivi sopori et quieti:
tempestate saeva experiri expetivi,
paupertatem eri qui et meam servitutem
tolerarem, opera haud fui parcus mea.
nimis homo nihilist quis piger est nimisque id genus odi ego male.
vigilare decet hominem qui volt sua temperi conficere officia.
non enim illum expectare oportet, dum erus se ad suom suscitet officium.
nam qui dormiunt libenter, sine lucro et cum malo quiescunt.
nam ego nunc mihi, qui impiger fui,
repperi ut piger, si velim, siem:
hoc ego in mari [quidquid inest] repperi.
quidquid inest, grave quidem inest; aurum hic ego inesse reor;
nec mihi consciust ullus homo.
nunc haec tibi occasio, Gripe optigit, ut liber s<it
nemo> ex populo praeter te.
nunc sic faciam, sic consilium est: ad erum veniam docte atque astute.

pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim liber.
iam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum atque aedis, mancipia,
navibus magnis mercaturam faciam, apud reges rex perhibebor.
post animi causa mihi navem faciam atque imitabor Stratonicum,
oppida circumvectabor.
ubi nobilitas mea erit clara,
oppidum magnum communibo, ei ego urbi Gripo indam nomen,
monimentum meae famae et factis, ibi qui regnum magnum instituam.
magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
sed hic rex cum aceto pransurust et sale, sine bono pulmento.

IV.iii

TRACHALIO Heus, mane. **GRIP.** Quid maneam? **TRACH.** Dum hanc tibi, quam
trahis, rudentem complico.
GRIP. Mitte modo. **TRACH.** At pol ego te adiuvo nam bonis quod bene fit
haud perit.
GRIP. Turbida tempestas heri fuit,
nil habeo, adulescens, piscium, ne tu mihi esse postules;
non vides referre me uvidum rete, sine squamoso pecu?
TRACH. Non edepol piscis expeto quam tui sermonis sum indigens.
GRIP. Enicas iam me odio, quisquis es. **TRACH.** Non sinam ego abire hinc te.
mane.
GR. Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? **TR.** Audi.
G. Non audio. **T.** At pol qui audies post. **G.** Quin loquere quid vis.
TR. Eho mane dum, est operae pretium quod tibi ego narrare volo.
GR. Eloquere quid id est? **TR.** Vide num quispiam consequitur prope nos.
GRIP. Ecquid est quod mea referat? **TRACH.** Scilicet.
sed boni consili ecquid in te mihi est?
GRIP. Quid negoti est, modo dice. **TRACH.** Dicam, tace,

si fidem modo das mihi te non fore infidum.
GRIP. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. **TRACH.** Audi.
furtum ego vidi qui faciebat;
noram dominum, id cui fiebat,
post ad furem egomet devenio
feroque ei condicionem hoc pacto:
'ego istuc furtum scio cui factum est;
nunc mihi si vis dare dimidium,
indicium domino non faciam.'
is mihi nihil etiam respondit.
quid inde aequom est dari mihi? dimidium
volo ut dicas. **GRIP.** Immo hercle etiam amplius,
nam nisi dat, domino dicundum
censeo. **TRACH.** Tuo consilio faciam.
nunc advorte animum; namque hoc omne
attinet ad te. **GRIP.** Quid factumst?
TR. Vidulum istum cuiust novi ego hominem iam
pridem. **GR.** Quid est?
TRACH. Et quo pacto periit. **GRIP.** At ego quo pacto
inventust scio
et qui invenit hominem novi et dominus qui nunc est
scio.
nihilo pol pluris tua hoc quam quanti illud refert mea:
ego illum novi cuius nunc est, tu illum cuius antehac fuit.
hunc homo feret a me nemo, ne tu te speres potis.
TRACH. Non ferat si dominus veniat? **GRIP.** Dominus huic,
ne frustra sis,
nisi ego nemo natust, hunc qui cepi in venatu
meo.
TRACH. Itane vero? **GRIP.** Ecquem esse dices in mari
piscem meum?
quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis,
nec manu adseruntur neque illinc partem quisquam postulat.
in foro palam omnes vendo pro meis venalibus.
mare quidem commune certost
omnibus. **TRACH.** Adsentio:
qui minus hunc communem quaeso mi esse oportet vidulum?
in mari inventust communi. **GRIP.** Esne impudenter
impudens?
nam si istuc ius sit quod memoras, piscatores perierint.
quippe quom extemplo in macellum pisces prolati sient,
nemo emat, suam quisque partem piscium poscant
sibi,
dicant, in mari communi captos. **TRACH.** Quid ais,

impudens?
ausu's etiam comparare vidulum cum piscibus?
eadem tandem res videtur? **GRIP.** In manu non est mea:
ubi demisi rete atque hamum, quidquid haesit extraho.
meum quod rete atque hami nancti sunt, meum potissimumst.
TR. Immo hercle haud est, siquidem quod vas excepisti. **GR.** Philosophe.
TRACH. Sed tu enumquam piscatorem vidisti, venefice,
vidulum piscem cepisse aut protulisse ullum in forum?
non enim tu hic quidem occupabis omnis quaestus quos voles:
et vitorem et piscatorem te esse, impure, postulas.
vel te mihi monstrare oportet piscis qui sit vidulus,
vel quod in mari non natum est neque habet squamas ne feras.
GR. Quid, tu numquam audisti esse antehac vidulum piscem? **TR.** Scelus,
nullus est. **GRIP.** Immo est profecto; ego, qui sum piscator, scio;
verum raro capitur, nullus minus saepe ad terram venit.
TRACH. Nil agis, dare verba speras mihi te posse, furcifer.
GR. Quo colore est, hoc colore capiuntur pauxilluli;
sunt alii puniceo corio, magni item; atque atri. **TRACH.** Scio.
tu hercle, opino, in vidulum te bis convertes, nisi caves:
fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.
GRIP. Quod scelus hodie hoc inveni. **TRACH.** Verba facimus, it dies.
vide sis, cuius arbitratu nos vis facere. **GRIP.** Viduli arbitratu. *** ita enim vero. **TRACH.** Stultus es. **GRIP.** Salve, Thales.
TRACH. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
quoius haec res arbitratu fiat. **GRIP.** Quaeso, sanus es?
TRACH. Elleborosus sum. **GRIP.** At ego cerritus, hunc non amittam tamen.
TRACH. Verbum etiam adde unum, iam in cerebro colaphos apstrudam tuo;
iam ego te hic, itidem quasi peniculus novos exurgeri solet,
ni hunc amittis, exurgebo quidquid umoris tibist.

GRIP. Tange: adfligam ad terram te itidem ut piscem soleo polypum.
vis pugnare? **TRACH.** Quid opust? quin tu potius praedam divide.
GRIP. Hinc tu nisi malum frunisci nil potes, ne postules.
abeo ego hinc. **TR.** At ego hinc offlectam navem, ne quo abeas. mane.
GRIP. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.
mitte rudentem, sceleste. **TRACH.** Mittam: omitte vidulum.
GRIP. Numquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.
TRACH. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur
aut ad arbitrum reditur aut sequestro ponitur.
GRIP. Quemne ego excepi in mari— **TRACH.** At ego inspectavi e litore.
GRIP. Mea opera, labore et rete et horia? **TRACH.** Numqui minus,
si veniat nunc dominus cuiust, ego qui inspectavi procul
te hunc habere, fur sum quam
tu? **GRIP.** Nihilo. **TRACH.** Mane, mastigia:
quo argumento socius non sum, et fur sum? fac dum ex te sciam.
GRIP. Nescio, neque ego istas vestras leges urbanas scio,
nisi quia hunc meum esse dico. **TRACH.** Et ego item esse aio meum.
GRIP. Mane, iam repperi quo pacto nec fur nec socius sies.
TRACH. Quo pacto? **GRIP.** Sine me hinc abire, tu abi tacitus tuam viam;
nec tu me cuiquam indicassis neque ego tibi quicquam dabo;
tu taceto, ego mussitabo: hoc optimum atque aequissimum est.
TRACH. Ecquid condicionis audes ferre? **GRIP.** Iam dudum fero:
ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
TR. Mane, dum refero condicionem. **GR.** Te, opsecro hercle, aufer modo.
TRACH. Ecquem in his locis novisti? **GRIP.** Oportet vicinos meos.
TR. Vbi tu hic habitas? **GR.** Porro illic longe usque in campis ultimis.
TRACH. Vin qui in hac villa habitat, eius arbitratu fieri?
GRIP. Paulisper remitte restem, dum concedo et consulo.
TRACH. Fiat. **GRIP.** Euge, salva res est, praeda haec

perpetua est mea;
ad meum erum arbitrum vocat me hic intra praesepis meas:
numquam hercle hodie abiudicabit ab suo triobolum.
ne iste haud scit quam condicionem tetulerit. ibo ad arbitrum.
TR. Quid igitur? **GR.** Quamquam istuc esse ius meum certo scio,
fiat istuc potius, quam nunc pugnem tecum. **TRACH.** Nunc places.
GRIP. Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis, si adhibebit fidem,
etsist ignotus, notus: si non, notus ignotissimust.

IV.iv
DAEMONES Serio edepol, quamquam vobis <volo> quae voltis, mulieres,
metuo, propter vos ne uxor mea med extrudat aedibus,
quae me paelices adduxe dicet ante oculos suos.
vos confugite in aram potius quam ego. **PVELLAE** Miserae periimus.
DAEM. Ego vos salvas sistam, ne timete. sed quid vos foras
prosequimini? quoniam ego adsum, faciet nemo iniuriam;
ite, inquam, domum ambo nunciam ex praesidio praesides.
GRIP. O ere, salve. **DAEM.** Salve, Gripe. quid fit? **TRACH.** Tuosne hic servos est?
GRIP. Haud pudet. **TRACH.** Nil ago tecum. **GRIP.** Ergo abi hinc sis.
   TRACH. Quaeso responde, senex:
tuos hic servost? **DA.** Meus est. **TR.** Em istuc optime, quando tuost.
iterum te saluto. **DAEM.** Et ego te. tune es qui haud multo prius
abiisti hinc erum accersitum? **TR.** Ego is sum. **DA.** Quid nunc vis tibi?
TR. Nempe hic tuos est? **DA.** Meus est. **TR.** Istuc optime, quando tuost.
DA. Quid negotist? **TR.** Vir scelestus illic est. **DA.** Quid fecit tibi
vir scelestus? **TRACH.** Homini ego isti talos subfringi volo.
DAEM. Quid est? qua de re litigatis nunc inter vos? **TRACH.** Eloquar.
GR. Immo ego eloquar. **TR.** Ego, opinor, rem facesso. **GR.** Si quidem

sis pudicus, hinc facessas. **DAEM.** Gripe, animum advorte ac tace.
GR. Vtin istic prius dicat? **DA.** Audi. loquere tu. **GR.** Alienon prius
quam tuo dabis orationem? **TRACH.** Vt nequitur comprimi.
ita ut occepi dicere, illum quem dudum <e fano foras>
lenonem extrusisti, hic eius vidulum eccillum <tenet>.
GR. Non habeo. **TR.** Negas quod oculis video? **GR.** At ne videas velim.
habeo, non habeo: quid tu me curas quid rerum geram?
TRACH. Quo modo habeas, id refert, iurene anne iniuria.
GRIP. Ni istum cepi, nulla causa est quin me condones cruci;
si in mari reti prehendi, qui tuom potiust quam meum?
TR. Verba dat. hoc modo res gesta est ut ego dico. **GR.** Quid tu ais?
TRACH. Quod primarius vir dicat: comprime hunc sis, si tuost.
GRIP. Quid? tu idem mihi vis fieri quod erus consuevit tibi?
si ille te comprimere solitust, hic noster nos non solet.
DAEM. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
TRACH. Equidem ego neque partem posco mi istinc de istoc vidulo
neque meum esse hodie umquam dixi; sed isti inest cistellula
huius mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.
DAEM. Nempe tu hanc dicis quam esse aiebas dudum popularem meam?
TRACH. Admodum; et ea quae olim parva gestavit crepundia
istic in ista cistula insunt, quae isti inest in vidulo.
hoc neque isti usust, et illi miserae suppetias feret,
si id dederit, qui suos parentis quaerat. **DAEM.** Faciam ut det. tace.
GRIP. Nil hercle ego sum isti daturus. **TRACH.** Nil peto nisi cistulam
et crepundia. **GRIP.** Quid si ea sunt aurea? **TRACH.** Quid istuc tua?
aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur.
GRIP. Fac sis aurum ut videam, post ego faciam ut videas cistulam.
DAEM. Cave malo ac tace tu. tu perge ut occepisti dicere.
TRACH. Vnum te obsecro, ut ted huius commiserescat mulieris,

si quidem hic lenonis eiust vidulus, quem suspicor;
hic, nisi de opinione, certum nil dico tibi.
GRIP. Viden? scelestus aucupatur. **TRACH.** Sine me ut occepi loqui.
si scelesti illius est hic, cuius dico, vidulus,
haec poterunt novisse: ostendere his iube. **GRIP.** Ain? ostendere?
DAEM. Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.
G. Immo hercle insignite inique. **D.** Quidum? **G.** Quia, si ostendero,
continuo hunc novisse dicent scilicet. **TRACH.** Scelerum caput,
ut tute es, item omnis censes esse, periuri caput?
GRIP. Omnia istaec ego facile patior, dum hic hinc a me sentiat.
TRACH. At qui nunc abs te stat, verum hinc * ibi testimonium.
DAEM. Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas.
TRACH. Dixi equidem, sed si parum intellexti, dicam denuo.
hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas:
haec Athenis parva fuit virgo surpta. **GRIP.** Dic mihi,
quid id ad vidulum [pertinet], servae sint istae an <fuerint> liberae?
TRACH. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.
DAEM. Apstine maledictis et mihi quod rogavi dilue.
TRACH. Cistellam isti inesse oportet caudeam in isto vidulo,
ubi sunt signa qui parentes noscere haec possit suos,
quibuscum periit parva Athenis, sicuti dixi prius.
GRIP. Iuppiter te dique perdant. quid ais, vir venefice?
quid, istae mutae sunt, quae pro se fabulari non queant?
TRACH. Eo tacent, quia tacitast <melior> mulier semper quam loquens.
GRIP. Tum pol tu pro portione nec vir nec mulier mihi es.
T. Quidum? **G.** Quia enim neque loquens es neque tacens umquam bonus.
quaeso, enumquam hodie licebit mihi loqui? **DAEM.** Si praeterhac
<unum> verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
TRACH. Vt id occepi dicere, senex, eam te quaeso cistulam
ut iubeas hunc reddere illis; ob eam si quid

postulat
sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est habeat sibi.
GRIP. Nunc demum istuc dicis, quoniam ius meum esse intellegis:
dudum dimidiam petebas partem. **TRACH.** Immo etiam nunc peto.
GRIP. Vidi petere miluom, etiam cum nihil auferret tamen.
DAEM. Non ego te comprimere possum sine malo? **GRIP.** Si istic tacet,
ego tacebo; si iste loquitur, sine me pro parte loqui.
DAEM. Cedo modo mihi vidulum istum,
Gripe. **GRIP.** Concedam tibi,
ac, si istorum nil sit, ut mihi
reddas. **DAEM.** Reddetur. **GRIP.** Tene.
DAEM. Audi nunciam, Palaestra atque Ampelisca, hoc quod loquor.
estne hic vidulus ubi cistellam tuam inesse aiebas? **PAL.** Is est.
GRIP. Perii hercle ego miser, uti, prius quam plane aspexit, ilico
eum esse dixit. **PAL.** Faciam ego hanc rem <ex procliva pla>nam tibi.
cistellam isti inesse oportet caudeam in isto vidulo.
ibi ego dicam quidquid inerit nominatim: tu mihi
nullum ostenderis; si falsa dicam, frustra dixero,
vos tamen istaec, quidquid istic inerit, vobis habebitis;
sed si erunt vera, tum opsecro te, ut mea mi
reddantur. **DAEM.** Placet.
ius merum oras meo quidem animo. **GRIP.** At meo hercle <iniuriam>.
quid si ista aut superstitiosa aut hariolast atque omnia,
quidquid insit, vera dicet? anne habebit
hariola?
DAEM. Non feret, nisi vera dicet: nequiquam hariolabitur.
solve vidulum ergo, ut quid sit verum quam primum sciam.
GRIP. Hoc habet, solutust. **DAEM.** Aperi. video cistellam. haecinest?
PAL. Istaec est. o mei parentes, hic vos conclusos gero,
huc opesque spesque vestrum cognoscendum
condidi.
GRIP. Tum tibi hercle deos iratos esse oportet, quisquis es,
quae parentis tam in angustum tuos locum compegeris.
DAEM. Gripe, accede huc; tua res agitur. tu, puella, istinc procul

dicito quid insit et qua facie, memorato omnia.
si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
te ad verum convorti, nugas, mulier, magnas egeris.
GRIP. Ius bonum oras. **TRACH.** Edepol haud te orat, nam tu iniuriu's.
DAEM. Loquere nunciam, puella. Gripe, animum advorte ac tace.
PAL. Sunt crepundia. **DAEM.** Ecca video. **GRIP.** Perii in primo proelio.
mane, ne ostenderis. **DAEM.** Qua facie sunt? responde ex ordine.
PAL. Ensiculust aureolus primum litteratus. **DAEM.** Dice dum,
in eo ensiculo litterarum quid est? **PAL.** Mei nomen patris.
post altrinsecust securicula ancipes, itidem aurea
litterata: ibi matris nomen in securiculast. **DAEM.** Mane.
dic, in ensiculo quid nomen est
paternum? **PAL.** Daemones.
DAEM. Di immortales, ubi loci sunt spes meae? **GRIP.** Immo edepol meae?
TRACH. Pergite, opsecro, continuo. **GRIP.** Placide, aut i in malam crucem.
DAEM. Loquere matris nomen hic quid in securicula siet.
PAL. Daedalis. **DAEM.** Di me servatum cupiunt. **GRIP.** At me perditum.
DAEM. Filiam meam esse hanc oportet, Gripe. **GRIP.** Sit per me quidem.
qui te di omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
meque adeo scelestum, qui non circumspexi centiens,
prius me ne quis inspectaret quam rete extraxi ex aqua.
PAL. Post sicilicula argenteola et duae conexae maniculae et
sucula. **GRIP.** Quin tu i dierecta, cum sucula et cum porculis.
PAL. Et bulla aurea est, pater quam dedit mi natali die.
DAEM. Ea est profecto. contineri quin complectar non queo.
filia mea, salve. ego is sum qui te produxi pater,
ego sum Daemones, et mater tua eccam hic intus Daedalis.
PAL. Salve, mi pater insperate. **DAEM.** Salve. ut te amplector libens.
TRACH. Volup est cum istuc ex pietate vestra vobis contigit.
DAEM. Cape dum, hunc si potes fer intro vidulum, age, Trachalio.
TRACH. Ecce Gripi scelera. cum istaec res male evenit tibi,

Gripe, gratulor. **DAEM.** Age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
quae ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
quae te magis tractavit magisque signa pernovit tua.—
TRACH. Eamus intro omnes, quando operam promiscam damus.—
P. Sequere me, Ampelisca.— **A.** Cum te di amant, voluptati est mihi.—
GRIP. Sumne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum?
aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco?
credebam edepol turbulentam praedam eventuram mihi,
quia illa mihi tam turbulenta tempestate evenerat.
credo edepol ego illic inesse argenti et auri largiter.
quid meliust, quam ut hinc intro abeam et me suspendam clanculum,
saltem tantisper dum abscedat haec a me aegrimonia? —

IV.v

DAEMONES Pro di immortales, quis me est fortunatior,
qui ex improviso filiam inveni meam?
satin si cui homini dei esse bene factum volunt,
aliquo illud pacto optingit optatum piis?
ego hodie neque speravi neque <illud> credidi:
is improviso filiam inveni tamen;
et eam de genere summo adulescenti dabo
ingenuo, Atheniensi et cognato meo.
ego eum adeo arcessi huc ad me quam primum volo,
iussique exire huc servom eius, ut ad forum
iret; nondum egressum esse eum, id miror tamen.
accedam, opinor, ad fores. quid conspicor?
uxor complexa collo retinet filiam.
nimis paene inepta atque odiosa eius amatiost.

IV.vi

Aliquando osculando meliust, uxor, pausam fieri;
atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,
Laribus familiaribus, cum auxerunt nostram familiam.
sunt domi agni et porci sacres. sed quid istum remoramini,
mulieres, Trachalionem? atque optime eccum exit foras.
TRACHALIO Vbi ubi erit, iam investigabo et mecum ad te adducam simul

Plesidippum. **DAEM.** Eloquere ut haec res optigit de filia;
eum roga, ut relinquat alias res et huc veniat. **TRACH.** Licet.
DAEM. Dicito daturum meam illi filiam
uxorem. **TRACH.** Licet.
DAEM. Et patrem eius me novisse et mi esse
cognatum. **TRACH.** Licet.
D. Sed propera. **T.** Licet. **D.** Iam hic fac sit, cena ut
curetur. **T.** Licet.
DAEM. Omnian licet? **TRACH.** Licet. sed scin quid est quod te volo?
quod promisisti ut memineris, hodie ut liber
sim. **DAEM.** Licet.
TRACH. Fac ut exores Plesidippum, ut me <manu>
emittat. **DAEM.** Licet.
TRACH. Et tua filia facito oret: facile exorabit. **DAEM.** Licet.
TRACH. Atque ut mi Ampelisca nubat, ubi ego sim
liber. **DAEM.** Licet.
TRACH. Atque ut gratum mi beneficium factis
experiar. **DAEM.** Licet.
TRACH. Omnian licet? **DAEM.** Licet: tibi rursum refero gratiam.
sed propera ire in urbem actutum et recipe te huc
rursum. **T.** Licet.
iam hic ero. tu interibi adorna ceterum quod opust.
— **DAEM.** Licet.
Hercules istum infelicet cum sua
licentia;
ita meas replevit auris, quidquid memorabam, licet.

IV.vii
GRIPVS Quam mox licet te compellare, Daemones?
DAEM. Quid est negoti, Gripe? **GRIP.** De illo vidulo:
si sapias, sapias; habeas quod di dant boni.
DAEM. Aequom videtur tibi, ut ego, alienum quod
est,
meum esse dicam? **GRIP.** Quodne ego inveni in mari?
DAEM. Tanto illi melius optigit qui perdidit;
tuom esse nihilo magis oportet vidulum.
GRIP. Isto tu pauper es, quom nimis sancte pius.
DAEM. O Gripe, Gripe, in aetate hominum
plurimae
fiunt trasennae, ubi decipiuntur dolis.
atque edepol in eas plerumque esca imponitur:
quam si quis avidus poscit escam avariter,

decipitur in trasenna avaritia sua.
ille qui consulte, docte atque astute cavet,
diutine uti bene licet partum bene.
mihi istaec videtur praeda praedatum irier,
ut cum maiore dote abeat quam advenerit.
egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
celem? minime istuc faciet noster Daemones.
semper cavere hoc sapientis aequissimumst,
ne conscii sint ipsi malefici suis.
ego mihi cum ~ lusi nil moror ullum lucrum.
GRIP. Spectavi ego pridem comicos ad istunc modum
sapienter dicta dicere atque eis plaudier,
cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
sed cum inde suam quisque ibant divorsi domum,
nullus erat illo pacto ut illi iusserant.
DAEM. Abi intro, ne molestu's, linguae tempera.
ego tibi daturus nil sum, ne tu frustra sis.
GRIP. At ego deos quaeso, ut quidquid in illo vidulost,
si aurum si argentum est, omne id ut fiat cinis.—
DAEM. Illuc est quod nos nequam servis utimur.
nam illic cum ~ servo si quo congressus foret,
et ipsum sese et illum furti adstringeret;
dum praedam habere se censeret, interim
praeda ipsus esset, praeda praedam duceret.
nunc hinc intro ibo et sacrificabo, postibi
iubebo nobis cenam continuo coqui.—

IV.viii
PLESIDIPPVS Iterum mihi istaec omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
mi liberte, mi patrone potius, immo mi pater.
repperit patrem Palaestra suom atque
matrem? **TRACHALIO** Repperit.
PLES. Et popularis est? **TRACH.** Opino. **PLES.** Et mihi nuptura est?
TRACH. Suspicor.
PLES. Censen hodie despondebit eam mihi,
quaeso? **TRACH.** Censeo.
PLES. Quid? patri etiam gratulabor cum illam
invenit? **TRACH.** Censeo.
P. Quid matri eius? **T.** Censeo. **P.** Quid ergo censes? **T.** Quod rogas,
censeo. **PLES.** Dic ergo quanti censes? **TRACH.** Egone? censeo.

PLES. Adsum equidem, ne censionem semper facias. **TRACH.** Censeo.
P. Quid si curram? **T.** Censeo. **P.** An sic potius placide? **T.** Censeo.
P. Etiamne eam adveniens salutem? **T.** Censeo. **P.** Etiam patrem?
T. Censeo. **P.** Post eius matrem? **T.** Censeo. **P.** Quid postea?
etiamne adveniens complectar eius patrem? **TRACH.** Non censeo.
P. Quid matrem? **T.** Non censeo. **P.** Quid eampse illam? **T.** Non censeo.
PLES. Perii, dilectum dimisit. nunc non censet, cum volo.
T. Sanus non es. sequere.— **P.** Duc me, mi patrone, quo libet. —

ACTVS V

V.i

LABRAX Quis me est mortalis miserior qui vivat alter hodie,
quem ad recuperatores modo damnavit Plesidippus?
abiudicata a me modo est Palaestra. perditus sum.
nam lenones ex Gaudio credo esse procreatos,
ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
nunc alteram illam quae mea est visam huc in Veneris fanum,
saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

V.ii

GRIPVS Numquam edepol hodie ad vesperum Gripum inspicietis vivom,
nisi vidulus mihi redditur. **LABR.** Perii, cum mentionem
fieri audio usquam viduli *** quasi palo pectus tundat.
GRIP. Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
reti atque excepi vidulum, ei dare negatis quicquam.
LABR. Pro di immortales, suo mihi hic sermone arrexit aures.
GRIP. Cubitum hercle longis litteris signabo iam usquequaque,
si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.
LABR. Meum hercle illic homo vidulum scit qui habet, ut ego opinor.

adeundus mihi illic est homo. di, quaeso, subvenite.
GRIP. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
nam hoc quidem pol e robigine, non est e ferro factum,
ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit.
~ nam quidem hoc venenatumst verum: ita in manibus consenescit.
L. Adulescens, salve. **G.** Di te ament cum inraso capite. **L.** Quid fit?
G. Verum extergetur. **L.** Vt vales? **G.** Quid tu? num medicus, quaeso, es?
LABR. Immo edepol una littera plus sum quam medicus. **GRIP.** Tum tu
mendicus es? **LABR.** Tetigisti acu. **GRIP.** Videtur digna forma.
sed quid tibi est? **LABR.** Hac proxima nocte in mari elavi.
confracta est navis, perdidi quidquid erat miser ibi omne.
GRIP. Quid perdidisti? **LABR.** Vidulum cum auro atque argento multo.
GRIP. Ecquid meministi, in vidulo qui periit quid ibi infuerit?
LABR. Quid refert, qui periit tamen? sine hoc, aliud fabulemur.
GRIP. Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.
LABR. Nummi octingenti aurei in marsuppio infuerunt,
praeterea centum minaria Philippa in pasceolo sorsus.
GRIP. Magna hercle praedast, largiter mercedis indipiscar;
di homines respiciunt: bene ego hinc praedatus ibo.
profecto huius est vidulus. perge alia tu expedire.
LABR. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
praeterea sinus, cantharus, epichysis, gaulus, cyathus.
GRIP. Papae, divitias tu quidem habuisti luculentas.
LABR. Miserum istuc verbum et pessimum est, habuisse, et nihil habere.
GRIP. Quid dare velis, qui istaec tibi investiget indicetque?
eloquere propere celeriter. **LABR.** Nummos trecentos. **GRIP.** Tricas.
L. Quadringentos. **G.** Tramas putidas. **L.** Quingentos. **G.** Cassam glandem.
LABR. Sescentos. **GRIP.** Curculiunculos minutos

fabulare.
LABR. Dabo septingentos. **GRIP.** Os calet tibi, nunc id frigefactas.
LABR. Mille dabo nummum. **GRIP.** Somnias. **LABR.** Nihil addo. **GRIP.** Abi
igitur. **LABR.** Audi:
si hercle abiero hinc, hic non ero. vin centum et mille? **GRIP.** Dormis.
LABR. Eloquere quantum postules. **GRIP.** Quo nihil invitus addas:
talentum magnum. non potest triobolum hinc abesse.
proin tu vel aias vel neges. **LABR.** Quid istic? necessum est, video:
dabitur talentum. **GRIP.** Accede dum huc: Venus haec volo adroget te.
LABR. Quod tibi libet id mi impera. **GRIP.** Tange aram hanc Veneris.
LABR. Tango.
G. Per Venerem hanc iurandum est tibi. **L.** Quid iurem? **G.** Quod iubebo.
LABR. Praei verbis quidvis. id quod domi est, numquam ulli supplicabo.
G. Tene aram hanc. **L.** Teneo. **C.** Deiera te mi argentum daturum
eodem die, <tui> viduli ubi sis potitus. **LABR.** Fiat.
GRIP. Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
cum auro atque argento salvom investigavero
isque in potestatem meam pervenerit,
tum ego huic Gripo, inquito, et me tangito—
LABR. Tum ego huic Gripo— dico, Venus, ut tu audias—
talentum argenti magnum continuo dabo.
GRIP. Si <quid> fraudassis, dic ut te in quaestu tuo
Venus eradicet, caput atque aetatem tuam.
tecum hoc habeto tamen, ubi iuraveris.
LABR. Illaec advorsum si quid peccasso, Venus,
veneror te ut omnes miseri lenones sient.
GRIP. Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
tu hic opperire, iam ego faxo exibit senex;
eum tu continuo vidulum reposcito.—
LABR. Si maxime mi illum reddiderit vidulum,
non ego illi hodie debeo triobolum.

meus arbitratust, lingua quod iuret mea.
sed conticiscam: eccum exit et ducit senem.

V.iii

GRIPVS Sequere hac. **DAEMONES** Vbi istic
lenost? **GRIP.** Heus tu. em tibi,
    hic habet vidulum.
DAEM. Habeo et fateor esse apud me, et, si tuos est, habeas tibi.
omnia, ut quidquid infuit, ita salva sistentur tibi.
tene, si tuost. **LABR.** O di immortales, meus est. salve, vidule.
D. Tuosne est? **L.** Rogitas? si quidem hercle Iovis fuit, meus est tamen.
DAEM. Omnia insunt salva; una istinc cistella excepta est modo
cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.
LABR. Quam? **DAEM.** Tua quae fuit Palaestra, ea filia inventast mea.
LABR. Bene mehercle factum est. cum istaec res tibi ex sententia
pulchre evenit, gaudeo. **DAEM.** Istuc facile non credo tibi.
LABR. Immo hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum
ob eam ne duis, condono te. **DAEM.** Benigne edepol facis.
L. Immo tu quidem hercle vero. **G.** Heus tu, iam habes vidulum.
L. Habeo. **G.** Propera. **L.** Quid properabo? **G.** Reddere argentum mihi.
L. Neque edepol tibi do, neque quicquam debeo. **G.** Quae haec factio est?
non debes? **LABR.** Non hercle vero. **GRIP.** Non tu iuratus mihi es?
LABR. Iuratus sum, et nunc iurabo, si quid voluptati est mihi:
ius iurandum rei servandae, non perdendae conditum est.
GRIP. Cedo sis mihi talentum magnum argenti, periurissime.
DAEM. Gripe, quod tu istum talentum
poscis? **GRIP.** Iuratust mihi
dare. **LABR.** Libet iurare. tun meo pontifex peiurio es?
DAEM. Qua pro re argentum promisit hic tibi? **GRIP.** Si vidulum
hunc redegissem in potestatem eius, iuratust dare
mihi talentum magnum argenti. **LABR.** Cedo quicum habeam

iudicem,
ni dolo malo instipulatus sis nive etiamdum <haud> siem
quinque et viginti annos natus. **G.** Habe cum hoc. **L.** Aliost opus.
DAEM. Iam ab isto auferre haud <potis> sim, si istunc condemnavero.
promisistin huic argentum? **LABR.** Fateor. **DAEM.** Quod servo <meo>
promisisti, meum esse oportet, ne tu, leno, postules
te hic fide lenonia uti: non potes. **GRIP.** Iam te ratu's
nactum hominem quem defraudares? dandum huc argentum est probum:
id ego continuo huic dabo adeo, me ut hic emittat manu.
DAEM. Quando ergo erga te benignus <ego> fui atque opera mea
haec tibi sunt servata— **GRIP.** Immo hercle mea, ne tu dicas tua.
DAEM. Si sapies, tacebis— tum te mihi benigne itidem addecet
bene merenti bene referre gratiam. **LABR.** Nempe pro meo
iure oras? **DAEM.** Mirum quin tuom ius meo periclo aps te expetam.
GRIP. Salvos sum, leno labascit, libertas portenditur.
DAEM. Vidulum istunc ille invenit, illud mancipium meum est;
ego tibi hunc porro servavi cum magna pecunia.
LABR. Gratiam habeo, et de talento nulla causa est quin feras,
quod isti sum iuratus. **GRIP.** Heus tu, mihi dato ergo, si sapis.
DAEM. Tacen an non? **GRIP.** Tu meam rem simulas agere, tibi mu *** .
non hercle istoc me intervortes, si aliam praedam perdidi.
DAEM. Vapulabis, verbum si addis istuc unum. **GRIP.** Vel hercle enica,
non tacebo umquam alio pacto, nisi talento comprimor.
LABR. Tibi operam hic quidem dat. tace. **DAEM.** Concede hoc tu, leno.
LABR. Licet.
GRIP. Palam age, nolo ego murmurillum neque susurrum fieri.
DAEM. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram

mulierculam,
Ampeliscam? **LABR.** Mille nummum denumeravi. **DAEM.** Vin tibi
condicionem luculentam ferre me? **LABR.** Sane volo.
D. Dividuom talentum faciam. **L.** Bene facis. **D.** Pro illa altera,
libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huc cedo.
LABR. Maxime. **DAEM.** Pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
quem propter tu vidulum et ego gnatam inveni. **LABR.** Bene facis,
gratiam habeo magnam. **GRIP.** Quam mox mi argentum ergo redditur?
DAEM. Res soluta est, Gripe. ego habeo. **GRIP.** At ego me hercle mavolo.
DAEM. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres. iuris iurandi volo
gratiam facias. **GRIP.** Perii hercle. nisi me suspendo, occidi.
numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.
DAEM. Hic hodie cenato, leno. **LABR.** Fiat, condicio placet.
DAEM. Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad cenam vocem,
ni daturus nil sim neque sit quicquam pollucti domi,
nive adeo vocatos credam vos esse ad cenam foras.
verum si voletis plausum fabulae huic clarum dare,
comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
vos hic hodie cenatote ambo. **LABR.** Fiat. **DAEM.** Plausum date.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI STICHVS

STICHVS

GRAECA ADELPHOE MENANDRU

ACTA LUDIS PLEBEIS
CN. BAEBIO C. TERENTIO AED. PL.

T. PUBLILIUS PELLIO
MARCIPOR OPPII

TIBIIS SARRANIS TOTAM

C. SULPICIO C. AURELIO COS.

PERSONAE

PANEGYRIS VXOR EPIGNOMI
SOROR VXOR PAMPHILIPPI
ANTIPHO SENEX
GELASIMVS PARASITVS
CROCOTIVM ANCILLA
PINACIVM PVER
EPIGNOMVS
PAMPHILIPPVS
STICHVS SERVVS
SANGARINVS SERVVS
STEPHANIVM ANCILLA

ARGVMENTVM I

Duas sorores simul in matrimonium
duo fratres ducunt. post re confracta duo
rem quaerunt peregre, qui paupertatem levent.
ibi absunt peregrinantes per triennium.
sorores nolunt prodere absentes viros.
pater castigat propter eam rem filias;
sed ei persuadent, aliis ne se conlocet.
reveniunt opibus aucti ad uxores viri;
facete reduces ludunt. potant servuli.

ARGVMENTVM II

Senex castigat filias, quod eae viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres neque relinquere;
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut sineret quos semel nactae forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare;
Suam quisque retinet, ac Sticho ludus datur.

ACTVS I

I.i
PANEGYRIS Credo ego miseram
fuisse Penelopam, 1a

soror, suo ex animo,
quae tam diu vidua
viro suo caruit;
nam nos eius animum
de nostris factis noscimus, quarum viri hinc apsunt,
quorumque nos negotiis apsentum, ita ut aequom est,
sollicitae noctes et dies, soror, sumus semper.
SOROR Nostrum officium
nos facere aequomst,
neque id magis facimus
quam nos monet pietas.
sed hic, soror, asside dum: multa volo tecum
loqui de re viri. **PAN.** Salvene, amabo?
SOR. Spero quidem et volo; sed hoc, soror, crucior,
patrem tuom meumque adeo, unice qui unus ~
civibus ex omnibus probus perhibetur,
eum nunc improbi viri officio uti,
viris qui tantas apsentibus nostris
facit iniurias immerito
nosque ab eis abducere volt.
haec res vitae me, soror, saturant,
haec mihi dividiae et senio sunt.
PAN. Ne lacruma, soror, neu tuo id animo
fac quod tibi tuos pater facere minatur:
spes est eum melius facturum.
novi ego illum: ioculo istaec dicit,
neque ille sibi mereat Persarum
montis, qui esse aurei perhibentur,
ut istuc faciat quod tu metuis.
tamen si faciat, minime irasci
decet, neque id immerito eveniet.
nam viri nostri domo ut abierunt,
hic tertius annus. **SOR.** Ita ut memoras.
PAN. Quom ipsi interea vivant, valeant,
ubi sint, quid agant, ecquid agant,
neque participant nos, neque redeunt.
SOR. An id doles, soror, quia illi suom officium
non colunt, quom tu tuom facis? **PAN.** Ita pol.
SOR. Tace sis, cave sis audiam ego istuc
posthac ex te. **PAN.** Nam quid iam?
SOR. Quia pol meo animo omnis sapientis
suom officium aequom est colere et facere.
quam ob rem ego te hoc, soror, tametsi es maior,
moneo, ut tuom memineris officium:

etsi illi improbi sint atque aliter
nobis faciant quam aequomst, tam pol
ne quid magis simus *** omnibus obnixe opibus
nostrum officium meminisse decet.
PAN. Placet; taceo. **SOR.** At memineris facito.
[**PAN.** Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,
neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit;
nam pol mihi grata acceptaque eiust benignitas.
et me quidem haec condicio nunc non paenitet,
neque est cur [non] studeam has nuptias mutarier;
verum postremo in patris potestate est situm:
faciendum id nobis quod parentes imperant.
SOR. Scio, atque in cogitando maerore augeor,
nam propemodum iam ostendit suam sententiam.
PAN. Igitur quaeramus, nobis quid facto usus sit.]

I.ii

ANTIPHO Qui manet ut moneatur semper servos homo officium suom
nec voluntate id facere meminit, servos is habitu hau probust.
vos meministis quot kalendis petere demensum cibum:
qui minus meministis quod opus sit facto facere in aedibus?
iam quidem in suo quicque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
quom ego revortar, vos monimentis commonefaciam bubulis.
non homines habitare mecum mi hic videntur, sed sues.
facite sultis, nitidae ut aedes meae sint, quom redeam domum.
iam ego domi adero: ad meam maiorem filiam inviso modo;
siquis me quaeret, inde vocatote aliqui; aut iam egomet hic ero.
SOR. Quid agimus, soror, si offirmabit pater adversum nos? **PAN.** Pati
nos oportet quod ille faciat, cuius potestas plus potest.
exorando, haud adversando sumendam operam censeo:
gratiam per si petimus, spero ab eo impetrassere;
adversari sine dedecore et scelere summo haud possumus,
neque equidem id factura neque tu ut facias consilium dabo,
verum ut exoremus. novi ego nostros: exorabilest.
ANT. Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor:

utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
quasi numquam quicquam in eas simulem, quasi nil indaudiverim
eas in se meruisse culpam, an potius temptem saeviter,
[an minaciter. scio litis fore, ego meas novi optume.]
si manere hic sese malint potius quam alio nubere.
non faciam. quid mi opust decurso aetatis spatio cum meis
gerere bellum, quom nil, quam ob rem id faciam, meruisse arbitror?
minime, nolo turbas, sed hoc mihi optumum factu arbitror:
[sic faciam: adsimulabo quasi quam culpam in sese admiserint.]
perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora;
post id [agam] igitur deinde, ut animus meus erit, faciam palam.
multa scio faciunda verba. ibo intro. sed apertast foris.
SOR. Certo enim mihi paternae vocis sonitus auris accidit.
PAN. Is est ecastor. ferre advorsum homini occupemus osculum.
SOR. Salve, mi pater. **ANT.** Et vos ambae. ilico agite assidite.
SOR. Osculum — **ANT.** Sat est osculi mihi vostri. **PAN.** Qui, amabo, pater?
ANT. Quia ita meae animae salsura evenit. **SOR.** Asside hic, pater.
ANT. Non sedeo istic, vos sedete; ego sedero in subsellio.
PAN. Mane pulvinum. **ANT.** Bene procuras. mihi satis sic fultumst. sede.
SOR. Sine, pater. **ANT.** Quid
opust? **PAN.** Opust. **ANT.** Morem tibi
geram. atque hoc est satis.
SOR. Numquam enim nimis curare possunt suom parentem filiae.
quem aequiust nos potiorem habere quam te? postidea, pater,
viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matres familias.
ANT. Bonas ut aequomst facere facitis, quom tamen apsentis viros
proinde habetis quasi praesentes sint. **SOR.** Pudicitiast, pater,
eos nos magnificare, qui nos socias sumpserunt sibi.
ANT. Num quis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?

PAN. Nullus praeter nosque teque. **ANT.** Vostrum animum adhiberi volo;
nam ego ad vos nunc imperitus rerum et morum mulierum,
discipulus venio ad magistras: quibus matronas moribus,
quae optumae sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.
SOR. Quid istuc est quod huc exquaesitum mulierum mores venis?
ANT. Pol ego uxorem quaero, postquam vostra mater mortuast.
SOR. Facile invenies et peiorem et peius moratam, pater,
quam illa fuit: meliorem neque tu reperies neque sol videt.
ANT. At ego ex te exquaero atque ex istac tua sorore. **SOR.** Edepol pater,
scio ut oportet esse: si sint — ita ut ego aequom censeo.
A. Volo scire ergo, ut aequom censes. **S.** Vt, per urbem quom ambulent,
omnibus os opturent, ne quis merito male dicat sibi.
ANT. Dic vicissim nunciam tu. **PAN.** Quid vis tibi dicam, pater?
ANT. Vbi facillime spectatur mulier, quae ingenio est bono?
PAN. Quoi male faciundi est potestas, quae ne id faciat temperat.
[**ANT.** Hau male istuc. age tu altera, utra sit condicio pensior,
virginemne an viduam habere? **SOR.** Quanta mea sapientiast,
ex malis multis malum quod minimumst, id minimest malum.]
ANT. Qui potest mulier vitare vitiis? **SOR.** Vt cottidie
pridie caveat ne faciat quod pigeat postridie.
ANT. Quae tibi mulier videtur multo sapientissuma?
PAN. Quae tamen, cum res secundae sunt, se poterit noscere,
et illa quae aequo animo patietur sibi esse peius quam fuit.
ANT. Edepol vos lepide temptavi vostrumque ingenium ingeni.
sed hoc est quod ad vos venio quodque esse ambas conventas volo:
mi auctores ita sunt amici, ut vos hinc abducam domum.
SOR. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit,

aut nunc non aequomst abduci, pater, illisce apsentibus.
ANT. Vosne ego patiar cum mendicis nuptas me vivo viris?
SOR. Placet ille meus mihi mendicus: suos rex reginae placet.
idem animust in paupertate qui olim in divitiis fuit:
[**ANT.** Vosne latrones et mendicos homines magni penditis?
SOR.] non tu me argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.
ANT. Quid illos exspectatis, qui abhinc iam abierunt triennium?
quin vos capitis condicionem ex pessuma primariam?
PAN. Stultitiast, pater, venatum ducere invitas canes.
hostis est uxor, invita quae viro nuptum datur.
ANT. Certumne est neutram vostrarum persequi imperium patris?
PAN. Persequimur, nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.
ANT. Bene valete. ibo atque amicis vostra consilia eloquar.
PAN. Probiores credo arbitrabunt, si probis narraveris.
ANT. Curate igitur familiarem rem ut potestis. **PAN.** Optume,
nunc places, quom recte monstras; nunc tibi auscultabimus.
nunc, soror, abeamus intro. **SOR.** Immo intervisam domum.
si a viro tibi forte veniet nuntius, facito ut sciam. —
PAN. Neque ego te celabo, neque tu me celassis quod scias.
eho, Crocotium, i, parasitum Gelasimum huc arcessito,
tecum adduce; nam illum ecastor mittere ad portum volo,
si quae forte ex Asia navis heri aut hodie venerit.
nam dies totos apud portum servos unus assidet;
sed tamen volo intervisi. propera atque actutum redi. —

I.iii
GELASIMVS Famem ego fuisse suspicor matrem mihi,
nam postquam natus sum, satur numquam fui.
neque quisquam melius referet matri gratiam
[quam ego meae matri refero invitissimus.]
neque rettulit, quam ego refero meae matri Fami.
nam illa me in alvo menses gestavit decem,
at ego illam in alvo gesto plus annos decem.
atque illa puerum me gestavit parvolum,
quo minus laboris cepisse illam existumo:
ego non pauxillulam in utero gesto famem,
verum hercle multo maximam et gravissimam;
uteri dolores mihi oboriuntur cotidie, ~

sed matrem parere nequeo, nec quid agam scio.
atque auditavi saepe hoc volgo dicier,
solere elephantum gravidam perpetuos decem
esse annos; eius ex semine haec certost fames,
nam iam complures annos utero haeret meo.
nunc si ridiculum hominem quaerat quispiam,
venalis ego sum cum ornamentis omnibus;
inanimentis explementum quaerito.
Gelasimo nomen mi indidit parvo pater,
quia inde iam a pausillo puero ridiculus fui. ~
propter pauperiem hoc adeo nomen repperi,
eo quia paupertas fecit ridiculus forem;
nam illa artis omnis perdocet, ubi quem attigit.
per annonam caram dixit me natum pater:
propterea, credo, nunc essurio acrius.
sed generi nostro haec redditast benignitas:
nulli negare soleo, siquis me essum vocat.
oratio una interiit hominum pessume,
atque optuma hercle meo animo et scitissuma,
qua ante utebantur: 'veni illo ad cenam, sic face,
promitte vero, ne gravare. est commodum?
volo inquam fieri, non amittam quin eas.'
nunc reppererunt iam ei verbo vicarium
(nihili quidem hercle verbumst ac vilissimum):
'vocem te ad cenam, nisi egomet cenem foris.'
ei hercle ego verbo lumbos diffractos velim,
ni vere perierit, si cenassit domi.
haec verba subigunt me uti mores barbaros
discam atque ut faciam praeconis compendium
itaque auctionem praedicem, ipse ut venditem.
CROCOTIVM Hic illest parasitus, quem arcessitum missa sum.
quae loquitur auscultabo prius quam conloquar.
GEL. Sed curiosi sunt hic complures mali,
alienas res qui curant studio maximo,
quibus ipsis nullast res, quam procurent, sua:
ei quando quem auctionem facturum sciunt,
adeunt, perquirunt quid sit causae ilico:
alienum aes cogat an pararit praedium,
uxorin sit reddenda dos divortio.
eos omnis tametsi hercle haud indignos iudico
qui multum miseri sint, laborent, nil moror:
dicam auctionis causam, ut damno gaudeant;
nam curiosus nemo est quin sit malevolus.

[ipse egomet quam ob rem auctionem praedicem]
damna evenerunt maxuma misero mihi,
ita me mancupia miserum adfecerunt male,
potationes plurumae demortuae,
quot adeo cenae, quas deflevi, mortuae,
quot potiones mulsi, quae autem prandia,
quae inter continuom perdidi triennium.
prae maerore adeo miser atque aegritudine
consenui; paene sum fame emortuos.
CROC. Ridiculus aeque nullus est quando esurit.
GEL. Nunc auctionem facere decretumst mihi:
foras necessumst quidquid habeo vendere.
adeste sultis, praeda erit praesentium.
logos ridiculos vendo. age licemini.
qui cena poscit? ecqui poscit prandio?
hercle aestumavi prandio, cena tibi.
ehem, adnuistin? nemo meliores dabit.
[nulli meliores esse parasito sinam.]
vel unctiones Graecas sudatorias
vendo vel alias malacas, crapularias;
cavillationes, adsentatiunculas
ac perieratiunculas parasiticas;
robiginosam strigilem, ampullam rubidam,
parasitum inanem quo recondas reliquias.
haec veniisse iam opus est quantum potest,
ut decumam partem Herculi polluceam.
CROC. Ecastor auctionem haud magni preti.
adhaesit homini ad infimum ventrem fames.
adibo ad hominem. **GEL.** Quis haec est quae advorsum it mihi?
Epignomi ancilla haec quidem est Crocotium.
CROC. Gelasime, salve. **GEL.** Non id est nomen mihi.
CROC. Certo mecastor id fuit nomen tibi.
GEL. Fuit disertim, verum id usu perdidi:
nunc Miccotrogus nomine e vero vocor.
C. ~ Eu ecastor, risi te hodie multum. **G.** Quando aut quo in loco?
CROC. Hic quom auctionem
praedicabas, **GEL.** Pessuma,
eho an audivisti? **CROC.** Te quidem dignissumam.
G. Quo nunc is? **C.** Ad te. **G.** Quid venis? **C.** Panegyris
rogare iussit ted ut opere maximo,
mecum simitu ut ires ad sese domum.
GEL. Ego illo mehercle vero eo quantum potest.

iamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?
CROC. Illa quidem nullum sacrificavit. **GEL.** Quo modo?
quid igitur me volt? **CROC.** Tritici modios decem
rogare, opinor [te volt]. **GEL.** Mene, ut ab sese petam?
CROC. Immo ut a vobis mutuom nobis dares.
GEL. Nega esse quod dem nec mihi nec mutuom,
neque aliud quicquam nisi hoc quod habeo pallium;
linguam quoque etiam vendidi datariam. **CROC.** Au,
nullan tibi lingua est? **GEL.** Quae quidem dicat 'dabo';
ventri reliqui eccam aliam quae dicat 'cedo'.
CROC. Malum quidem si vis — **GEL.** Haec eadem dicit tibi.
CROC. Quid nunc? ituru's an non? **GEL.** Abi sane domum,
iam illo venturum dicito. propera atque abi. —
demiror quid illaec me ad se arcessi iusserit,
quae numquam iussit me ad se arcessi ante hunc diem,
postquam vir abiit eius. miror quid siet,
nisi ut periclum fiat: visam quid velit.
sed eccum Pinacium eius puerum. hoc vide,
satin ut facete, <aeque> atque ex pictura, astitit?
ne iste edepol vinum poculo pauxillulo
saepe exanclavit submerum scitissume.

ACTVS II

II.i

PINACIVM Mercurius, Iovis qui nuntius perhibetur, numquam aeque patri
suo nuntium lepidum attulit quam ego nunc meae erae nuntiabo:
itaque onustum pectus porto laetitia lubentiaque
neque lubet nisi gloriose quicquam proloqui profecto.
amoenitates omnium venerum et venustatum adfero
ripisque superat mi atque abundat pectus laetitia meum.
propera, Pinacium, pedes hortare, honesta dicta factis
(nunc tibi potestas adipiscendist gloriam laudem decus)
eraeque egenti subveni, [benefacta maiorum tuom]
quae misera in exspectatione est Epignomi adventum viri.
proinde ut decet, amat virum suom, cupide expetit. nunc, Pinacium,
age ut placet, curre ut lubet, cave quemquam flocci feceris,
cubitis depulsa de via, tranquillam concinna viam;

si rex obstabit obviam, regem ipsum prius pervortito.
GEL. Quidnam dicam Pinacium
lascivibundum tam lubentem currere?
harundinem fert sportulamque et hamulum piscarium.
PIN. Sed tandem, opinor, aequiust eram mihi esse supplicem
atque oratores mittere ad me donaque ex auro et quadrigas,
qui vehar, nam pedibus ire non queo. ergo iam revortar.
ad me adiri et supplicari egomet mi aequom censeo.
an vero nugas censeas, nihil esse quod ego nunc scio?
tantum a portu adporto bonum, tam gaudium grande adfero,
vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare ab deis audeat.
nunc ultro id deportem? hau placet, neque id viri officium arbitror.
sic hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio:
adversum veniat, opsecret, se ut nuntio hoc impertiam;
secundas fortunas decent superbiae.
sed tandem cum recogito, qui potuit scire haec scire me?
non enim possum quin revortar, quin loquar, quin edissertem
eramque ex maerore eximam, bene facta maiorum meum
exaugeam atque illam augeam insperato opportuno bono:
contundam facta Talthubi contemnamque omnis nuntios;
simulque [ad] cursuram meditabor [me] ad ludos Olympios.
sed spatium hoc occidit: brevest curriculo; quam me paenitet.
quid hoc? occlusam ianuam video. ibo et pultabo fores.
aperite atque adproperate, fores facite ut pateant, removete moram;
nimis haec res sine cura geritur. vide quam dudum hic asto et pulto.
somnone operam datis? experiar, fores an cubiti ac pedes plus valeant.
nimis vellem hae fores erum fugissent, ea causa ut haberent ma<lum mag>num;
defessus sum pultando.
hoc postremumst. vae vobis.
GEL. Ibo atque hunc compellabo.
salvos sis. **PIN.** Et tu salve.
GEL. Iam tu piscator factu's?
PIN. Quam pridem non edisti?
G. Vnde is? quid fers? quid festinas? **P.** Tua quod nil refert, ne cures.
G. Quid istic inest? **P.** Quas tu edes colubras. **G.** Quid tam iracundu's? **PIN.** Si in te

pudor adsit, non me appelles.
GEL. Possum scire ex te verum?
PIN. Potes: hodie non cenabis.

II.ii
PANEGYRIS Quisnam, opsecro, has frangit fores? ubi
est?
tun haec facis? tun mihi huc hostis venis?
GEL. Salve, tuo arcessitu venio huc. **PAN.** Ean gratia fores
effringis?
GEL. Tuos inclama, tui delinquont: ego quid me velles
visebam;
nam me quidem harum miserebat. **PIN.** Ergo auxilium
propere latumst.
PA. Quisnam hic loquitur tam prope
nos? **PI.** Pinacium. **PA.** Vbi is est?
PIN. Respice ad me et relinque egentem parasitum,
Panegyris.
PAN. Pinacium. **PIN.** Istuc indiderunt nomen maiores mihi.
PAN. Quid agis? **PIN.** Quid agam rogitas? **PAN.** Quidni
rogitem? **PIN.**
Quid mecum est tibi?
PAN. Mein fastidis, propudiose? eloquere propere, Pinacium.
PI. Iube me omittere igitur hos, qui retinent. **PA.** Qui
retinent? **PI.** Rogas?
omnia membra lassitudo mihi tenet. **PAN.** Linguam quidem
sat scio tibi non tenere. **PIN.** Ita celeri curriculo fui
propere a portu, tui honoris causa. **PAN.** Ecquid adportas
boni?
PIN. Nimio ~ inparti multo tanto plus quam
speras. **PAN.** Salva sum.
PIN. At ego perii, quoi medullam lassitudo
perbibit.
GEL. Quid ego, quoi misero medullam ventris percepit
fames.
PAN. Ecquem convenisti? **PIN.** Multos. **PAN.** At
virum? **PIN.** Equidem plurimos:
verum ex multis nequiorem nullum quam hic est. **GEL.** Quo
modo?
iam dudum ego istum patior dicere iniuste mihi.
praeterhac si me inritassis — **PIN.** Edepol essuries
male.
GEL. Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse
arbitrer.

PIN. Munditias volo fieri. ecferte huc scopas simulque harundinem,
ut operam omnem araneorum perdam et texturam improbem
deiciamque eorum omnis telas. **GEL.** Miseri algebunt postea.
PIN. Quid? illos itidemne esse censes quasi te, cum veste unica?
cape illas scopas. **GEL.** Capiam. **PIN.** Hoc egomet, tu hoc converre. **GEL.**
Ego fecero.
PIN. Ecquis huc effert nassiternam cum aqua? **GEL.** Sine suffragio
populi tamen aedilitatem hic quidem gerit. **PIN.** Age tu ocius
~ pinge, humum consperge ante aedis. **G.** Faciam. **P.** Factum oportuit.
ego hinc araneas de foribus deiciam et de pariete.
GEL. Edepol rem negotiosam. **PAN.** Quid sit, nil etiam scio,
nisi forte hospites venturi sunt. **PIN.** <Vos> lectos sternite.
GEL. Principium placet de lectis. **PIN.** Alii ligna caedite,
alii piscis depurgate, quos piscatu rettuli,
pernam et glandium deicite. **GEL.** Hic hercle homo nimium sapit.
PAN. Non ecastor, ut ego opinor, satis erae morem geris.
PIN. Immo res omnis relictas habeo prae quod tu velis.
PAN. Tum tu igitur, qua causa missus es ad portum, id expedi.
PIN. Dicam. postquam me misisti ad portum, cum luci simul,
commodum radiosus sese sol superabat ex mari.
dum percontor portitores, ecquae navis venerit
ex Asia, negant venisse, conspicatus sum interim
cercurum, quo ego me maiorem non vidisse censeo.
in portum vento secundo, velo passo pervenit.
alius alium percontamur: quoiast navis? quid vehit?
interibi Epignomum conspicio tuom virum et servom Stichum.
PAN. Hem quid? Epignomum elocutu's? **PIN.** Tuom virum. **GEL.** Et vitam meam.
PIN. Venit inquam. **PAN.** Tutin ipsus ipsum vidisti? **PIN.** Lubens.
argenti aurique advexit nimium. **GEL.** Nimis factum bene.
hercle vero capiam scopas atque hoc convorram lubens.
PIN. Lanam purpuramque multam. **GEL.** Em qui ventrem vestiam.
PIN. Lectos eburatos, auratos. **GEL.** Accubabo regie.

PIN. Tum Babylonica et peristroma tonsilia et tappetia
advexit, nimium bonae rei. **GEL.** Hercle rem gestam bene.
PIN. Poste, ut occepi narrare, fidicinas, tibicinas,
sambucas advexit secum forma eximia. **GEL.** Eugepae,
quando adbibero, adludiabo: tum sum ridiculissumus.
PIN. Poste unguenta multigenerum multa. **GEL.** Non vendo logos.
iam non facio auctionem, mi optigit hereditas:
malivoli, perquisitores auctionum, perierint.
Hercules, decumam esse adauctam tibi quam vovi gratulor.
[spes est, tandem aliquando inportunam exigere ex utero famem.]
PIN. Poste autem advexit parasitos secum. **GEL.** Ei, perii miser.
PIN. Ridiculissumos. **GEL.** Revorram hercle hoc quod converri modo.
PAN. Vidistin virum sororis
Pamphilum? **PIN.** Non. **PAN.** Non adest?
PIN. Immo venisse eum simitu aiebat ille: ego huc citus
praecucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.
GEL. Venales logi sunt illi, quos negabam vendere.
ilicet, iam meo malost quod malevolentes gaudeant.
Hercules, qui deus sis, sane discessisti non bene.
PAN. I intro, Pinacium, iube famulos rem divinam mi apparent.
bene vale. **GEL.** Vin administrem? **PAN.** Sat servorum habeo domi. —
GEL. Enim vero, Gelasime, opinor provenisti futtile,
si neque ille adest neque hic, qui venit, quicquam subvenit.
ibo intro ad libros et discam de dictis melioribus;
nam ni illos homines expello, ego occidi planissume. —

ACTVS III

III.i

EPIGNOMVS Quom bene re gesta salvos convortor domum,
Neptuno grates habeo et Tempestatibus;
simul Mercurio, qui me in mercimoniis
iuvit lucrisque quadruplicavit rem meam.
olim quos abiens adfeci aegrimonia,
eos nunc laetantis faciam adventu meo.
nam iam Antiphonem conveni adfinem meum
cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.

videte, quaeso, quid potest pecunia:
quoniam bene gesta re rediisse me videt
magnasque adportavisse divitias domum,
sine advocatis ibidem in cercuro in stega
in amicitiam atque in gratiam convortimus.
et is hodie apud me cenat et frater meus;
nam heri ambo in uno portu fuimus, sed mea
hodie solutast navis aliquanto prius.
age abduce hasce intro, quas mecum adduxi, Stiche.
STICHVS Ere, si ego taceam seu loquar, scio scire te
quam multas tecum miserias mulcaverim.
nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
volo me eleutheria capere advenientem domum.
EPIG. Et ius et aequom postulas: sumas, Stiche.
in hunc diem te nil moror; abi quo lubet.
cadum tibi veteris vini propino. **ST.** Papae,
ducam hodie amicam. **EPIG.** Vel decem, dum de tuo.
S. Quid? hoc etiam unum? **E.** Quid id autem unumst? expedi.
STICH. Ad cenam ibone? **EPIG.** Si vocatu's, censeo.
STICH. Sic hoc placet; rogatu necne, nil moror.
EPIG. Vbi cenas hodie? **STICH.** Sic hanc rationem instituti:
amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
ad cenam, ad eius conservom Sangarinum Syrum.
eademst amica ambobus, rivales sumus.
EPIG. Age abduce hasce intro. hunc tibi dedo diem.
STICH. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
iam hercle ego per hortum ad amicam transibo meam
mi hanc occupatum noctem; eadem symbolam
dabo et iubebo ad Sangarinum cenam coqui.
aut egomet ibo atque opsonabo opsonium.
Sangarinus scio iam hic aderit cum domino suo,
servos homo, qui nisi temperi ad cenam meat,
advorsitores pol cum verberibus decet
dari, uti eum verberabundi adducant domum.
parata res faciam ut sit. egomet me moror.
atque id ne vos miremini, hominis servolos
potare, amare atque ad cenam condicere:
licet haec Athenis nobis. sed quom cogito,
potius quam invidiam inveniam, est etiam hic ostium
aliud posticum nostrarum harunc aedium:
[posticam partem magis utuntur aedium]
ea ibo opsonatum, eadem referam opsonium:

per hortum utroque commeatus continet.
ite hac secundum vos me. ego hunc lacero diem. —

III.ii

GELASIMVS Libros inspexi; tam confido quam potis,
me meum optenturum regem ridiculis meis.
nunc interviso, iamne a portu advenerit,
ut eum advenientem meis dictis deleniam.
EPIG. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.
GEL. Auspicio hodie optumo exivi foras:
mustela murem abstulit praeter pedes;
cum strena obscaevavit; spectatum hoc mihist.
nam ut illa vitam repperit hodie sibi,
item me spero facturum: augurium hac facit.
Epignomus hic quidemst qui astat. ibo atque adloquar.
<o> Epignome, ut ego nunc te conspicio libens,
ut prae laetitia lacrimae prosiliunt mihi.
valuistin usque? **EPIG.** Sustentatumst sedulo.
GEL. Propino tibi salutem plenis faucibus.
EPIG. Bene atque amice dicis. di dent quae velis.
GEL. Cenem illi apud te, quoniam salvos advenis.
EPIG. Locatast opera nunc quidem; tam gratiast.
G. Promitte. **E.** Certumst. **G.** Sic face inquam. **E.** Certa res.
G. Lubente me hercle facies. **E.** Idem ego istuc scio.
quando usus veniet, fiet. **GEL.** Nunc ergo usus est.
EPIG. Non edepol possum. **GEL.** Quid gravare? censeas.
nescio quid vero habeo in mundo. **EPIG.** I modo,
alium convivam quaerito tibi in hunc diem.
GEL. Quin tu promittis? **EPIG.** Non graver, si possiem.
GEL. Vnum quidem hercle certo promitto tibi:
libens accipiam certo, si promiseris.
EP. Valeas. **GEL.** Certumnest? **EP.** Certum. cenabo domi.
GEL. [Quando quidem tu ad me non vis promittere]
sed — quoniam nil processit hac, ego ivero
apertiore magis via; ita plane loquar:
vin ad te ad cenam veniam? **EPIG.** Si possim, velim;
verum hic apud me cenant alieni novem.
GEL. Hau postulo equidem med in lecto accumbere:
scis tu me esse unisubselli virum.
EPIG. At ei oratores sunt popli, summi viri;
Ambracia veniunt huc legati publice.
GEL. Ergo oratores populi, summates viri,
summi accubent, ego infimatis infimus.
EPIG. Haud aequomst te inter oratores accipi.

GEL. Equidem hercle orator sum, sed procedit parum.
EPIG. Cras de reliquiis nos volo. multum vale. —
GEL. Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.
uno Gelasimo minus est quam dudum fuit.
certumst mustelae posthac numquam credere,
nam incertiorem nullam novi bestiam;
quaen eapse deciens in die mutat locum,
ea ego auspicavi in re capitali mea?
certumst amicos convocare, ut consulam
qua lege nunc med essurire oporteat. —

ACTVS IV

IV.i

ANTIPHO Ita me di bene ament measque mihi [bene] servassint filias,
ut mihi volup est, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
rediisse video bene gesta re ambos, te et fratrem tuom.
PAMPHILIPPVS Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho;
nunc quia te amicum mihi experior esse, credetur tibi.
ANT. Vocem ego te ad me ad cenam, frater tuos ni dixisset mihi,
te apud se cenaturum esse hodie, quom me ad se ad cenam vocat.
et magis par fuerat me vobis dare cenam advenientibus,
quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advorsarier.
nunc me gratiam abs te inire verbis nil desidero:
cras apud me eritis et tu et ille cum vostris uxoribus.
PAMPH. At apud me perendie. nam ille heri me iam vocaverat
in hunc diem. sed satin ego tecum pacificatus sum, Antipho?
ANT. Quando ita rem gessistis ut vos velle amicosque addecet,
pax commersque est vobis mecum. nam hoc tu facito ut cogites:
ut cuique homini res paratast, perinde amicis utitur:
si res firma, <item> firmi amici sunt; sin res laxe labat,
itidem amici conlabascunt: res amicos invenit.
EPIGNOMVS Iam redeo. nimiast voluptas, ubi diu afueris domo,
domum ubi redieris, si tibi nullast aegritudo animo obviam.
nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,

omnium me exilem atque inanem fecit aegritudinum.
sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
P. Quid agitur, Epignome? **E.** Quid tu? quam dudum in portum venis?
PAMPH. Hau longissume. **EPIG.** Postilla iam iste est tranquillus tibi?
A. Magis quam mare quo ambo estis vecti. **E.** Facis ut alias res soles.
hodiene exoneramus navem, frater? **PAMPH.** Clementer volo.
nos potius oneremus nosmet vicissatim voluptatibus.
quam mox coctast cena? inpransus ego sum. **E.** Abi intro ad me et lava.
PAMPH. Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor domum;
haec si ita ut volo conficio, continuo ad te transeo.
EPIG. Apud nos eccillam festinat cum sorore uxor tua.
PAMPH. Optumest, iam istoc morai minus erit. iam ego apud te ero.
ANT. Prius quam abis, praesente ted huic apologum agere unum volo.
PAMPH. Maxume. **ANT.** Fuit olim, quasi ego sum, senex; ei filiae
duae erant, quasi nunc meae sunt; eae erant duobus nuptae fratribus,
quasi nunc meae sunt vobis. **EPIG.** Miror quo evasurust apologus.
ANT. Erant minori illi adulescenti fidicina et tibicina,
peregre advexerat, quasi nunc tu; sed ille erat caeleps senex,
quasi ego nunc sum. **E.** Perge porro. praesens hic quidem est apologus.
ANT. Deinde senex ille illi dixit, cuius erat tibicina,
quasi ego nunc tibi dico: **EPIG.** Ausculto atque animum advorto sedulo.
ANT. 'Ego tibi meam filiam, bene quicum cubitares, dedi:
nunc mihi reddi ego aequom esse abs te quicum cubitem censeo.'
EPIG. Quis istuc dicit? an ille quasi tu? **ANT.** Quasi ego nunc dico tibi.
'Immo duas dabo,' inquit ille adulescens 'una si parumst;
et si duarum paenitebit,' inquit 'addentur duae.'
E. Quis istuc quaeso? an ille quasi ego? **A.** Is ipse quasi tu. <tum> senex

ille quasi ego: 'si vis,' inquit 'quattuor sane dato,
dum equidem hercle quod edint addas, meum ne contruncent cibum.'
EPIG. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui <illi istaec> dixerit,
quom ille, illi qui pollicetur, eum cibum poposcerit.
ANT. Videlicet non fuisse illum aequom adulescentem, qui ilico
ubi ille poscit denegavit dare se granum tritici.
hercle qui aequom postulabat ille senex, quando quidem
filiae illae dederat dotem, accipere pro tibicina.
EPIG. Hercle ille quidem certo adulescens docte vorsutus fuit,
qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
ANT. Senex quidem voluit, si posset, indipisci de cibo;
quia nequit, qua lege licuit velle dixit fieri.
'fiat' ille inquit adulescens. 'facis benigne' inquit senex.
'habeon rem pactam?' inquit. 'faciam ita' inquit 'ut fieri voles.'
sed ego ibo intro et gratulabor vostrum adventum filiis.
poste ibo lautum in pyelum, ibi fovebo senectutem meam.
post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans. —
PAMPH. Graphicum mortalem Antiphonem, ut apologum fecit quam fabre.
EPIG. Etiam nunc scelestus se esse ducit pro adulescentulo.
dabitur homini amica, noctu quae in lecto occentet senem;
namque edepol aliud quidem illi quid amica opus sit nescio.
PAMPH. Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?
E. Vidi edepol hominem haud perdudum. **P.** Quid agit? **E.** Quod famelicus.
P. Quin vocavisti hominem ad cenam? **E.** Ne quid adveniens perderem.
atque eccum tibi lupum in sermone: praesens esuriens adest.
PAMPH. Ludificemur hominem. **EPIG.** Capti consili memorem mones.

IV.ii

GELASIMVS Sed ita ut occepi narrare vobis: quom hic non adfui,
cum amicis deliberavi iam et cum cognatis meis.
ita mi auctores fuere, ut egomet me hodie iugularem fame.
sed videone ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque

is est.
adgrediar hominem. <o> sperate Pamphilippe, o spes mea,
o mea vita, o mea voluptas, salve. salvom gaudeo
peregre te in patriam rediisse. **PAMPH.** Salvo salve, Gelasime.
G. Valuistin bene? **P.** Sustentatumst sedulo. **G.** Edepol gaudeo.
edepol ne ego nunc mihi medimnum mille esse argenti velim.
EPIG. Quid eo tibi opust? **GEL.** Hunc hercle ad cenam ut vocem, te non vocem.
EPIG. Advorsum te fabulare. **GEL.** Illud quidem, ambos ut vocem;
et equidem simitu hau maligne vos invitassem domum
ad me, sed mihi ipsi domi meae nihil est. atque hoc scitis vos.
EPIG. Edepol te vocem lubenter, si superfiat locus.
G. Quin tum stans obstrusero aliquid strenue. **E.** Immo unum hoc potest.
G. Quid? **E.** Vbi convivae abierint, tum venias. **G.** Vae aetati tuae.
EPIG. Vasa lautum, non ad cenam dico. **GEL.** Di te perduint.
quid ais, Pamphilippe? **PAMPH.** Ad cenam hercle alio promisi foras.
G. Quid, foras? **P.** Foras hercle vero. **G.** Qui malum tibi lasso libet
foris cenare? **PAMPH.** Vtrum tu censes? **GEL.** Iuben domi cenam coqui
atque ad illum renuntiari? **PAMPH.** Solus cenabo domi?
GEL. Non enim solus: me vocato. **PAMPH.** At ille ne suscenseat,
mea qui causa sumptum fecit. **GEL.** Facile excusari potest.
mihi modo ausculta, iube cenam domi coqui. **EPIG.** Non me quidem
faciet auctore, hodie ut illum decipiat. **GEL.** Non tu hinc abis?
nisi me non perspicere censes quid agas. cave sis tu tibi,
nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus.
non tu scis, quam efflictentur homines noctu hic in via?
PAMPH. Tanto pluris qui defendant ire advorsum iussero.
EPIG. Non it, non it, quia tanto opere suades ne ebitat. **GEL.** Iube
domi mi tibique tuaeque uxori celeriter cenam coqui.

si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
PAMPH. Per hanc tibi cenam incenato, Gelasime, esse hodie licet.
GEL. Ibisne ad cenam foras? **PAMPH.** Apud fratrem ceno in proxumo.
G. Certumnest? **P.** Certum. **G.** Edepol te hodie lapide percussum velim.
PAMPH. Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.
EPIG. Quid ais, Gelasime? **GEL.** Oratores tu accipis, habeas tibi.
EPIG. Tua pol refert. **GEL.** Enim, si quidem mea refert, opera utere.
EPIG. Posse edepol tibi opinor etiam uni locum condi ***
ubi accubes. **PAMPH.** Sane faciundum censeo. **GEL.** O lux oppidi.
EPIG. Si arte poteris accubare. **GEL.** Vel inter cuneos ferreos;
tantillum loculi, ubi catellus cubet, id mi satis est loci.
E. Exorabo aliquo modo. veni. **G.** Hucine? **E.** Immo in carcerem;
nam hic quidem genium meliorem tuom non facies. eamus, tu.
PAMPH. Deos salutabo modo, poste ad te continuo transeo. —
G. Quid igitur? **E.** Dixi equidem, in carcerem ires. **G.** Quin si iusseris,
eo quoque ibo. **E.** Di immortales, hic quidem pol summam in crucem
cena aut prandio perduci potest. **GEL.** Ita ingenium meumst:
quicumvis depugno multo facilius quam cum fame.
EPIG. Dum parasitus mi atque fratri fuisti, rem confregimus.
GEL. Non nego ista apud te. **EPIG.** Satis spectatast mihi iam tua felicitas;
nunc ego nolo ex Gelasimo mihi fieri te Catagelasimum. —
GEL. Iamne abiisti? Gelasime, vide quid es capturus consili.
egone? tune. mihine? tibine. viden ut annonast gravis?
viden, benignitates hominum ut periere et prothymiae?
viden ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier?
numquam edepol me vivom quisquam in crastinum inspiciet diem;
nam mihi iam intus potione iuncea onerabo gulam,

neque ego hoc committam, ut me esse homines mortuom dicant fame. —

ACTVS V

V.i

STICHVS More hoc fit, atque stulte mea sententia:
si quem hominem exspectant, eum solent provisere;
qui hercle illa causa ocius nihilo venit.
idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
qui nihilo citius veniet tamen hac gratia.
iam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
cadum modo hinc a me huc cum vino transferam,
postidea accumbam. quasi nix tabescit dies. —

V.ii

SANGARINVS Salvete, Athenae, quae nutrices Graeciae,
sperata erilis patria, te video libens.
sed amica mea et conserva quid agat Stephanium
curaest, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
salutem ut nuntiaret atque ei ut diceret
me hodie venturum, ut cenam coqueret temperi.
sed Stichus est hic quidem. **STICHVS** Fecisti, ere, facetias,
quom hoc donavisti dono tuom servom Stichum.
pro di immortales, quot ego voluptates fero,
quot risiones, quot iocos, quot savia,
saltationes, blanditias, prothymias.
SANG. Stiche. **STICH.** Hem. **SANG.** Quid fit? **STICH.** Euge, Sangarine
        lepidissume.
fero convivam Dionysum mihique et tibi.
namque edepol cena cocta est, locus liber datust
mihi et tibi apud vos (nam apud nos est convivium,
ibi voster cenat cum uxore adeo et Antipho,
ibidem erus est noster), hoc mihi dono datumst.
SANG. Quis somniavit aurum? **STICH.** Quid id ad te attinet?
proin tu lavare propera. **SANG.** Lautus sum. **STICH.** Optime,
[sequere ergo hac me intro. **SANG.** Ego vero sequor.
STICH.] volo eluamus hodie, peregrina omnia
relinque, Athenas nunc colamus. sequere me. —
SANG. Sequor, et domum redeunti principium placet.
bona scaeva strenaque obviam occessit mihi. —

V.iii

STEPHANIVM Mirum videri nemini vestrum volo, spectatores,
quid ego hinc, quae illic habito, exeam: faciam vos certiores.
domo dudum huc arcessita sum, <nam> quoniam nuntiatum est
istarum venturos viros, ibi festinamus omnes;
lectis sternendis studuimus munditiisque apparandis.
inter illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho et conservo Sagarino meo, cena cocta ut esset.
Stichus obsonatust, ceterum ego operam do: is adlegavit.
nunc ibo hinc et amicos meos curabo hic advenientes. —

V.iv

SANGARINVS Agite ite foras: ferte pompam. cado te praeficio, Stiche.
omnibus modis temptare certumst nostrum hodie convivium.
ita me di ament, lepide accipimur quom hoc recipimur in loco.
quisquis praetereat, comissatum volo
vocari. **STICHVS** Convenit,
dum quidem hercle quisque veniat, <veniat> cum vino suo.
nam hinc quidem hodie polluctura praeter nos dabitur nemini. ~
nosmet inter nos ministremus monotropi. **SANG.** Hoc conviviumst
pro opibus nostris satis commodule nucibus, fabulis, ficulis,
oleae ~ interiplio, lupillo, comminuto crustulo.
STICH. Sat est: servo homini modeste melius facere sumptum quam ampliter.
suom quemque decet: quibus divitiae domi sunt, scaphiis cantharis
batiocis bibunt, at nos nostro Samiolo poterio:
tamen bibimus nos, tamen efficimus pro opibus nostra moenia.
SANG. Age dice uter utrubi accumbamus. **STICH.** Abi tu sane superior.
atque adeo, ut tu scire possis, pacto ego hoc tecum divido:
vide, utram tibi libet etiam nunc capere, cape provinciam.
SANG. Quid istuc est provinciai? **STICH.** Vtrum Fontine an Libero

imperium te inhibere mavis? **SANG.** Nimio liquido Libero.
sed amica mea et tua dum cenat dumque se exornat, nos volo
tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.
STICH. Nimium lepide in mentem venit: potius quam in subsellio
cynice hic accipimur quam in lectis. **SANG.** Immo enim nimio hic dulcius.
sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
vide, quot cyathos bibimus. **STICH.** Tot quot digiti tibi sunt in manu.
cantio Graecast: e pevt e tria pin e me tettara.
SANG. Tibi propino. decumam a fonte tibi tute inde, si sapis.
bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.
[**STICH.** Bibe si bibis. **SANG.** Non mora erit apud me. **STICH.** Edepol convivi sat est,
modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nil abest.]
STICH. Lepide hoc actum est. tibi propino cantharum. vinum tu habes.
SA. Nimis vellem aliquid pulpamenti. **ST.** Si horum, quae adsunt, paenitet,
nihil est. tene aquam. **SANG.** Melius dicis; nil moror cuppedia.
bibe, tibicen. age si quid agis, bibendum hercle hoc est, ne nega.
quid hic fastidis quod faciundum vides esse tibi? quin bibis?
[age si quid agis] accipe inquam. non hoc <tuo fit sumptu>: inpendet publicum.
haud tuom istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
STICH. Vbi illic biberit, vel servato meum modum vel tu dabo. ~
nolo ego nos ~ prosumo bibere. nulli rei erimus postea;
namque edepol quam vis desubito vel cadus verti potest.
SANG. Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.
age, tibicen, quando bibisti, refer ad labeas tibias,
suffla celeriter tibi buccas quasi proserpens bestia,
agedum. Stiche, uter demutassit, poculo multabitur.
STICH. Bonum ius dicis. impetrare oportet qui aequom postulat.

SANG. Age ergo observa. si pecassis, multam hic retinebo ilico.
ST. Optimum atque aequissimum oras. em tibi hoc primum omnium:
haec facetiast, amare inter se rivalis duos,
uno cantharo potare, unum scortum ducere.
hoc memorabilest: ego tu sum, tu es ego, unianimi sumus,
unam amicam amamus ambo, mecum ubi est, tecum est tamen;
tecum ubi autem est, mecum ibi autemst: neuter neutri invidet.
SANG. Ohe, iam satis, nolo obtaedescat; alium ludum nunc volo.
STICH. Vin amicam huc evocemus? ea saltabit. **SANG.** Censeo.
STICH. Mea suavis, amabilis, amoena Stephanium, ad amores tuos
foras egredere, satis mihi pulchra es. **SANG.** At enim pulcherrima.
STICH. Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
SANG. Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum,
si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

V.v
STEPHANIVM Morem vobis geram, meae deliciae. nam ita me Venus amoena amet,
ut ego huc iam dudum simitu exissem vobiscum foras,
nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre:
bene cum lauta est, tersa ornata ficta est, infecta est tamen;
nimioque sibi mulier meretrix repperit odium ocius
sua inmunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua.
STICH. Nimium lepide fabulata est. **SANG.** Veneris mera est oratio,
ST. Sangarine. **SA.** Quid est? **ST.** Totus doleo. **SA.** Totus? tanto miserior.
STEPH. Vtrubi accumbo? **SANG.** Vtrubi tu vis? **STEPH.** Cum ambobus volo, nam ambos amo.
STICH. Vapulat peculium, actum est. **SANG.** Fugit hoc libertas caput.
STEPH. Date mihi locum, ubi accumbam, amabo, siquidem

placeo. **STICH.** Tun mihi?
STEPH. Cupio cum utroque. **STICH.** Ei mihi, bene <ego> dispereo. quid ais?
SANG. Quid est?
STICH. Ita me di ament, numquam enim fiet hodie, haec quin saltet tamen.
age, mulsa mea suavitudo, salta: saltabo ego simul.
SANG. Numquam edepol med istoc vinces, quin ego ibidem pruriam.
STEPH. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date bibat tibicini.
STICH. Et quidem nobis. **SANG.** Tene, tibicen, primum; postidea loci
si hoc eduxeris, proinde ut consuetu's antehac, celeriter
lepidam et suavem cantionem aliquam occupito cinaedicam,
ubi perpruriscamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.

V.vi
tene tu hoc, educe. dudum placuit potio:
nunc minus gravate iam accipit. tene tu. interim,
meus oculus, da mihi savium, dum illic bibit.
STICH. Prostibilest tandem? stantem stanti savium
dare amicum amicae? euge euge, sic furi datur.
SANG. Age, iam infla buccas, nunciam aliquid suaviter.
redde cantionem veteri pro vino novam.

V.vii
qui Ionicus aut cinaedicust, qui hoc tale facere possiet?
STICH. Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
SA. Fac tu hoc modo. **ST.** At tu hoc modo. **SA.** Babae. **ST.** Tatae.
SANG. Papae. **STICH.** Pax.
SANG. Nunc pariter ambo. omnis voco cinaedos contra.
satis esse nobis non magis potis quam fungo imber.
STICH. Intro hinc abeamus nunciam: saltatum satis pro vinost.
vos, spectatores, plaudite atque ite ad vos comissatum.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI TRINVMMVS

PERSONAE

LVXVRIA cum INOPIA PROLOGUS
MEGARONIDES SENEX
CALLICLES SENEX
LYSITELES ADVLESCENS
PHILTO SENEX
LESBONICVS ADVLESCENS
STASIMVS SERVVS
CHARMIDES SENEX
SYCOPHANTA

ARGVMENTVM

Thensaurum abstrusum abiens peregre Charmides,
Remque omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius;
Nam et aedis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur;
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles,
Mandat qui dicat aurum ferre se a patre.
Vt venit ad aedis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quoius nubunt liberi.

PROLOGVS

LVXVRIA Sequere hac me, gnata, ut munus fungaris tuom.
INOPIA Sequor, sed finem fore quem dicam nescio.
LVX. Adest. em illae sunt aedes, i intro nunciam.—
nunc, ne quis erret vostrum, paucis in viam
deducam, si quidem operam dare promittitis.
nunc igitur primum quae ego sim et quae illaec siet,
huc quae abiit intro, dicam, si animum advortitis.
primum mihi Plautus nomen Luxuriae indidit;
tum hanc mihi gnatam esse voluit Inopiam.
sed ea huc quid introierit impulsu meo
accipite et date vocivas aures dum eloquor.
adulescens quidam est, qui in hisce habitat aedibus;
is rem paternam me adiutrice perdidit.
quoniam ei, qui me aleret, nil video esse relicui,
dedi ei meam gnatam, quicum aetatem exigat.
sed de argumento ne exspectetis fabulae:
senes qui huc venient, ei rem vobis aperient.
huic Graece nomen est Thensauro fabulae:

Philemo scripsit, Plautus vertit barbare,
nomen Trinummo fecit, nunc hoc vos rogat
ut liceat possidere hanc nomen fabulam.
tantum est. valete, adeste cum silentio.—

ACTVS I

I.i

MEGARONIDES Amicum castigare ob meritam noxiam
immoene est facinus, verum in aetate utile
et conducibile. nam ego amicum hodie meum
concastigabo pro commerita noxia,
invitus, ni id me invitet ut faciam fides.
nam hic nimium morbus mores invasit bonos;
ita plerique omnes iam sunt intermortui.
sed dum illi aegrotant, interim mores mali
quasi herba inrigua succrevere uberrime:
eorum licet iam metere messem maxumam,
neque quicquam hic nunc est vile nisi mores mali.
nimioque hic pluris pauciorum gratiam
faciunt pars hominum quam id quod prosint pluribus.
ita vincunt illud conducibile gratiae,
quae in rebus multis opstant odiosaeque sunt
remoramque faciunt rei privatae et publicae.

I.ii

CALLICLES Larem corona nostrum decorari volo.
uxor, venerare ut nobis haec habitatio
bona fausta felix fortunataque evenat—
teque ut quam primum possim videam emortuam.
MEG. Hic ille est, senecta aetate qui factust puer,
qui admisit in se culpam castigabilem.
adgrediar hominem. **CAL.** Quoia hic vox prope me sonat?
MEG. Tui benevolentis, si ita es ut ego te volo,
sin aliter es, inimici atque irati tibi.
CAL. O amice, salve, atque aequalis. ut vales,
Megaronides? **MEG.** Et tu edepol salve, Callicles.
CAL. Valen? valuistin? **MEG.** Valeo, et valui rectius.
CAL. Quid tua agit uxor? ut valet? **MEG.** Plus quam ego volo.
CAL. Bene hercle est illam tibi valere et vivere.
MEG. Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.
CAL. Omnibus amicis quod mihi est cupio esse idem.

MEG. Eho tu, tua uxor quid agit? **CAL.** Immortalis est,
vivit victuraque est. **MEG.** Bene hercle nuntias,
deosque oro ut vitae tuae superstes suppetat.
CAL. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.
MEG. Vin commutemus, tuam ego ducam et tu meam?
faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
CAL. Namque enim tu, credo, me imprudentem obrepseris.
MEG. Ne tu hercle faxo haud nescias quam rem egeris.
CAL. Habeas ut nanctu's: nota mala res optumast.
nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam nesciam.
MEG. Edepol proinde ut diu vivitur, bene vivitur.
sed hoc animum advorte atque aufer ridicularia;
nam ego dedita opera huc ad te advenio. **CAL.** Quid venis?
MEG. Malis te ut verbis multis multum obiurigem.
CAL. Men? **MEG.** Numquis est hic alius praeter me atque te?
CAL. Nemost. **MEG.** Quid tu igitur rogitas, tene obiurigem?
nisi tu me mihimet censes dicturum male.
nam si in te aegrotant artes antiquae tuae,
[sin immutare vis ingenium moribus]
[aut si demutant mores ingenium tuom
neque eos antiquos servas, ast captas novos]
omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
ut te videre audireque aegroti sient.
CAL. Qui in mentem venit tibi istaec dicta dicere?
MEG. Quia omnis bonos bonasque adcurare addecet,
suspicionem et culpam ut ab se segregent.
CAL. Non potest utrumque fieri. **MEG.** Quapropter? **CAL.** Rogas?
ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
suspicio est in pectore alieno sita.
nam nunc ego si te surrupuisse suspicer
Iovi coronam de capite ex Capitolio,
qui in columine astat summo: si id non feceris
atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
qui tu id prohibere me potes ne suspicer?
sed istuc negoti cupio scire quid siet.
MEG. Haben tu amicum aut familiarem quempiam,
quoi pectus sapiat? **CAL.** Edepol haud dicam dolo:
sunt quos scio esse amicos, sunt quos suspicor,
sunt quorum ingenia atque animos nequeo noscere,
ad amici partem an ad inimici pervenant;
sed tu ex amicis mi es certis certissimus.

si quid scis me fecisse inscite aut improbe,
~si id me non accusas, tute ipse obiurgandus es. **MEG.** Scio;
et, si alia huc causa ad te adveni, aequom postulas.
CAL. Expecto si quid dicas. **MEG.** Primumdum omnium,
male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
turpilucricupidum te vocant cives tui;
tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
hostisne an civis comedis, parvi pendere.
haec cum audio in te dici, discrucior miser.
CAL. Est atque non est mi in manu, Megaronides:
quin dicant, non est; merito ut ne dicant, id est.
MEG. Fuitne hic tibi amicus Charmides? **CAL.** Est et fuit.
id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
nam postquam hic eius rem confregit filius
videtque ipse ad paupertatem protractum esse se
suamque filiam esse adultam virginem,
simul eius matrem suamque uxorem mortuam,
quoniam hinc iturust ipsus in Seleuciam,
mihi conmendavit virginem gnatam suam
et rem suam omnem et illum corruptum filium.
haec, si mihi inimicus esset, credo haud crederet.
MEG. Quid tu, adulescentem, quem esse corruptum vides,
qui tuae mandatus est fide et fiduciae,
quin eum restituis, quin ad frugem conrigis?
ei rei operam dare te fuerat aliquanto aequius,
si qui probiorem facere posses, non uti
in eandem tute accederes infamiam
malumque ut eius cum tuo misceres malo.
C. Quid feci? **M.** Quod homo nequam. **C.** Non istuc meumst.
MEG. Emistin de adulescente has aedes (quid taces?)
ubi nunc tute habitas? **CAL.** Emi atque argentum dedi,
minas quadraginta, adulescenti ipsi in manum.
MEG. Dedistin argentum? **CAL.** Factum, neque facti piget.
MEG. Edepol fide adulescentem mandatum malae.
dedistine hoc facto ei gladium, qui se occideret?
quid secus est aut quid interest dare te in manus
argentum amanti homini adulescenti, animi impoti,
qui exaedificaret suam incohatam ignaviam?
CAL. Non ego illi argentum redderem? **MEG.** Non redderes,
neque de illo quicquam neque emeres neque venderes,

nec qui deterior esset faceres copiam.
inconciliastin eum qui mandatust tibi,
ille qui mandavit, eum exturbasti ex aedibus?
edepol mandatum pulchre et curatum probe;
crede huic tutelam: suam melius rem gesserit.
CAL. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
novo modo adeo, ut quod meae concreditumst
taciturnitati clam, fide et fiduciae,
ne enuntiarem quoiquam neu facerem palam,
ut mihi necesse sit iam id tibi concredere.
MEG. Mihi quod credideris sumes ubi posiveris.
CAL. Circumspicedum te, ne quis adsit arbiter
nobis, et quaeso identidem circumspice.
MEG. Ausculto si quid dicas. **CAL.** Si taceas, loquar.
quoniam hinc est profecturus peregre Charmides,
thensaurum demonstravit mihi in hisce aedibus,
hic in conclavi quodam — sed circumspice.
MEG. Nemost. **CAL.** Nummorum Philippeum ad tria milia.
id solus solum per amicitiam et per fidem
flens me obsecravit suo ne gnato crederem
neu quoiquam unde ad eum id posset
permanascere.
nunc si ille huc salvos revenit, reddam suom sibi;
si quid eo fuerit, certe illius filiae,
quae mihi mandatast, habeo dotem unde dem,
ut eam in se dignam condicionem conlocem.
MEG. Pro di immortales, verbis paucis quam cito
alium fecisti me, alius ad te veneram.
sed ut occepisti, perge porro proloqui.
CAL. Quid tibi ego dicam, qui illius sapientiam
et meam fidelitatem et celata omnia
paene ille ignavos funditus pessum dedit.
MEG. Quidum? **CAL.** Quia, ruri dum sum ego unos sex dies,
me apsente atque insciente, inconsultu meo,
aedis venalis hasce inscripsit litteris.
MEG. Adesurivit magis et inhiavit acrius
lupus, observavit dum dormitarent canes:
gregem universum voluit totum avortere.
CAL. Fecisset edepol, ni haec praesensisset canes.
sed nunc rogare ego vicissim te volo:
quid fuit officium meum me facere? face sciam;
utrum indicare me ei thensaurum aequom fuit,
adversum quam eius me opsecravisset pater,
an ego alium dominum paterer fieri hisce aedibus?

qui emisset, eius essetne ea pecunia?
emi egomet potius aedis, argentum dedi
thensauri causa, ut salvom amico traderem.
neque adeo hasce emi mihi nec usurae meae:
illi redemi rusum, a me argentum dedi.
haec sunt: si recte seu pervorse facta sunt,
ego me fecisse confiteor, Megaronides.
em mea malefacta, em meam avaritiam tibi;
hascine propter res maledicas famas ferunt.
MEG. Pausai, vicisti castigatorem tuom:
occlusti linguam, nihil est quod respondeam.
CAL. Nunc ego te quaeso ut me opera et consilio iuves
communicesque hanc mecum meam provinciam.
MEG. Polliceor operam. **CAL.** Ergo ubi eris paulo post? **MEG.** Domi.
CAL. Numquid vis? **MEG.** Cures tuam fidem. **CAL.** Fiet sedulo.
ME. Sed quid ais? **CA.** Quid vis? **ME.** Vbi nunc adulescens habet?
CAL. Posticulum hoc recepit, quom aedis vendidit.
MEG. Istuc volebam scire. i sane nunciam.
sed quid ais? quid nunc virgo? nempe apud te est? **CAL.** Itast,
iuxtaque eam curo cum mea. **MEG.** Recte facis.
CAL. Numquid, prius quam abeo, me rogaturu's? — **MEG.** Vale.
nihil est profecto stultius neque stolidius
neque mendaciloquius neque argutum magis,
neque confidentiloquius neque peiurius,
quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.
atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
qui illorum verbis falsis acceptor fui,
qui omnia se simulant scire neque quicquam sciunt.
quod quisque in animo habet aut habiturust sciunt,
sciunt id quod in aurem rex reginae dixerit,
sciunt quod Iuno fabulatast cum Iove;
quae neque futura neque sunt, tamen illi sciunt.
falson an vero laudent, culpent quem velint,
non flocci faciunt, dum illud quod lubeat sciant.

omnes mortales hunc aiebant Calliclem
indignum civitate hac esse et vivere,
bonis qui hunc adulescentem evortisset suis.
ego de eorum verbis famigeratorum insciens
prosilui amicum castigatum innoxium.
quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,
unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
famigeratori res sit cum damno et malo,
hoc ita si fiat, publico fiat bono,
pauci sint faxim qui sciant quod nesciunt,
occlusioremque habeant stultiloquentiam.—

ACTVS II

II.i

LYSITELES Multas res simitu in meo corde vorso,
multum in cogitando dolorem indipiscor:
egomet me coquo et macero et defetigo,
magister mihi exercitor animus nunc est.
sed hoc non liquet neque satis cogitatumst,
utram potius harum mihi artem expetessam,
utram aetati agundae arbitrer firmiorem:
amorin med an rei opsequi potius par sit,
utra in parte plus sit voluptatis vitae
ad aetatem agundam.
de hac re mihi satis hau liquet; nisi hoc sic faciam, opinor,
ut utramque rem simul exputem, iudex sim reusque ad eam rem.
ita faciam, ita placet; omnium primum
Amoris artis eloquar quem ad modum expediant.
numquam Amor quemquam nisi cupidum hominem
postulat se in plagas conicere:
eos cupit, eos consectatur;
subdole [blanditur] ab re consulit,
blandiloquentulus, harpago, mendax,
cuppes, avarus, elegans, despoliator,
latebricolarum hominum corruptor,
[blandus] inops celatum indagator.
nam qui amat quod amat quom extemplo
saviis sagittatis perculsust,
ilico res foras labitur, liquitur.
'da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes'.
ibi ille cuculus: 'ocelle mi, fiat:
et istuc et si amplius vis dari, dabitur.'

ibi illa pendentem ferit: iam amplius orat;
non satis id est mali, ni amplius etiam,
quod ecbibit, quod comest, quod facit sumpti.
nox datur: ducitur familia tota,
vestiplica, unctor, auri custos, flabelliferae, sandaligerulae,
cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii,
raptores panis et peni;
fit ipse, dum illis comis est, inops amator.
haec ego quom ago cum meo animo et recolo,
ubi qui eget, quam preti sit parvi:
apage te, Amor, non places nil te utor;
quamquam illud est dulce, esse et bibere,
Amor amara dat tamen, satis quod aegre sit:
fugit forum, fugitat suos cognatos,
fugat ipsus se ab suo contutu,
neque eum sibi amicum volunt dici.
mille modis, Amor, ignorandu's,
procul abhibendu's atque abstandu's,
nam qui in amorem praecipitavit,
peius perit quasi saxo saliat:
apage te, Amor, tuas res tibi habeto,
Amor, mihi amicus ne fuas umquam;
sunt tamen quos miseros maleque habeas,
quos tibi obnoxios fecisti.
certumst ad frugem adplicare animum,
quamquam ibi labos grandis capitur.
boni sibi haec expetunt, rem, fidem, honorem,
gloriam et gratiam: hoc probis pretiumst.
eo mihi magis lubet cum probis potius
quam cum improbis vivere vanidicis.

II.ii

PHILTO Quo illic homo foras se penetravit ex
aedibus? **LYS.** Pater, adsum, impera quidvis,
neque tibi ero in mora neque latebrose
me abs tuo conspectu occultabo.
PH. Feceris par tuis ceteris factis,
patrem tuom si percoles per pietatem.
nolo ego cum improbis te viris, gnate mi,
neque in via, neque in foro necullum sermonem exsequi
novi ego hoc saeculum moribus quibus siet:
malus bonum malum esse volt, ut sit sui
similis;
turbant, miscent mores mali: rapax avarus invidus

sacrum profanum, publicum privatum habent, hiulca gens.
haec ego doleo, haec sunt quae me excruciant, haec dies
noctesque tibi canto ut caveas.
quod manu non queunt tangere tantum fas habent quo manus abstineant,
cetera: rape trahe, fuge late — lacrumas
haec mihi quom video eliciunt,
quia ego ad hoc genus hominum duravi.
quin prius me ad plures penetravi?
nam hi mores maiorum laudant, eosdem lutitant quos conlaudant.
hisce ego de artibus gratiam facio, ne colas neve imbuas ingenium.
meo modo et moribus vivito antiquis,
quae ego tibi praecipio, ea facito.
nihil ego istos moror faeceos mores, turbidos, quibus boni dedecorant se.
haec tibi si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
LYS. Semper ego usque ad hanc aetatem ab ineunte adulescentia
tuis servivi servitutem imperiis [et] praeceptis, pater.
pro ingenio ego me liberum esse ratus sum, pro imperio tuo
meum animum tibi servitutem servire aequom censui.
PHIL. Qui homo cum animo inde ab ineunte aetate depugnat suo,
utrum itane esse mavelit ut eum animus aequom censeat,
an ita potius ut parentes eum esse et cognati velint:
si animus hominem pepulit, actumst: animo servit, non sibi;
si ipse animum pepulit, dum vivit victor victorum cluet.
tu si animum vicisti potius quam animus te, est quod gaudeas.
nimio satiust, ut opust te ita esse, quam ut animo lubet:
qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.
LYS. Istaec ego mi semper habui aetati integumentum meae;
ne penetrarem me usquam ubi esset damni conciliabulum
neu noctu irem obambulatum neu suom adimerem alteri
neu tibi aegritudinem, pater, parerem, parsi sedulo:
sarta tecta tua praecepta usque habui mea modestia.
PHIL. Quid exprobras? bene quod fecisti tibi fecisti, non mihi;
mihi quidem aetas actast ferme: tua istuc refert maxime.

is probus est quem paenitet quam probus sit et frugi bonae;
qui ipsus sibi satis placet, nec probus est nec frugi bonae:
[qui ipsus se contemnit, in eost indoles industriae.]
bene facta bene factis aliis pertegito, ne perpluant.
LYS. Ob eam rem haec, pater, autumavi, quia res quaedamst quam volo
ego me abs te exorare. **PHIL.** Quid id est? dare iam veniam gestio.
LYS. Adulescenti hinc genere summo, amico atque aequali meo,
minus qui caute et cogitate suam rem tractavit, pater,
bene volo ego illi facere, si tu non nevis. **PHIL.** Nempe de tuo?
LYS. De meo: nam quod tuomst meumst, omne meumst autem tuom.
PHIL. Quid is? egetne? **LYS.** Eget. **PHIL.** Habuitne rem? **LYS.**
Habuit. **PHIL.** Qui eam perdidit?
publicisne adfinis fuit an maritumis negotiis?
mercaturan, an venales habuit ubi rem perdidit?
L. Nihil istorum. **P.** Quid igitur? **L.** Per comitatem edepol, pater;
praeterea aliquantum animi causa in deliciis disperdidit.
PHIL. Edepol hominem praemandatum ferme familiariter,
qui quidem nusquam per virtutem rem confregit, atque eget;
nil moror eum tibi esse amicum cum eius modi virtutibus.
LYS. Quia sine omni malitiast, tolerare eius egestatem volo.
PHIL. De mendico male meretur qui ei dat quod edit aut bibat;
nam et illud quod dat perdit et illi prodit vitam ad miseriam.
non eo haec dico, quin quae tu vis ego velim et faciam lubens:
sed ego hoc verbum quom illi quoidam dico, praemonstro tibi,
ut ita te aliorum miserescat, ne tis alios misereat.
LYS. Deserere illum et deiuvare in rebus advorsis pudet.
PHIL. Pol pudere quam pigere praestat, totidem litteris.
LYS. Edepol, deum virtute dicam, pater, et maiorum et tua
multa bona bene parta habemus, bene si amico feceris
ne pigeat fecisse, ut potius pudeat si non feceris.

PHIL. De magnis divitiis si quid demas, plus fit an minus?
LYS. Minus, pater; sed civi immuni scin quid cantari solet?
'quod habes ne habeas et illuc quod non habes habeas, malum,
quandoquidem nec tibi bene esse pote pati neque alteri.'
PHIL. Scio equidem istuc ita solere fieri; verum, gnate mi,
is est immunis, cui nihil est qui munus fungatur suom.
LYS. Deum virtute habemus et qui nosmet utamur, pater,
et aliis qui comitati simus benevolentibus.
PHIL. Non edepol tibi pernegare possum quicquam quod velis.
cui egestatem tolerari vis? eloquere audacter patri.
LYS. Lesbonico huic adulescenti, Charmidai filio,
qui illic habitat. **PHIL.** Quin comedit quod fuit, quod non fuit?
LYS. Ne opprobra, pater; multa eveniunt homini quae volt, quae nevolt.
PHIL. Mentire edepol, gnate, atque id nunc facis haud consuetudine.
nam sapiens quidem pol ipsus fingit fortunam sibi:
eo non multa quae nevolt eveniunt, nisi fictor malust.
LYS. Multa illi opera opust ficturae, qui se fictorem probum
vitae agundae esse expetit: sed hic admodum adulescentulust.
PHIL. Non aetate, verum ingenio apiscitur sapientia;
sapienti aetas condimentum, sapiens aetati cibust.
agedum eloquere, quid dare illi nunc vis? **LYS.** Nil quicquam, pater;
tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.
PHIL. An eo egestatem ei tolerabis, si quid ab illo acceperis?
L. Eo, pater. **P.** Pol ego istam volo me rationem edoceas. **L.** Licet.
scin tu illum quo genere natus sit? **PHIL.** Scio, adprime probo.
LYS. Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
ducere uxorem sine dote. **PHIL.** Sine dote uxorem? **LYS.** Ita;
tua re salva hoc pacto ab illo summam inibis gratiam,
neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliarier.
PHIL. Egone indotatam te uxorem ut

patiar? **LYS.** Patiundumst, pater;
et eo pacto addideris nostrae lepidam famam familiae.
PHIL. Multa ego possum docta dicta et quamvis facunde loqui,
historiam veterem atque antiquam haec mea senectus sustinet;
verum ego quando te et amicitiam et gratiam in nostram domum
video adlicere, etsi adversatus tibi fui, istac iudico:
tibi permitto; posce, duce. **LYS.** Di te servassint mihi.
sed adde ad istam gratiam unum. **P.** Quid id est autem unum? **L.** Eloquar.
tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. **PHIL.** Eccere.
LYS. Nimio citius transiges: firmum omne erit quod tu egeris.
gravius tuom erit unum verbum ad eam rem quam centum mea.
PHIL. Ecce autem in benignitate hoc repperi, negotium.
dabitur opera. **LYS.** Lepidus vivis. haec sunt aedes, hic habet;
Lesbonico est nomen. age, rem cura. ego te opperiar domi.—

II.iii
PHIL. Non optuma haec sunt, neque ut ego aequom censeo;
verum meliora sunt quam quae deterruma.
sed hoc me unum consolatur atque animum meum,
quia qui nihil aliud nisi quod sibi soli placet
consulit advorsum filium, nugas agit:
miser ex animo fit, factius nihilo facit.
suae senectuti is acriorem hiemem parat,
quom illam importunam tempestatem conciet.
sed aperiuntur aedes quo ibam: commodum
ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

II.iv
LESBONICVS Minus quindecim dies sunt, quom pro hisce aedibus
minas quadraginta accepisti a Callicle.
estne hoc quod dico, Stasime? **STASIMVS** Quom considero,
meminisse videor fieri. **LESB.** Quid factumst eo?
STAS. Comessum, expotum; exussum: elotum in balineis,
piscator, pistor apstulit, lanii, coqui,

holitores, myropolae, aucupes: confit cito;
non hercle minus divorse distrahitur cito,
quam si tu obicias formicis papaverem.
LESB. Minus hercle in istis rebus sumptumst sex minis.
STAS. Quid quod dedisti scortis? **LESB.** Ibidem una traho.
STAS. Quid quod ego defrudavi? **LESB.** Em, istaec ratio maxumast.
STAS. Non tibi illud apparere, si sumas, potest;
nisi tu immortale rere esse argentum tibi.
PHIL. Sero atque stulte, prius quod cautum oportuit,
postquam comedit rem, post rationem putat.
LESB. Nequaquam argenti ratio comparet tamen.
STAS. Ratio quidem hercle apparet: argentum oixetai.
minas quadraginta accepisti a Callicle,
et ille aedis mancipio abs te accepit? **LESB.** Admodum.
PHIL. Pol opino adfinis noster aedis vendidit;
pater quom peregre veniet, in portast locus,
nisi forte in ventrem filio conrepserit.
STAS. Trapezitae mille drachumarum Olympico,
quas de ratione dehibuisti, redditae?
LESB. Nempe quas spopondi. **STAS.** Immo 'quas dependi' inquito
[~qua sponsione pronuper tu exactus es] 427a
pro illo adulescente, quem tu esse aibas divitem.
L. Factum. **S.** Vt quidem illud perierit. **L.** Factum id quoque est.
nam nunc eum vidi miserum et me eius miseritumst.
STAS. Miseret te aliorum, tui nec miseret nec pudet.
PHIL. Tempust adeundi. **LESB.** Estne hic Philto qui advenit?
is herclest ipsus. **STAS.** Edepol ne ego istum velim
meum fieri servom cum suo peculio.
PHIL. Erum atque servom plurumum Philto iubet
salvere, Lesbonicum et Stasimum. **LESB.** Di duint
tibi, Philto, quaequomque optes. quid agit filius?
PHIL. Bene volt tibi. **LESB.** Edepol mutuom mecum facit.
STAS. Nequam illud verbumst 'bene volt', nisi qui bene facit.
ego quoque volo esse liber: nequiquam volo;
hic postulet frugi esse: nugas postulet.

PHIL. Meus gnatus me ad te misit, inter te atque nos
adfinitatem ut conciliarem et gratiam.
tuam volt sororem ducere uxorem; et mihi
sententia eademst et volo. **LESB.** Hau nosco tuom:
bonis tuis rebus meas res inrides malas.
PHIL. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Iuppiter,
neque te derisum advenio neque dignum puto.
verum hoc quod dixi: meus me oravit filius,
ut tuam sororem poscerem uxorem sibi.
LESB. Mearum me rerum novisse aequomst ordinem.
cum vostra nostra non est aequa factio.
adfinitatem vobis aliam quaerite.
STAS. Satin tu es sanus mentis aut animi tui,
qui condicionem hanc repudies? nam illum tibi
ferentarium esse amicum inventum intellego.
LESB. Abin hinc dierecte? **STAS.** Si hercle ire occipiam, votes.
LESB. Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.
PHIL. Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
quam nunc experior esse, confido fore;
nam et stulte facere et stulte fabularier,
utrumque, Lesbonice, in aetate hau bonumst.
STAS. Verum hercle hic dicit. **LESB.** Oculum ego ecfodiam tibi,
si verbum addideris. **STAS.** Hercle qui dicam tamen;
nam si sic non licebit, luscus dixero.
PHIL. Ita tu nunc dicis, non esse aequiperabiles
vostras cum nostris factiones atque opes?
LESB. Dico. **PHIL.** Quid? nunc si in aedem ad cenam veneris
atque ibi opulentus tibi par forte obvenerit
(adposita cena sit, popularem quam vocant),
si illi congestae sint epulae a cluentibus:
si quid tibi placeat quod illi congestum siet,
edisne an incenatus cum opulento accubes?
LESB. Edim, nisi si ille votet. **STAS.** At pol ego etsi votet
edim, atque ambabus malis expletis vorem,
et quod illi placeat praeripiam potissimum,
neque illi concedam quicquam de vita mea.
verecundari neminem apud mensam decet,
nam ibi de divinis atque humanis cernitur.
PHIL. Rem fabulare. **STAS.** Non tibi dicam dolo:
decedam ego illi de via, de semita,

de honore populi; verum quod ad ventrem attinet,
non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.
cena hac annona est sine sacris hereditas.
PHIL. Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
id optumum esse, tute uti sis optumus;
si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.
nunc condicionem hanc, quam ego fero et quam abs te peto,
dare atque accipere, Lesbonice, te volo.
di divites sunt, deos decent opulentiae
et factiones, verum nos homunculi,
satillum animai qui quom extemplo emisimus,
aequo mendicus atque ille opulentissimus
censetur censu ad Acheruntem mortuos.
STAS. Mirum quin tu illo tecum divitias feras.
ubi mortuos sis, ita sis ut nomen cluet.
PHIL. Nunc ut scias hic factiones atque opes
non esse neque nos tuam neglegere gratiam,
sine dote posco tuam sororem filio.
quae res bene vortat — habeon pactam? quid taces?
STAS. Pro di immortales, condicionem quoius modi.
PHIL. Quin fabulare 'di bene vortant, spondeo'?
STAS. Eheu ubi usus nil erat dicto, spondeo
dicebat; nunc hic, quom opus est, non quit dicere.
LESB. Quom adfinitate vostra me arbitramini
dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
sed si haec res graviter cecidit stultitia mea,
Philto, est ager sub urbe hic nobis: eum dabo
dotem sorori; nam is de divitiis meis
solus superfit praeter vitam relicuos.
PHIL. Profecto dotem nil moror. **LESB.** Certumst dare.
STAS. Nostramne, ere, vis nutricem, quae nos educat,
abalienare a nobis? cave sis feceris.
quid edemus nosmet postea? **LESB.** Etiam tu taces?
tibi ego rationem reddam? **STAS.** Plane periimus,
nisi quid ego comminiscor. Philto, te volo.
P. Si quid vis, Stasime. **S.** Huc concede aliquantum. **P.** Licet.
STAS. Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat
neve alius quisquam. **PHIL.** Crede audacter quidlubet.
STAS. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
tuom siris umquam fieri neque gnati tui.
ei rei argumenta dicam. **PHIL.** Audire edepol lubet.

STAS. Primum omnium olim terra cum proscinditur,
in quinto quoque sulco moriuntur boves.
PHIL. Apage, Acheruntis ostium in vostrost agro.
STAS. Tum vinum prius quam coctumst pendet putidum.
LESB. Consuadet homini, credo. etsi scelestus est,
at mi infidelis non est. **STAS.** Audi cetera.
post id, frumenti quom alibi messis maximast,
tribus tantis illi minus redit quam opseveris.
PHIL. Em istic oportet opseri mores malos,
si in opserendo possint interfieri.
STAS. Neque umquam quisquamst, quoius ille ager fuit,
quin pessume ei res vorterit: quoium fuit,
alii exulatum abierunt, alii emortui,
alii se suspendere. em nunc hic quoius est,
ut ad incitas redactust. **PHIL.** Apage a me istum agrum.
STAS. Magis apage dicas, si omnia ex me audiveris.
nam fulguritae sunt alternae arbores;
sues moriuntur angina acerrume;
oves scabrae sunt, tam glabrae, em, quam haec est manus.
tum autem Surorum, genus quod patientissumumst
hominum, nemo extat qui ibi sex menses vixerit:
ita cuncti solstitiali morbo decidunt.
PHIL. Credo ego istuc, Stasime, ita esse; sed Campans genus
multo Surorum iam antidit patientia.
sed istest ager profecto, ut te audivi loqui,
malos in quem omnes publice mitti decet,
sicut fortunatorum memorant insulas,
quo cuncti qui aetatem egerint caste suam
conveniant; contra istoc detrudi maleficos
aequom videtur, qui quidem istius sit modi.
STAS. Hospitium est calamitatis: quid verbis opust?
quamvis malam rem quaeras, illic reperias.
PHIL. At tu hercle et illi et alibi. **STAS.** Cave sis dixeris
me tibi dixisse hoc. **PHIL.** Dixisti arcano satis.
STAS. Quin hic quidem cupit illum ab se abalienarier,
si quem reperire possit cui os sublinat.
PHIL. Meus quidem hercle numquam fiet. **STAS.** Si sapies quidem.
lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui;
nam qui vivamus nihil est, si illum amiserit.

PHIL. Redeo ad te, Lesbonice. **LESB.** Dic sodes mihi,
quid hic est locutus tecum? **PHIL.** Quid censes? homost:
volt fieri liber, verum quod det non habet.
LESB. Et ego esse locuples, verum nequiquam volo.
STAS. Licitumst, si velles; nunc, quom nihil est, non licet.
LESB. Quid tecum, Stasime? **STAS.** De istoc quod dixti modo:
si ante voluisses, esses; nunc sero cupis.
PHIL. De dote mecum convenire nil potest:
quid tibi lubet tute agito cum nato meo.
nunc tuam sororem filio posco meo.
quae res bene vortat. quid nunc? etiam consulis?
LESB. Quid istic? quando ita vis: di bene vortant. spondeo.
STAS. Numquam edepol quoiquam <tam> expectatus filius
natus quam illuc est spondeo natum mihi.
di fortunabunt vostra consilia. **PHIL.** Ita volo.
LESB. Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem ad Calliclem,
dic hoc negoti quo modo actumst. **STAS.** Ibitur.
LESB. Et gratulator meae sorori. **STAS.** Scilicet.
PHIL. I hac, Lesbonice, mecum, ut coram nuptiis
dies constituatur; eadem haec confirmabimus.—
LESB. [Tu istuc cura quod iussi. ego iam hic ero.—]
dic Callicli, me ut convenat. **STAS.** Quin tu i modo.
LESB. De dote ut videat quid opus sit facto. **STAS.** I modo.
LESB. Nam certumst sine dote haud dare. **STAS.** Quin tu i modo.
LESB. Neque enim illi damno umquam esse patiar **STAS.** Abi modo.
LESB. Meam neglegentiam. **STAS.** I modo. **LESB.** <Nullo modo>
aequom videtur quin quod peccarim **STAS.** I modo.
LESB. Potissimum mi id obsit. **STAS.** I modo. **LESB.** O pater,
enumquam aspiciam te? — **STAS.** I modo, i modo, i modo.
tandem impetravi abiret. di vestram fidem,
edepol re gesta pessume gestam probe,
si quidem ager nobis salvos est; etsi admodum
in ambiguo est etiam nunc quid ea re fuat.
sed id si alienatur, actumst de collo meo,
gestandust peregre clupeus, galea, sarcina:
effugiet ex urbe, ubi erunt factae nuptiae,
ibit istac, aliquo, in maximam malam crucem,

latrocinatum, aut in Asiam aut in Ciliciam.
ibo huc quo mi imperatumst, etsi odi hanc domum,
postquam exturbavit hic nos ex nostris aedibus.—

ACTVS III

III.i

CALLICLES Quo modo tu istuc, Stasime, dixti? **STASIMVS** Nostrum erilem filium
Lesbonicum suam sororem despondisse. em hoc modo.
CALL. Cui homini despondit? **STAS.** Lysiteli Philtonis filio,
sine dote. **CALL.** Sine dote ille illam in tantas divitias dabit?
non credibile dicis. **STAS.** At tu edepol nullus creduas.
si hoc non credis, ego credidero — **C.** Quid? **S.** Me nihili pendere.
CALL. Quam dudum istuc aut ubi actumst? **STAS.** Ilico hic ante ostium,
tam modo, inquit Praenestinus. **CALL.** Tanton in re perdita,
quam in re salva Lesbonicus factus est frugalior?
STAS. Atque equidem ipsus ultro venit Philto oratum filio.
CALL. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
postremo edepol ego istam rem ad me attinere intellego.
ibo ad meum castigatorem atque ab eo consilium petam.—
STAS. Propemodum quid illic festinet sentio et subolet mihi:
ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit aedibus.
o ere Charmides, quam apsenti hic tua res distrahitur tibi!
utinam te rediisse salvom videam, ut inimicos tuos
ulciscare, ut mihi, ut erga te fui et sum, referas gratiam.
nimium difficilest reperiri amicum ita ut nomen cluet,
quoi tuam quom rem credideris, sine omni cura dormias.
sed generum nostrum ire eccillum video cum adfini suo.
nescio quid non satis inter eos convenit: celeri gradu
eunt uterque, ille reprehendit hunc priorem pallio.
haud ineuscheme astiterunt. huc aliquantum apscessero:
est lubido orationem audire duorum adfinium.

III.ii
LYSITELES Sta ilico, noli avorsari neque te occultassis mihi.
LESBONICVS Potin ut me ire quo profectus sum
sinas? **LYS.** Si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriae aut famae, sinam.
LESB. Quod est facillumum, facis. **LYS.** Quid id
est? **LESB.** Amico iniuriam.
LY. Neque meumst neque facere didici. **LE.** Indoctus quam docte facis.
quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
[qui] bene cum simulas facere mihi te, male facis, male consulis.
LYS. Egone? **LESB.** Tune. **LYS.** Quid male
facio? **LESB.** Quod ego nolo, id cum facis.
LYS. Tuae rei bene consulere cupio. **LESB.** Tu [mihi] es melior quam
egomet mihi?
sat sapio, satis in rem quae sint meam ego conspicio mihi.
LYS. An id est sapere, ut qui beneficium a benevolente repudies?
LESB. Nullum beneficium esse duco id quod quoi facias non placet.
scio ego et sentio ipse quid agam, neque mens officio migrat,
nec tuis depellar dictis quin rumori
serviam.
LYS. Quid ais? nam retineri nequeo quin dicam ea quae promeres:
itan tandem hanc maiores famam tradiderunt tibi tui,
ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes?
atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres,
tibi paterque avosque facilem fecit et planam
viam
ad quaerundum honorem: tu fecisti ut difficilis foret,
culpa maxume et desidia tuisque stultis moribus.
praeoptavisti, amorem tuom uti virtuti praeponeres.
nunc te hoc pacto credis posse optegere errata? aha, non itast:
cape sis virtutem animo et corde expelle desidiam
tuo:
in foro operam amicis da, ne in lecto amicae, ut solitus es.
atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto,
ut tibi sit qui te corrigere possis, ne omnino inopiam
cives obiectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
LESB. Omnia ego istaec quae tu dixti scio, vel

exsignavero,
ut rem patriam et gloriam maiorum foedarim meum:
scibam ut esse me deceret, facere non quibam miser;
ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi.
et tibi nunc, proinde ut merere, summas habeo gratias.
LYS. At operam perire meam sic et te haec dicta corde spernere ~
perpeti nequeo, simul me piget parum pudere te;
et postremo, nisi mi auscultas atque hoc ut dico facis,
tute pone te latebis facile, ne inveniat te Honor,
in occulto iacebis cum te maxume clarum voles.
pernovi equidem, Lesbonice, ingenium tuom ingenuom admodum;
scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi
pectus opscurasse; atque ipse Amoris teneo omnis vias.
ita est amor, ballista ut iacitur: nihil sic celere est neque volat;
atque is mores hominum moros et morosos efficit:
minus placet magis quod suadetur, quod dissuadetur placet;
quom inopiast, cupias, quando eius copiast, tum non velis;
[ille qui aspellit is compellit, ille qui consuadet vetat.]
insanum [et] malumst in hospitium devorti ad Cupidinem.
sed te moneo hoc etiam atque etiam, ut reputes quid facere expetas.
si istuc, ut conare, facis ~ indicium tuom incendes genus;
tum igitur tibi aquae erit cupido, genus qui restinguas tuom,
atque si eris nactus, proinde ut corde amantes sunt cati—
ne scintillam quidem relinques, genus qui congliscat tuom.
LESB. Facilest inventu: datur ignis, tametsi ab inimico petas.
sed tu obiurgans me a peccatis rapis deteriorem in viam.
meam [vis] sororem tibi dem suades sine dote. aha, non convenit
me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in ditiis
esse agrumque habere, egere illam autem, ut me merito oderit.
numquam erit alienis gravis qui suis se concinnat levem.
sicut dixi, faciam: nolo te iactari diutius.
LYS. Tanto meliust te sororis causa egestatem exsequi
atque eum agrum me habere, quam te, tua qui toleres moenia?

LESB. Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egestatem leves,
sed ut inops infamis ne sim, ne mi hanc famam differant,
me germanam meam sororem in concubinatum tibi,
si sine dote <dem>, dedisse magis quam in matrimonium.
quis me improbior perhibeatur esse? haec famigeratio
te honestet, me conlutulentet, si sine dote duxeris:
tibi sit emolumentum honoris, mihi quod obiectent siet.
LYS. Quid? te dictatorem censes fore, si aps te agrum acceperim?
LESB. Neque volo neque postulo neque censeo, verum tamen
is est honos homini pudico, meminisse officium suom.
LYS. Scio equidem te animatus ut sis; video, subolet, sentio:
id agis, ut, ubi adfinitatem inter nos nostram adstrinxeris
atque eum agrum dederis nec quicquam hic tibi sit qui vitam colas,
effugias ex urbe inanis; profugus patriam deseres,
cognatos, adfinitatem, amicos factis nuptiis:
mea opera hinc proterritum te meaque avaritia autument.
id me commissurum ut patiar fieri, ne animum induxeris.
STAS. Non enim possum quin exclamem euge. euge, Lysiteles, palin.
facile palmam habes: hic victust, vicit tua comoedia.
hic agit magis ex argumento et versus melioris facit.
etiam ob stultitiam tuam te ~ curis multabo mina.
LESB. Quid tibi interpellatio aut in consilium huc accessio est?
S. Eodem pacto, quo huc accessi, apscessero. **LE.** I hac mecum domum,
Lysiteles, ibi de istis rebus plura fabulabimur.
LYS. Nil ego in occulto agere soleo. meus ut animust, eloquar:
si mihi tua soror, ut ego aequom censeo, ita nuptum datur,
sine dote, neque tu hinc abituru's, quod meum erit id erit tuom;
sin aliter animatus es, bene quod agas eveniat tibi,
ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.—
STAS. Abiit [hercle] ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.
hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam,

nisi uti sarcinam constringam et clupeum ad dorsum accommodem,
fulmentas iubeam suppingi soccis? non sisti potest.
video caculam militarem me futurum haud longius:
ad aliquem regem in saginam erus sese coniciet meus;
credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore
et capturum spolia ibi illum qui [meo] ero adversus venerit.
egomet autem quom extemplo arcum [mihi] et pharetram et sagittas sumpsero,
cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuom
dedi, reposcam, ut habeam, mecum quod feram, viaticum.—

III.iii

MEGARONIDES Vt mihi rem narras, Callicles, nullo modo
potest fieri prosus quin dos detur virgini.
CALLICLES Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
ut eam perpetiar ire in matrimonium
sine dote, quom eius rem penes me habeam domi.
MEG. Parata dos domist; nisi expectare vis,
ut eam sine dote frater nuptum conlocet.
post adeas tute Philtonem et dotem dare
te ei dicas, facere id eius ob amicitiam patris.
verum hoc ego vereor, ne istaec pollicitatio
te in crimen populo ponat atque infamiam;
non temere dicant te benignum virgini:
datam tibi dotem, ei quam dares, eius a patre,
ex ea largiri te illi, neque ita ut sit data
columem te sistere illi, et detraxe autument.
nunc si opperiri vis adventum Charmidi,
perlongumst: huic ducendi interea abscesserit
lubido; atque ea condicio huic vel primaria est.
CALL. Nam hercle omnia istaec veniunt in mentem mihi.
vide si hoc utibile magis atque in rem deputas,
ut adeam Lesbonicum, edoceam ut res se habet.
sed ut ego nunc adulescenti thensaurum indicem
indomito, pleno amoris ac lasciviae?
minime, minime hercle vero. nam certo scio,
locum quoque illum omnem, ubi situst, comederit;
quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat

neu rem ipsam indaget, dotem dare si dixerim.
MEG. Quo pacto ergo igitur clam dos depromi potest?
CALL. Dum occasio ei <rei> reperiatur, interim
ab amico alicunde mutuom argentum rogem.
MEG. Potin est ab amico alicunde exorari? **CALL.** Potest.
MEG. Gerrae. ne tu illud verbum actutum inveneris:
'mihi quidem hercle non est quod dem mutuom.'
CALL. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuom.
MEG. Sed vide consilium, si placet. **CALL.** Quid consilist?
MEG. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. **CALL.** Quid est?
MEG. Homo conducatur aliquis iam, quantum potest,
[quasi sit peregrinus. **CALL.** Quid is scit facere postea?]
ignota facie, quae <hic> non visitata sit;
mendacilocum aliquem [**CALL.** Quid is scit facere postea?]
falsidicum, confidentem. **CALL.** Quid tum postea?
MEG. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum;
quasi ad adulescentem a patre ex Seleucia
veniat, salutem ei nuntiet verbis patris:
illum bene gerere rem et valere et vivere,
et eum rediturum actutum; ferat epistulas
duas, eas nos consignemus, quasi sint a patre:
det alteram illi, alteram dicat tibi
dare sese velle. **CALL.** Perge porro dicere.
MEG. Seque aurum ferre virgini dotem a patre
dicat patremque id iussisse aurum tibi dare.
tenes iam? **CALL.** Propemodo, atque ausculto perlubens.
MEG. Tum tu igitur demum adulescenti aurum dabis,
ubi erit locata virgo in matrimonium.
CALL. Scite hercle sane. **MEG.** Hoc, ubi thensaurum effoderis,
suspicionem ab adulescente amoveris:
censebit aurum esse a patre allatum tibi,
tu de thensauro sumes. **CALL.** Satis scite et probe;
quamquam hoc me aetatis sycophantari pudet.
sed epistulas quando opsignatas adferet,
[sed quom opsignatas attulerit epistulas]
nonne arbitraris eum adulescentem anuli

paterni signum novisse? **MEG.** Etiam tu taces?
sescentae ad eam rem causae possunt conligi:
illum quem habuit perdidit, alium post fecit novom.~
iam si opsignatas non feret, dici hoc potest,
apud portitorem eas resignatas sibi
inspectasque esse. in huius modi negotio
diem sermone terere segnities merast:
quam vis sermones possunt longi texier.
abi ad thensaurum iam confestim clanculum,
servos ancillas amove. atque audin? **CALL.** Quid est?
MEG. Vxorem quoque eampse hanc rem uti celes face,
nam pol tacere numquam quicquamst quod queat.
quid nunc stas? quin tu hinc amoves et te moves?
aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod sat est,
continuo operito denuo; sed clanculum,
sicut praecepi; cunctos exturba aedibus.
CALL. Ita faciam. **MEG.** At enim nimis longo sermone utimur,
diem conficimus quod iam properatost opus.
nihil est de signo quod vereare; me vide:
lepida est illa causa, ut commemoravi, dicere
apud portitores esse inspectas. denique
diei tempus non vides? quid illum putas,
natura illa atque ingenio? iam dudum ebriust.
quidvis probare poterit; tum, quod maxumumst,
adferre, non petere hinc se dicet. **CALL.** Iam sat est.
MEG. Ego sycophantam iam conduco de foro
epistulasque iam consignabo duas,
eumque huc <ad> adulescentem meditatum probe
mittam. **CALL.** Eo ego igitur intro ad officium meum.
tu istuc age. — **MEG.** Actum reddam nugacissume.—

ACTVS IV

IV.i

CHARMIDES Salsipotenti et mulsipotenti Iovis fratri et Nerei Neptuno
laetus lubens laudes ago et grates gratiasque habeo et fluctibus salsis,
quos penes mei <fuit saepe> potestas, bonis meis quid foret

et meae vitae,
quom suis med ex locis in patriam suavissumam reducem faciunt.
atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo summas;
nam te omnes saevomque severumque atque avidis moribus commemorant,
spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum: contra opera expertus,
nam pol placido te et clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.
atque hanc tuam gloriam iam ante auribus acceperam, et nobilest apud homines,
pauperibus te parcere solitum, dites damnare atque domare.
abi, laudo, scis ordine, ut aequomst, tractare homines; hoc dis dignumst.
[semper mendicis modesti sint.]
fidus fuisti: infidum esse iterant; nam apsque foret te, sat scio in alto
distraxissent disque tulissent satellites tui me miserum foede
bonaque omnia <mea> item una mecum passim caeruleos per campos:
ita iam quasi canes, haud secus, circum stabant navem turbines venti,
imbres fluctusque atque procellae infensae frangere malum,
ruere antemnas, scindere vela, ni tua pax propitia foret praesto.
apage a me sis, dehinc iam certumst otio dare me; satis partum habeo
quibus aerumnis deluctavi, filio dum divitias quaero.
sed quis hic est, qui in plateam ingreditur
cum novo ornatu specieque simul?
pol quamquam domi cupio, opperiar,
quam hic rem agat animum advortam.

IV.ii
SYCOPHANTA Huic ego die nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
tribus nummis hodie locavi ad artis nugatorias.
advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia atque Arabia,
quas ego neque oculis nec pedibus umquam usurpavi meis.
viden egestas quid negoti dat homini misero mali,
quin ego nunc subigor trium nummum causa ut hasce

epistulas
dicam ab eo homine me accepisse, quem ego qui sit homo nescio
neque novi, neque natus necne is fuerit, id solide scio.
CHARM. Pol hic quidem fungino generest: capite se totum tegit.
Hilurica facies videtur hominis, eo ornatu advenit.
SYC. Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum,
quae voluit mihi dixit, docuit et praemonstravit prius,
quo modo quicque agerem; nunc adeo si quid ego addidero amplius,
eo conductor melius de me nugas conciliaverit.
ut ille me exornavit, ita sum ornatus; argentum hoc facit.
ipse ornamenta a chorago haec sumpsit suo periculo.
nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,
dabo operam, ut me esse ipsum plane sycophantam sentiat.
CHARM. Quam magis specto, minus placet mi haec hominis facies. mira sunt,
ni illic homost aut dormitator aut sector zonarius.
loca contemplat, circumspectat sese atque aedis noscitat.
credo edepol, quo mox furatum veniat speculatur loca.
magis lubidost opservare quid agat: ei rei operam dabo.
SYC. Has regiones demonstravit mi ille conductor meus;
apud illas aedis sistendae mihi sunt sycophantiae.
fores pultabo. **CHARM.** Ad nostras aedis hic quidem habet rectam viam.
hercle opinor mi advenienti hac noctu agitandumst vigilias.
SYC. Aperite hoc, aperite. heus, ecquis his foribus tutelam gerit?
CH. Quid, adulescens, quaeris? quid vis? quid istas pultas? **S.** Heus senex,
census cum <sum>, iuratori recte rationem dedi.
* * * 872a
Lesbonicum hic adulescentem quaero in his regionibus
ubi habitet, et item alterum ad istanc capitis albitudinem:
Calliclem aiebat vocari qui has dedit mi epistulas.
CHARM. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quaerit et amicum meum,
cui ego liberosque bonaque commendavi, Calliclem.
SYC. Fac me, si scis, certiorem, hisce homines ubi habitent,

pater.
CHARM. Quid eos quaeris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?
SYC. Multa simul rogitas, nescio quid expediam potissimum.
si unum quidquid singillatim et placide percontabere,
et meum nomen et mea facta et itinera ego faxo scias.
CHARM. Faciam ita ut vis. agedum nomen tuom primum memora mihi.
SYC. Magnum facinus incipissis petere. **CH.** Quid ita? **SYC.** Quia, pater,
si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
concubium sit noctis prius quam ad postremum perveneris.
CHARM. Opus factost viatico ad tuom nomen, ut tu praedicas.
SYC. Est minusculum alterum, quasi vixillum vinarium.
CHARM. Quid est tibi nomen, adulescens? **SYC.** Pax, id est nomen mihi.
hoc cotidianumst. **CHARM.** Edepol nomen nugatorium,
quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax++periisse ilico.
hic homo solide sycophantast. quid ais tu, adulescens? **SYC.** Quid est?
CHARM. Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quaeritas?
SYC. Pater istius adulescentis dedit has duas mi epistulas,
Lesbonici. is mi est amicus. **CHARM.** Teneo hunc manifestarium.
me sibi epistulas dedisse dicit. ludam hominem probe.
SYC. Ita ut occepi, si animum advortas, dicam. **CHARM.** Dabo operam tibi.
SYC. Hanc me iussit Lesbonico suo gnato dare epistulam,
et item hanc alteram suo amico Callicli iussit dare.
CHARM. Mihi quoque edepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet.
[ubi ipse erat? **SY.** Bene rem gerebat. **CH.** Ergo ubi? **SY.** In Seleucia.
CH.] Ab ipson istas accepisti? **SYC.** E manibus dedit mi ipse in manus.
CH. Qua facie est homo? **S.** Sesquipede quiddamst quam tu longior.
CHARM. Haeret haec res, siquidem ego apsens sum quam praesens longior.

novistin hominem? **SYC.** Ridicule rogitas, quicum una cibum
capere soleo. **CH.** Quid est ei nomen? **SYC.** Quod edepol homini probo.
CHARM. Lubet audire. **SYC.** Illi edepol — illi — illi — vae misero mihi.
CHARM. Quid est negoti? **SYC.** Devoravi nomen imprudens modo.
CHARM. Non placet qui amicos intra dentes conclusos habet.
SYC. Atque etiam modo vorsabatur mi in labris primoribus.
CHARM. Temperi huic hodie anteveni. **SYC.** Teneor manifesto miser.
CHARM. Iam recommentatu's nomen? **SYC.** Deum hercle me atque hominum pudet.
CH. Vide modo ut hominem noveris. **S.** Tam quam me. fieri istuc solet,
quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.
litteris recomminiscar. <C> est principium nomini.
CH. Callias? **S.** Non est. **CH.** Callippus? **S.** Non est. **CH.** Callidemides?
S. Non est. **CH.** Callinicus? **S.** Non est. **CH.** Callimarchus? **S.** Nil agis.
neque adeo edepol flocci facio, quando egomet memini mihi.
CHARM. At enim multi Lesbonici sunt hic: nisi nomen patris
dices, non monstrare istos possum homines quos tu quaeritas.
quod ad exemplum est? coniectura si reperire possumus.
SYC. Ad hoc exemplum est — **CHARM.** An Chares? an Charmides? **SYC.** Enim
Charmides.
em istic erit. qui istum di perdant. dixi ego iam dudum tibi:
* * *
CHARM. Te potius bene dicere aequomst homini amico, quam male.
SYC. Satin inter labra atque dentes latuit vir minimi preti?
CH. Ne male loquere apsenti amico. **SYC.** Quid ergo ille ignavissumus
mihi latitabat? **CHARM.** Si appellasses, respondisset, nomine.
sed ipse ubi est? **S.** Pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.~

CH. Quis homo est me insipientior, qui ipse, egomet ubi sim, quaeritem?
sed nil disconducit huic rei. quid ais? quid hoc quod te rogo?
quos locos adiisti? **SYC.** Nimium mirimodis mirabiles.
CHARM. Lubet audire, nisi molestumst. **SYC.** Quin discupio dicere.
omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.
CH. Eho an etiam Arabiast in Ponto? **S.** Est: non illa ubi tus gignitur,
sed ubi apsinthium fit atque cunila gallinacea.
CHARM. Nimium graphicum hunc nugatorem. sed ego sum insipientior,
qui egomet unde redeam hunc rogitem, quae ego sciam atque hic nesciat;
nisi quia lubet experiri, quo evasurust denique.
sed quid ais? quo inde isti porro? **SYC.** Si animum advortes, eloquar.
ad caput amnis, quod de caelo exoritur sub solio Iovis.
CH. Sub solio Iovis? **S.** Ita dico. **CH.** E caelo? **S.** Atque <e> medio quidem.
CH. Eho an etiam in caelum escendisti? **S.** Immo horiola advecti sumus,
usque aqua advorsa per amnem. **CHARM.** Eho an tu etiam vidisti Iovem?
SYC. Alii di isse ad villam aiebant servis depromptum cibum.
deinde porro — **CHARM.** Deinde porro nolo quicquam praedices.
SYC. <Sed — **CHA.** Abe>o hercle, si es molestus. nam pudicum neminem,
<Pax, refe>rre oportet, qui aps terra ad caelum pervenerit.
SYC. <Facia>m ita ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi,
quos ego quaero, quibus me oportet has deferre epistulas.
CHARM. Quid ais? tu nunc si forte eumpse Charmidem conspexeris,
illum quem tibi istas dedisse commemoras epistulas,
norisne hominem? **SYC.** Ne tu me edepol arbitrare beluam,
qui quidem non novisse possim quicum aetatem exegerim.
an ille tam esset stultus, qui mihi mille nummum crederet
Philippum, quod me aurum deferre iussit ad gnatum

suom
atque ad amicum Calliclem, quoi rem aibat mandasse hic suam?
mihi concrederet, nisi me ille et ego illum nossem approbe?
CHARM. Enim vero ego nunc sycophantae huic sycophantari volo,
si hunc possum illo mille nummum Philippum circumducere,
quod sibi me dedisse dixit, quem ego qui sit homo nescio
neque oculis ante hunc diem umquam vidi. eine aurum crederem,
quoi, si capitis res sit, nummum numquam credam plumbeum?
adgrediundust hic homo mi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
SYC. Vel trecentis. **CHARM.** Haben tu id aurum quod accepisti a Charmide?
SYC. Atque etiam Philippum, numeratum illius in mensa manu,
mille nummum. **CHARM.** Nempe ab ipso id accepisti Charmide?
SYC. Mirum quin ab avo eius aut proavo acciperem, qui sunt mortui.
CH. Adulescens, cedo dum istuc aurum mi. **S.** Quod ego aurum dem tibi?
CH. Quod a me te accepisse fassu's. **S.** Aps te accepisse? **CH.** Ita loquor.
S. Quis tu homo es? **CH.** Qui mille nummum tibi dedi ego sum Charmides.
SYC. Neque edepol tu is es neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
abi sis, nugator: nugari nugatori postulas.
CH. Charmides ego sum. **S.** Nequiquam hercle es, nam nihil auri fero.
nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula:
postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factu's Charmides;
prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis;
proin tu te, itidem ut charmidatus es, rursum recharmida.
CHARM. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum qui sum? **SYC.** Quid id ad me attinet?
dum ille ne sis quem ego esse nolo, sis mea causa qui lubet.
prius non is eras qui eras: nunc is factu's qui tum non

eras.
CHARM. Age si quid agis. **SYC.** Quid ego
agam? **CHARM.** Aurum redde. **SYC.**
Dormitas, senex.
CHARM. Fassu's Charmidem dedisse aurum
tibi. **SYC.** Scriptum quidem.
CHARM. Properas an non properas ire actutum ab his regionibus,
dormitator, prius quam ego hic te iubeo mulcari male?
SYC. Quam ob rem? **CHARM.** Quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus
Charmides,
quem tibi epistulas dedisse aiebas. **SYC.** Eho, quaeso, an tu is es?
CHARM. Is enim vero sum. **SYC.** Ain tu tandem? is ipsusne es? **CHARM.** Aio.
SYC. Ipsus es?
C. Ipsus, inquam, Charmides sum. **S.** Ergo ipsusne
es? **C.** Ipsissimus.
abin hinc ab oculis? **SYC.** Enim vero serio, quoniam advenis—
vapulabis meo arbitratu et novorum
aedilium.
CHARM. At etiam maledicis? **SYC.** Immo, salvos quandoquidem advenis—
di te perdant, si te flocci facio an periisses prius.
ego ob hanc operam argentum accepi, te macto infortunio:
ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
ibo, ad illum renuntiabo qui mihi tris nummos
dedit,
ut sciat se perdidisse. ego abeo. male vive et vale.
qui te di omnes advenientem peregre perdant, Charmides.—
CHARM. Postquam illic hinc abiit, post loquendi libere
videtur tempus venisse atque occasio.
iam dudum meum ille pectus pnngit
aculeus,
quid illi negoti fuerit ante aedis meas.
nam epistula illa mihi concenturiat metum
in corde et illud mille nummum quam rem agat.
numquam edepol temere tinnit tintinnabulum:
nisi qui illud tractat aut movet, mutumst,
tacet.
sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
lubet observare quid agat: huc concessero.

IV.iii

STASIMVS Stasime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum,
ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
adde gradum, adpropera. iam dudum factumst, cum abiisti domo.
cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
si aberis ab eri quaestione. ne destiteris currere.
ecce hominem te, Stasime, nihili: satin in thermipolio
condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem?
recipe te et recurre petere <re> recenti. **CHARM.** Huic, quisquis est,
gurguliost exercitor: is hunc hominem cursuram docet.
STAS. Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
memoriam esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Truthus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
oculicrepidae cruricrepidae, ferriteri mastigiae:
inter eosne homines condalium te redipisci postulas?
quorum eorum unus surrupuit currenti cursori solum.
CH. Ita me di ament, graphicum furem. **S.** Quid ego quod periit petam?
nisi etiam laborem ad damnum apponam epithecam insuper.
quin tu quod periit periisse ducis? cape vorsoriam,
recipe te ad erum. **CHARM.** Non fugitivost hic homo, commeminit domi.
STAS. Vtinam veteres homin<um mor>es, veteres parsimoniae
potius <in> maiore honore hic essent quam mores mali.
CHARM. Di immortales, basilica hic quidem facinora inceptat loqui.
vetera quaerit, vetera amare hunc more maiorum scias.
STAS. Nam nunc mores nihili faciunt quod licet, nisi quod lubet:
ambitio iam more sanctast, liberast a legibus;
scuta iacere fugereque hostis more habent licentiam:
petere honorem pro flagitio more fit. **CHARM.** Morem improbum.
STAS. Strenuiores praeterire more fit. **CHARM.** Nequam quidem.
STAS. Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam,
magisque is sunt obnoxiosae quam parentes liberis.

eae miserae etiam ad parietem sunt fixae clavis ferreis,
ubi malos mores adfigi nimio fuerat aequius.
CHARM. Lubet adire atque appellare hunc; verum ausculto perlubens
et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.
STAS. Neque istis quicquam lege sanctumst: leges mori serviunt,
mores autem rapere properant qua sacrum qua publicum.
CHARM. Hercle istis malam rem magnam moribus dignumst dari.
S. Nonne hoc publice animum advorti? nam id genus hominum omnibus
universis est advorsum atque omni populo male facit:
male fidem servando illis quoque abrogant etiam fidem,
qui nil meriti; quippe eorum ex ingenio ingenium horum probant.
hoc qui in mentem venerit mihi? re ipsa modo commonitus sum.
si quoi mutuom quid dederis, fit pro proprio perditum:
quom repetas, inimicum amicum beneficio invenias tuo.
si mage exigere occupias, duarum rerum exoritur optio:
vel illud quod credideris perdas, vel illum amicum amiseris.
CH. Meus est hic quidem Stasimus servos. **S.** Nam ego talentum mutuom
quoi dederam, talento inimicum mi emi, amicum vendidi.
sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis
potius quam, id quod proxumumst, meo tergo tutelam geram.
eo domum. **CH.** Heus tu, asta ilico. audi. **S.** Heus tu, non sto. **CH.** Te volo.
ST. Quid si ego me te velle nolo? **CH.** Aha nimium, Stasime, saeviter.
S. Emere meliust cui imperes. **CH.** Pol ego emi atque argentum dedi;
sed si non dicto audiens est, quid ago? **STAS.** Da magnum malum.
CHARM. Bene mones, ita facere certumst. **STAS.** Nisi quidem es obnoxius.
CHARM. Si bonus es, obnoxius sum; sin secus es, faciam ut iubes.
STAS. Quid id ad me attinet, bonisne servis tu utare an malis?
CHARM. Quia boni malique in ea re pars tibi est. **STAS.** Partem alteram

tibi permitto; illam alteram apud me, quod bonist, apponito.
CHARM. Si eris meritus, fiet. respice huc ad me. ego sum Charmides.
STAS. Hem quis est qui mentionem homo hominis fecit optumi?
CHARM. Ipsus homo optumus. **STAS.** Mare terra caelum, di vestram fidem,
satin ego oculis plane video? estne ipsus an non est? is est,
certe is est, is est profecto. o mi ere exoptatissime,
salve. **CH.** Salve, Stasime. **S.** Salvom te — **CH.** Scio et credo tibi.
sed omitto alia, hoc mihi responde: liberi quid agunt mei,
quos reliqui hic filium atque filiam? **STAS.** Vivont, valent.
CH. Nempe uterque? **S.** Vterque. **CH.** Di me salvom et servatum volunt.
cetera intus otiose percontabor quae volo.
eamus intro, sequere. **S.** Quo tu te agis? **CH.** Quonam nisi domum?
STAS. Hicine nos habitare censes? **CHARM.** Vbinam ego alibi censeam?
S. Iam — **CH.** Quid iam? **S.** Non sunt nostrae aedis istae. **CH.** Quid
ego ex te audio?
STAS. Vendidit tuos natus
aedis. **CHARM.** Perii. **STAS.** Praesentariis
argenti minis numeratis
— **CH.** Quot? **S.** Quadraginta. **CH.** Occidi.
quis eas emit? **STAS.** Callicles, cui tuam rem commendaveras;
is habitatum huc commigravit nosque exturbavit foras.
CHARM. Vbi nunc filius meus habitat? **STAS.** Hic in hoc posticulo.
CHARM. Male disperii. **STAS.** Credidi aegre tibi id, ubi audisses, fore.
CHARM. Ego miserrumis periclis sum per maria maxuma
vectus, capitali periclo per praedones plurimos
me servavi, salvos redii: nunc hic disperii miser,
propter eosdem quorum causa fui hac aetate exercitus.
adimit animam mi aegritudo. Stasime, tene me. **STAS.** Visne aquam
tibi petam? **CH.** Res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit.

IV.iv
CALLICLES Quid hoc hic clamoris audio ante aedis meas?
CHARM. O Callicles, o Callicles, o Callicles,
qualine amico mea commendavi
bona?
CALL. Probo et fideli et fido et cum magna fide.
et salve et salvom te advenisse gaudeo.
CHARM. Credo, omnia istaec si ita sunt ut praedicas.
sed quis iste est tuos ornatus? **CALL.** Ego dicam tibi.
thensaurum effodiebam intus, dotem,
filiae
tuae quae daretur. sed intus narrabo tibi
et hoc et alia. sequere. **CH.** Stasime. **ST.** Hem. **CH.** Strenue
curre in Piraeum, atque unum curriculum face.
videbis iam illic navem qua advecti sumus.
iubeto Sangarionem quae
imperaverim
curare ut efferantur, et tu ito simul.
solutumst portitori iam portorium:
nihil est morae. i, i, ambula, actutum redi.
STAS. Illic sum atque hic sum. **CALL.** Sequere tu hac me
intro.**CHARM.**
Sequor.
STAS. Hic meo ero amicus solus firmus restitit,
neque demutavit animum de firma fide,
quamquam labores multos
sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.
~ ob rem laborem eum ego cepisse censeo.—

ACTVS V

V.i
LYSITELES Hic homost omnium hominum
praecipuos,
voluptatibus gaudiisque antepotens:
ita commoda quae cupio eveniunt,
quod ago adsequitur, subest, subsequitur,
ita gaudiis gaudium suppeditat.
modo me Stasimus Lesbonici servos convenit
<domi>;
is mihi dixit, suom erum peregre huc advenisse Charmidem.
nunc mi is propere conveniundust, ut quae cum eius filio
egi, ei rei fundus pater sit potior. eo <quantum potest>.
sed fores hae sonitu suo mihi moram obiciunt incommode.

V.ii
CHARMIDES Neque fuit neque erit neque esse quemquam hominem in terra arbitror,
quoi fides fidelitasque amicum erga aequiperet tuam;
nam exaedificavisset me ex his aedibus, apsque te foret.
CALLICLES Si quid amicum erga bene feci aut consului fideliter,
non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.
[nam beneficium, homini proprium quod datur, ~ prosumpserit,
quod datum utendumst, id repetundi copiast quando velit.]
CHARM. Est ita ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam.
CALL. Lysiteli quidem Philtonis filio. **LYS.** Enim me nominat.
CHARM. Familiam optumam occupavit. **LYS.** Quid ego cesso hos conloqui?
sed maneam etiam opinor, namque hoc commodum orditur loqui.
CH. Vah. **CALL.** Quid est? **CH.** Oblitus intus dudum tibi sum dicere:
modo mi advenienti nugator quidam occessit obviam,
nimis pergraphicus sycophanta; is mille nummum se aureum
meo datu tibi ferre et gnato Lesbonico aibat meo;
quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
sed quid rides? **CALL.** Meo adlegatu venit, quasi qui aurum mihi
ferret aps te, quod darem tuae gnatae dotem, ut filius
tuos, quando illi a me darem, esse allatum id aps te crederet
neu qui rem ipsam posset intellegere, [et] thensaurum tuom
me esse penes, atque eum [a] me lege populi patrium posceret.
CHARM. Scite edepol. **CALL.** Megaronides communis hoc meus et tuos
benevolens commentust. **CHARM.** Quin conlaudo consilium et probo.
LYS. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
solus sto nec quod conatus sum agere ago? hominis conloquar.
CH. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? **L.** Charmidem socerum suom

Lysiteles salutat. **CHARM.** Di dent tibi, Lysiteles, quae velis.
CALL. Non ego sum salute dignus? **LYS.** Immo salve, Callicles;
hunc priorem aequomst me habere: tunica propior palliost.
CALL. Deos volo consilia vostra <vobis> recte vortere.
CHARM. Filiam meam tibi desponsam esse audio. **LYS.** Nisi tu nevis.
CH. Immo haud nolo. **L.** Sponden ergo tuam gnatam uxorem mihi?
CHARM. Spondeo, et mille auri Philippum dotis. **LYS.** Dotem nil moror.
CHARM. Si illa tibi placet, placenda dos quoque est quam dat tibi.
postremo quod vis non duces, nisi illud quod non vis feres.
CALL. Ius hic orat. **LYS.** Impetrabit te advocato atque arbitro.
istac lege filiam tuam sponden mi uxorem dari?
CH. Spondeo. **C.** Et ego spondeo idem hoc. **L.** Oh salvete, adfines mei.
CHARM. Atque edepol sunt res, quas propter tibi tamen suscensui.
LYS. Quid ego feci? **CHARM.** Meum corrumpi quia perpessu's filium.
LYS. Si id mea voluntate factumst, <est> quod mihi suscenseas.
sed sine me hoc aps te impetrare quod volo. **CH.** Quid id est? **L.** Scies.
si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.
quid quassas caput? **CH.** Cruciatur cor mi, et metuo. **L.** Quidnam id est?
CHARM. Quom ille itast ut esse nolo, id crucior; metuo, si tibi
denegem quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
non gravabor. faciam ita ut vis. **LYS.** Probus es. eo, ut illum evocem.
CHARM. Miserumst, male promerita, ut merita sunt, si ulcisci non licet.
LYS. Aperite hoc, aperite propere et Lesbonicum, si domist,
[foras] evocate: ita subitost propere quod eum conventum volo.
LESBONICVS Quis homo tam tumultuoso sonitu me excivit [subito] foras?

LYS. Benevolens tuos atque amicus. **LESB.** Satine salve? dic mihi.
LYS. Recte. tuom patrem rediisse salvom peregre gaudeo.
LE. Quis id ait? **LY.** Ego. **LE.** Tun vidisti? **LY.** Et tute item videas licet.
LESB. O pater, pater mi, salve. **CHARM.** Salve multum, gnate mi.
LESB. Si quid tibi, pater, laboris — **CHARM.** Nihil evenit, ne time:
bene re gesta salvos redeo — si tu modo frugi esse vis.
haec tibi pactast Callicli <huius> filia. **LESB.** Ego ducam, pater,
et eam et si quam aliam iubebis. **CHARM.** Quamquam tibi suscensui,
miseria <una> uni quidem hominist adfatim. **CALL.** Immo huic parumst,
nam si pro peccatis centum ducat uxores, parumst.
LESB. At iam posthac temperabo. **CHARM.** Dicis, si facies modo.
LYS. Numquid causaest quin uxorem cras domum ducam? **CHARM.** [optimumst.]
Licet.
tu in perendinum paratus sis ut ducas. **V.** Plaudite.

T. MACCI PLAVTI TRVCVLENTVS

PERSONAE

DINIARCHVS ADVLESCENS
ASTAPHIVM ANCILLA
TRVCVLENTVS SERVVS
PHRONESIVM MERETRIX
STRATOPHANES MILES
CYAMVS SERVVS
STRABAX ADVLESCENS
CALLICLES SENEX
ANCILLAE

ARGVMENTVM

Tres unam pereunt adulescentes mulierem.
Rure unus, alter urbe, peregre tertius;
Vtque ista ingenti militem tangat bolo,

Clam sibi supposuit clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupae ni rapiant domini parsimoniam;
Et is tamen molliter. miles advenit
Natique causa dat propensa munera.
Tandem compressae pater cognoscit omnia,
Vtque illam ducat qui vitiarat convenit,
Suomque is repetit a meretrice subditum.

PROLOGVS

Perparvam partem postulat Plautus loci
de vestris magnis atque amoenis moenibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
quid nunc? daturin estis an non? adnuont.
scio rem quidem urbis me ablaturum sine mora;
quid si de vostro quippiam orem? abnuont.
eu hercle in vobis resident mores pristini,
ad denegandum ut celeri lingua utamini.
sed hoc agamus qua huc ventumst gratia.
Athenis mutabo ita ut hoc est proscaenium
tantisper dum transigimus hanc comoediam.
hic habitat mulier, nomen cui est Phronesium;
haec huius saecli mores in se possidet:
numquam ab amatore [suo] postulat id quod datumst,
sed relicuom dat operam ne sit relicuom,
poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum;
nam omnes id faciunt, cum se amari intellegunt.
* * * 17a
ea se peperisse puerum simulat militi,
quo citius rem ab eo averrat cum pulvisculo.
quid multa? ~stuic superet muliere
~hiscum anima ad eum habenti erce teritur.
* * * 21a

ACTVS I

I.i

DINIARCHVS Non omnis aetas ad perdiscendum sat est
amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis;
neque eam rationem eapse umquam educet Venus,
quam penes amantum summa summarum redit,
quot amans exemplis ludificetur, quot modis
pereat quotque exoretur exorabulis:

quot illic blanditiae, quot illic iracundiae
sunt, quot supplicia danda, di vostram fidem, hui,
quid perierandum est etiam, praeter munera:
primumdum merces annua, is primus bolust,
ob eam tres noctes dantur; interea loci
~aut ara aut vinum aut oleum aut triticum,
temptat benignusne an bonae frugi sies:
quasi in piscinam rete qui iaculum parat,
quando abiit rete pessum, adducit lineam;
si inierit rete piscis, ne effugiat cavet:
dum huc dum illuc rete <circumv>or<tit>, impedit
piscis usque adeo donicum eduxit foras.
itidem si amator id quod oratur dedit
atque est benignus potius quam frugi bonae
[adduntur noctes, interim ille hamum vorat],
si semel amoris poculum accepit meri
eaque intra pectus se penetravit potio,
extemplo et ipsus periit et res et fides.
si iratum scortumst forte amatori suo,
bis perit amator, ab re atque <ab> animo simul;
sin alter altri propitiust, idem perit:
si raras noctes ducit, ab animo perit;
sin crebras ducit, ipsus gaudet, res perit.
~iteca in aedibus lenosis~
prius quam unum dederis, centum quae poscat parat:
aut periit aurum aut conscissa pallula <est>
aut empta ancilla aut aliquod vasum argenteum
aut vasum ahenum antiquom aut lectus ~laptiles
aut armariola Graeca, aut aliquid semper est
quod ~ petra debeatque amans scorto suo.
atque haec celamus nos clam magna industria,
quom rem fidemque nosque nosmet perdimus,
ne qui parentes neu cognati sentiant;
quos cum celamus si faximus conscios,
qui nostrae aetati tempestivo temperent,
unde anteparta demus postpartoribus,
faxim lenonum et scortorum ~ plus est
et minus damnosorum hominum quam nunc sunt siet.
nam nunc lenonum et scortorum plus est fere,
quam olim muscarum est cum caletur maxime.
nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias
scorta <et> lenones qui sedent cottidie,
ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,
ibi plus scortorum esse iam quam ponderum.

quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
ubi aera perscribantur usuraria:
accepta dico, expensa ne qui censeat.
postremo id magno in populo ~ mulier hominibus,
re placida atque otiosa, victis hostibus:
amare oportet omnes qui quod dent habent.
nam mihi haec meretrix quae hic habet, Phronesium,
suom nomen omne ex pectore exmovit meo,
phronesim, nam phronesis est sapientia.
nam me fuisse huic fateor summum atque intumum,
quod amantis multo pessimum est pecuniae;
eadem postquam alium repperit qui plus daret,
damnosiorem, ~ mihi exinde immovit loco,
quem antehac odiosum sibi esse memorabat mala,
Babyloniensem militem. is nunc dicitur
venturus peregre; eo nunc commenta est dolum:
peperisse simulat sese, ut me extrudat foras
atque ut cum solo pergraecetur milite;
eum esse simulat militem puero patrem.
eum isti suppositum puerum opinor pessumae.
mihi verba retur dare se? an me censuit
celare se potesse, gravida si foret?
nam ego Lemno advenio Athenas nudius tertius,
legatus hinc quo cum publico imperio fui.
sed haec quidem eius Astaphium est ancillula;
cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

I.ii

ASTAPHIVM Ad fores auscultate atque adservate aedis,
ne quis adventor gravior abaetat quam adveniat,
neu, qui manus attulerit steriles intro ad nos,
gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
ita nunc adulescentes morati sunt: quini
aut seni adveniunt ad scorta congerrones;
consulta sunt consilia: quando intro advenerunt,
oenus eorum aliqui osculum amicae usque oggerit, dum illi agant ceteri cleptae;
sin vident quempiam se adservare, obludiant qui custodem oblectent
per ioculum et ludum; de nostro saepe edunt: quod fartores, faciunt.
fit pol hoc, et pars spectatorum scitis pol haec vos me haud mentiri,

~ibi sibus pugnae et virtuti de praedonibus praedam capere.
at ecastor nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:
nam ipsi vident cum eorum aggerimus bona atque etiam ultro ipsi aggerunt ad nos.
DIN. Me illis quidem haec verberat verbis,
nam ego huc bona mea degessi.
AST. Commemini, iam pol ego eumpse ad nos, si domi erit, mecum adducam.
DIN. Heus, mane dum, Astaphium, prius quam abis.
AST. Qui revocat? **DIN.** Scies: respice huc. **AST.** Quis est?
DIN. Vobis qui multa bona esse volt. **AST.** Dato, si esse vis.
DIN. Faxo erunt. respice huc modo. **AST.** Oh,
enicas me miseram, quisquis es.
DIN. Pessuma, mane.
AST. Optume, odio es.
Diniarchusne illic est? atque is est.
DIN. Salva sis. **AST.** Et tu.
DIN. Fer contra manum et pariter gradere.
AST. Tuis servio atque audiens sum imperiis.
DIN. Quid agis? **AST.** Valeo et validum teneo.
peregre quoniam advenis, cena detur.
DIN. Bene dicis benigneque vocas, Astaphium. **AST.** Amabo, sine me ire, era quo iussit. **DIN.** Eas. sed quid ais? **AST.** Quid vis?
DIN. Dic quo iter inceptas; quis est quem
arcessis? **AST.** Archilinem
~obstetricem. **DIN.** Mala tu femina es, oles unde es disciplinam.
manifesto mendaci, mala, teneo te. **AST.** Quid iam, amabo?
DIN. Quia te adducturam huc dixeras eumpse, non eampse;
nunc mulier facta est iam ex viro: mala es praestrigiatrix.
sed tandem eloquere, quis is homost, Astaphium? novos amator?
AST. Nimis otiosum te arbitror hominem esse. **DIN.** Qui arbitrare?
AST. Quia tuo vestimento et cibo alienis rebus curas.
DIN. Vos mihi dedistis otium. **AST.** Qui, amabo? **DIN.** Ego expedibo.
rem perdidi apud vos, vos meum negotium abstulistis.
si rem servassem, fuit ubi negotiosus essem.
AST. An tu te Veneris publicum aut Amoris alia lege

habere posse postulas, quin otiosus fias?
DIN. Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris;
nam advorsum legem meam ob meam scripturam pecudem cepit.
AST. Plerique idem quod tu facis faciunt rei male gerentes:
ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.
DIN. Male vertit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.
AST. Non arvos hic, sed pascuost ager: si arationes
habituru's, qui arari solent, ad pueros ire meliust.
hunc nos habemus publicum, illi alii sunt publicani.
DIN. Vtrosque pergnovi probe. **AST.** Em istoc pol tu otiosu's,
cum et illic et hic pervorsus es. sed utriscum rem esse mavis?
DIN. Procaciores estis vos, sed illi periuriores;
illis perit quidquid datur, neque ipsis apparet quicquam:
vos saltem si quid quaeritis, ecbibitis et comestis.
postremo illi sunt improbi, vos nequam et gloriosae.
AST. Male quae in nos vis, ea omnia tibi dicis, Diniarche,
et nostram et illorum vicem. **DIN.** Qui istuc? **AST.** Rationem dicam:
quia qui alterum incusat probri, sumpse enitere oportet.
tu a nobis sapiens nihil habes, nos nequam abs ted habemus.
DIN. O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,
sed blande, cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me habebam.
AST. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuost, quiescat.
te dum vivebas noveram. **DIN.** An me mortuom arbitrare?
AST. Qui potis [est], amabo, planius? qui antehac amator summus
habitu's, nunc ad amicam venis querimoniam deferre.
DIN. Vestra hercle factum iniuria, quae properavistis olim:
rapere otiose oportuit, diu ut essem incolumis vobis.
AST. Amator similest oppidi hostilis. **DIN.** Quo argumento [est]?
AST. Quam primum expugnari potis [est], tam id optimum est amicae.
DIN. Ego fateor, sed longe aliter est amicus atque amator:
certe hercle quam veterrimus, tam homini optimust amicus.
<**AST.** Si vivit. **DIN.**> Non hercle occidi, sunt mi etiam fundi et aedis.

AST. Cur, obsecro, ergo ante ostium pro ignoto alienoque astas?
<i> intro, haud alienus tu quidem es; nam ecastor neminem hodie
mage amat corde atque animo suo, si quidem habes fundum atque aedis.
DIN. In melle sunt linguae sitae vostrae atque orationes,
facta atque corda in felle sunt sita atque acerbo aceto:
eo dicta lingua dulcia datis, corde amara facitis.
AST. [Amantes si qui non danunt, ~ non didici fabulari.]
non istaec, mea benignitas, decuit te fabulari,
sed istos qui cum geniis suis belligerant parcipromi.
DIN. Mala es atque eadem quae soles inlecebra. **AST.** Vt exspectatus
peregre advenisti, quam, obsecro, cupiebat te era videre.
D. Quid tandem? **A.** Te unum ex omnibus amat. **D.** Euge, fundi et aedis,
per tempus subvenistis. sed quid ais, Astaphium? **AST.** Quid vis?
DIN. Estne intus nunc Phronesium? **AST.** Vtut aliis, tibi quidem intus.
DIN. Valetne? **AST.** Immo edepol melius iam fore spero, te ubi videbit.
DIN. Hoc nobis vitium maxumumst, cum amamus tum <hoc> perimus:
si illud quod volumus dicitur, palam cum mentiuntur,
verum esse insciti credimus, ne ut iusta utamur ira.
A. Heia, haud itast res. **D.** Ain tu eam me amare? **A.** Immo unice unum.
D. Peperisse audivi. **A.** Ah obsecro, tace, Diniarche. **D.** Quid iam?
AST. Horresco misera, mentio quotiens fit partionis,
ita paene nulla tibi fuit Phronesium. i intro, amabo,
vise illam. atque opperimino: iam exibit; nam lavabat.
DIN. Quid ais tu? quae numquam fuit praegnas, qui parere potuit?
nam equidem illi uterum, quod sciam, numquam extumere sensi.
AST. Celabat metuebatque te, ne tu sibi persuaderes,
ut abortioni operam daret puerumque ut enicaret.
DIN. Tum pol isti est puero pater Babyloniensis miles,

quoius nunc ista adventum expetit. **AST.** Immo ab eo ut nuntiatumst,
iam hic adfuturum aiunt eum. nondum advenisse miror.
DIN. Ibo igitur intro? **AST.** Quippini? tam audacter quam domum ad te;
nam tu quidem edepol noster es etiam nunc, Diniarche.
DIN. Quam mox te huc recipis? **AST.** Iam hic ero: propest, profecta quo sum.
DIN. Redi vero actutum. ego interim hic apud vos opperibor.
—

ACTVS II

II.i

AST. Hahahae, requievi,
quia intro abiit odium meum.
tandem sola sum. nunc quidem meo arbitratu
loquar libere quae volam et quae lubebit.
huic homini amanti mea era apud nos naeniam dixit domi,
nam fundi et aedis obligatae sunt ob Amoris praedium.
verum apud hunc mea era sua consilia summa eloquitur libere,
magisque adeo ei consiliarius hic amicust quam auxiliarius.
dum fuit, dedit; nunc nihil habet: quod habebat nos habemus,
iste id habet quod nos habuimus. humanum facinus factumst.
actutum fortunae solent mutari, varia vitast:
nos divitem istum meminimus atque iste pauperes nos:
verterunt sese memoriae; stultus sit qui id miretur.
si eget, necessest nos pati: amavit, aequom ei factum est.
piaculumst miserere nos hominum rei male gerentum.
[bonis esse oportet dentibus lenam probam,
adripere ut quisquis veniat blandeque adloqui,
male corde consultare, bene lingua loqui.]
meretricem sentis similem esse condecet,
quemquem hominem attigerit, profecto ei aut malum aut damnum dare.
numquam amatoris meretricem oportet causam noscere,
quin, ubi nil det, pro infrequente eum mittat militia domum.
nec umquam erit probus quisquam amator nisi qui rei inimicust suae.
nugae sunt nisi, modo quom dederit, dare iam lubeat denuo;
is amatur hic apud nos, qui quod dedit id oblitust datum.
dum habeat, dum amet; ubi nil habeat, alium quaestum

coepiat.
aequo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habent, det locum.
[probust amator, qui relictis rebus rem perdit suam.]
at nos male agere praedicant viri solere secum,
nosque esse avaras. qui sumus? quid male nos agimus tandem?
nam ecastor numquam satis dedit suae quisquam amicae amator,
neque pol nos satis accepimus neque umquam ulla satis poposcit.
nam quando sterilis est amator ab datis,
si negat se habere quod det, soli credimus,
nec satis accipimus, satis cum quod det non habet:
semper datores novos oportet quaerere,
qui de thensauris integris demus danunt.
velut hic agrestis est adulescens, qui hic habet,
nimis pol mortalis lepidus nimisque probus dator.
[sed is clam patrem etiam hac nocte illac
per hortum transiluit ad nos. eum volo convenire.]
sed est huic unus servos violentissimus,
qui ubi quamque nostrarum videt prope hasce aedis adgrediri,
item ut de frumento anseres, clamore absterret abigit;
ita est agrestis. sed fores, quidquid est futurum, feriam.
ecquis huic tutelam ianuae gerit? ecquis intus exit?

II.ii

TRVCVLENTVS Quis illic est qui tam proterve nostras aedis arietat?
AST. Ego sum, respice ad me. **TRVC.** Quid ego? nonne ego videor tibi?
quid tibi ad hasce accessio aedis est prope aut pultatio?
AST. Salve. **TRVC.** Sat mihi est tuae salutis. nil moror. non salveo?
aegrotare malim quam esse tua salute sanior.
sed volo scire, quid debetur hic tibi nostrae domi?
AST. Comprime sis eiram. **TRVC.** Eam quidem hercle tu, quae solita es, comprime,
impudens, quae per ridiculum rustico suades stuprum.
AST. Eiram dixi: ut decepisti! dempsisti unam litteram.
nimis quidem hic truculentust. **TRVC.** Pergin male loqui, mulier, mihi?

AST. Quid tibi ego male dico? **TRVC.** Quia enim me truncum lentum nominas.
nunc adeo, nisi abis actutum aut dicis quid quaeras cito,
iam hercle ego hic te, mulier, quasi sus catulos pedibus proteram.
AST. Rus merum hoc quidemst. **TRVC.** Pudendumst vero clurinum pecus.
advenisti huc te ostentatum, cum exornatis ossibus,
quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam?
[an eo bella es, quia accepisti armillas aeneas?]
A. Nunc places, cum mi inclementer dicis. **T.** Quid hoc quod te rogo?
mancupion qui accipias, gestas tecum ahenos anulos?
pignus da ni ligneae haec sunt quas habes Victorias.
AST. Ne attigas me. **TRVC.** Egon te tangam? ita me amabit sarculum,
ut ego me ruri amplexari mavelim patulam bovem
cumque ea noctem in stramentis pernoctare perpetem,
quam tuas centum cenatas noctes mihi dono dari.
rus tu mi opprobras? ut nancta es hominem quem pudeat probri!
sed quid apud nostras negoti, mulier, est aedis tibi?
quid tu huc occursas, in urbem quotienscumque advenimus?
AST. Mulieres volo convenire vostras. **TRVC.** Quas tu mulieres
mihi narras, ubi musca nulla feminast in aedibus?
AST. Nullan istic mulier habitat? **TRVC.** Rus, inquam, abierunt. abi.
AST. Quid clamas, insane? **TRVC.** Abire hinc ni properas grandi gradu,
iam hercle ego istos fictos compositos crispos cincinnos tuos
unguentatos usque ex cerebro exvellam. **AST.** Quanam gratia?
TRVC. Quia ad foris nostras unguentis uncta es ausa accedere
quiaque istas buccas tam belle purpurissatas habes.
AST. Erubui mecastor misera propter clamorem tuom.
TRVC. Itane? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
buccas rubrica, creta omne corpus intinxti tibi.
pessumae estis. **AST.** Quid est quod vobis pessumae haec

male fecerint?
T. Scio ego plus quam tu arbitrare scire me. **A.** Quid id obsecrost
quod scias? **TRVC.** Erilis noster filius apud vos Strabax
ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem et probrum.
AST. Sanus si videare, dicam: dicis contumeliam.
nemo homo hic solet perire apud nos: res perdunt suas;
ubi res perdidere, abire hinc, si volunt, salvis licet.
ego istunc non novi adulescentem vostrum. **TRVC.** Veron serio?
quid maceria illa ait, in horto quae est, quae in noctes singulas
latere fit minor, qua istoc ad vos damni permensust viam?
AST. Nil mirum (vetus est maceria) lateres si veteres ruont.
TRVC. Ain tu vero veteres lateres ruere? numquam edepol mihi
quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
ni ego vostra ero maiori facta denarravero.
AST. Estne item violentus ut tu? **TRVC.** Non enim ille meretriculis
munerandis rem coegit, verum parsimonia
duritiaque: quae nunc ad vos clam exportantur, pessumae;
ea vos estis exunguimini ebibitis. egone haec mussitem?
iam quidem hercle ibo ad forum atque haec facta narrabo seni,
neque istuc insegesti tergo coget examen mali.—
AST. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam
tam esse tristem posse. at pol ero benevolens visust suo.
verum ego illum, quamquam violentust, spero inmutari pote
blandimentis, oramentis, ceteris meretriciis;
vidi equom ex indomito domitum fieri atque alias beluas.
nunc ad eram revidebo. <sed> eccum odium progreditur meum.
tristis exit. haud convenit etiam hic dum Phronesium.

II.iii

DINIARCHVS Piscis ego credo, qui usque dum vivont lavant,
minus diu lavare quam haec lavat Phronesium.
si proinde amentur, mulieres diu quam lavant,
omnes amantes balneatores sient.

AST. Non quis parumper durare opperirier?
DIN. Quin hercle lassus iam sum durando miser:
mihi quoque prae lassitudine opus est <ut> lavem.
sed obsecro hercle, Astaphium, <i> intro ac nuntia
me adesse, ut properet suade, iam ut satis laverit.
A. Licet. **D.** Audin etiam? **A.** Quid vis? **D.** Di me perduint,
qui te revocavi. non tibi dicebam 'i' modo?
AST. Quidnam revocabas? improbu's nihilique homo:
tute tibi mille passum peperisti moram.—
DIN. Sed quid haec hic autem tam diu ante aedis stetit?
nescio quem praestolata est; credo, militem.
illum student iam; quasi volturii triduo
prius praedivinant, quo die esuri sient:
illum inhiant omnes, illi est animus omnibus;
me nemo magis respiciet, ubi is [est] huc venerit,
quasi abhinc ducentos annos fuerim mortuos.
ut rem servare suave est! vae misero mihi,
post factum flector, qui antepartum perdidi.
verum nunc si qua mi obtigerit hereditas
magna atque luculenta, nunc postquam scio
dulce atque amarum quid sit ex pecunia,
ita ego illam edepol servem itaque parce victitem,
ut — nulla faxim cis dies paucos siet;
ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
sed aestuosas sentio aperiri fores,
quae obsorbent quidquid venit intra pessulos.

II.iv
PHRONESIVM Num tibi nam, amabo, ianua est mordax mea,
quo intro ire metuas, mea voluptas? **DIN.** Ver vide,
ut tota floret, ut olet, ut nitide nitet.
PHRON. Quid tam inficetu's, Lemno adveniens qui tuae
non des amicae, Diniarche, savium?
DIN. Vah, vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
PHRON. Quo te avortisti? **DIN.** Salva sis, Phronesium.
PHRON. Salve. hicine hodie cenas, salvos cum advenis?
DIN. Promisi. **PHRON.** Vbi cenabis? **DIN.** Vbi tu iusseris.
PHRON. Hic me lubente facies. **DIN.** Edepol me magis.
nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium?
PHRON. Velim, si fieri possit. **DIN.** Cedo soleas mihi,

properate, auferte mensam. **PHRON.** Amabo, sanun es?
DIN. Non edepol bibere possum iam, ita animo malest.
PHRON. Mane, aliquid fiet, ne abi. **DIN.** Ah, aspersisti aquam.
iam rediit animus. deme soleas, cedo bibam.
PHRON. Idem es mecastor qui soles. sed dic mihi,
benene ambulatumst? **DIN.** Huc quidem hercle ad te bene,
quia tui videndi copia est. **PHRON.** Complectere.
DIN. Lubens. heia, hoc est melle dulci dulcius.
hoc tuis fortunis, Iuppiter, praestant meae.
PHRON. Dan savium? **DIN.** Immo vel decem. **PHRON.** Em istoc pauper es:
<semper> plus pollicere quam ego abs te postulo.
DIN. Vtinam a principio rei item parsisses meae
ut nunc reparcis saviis. **PHRON.** Si quid tibi
compendi facere possim, factum edepol velim.
DIN. Iam lauta es? **PHRON.** Iam pol mihi quidem atque oculis meis.
num tibi sordere videor? **DIN.** Non pol mihi quidem;
verum tempestas, memini, quondam <etiam> fuit,
cum inter nos sordebamus alter de altero.
sed quid ego facinus audivi adveniens tuom,
quod tu hic me absente novi negoti gesseris?
PHRON. Quid id est? **DIN.** Primumdum, cum tu es aucta liberis
cumque bene provenisti salva, gaudeo.
PHRON. Concedite hinc vos intro atque operite ostium.
tu nunc superstes solus sermoni meo es.
tibi mea consilia summa semper credidi.
equidem neque peperi puerum neque praegnas fui;
verum adsimulavi me esse praegnatem: haud nego.
DIN. Quem propter, o mea vita? **PHRON.** Propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
me habebat anno, dum hic fuit. **DIN.** Ego senseram.
sed quid istuc? cui rei te adsimulare retulit?
PHRON. Vt esset aliquis laqueus et redimiculum,
reversionem ut ad me faceret denuo.
nunc huc remisit nuper ad me epistulam,
sese experturum quanti sese penderem:
si quod peperissem id <non> necarem ac tollerem,
bona sua med habiturum omnia [esse]. **DIN.** Ausculto lubens.

quid denique agitis? **PHRON.** Mater ancillas iubet,
quoniam iam decimus mensis adventat prope,
aliam aliorsum ire, praemandare et quaerere
puerum aut puellam, qui supponatur mihi.
quid multa verba faciam? tonstricem Suram
novisti nostram, quae mercedem sese habet?~
DIN. Novi. **PHRON.** Haec ut opera circumit, per familias,
puerum vestigat; clanculum ad me detulit,
datum sibi esse dixit. **DIN.** O mercis malae.
eum nunc non illa peperit, quae peperit prior,
sed tu posterior. **PHRON.** Ordine omnem rem tenes.
nunc ut praemisit nuntium miles mihi,
non multo post hic aderit. **DIN.** Nunc tu te interim
quasi pro puerpera hic procuras? **PHRON.** Quippini,
ubi sine labore res geri pulcre potest?
ad suom quemque aequom est quaestum esse callidum.
DIN. Quid me futurum est, quando miles venerit?
relictusne abs te vivam? **PHRON.** Vbi illud quod volo
habebo ab illo, facile inveniam quo modo
divortium et discordiam inter nos parem:
post id ego [totum] tecum, mea voluptas, usque ero
assiduo. **DIN.** Immo hercle vero accubuo mavelim.
PHRON. [quin] Dis hodie sacruficare pro puero volo,
quinto die quod fieri oportet. **DIN.** Censeo.
PHRON. Non audes aliquid mihi dare munusculum?
DIN. Lucrum hercle videor facere mi, voluptas mea,
ubi quippiam me poscis. **PHRON.** At ego, ubi abstuli.
DIN. Iam faxo hic aderit. servolum huc mittam meum.
PHRON. Sic facito. **DIN.** Quidquid attulerit, boni consulas.
PHRON. Ecastor munus te curaturum scio,
ut cuius me non paeniteat mittatur mihi.
DIN. Num quippiam aliud me vis? **PHRON.** Vt quando otium
tibi sit ad me revisas, <et> valeas — **DIN.** Vale.
pro di immortales, non amantis mulieris,
sed sociae unanimantis, fidentis fuit
officium facere quod modo haec fecit mihi,
suppositionem pueri quae mihi credidit,
germanae quod sorori non credit soror.
ostendit sese iam mihi medullitus:
scio mi infidelem numquam, dum vivat, fore.
egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
me potius non amabo quam huic desit amor.
ego isti non munus mittam? iam ~ modo ex hoc loco
iubebo ad istam quinque deferri minas,

praeterea obsonari <una> dumtaxat mina. 445
multo illi potius bene erit quae bene volt mihi,
quam mihi, qui mihimet omnia facio mala.—

II.v

PHRONESIVM Puero isti date mammam. ut miserae
matres sollicitaeque ex animo sumus cruciamurque! 449-450
edepol commentum male, cumque eam rem in corde agito, 451
nimio — minus perhibemur malae quam sumus ingenio.
ego prima de me, domo docta, dico.
quanta est cura in animo, quantum corde capio 454-455
dolorem — dolus ne occidat morte pueri: 456
mater dicta quod sum, eo magis studeo vitae;
quae ausa hunc sum, tantundem dolum <nunc> adgrediar.
lucri causa avara probrum sum exsecuta,
alienos dolores mihi supposivi; 460
<sed> nullam rem oportet dolose adgrediri,
nisi astu totam accurateque exsequare.
vosmet iam videtis, ut ornata incedo:
puerperio ego nunc med esse aegram adsimulo.
male quod mulier facere incepit, nisi <id> efficere perpetrat, 465
id illi morbo, id illi seniost, ea illi miserae miseriast;
bene si facere incepit, eius rei nimis cito odium percipit.
nimis quam paucae sunt defessae, male quae facere occeperunt,
nimisque paucae efficiunt, si quid facere occeperunt bene:
mulieri nimio male facere levius onus est quam bene. 470
ego quod mala sum, matris opera mala sum et meapte malitia,
quae me gravidam esse adsimulavi militi Babylonio:
eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
is hic haud multo post, credo, aderit; nunc prius praecaveo sciens
sumque ornata ita ut aegra videar, quasi puerperio cubem. 475
date mi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
hic apponite atque abite ab oculis. eho, Pithecium,
face ut accumbam, accede, adiuta. em sic decet puerperam.
soleas mihi deduce, pallium inice in me huc, Archilis.

ubi es, Astaphium? fer huc verbenam mi intus et bellaria.
date aquam manibus. nunc ecastor adveniat miles velim.

II.vi

STRATOPHANES Ne expectetis, spectatores, meas pugnas dum praedicem:
manibus duella praedicare soleo, haud in sermonibus.
scio ego multos memoravisse milites mendacium:
et Homeronida et postilla mille memorari pote,
qui et convicti et condemnati falsis de pugnis sient.
non laudandust cui plus credit qui audit quam <ille> qui videt:
[non placet quem illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.]
pluris est oculatus testis unus quam auriti decem;
qui audiunt audita dicunt, qui vident plane sciunt.
non placet quem scurrae laudant, manipularis mussitant,
neque illi quorum lingua gladiorum aciem praestringit domi.
strenui nimio plus prosunt populo quam arguti et cati:
facile sibi facunditatem virtus argutam invenit,
sine virtute argutum civem mihi habeam pro praefica,
quae alios conlaudat, eapse sese vero non potest.
nunc ad amicam decimo mense post Athenas Atticas
viso, quam gravidam hic reliqui meo compressu, quid ea agat.
PHRON. Vide quis loquitur tam
propinque. **ASTAPHIVM** Miles, mea Phronesium,
tibi adest Stratophanes. nunc tibi opust, aegram ut te adsimules. **PH.** Tace.
cui adhuc ego tam mala eram monetrix, me maleficio vinceres?
ST. Peperit mulier, ut ego opinor. **A.** Vin adeam ad hominem? **PH.** Volo.
S. Euge, Astaphium eccam it mi advorsum. **A.** Salve ecastor, Stratophanes.
[venire] salvom <te> — **STRAT.** Scio. sed peperitne, opsecro, Phronesium?
AST. Peperit puerum nimium lepidum. **STRAT.** Ehem, ecquid mei similest?
AST. Rogas?
quin ubi natust machaeram et clupeum poscebat sibi?
STRAT. Meus est, scio iam de argumentis. **AST.** Nimium tui similest. **STRAT.** Papae,

iam magnust? iamne iit ad legionem? ecquae spolia rettulit?
AST. Heia, nudius quintus natus ille quidem
est. **STRAT.** Quid postea?
inter tot dies quidem hercle iam aliquid actum
oportuit.
quid illi ex utero exitiost prius quam poterat ire in proelium?
AST. Consequere atque illam saluta et gratulare
illi. **STRAT.** Sequor.
PHRON. Vbi illa, obsecro, est quae me hic reliquit, eapse
abiit? ubist?
A. Adsum, adduco tibi exoptatum Stratophanem. **PH.** Vbi is
est, obsecro?
STRAT. Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem
suam.
quom tu recte provenisti quomque es aucta liberis,
gratulor, quom mihi tibique magnum peperisti decus.
PHRON. Salve, qui me interfecisti paene vita et lumine
quique mihi magni doloris per voluptatem tuam
condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.
STRAT. Heia, haud ab re, mea voluptas, tibi istic obvenit
labos:
filium peperisti, qui aedis spoliis opplebit tuas.
PHRON. Multo ecastor magis oppletis tritici opust granariis,
ne, ille prius quam spolia capiat, hic nos extinxit fames.
STRAT. Habe bonum animum. **PHRON.** Savium pete hinc
sis. ah, nequeo caput
tollere, ita dolet itaque ego ~ medulo, neque etiam queo
pedibus mea sponte ambulare. **STRAT.** Si hercle me ex
medio mari
savium petere tuom iubeas, petere hau pigeat [me], mel
meum.
id ita esse experta es: nunc experiere, mea Phronesium,
me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas,
is te dono. adduce hoc tu istas. sed istae reginae domi
suae fuerunt ambae, earum patriam ego excidi manu.
his te dono. **PHRON.** Paenitetne te quot ancillas alam,
quin examen super adducas, quae mihi comedint cibum?
ST. Hoc quidem herclest ingratum donum. cedo tu mi istam
purpuram.
mea voluptas, attuli eccam pallulam ex Phrygia tibi.
tene tibi. **PHRON.** Hocine mi ob labores tantos tantillum
dari?
STRAT. Perii hercle <ego> miser. iam <mi> auro contra

constat filius:
~etiam num mali pendit addit purpuram. ex Arabia tibi
attuli tus, Ponto amomum. tene tibi, voluptas mea.
PHRON. Accipe hoc, <Astaphium,> abduce hasce hinc e conspectu Suras.
S. Ecquid amas me? **PH.** Nihil ecastor, neque meres. **S.** Nilne huic sat est?
ne bonum verbum quidem unum dixit. viginti minis
venire illaec posse credo dona quae ei dono dedi.
vehementer nunc mi est irata, sentio atque intellego;
verum abibo. quid ais? nunc tu num nevis me, voluptas mea,
quo vocatus sum ire ad cenam? mox huc cubitum venero.
quid taces? planissume edepol perii. sed quid illuc novi est?
quis <hic> homost, qui ducit pompam tantam? certumst quo ferant
observare. huic credo fertur. verum iam scibo magis.

II.vii
CYAMVS Ite ite hac simul, mulieri damnigeruli,
foras egerones, bonorum exagogae.
satin, si quis amat, nequit quin nihili sit atque improbis se artibus expoliat?
nam hoc qui sciam, ne quis id quaerat ex me,
domist qui facit improba facta amator,
qui bona sua pro stercore habet, foras iubet ferri, metuit
<ne> apud nos <non> mundissimum sit;
puras sibi esse volt aedis: domi quidquid habet, eicitur exo.
quandoquidem ipsus perditum se it, secreto hercle equidem eum adiutabo,
neque mea quidem opera umquam hilo minus propere quam pote peribit.
nam iam de hoc obsonio de mina deminui una modo
quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.
nam hoc adsimile est quasi de fluvio qui aquam derivat sibi:
nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare;
nam hoc in mare abit misereque perit sine bona omni gratia.
haec cum video fieri, suffuror suppilo,
de praeda praedam capio.
meretricem ego item esse reor, mare ut est:
quod des devorat <nec dat>is umquam abundat.

hoc saltem: <rem> servat nec ulli ubi sit apparet:
des quantumvis, nusquam apparet, neque datori neque acceptrici.
velut haec meretrix meum erum miserum sua blanditia
<paene> intulit in pauperiem:
privabit bonis, luce, honore atque amicis.
attat, eccam adest propinque. credo audisse haec me loqui.
pallida est, ut peperit puerum. adloquar quasi nesciam.
iubeo vos salvere. **PHRON.** Noster Cyame, quid agis? ut vales?
CYAM. Valeo, et venio ad minus valentem, et melius qui valeat fero.
erus meus, ocellus tuos, ad te ferre me haec iussit tibi
dona quae vides illos ferre, et has quinque argenti minas.
PHRON. Pol haud perit quod illum tantum amo.
CYAM. Iussit orare, ut haec grata haberes tibi.
PH. Grata acceptaque ecastor habeo. iube <vasa> auferri intro, i Cyame.
AST. Ecquid auditis, haec quae iam <Cyamo> imperat?
CYAM. Vasa nolo auferant: desiccari iube.
A. Impudens mecastor, Cyame, es. **C.** Egone? **A.** Tu. **C.** Bona fide?
tune ais me impudentem esse, ipsa quae sis stabulum flagiti?
PHRON. Dic, amabo te, ubi est Diniarchus? **CYAM.** Domi.
PHRON. Dic ob haec dona, quae ad me <hodie> miserit,
me illum amare plurimum omnium hominum merito,
meque honorem illi habere omnium maxumum,
atque ut huc veniat <ad me> obsecrare. **CYAM.** Ilicet.
sed quisnam illic homost, qui ipsus se comest, tristis, oculis malis?
animo hercle homost suo miser,
quisquis est. **PHRON.** Dignust mecastor. nequam est. non nosti, obsecro,
militem, hic apud me <qui> erat? huius pater pueri illic est.
usque abegi, aspuli, iussi abi<ret; tamen>
mansit: auscultat, observat quam rem agam. **C.** Novi hominem nihili.
illicinest? **PHRON.** Illic est. **CYAM.** Me intuetur gemens;
traxit ex intimo ventre suspiritum.
hoc vide, dentibus frendit, icit femur;
num obsecro nam hariolust, qui ipsus se verberat?
S. Nunc ego meos animos violentos meamque iram ex pectore iam promam.

loquere: unde es? cuius es? cur ausu's mi inclementer
dicere? **C.** Lubitumst. 604-605
STRAT. Istucine mihi respondes? **CYAM.** Hoc. non ego te
flocci facio. 606
S. Quid tu? cur ausa es alium te dicere amare
hominem? **PH.** Lubitumst.
STRAT. Ain tandem? istuc primum experiar. tun tantilli doni
causa,
holerum atque escarum et poscarum, moechum malacum,
cincinnatum, 609-610
umbraticulum, tympanotribam amas, hominem non
nauci? **C.** Quae haec res? 611
meone [ero tu], improbe tu, male dicere <ero> audes, fons
viti et peiuri?
S. Verbum unum adde istoc: iam hercle ego te hic hac offatim
conficiam.
C. Tange modo, iam ego <te> hic agnum faciam et medium
distruncabo.
si tu in legione bellator clues, at ego in culina
clueo. 615
PH. Si aequom facias, adventores meos <non> incuses,
quorum
mihi dona accepta et grata habeo, tuaque ingrata, quae abs
te accepi.
S. Tum pol ego et donis privatus sum et perii. **PH.** Plane istuc
est.
CYAM. Quid nunc ergo hic odiosu's, confessus omnino reus?
S. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo. **C.** Accede huc
modo, adi huc modo. 620
S. Etiam, scelus viri, minitare? quem ego [offatim iam] iam
iam concipilabo.
quid tibi huc ventio est? quid tibi hanc aditio est?
quid tibi hanc notio est, inquam, amicam meam?
emoriere ocius, ni manu viceris.
CYAM. Quid, manu vicerim? **STRAT.** Fac quod iussi, mane.
625
iam ego te hic offatim conficiam, <sic> occidi te optumum
est.
CYAM. Captiost: istam machaeram longiorem habes quam
haec est.
sed verum <me> sine dum petere: siquidem belligerandum
est tecum,
adero, dum ego tecum, bellator, arbitrum aequom ceperim.

sed ego cesso hinc me amoliri, ventre dum salvo licet?
—

II.viii

PHRON. Datin soleas? atque me intro actutum ducite,
nam mihi de vento miserae condoluit caput.
STRAT. Quid mihi futurum est, cui duae ancillae dolent,
quibus te donavi? iamne abiisti? em sic datur.
quo pacto excludi, quaeso, potui planius,
quam exclusus nunc sum? pulcre ludificor. sine.
quantillo mi opere nunc persuaderi potest,
ut ego his suffringam talos totis aedibus.
num quippiam tam immutat mores mulierum?
postquam filiolum peperit, animos sustulit.
nunc quasi mi dicat: nec te iubeo neque voto
intro ire in aedis. at ego nolo, non eo.
ego faxo dicat me in diebus pauculis
crudum virum esse. sequere me hac. verbum sat est. —

ACTVS III

III.i

STRABAX Rus mane dudum hinc ire me iussit pater,
ut bubus glandem prandio depromerem.
post illoc quam veni, advenit, si dis placet,
ad villam argentum meo qui debebat patri,
qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
quaerit patrem. dico esse in urbe. interrogo,
quid eum velit ***
homo cruminam sibi de collo detrahit,
minas viginti mihi dat. accipio libens,
condo in cruminam. ille abit. ego propere minas
ovis in crumina hac in urbem detuli.
fuit edepol Mars meo periratus patri,
nam oves illius hau longe absunt a lupis.
nunc ego istos mundulos urbanos amasios
hoc ictu exponam atque omnis eiciam foras.
eradicarest certum cumprimis patrem,
post id locorum matrem. nunc hoc deferam
argentum ad hanc, quam mage amo quam matrem meam.
tat, ecquis intust? ecquis hoc aperit ostium?
ASTAPHIVM Quid istuc? alienun es, amabo, mi Strabax,
qui non extemplo <intro> ieris? **STRAB.** Anne oportuit?

AST. Ita te quidem, qui es familiaris. **STRAB.** Ibitur,
ne me morari censeas. **AST.** Lepide facis. —

III.ii

TRVCVLENTVS Mirum videtur, rure erilem filium
Strabacem non rediisse; nisi si clanculum
conlapsus est hic in corruptelam suam.
AST. Iam pol illic inclamabit me si aspexerit.
TRVC. Nimio minus saevos iam sum, Astaphium, quam fui,
iam non <ego> sum truculentus, noli metuere.
AST. Quid vis? qui<d metuam>? tuam expecto truculentiam.
TRVC. Dic impera mihi quid libet quo vis modo.
novos omnis mores habeo, veteres perdidi.
vel amare possum vel iam scortum ducere.
AST. Lepide mecastor nuntias. sed dic mihi,
haben — **TRVC.** Marsipum te fortasse dicere?
AST. Intellexisti lepide quid ego dicerem.
STRAT. Heus tu, iam postquam in urbem crebro commeo,
dicax sum factus. iam sum caullator probus.
AST. Quid id est, amabo? istaec ridicularia,
cavillationes, vis opinor dicere?
STRAT. Istud pauxillum differt a cavillibus.
AST. Sequere intro [me], amabo, mea
voluptas. **STRAT.** Tene hoc tibi:
rabonem habeto, ut mecum hanc noctem sies.
AST. Perii, rabonem? quam esse dicam hanc beluam?
quin tu arrabonem dicis? **STRAT.** 'A' facio lucri,
ut Praenestinis conia est ciconia.
AST. Sequere, obsecro. **STRAT.** Strabacem hic opperiar modo,
si rure veniat. **AST.** Is quidem hic apud nos est Strabax,
modo rure venit. **STRAT.** Priusne quam ad matrem suam?
eu edepol hominem nihili. **AST.** Iamne autem ut soles?
STRAT. Iamne nihil dico? **AST.** I intro, amabo, cedo manum.
STRAT. Tene. in tabernam ducor devorsoriam,
ubi male accipiar mea mihi pecunia.—

ACTVS IV

IV.i

DINIARCHVS Neque gnatust neque progignetur neque

potest reperirier
cui ego nunc <aut> dictum aut factum melius quam Veneri velim.
di magni, *** ut ego laetus sum et laetitia differor.
ita ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phronesium;
quom hoc iam volup est, tum illuc nimium magnae mellinae mihi,
militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum erit.
salvos sum, quia pereo; si non peream, plane perierim.
nunc speculabor quid ibi agatur, quis eat intro, qui foras
veniat; procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat.
quia nihil habeo unum animos movi mi hic omnia agam precario~

IV.ii

ASTAPHIVM Lepide efficiam meum ego officium: vide intus modo ut tu tuom
item efficias.
ama, id quod decet, rem tuam: istum exinani.
nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei ~ secundas
prome venustatem amanti tuam, ut gaudeat cum perdis.
ego hic interim restitans praesidebo,
istic dum sic faciat domum ad te exagogam;
nec quemquam interim istoc ad vos, qui sit odio,
intro mittam: tu perge, ut lubet, ludo in istoc.
DIN. Quis istest, Astaphium, indica, qui perit? **AST.** Amabo, hicin tu eras?
DIN. Molestusne sum? **AST.** Nunc magis quam fuisti,
nam si quid nobis usust nobis molestus~
sed obsecro, da mi operam, ut narrem quae volo.
DIN. Nam quid est? num mea refert? **AST.** Non mussito.
intus bolos quos dat! **DIN.** Quid? amator novos quispiam?
AST. Integrum et plenum adortast thensaurum. **DIN.** Quis est?
AST. Eloquar, sed tu taceto. nostin tu hunc
Strabacem? **DIN.** Quidni?
AST. Solus summam <nunc> habet hic apud nos, nunc is est fundus nobis.
animo bono male <rem> gerit. **DIN.** Perit hercle, ego idem ***

bona perdidi, mala repperi, factus sum extimus a vobis.
AST. Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules.
Thetis quoque etiam lamentando pausam fecit filio.
DIN. Non ego nunc intro ad vos mittar? **AST.** Quidum quam miles magis?
DIN. Quia enim plus dedi. **AST.** Plus enim es intro missus, quom dabas:
sine vicissim qui dant [operam] ob illud quod dant operis utier.
litteras didicisti: quando scis, sine alios discere.
DIN. Discant, dum mihi commentari liceat, ni oblitus siem.
AST. Quid erit interea magistrae, dum tu commentabere?
volt [interim] illa itidem commentari. **D.** Quid? **A.** Rem accipere identidem.
DIN. Dedi equidem hodie: <iussi> ei quinque argenti deferri minas,
praeterea una mina obsonatum. **AST.** Idem istuc delatum scio.
de eo nunc bene sunt tua virtute. **DIN.** Ei, meane [ut] inimici mei
bona istic caedent? mortuom hercle me quam ut id patiar mavelim.
AST. ~Stultus quid est aperire. **DIN.** Quid iam? **AST.** Quia pol mavelim 746
mihi inimicos invidere, quam med inimicis meis; 743
nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
qui invident egent; illis quibus invidetur, i rem habent.
DIN. Non <mei> licet obsoni me participem fieri? 747
AST. Si volebas participari, auferres dimidium domum.
nam item ut Acherunti hic <apud nos> ratio accepti scribitur:
intro accipitur; quando acceptumst, non potest ferri foras.
bene vale. **D.** Resiste. **A.** Omitte. **D.** A, mitte intro. **A.** Ad te quidem.
DIN. Immo istoc ad vos <volo> ire. **AST.** Non potest, nimium petis.
DIN. Experiri [sine] — **AST.** Immo opperire. vis est experirier.
DIN. Dic me adesse. **AST.** Abi, occupatast. res itast, ne frustra sis.
D. Redin an non redis? **A.** Vocat me quae in me potest plus quam potes.

D. Vno verbo — **A.** Eloquere. **D.** Mittin me intro? **A.** Mendax es, abi.
unum aiebas, tria iam dixti verba, atque <ea> mendacia.—
DIN. Abiit intro, exclusit. egon ut haec mihi patiar fieri?
iam hercle ego tibi, inlecebra, ludos faciam clamore in via,
quae adversum legem accepisti a plurimis pecuniam;
iam hercle apud novos omnis magistratus faxo erit nomen tuom,
post id ego te manum iniciam quadrupuli, venefica,
suppostrix puerum. ego edepol iam tua probra aperibo omnia.
nihil me <prohibet,> perdidi omne quod fuit: fio impudens,
nec mi adeost tantillum pensi iam, quos capiam calceos.
sed quid ego hic clamo? quid si me iubeat intromittier?
conceptis me non facturum verbis iurem, si velit.
nugae sunt. si stimulos pugnis caedis, manibus plus dolet.
de nihilo nihil est irasci, quae te non flocci facit.
sed quid hoc est? pro di immortales, Calliclem video senem,
meus qui adfinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
alteram tonstricem huius, alteram ancillam suam.
pertimui: postquam una cura cor meum movit modo,
timeo ne male facta antiqua mea sint inventa omnia.

IV.iii

CALLICLES Egon tibi male dicam tibique aut male velim? ut animus meust,
propemodum expertae estis, quam ego sim mitis tranquillusque homo.
rogitavi ego vos verberatas ambas pendentis simul;
commemini, quo quicque pacto sitis confessae scio;
hic nunc volo scire eodem pacton sine malo fateamini.
quamquam vos colubrino ingenio ambae estis, edico prius,
ne duplicis habeatis linguas, ne ego bilinguis vos necem,
nisi si ad tintinnaculos voltis vos educi viros.
ANCILLA Vis subigit verum fateri, ita lora laedunt bracchia.
CALL. At si verum mi eritis fassae, vinclis exsolvemini.
DIN. Etiamnum quid sit negoti, falsus incertusque sum,
nisi quia timeo tamen, egomet <quia> quod peccavi scio.
CALL. Omnium primum diversae state — em sic, istuc volo;

neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu.
ANC. Quid loquar? **CALL.** Quid puero factumst, mea quem peperit filia,
meo nepote? capita rerum <ede> expedite. **ANC.** Istae dedi.
CALL. Iam tace. accepistin puerum tu ab
hac? **TONSTRIX** Accepi. **CALL.** Tace.
nil moror praeterea. satis es fassa. **TON.** Infitias non eo.
CALL. Iam livorem verbo scapulis istoc concinnas tuis.
conveniunt adhuc utriusque verba. **DIN.** Vae misero mihi,
mea nunc facinora aperiuntur, clam quae speravi fore.
C. Loquere tu. qui dare te huic puerum iussit? **ANC.** Era maior mea.
[**CALL.** Quid tu, cur eum accepisti? **TON.** Era med oravit minor,
puer ut <sibi> ferretur eaque ut celarentur omnia.]
C. Loquere tu. quid eo fecisti puero? **T.** Ad meam eram detuli.
CALL. Quid eo puero tua era fecit? **TON.** Erae meae extemplo dedit.
C. Quoi, malum, erae? **A.** Duae sunt istae. **C.** Cave tu nisi quod te rogo.
ex te exquiro. **TON.** Mater, inquam, filiae dono dedit.
C. Plus quam dudum [inqua] loquere. **T.** Plus tu
rogitas. **C.** Responde ocius:
quid illa cui donatus <puer>
est? **T.** Supposivit. **C.** Cui? **T.** Sibi.
CALL. Pro filiolon? **T.** Pro filiolo. **C.** Di, obsecro vostram fidem,
ut facilius alia quam alia eundem puerum unum parit:
haec labore alieno puerum peperit sine doloribus.
puer quidem beatust: matres duas habet et avias duas:
iam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre.
ANC. Magis pol haec malitia pertinet ad viros quam ad mulieres:
vir illam, non mulier praegnatem fecit. **CALL.** Idem ego istuc scio.
tu bona ei custos fuisti. **ANC.** Plus potest qui plus valet.
vir erat, plus valebat: vicit, quod petebat abstulit.
CALL. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
ANC. Idem istuc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intellego.
CALL. Numquam te facere hodie quivi, ut is quis esset

diceres.
ANC. Tacui adhuc: nunc <non> tacebo, quando adest nec se indicat.
DIN. Lapideus sum, commovere me miser non audeo.
res palam omnis est, meo illic nunc sunt capiti comitia.
meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo, quam mox nominer.
CALL. Loquere, filiam meam quis integram stupraverit.
ANC. Video ego te, propter male facta qui es patronus parieti.
DIN. Neque vivos neque mortuos sum, ne<que> quid nunc faciam scio,
neque ut hinc abeam neque ut hunc adeam scio, timore torpeo.
CALL. Dicin an non? **ANC.** Diniarchus, quoi illam prius desponderas.
C. Vbi is homost quem dicis? **D.** Adsum, Callicles. per tua obsecro
genua te, ut istuc insipienter factum sapienter feras,
mihique ignoscas quod animi impos vini vitio fecerim.
CALL. Non placet <qui> in mutum culpam confert, <qui non> quit loqui.
nam vinum si fabulari possit, se defenderet.
non vinum <viris> moderari, sed viri vino solent,
qui quidem probi sunt; verum qui improbust si quasi bibit
sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio improbust.
DIN. Scio equidem quae nolo multa mi audienda ob noxiam.
ego tibi me obnoxium esse fateor culpae compotem.
ANC. Callicles, vide in quaestione ne facias iniuriam:
reus solutus causam dicit, testis vinctos attines.
CALL. Solvite istas. agite, abite tu domum et tu autem domum.
eloquere haec erae tu: puerum reddat, si quis eum petat.
eamus tu in ius. **DIN.** Quid vis in ius me ire? tu es praetor mihi.
verum te obsecro, ut tuam gnatam des mi uxorem, Callicles.
CALL. Eundem pol te iudicasse qui admisti eam rem intellego.
nam haud mansisti, dum ego darem illam: tute sumpsisti tibi.
nunc habeas ut nactu's. verum hoc ego te multabo bolo:
sex talenta magna dotis demam pro ista inscitia.
DIN. Bene agis mecum. **CALL.** Filium istinc tuom te meliust repetere.
ceterum uxorem quam primum potest abduce ex aedibus.

ego abeo. iam illi remittam nuntium adfini meo,
dicam ut aliam condicionem filio inveniat suo.—
DIN. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox infitias eat;
nihil est, nam eapse ultro ut factumst fecit omnem rem palam.
sed nimium pol opportune eccam eapse egreditur foras.
ne ista stimulum longum habet, quae usque illinc cor pungit meum.

IV.iv
PHRONESIVM Blitea et luteast meretrix nisi quae sapit in vino ad rem suam;
si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
nam mihi dividiaest, [in] tonstricem meam sic convictam male.
ea dixit, eum Diniarchi puerum inventum filium.
ubi id audivi, quam <ego propere potui egressa huc sum foras.
DIN. Lubet adire> quam penes est mea omnis res et liberi.
PHRON. Video eccum qui suis tutorem med optavit liberis.
DIN. Mulier, ad <te> sum profectus. **PH.** Quid agitur, voluptas mea?
DIN. Non voluptas, aufer nugas, nil ego nunc de istac re ago.
PHRON. Scio mecastor quid velis et quid postules et quid petas:
me videre vis, [et me] te a me ire postulas, puerum petis.
DIN. Di immortales, ut planiloqua est, paucis ut rem ipsam attigit.
PHRON. Scio equidem sponsam tibi esse et filium ex sponsa tua
et tibi uxorem ducendam, [iam] esse alibi iam animum tuom
et <me> quasi pro derelicta: scio, abituru's. sed tamen
cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia,
aetatem qui non cubili <uni> umquam committit suam,
quin, si unum obsideatur, aliud <iam> perfugium <ele>gerit.
DIN. Otium ubi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.
nunc puerum redde. **PHRON.** Immo amabo ut hos dies aliquos sinas
eum esse apud

me. **DIN.** Minime. **PHRON.** Amabo. **DIN.** Quid opus <est>?
PHRON. In rem meam <est>.
triduom hoc saltem, dum aliquo miles circumducitur,
sine me habere: siquidem habebo, tibi quoque etiam proderit;
si auferes [puerum], a milite omnis [tum] mihi spes animam efflaverit.
DIN. Factum cupio, nam nefacere si velim, non est locus;
nunc puero utere et procura, quando quor cures habes.
PH. Multum amo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
fugito huc ad me: saltem amicus mi esto ~ manubinarius.
D. Bene vale, Phronesium. **PH.** <An non et>iam tuom oculum vocas?
DIN. Id quoque interim ~ futatim nomen commemorabitur.
numquid vis? **PH.** Fac valeas. **D.** Operae ubi mi erit, ad te venero.—
PHRON. Ille quidem hinc abiit, abscessit. dicere hic quidvis licet.
verum est verbum quod memoratur: ubi amici ibidem <sunt> opes.
propter hunc spes etiamst hodie ~ tantum iri militem;
quem ego ecastor mage amo quam me, dum id quod cupio inde aufero.
quae cum multum abstulimus, hau multum <eius> apparet quod datum est:
ita sunt gloriae meretricum. **ASTAPHIVM** Aha
tace. **PHRON.** Quid est, obsecro?
A. <Pater> adest pueri. **PH.** Sine eumpse adire huc. sine, si is est modo.
A. <Ipsus est>. **PH.** Sine eumpse adire, ut cupit, ad
me. **A.** Rectam tenet.
PHRON. Ne istum ecastor hodie aspiciam confectum fallaciis.

ACTVS V

V.i

STRATOPHANES Ego minam auri fero supplicium ~ damnis ad amicam meam:
ut illud acceptum sit, prius quod perdidi, hoc addam insuper.
sed quid video? eram atque ancillam ante aedis. adeundae haec mihi.

quid hic vos agitis? **PH.** Ne me appella <quaeso>. **S.** <Aha> nimium saeviter.
PH. Potine ut mihi molestus ne sis? **ST.** Ecquid, Astaphium, litiumst?
A. Merito ecastor tibi succenset. **PH.** Egon, atque isti etiam parum
male volo. **STRAT.** Ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,
supplicium ad te hanc minam fero auri. si minus credis, respice.
PHRON. Manus vetat prius quam penes sese habeat quicquam credere.
puero opust cibo, opus est matri autem, <opus est> quae puerum lavit,
opus nutrici, lact ut habeat, veteris vini largiter
ut dies noctesque potet, opust ligno, opust carbonibus,
fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis,
oleo <opust>, opus est farina, porro opus est totum diem:
numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet;
non enim possunt militares pueri ~ etauio exducier.
STRAT. Respice ergo, accipe hoc, qui istuc efficias opus.
PHRON. Cedo, quamquam parum est. **STRAT.** Addam etiam unam minam istuc
post. **PHRON.** Parumst
STRAT. Tuo arbitratu quod iubebis dabitur. da nunc savium.
PH. Mitte me, inquam, odiosu's. **ST.** Nil fit, non amor, teritur dies.
plus decem pondo ~ moris pauxillisper perdidi.
PHRON. Accipe hoc atque auferto intro. **STRABAX** Vbi mea amicast gentium?
neque ruri neque hic operis quicquam facio, corrumpor situ,
ita miser cubando in lecto hic expectando obdurui.
sed eccam video. heus amica, quid agis?
[mille]. **STRAT.** Quis illic <est> homo?
PHRON. Quem ego ecastor mage amo quam te.
*** **STRAT.** Quam me? quo modo?
PHRON. Hoc modo, ut molestus ne sis. **STRAT.** Iam<ne> abis, postquam aurum habes?
PHRON. Condidi intro quod dedisti. **STRAB.** Ades, amica, te adloquor.
PHRON. At ego ad te ibam, mea delicia. **STRAB.** Hercle vero serio,
quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliqui me volo;
nam quamquam tu es bella, malo tuo, nisi ego aliqui gaudeo.

PH. Vin te amplectar, savium dem? **STRAB.** Quidvis face <qui> gaudeam.
STRAT. Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
mortuom hercle me hodie satiust. apstine hoc, mulier, manum,
nisi si te mea manu ~ ui in machaera et hunc vis mori.
PHRON. Nil halapari satiust, miles, si te amari postulas;
auro, hau ferro deterrere potes, <hunc> ne amem, Stratophanes.
STRAT. Qui, malum, bella aut faceta es, quae ames hominem isti modi?
PH. Venitne in mentem tibi quod verbum in cavea dixit histrio:
omnes homines ad suom quaestum callent et fastidiunt.
STRAT. Huncine hominem te amplexari tam horridum ac tam squalidum?
PH. Quamquam hic squalet, quam<quam> hic horret, scitus <et> bellust mihi.
STRAT. Dedin ego aurum — **PHRON.** Mihi? dedisti filio cibaria.
nunc, si hanc tecum esse speras, alia opust auri mina.
STRAB. Malam rem is et magnam magno opere, serva tibi viaticum.
STRAT. Quid isti debes? **PHRON.** Tria. **STRAT.** Quae tria nam? **PHRON.**
Vnguenta, noctem, savium.
STRAT. Par pari respondet. verum nunc saltem, <et>si <istunc> amas,
dan tu mihi de tuis deliciis ~ sum quicquid pauxillulum?
PHRON. Quid id, amabo, est quod dem? dic tum super feri~
~capas dicit auaui consultam istuc mihi homo~
cave faxis volnus tibi iam cui sunt dentes ferrei.
STRAB. Volgo ad se omnis intromittit. **STRAT.** Abstine istac tu manum.
STRAB. Iam hercle cum magno <malo> tu vapula vir strenuos.
STRAT. Dedi ego huic aurum. **STRAB.** At ego argentum. **STRAT.** ~eat apale puram.
STRAB. At ego oves et lanam, et alia multa quae poscet dabo.
meliust te minis certare mecum quam minaciis.
PHRON. Lepidu's ecastor mortalis, mi Strabax, perge

obsecro.
AST. Stultus atque insanus damnis certant: nos salvae sumus.
STRAT. Age prior prompta aliquid. **STRAB.** Immo tu prior perde et peri.
STRAT. Em tibi talentum argenti. ~Philippices est, tene tibi.
PHRON. Tanto melior, noster esto — sed de vostro vivito.
STRAT. Vbi est quod tu das? solve zonam, provocator. quid times?
STRAB. Tu peregrinu's, hic <ego> habito: non cum zona ego ambulo:
pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.
quid dedi! ut discinxi hominem. **STRAB.** Immo ego vero, qui dedi.
PHRON. I intro, amabo, i, tu eris mecum; <tum> tu eris mecum quidem.
STRAT. Quid tu? quid ais? cum hocin <eris>? ego <ero> posterior, qui dedi?
PHRON. Tu dedisti iam, <hic> daturust: ictuc habeo, hoc expeto.
verum utrique mos geratur amborum ex sententia.
STRAT. Fiat. ut rem gnatam video, hoc accipiundumst quod datur.
STRAB. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
PHRON. Lepide ecastor aucupavi atque ex mea sententia,
meamque ut rem video bene gestam, vostram rursum bene geram:
~romabo si quis animatust facere, faciat ut sciam.
Veneris causa adplaudite: eius haec in tutelast fabula.
spectatores, bene valete, plaudite atque exurgite.

Plautus The Latin Library The Classics Page

T. MACCI PLAVTI VIDVLARIA

PERSONAE

ASPASIVS SERVVS
NICODEMVS ADVLESCENS
GORGINES PISCATOR
DINIA SENEX
CACISTVS PISCATOR
SOTERIS VIRGO
ADVLESCENS

MVLIER
LENO

PROLOGVS

*** hanc rem vetere nomine
*** g *** estitit
potentiam inimi<co>rum s::tisitio
laudatus ia::s *** gra<ti>as
::ius sc *** g *** f *** nro
Sc<h>edia *** uo *** g<r>ae::::c ***
<p>oeta ha<nc> noster f<ecit> V<idularia>m.
isqu::t:r:o:::ciuntm ego fa<x>o s<cibi>tis.
prius noscite <alia: sane> scitis, ipsus <e>s<t>;
credo argumentum velle vos <pern>os<cer>e;
int<elle>g<etis poti>us q<uid a>g<an>t quand<o a>gent.
a *** uos in loco monitum::petro
di::::q *** s:commodiu:::tas:
ina *** b meam
magis qu *** abeo::::ortis nunciam
uos ill *** e::nox pro hoc ***
*** s::s:us *** 16a
Hominem, semel quem usurpavit servitus

* * * 17a

<NICODEMVS adulescens **GORGINES** senex**>**

Prisc. GL 2.300K
NIC. Eiusdem Bacchae fecerunt nostram navem
Pentheum. 17b

Prisc. GL 2.235K
inopiam, luctum, maerorem, paupertatem, algum,
famem. 17c

Prisc. GL 2.152K
GORG. Paupera haec res est. 17d

Porph. in Hor. Carm. 1.38.7
haec myrtus Veneris est. 17e

<DINIA senex **NICODEMVS** adulescens**>**

est quo *** neq:::::us censeo ***
NIC. Quid ais? licet<ne? **DIN.** M>axum<e, si>quid est opus.
sed quid est negoti? **NIC.** Te ego audi<vi di>cere,
operarium te velle ru<s condu>c<ere>.
DIN. Re<ct>e audivisti. **NIC.** Quid vis operis <fie>ri?
DIN. Qu<id t>u istuc curas? an mihi tutor additu's?
NIC. Dare possum, opinor, satis bonum operarium.
DIN. Est tibi in mercede servus quem des quispia<m>?
NIC. Inopia servum i::e::::::o me loc ***
DIN. Quid? tu locas te? no<n, ut opinor, serio,>
nam equidem te m<ercennarium haud esse arb>itror.
NIC. Non sum, siquidem tu n<on vis mercedem dare,>
verum, si pretium das, du<ces te>cum simul.
DIN. Laboriosa, adulescens, vita est rustica.
NIC. Vrbana egestas edepol aliquanto magis.
DIN. Talis iactandis tuae sunt consuetae manus.
NIC. At qualis exercendas nunc intellego.
DIN. Mollitia urbana atque umbra corpus candidumst.
NIC. Sol est ad eam rem pictor: atrum fecerit.
DIN. Heus tu, a me<is> illic estur <satis duru>s c<ibus>.
NIC. Misero male esse <fuerit> con<senta>ne<um>.
quod abs te:::c p::t quaesso ut m<ih>i impertias.
si tibi pudico <homine> est opus et non malo,
qui fidei plenior sit quam servi tui
cibique minimi maxumaque industria,
minime mendace, em me licet conducere.
DIN. Non edepol equidem credo, mercennarium
te esse. <**NIC.** An> non credis? non :::: <co>ndu<ci> arbit<ror>
n *** st dicat simul
*** operarium
iam *** unde conducam mihi
multum labor<et, p>aullum mereat, paullum edi<t>.
NIC. Minus operis nihilo faciam quam qui plurumum,
nec mihi nisi unum prandium quicquam duis,
praeter mercedem. **DIN.** Quid merendam? **NIC.** Ne duis,
neque cenam. **DIN.** Non cenabis? **NIC.** Immo ibo domum.
DIN. Vbi habitas? **NIC.** Hic apud piscatorem Gorginem.
DIN. Vicinus igitur es mihi, ut tu praedicas. ***

<GORGINES CACISTVS ASPASIVS>

Prisc. GL 2.224K
GORG. Animum advortite ambo sultis. vidulum hic apponite;
ego servabo, quasi sequestro detis; neutri reddibo,
donicum res iudicata erit haec.

Prisc. GL 2.224K
ASP. Haud fugio sequestrum ***

(CAC.) ibo et quaeram, si quem possim sociorum nanciscier
seu quem norim, qui advocatus adsit. iam hunc novi locum.
hicine vos habitatis? **GORG.** Hisc in aedibus: huc adducito.
at ego vidulum intro condam in arcam atque occludam probe.
tu si quem vis invenire tibi patronum, quaerita;
perfidiose numquam quicquam hic agere decretu<m>st mihi.
CAC. Qur, malum, patronum quaeram, postquam litem perdidi?
ne <ego> homo miser e<t scelestus dudum at>que infelix fui,
vidulum q<ui> ubi v<id>i, non me circumspexi centiens;
verbero illic inter mu<rtos> latuit, insidias dedit.
tam scio quam med hic stare: captam praedam perdidi,
nisi quid ego mei simile aliquid contra consilium paro.
hic astabo atque observabo, si quem amicum conspicer.

DINIA NICODEMVS CACISTVS

DIN. Ne tu edepol hodie miserias multas tuas
mihi narravisti, eoque ab opere maxume
te abire iussi, quia me miserebat tui.
CAC. Illic est adulescens, quem tempe<st>as immin ***
::fic:::t:s atque arg::en::m *** rom ***
et iam ego audivi d::m r *** m mut ***
in opus ut sese collocavit quam <cit>o;
<po>l haut cessavit, postquam t<erra>m attigi<t>.
mirum est si a::::: tuam v:::::squa ***
nosuos parenti:::dare possu *** tus fu ***
rem mihi na<rravit;> ede<po>li simul ***
pueri::s hi *** isp *** gis
egentiorem *** minen:::m neminem ***
neque esse c<redo neque fuisse> neque f<o>re.
DIN. Cave tu istuc dixis. immo etiam argenti minam,
quam med oravisti ut darem tibi faenore,
iam ego adferam ad te. faenus mihi nullum duis.

NIC. Di tibi illum faxint filium salvum tuum,
qum mihi qui vivam copiam inopi facis.
sed quin accedat faenus, id non postulo.
DIN. Defaenerare hominem egentem hau decet.
quam ad redditurum te mihi dices diem,
cave demutassis. **NIC.** Vsque donec solvero,

Non. 123M
CAC. Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum.

Prisc. GL 2.123K
Nescio qui servos e myrteta prosilit.

Non. 468M
Quid multa verba? plurimum luctavimus.

Prisc. GL 2.528K
Nunc apud sequestrum vidulum posivimus.

Prisc. GL 2.165K
Opposita est calcendix. **NIC.** At ego signi dicam quid siet.

Fulg. serm. antiq. 53; 15
A. Iuben hunc insui in culleo
atque in altum deportari, suis ut annonam bonam
piscibus concinnet? B. Malo hunc adligari ad horiam,
ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxima.

Non. 258M
Signum recte comparebat; huius contendi anulum.

Non. 138M
Malim moriri meos quam mendicarier:
boni miserantur illum, hunc inrident mali.

Non. 104M
Nunc servos argentum a patre expalpabitur.

Prisc. GL 2.317K
(NIC.) *** immo id quod haec nostra est patria et quod hic meus pater,
illic autem Soterinis est pater.

Philarg. Verg. Ecl. 2.63
Nam audivi feminam ego leonem semel parire ***

Non. 220M
Vbi quamque pedem viderat, subfurabatur omnis.

Non. 332M
Sed leno egreditur foras;
hinc ex occulto sermonem eius sublegam.